

СВЕТОВНА novus КЛАСИКА

приключения

АЛЕКСАНДЪР ДЮМА

**МАРИЯ-
АНТОАНЕТА**

*Жозеф Балзато – бунтът
на тасоните*

ЧАСТ I

Александър Дюма

Жозеф Балзамо – бунтът на
масоните

Бележка на издателството:

Изданието е адаптирано за масовата читателска аудитория.

ПЪРВА ЧАСТ

Мон-Тонер

Близо до левия бряг на Рейн, на няколко левги от имперския град Вормс, около мястото, където извира рекичката Зелц, води началото си веригата планини, чиито настръхнали била сякаш бягат на север като стадо подплашени биволи, изчезващи в гъстата мъгла.

Със своите склонове те властват над една почти пустинна местност и като че ли образуват кортеж на най-високата сред тях. Всяка една носи образно име, което отразява форма или напомня традиция: едната е Шез дю Роа, другата – Пиер де-з-Еглантие, близката е Рок де Фокон, далечната – Крет дю Серпан.

Най-високата от всички, която устремява към небето своя гранитен връх с корона от руини, е Мон-Тонер¹.

Когато вечерта сгъсти дъбовите сенки, когато последните слънчеви лъчи, гаснейки, позлатяват недостижимите върхове на тези исполински дървета, човек би казал, че тишината се спуска бавно от небесните висини над равнината, че една невидима могъща ръка посяга към дънерите, за да разпростре над уморения от шумовете и кипежа на деня свят дълъг синкав воал, обсипан с проблясващи звезди. Тогава всичко преминава неусетно от бдение към сън. Всичко по земята и във въздуха заспива.

Единствена сред тази тишина рекичката, за която вече споменахме, Зелцбах, както я наричат местните жители, следва своя тайнствен бяг под крайбрежните ели и нито денят, нито нощта могат да попречат на вливането ѝ в Рейн. Въпреки че, както казахме, нищо не може да я спре, пясъкът в коритото ѝ е толкова фин, нейните тръстики са така гъвкави, скалите ѝ – така добре покрити с мъх и лишей, че тя тече съвсем безшумно от Морсхайм, където започва, до Фрайвенхайм, където свършва.

Малко над нейния извор, между Албисхайм и Кирхайм-Поланд, един лъкатушещ път, проправен между две стръмни стени и набразден от дълбоките следи на колелата, води до Даненфелс. Отвъд Даненфелс пътят преминава в пътека, по-нататък самата пътека се стеснява, губи се и човешкото око напразно търси нещо друго освен огромния стръмен склон на Мон-Тонер, чийто загадъчен връх, често навестяван от божествения огън, дал му името си, се крие зад пояс от зелени дървета като зад

1. Мон-Тонер – букв. „Връх на гръмотевицата“ – бел.прев.

непроницаема стена.

Всъщност, веднъж пристигнал под тези дървета, кичести като дъбовете на античната Додона², пътникът може да продължи пътя си, без да бъде забелязан откъм равнината дори посред бял ден. Няма да се чуе никакъв шум от коня му, дори този кон да е отрупан със звънчета като испанско муле, нито един златен или пурпурен лъч от покритото с кадифе или злато животно няма да пробие листака, до такава степен гъстотата на гората заглушава шума, до такава степен мрачината на нейните сенки поглъща цветовете.

Обитателите на тези залутани в самотата къщи са мелничари, които оставят безгрижно реката да мели житото им и доставят брашното в Рокенхаузен и Алцей, където понякога, докато водят своите стада на паша в планината, овчари и техните кучета потреперват при трясъка на някоя вековна ела, сгромолясала се от старост в девствените гълбини на гората.

Ето защо спомените за този край са злокобни, както вече казахме, и пътеката, която се губи отвъд Даненфелс сред планинските гъсталаци, невинаги, твърдят най-смелите, е водила честни християни към тяхното спасение.

Може би дори някой от днешните обитатели е чул някога да се разказва от баща му или от дядо му това, което ние ще се опитаме да разкажем днес.

На 6 май 1770 година, в часа, когато водите на голямата река се обагрят в бял оттенък, един човек, който яздеше от Майанс (след като е прекосил Алцей и Кирхайм-Поланд), се появи отвъд селцето Даненфелс.

Животното изцвили неспокойно и гората като че ли потръпна при този необичаен звук.

– Добре! Добре! – прошепна пътникът. – Успокой се, добри ми Джерид! Ето вече дванайсет левги са зад нас, а ти поне си в края на своя път.

Пътникът се опита да пробие с поглед в гълбината на листака, но вече сенките бяха толкова плътни, че се различаваха само черни маси, открояващи се върху други още по-черни и гъсти.

След безплодния си опит той се обърна към животното, чието арабско име издаваше едновременно произхода и бързината му, обхвана с

2. Додона – планински град във вътрешността на Епир, прочут с най-стария оракул в Гърция, посветен на Зевс – бел. прев.

две ръце главата му и доближи до устата си димящите му ноздри.

– Сбогом, мой храбър кон – каза той, – ако не те намеря отново, сбогом.

Конят разтърси нежната си грива, удари с копито в земята и изцвили така, сякаш към него се приближаваше лъв. Този път странникът се задоволи да кимне с усмивка, като че искаше да каже: „Ти не се лъжеш, Джерид, опасността наистина е близо.“

Но тогава, решил да не ѝ се съпротивлява, непознатият любител на приключения извади два красиви пистолета с гравирани дула и с позлатени сребърни ръкохватки от кобурите им, изпразни ги един след друг и когато свърши с това, отново постави пистолетите в кобурите. Но това не беше всичко.

Пътникът носеше на пояса си сабя със стоманена дръжка. Разкопча пояса, нави го около сабята, пхна всичко под седлото и нагласи по такъв начин стремето, че острият връх на сабята сочеше към слабините на коня, а дръжката – към плещите му.

След като прекара за последен път ръка по задницата на Джерид и пое въздух, колкото дробовете му можеха да поберат, пътникът напразно потърси някаква пътека и като не намери, влезе наслуки в гората.

Вярваме, че сега е моментът да дадем на нашите читатели една точна представа за странника, който им представихме и който е предопределен да играе важна роля в хода на нашата история.

Този, който, след като слезе от коня, се втурна така дръзко в гората, имаше вид на тридесет-тридесет и две годишен мъж с ръст над средния, но така чудесно сложен, че сила и ловкост личаха от гъвкавите му подвижни крайници. Беше облечен в нещо като пътнически редингот от черно кадифе със златни бутониери; двата края на бродиран жакет се показваха под него. Опънати панталони очертаваха краката, които биха могли да послужат за модел на някой скулптор, а елегантната им форма се отгатваше през ботушите от лъскава кожа.

Колкото до неговото лице, което притежаваше цялата южняшка живост, то бе странна смесица от сила и финес. Погледът му, способен да разгадае всякакви чувства, когато се спреше на някого, сякаш пронизваше душата му с два светли лъча. Виждаше се най-вече, че неговите мургави страни са обгорели под слънце, по-силно от нашето. Накрая една голяма уста, но с красива форма, се отваряше, за да се открият два реда прекрасни зъби, които загорелите му бузи правеха още по-бели. Кракът му беше дълъг, но изящен, ръката – малка, но силна.

Този, чийто портрет скицирахме, едва беше направил десет крачки

сред черните ели, когато дочу шум от бързи стъпки около мястото, където беше оставил коня си. Неговото първо движение бе да се върне назад, но той се спря. Въпреки това, не можеш да устои на желанието да разбере какво е станало с Джерид, той се повдигна на пръсти, като стрелна поглед през една полянка. Поведен от невидима ръка, развързала юздата му, Джерид вече бе изчезнал. Челото на непознатия се сви леко и нещо подобно на усмивка сбърчи пълните му бузи и изящно изваяните му устни.

Той продължи по пътя си навътре в гората.

– Благополучно достигнах Даненфелс – каза странникът на висок глас, – но тук съм принуден да спра – не виждам вече нищо.

Едва тези думи бяха произнесени на полуфренски, полусицилиански диалект, когато ненадейно бликна светлина на петдесетина крачки от пътника.

– Благодаря – каза той, – сега, когато тази светлина ме води, аз ще я следвам.

Светлината веднага се раздвижи, без да трепне, като напредваше с равномерни движения. Така се плъзгат в нашите театри фантастичните светлини, чийто ход е направляван от механик и постановчик.

Нощта бе така мрачна, а гората – толкова гъста, че въпреки слабия пламък, който го водеше, пътникът залиташе на всяка крачка. Почти цял час светлината се движеше и той я следваше, без да промълви или да даде признак на уплаха. И изведнъж тя изчезна.

Пътникът се озова извън гората. Когато вдигна очи, видя на тъмно-синьото небе да проблясват няколко звезди. Той продължи да върви напред в посоката, където се бе изгубила светлината, но скоро се намери пред появили се внезапно развалини – остатъците на стар замък. В същото време кракът му се препъна в нещо.

Тутакси леден предмет се прилепи към слепоочията му и закри очите му. Така той не виждаше вече дори и тъмнината. Мокра платнена превръзка обвиваше главата му. Това несъмнено бе уговорено или най-малкото очаквано от странника, защото той не направи никакво усилие да свали превръзката. Само тихо протегна ръка, както прави слепецът, търсец водач.

Този жест бе разбран, защото в същия момент една студена, суха, костелива ръка улови пръстите на пътника. Той разпозна мършавата ръка на скелет, но ако тя от своя страна беше дарена с осезание, би усетила, че неговата не трепва. Пътникът разбра, че го отвеждат бързо през разстояние от около сто тоаз³.

Изведнъж ръката го пусна, превръзката падна от челото му и той спря. Беше стигнал на върха Мон-Тонер.

ВТОРА ЧАСТ

Този, който е

В средата на горска поляна, между оголени от старост брези, се издигаше приземният етаж на един от онези порутени замъци, които някога феодалните владетели намираха в Европа след завръщането си от кръстоносните походи. Отваряйки очи, пътникът се озова пред влажните, обрасли с мъх стъпала на главната галерия. На първото от тях стоеше призрактът, който го бе довел дотук.

Пътникът кимна с глава в знак на съгласие. Призрактът изкачи бавно едно по едно и без шум стъпалата и потъна в развалините, а непознатият го последва със същата спокойна тържествена крачка, с която бе вървял досега. Той също изкачваше стъпалата, които беше преодолял призрактът, и влезе. Зад него с ужасен трясък, подобно на вибрираща стена от бронз, се затвори вратата на главната галерия.

Влязъл в празна кръгла стая, облицована в черно и осветявана от зеленикавата светлина на три лампи, призрактът се беше спрял. На десет крачки от него пътникът на свой ред се спря.

– Отвори очи! – каза призрактът.

– Аз виждам – отговори непознатият.

Тогава призрактът извади с бърз и горд жест изпод плаща си двуостър меч и нанесе удар върху бронзова колона, която му отвърна с кънтеж.

Веднага от всички страни на стаята се надигнаха копия и се появиха безброй призраци, подобни на първия, всеки въоръжен с двуостър меч. Те насядаха върху скамейки, подредени в кръг, до който слабо достигаше зеленикавата светлина на трите лампи. Там те изглеждаха слети с камъка – ледени и неподвижни статуи на своите пиедестали.

Седем стола бяха поставени отпред. На тях седяха шест призрака, които навярно бяха водачите. Един от столовете бе празен. Призрактът, който седеше на средния стол, се изправи.

– Колко сме всички ние тук, братя? – попита той, като се обърна към събралите се.

– Триста – отговориха призраците в един общ глас.

– Триста – поде отново председателят, – всеки от които представлява десет хиляди съмишленици. Триста меча, които струват колкото три милиона ками.

След това той се обърна към пътника:

– Какво желаеш? – попита го той.

– Да видя светлината – беше отговорът.

– Пътеките, които водят към огнената планина, са трудни и неравни. Не се ли боиш да се захванеш с това?

– Не се боя от нищо!

– Веднъж направил първата крачка, не ще ти бъде позволено да се върнеш. Помисли!

– Ще се спра чак когато достигна целта.

– Готов ли си да се закълнеш?

– Диктувайте ми клетвата и аз ще повтарям.

Председателят вдигна ръка и с бавен и тържествен глас произнесе следните слова:

– В името на разпнатия Божи Син закълнете се да скъсате с плътските връзки, които все още ви придържат към баща, майка, братя, сестри, жена, роднини, приятели, метреси, крале, благодетели и към всякакви същества, на които сте обещавал вяност, подчинение или услуга.

Пътникът с твърд глас повтори продиктуваните му думи, а председателят, като премина на втората част от клетвата, поде също така бавно и тържествено:

– От този момент вие сте освободен от всякаква клетва към родина и закони. И така, закълнете се да разкривате пред новия господар, когото признавате, това, което сте видели или направили, прочели или чули, научили или сте отгатнали, и да търсите и дебнете дори онова, което остава скрито от погледа ви.

Председателят замълча и непознатият повтори словата, които беше чул.

– Почитай и уважавай Aqua Toffana⁴ – продължи председателят със същия тон – като бързо, сигурно и необходимо средство да се отърве светът от глупостта на тези, които искат да обезценят истината или да я изтръгнат от нашите ръце.

Ехото не би предало така вярно тези думи, както направи това непознатият. Той поде отново:

– Отбягвайте Испания, отбягвайте Неапол, отбягвайте всяка прокълната земя, отбягвайте изкушението да не разкривате чутото и видяното от вас, защото бързият гръм не ще закъсне да ви срази, където и

4. Aqua Toffana – силна отрова на основата на арсена, която не оставя следи, по името на прочута неаполитанска отровителка на мъже – бел.прев.

да се намирате, като невидим и неизбежен нож.

– Живейте в името на Отца и Сина и Светия Дух! А сега – продължи председателят – вържете челото на новоприетия със свещената лента.

Два призрака се приближиха до непознатия, който наведе глава. Единият от тях постави на челото му панделка, върху която сребристи букви се преплитаха с образа на Нотр-Дам дьо Лорет, а другият завърза отзад двата ѝ края там, където започваше яката. После те се отдалечиха, като оставиха непознатия отново сам.

- Какво искаш? – каза председателят.
- Желязна ръка, огнен меч, диамантени везни.
- За какво ти е желязна ръка?
- За да потисна тиранията.
- За какво ти е огнен меч?
- За да прогоня порочното от света.
- За какво ти са диамантени везни?
- За да отмервам човешките съдби.
- Подготвен ли си за изпитанията?
- Силният е подготвен за всичко.
- Обърни се – каза председателят.

Непознатият се подчини и се озова срещу един човек, блед като смъртта, със завързани ръце и запушена уста.

- Какво виждаш?
- Престъпник или жертва.
- Това е един предател, който, след като бе дал клетвата, която ти даде, разкри тайната на ордена.
- Тогавя е престъпник.
- Да. Какво наказание е заслужил?
- Смърт.

Триста призрака повториха: „Смърт!“ В това време въпреки свръчовешките му усилия осъденият беше завлечен в дъното на стаята. Пътникът го видя да се бори и да извива в ръцете на палачите. Той чу неговия съскащ глас през запушената му уста. Една кама проблесна, отразявайки като светкавица светлината на лампите, после прозвуча тъп удар и шумът от тежко паднало тяло се разнесе глухо и зловещо.

– Правосъдието тържествува – каза непознатият, като се обърна към страховитото обкръжение, чиито кръвожадни погледи скришом поглъщаха тази гледка.

- И така – каза председателят, – ти одобряваш екзекуцията, която

се състоя?

– Да, ако този, който току-що беше наказан, е наистина виновен.

– И ти ще пиеш за смъртта на всеки, който като него е издал тайните на свещения съюз?

– Ще пия.

– Каквото и да бъде питието?

– Каквото и да бъде то.

– Донесете чашата.

Тогава единият от палачите се приближи до новоприетия и му поднесе хладка червена течност в човешки череп върху бронзова поставка. Непознатият взе чашата от ръцете на палача и я вдигна над главата си.

– Пия – каза той – за смъртта на всеки, издал тайните на свещения съюз.

После, като наведе чашата към устните си, той я изпи до последната капка и я върна студено на този, който му я бе подал. Шепот на учудване премина през събранието и призраците сякаш се спогледаха през своите плащове.

– Дотук добре – каза председателят. – Дайте пистолета!

Един призрак се приближи до него, държейки в едната ръка пистолет, а в другата – оловен куршум и барут. Новоприетият едва благоволи да го удостои с поглед.

– Значи ти обещаваш пълно подчинение на свещения съюз? – попита председателят.

– Да.

– Без да се колебаеш?

– Без да се колебая.

– Взemi този пистолет и го напълни!

Непознатият взе пистолета и изсипа барута в дулото, натъпка го, после пушна куршума и издърпа петлето. Мрачните обитатели на това тайнствено място го наблюдаваха с потискащо мълчание. Тишината бе прекъсвана само от вятъра, свирещ в ъглите на порутените арки.

– Пистолетът е зареден – каза хладно непознатият.

– Сигурен ли си в това?

Усмивка премина по устните на новоприетия. Той пъкна в дулото малка пръчка, която остана да стърчи навън с два палеца дължина, което показваше, че пистолетът е пълен. Председателят кимна в знак, че е убеден.

– Сега – поде председателят – допри дулото до челото си!

– Огън! – извика председателят.

Спусъкът потъна, излезе искра, но само барутът в дулото се възпламени и никакъв звук не съпроводи краткотрайния му пламък. Вик на възхищение се изтръгна от гърдите на почти всички и председателят инстинктивно протегна ръка към непознатия. Но две изпитания съвсем не бяха достатъчни за най-взискателните. Чуха се викове:

– Камата! Камата!

– Наистина ли искате? – попита председателят.

– Да, камата! Камата!

– Тогава донесете я!

– Безсмислено е – рече непознатият, като поклати надменно глава.

– Как така безсмислено? – провикна се събранието.

– Да, безсмислено – продължи новоприетият с глас, извисяващ се над всички, – повтарям ви го, защото губите ценното си време.

– Какво говорите? – провикна се председателят.

– Казвам, че знам всичките ви тайни, че изпитанията, на които ме подлагате, са детска игра, недостойна за сериозни същества. Казвам, че „убитият“ човек съвсем не е мъртъв, че кръвта, която изпих, беше вино от мях, скрит под дрехите. Казвам, че барутът и куршумите на този пистолет паднаха в ръкохватката в момента, когато изтеглях петлето. Така че скрийте безсилното си оръжие, плашещо само страхливците. Стани, лъжетруп, ти не ще изплашиш силните!

Ужасен вик отекна в сводовете.

– Ти познаваш нашите тайни! Сигурно си ясновидец или предател.

– Кой си ти? – попитаха едновременно триста гласа и двайсет меча поблеснаха, като с точно движение се събраха пред гърдите на непознатия, наподобяващи действията на фаланга. Но той усмихнат, спокоен повдигна глава, като разтърси косата си без пудра, придържана само от панделката, която му бяха завързали на челото.

– *Ego sum qui sum* – каза той, – тоест аз съм този, който съм.

После той разходи погледа си по човешката стена, която плътно го обкръжаваше. Под властния му поглед сабите се наведоха една по една в зависимост от това дали онези, които непознатият следваше с поглед, отстъпваха веднага на неговото влияние, или се опитваха да се преборят с него.

– Ти каза непредпазливи слова – рече председателят – и без съмнение съвсем не случайно.

Чужденецът поклати глава и като се усмихна, каза:

– Отговорих това, което трябваше да отговоря.

– И така, откъде идваш тогава? – попита председателят.

– Оттам, откъдето идва светлината.

– Но нашите сведения сочат, че идваш от Швеция.

– Който идва от Швеция, може да идва и от Изтока – продължи чужденецът.

– За втори път питам – кой си ти?

– Така да бъде, ще ви кажа веднага, тъй като се правите, че въобще не ме разбирате. Но преди това искам да ви кажа кои сте вие самите.

Призраците потрепераха и мечовете им се сблъскаха, минавайки от лявата в дясната им ръка, докато отново се насочваха към гърдите на непознатия.

– Първо – поде чужденецът, като протегна ръка към председателя, – ти, който се мислиш за бог, а си само предтеча, ти, представителят на шведските кръгове⁵, ще кажа твоето име, за да не стане нужда да казвам това на другите. Сведенборг, ангелите, които разговарят приятелски с теб, не са ли ти разкрили, че този, когото очакваш, е вече на път?

– Това е вярно – каза председателят, като повдигна плаща си, за да вижда по-добре този, който му говореше.

Под плаща, който той повдигна противно на всички обичаи на общността, се разкриха достопочтеното лице и побелялата брада на осемдесетгодишен старец.

– Добре – продължи чужденецът, – а сега от лявата ти страна седи представителят на английския кръг, който оглавява Каледонската ложа. Здравейте, милорд! Ако си възвърнете ранга на своя предшественик, Англия би могла да се надява, че изгасналата светлина ще засвети отново.

Мечовете се наведоха. Яростта започна да отстъпва място на учудването.

– А! Това сте вие, капитане? – обърна се непознатият към последния, седящ отляво на председателя. – В кое пристанище оставихте вашия красив кораб, който обичате като своя възлюбена? Това е една смела фрегата, нали, чието име „Провидънс“ носи щастие на Америка?

После се обърна към седящия отдясно на председателя:

– Ти, пророк от Цюрих, хайде, погледни ме в очите, ти, който си довел до съвършенство физиономизма, кажи високо – не виждаш ли в чертите на лицето ми доказателство за моята мисия?

Този, към когото той се обърна, отстъпи назад.

– Хайде – продължи чужденецът, като се обърна към неговия съсед,

5. Кръг или ложа – и двете думи са приети в масонската терминология – бел.прев.

– хайде, наследнико на Пелаг⁶, трябва за втори път да изгониш маврите от Испания. Това щеше да бъде лесно, ако кастилците не бяха веднъж завинаги изгубили меча на Сид⁷.

Петият водач остана неподвижен и ням. Човек би казал, че гласът на непознатия го е превърнал в камък.

– А на мен – поде шестият водач, като изпревари думите на непознатия, който сякаш го бе забравил, – на мен нищо ли няма да кажеш?

– Напротив – отговори пътникът, като спря върху него един от своите проникателни погледи, които разравяха сърцето, – наистина, ще ти кажа това, което Исус е казал на Юда. Ще ти го кажа веднага.

Този, към когото той се обръщаше, стана по-блед от плаща си, докато през събранието премина ропот, търсещ сметка на новоприетия за това странно обвинение.

– Забравяш представителя на Франция – каза председателят.

– Той съвсем не е сред нас – отговори чужденецът надменно – и ти, който питаш, знаеш това много добре, ето неговото празно място. Сега виждаш ли, че тези клопки предизвикват само усмивката на този, който вижда в мрака, действа въпреки всички пречки и живее въпреки смъртта?

– Ти си млад, а говориш с величието на бог. Помисли добре на свой ред. Смелостта замайва само нерешителния и невежия – поде отново председателят.

Усмивка на върховно презрение се изписа по устните на чужденеца.

– Вие всички сте нерешителни – каза той, – тъй като не можете да ми въздействате. И вие всички сте невежи, тъй като не знаете кой съм, докато аз за разлика от вас знам кои сте вие. Ето защо тук смелостта въобще не ми пречи, но за какво е смелост на онзи, който е всемогъщ?

– Доказателството за тази мощ! – каза председателят. – Доказателството, дайте ни го!

– Кой ви свика? – попита непознатият, преминал от ролята на разпитван в тази на разпитващ.

– Върховният кръг.

– Не без определена цел – каза чужденецът, като се обърна към председателя и петимата водачи. – Вие сте дошли от Швеция, вие от

6. Пелаг – крал на астурийците (717 – 737 г. сл.Хр.), основал една от испанските монархии и разгромил мюсюлманите при Кавадонга – бел.прев.

7. Сид – Сид Кампеадор – легендарен испански герой, прочул се във войните срещу маврите – бел.прев.

Лондон, вие – от Ню Йорк, вие – от Цюрих, вие – от Мадрид, вие – от Варшава, всички вие накрая – продължи той, като се обърна към тълпата, събрала се от четирите края на света, – вие сте дошли да се съберете в светилището на чудовищната вяра.

– Не, без съмнение – отговори председателят. – Ние сме се събрали да посрещнем този, който основа тайнствена империя на Изток⁸, който обедини двете полукълба във вярваща общност, който свърза братски ръцете на човешкия род.

– Има ли някакъв знак, по който можете да го разпознаете?

– Да, и Бог благоволи да ми го разкрие посредством ангелите си.

– Тогава само вие знаете този знак?

– Само аз го знам.

– И вие не сте издали този знак на никого?

– На абсолютно никого.

– Кажете го високо.

Председателят се подвоуми.

– Кажете го – повтори непознатият със заповеден тон, – кажете го, защото моментът на разкритието настъпи.

– Той ще носи на гърдите си – каза върховният водач – диамантена плочка и върху тази плочка ще проблясват трите първи букви на девиз, който само той знае.

– Кои са тези три букви?

– L.P.D.

Чужденецът свали с бързо движение редингота и жилетката си и върху ризата му от фина батиста блесна ослепителна като огнена звезда диамантената плочка, на която пламтяха трите рубинени букви.

– Той! – провикна се развълнувано председателят. – Това е той!

– Този, когото светът очаква – казаха неспокойно водачите.

– Великият копт! – промълвиха треста гласа.

– Е, добре! – провикна се триумфиращо чужденецът. – Ще ми повярват ли сега, когато ви повтарям – аз съм този, който съм.

– Да! – казаха призраците, като се поклониха смирено.

– Говорете, господарю – казаха председателят и петимата водачи със сведени към земята чела. – Говорете и ние ще се подчиним. L.P.D.

За няколко мига се възцари тишина, през това време чужденецът като че ли събираше мислите си. След това заговори изведнъж:

8. Според една от хипотезите, възникването на масонството се свързва с Йерусалимския храм от времето на Соломон. Неговият архитект Хирам е смятан за основател на масонството – бел.авт.

– Господа, можете да оставите мечовете, които напразно морят ръцете ви, и да ме слушате внимателно, защото ще научите много от малкото думи, които ще произнеса.

Вниманието се удвои.

– Изворът на големите реки е почти винаги божествен, ето защо той е непознат. Като Нил, като Ганг, като Амазонка аз знам къде отивам, но ми е безразлично откъде идвам! Всичко, което си спомням, е, че в деня, когато очите на душата ми се отвориха за обкръжаващия ме свят, се намирах в Медина, свещения град, и тичах из градините на мюфтията Салаим. Той бе уважаван старец, когото обичах като свой баща и който същевременно съвсем не ми беше такъв. Гледаше ме нежно, но ми говореше с уважение. Този почитан старец, владеещ до свършенство всички земни науки, научен от седемте върховни духа на всичко онова, което знаят само ангелите, за да разбират Бога, се нарича Алтотас. Той е мой наставник и учител, а също и мой приятел, дълбоко уважаван от мен приятел, тъй като е два пъти по-стар от най-възрастния между вас.

Тържественният тон, властните движения, едновременно ласкателните и сурови нотки накараха събранието да потръпне от безпокойство. Пътникът продължи:

– Когато станах към петнадесетгодишен, аз бях вече посветен в основните тайни на природата. Познавах ботаниката, но не тази ограничена наука, която всеки учен свежда до изследване в тесните граници на мястото, което обитава, а аз познавах шестдесетте хиляди семейства растения, които растат из целия свят. Понякога моят учител поставяше ръка върху челото ми, това ми даваше изключителна сила и благодарение на свръхестествената си проникателност аз можех да се взра със затворени очи в морските глъбини. Така аз разглеждах отблизо ужасните безформени растения, които тихо се полюшваха над тинестото дъно и криеха сред огромните си разклонения грозни чудовища, невиджани никога от човешко око, които Бог трябва да е забравил от деня, когато разбунтувалите се ангели са го принудили да ги създаде в мига, в който волята му за момент е била победена.

– Освен това се бях отдал на езиците – мъртви и живи. Познавах всички наречия от Дарданелите до Магелановия проток. Четях тайнствените йероглифи, написани върху онези гранитни книги, наречени пирамиди. Аз владеех всички човешки познания от Санкониатон⁹ до Сократ, от Мойсей до Свети Жером¹⁰ от Заратустра¹¹ до Агрипа¹².

– Аз изучавах медицината не само на Хипократ, на Гален, на

Авероес¹³, но още и с помощта на този голям учител – природата. Разкрих тайните на копитите¹⁴ и друидите¹⁵. Претърпявах неудачи, но жънех и успехи. И когато ветрове и урагани минаваха над главата ми, аз оставах на техния вихър да отнесе далеч семената на смъртта или на живота, осъдил или благословил страната, към която бях обърнал разгневено или усмихнато лице.

Сред тези изследвания, занимания, пътувания аз достигнах двадесетата си година. Един ден моят учител дойде при мен в мраморната пещера, където се криех от горещината навън. Лицето му беше едновременно строго и усмихнато... Той държеше в ръка едно шишенце. „Ашарат – ми рече той, – винаги съм казвал, че на света нищо не се ражда и нищо не умира, че детската люлка и ковчегът са приятели, че за да вижда ясно в миналите си прераждания, на човек му липсва само онази проницателност, която ще го направи равен с Бога, защото в деня, в който я придобие, това ще го обезсмърти. И ето, намерих питието, което разпръсква мрака, докато очаквах да намеря онова, което ще премахне смъртта. Ашарат, вчера изпих една част от шишенцето, днес ти изпий останалата.“ Имах пълно доверие и изпитвах върховна почит към моя достоен учител и въпреки това ръката ми потрепери при докосване на шишенцето, поднесено ми от Алтотас, тъй както ръката на Адам трябва да е потреперила, когато е поел ябълката, поднесена му от Ева. „Пий!“ – ми каза той усмихнат. След това постави ръце на главата ми, както имаше обичай да прави, когато искаше да ме дари с всевиждащ поглед. „Спи – ми каза той, – и си спомняй!“ Заспах в същия момент. Присъни ми се, че лежа върху клада от санталово дърво и алое. Един ангел, който разнасяше волята на Всевишния от Изток на Запад, премина и докосна с края на крилото си моята клада, която се възпламени. Но, странно нещо, вместо да бъде обхванат от страх, вместо да се уплаша от пламъка, аз се

9. Санкониатон – финикийски историк от неизвестна епоха, от чиито трудове са запазени няколко откъса – бел.прев.

10. Свети Жером (331 – 420) – основател на латинската църква, живял като отшелник в пустинята, направил латински превод на Библията, наречен Булгата – бел.прев.

11. Заратустра (ок. 660 – ок. 580 г. пр. Хр.) – религиозен месия на иранските народи, основател на религията, наречена маздеизъм – бел.прев.

12. Маркос Вилсаниус Агрипа (63 – 12 г. пр. Хр.) – римски пълководец от рода на Октавиан Август – бел.прев.

13. Ибн Рохд Авероес (1126 – 1198) – роден в Кордоба (Испания), арабски философ и лекар, тълкувател на Аристотел. Учението му, основаващо се на вечността на материята, било осъдено от Църквата – бел.прев.

14. Копти – древни християни, живели в Египет – бел.прев.

15. Друиди – древни галски и бретонски жреци – бел.прев.

впуснах страстно сред палещите езици като феникс, черпещ живителни сили.

Тогава всичко материално в мен изчезна, само душата ми остана, запазила формата на тялото, но прозрачна, недосегаема, по-лека от въздуха около нас, над който тя се издигна. Тогава като Питагор, който си спомня, че е присъствал на обсадата на Троя, и аз си спомних всичките мои тридесет и две прераждания, които съм преживял. Аз видях пред очите ми да преминават вековете като низ от престарели великани. Разпознах се под различни имена, които съм носил от деня на моето първо раждане до деня на последната ми смърт. Защото вие знаете, братя, това е една от най-положителните страни на нашата вяра. Душите, тези безбройни божествени еманации, които се изплъзват от гърдта при всяко издихание на Бога, изпълват въздуха и образуват многочислена йерархия.

Говорещият бе така убедителен, вдигаше поглед към небето така величествено, като че в тези негови думи се съдържаше цялата вяра. Той бе прекъснат от шепот на възхищение; учудването отстъпваше пред възхищението, както яростта беше отстъпила пред учудването.

– Когато се събудих – продължи озареният, – се почувствах нещо повече от човек, разбрах, че съм почти Бог. Тогава аз реших да посветя не само сегашното си съществуване, но и бъдещите си прераждания на щастието на човечеството. На другия ден, сякаш отгатнал моето намерение, Алтотас дойде при мене и ми каза: „Сине мой, преди двадесет години вашата майка се помина, след като ви роди. От двадесет години едно непреодолимо препятствие пречи на вашия прославен баща да се покаже пред вас. Ще подновим нашите пътувания. Баща ви ще бъде сред тези, които ще срещнем, той ще ви прегърне и целуне, но вие няма да узнаете кой ви е целунал.“ Така всичко в мен, както при божиите избраници, трябваше да бъде тайнствено – минало, настояще, бъдеще. Взех си сбогом с мюфтията Салаим, който ме благослови и отрупа с подаръци. След това ние се присъединихме към един керван, заминаващ за Суец. Ще ме извините, господа, ако се вълнувам при този спомен. Един човек, вдъхващ почит, се доближи и ме прегърна. И не зная какво странно потръпване разтърси цялото ми тяло, когато усетих сърцето му да бие. Това беше владетелят на Мека, величествен и знаменит принц. Той се бе прославил в много битки и с един жест на ръката си караше три милиона глави да се свеждат. Алтотас се извърна, за да не се развълнува, може би за да не се издаде, и ние продължихме пътя си. Навлязохме в Азия. Вървахме срещу течението на Тигър, след което посетихме Палмира, Дамаск, Смирна, Константинопол, Виена, Берлин, Дрезден, Москва,

Стокхолм, Петербург, Ню Йорк, Буенос Айрес, Кейптаун, Аден. Върнали се почти там, откъдето бяхме тръгнали, достигнахме Абисиния, слязохме по течението на Нил, посетихме Родос, след това и Малта. Там един кораб ни посрещна на двадесет левги от брега. Двама рицари от ордена ме поздравиха и прегърнаха Алтотас, после ни поведоха тържествено към двореца на великия Пинто. Вие, господа благородници, без съмнение ще попитате как мюсюлманинът Ашарат е бил приет с толкова почести точно от тези, които желаят така силно изстреблението на неверниците. Алтотас, католик и самият той малтийски рицар, винаги ми е говорил за един всемогъщ Бог, който с помощта на своите ангели и съветници е установил всеобщата хармония и ѝ е дал красивото и велико име Космос. Накрая аз бях теософ. Пътешествията ми бяха завършили. Всичките тези градове с различни имена и обичаи не предизвикваха у мен никакво учудване, тъй като по време на тридесет и двете си прераждания аз вече ги бях посетил до един. Това, което ме изненада, бяха промените, настъпили с техните жители. Аз можех като дух да витая в небесата, над събитията и да следя хода на човечеството. Видях, че само прогресът води към свободата, че Господ изпраща пророците, за да крепят колебливия ход на човечеството, което, излязло сляпо от люлката си, прави всеки век по крачка към светлината; вековете са дните на народите. Сега разбирате, че съм дошъл от Изток съвсем не за да изпълня лесните масонски обреди. Аз съм дошъл да ви кажа: „Братя, вземете крилата и очите на орела, извисете се над света, стигнете с мен до върха на планината, където Сатаната е завел Исус, и хвърлете поглед върху земните кралства.“ Франция е начело на нациите. Нека я подкрепим с факла и тази факла, която ще я опожари, ще бъде спасителен пожар, който ще освети света. Именно поради това представителят на Франция сега не е сред нас. Може би той се е оттеглил от своята мисия... Нужен е човек, който не се спира пред нищо... Аз ще отида във Франция.

– Ще отидете във Франция? – запита председателят.

– Да, това е най-важният пост... Аз го вземам за себе си. Това е най-опасното дело... Наемам се с него.

– Значи вие знаете какво става във Франция? – поде отново председателят.

Просветеният се усмихна.

– Зная, защото самият аз съм го подготвил. Един стар, страхлив и покварен крал, но не толкова стар и толкова отчаян, колкото монархията, която представлява, седи на френския престол¹⁶. Остават му едва няколко години живот. Бъдещето трябва да е добре подготвено от нас за

деня на неговата смърт. Франция е разковничето на нашия успех. Шестте милиона ръце, които се вдигат по знак на върховния кръг, ще изтръгнат този камък и монархията ще се срути. И когато един ден разберат, че вече няма крал във Франция, европейските владетели, седнали най-безочливо на тронове си, ще усетят световъртеж и ще се устремят към пропастта, открила се след сгромоляването на престола на Свети Луи¹⁷.

– Простете, многоуважаеми господарю – обади се намиращият се отдалечно на председателя водач, чийто немски планински диалект издаваше, че е от Швейцария, – несъмнено вашият ум е обмислил всичко?

– Да – отговори лаконично Великия копт.

– И все пак, дълбокопочитаемият учител ще ме извини, че говоря така, но сред нашите планински върхове, в долините ни и на брега на езерата ни ние сме свикнали да говорим свободно, така както полъхва вятърът и шумоли водата. И все пак повтарям, че моментът е неподходящ, защото ето, че се подготвя едно голямо събитие и тъкмо на него френската монархия ще дължи възраждането си. Аз, който имам честта да ви говоря, велики учителю, аз видях една дъщеря на Мария-Терезия¹⁸ сред блясък и великолепиe да се отправя към Франция, за да слее кръвта на седемнадесетте Цезари¹⁹ с потомъка на шестдесет и един крале. И народите се веселяха сяпко, както правят винаги когато им отпуснат или... позлатят юздите. Така че, аз повтарям, от свое име и от името на моите братя, че моментът е неподходящ.

Всеки се обърна съсредоточено към този, който посрещаше така спокойно и така дръзко неодобрението на великия учител.

– Говори, братко – каза Великия копт, без да изглежда развълнуван, – твоето мнение ще бъде споделено, ако е добро. Ние, избраниците на Бога, не отблъскваме никого и съвсем не жертваме световния интерес заради засегнатото си честолюбие.

Представителят на Швейцария продължи сред дълбока тишина:

– По време на моите изследвания, многоуважаеми учителю, аз

16. Луи XV – бел. прев.

17. Луи IX, или Сен Луи (1215 – 1270) – крал на Франция (1226 – 1270), опитал се да съсредоточи отделните власти в ръцете си, за да утвърди кралската власт над феодалния произвол. Осъществил две експедиции, считани за последните кръстоносни походи, едната в Египет и Палестина, а другата към Тунис, където умрял от чума. Канонизиран 1297 г. – бел. прев.

18. Мария-Терезия Австрийска (1717 – 1780) – кралица на Унгария и императрица на Священата Римска империя, майка на Мария-Антоанета – бел. прев.

19. Императори на Священата Римска империя. Цезари от династията на Хабсбургите, от чийто род е Мария-Антоанета – бел. прев.

успях да се убедя в една истина, а тя е, че винаги ликът на хората разкрива пред този, който може да чете, техните пороци и добродетели. Човек променя изражението на лицето си, смекчава погледа и кара устните си да се усмихват, всичките тези движения на мускулите са му подвластни. Но главното в неговия характер не може да бъде скрито, то остава неизлечимо свидетелство за това, което вълнува сърцето му. Е, добре! Аз прочетох върху челото на младото момиче, което трябва да управлява Франция, гордостта, смелостта и така нежното милосърдие, присъщо на дъщерите на Германия. Аз прочетох върху лицето на младия мъж – нейния бъдещ съпруг, спокойното хладнокръвие, християнското благодушие и придирчивия ум на наблюдателя. И тъй, как един народ, и по-точно френският народ, който не помни злото и никога не забравя доброто, защото са му били достатъчни Шарльоман²⁰, Свети Луи и Анри IV²¹, за да изгърпи двадесет разпуснати и жестоки крале, как един народ, който се надява винаги и не се отчайва никога, не ще обича една млада, красива и добра кралица, един тих, милостив крал и добър управник след разорителната и прахосническа ера на Луи XV, след публичните оргии и потайните отмъщения, след царуването на родовете Помпадур и Дю Бари²²! Франция няма ли да благослови принцовете, които ще бъдат пример за добродетелите, които изредих и които ще донесат в зестра мира в Европа? Ето дофината²³ Мария-Антоанета ще премине границата; олтарът и брачното легло се приготвят във Версай. Подходящ ли е моментът да започнем от Франция вашето реформаторско дело? Простете още веднъж, но аз бях длъжен да кажа това, почитаеми господарю, което чувствам в дъното на душата си, и това, което считам за мое задължение да изложа пред вас и да оставя на вашата непогрешима мъдрост.

При тези думи този, който току-що беше говорил и когото непознатият посочи като апостола от Цюрих, се поклони, приемайки хвалебствения шепот на единодушно одобрение, за да чуе отговора на Великия копт. Той не се забави и поде веднага:

– Ако вие четете по лицата, прославени братко – каза той, – аз чета

20. Шарльоман (Шарл I Велики), (742 – 814 г. сл. Хр.) – крал на франките, коронясан за император в 800 година, велик завоевател, законодател. Основател на Франкската империя, разпростираща се над Франция, Германия, Италия, Испания – бел.прев.

21. Анри IV (1553 – 1610) – крал на Навара от 1572 и на Франция от 1589. Първият крал от династията на Бурбоните – бел.прев.

22. Жана-Антоанета Поасон, маркиза Дьо Помпадур, и Жана Бекю, графиня Дю Бари – фаворитки на Луи XV – бел.прев.

23. Съпруга на престолонаследника във Франция (дофин) – бел.прев.

в бъдещето. Мария-Антоанета е горда, тя ще упорства в борбата и ще загине от нашите атаки. Дофинът Луи-Огюст е добър и милостив, той ще отслабне в битката и ще загине като жена си. Само че всеки от тях ще загине поради различна добродетел или противоречив недостатък. Те се ценят в този момент, но ние няма да им дадем време да се обикнат и след една година те ще се мразят. Впрочем защо да разискваме, братя, откъде идва светлината, след като тази светлина се проявява в мен, след като аз идвам от Изток, воден като овчар от звездата, която известява едно второ прераждане. Утре се захващам с това и с вашето съдействие искам за двадесет години да завършим нашето дело. Двадесет години ще бъдат достатъчни, ако тръгнем обединени и силни към една обща цел.

– Двадесет години са доста дълго време – изроптаха много от призраците.

Великия копт се обърна към нетърпеливите.

– Да – каза той, – без съмнение е доста дълго за всеки, който си въобразява, че един принц се убива така, както се убива човек с ножа на Жак Клеман²⁴ или с ножчето на Дамиен. Безумци! Ножът убива човека, това е вярно, но той подобно на стоманата, която дарява живота, отсича клонката, от която избухват нови десет, и мъртвият крал, положен в своята гробница, бива последван от един Луи XIII – глупав тиранин, един Луи XIV – разумен деспот, един Луи XV – идол, облян от сълзите и кръвта на обожателите си също като тези чудовищни божества, които видях в Индия да премазват с монотонна усмивка жените и децата, постилащи гирлянди под колесницата им. Е? Вие намирате, че двадесет години са много, за да бъде заличено името на краля от сърцата на тридесет милиона души, които някога принасяха в жертва на Бога живота на своите деца, за да откупят този на малкия крал Луи XV! Е? Вие вярвате, че е лесно да се превърнат в омразни за Франция кралските лилии, които, сияйни като звездите на небето, ласкави като уханията на цветята, за които напомнят, в продължение на хиляда години носеха светлината, милосърдието и победата по всички краища на света. Не се отказвайте, братя, опитайте! Давам ви не двадесет години, а цял век! Вие сте разпръснати, треперещи, непознати един за друг. Единствен аз знам имената на всички ви, единствен аз мисля за обединяването в едно цяло на разединените ви сили, единствено аз съм веригата, която ви свързва в един велик братски съюз. Всичко това може да стане не само след смъртта на

24. Жак Клеман – доминикански монах, убиец на Анри IV – бел.прев.

монарха, а на монархията изобщо, след намаляването на религиозната власт, след изчезването на всякаква социална разлика и, накрая, след унищожаването на аристократичните съсловия и на делението според феодалното имущество. Искам двадесет години за разрушаването на един стар свят и построяването на нов, двадесет години ще рече двадесет секунди от вечността. И вие казвате, че е много!

Продължителен шепот на възхищение и одобрение последва словото на мрачния пророк. Беше ясно, че той е завладял цялата симпатия на тези тайнствени представители на европейската мисъл. Великия копт се порадва за момент на своя триумф. След това, като почувства, че той е пълен, продължи:

– Сега, братя, да видим, когато аз нападам лъва в бърлогата му, когато ще рискувам живота си за свободата на света, какво ще направите вие за успеха на каузата, на която сме посветили нашия живот, богатство и свобода. Какво ще направите, кажете? Ето какво съм дошъл да ви попитам.

Тишина, плашеща със силата на своята тържественост, последва тези думи. В мрачната зала призраците бяха погълнати от сериозните намерения за свалянето на двадесет трона. Шестте водачи се отделиха от останалите и се върнаха след няколко минути съвещание при върховния водач.

– Аз – рече председателят – представям Швеция. В името на Швеция предлагам за разрушаването на трона на Ваза²⁵ миньорите, които го издигнаха, и сто хиляди сребърни екю.

Великия копт извади бележника си и записа в него току-що направения му дар. Този, който седеше вляво от председателя, проговори на свой ред:

– Аз – каза той, – изпратен от ирландските и шотландските кръгове, не мога да обещавам нищо от името на Англия, която ревностно се сражава срещу нас. Но от името на бедната Ирландия и от името на бедната Шотландия обещавам принос от три хиляди души и от три хиляди кро-ни годишно.

Върховният водач записа и този дар.

– А вие? – попита той третия водач.

– Аз – отговори този, чиято сила и енергия личаха под неудобната дреха на посветените, – аз представям Америка, където всеки камък, всяко дърво, всяка капка вода, всяка капка кръв принадлежат на бунта.

25. Ваза – фамилия, управлявала в Швеция и Полша – бел. прев.

Колкото злато имаме – ще го дадем, колкото кръв имаме – ще я пролеем, но ние ще можем да действаме само ако сме свободни. Затова трябва да започнете от нас, многоуважаеми господарю. Ако искате да освободите французите от кралската власт, първо освободете нас от чуждото владичество.

– Така и ще бъде направено – отговори Великия копт. – Вие ще бъдете освободени първи, а Франция ще ви помогне за това. Бог е казал на всички езици: „Помагайте си взаимно.“ Тъй че почакайте. За вас, братко, очакването не ще бъде дълго, уверявам ви.

После той се обърна към представителя на Швейцария, който рече:

– Аз не бих могъл да ви обещаю нищо освен моя личен принос. Синовете на нашата република от дълго време са свързани с френската монархия. Те продават кръвта си още от Маринян²⁶ и Пави²⁷, те са предани и дават всичко от себе си за този, който ги е купил. За първи път, велики господарю, аз се срамувам от нашата преданост.

– Така да бъде – отговори Великия копт, – ние ще победим без тях и въпреки тях. Ваш ред е, представителю на Испания.

– Аз – отговори подканеният – съм беден и мога да дам само моите три хиляди братя, но всеки един от тях струва колкото хиляда реала годишно. Испания е мързелива страна, където човек няма против да спи върху легло на мъчението, стига само да спи.

– Добре – каза коптът. – А вие?

– Аз – отговори този, към когото се обърнаха, – аз представлявам Русия и полските кръгове. Нашите братя са богати недоволници или бедни крепостни, обречени на неспиращ труд и на преждевременна смърт. Не мога да обещаю нищо от името на крепостните селяни, защото те не притежават нищо, дори и живота си, но ви обещавам от три хиляди богати хора по двадесет луидора годишно.

Останалите представители се изредиха един след друг. Всеки представяше малко кралство, голямо княжество или бедна държава. Всички дарове бяха записани в бележника на великия предводител и всеки положи клетва да изпълни обещаното.

– Сега – каза Великия копт – паролата, която символизира трите букви, по които ме познахте, вече известна в едната част на света, ще се разпространи и в другата. Всеки посветен трябва да носи тези три букви

26. Маринян – град в Италия, където крал Франсоа I е победил швейцарците (1515) – бел. прев.

27. Пави – град в Италия, където Франсоа I е бил победен от император Карл V (1525) – бел. прев.

не само в сърцето си, но и върху гърдите си, защото ние, суверен и господар на ложите на Изтока и Запада, отредихме гибелта на лилията. Заповядавам ти, братко от Швеция, на теб, братко от Шотландия, на теб, братко от Америка, на теб, братко от Швейцария, на теб, братко от Испания, на теб, братко от Русия: *Lilias pedibus destrue*²⁸.

Шумно одобрение, наподобяващо ревящо море в дъното на пещерата, се понесе като злокобен повей към планинските недра.

– А сега, в името на Бащата и Господаря, вървете си – каза върховният предводител, когато шепотът утихна, – върнете се един по един в подземията, които водят към пътеките на Мон-Тонер, и едни през реката, други през гората, а останалите през долината, разпръснете се преди изгрев слънце. Ще ме видите още един път и това ще бъде в деня на нашия триумф. Вървете!

Накрая той завърши своето кратко слово с един масонски жест, разбран само от шестте главни водачи, които останаха около Великия копт, след като посветените от висш ранг вече бяха изчезнали. Тогава върховният се отдели с шведа настрани.

– Сведенборг – му рече той, – ти наистина си вдъхновен човек и Бог ти благодари чрез моя глас. Изпрати парите във Франция на адреса, който ще ти посоча.

Председателят смирено поздрави и се отдалечи, изумен от това ново отношение на Великия копт към него.

– Привет, смели Феърфакс – продължи върховният, – вие сте достоен син на вашите предци. Поздравете Вашингтон още първия път, когато му пишете.

Феърфакс се поклони на свой ред и се оттегли по стъпките на Сведенборг.

– Ела, Пол Джоунс – се обърна коптът към американеца, – ела, защото ти говори добре – аз очаквах това от теб. Ти ще станеш герой на Америка. Бъдете, ти и тя, готови при първия сигнал.

И американецът, треперещ като от дъха на някой бог, също се оттегли.

– Ти, Лафатер – продължи избраникът, – остави теориите, защото е време да се премине към практиката. Не изучавай повече какво е човек, а това, което той може да бъде. Върви и тежко на онези от твоите братя, които ще се вдигнат срещу нас, защото народният гняв е бърз и покосяващ като божия!

28. *Lilias pedibus destrue* – букв. „Стъпчете лилията в краката!“ – бел.прев.

Представителят на Швейцария се поклони, треперейки, и изчезна.

– Послушай ме, Хименес – продължи копътът, като се обърна към онзи, който беше говорил от името на Испания, – ти си усърден, но не си убеден в успеха на делото. Ти казваш, че твоята страна спи, това е, защото никой не я събужда. Върви, Кастилия е все още родината на Сид.

Последният представител се приближи на свой ред, но не направил и три крачки, върховният го спря с жест.

– Ти, Сиефор от Русия, ти ще извършиш предателство, преди да измине и месец, а след месец ще си мъртъв.

Московският пратеник се свлече на колене, но Великия копт го изправи със заплашителен жест и осъденият излезе, като залиташе.

Тогава, останал сам, странният човек, когото представихме като главен герой в тази драма, се огледа около себе си и като видя приемната зала празна и тиха, загърна своя редингот от черно кадифе с бродирани бутониери, нагласи шапката на главата си, бутна резето на тежката бронзова врата, която се беше затворила зад него, и пое по планинските клисури, като че те му бяха отдавна познати. След това, стигнал до гората, макар че нямаше нито път, водач, светлина, той я прекоси, воден сякаш от невидима ръка.

От другата страна на горския пояс той потърси с очи коня си и като не го видя никъде, се заслуша. Тогава му се стори, че чува далечно цвилене. Едно особено изсвирване излезе из устата на пътника. Миг след това Джерид дотича в сянката, верен и покорен като весело куче. Пътникът го възседна и ловко понесени от вихрен бяг, те двамата скоро изчезнаха, слели се с мрачните гъсталаци, които се простираха между Даненфелс и Мон-Тонер.

1. Бурята²⁹

Осем дни след сцената, която току-що разказахме, около пет часа вечерта една карета, теглена от четири коня, управлявана от двама пощенски служители, излизаше от Понт-а-Мусон, градче, разположено между Нанси и Мец. Конете едва бяха свили зад ъгъла на улицата заедно с тежката кола, когато двадесетина хлапета и десетина клокарки,

29. Действието на романа „Жозеф Балзамо“ започва на 14 или 15 май 1770 година – бел.ред.

които бяха стояли около нея по време на краткия ѝ престой за смяна на конете, се разотидоха по домовете си с жестове и възклицания, които издаваха прекалена веселост у едните и дълбоко учудване у другите.

Нека нашите читатели, които за тяхно голямо щастие не са я видели да минава, ни позволят да я опишем.

Най-напред основната част (ние казваме основната част, защото тя бе предхождана от нещо като кабриолет), та най-напред, както казахме, основната част беше боядисана в светлосиньо и имаше в центъра на всяка от двете си страни по една елегантна корона на барон, поставена над изкусно вплетени инициали Ж и Б. Два прозореца, ние подчертаваме – два прозореца, а не вратички, със завеси от бял муселин пръскаха светлината на деня във вътрешността на колата. Само тези почти невидими за простото око прозорци се намираха в предната част на колата и гледаха към кабриолета. Една решетка даваше възможност едновременно да се разговаря с всеки (който и да е той), обитаващ тази част на колата, и позволяваше на човек да се облегне на нещо, което не би могъл да направи безопасно без известна предпазливост върху стъклата, зад които бяха опънати перденцата. В наши дни една такава особеност не би имала друг резултат, освен да бъде взета за някое ново и прогресивно изобретение, в което механикът вешо ще да е съчетал мощта на парата със силата на конете.

Това твърдение би било по-вероятно, защото колата, теглена, както казахме, от четири коня и водена от двама кочияши, беше следвана от един-единствен кон, завързан отзад с дълъг ремък. Този кон, който благодарение на своята малка подвижна глава, нежни крака, тесни гърди, гъста грива и огнена опашка издаваше характерните белези на арабската порода, бе напълно оседлан. Това означаваше, че от време на време някой от тайнствените пътници, затворени в този Ноев ковчег, си доставяше удоволствието да пояди и галопира до колата, която не можеше да си позволи такъв бърз ход. В Понт-а-Мусон кочияшът от предишната смяна бе получил двойно заплащане от една бяла и мускулиста ръка, която се бе подала между две кожени перденца, които закриваха почти така плътно предната част на кабриолета, както муселиновите завески закриваха предната част на колата. Възхитеният кочияш, сваляйки енергично шапката си, бе казал: „Благодаря, монсеньор.“ И един звучен глас бе отговорил на немско наречие, което все още се чува, дори и да не се говори вече:

– *Schnell, schneller!* Или бързо, по-бързо!

Към седем часа смениха конете в Сен Мийел. Същата ръка подаде

през завеските възнаграждението и същият глас изрече нареждане, подобно на предишното.

След Сен Мийел започва планината. Пристигнаха там, пътниците трябваше да се задоволят да вървят пеш. Половин час беше необходим, за да изминат почти четвърт левга.

След като бяха преодолели стръмнината, кочияшите се спряха на върха ѝ, за да оставят конете да си поемат дъх, и пътниците от кабриолета можеха, дърпайки кожените перденца, да обхванат с поглед доста обширен хоризонт, който първите вечерни изпарения започваха да размиват.

Времето, което бе ясно и топло до три часа следобед, беше станало задушно на свечеряване. Голям бял облак, идващ от юг и следващ сякаш умишлено каретата, заплашваше да стигне преди нея в Бар-льо-Дюк, където кочияшите предлагаха да се прекара нощта.

Изведнъж светкавица набразди големия облак, небето се разцепи на огнени късове и изплашеното око можеше да проникне в неизмеримите дълбини на небесния свод, пламнал като този на ада. В същия момент гръмотевица, отекваща от дърво на дърво до края на гората, пресечена от пътя, разтърси самата земя и подгони големия облак като разярен кон.

Колата продължи да се движи, като изпускаше дим през комина с тази разлика, че от черен, какъвто беше преди, той бе станал тънък и с цвят на опал.

Междувременно небето се помрачи като при земен трясък; тогава прозорчето на покрива се обагри в ярка светлина и остана осветено. Виждаше се, че обитателят на тази подвижна килия, чужд на това, което ставаше отвън, взимаше мерки срещу нощта, така че да не бъде прекъснат в своите занимания. Кочияшите като че ли се съветваха, защото колата спря.

– А сега? – попита същият глас, но този път на отличен френски. – Какво, по дяволите, ще правим?

– Питаме се дали трябва да продължим нататък – казаха кочияшите.

– Струва ми се, че преди всичко мен, а не вас, трябваше да попитате за това – рече гласът. – Хайде!

И кожените перденца, за момент дръпнати, отново се спуснаха между пътника и предната част на колата. Но глинестият път, и бездруго мокър и разкалян, стана изведнъж така хлъзгав от пороя, че конете отказаха да продължат.

– Господине – каза кочияшът, който яздеше един от впрегнатите коне, – невъзможно е да се върви напред.

– Защо? – попита гласът, който вече познаваме.

– Защото конете не вървят, те се пързаят.

– Колко ни остава до смяната на впряга?

– О! Далече е, господине, на четири левги³⁰ сме оттам.

– Е, добре, кочияшо, постави на конете си сребърни подкови и те ще тръгнат – каза чужденецът, като дръпна перденцето и му подаде четири сребърни монети от по шест ливри.

– Вие сте много добър – рече кочияшът, като взе монетите в голямата си ръка и ги пусна в своя широк ботуш.

Всъщност масивната кола, тежаща на задниците на конете, които не можеха повече да я удържат, започна с вихрен устрем да се спуска, а умножаващата се тежест скоро промени движението надолу в едно стремглаво въртене. Конете побеснях от болка и екипажът литна като стрела по мрачния склон, видимо приближавайки се към пропастта. Едва тогава не само гласът, а и главата на пътника се подаде от колата.

– Некадърник! – изкрещя той. – Ще погубиш всички! Дърпай юзди-те наляво, наляво ти казвам!

– Ех, господине, много бих искал да ви видя тук, на моето място – отговори ужасеният кочияш, който напразно се опитваше да събере поводите и да възвърне изгубената власт над конете си.

– Жозеф! – извика на свой ред женски глас, който се чуваше за първи път. – Жозеф! Помощ! Помощ! Ах, Света Дево!

Действително опасността бе огромна и ужасно близка и това оправдаваше призива към Божията майка. И тогава пътникът изскочи от кабиолета, сграбчи кочияша за яката на дрехата и колана на панталона му, вдигна го, както би направил с едно дете, захвърли го на десет крачки, метна се на неговото седло и събра поводите.

– Наляво! – изкрещя с ужасяващ глас на втория кочияш. – Наляво, проклетнико! Или ще ти пръсна черепа!

Заповедта имаше магически резултат. Кочияшът, който управляваше двата коня отпред, преследван от вика на своя нещастен другар, направи свръхчовешко усилие и като даде тласък на колата, подпомогнат от невероятната сила на непознатия, я вкара отново в пътя, където тя се понесе вихрено, сякаш се бореше с оглушителния гръм.

30. Левга – стара келтска мярка за дължина с различно значение в различните страни. Във Франция – сухоземна левга – 4,444 км – бел.ред.

– В галоп! – извика пътникът. – В галоп! Ако забавиш ход, тежко на теб и на конете ти!

Кочияшът разбираше, че това съвсем не бе напразна заплаха. Той удвои силите си и каретата продължи да се спуска със страховита бързина. Човек би казал, като я видеше да минава в нощта с ужасяващия си тътен, пламтящ комин и викове, че това е някоя адска колесница, теглена от фантастични коне и следвана от ураган.

Но пътниците едва бяха избегнали една опасност и попаднаха на друга. Крилатият облак, застанал над долината, се спускаше бързо като конете. От време на време пътникът вдигаше глава, особено когато някоя мълния раздереше големия облак. На нейната светлина върху лицето му можеше да се различи едно чувство на безпокойство, което той въобще не прикриваше, тъй като никой освен Бог не беше там, за да го изненада. Изведнъж в момента, в който каретата достигна подножието на склона и продължаваше, носена от своя устрем, да върви по равното, рязко придвижване на въздушните маси предизвика късо съединение и облакът се разцепи с ужасяващ трясък, за да изпусне в едно светкавица и гръм. Пламък, първо виолетов, после зеленикав, после бял, обгърна конете. Тези отзад се изправиха на задните си крака, като ритяха във въздуха, натежал от серен мирис; тези отпред се свлякоха, сякаш земята беше пропаднала под краката им, но почти веднага конят, язден от кочияша, се изправи отново и като почувства поводите си скъсани, понесе своя ездач и двамата се изгубиха в мрака, а колата, след като продължи още десетина крачки, спря, блъснала се в трупа на поваления от мълния кон.

Целият този епизод беше съпроводен от пронизителни писъци, издавани от жената в каретата.

Имаше един момент на странно объркване, когато никой не знаеше дали е мъртъв или жив. Дори пътникът се опипа, за да установи дали е самият той. Беше здрав и читав, но жената бе изгубила съзнание.

Макар и пътникът да подозираше какво се е случило, защото дълбока тишина беше внезапно последвала виковете, които излизаха от кабриолета, той съвсем не се погрижи веднага за обляната в сълзи жена.

Едва стъпил на земята, той изтича към задната част на колата. Там стоеше красивият арабски кон, за който говорихме, ужасен, вцепенен, настръхнал и тресящ цялата си грива, разклащащ вратата, за чиято дръжка бе завързан, дърпайки силно ремъка си. Накрая, с прикован поглед и разпенена уста гордото животно след безполезни усилия да разкъса оковите си беше спряло ужасено от бурята. И когато неговият

господар, изсвирвайки му както обикновено, бе прокарал ръка по гърба му, за да го помилва, то подскочи и изцвили, сякаш не го познаваше.

– Сега пък този дяволски кон – промърмори треперещ глас във вътрешността на каретата.

После същият глас, удвоил силата си, изкрещя на арабски с тон на нетърпение и заплаха:

– *Nhe goullac hognoud shaken, haffrit!*³¹

– Не се ядосвайте на Джерид, учителю – каза пътникът, като откачи коня и го завърза за оста на задното колело на колата. – Той се е изплашил, това е всичко. Нормално е поне да се изплаши!

И като каза тези думи, пътникът отвори вратата на колата, спусна стъпалото и влезе вътре, като затвори вратата след себе си.

2. Алтотас

И така, пътникът седна срещу един старец със сиви очи, извит нос, треперещи, но дейни ръце, който, спотаен в голямо кресло, се ровеше с дясната си ръка в дебел пергаментов ръкопис, озаглавен „La Chivre del Gabinetto“, а в лявата държеше голяма надупчена лъжица от сребро.

Три стени – спомняме си, старецът наричаше така страните на каретата – отрупани с рафтове, пълни с книги, обграждаха креслото, обикновен и единствен престол на тази странна особа, заради която над книгите бяха наредени полици, където можеха да се поставят много стъкленици и бурканчета, вмъкнати в дървени кутии, както се прави със съдовете и стъкларията на кораб. До всеки от тези рафтове или кутии старецът, който, изглежда, имаше навика да се обслужва сам, можеше да достигне, придвижвайки своето кресло, и достигнал желаното място, да се вдигне или спусне с помощта на лост, разположен отстрани на седалката, който той самият управляваше.

Освен това сред шишенцата, дървените и картонените кутии и книгите, разпилени по земята в живописен безпорядък, се виждаха медни щипци, въглени, пригодени за различни цели, голям съд, наполовина пълен с вода, и окачени на връвчици висящи от тавана китки от билки, някой от тях изглеждаха брани наскоро, а други – преди сто години. Всичко това издаваше силна миризма, която в една не така чудновата

31. *Nhe goullac hognoud shaken, haffrit!* – Казвам ти да стоиш мирно, демоне! – бел.авт.

лаборатория би наподобила екзотичен аромат.

В момента когато пътникът влизаше, старецът, придвижващ своето кресло с удивителна сръчност и лекота, се приближи до пещта и започна да обира пяната на своята смес с внимание, заслужаващо уважение. После, разсеян от неочакваната поява на пътника, той нахлупи с дясната си ръка кадифеното боне, било някога черно, което покриваше главата му до ушите и под което се подаваха няколко редки кичура посребрена коса, издърпвайки изпод колелцето на креслото със завидна ловкост края на дългата си копринена роба, която десет години непрестанна употреба бяха превърнали в безцветна, безформена и накъсана дрипа. Старецът сякаш бе в много лошо настроение и мърмореше, обирайки пяната от сместа и повдигайки робата си:

– Страхува се проклетото животно, а от какво, ви питам аз? То разтърси вратата ми, разклати пещта ми и разсипа четвърт от моя еликсир в огъня. Ашарат, в името на Бога, оставете това животно в първата пустиня, която прекосим.

Пътникът се усмихна.

– Първо, учителю – каза той, – ние не ще прекосим повече пустини, защото сме във Франция, а и аз не бих се решил да изоставя просто така един кон, струващ хиляда луидора?

– Хиляда луидора, хиляда луидора, ще ви ги дам, когато пожелаете, тези хиляда луидора. Ето, че вашият кон ми струва повече от милион, без да броим дните, които той отне от живота ми.

– Та какво е направил горкият Джерид? Да видим!

– Какво е направил ли? Направил е това, че още няколко минути и еликсирът щеше да заври, без нито една капка да се изплъзне, това, което не предписват наистина нито Заратустра, нито Парацелз³², но което препоръчва Бори.

– Е, добре, скъпи учителю, още няколко секунди и еликсирът ще заври.

– Как не, ще заври! Виждате ли, Ашарат, това е като проклетие, огънят ми изгасва, не зная какво пада от комина.

– Аз зная какво пада през комина – поде ученикът, като се засмя, –

32. Парацелз – псевдоним на Теофраст Бомбаст фон Хохенхайм (1493 – 1541) – швейцарски лекар, естествоизпитател, професор. Един от основоположниците на фармацията и ятрохимията. Създава ново учение за болестите и лекарствата; въвежда много химични вещества и растителни препарати като лечебни средства, има приноси в хирургията. Прави критична преоценка на античната и средновековната медицина – бел.прев.

това е вода.

– Какво, вода? Вода! Но тогава моят еликсир е загубен! Отново трябва да започвам приготвянето, няма имам време за губене! Боже мой, боже мой! – извика старият учен, вдигайки отчаяно ръце към небето. – Вода! И каква вода, ви питам аз, Ашарат?

– Чиста вода от небето, учителю. Вали като из ведро, не сте ли забелязали?

– Та няма забелязвам нещо, когато творя! Вода... Значи това било! Виждате ли, Ашарат, това е нетърпимо за моята бедна душа! От шест месеца ви моля да сложите похлупак на комина... От шест месеца... А може би дори година. А ето, че вие въобще не помисляте за това... Вие, който имате да правите само това, защото сте млад. До какво ще доведе тази ваша небрежност? Днешният дъжд, утрешният вятър объркват всичките ми сметки и провалят всичките ми опити. А освен това трябва и да бързам, о, Зевсе! Вие добре знаете, моят ден приближава и ако не съм готов за него, ако не съм намерил животворния еликсир, сбогом, мъдри, сбогом, учени Алтотас! Стотната ми година започва на 13 юли, точно в единадесет часа вечерта, и дотогава моят еликсир трябва да е станал напълно съвършен.

– Но всичко се нарежда отлично, струва ми се, скъпи учителю – рече Ашарат.

– Без съмнение, вече направих опити чрез абсорбция. Лявата ми ръка, почти парализирана, възвърна цялата си гъвкавост. А още, аз спестявам времето, което отделях за ядене, тъй като вече имам нужда да се храня само на два или три дена и през това време една лъжица от моя еликсир, макар и още несъвършен, ме поддържа. О, като си помисля, че ни трябва вероятно само едно растение, едно листо от това растение, за да стане моят еликсир, че вероятно сме минавали вече сто, петстотин, хиляда пъти покрай това растение, че вероятно сме го стъпквали с краката на конете, с колелата на нашата кола. Да, Ашарат, това растение, за което говори Плиний и което учените не са открили или не са разпознали, тъй като нищо не се губи. Чуй, трябва да попиташ за неговото име Лоренца по време на някой от нейните екстази, нали?

– Да, учителю, бъдете спокоен, ще я попитам.

– Докато чакам – каза ученият с дълбока въздишка, – този път пак не успях с моя еликсир и ще ми трябва три пъти по петнадесет дни, за да постигна това, което успях до днес, вие добре знаете това. Погрижете се за това, Ашарат. Вие ще загубите не по-малко, отколкото аз в деня на моята смърт... Но какъв е този шум? Колата движи ли се?

– Не, учителю, това е гръмотевицата.

– Гръмотевицата?

– Да, тя едва не ни уби преди малко, така както сме всички, и особено мен. Вярно е, че бях облечен в коприна, но това нищо не ми гарантира.

– Ето значи – каза старецът, удряйки върху своето коляно, което отекна като куха кост – на какво ме излагат вашите детинщини, Ашарат: да умра от гръм, да бъда убит като глупак от един електрически пламък, който, ако имам време, бих вкарал в моята пещ, за да заври съдът ми. Сякаш не ми стига да бъда изложен на всички злополуки, предизвикани от хорското нехайство и лошотия, та трябва да ме излагате и на тези, които идват от небето, тези, които по-лесно се предотвратяват.

– Простете, учителю, но вие още не сте ми обяснили...

– Как? Нима не съм ви разкрил моята система от възгледи или идеите, които ме ръководят по моя път. Когато открия моя еликсир, аз ще ви ги доразясня, но в момента, разбирате, нямам време за това.

– Значи вие вярвате, че гръмотевицата може да бъде овладяна?

– Не само може да бъде овладяна, но и направлявана в желаната посока. Един ден, когато моята втора петдесетгодишнина отmine, когато ще ми остава само да завърша спокойно третата, аз ще поставя на гръмотевицата стоманена юзда и ще я направлявам така лесно, както вие – Джерид! Докато чакам, накарайте да сложат похлупак на комина ми, Ашарат, умолявам ви.

– Ще го направя, бъдете спокоен.

– О, Боже мой, ако бях така сигурен, че ще намеря моя еликсир, както съм сигурен, че мога да направя диамант...

– Значи сте съвсем сигурен, учителю?

– Погледнете, или по-скоро вижте.

– Къде?

– Там, вдясно от вас, в малкия стъклен съд, точно където сте.

Пътникът сграбчи алчно посочения съд. Това бе малка купа от изключително фин кристал, а цялото дъно бе покрито с почти невидим прилепнал към стените на съда, прах.

– Диамантен прах! – извика младият човек.

– Несъмнено диамантен прах, а в средата? Вижте по-добре.

– Да, да! Диамант с размерите на просено зърно.

– Големината не означава нищо. Ние ще успеем да съберем целия този прах, да направим от просеното зърно конопено, от конопеното – грахово. Но, за Бога, скъпи ми Ашарат, в замяна на това ми обвързване

с вас сложете похлупак на моя комин и намерете добър водач за каретата ви, така че водата да не пада в комина.

– Да, да, бъдете спокоен.

– Пак, пак с вашето вечно „бъдете спокоен“, иде ми да крещя. Младост, луда младост, самонадеяна младост! – се провикна той със задгробен смях, показвайки беззъбата си уста, което сякаш накара очите му да хлътнат още по-дълбоко.

– Учителю – рече Ашарат, – огънят ви гасне, съдът изстива. И тъй, какво има в този съд?

– Погледнете вътре.

Младият човек се подчини, отвори съда и откри вътре късче стъкло, колкото малък лешник.

– Диамант! – извика той.

И веднага след това:

– Да, но без петна, незавършен, без стойност.

– Защото огънят изгасна, Ашарат, защото нямаше похлупак на комина, чувате ли?

– Е, хайде, простете ми, учителю – каза младият човек, оглеждайки диаманта, който ту проблясваше, ту оставаше тъмен. – Хайде, простете ми и хапнете малко, за да се подкрепите.

– Няма нужда, изпих моята лъжица с еликсир преди два часа.

– Грешите, учителю, беше шест часът сутринта, когато я изпихте.

– Така ли? Но тогава колко е часът сега?

– Близо два и половина следобед.

– Исусе! – се провикна ученият, като склочи ръце. – Още един отминал, пропилян, изгубен ден. Значи дните са намалели! Те нямат вече двадесет и четири часа!

– Ако не желаете да ядете, поне дремнете за миг.

– Виждате ли, Ашарат, когато заспивам – каза старецът с нежен глас, – винаги ме е страх това да не е във вечността. Ще дойдете да ме събудите, нали? Не ми обещавайте, закълнете се!

– Заклевам се, учителю.

В този момент на пътя се чу нещо подобно на конски галоп. Този шум бе последван от вик, който издаваше едновременно безпокойство и удивление.

– Но какво е това? – извика пътникът, отваряйки бързо вратата и изскачайки на пътя, без да използва стъпалото.

3. Лоренца Феличиани

Ето какво се бе случило във от колата, докато пътникът и ученият разговаряха в нея. Както казахме, при гърма, който бе повалил предните коне и бе накарал задните да се изправят, жената в кабриолета бе припаднала. За момент тя остана безчувствена, после лека-полека, тъй като страхът бе единствената причина за припадъка ѝ, тя дойде на себе си.

– О, Боже мой! – каза тя. – Изоставена съм тук без помощ, няма ли някое човешко създание, което да се смили над мен?

– Госпожо – обади се плах глас, – аз съм тук. Ако все пак мога да ви бъда полезен с нещо.

При този глас, който прозвуча почти до нея, младата жена се повдигна и подавайки главата и двете си ръце през кожените перденца на кабриолета, се озова пред лицето на млад човек, който стоеше изправен на стъпалото.

– Вие ли ме заговорихте, господине? – каза тя.

– Да, госпожо – отговори младежът.

– Кажете какво се случи?

– Случи се, госпожо, че гръмотевицата падна почти върху вас и при падането си разкъса ремъците на предните коне, които избягаха, отнасяйки кочияша.

Жената се огледа с израз на живо безпокойство:

– А... този, който водеше задните коне, къде е? – попита тя.

– Преди малко влезе в колата, госпожо.

– О, слава Богу!

И младата жена въздъхна облекчено.

– Но къде тогава бяхте вие, за да ми предложите помощта си?

– Госпожо, изненадан от бурята, аз бях там, в този гъст мрак, който не е нищо друго освен входа на една кариера, когато изведнъж видях да излиза от вихрушката кола, понесена в галоп. Отначало помислих, че конете са полудели, но скоро видях, че са водени от силна и сигурна ръка, когато внезапно гърмът падна с толкова ужасен трясък, че ми се стори, че самият аз бях поразен от гръм, и за момент останах вцепенен. Всичко, което току-що ви разказах, го видях като в сън.

– Тогава вие не сте сигурен, че този, който водеше задните коне, е в колата?

– О, напротив, госпожо! Аз дойдох на себе си и със сигурност го

видях да влиза.

– Уверете се, че той е все още там, моля ви.

– Но как?

– Като се вслушате и ако той е вътре, ще чуете два гласа.

Момъкът скочи от стъпалото, приближи се до външната страна и се вслуша.

– Да, госпожо, той е там.

Младата жена кимна, сякаш искаше да каже „това е добре“, но остана с глава, подпряна на ръката си, като потънала в дълбок сън.

В това време младежът я разгледа. Беше млада жена на двадесет и три-двадесет и четири години, с мургав тен, но от матово кафяво, което е по-наситено и по-красиво от най-розовия и най-ален тон. Нейните красиви сини очи, вдигнати към небето, което тя сякаш изследваше, блестяха като две звезди, а черните ѝ коси, които не бяха напудрени въпреки модата, падаха на букли от черен кехлибар върху врата ѝ с опалов оттенък. Изведнъж тя като че ли взе наум решение.

– Господине – каза тя, – къде се намираме?

– На пътя от Страсбург за Париж, госпожо.

– И къде по-точно?

– На две левги от Пиерфит. Едно голямо село.

– А след Пиерфит какво ще следва?

– Бар-льо-Дюк.

– Това град ли е?

– Да, госпожо. С четири или пет хиляди души, мисля.

– Има ли тук някой пряк път, който да отива по-бързо от главния път до Бар-льо-Дюк?

– Не, госпожо, или поне аз не познавам такъв.

– Peccato³³ – измърмори тя тихо, скривайки се отново в кабриолета.

Младият човек изчака, за да види дали жената ще го разпитва още, но като видя, че тя мълчи, направи няколко крачки и се отдалечи. Това движение, по всичко изглежда, я откъсна от унеса ѝ, защото тя отново се показа от кабриолета.

– Господине! – каза тя.

Младежът се обърна.

– Имаше кон, завързан отзад за колата?

– Да, госпожо.

– Той там ли е още?

33. Peccato. (итал.) – Жалко. – бел.авт.

– Не, госпожо, човекът, който влезе в колата, го отвърза, за да го върже за оста на колелото.

– На него също ли не му се случи нищо?

– Така мисля.

– Това е ценно животно. Бих искала самата аз да се уверя, че е здрав и читав, но как да отида до него в тази кал?

– Мога да доведа коня тук – каза младият човек.

– А, да! – извика жената. – Направете това и аз ще ви бъда много признателна.

Младежът се приближи до коня, който вдигна глава и изцвили.

– Не се страхувайте – обади се жената от кабриолета.

– Джерид! Джерид! – промълви тя, снишавайки глас.

Животното покорно дойде и положи главата си под ръката, която се протягаше, за да го помилва. Тогава, като хвана гривата на коня с изящната си ръка и се подпря с другата на кабриолета, младата жена скочи на седлото така леко, както призраци в немските балади скачат на гърба на конете и се залавят за коланите на пътниците. Младият човек се хвърли към нея, но с властен жест на ръката тя го спря.

– Чуйте! – му рече тя. – Макар и млад, или по-скоро защото сте млад, вие трябва да имате човешки чувства. Не се противопоставяйте на моето заминаване. Аз бягам от човек, когото обичам, но преди всичко съм римлянка и добра католичка. Този човек ще погуби душата ми, ако остана по-дълго с него, той е атеист и заклинател, когото Бог току-що предизвести чрез гласа на своя гръм. Ще може ли той да се възползва от предупреждението? Кажете му какво ви казах и бъдете благословен за помощта, която ми оказахте. Сбогом!

И при тези думи, лека като изпаренията, които се носят над блата, тя се отдалечи и изчезна, носена от галоп на Джерид. Младият човек, виждайки я да бяга, не можа да сдържи своя вик на изненада и учудване. Именно този вик бе прозвучал чак до вътрешността на колата и бе привлякъл вниманието на пътника.

4.

Жилбер

Пътникът изскочи бързо от колата, като я затвори грижливо зад себе си и се огледа неспокойно. Първото нещо, което забеляза, бе младият човек, застинал, смаян от страх. Светкавица, която блесна в същия

момент, му позволи да го разгледа от главата до петите. Това беше едва шестнадесет-седемнадесетгодишно момче, дребно, слабо и живо. В черните му очи, с които дръзко се взираше в обекта, привлякъл неговото внимание, липсваше нежност, но не и чар, носът му бе слаб и извит, тънките му устни, изпъкналите му скули издаваха лукавство и подозрителност, докато неговата решителност се разкриваше от силно издадена та му брада.

– Вие ли извикахте преди малко? – попита пътникът.

– Да, господине, аз – отвърна младежът.

– И защо извикахте?

Младият човек спря нерешително.

– Господине – поде младежът, – имаше ли една дама в кабриолета?

– Да.

И погледът на Балзано се насочи към колата, сякаш искаше да проникне през дебелия ѝ стени.

– Имаше ли един кон, завързан за ресорите на колата?

– Да, но къде, по дяволите, е той?

– Господине, дамата замина, яхнала този кон.

Пътникът не издаде никакво възклицание, не произнесе нито дума. Той скочи към кабриолета, дръпна кожените перденца. Една светкавица, подпалила небето в този момент, му разкри, че е празен.

– В името на Христовата кръв! – провикна се той с вик, подобен на гърма, последвал думите му.

После се огледа наоколо, като че ли търсеше средство да се впусне в преследване, но скоро призна пред себе си несъстоятелността на възможностите си.

– Опитайте се да настигнете Джерид – каза той, разтърсвайки глава – с един от онези коне, макар че все едно пращам костенурка в преследване на газела... Но аз ще узная къде е тя, освен ако...

С бързо движение той бръкна с ръка в джоба на жакета си, извади оттам малък портфейл и го отвори. В едно от джобчетата на този портфейл имаше сгънатата хартия, а в нея – кичур черни коси. При вида на тези коси лицето на пътника се разведри и той видимо се успокои.

– Хайде – рече, като избърса с ръка потта от челото си, – хайде, всичко е наред. А тя не ви ли каза нещо, като тръгна?

– Да, господине.

– Какво ви каза на тръгване?

– Че съвсем не ви напуска от омраза, а от страх, че тя е достойна християнка, докато вие, напротив... Докато вие, напротив, сте били

атеист и неверник, на когото тази вечер Бог е искал да даде последно предупреждение. Тя каза, че е разбрала това Божие предупреждение и че ви подканя да го проумеете и вие.

– Това ли е всичко, което тя ви каза? – попита пътникът. – Добре. Тогава да говорим за друго.

И последните следи от безпокойство и недоволство като че ли изчезнаха от лицето на пътника. Младият човек гледаше тези сърдечни вълнения, отразени върху лицето, с любопитство, показващо, че той също е надарен с известна доза наблюдателност.

– А сега – каза пътникът, – как се казвате, млади приятелю?

– Жилбер, господине.

– Само Жилбер? Но това е кръщелно име, струва ми се.

– Това е фамилното ми име.

– Е, добре, скъпи Жилбер. Провидението ви праща на пътя ми, за да ме избавите от затруднение.

– На вашите заповеди, господине, ще направя всичко, което мога.

– О, благодаря! На вашата възраст се услужва заради самото удоволствие да послужиш, знам това. Впрочем това, което ще поискам от вас, съвсем не е трудно – чисто и просто трябва да ми посочите подслон за тази нощ.

– Вижте първо тази скала, под която се бях скрил от бурята.

– Да – рече пътникът, – но бих предпочел нещо като къща, където да намеря добра вечеря и добро легло.

– Това е по-трудно.

– Много ли сме далеч от най-близкото село?

– От Пиерфит?

– Пиерфит ли се казва?

– Да, господине, на почти левга, левга и половина сме от него.

– Левга и половина, тази нощ, в това време, само с тези два коня, ще бъдем там след два часа. Хайде, приятелю, помислете добре, няма ли тук наблизо някоя къща.

– Замъкът Таверне, който е на не повече от триста крачки.

– Обитаем ли е?

– Несъмнено.

– От кого?

– Но... От барон Дьо Таверне.

– Какъв е този барон Дьо Таверне?

– Господине, това е един стар шестдесет-шестдесет и пет годишен благородник, който, както казват, някога е бил богат.

– Да! И който сега е беден! Това е историята на всички като него. – Приятелю, водете ме при барон Дьо Таверне, моля ви.

– При барон Дьо Таверне? – извика младежът, почти изплашен. – Но той няма да ви приеме.

– Няма да приеме един изгубил пътя благородник, който е дошъл да поиска гостоприемството му? Значи вашият барон е затворен като мечка?

– Ами! – рече младият човек с интонация, с която искаше да каже: „Много прилича на такъв, господине.“

– Няма значение – каза пътникът, – ще поема риска.

– Не ви го препоръчвам – отвърна Жилбер.

– Покажете ми тогава пътя.

– На драго сърце!

Тогава пътникът се качи в кабриолета и взе малък фенер. Очаквайки фенерът да бъде запален, младият човек се надяваше за момент чужденецът да влезе в колата, за да види през откренатата ѝ вратичка какво има вътре. Но пътникът дори не се доближи до вратата. Той подаде фенера на Жилбер. Последният го огледа от всички страни.

– Какво да правя с този фенер, господине? – каза той.

– Да осветявате пътя, докато аз водя конете.

– Но той е угасен.

– Ще го запалим.

– А, да – каза Жилбер, – вие имате огън в каретата.

– Имам в джоба си – отговори пътникът.

– Ще ви е трудно да запалите прахан на този дъжд.

– Отворете фенера – каза пътникът.

Жилбер се подчини.

– Дръжте шапката си над двете ми ръце.

Жилбер отново се подчини. Той видимо следеше приготвянията с голямо външение. Не познаваше друго средство за запалване на огън освен огнивото. Пътникът измъкна от джоба си сребърен калъф, а от калъфа – кибритена клечка; после, отворил долната част на калъфа, той я пъкна в нещо като запалителна паста, защото клечката се възпламени веднага с леко прашене. Това стана толкова внезапно и неочаквано, че Жилбер потрепери.

– Сега, когато имаме светлина, бихте ли ме водили? – попита пътникът.

– Елате, господине – каза Жилбер.

И младият човек тръгна напред, докато неговият спътник водеше

коня, уловил го за юздата, и го принуждаваше да върви напред. Впрочем времето беше станало по-поносимо, дъждът почти беше спрял, бурята се отдалечаваше с тътен. Пътникът пръв почувства нужда да поднови разговора:

– Вие като че ли добре познавате този барон Дьо Таверне, приятелю? – каза той.

– Да, господине, то се знае, защото съм при него от своето раждане.

– Той може би е ваш роднина?

– Не, господине.

– Ваш настойник?

– Не.

– Ваш господар?

При думата господар младият човек потрепери и ярка светлина обагри иначе бледите му бузи.

– Аз не съм прислужник, господине – каза той.

– Но в края на краищата – поде пътникът – трябва да сте някакъв.

– Аз съм син на стар наемен полски работник при барона. Майка ми е била дойка на госпожица Андре.

– Разбирам, вие сте в къщата като млечен брат на тази млада особа, защото, предполагам, че дъщерята на барона е млада.

– Тя е на шестнадесет години, господине.

Както видяхме, Жилбер не отговори на един от двата въпроса. Този, който го засягаше лично. Пътникът сякаш помисли същото като нас, но въпреки това отпрати въпросите си в друга посока.

– По каква случайност бяхте на пътя в такова време като това – попита той.

– Аз не бях на пътя, господине, бях под една скала край пътя.

– И какво правехте под тази скала?

– Четях.

– Четяхте?

– Да.

– И какво четяхте?

– „Общественият договор“ на господин Жан-Жак Русо.

Пътникът погледна младежа с известно учудване.

– Взели сте книгата от библиотеката на барона ли? – попита той.

– Не, господине, купил съм я.

– Откъде? В Бар-льо-Дюк?

– Не, господине, от минаващ амбулантен търговец. От известно време в местността минават много търговци с хубави книги.

– Кой ви каза, че „Общественият договор“ е хубава книга?

– Разбрах това, докато я четях, господине.

– А чели ли сте лоши, та да можете да установите разлика?

– Да.

– И какво наричате лоши книги?

– Ами „Канапето“, „Танзай и Неадарне“³⁴ и други подобни книги.

– Къде, по дяволите, сте намерили тези книги?

– В библиотеката на барона.

– Голям благородник? Знаете ли чрез кого ги получават?

– О, чрез херцог Дьо Ришельо.

– Как! Старият маршал?

– Да, точно маршалът.

– И предполагам, че той не оставя подобни книги пред очите на госпожица Андре.

– Напротив, господине, оставя ги навсякъде.

– Госпожица Андре споделя ли мнението ви, че това са лоши книги? – попита пътникът, като се усмихна язвително.

– Госпожица Андре не ги чете, господине – отвърна сухо Жилбер.

Пътникът замълча за момент, виждаше се, че това странно същество, смес от добро и зло, от свенливост и дързост, беше предизвикало неговия интерес въпреки волята му.

– И защо сте чели тези книги, като знаете, че са лоши? – продължи този, когото старият учен бе назовал с името Ашарат.

– Защото, когато ги отворих, не знаех тяхната стойност.

– Все пак лесно сте ги преценили. При все това продължихте да ги четете? С каква цел?

– Те ми разкриват неща, които не знам.

– А „Общественият договор“?

– Учи ме, че всички хора са братя, че обществата са зле устроени и в тях има слуги или роби, че един ден всички ще бъдат равни.

– Ах! Ах! – рече пътникът.

За момент настъпи тишина, Жилбер и неговият спътник продължаваха да вървят, последният, водещ коня за юздата, а Жилбер с фенера в ръка.

– Значи имате голямо желание да се учите, приятелю? – каза съвсем тихо пътникът.

34. „Канапето в розов цвят“, „Танзай и Неадарне“ – произведения на Кребийон-син – бел.прев.

– Да, господине, това е моето най-голямо желание.

– А защо искате да учите?

– За да се издигна.

– Докъде?

Жилбер се подвоуми, очевидно той имаше някаква цел в съзнанието си, но тази цел несъмнено беше негова тайна и той не искаше да я каже.

– Докъдето може да достигне човек – отговори той.

– Но учили ли сте поне нещо?

– Нищо. Как искате да уча, без да съм богат и като живея в Таверне.

– Как! Не знаете ли малко математика?

– Не.

– Физика?

– Не.

– Химия?

– Не. Зная да чета и пиша, това е всичко, но ще изуча всичко някой ден.

– Но по кой начин?

– Не зная, но ще го изуча.

– Странно момче! – промърмори пътникът на себе си.

През това време Жилбер и този, на когото той служеше за водач, бяха вървели почти четвърт час; дъждът съвсем бе спрял и земята дори беше започнала да излъчва този лютив аромат, който през пролетта следва огнените вихри на бурята. Жилбер сякаш се бе замислил дълбоко.

– Господине – каза изведнъж той, – знаете ли какво е буря?

– Без съмнение знам.

– Вие знаете какво е бурята? Знаете кое предизвиква гръмотевицата?

Пътникът се усмихна.

– Това е сблъсъкът на два електрически полюса, този на облака и този на земята.

Жилбер въздъхна.

– Не разбирам – каза той.

Може би пътникът щеше да даде на горкия младеж едно по-разбираемо обяснение, но за нещастие в този момент светлина блесна през листака.

– Значи пристигнахме?

– Ето я външната врата.

– Отворете я.

Жилбер се приближи до вратата и колебливо почука един път.

– О, о! – каза пътникът. – Така няма да ви чуят никога, приятелю, чукайте по-силно.

Всъщност нищо не показваше, че почукването на Жилбер е било чуто. Всичко тънеше в тишина.

– Поемате ли отговорността? – каза Жилбер.

– Не се страхувайте.

Жилбер не се поколеба повече, той остави чукчето на вратата и дръпна звънеца, който издаде такъв оглушителен звук, че можеше да бъде чуто на една левга.

– Бога ми, ако вашият барон не е чул този път, трябва да е глух – рече пътникът.

– А, ето Маон лае – каза младежът.

– Маон! Това без съмнение е любезност от страна на вашия барон към херцог Дьо Ришелю.

– Не знам какво искате да кажете.

– Маон е последното завоевание на стария маршал.

Жилбер въздъхна за втори път.

– Уви, господине, вече ви признах, че не зная нищо.

Тези две въздишки разкриваха на пътника поредица от прикривани страдания и потискани, дори несбъднати амбиции. В този момент се чу шум от стъпки.

– Най-после – каза чужденецът.

– Това е добрякът Ла Бри – каза Жилбер.

Вратата се отвори, но при вида на чужденеца и странната му кола Ла Бри, изненадан, защото мислеше, че отваря само на Жилбер, понечи да затвори отново вратата.

– Моля, моля, приятелю – каза пътникът, – ние идваме точно тук, не трябва да ни затваряте така вратата под носа.

– И все пак, господине, трябва да предупредя господин барона, че едно неочаквано посещение...

– Няма нужда да го предупреждавате, вярвайте ми. Ще рискувам да срещна недружелюбната му физиономия, а ако ме изгонят, казвам ви го, това няма да стане, преди да съм се стоплил, изсушил, нахранил. Чувам съм да казват, че виното е добро по тези места, трябва да знаете нещо за това, а?

Ла Бри, вместо да отговори на запитването, се опита да се възпротиви, но пътникът, взел твърдо решение, подкара конете и колата по

алеята, докато Жилбер затваряше вратата, и всичко това стана за един миг. Тогава Ла Бри, като се видя победен, реши да отиде и сам да извести за своя разгром и като затича със старите си крака, се спусна към къщата, викайки с цяло гърло:

– Никол Льоге! Никол Льоге!

– Коя е тази Никол Льоге? – попита чужденецът, като продължи да се приближава към замъка със същото спокойствие.

– Това е камериерката на госпожица Андре, господине.

В това време при виковете на Ла Бри светлина се показва под дърветата, като освети очарователната фигура на млада девойка.

– Какво искаш от мен, Ла Бри – попита тя, – и за какво е цялата тази врява?

– Бързо, Никол, бързо – извика старецът с трептящ глас. – Върви да съобщиш на господаря, че един чужденец, изненадан от бурята, желяс гостоприемството му за тази нощ.

Скоро се чу кисел и властен глас, който от прага на вратата на горните каменни стълби, виждан изпод акациите, повтаряше с не твърде гостоприемен тон:

– Чужденец... Кой е той? Когато се представяш пред хората, поне си казваш името.

– Това баронът ли е? – попита Ла Бри този, който причиняваше цялото това разбъркване.

– Уви, да, господине – отговори бедният човечец, съвсем съкрушен.

– Той пита за името ми, нали?

– Точно така. А аз забравих да ви питам за това.

– Съобщи за барон Жозеф дьо Балзамо – каза пътникът, – сходството на титлите може би ще обезоръжи господаря ти.

Ла Бри направи своето съобщение, малко окуражен от титлата, която си приписа непознатият.

– Добре тогава – промърмори гласът, – нека влезе, щом е дошъл... Влезте, господине, ако обичате. Там... да, оттук.

Чужденецът се приближи с бърза крачка, но сигнал до първото стъпало, реши да се обърне, за да види дали Жилбер го е последвал.

Жилбер беше изчезнал.

5. Барон Дьо Таверне

Предупреден от Жилбер за оскъдицата, в която беше изпаднал барон Дьо Таверне, този, който току-що се представи под името барон Жозеф дьо Балзано, не бе ни най-малко изненадан от сградата, пресилена и назована от Жилбер *замък*.

Къщата бе едноетажна, образуваща дълго каре, в краищата на което се издигаха два квадратни павилиона, завършващи с островърхи кули. На тази неравномерна цялост, гледана на бледата светлина на луната, плъзгаща се сред разкъсаните от бурята облаци, все пак не липсваше известна живописна привлекателност.

Барон Дьо Таверне бе дребен шестдесет-шестдесет и пет годишен старец с живи очи, високо, но полегато чело. Беше сложил несресана перука, на която свещите над камината постепенно бяха опустошили всичко онова от буклите, което плъховете от гардероба бяха спестили. Той държеше в ръка кърпа със съмнителна белота и това показваше, че е бил обезпокоен в момента, когато е сядал на масата. Лукавото му лице, в което би могло да се намери прилика с Волтер, се оживи в този момент от лесно забележимо двойствено изражение; учтивостта изискваше да се усмихне на своя непознат; нетърпението промени тази готовност в гримаса, изразяваща меланхолия и начумереност, така че, осветявано от трепкащата светлина, чиито сенки сливаха главните черти, лицето на барон Дьо Таверне можеше да мине за лице на някой много грозен благородник.

– Господине – каза той, – мога ли да знам на каква щастлива случайност дължа удоволствието да ви видя?

– Господине, бурята изплаши конете, които, побеснели, за малко не счупиха колата ми. Един младеж, Жилбер, ми показа пътя, водещ към вашия замък, като ме убеди в прочутата ви гостоприемност.

Баронът повдигна свещника, за да освети по-голямо пространство и да види дали там ще открие нещастника, на когото дължи тази щастлива случайност, за която току-що бе споменато. От своя страна пътникът се огледа наоколо, за да види дали младият му водач наистина се е отдалечил.

– Аха! Жилбер! Не знаех, че е годен дори и за това. Ленивецът Жилбер, философът Жилбер!

При този поток от епитети, подчертани по заплашителен начин,

посетителят разбра, че съществува много малко симпатия между господаря и неговия подчинен.

– Ла Бри – извика баронът, – Ла Бри! Докарайте колата на господин барона под навеса, там тя ще бъде поне малко по-закрита, отколкото в средата на двора, тъй като има още много места, където са останали дъски. Що се отнася до конете, това е друго нещо, не ви обещавам, че ще намерят храна, но тъй като те съвсем не са ваши, а на началника на пощата, трябва да ви е почти все едно.

– И все пак, господине – каза нетърпеливият пътник, – ако прекалено ви притеснявам, както започвам да мисля...

– О, не е така, господине – прекъсна го учтиво баронът, – съвсем не ме притеснявате. Само вие ще бъдете притеснен, вие, предупреждавам ви.

– Господине, бъдете сигурен, че винаги ще съм ви признателен...

– Добре, добре, зная какво говоря. За нещастие познавам възможностите си; те са твърде ограничени. Ако сте французин, господин барон, но немският ви акцент ми подсказва, че не сте независимо от италианското ви име... Но това няма значение. Ако, да речем, сте французин, името Таверне би извикало у вас спомени за разкош – навремето казваха Таверне Богатия.

Отначало Балзамо мислеше, че това изречение ще завърши с въздишка, но не последва нищо. „Философстване!“ – помисли той.

– Оттук, господин барон, оттук – продължи Таверне, като отвори вратата на трапезарията. – Хей, Ла Бри, сервирайте ни така, както биха го направили сто слуги.

Ла Бри се впусна, подчинявайки се на своя господар.

– Имам само този лакей, господине – каза баронът, – а той ми служи доста зле.

Балзамо следваше хода на мислите си. „Безсърдечен човек! – си каза той. Но впрочем това може би е прибързано.“

Баронът затвори вратата на трапезарията и едва тогава благодарение на свещника, който държеше над главата си, пътникът можа да обгърне с поглед стаята. Това беше голяма ниска стая, която някога е била главното помещение на малка ферма, издигната от своя собственик в ранг на замък.

– Ето, господине, ето – каза баронът, като предложи стол на своя гост, чийто изпитателен поглед бе проследил. – А, погледът ви се спира на моята солница, вие ѝ се възхищавате, проявявате добър вкус. Учтиво е от ваша страна, тъй като попадате на единственото представително

нещо тук. Господине, благодаря ви от все сърце, но не, аз греша, имам още нещо ценно, Бога ми, и това е моята дъщеря.

– Госпожица Андре – рече Балзано.

– За Бога, да, Андре – каза баронът, учуден, че неговият гост е така добре осведомен – искам да ви я представя. Андре, ела, детето ми, не се бой!

– Не се боя, татко – отговори с нежен и звучен глас висока и стройна особа, която се показва на вратата без притеснение, но все пак и без дързост.

Жозеф Балзано, макар и дълбоко господар на себе си, както вече можахме да видим, не устоя и се поклони пред тази върховна красота. Същност Андре дьо Таверне, която току-що се бе появила, като че за да украси и разхубави всичко, което я заобикаляше, имаше тъмноруси коси, които ставаха по-светли при слепоочието и врата. Черните ѝ очи, ясни, широко отворени, гледаха втрещено като очите на орел. Благостта на погледа ѝ беше необяснима. Румената ѝ уста, извита и изящно дълга, наподобяваше великолепен влажен корал. Ръцете ѝ, заслепяващи с формата и блясъка си, завършваха с възхитителни бели длани, изтънчени като при античен рисунък. Снагата ѝ, едновременно гъвкава и стройна, приличаше на красива езическа статуя, оживяла по някакво чудо. Кракът ѝ, чиято извивка не бе по-малко забележителна от тази на Диана Ловджийката, сякаш носеше тежестта на тялото ѝ по някаква прищявка на равновесието. Накрая нейното облекло, макар и съвсем скромно, бе с такъв съвършен вкус и така добре ѝ подходеше, че пълен тоалет, взет от гардероба на кралицата, може би на пръв поглед би се сторил по-малко елегантен и по-малко пищен от нейните скромни дрехи.

Всички тези великолепни подробности заплениха от пръв поглед окоето на Балзано; той беше видял, беше забелязал всичко.

– Имате право – каза с тих глас Балзано, като се обърна към своя домакин, – госпожицата притежава изящна красота.

– Не правете много комплименти на бедната Андре, господине – рече нехайно баронът, – тя излиза от манастир и ще повярва на всичко, което ѝ кажете. Не че се съмнявам в нейната кокетност, напротив – скъпото дете не е достатъчно кокетно, господине, и като добър баща аз се старая да развия у нея това качество, което е най-голямата сила на жената в днешно време.

Андре сведе очи и се изчерви. Колкото и голямо усилие да направи, тя нямаше друг изход, освен да чуе тази странна теория на баща си.

– Добре – продължи старецът, отговаряйки на изражението на Балзамо. – Казвам ви, аз познавам Таверне, но какъвто и да е той и колкото и далече да се намираме от онова ослепително слънце, наречено Версай, моята дъщеря ще опознае света, който аз познавах така добре някога. Тя ще влезе в него... с пълен арсенал, който аз ще ѝ изкова с помощта на своя опит и на своите спомени. Но, господине, трябва да ви призная, манастирът развали всичко това... Моята дъщеря е първата послушница, която взе доброто от учението и последва писаното в Евангелието и всичко това – единствено заради мен. Дявол да го вземе, съгласете се, че нямам късмет, бароне!

– Госпожицата е истински ангел – отговори Балзамо – и наистина, господине, това, което ми казвате, не ме изненадва.

Андре кимна на барона в знак на благодарност и симпатия, после седна, както ѝ заповядваше старият барон с очи.

– Седнете, бароне – каза Таверне, – и ако сте гладен, яжте. Какво ужасно рагу е приготвил това животно Ла Бри.

– Яребици! И вие наричате това отвратително рагу! – каза гостът на барона, като се усмихна. – Проклинате вашата маса! Яребици през май! Значи ги има по вашите земи?

– Мои земи! Мина много време, откакто аз притежавах всичко това. О, Боже мой, не, благодарение на небето нямам и педя земя, не. Този безделник Жилбер, който не го бива за нищо, освен да чете и мечтае, и който в свободното си време открадна отнякъде пушка, барут и куршуми и уби тези пернати, браконьерствайки из земите на моите съседни. Той ще отиде на каторга и аз, разбира се, ще го оставя да отиде, защото това ще ме отърве от него. Но Андре обича дивеча и това ме кара да прощавам на моя Жилбер.

Балзамо гледаше красивото лице на Андре и не откри нито една бръчка, нито едно потрепване, нито следа от червенина. Той седна на масата между нея и барона и тя му сервира, без ни най-малко да бъде притеснена от оскъдицата на масата, неговата порция от ястието – набавено от Жилбер, приготвено от Ла Бри и така лошо оценено от барона.

– Той дори не е насоллил ужасното си рагу – провикна се старият барон, след като бе разкъсал две яребични крилца, които неговата дъщеря бе сложила в чинията му сред мазен слой зеле. – Андре, подайте солницата на господин барона.

Андре се подчини, протягайки ръце със съвършена грация.

– А, отново ви хващам да се възхищавате на моята солница, бароне! – каза Таверне.

– Този път грешите, господине – отвърна Балзамо, – възхищавам се на ръката на госпожицата.

– Оригинална е, в стил „Ришельо“, но тъй като в ръцете си държите тази известна солница, която веднага разпознахте, огледайте я! Това са любовни сцени между сатири и вакханки, малко по-свободни са, но са красиви.

Едва тогава Балзамо забеляза, че групата фигури, очароващи с изработката си, съвсем не бяха по-свободни, а срамни. Това го накара да се възхити на спокойствието и безразличието на Андре, която по заповед на баща си му бе поднесла солницата, без да ѝ мигне окото, и която продължаваше да се храни, без да се изчерви.

Но тъй като баронът беше решил да съхрани невинния блясък, който подобно на девствена роба, за която говори Писанието, обгръщаше цялата личност на дъщеря му, той продължи да описва с подробности красотите на златния предмет въпреки усилията на Балзамо да отклони разговора.

– Но яжте, бароне – каза Таверне, – защото само това е яденето, предупреждавам ви. Може би си мислите, че печеното ще дойде след малко и чакате – грешите, защото ще сте ужасно разочарован.

– Извинете, господине – каза Андре с присъщата си студенина, – но ако Никол ме е разбрала добре, трябва да е започнала да прави бърз сладкиш, за който съм ѝ дала рецептата.

– Рецепта! Вие сте дали рецептата за едно ястие на Никол Лъоге, на вашата камериерка? Вашата камериерка готви? Липсва само едно нещо – вие самата да готвите. Херцогиня Дьо Шатору³⁵ или маркиза Дьо Помпадур готвиха ли на краля? Не, точно обратното, кралят им правеше омлети... За бога! Виждам, че жените готвят у нас! Бароне, моля простете на дъщеря ми!

– Но, татко, нали трябва да се яде – каза спокойно Андре. – И тъй, да видим! Лъоге! Готово ли е?

– Да, госпожице – отговори младото момиче, което носеше апетитно ухаещо ястие.

– Добре знам кой няма да яде от това – каза Таверне разярен, счупвайки чинията си.

– Господинът може би ще яде – каза студено Андре.

После се обърна към баща си:

35. Херцогиня Дьо Шатору (Мари-Ана дьо Мейи-Нел) (1717 – 1744) – фаворитка на Луи XV – бел. прев.

– Знаете ли, господине, че в сервиза има само седемнадесет чинии, които съм наследила от майка си?

След като каза това, тя нарязва горещия сладкиш, който Никол Лъге, красивата камериерка, току-що бе поставила на масата.

6. Андре дьо Таверне

Наблюдателният дух на Жозеф Балзамо намираше обилна храна във всеки детайл от това чудновато и усамотено място, затънтено в един кът на Лотарингия. Само солницата му разкриваше цяла страна от характера на барон Дьо Таверне или по-скоро неговия характер от всичките му страни.

Или от любопитство, или развълнуван от някакво друго чувство, Балзамо разглеждаше Андре така упорито, че два или три пъти в продължение на десет минути погледът на младото момиче трябваше да срещне неговия. Отначало чистото и непорочно създание издържа на този странен поглед, без да се смути, но накрая, докато баронът разрязваше с ножа си шедьовъра на Никол, неговата втрепеност стана толкова силна, че трескавото нетърпение, събрало кръвта в бузите ѝ, започна да я завладява. Скоро, като се почувства смутена под този почти свръчовешки поглед, тя реши да излезе насреща му и на свой ред загледа барона с големите си ясни и широко отворени очи. Но и този път тя трябваше да отстъпи и клепачите ѝ, залети от магнетичния поток, който излъчваше пламенният поглед на госта, се затвориха, тежки и уплашени, за да се отворят отново с нерешителност.

В това време, докато мълчаливата битка се разиграваше между младото момиче и тайнствения пътник, баронът гълчеше, смееше се и ругаше, кълнеше като истински провинциален феодал и щипеше ръката на Ла Бри, който за свое нещастие се намираше в неговия обсег в момента когато нервната му възбуда го караше да изпитва нужда да щипе нещо. Той без съмнение щеше да направи същото и с Никол, когато очите на барона, явно за пръв път, се спряха на ръцете на младата камериерка. Баронът обожаваше красивите ръце и тъкмо заради красиви ръце той бе вършил всичките си лудории като млад.

– Я вижте – каза той – какви хубави пръсти има тази безсрамница. Как изтънява нокътят, как се издължава пръстът, а това е невероятно изящество.

Погледът на Балзано се прехвърли бързо върху дъщерята на барона и той видя най-върховно презрение, блеснало на красивото лице на Андре. Тогава той счете за благоприлично да последва гордото момиче и да изрази същото със своето лице. Тя го забеляза и очевидно му бе признателна за това, тъй като го погледна по-малко сурово или по-скоро с по-малко безпокойство – нещо, което не беше правила досега.

– Вярвате ли, господине – продължи баронът, като поглади с опако-то на ръката си брадичката на Никол, която той държеше да изкара очарователна тази вечер, – вярвате ли, че тази жена със съмнителни нрави идва от манастир, както и дъщеря ми, и почти е получила образование? Госпожица Никол не напуска и за момент своята господарка. Това е една преданост, която би накарала да се усмихнат радостно господа философите, които твърдят, че тези същества имат душа.

– Господине – рече Андре недоволна, – съвсем не от преданост не ме напуска Никол, а защото аз ѝ заповядвам да не ме напуска.

Балзано вдигна очи към Никол, за да види ефекта, който щяха да предизвикат върху нея думите на господарката ѝ, и видя по свиването на устните, че младото момиче съвсем не бе безчувствено към униженията, отправени към нейното положение на прислужничка. Все пак това изражение премина като светкавица по лицето на камериерката, защото, като се обърна, явно за да скрие някоя сълза, очите ѝ се приковаха в един прозорец на трапезарията, който гледаше към двора.

Всичко това представляваше интерес за Балзано, който сякаш търсеше нещо в лицата, сред които току-що бе въведен. И така неговият поглед последва този на Никол и му се стори, че на прозореца, обект на нейното внимание, вижда как се появява лицето на мъж. „Всъщност – помисли си той – всичко е странно в тази къща; всеки има своя тайна, а аз се надявам след един час да узная тази на госпожица Андре. Вече знам тайната на барона, а се досещам и за тази на Никол.“ За момент Балзано се бе разсеял, но колкото и кратък да бе този миг, баронът забеляза това.

– Вие също мечтаете – каза той, – добре! Трябваше поне да дочака-те нощта, скъпи гостенино. Мечтанието е заразно и тази болест, както ми се струва, се хваща лесно тук. Да преброим мечтателите. Първо, имаме госпожица Андре, която мечтае, и после виждам всеки път да мечтае тоя ленивец, който уби яребиците, който може би е мечтал и когато ги е убивал...

– Жилбер? – попита Балзано.

– Да! Философ като господин Ла Бри. Като споменах философи,

вие случайно да не сте от техните приятели? О! Тогава ви предупреждавам, че няма да бъдете от моите...

– Не, господине, аз не съм нито в добри, нито в лоши отношения с тях, не ги познавам – отговори Балзамо.

– Толкова по-добре, дявол да го вземе! Това са проклетни животни, по-скоро отровни, отколкото грозни. Те погубват монархията със своите принципи! Във Франция хората вече не се смеят, а четат, а какво четат?

В този момент на Балзамо се стори, че отново вижда бледнеещото лице да се появява зад стъклата. Но то изчезна в момента в който той прикова погледа си в него.

– Не е ли госпожицата философ? – попита усмихнат Балзамо.

– Аз не знам какво е философията – отговори Андре, – знам само, че харесвам онова, което е сериозно.

– Ех, госпожице! – провикна се баронът. – Нищо не е по-сериозно според мен от това да се живее добре, обичайте живота.

– Но госпожицата съвсем не мрази живота, както ми се струва? – попита Балзамо.

– Ето още една глупава дума – каза Таверне. – И бихте ли ми повярвали, господине, че вече съм чувал това буква по буква от устата на моя син.

– Вие имате син, мой скъпи домакине? – попита Балзамо.

– О, боже, да, имам това нещастие. Един виконт Дьо Таверне, лейтенант от гвардията на дофина, отличен поданик!

Баронът произнесе тези две последни думи със стиснати зъби, като че ли искаше да съдвече всяка буква.

– Поздравявам ви, господине – каза Балзамо, като се поклони.

– Да – отговори старецът, – още един философ. Това предизвиква недоумение у мен, честна дума. Не ми ли говореше той онзи ден да се освободят негрите. А захарта! – рекох аз. – Аз обичам кафето си много подсладено, и крал Луи XV също. – Господине – ми отговори той, – по-добре да се лишим от захар, отколкото да гледаме как страда една раса... – Една раса маймуни! – казах аз, като с това им оказах голяма чест. Знаете ли какво твърдеше той? Право ви казвам, трябва да има нещо във въздуха, което завърта главите им, той твърдеше, че всички хора са братя! Аз – брат на някакъв от Мозамбик!

– О! – рече Балзамо. – Отишъл е твърде далече...

– Е, какво ще кажете? Имам късмет с моите деца, нали? И няма да казват, че потомството ми прилича на мен. Сестрата е ангел, а братът – светец! Но пийте, господине... Виното ми е отвратително.

– Намирам го превъзходно! – каза Балзамо, гледайки към Андре.

– Значи вие също сте философ! А, пазете се, ще накарам дъщеря ми да ви прочете една проповед. Но не, философите нямат религия. И все пак е много удобно да имаш религия. Боже мой, едно време се вярваше в Бога и в краля и с това всичко свършваше. Днес, за да не вярваш нито в единия, нито в другия, трябва да научиш много неща, да прочетеш много книги, предпочитам никога да не се съмнявам. По мое време поне се учеха само приятни неща, учехме се добре да играем на фараон, на бириби или на пас-ди³⁶, прекрасно въртяхме саби въпреки указите, разорявахме херцогини и се разорявахме заради танцьорки. Такава е моята история. Така, както ме гледате, изглеждам стар, нали? Е, добре! Това е, защото съм разорен и живея в тази дупка, защото перуката ми е износена, а облеклото ми е остаряло, но вижте моя приятел маршала, който има нови дрехи и пригладени перуки, той живее в Париж и има две хиляди ливри рента. Е, добре. Той е все още млад, още е зелен, буден, обича да се впуска в авантюри. Той е с десет години по-стар от мен, скъпи ми господине, с десет години!

– За господин Дьо Ришельо ли говорите?

– Несъмнено.

– За херцога?

– Бога ми! Не за кардинала, мисля, че все още не съм стигнал дотам. Впрочем той не направи това, което направи племенникът му – не се задържа толкова дълго.

– Учудвате ме, господине, че с такива влиятелни приятели като тези вие като че ли сте напуснали двора?

– О! Това е временно оттегляне, но ще се върна някой ден – каза старият барон, като отправи към дъщеря си странен поглед.

Този поглед бе уловен от Балзамо.

Младото момиче, изтръгнато от зоркото наблюдение, което приковаваше погледа му към прозореца, дотича.

– Ах – каза баронът, като въздъхна, – навремето оставахме на масата до два часа сутринта. Това беше, защото имахме какво да вечеряме, защото, когато вече не ядахме, още пиехме! Но как да пием лошото вино, когато не ядем повече... Льоге, дайте едно шише мараскин³⁷... Ако все още е останало.

Баронът се бе разположил в своето кресло със затворени очи и

36. Фараон, бириби, пас-ди – хазартни игри с карти или зарове – бел.прев.

37. Мараскин – ликьор от бели череша – бел.прев.

издаваше смешно-меланхолични въздишки.

– Говорихте ми за маршал Дьо Ришельо – поде Балзано, който изглеждаше решен да не оставя разговора да прекъсне.

– Да – каза Таверне, – вярно, говорех ви.

И той изтананика една не по-малко меланхолична от въздишката му мелодия.

– Той ненавижда вашия син и ако го ненавижда за това, че е философ – продължи Балзано, – той трябва да е запазил приятелството си към вас, защото вие не сте такъв.

– Философ? Не, благодаря на Бога!

– Предполагам, не ви липсват титли. Вие сте служили на краля?

– Петнадесет години. Бях адютант на маршала. Заедно участвахме във войната при Маон³⁸ и нашето приятелство датира от... но, за Бога, почакайте... от прословутата обсада на Филипсбург³⁹, ще рече, от 1742 до 1743.

– А! Много добре! – каза Балзано – Вие сте били при обсадата на Филипсбург... аз също.

Старецът се изправи на креслото си и погледна Балзано в лицето, като отвори широко очи.

– Моля – каза той, – но на каква възраст сте тогава, скъпи гостенино?

– О! Аз нямам възраст – каза Балзано, като протегна чашата си, за да може красивата ръка на Андре да му налее мараскин.

– Господине – каза той, – позволете ми да ви кажа, че нямате възраст на войник от Филипсбург. Минаха двадесет и осем години от тогава, а вие сте най-много на тридесет, ако не греша.

– Ех, Боже мой, кой не е на тридесет години? – каза небрежно пътникът.

– Аз, за Бога – провикна се баронът. – Защото минаха точно тридесет години, откакто бях на толкова.

Андре гледаше чужденеца с нескрито любопитство.

– Хайде, господине, вие ме обърквате – каза баронът, – само да не грешите нещо, напълно е възможно и да вземате Филипсбург за друг град. Давам ви най-много тридесет години, нали, Андре?

– Всъщност да – отговори тя, като пак опита да устои на властния

38. Маон, или Порт-Маон – испански град, превзет от херцог Дьо Ришельо през 1756 г. – бел.прев.

39. Филипсбург – център на Австрийската империя през XVII-XVIII в., неколкократно завладяван от французите – бел.прев.

поглед на госта, но и този път не успя.

– Не, не – каза последният. – Аз знам какво казвам и казвам истината. Говоря за знаменитата обсада на Филипбург, когато херцог Дьо Ришельо уби в дуел своя братовчед принц Дьо Ликсан.

– Господине – извика баронът, – честна дума, вие ме тревожите. Това стана точно както казвате.

– Чували сте да го разказват? – попита спокойно Балзамо.

– Бях там. Имах честта да присъствам като секундант на господин маршала, който тогава още не беше маршал, но това не означава нищо.

– Почакайте – рече Балзамо, гледайки втренчено барона. – Не носехте ли тогава капитанска униформа?

– Точно така.

– Вие бяхте от полка гвардейски конници на кралицата, които бяха изпосечени във Фонтъноа⁴⁰?

– Били ли сте във Фонтъноа? – попита баронът, като се опита да се присмее.

– Не – отговори спокойно Балзамо, – по това време аз вече бях мъртъв.

Баронът отвори широко очи, Андре потрепери, Никол се прекръсти.

– И така, да се върнем на това, което ви казах – продължи Балзамо. – Вие носехте униформата на гвардейските конници, сега отлично си спомням. Видях ви, докато минавах, вие държахте вашия кон и този на маршала, докато последният се биеше. Аз се приближих до вас и ви попитах за подробности, вие ми ги дадохте.

– Аз?

– Но да, за Бога, вие! Сега ви познах, тогава носехте титлата рицар.

– Дявол да го вземе! – извика Таверне съвсем удивен.

– Простете, че не си спомних за вас отначало. Но тридесет години променят човека. За маршал Дьо Ришельо⁴¹, скъпи бароне!

И Балзамо, след като вдигна чашата си, я изпразни до последната капка.

– Вие сте ме видели по онова време? – повтори баронът. – Невъзможно!

40. Фонтъноа – селище в Белгия, където маршал Дьо Сакс в присъствието на Луи XV разгромява холандците и англичаните през 1745 г. – бел. прев.

41. Луи-Франсоа-Арман дьо Виньоро дю Плеси, херцог Дьо Ришельо (1696 – 1788), френски офицер, племенник на кардинал Ришельо; маршал на Франция от 1748 г. – бел. прев.

– Видях ви – каза Балзамо.

– Но тогава вие сте на петдесет години.

– На толкова съм, колкото трябва, за да съм ви видял.

Този път баронът се отпусна в своето кресло толкова ядосано, че Никол не можа да удържи смеха си. Но Андре, вместо да се смее като Никол, се замечта с очи, втренчени в Балзамо. Човек би казал, че последният чакаше този момент и го бе предвидил.

Като стана изведнъж, той изпрати една или две светкавици с пламналите си зеници към младото момиче, което потрепери, сякаш поразено от електрически удар. Ръцете ѝ се вцепениха, вратът ѝ се сведе, тя се усмихна сякаш противно на желанието си на чужденеца, след това затвори очи. Балзамо, още прав, докосна ръцете ѝ, а тя потрепери отново.

– И вие също ли, госпожице – каза той, – мислите, че съм лъжец, защото твърдя, че съм бил във Филипсбург?

– Не, господине, аз ви вярвам – продума Андре, правейки свръхчовешко усилие.

– Тогава аз съм този, който дърдори – каза старият барон. – А, извинете, освен ако все пак господинът не е някакво привидение, сянка.

Никол отвори широко ужасените си очи.

– Кой знае! – рече Балзамо с тон, който пленява младото момиче.

– Хайде, сериозно, господин барон – поде старецът, който явно искаше да изясни нещата, – на повече от тридесет години ли сте? В действителност не изглеждате на толкова.

– Господине – каза Балзамо, – ще ми повярвате ли, ако ви кажа нещо, трудно за вярване?

– Не отговарям – каза баронът, като разтърси глава с ироничен вид, докато Андре, обратното, слушаше най-внимателно. – Аз съм много недоволен, предупреждавам ви.

– Тогава защо ми задавате въпрос, чийто отговор няма да изслушате?

– Е, добре тогава, да, ще ви повярвам. Сега доволен ли сте?

– Тогава, господине, ще ви повторя това, което вече ви казах, аз не само ви видях, но и ви познавах във Филипсбург.

– Значи тогава сте били дете?

– Не! Бях на четиридесет и една.

– А, а! Това започва да прилича на езичество – извика баронът, – нямаше ли един гръцки философ – тези нещастни философи, винаги ги е имало – нямаше ли там един гръцки философ, който не ядеше бакла, защото твърдеше, че тя има душа – както моят син твърди, че негрите

имат, кой го бе измислил това... Как, по дяволите, го наричате?

– Питагор – каза Андре.

– Да, Питагор, йезуитите ме научиха някога на това. Отец Поре ме накара да съчиня върху това латински стихове в съперничество с малкия Аруе⁴². Спомням си дори, че той намери моите стихове безкрайно по-добри от неговите. Питагор, да, той е.

– А кой ви казва, че аз не съм бил Питагор? – отвърна съвсем просто Балзамо.

– Не отричам, че не сте били и Питагор – рече баронът. – Но в края на краищата Питагор съвсем не присъстваше при обсадата на Филипсбург. Въобще не го видях там.

– Със сигурност – каза Балзамо, – но видяхте виконт Жан де Баро, който принадлежеше към черните мускетари?

– Да, да, видях го там... Но той съвсем не беше философ, макар да се ужасяваше от погачи и да ги ядеше само тогава, когато не можеше да постъпи по друг начин⁴³.

– Да, точно така е. Спомняте ли си, че на другия ден след дуела на господин Дьо Ришелъ Де Баро бе в окопа заедно с вас? Защото, както си спомняте, черните мускетари и гвардейските конници яздеха заедно цели седем дни.

– Точно така – после?

– Е, добре! После – картечът се сипеше като градушка тази вечер. Де Баро беше тъжен – той се приближи към вас и ви поиска един медальон, който вие му поднесохте в златна кутия.

– Върху който беше портретът на една жена?

– Точно така. Виждам я още, руса, нали?

– Дявол да го вземе, така е – каза баронът уплашен. – После?

– После – продължи Балзамо, като че се наслаждаваше на този медальон – едно гуле го улучи по гърлото, както някога господин Дьо Беруик⁴⁴, и му отнесе главата.

– Уви, да! – каза баронът. – Бедният Де Баро!

– Е, добре, господине! Виждате наистина, че съм ви видял и познавал във Филипсбург – каза Балзамо, – защото лично аз бях Де Баро.

Баронът се отдръпна назад в пристъп на уплаха или по-скоро на

42. Франсоа-Мари Аруе, или Волтер – бел.прев.

43. Има се предвид погачи, в които се слагат зърна от бакла – бел.прев.

44. Дьо Беруик (Жак Фицджереймс, херцог, 1670–1743) – извънбрачен син на Джеймс II, натурализиран французин, става маршал на Франция (1706), убит при обсадата на Филипсбург – бел.прев.

смайване, което насърчи чужденеца.

– Но това е магьосничество! – извика Таверне. – Преди сто години сяхте да бъдете изгорен, мой скъпи гостенино. О, Боже мой! Струва ми се, че тук се усеща дъх на призрак, на обесен, на опърлен!

– Господин барон – каза, смеейки се, Балзамо, – един истински магьосник не може никога да бъде нито обесен, нито изгорен, запомнете добре това, само глупаците отиват на кладата или на въжето. Но ще седим ли още тук тази вечер, защото ето, че госпожица Дьо Таверне заспива? Изглежда, че метафизическите спорове и окултните науки малко я интересуват.

Всъщност Андре, покорена от неизвестна сила, на която не можеше да устои, люшкаше леко главата си като цвете, чиято чашка е натезала от голяма капка роса. Но при последните думи на барона тя направи усилие да отблъсне този превземащ я, властен поток, който я смазваше. Тя разтърси енергично глава, изправи се и като залиташе, подкрепяна от Никол, напусна трапезарията. Едновременно с нея изчезна и лицето, залепено за прозорците, в което от дълго време Балзамо бе разпознал Жилбер.

Балзамо бе проследил Андре с поглед, докато тя, залитайки, прекосяваше трапезарията.

Миг след това чуха момичето да напада яростно клавишите на своя клавесин.

7. Еврика

Барон Дьо Таверне също последва с очи Андре, докато тя се изгуби, след това, когато звукът на нейния клавесин подсказваше, че тя е в съседната стая, той предложи на Балзамо да го закарат до съседния град.

– Имам – рече той – един лош кон, който може би ще пукне, но ще пристигне, и бъдете сигурен, че най-малкото ще сте ношували удобно. Не че липсват спалня и легло в Таверне, но аз схващам гостоприемството по свой начин. Или хубаво, или нищо, това е моят девиз.

– Значи ме гоните – каза Балзамо, като прикри с усмивка досадата, която изпитваше. – Вие се отнасяте към мен като към натрапник.

– Не, за Бога! Отнасям се като към приятел, скъпи гостенино. Да ви настаня тук значи обратното. Че ви желая злото. Казвам ви това с голямо съжаление и за успокоение на душата ми, защото в действителност

вие много ми харесвате.

– Тогава, ако ви харесвам, не ме карайте да ставам, когато съм уморен, да препускам с кон, когато мога да отпусна ръцете си и да затопля вкочанените си крака в легло. Не преувеличавайте вашата бедност, в края на краищата, ако не искате да повярвам в лошите ви намерения, които ще ме засегнат лично.

– О, ако е така – каза баронът, – вие ще спите в замъка.

След като потърси с очи Ла Бри и го забеляза в един ъгъл, той му извика:

– Ела тук, стар разбойнико!

Ла Бри направи плахо няколко крачки.

– Ела, дявол да го вземе! И тъй, мислиш ли, че червената стая ще е представителна?

– Разбира се, да – отговори старият слуга, – защото тя е тази, в която спи господин Филип, когато идва в Таверне.

Баронът направи гримаса, която означаваше: „Добре знам какво представлява.“

После добави по-високо:

– Дай тогава червената стая на господина, защото той твърдо е решил да изгуби всякакво желание да се върне пак в Таверне. И така, вие държите да преспите тук?

– Така е.

– Все пак почакайте – има един начин.

– За какво?

– Да не изминете пътя на кон.

– Кой път?

– Пътят, който води от тук до Бар-льо-Дюк.

Балзамо изчака да чуе цялото предложение.

– Пощенски коне ли бяха тези, които докараха вашата кола?

– Без съмнение, освен ако не е бил Сатаната.

– Щом е тъй, конете, които са докарали колата ви, могат да продължат.

– Не могат, защото останаха само два от четирите. Колата е тежка, а пощенските коне трябва да поспят.

– Още една причина. Вие решително държите да спите тук...

– Държа на това днес, за да мога да ви видя утре. Искам да ви засвидетелствам своята признателност.

– Можете да го сторите по съвсем прост начин.

– Кой?

– Тъй като сте близък с дявола, помолете го тогава да ми намери философския камък.

– Господин барон, ако държите много...

– На философския камък! Дявол да го вземе! Дали държа!

– Тогава трябва да се обърнете към една личност, която не е дяволът.

– Коя е тази личност?

– Аз, както казваше Корней вече не помня в коя комедия, която ми рецитираше, точно преди сто години, когато минавахме по Пон Ньоф в Париж.

– Ла Бри, стари нехранимайко! – извика баронът, който започваше да намира разговора за опасен в подобен час и с подобен човек. – Опитайте се да намерите свещ и да светите на господина.

Ла Бри побърза да се подчини и докато търсеше това, чието намяне би било почти толкова щастливо събитие, колкото и на философския камък, той извика Никол, за да се качи първа и да проветри червената стая.

Никол остави Андре сама или по-скоро Андре беше доволна от този повод да отпрати своята камериерка. Тя имаше нужда да остане сама с мислите си.

Баронът пожела лека нощ на Балзамо и отиде да си легне.

Балзамо извади часовника си, защото си спомни за обещанието, дадено на Алтотас. Бяха изминали вече два часа и половина вместо два, откакто ученият спеше. Това бяха тридесет загубени минути. Тогава той попита Ла Бри дали колата все още е на същото място.

Балзамо излезе, за да отиде да събуди Алтотас, след като бе проучил как да стигне до червената стая.

Докато Ла Бри се опитваше да въведе малко ред в стаята, проветрена от Никол, която се бе оттеглила, Балзамо, след като бе събудил Алтотас, се върна в къщата.

Стигнал до вратата на Андре, той се спря и се заслуша. В момента когато беше напуснала трапезарията, Андре бе забелязала, че се изплъзва от тайнственото влияние, което пътникът оказваше върху нея, и за да се пребори с тези мисли, тя бе седнала зад своя клавесин.

Звучите стигаха до Балзамо през затворената врата. След момент той направи няколко въртеливи движения с ръце, които можеха да бъдат взети за заклинание и които явно бяха такива, защото, почувствала ново усещане, подобно на онова, което вече бе изпитала, Андре бавно престана да свири своята мелодия, отпусна ръцете си неподвижно и се

обърна към вратата с бавно и вцепенено движение като човек, който се подчинява на чуждо влияние и изпълнява неща, които не са му наложени от собствената воля.

Балзамо се усмихна в мрака, сякаш можеше да вижда през затворената врата. Ла Бри явно бе добър прислужник, свикнал да се подчинява при първия знак. И все пак, след като се отправи към вратата, той спря.

– Е? Какво има? – попита Балзамо.

Ла Бри пхна ръка в джоба на дрехата си и като че ли напипа нещо дълбоко в него, но не отговори.

– Имате ли нещо да ми кажете, приятелю? – попита Балзамо, като се приближи до него.

Ла Бри сякаш бе измъчван от нещо, докато изваждаше ръката си от джоба.

– Искам да кажа, господине, че вие явно сте сбъркали тази вечер – отговори той.

– Аз? – рече Балзамо. – И в какво, приятелю?

– Това, че сте мислили, че ми давате монета от двадесет и четири су, а сте ми дали такава от двадесет и четири ливри.

И той отвори шепата си, като показа един нов и блестящ луидор.

Балзамо погледна стария прислужник с чувство на възхищение, което сякаш показваше неговото голямо уважение към честността, рядко срещана сред хората.

– And honest!⁴⁵ – рече досущ като Хамлет.

Като бръкна в джоба си, той прибави втори луидор към първия.

Радостта на Ла Бри при тази ослепителна щедрост бе неизразима. Повече от двадесет години той не бе виждал злато. Ла Бри се поклонил до земята и вече се оттегляше заднешком, когато Балзамо го спря.

– Какви са сутрин обичаите в замъка? – попита той.

– Господин Дьо Таверне остава до късно в леглото, господине, но госпожица Андре става винаги много рано.

– В колко часа?

– Към шест часа.

– Кой спи над тази стая?

– Аз, господине.

– А под нея?

– Никой. Преддверието е под нея.

– Да, благодаря, приятелю, сега ме оставете.

45. And honest! – И честен! (англ.) – бел.прев.

– Лека нощ, господине.

– Ако чуете от колата някакъв шум или забележите светлина, не се плашете. Вътре има един важен стар немощен прислужник, когото водя със себе си и който обитава колата. Кажете на господин Жилбер да не го безпокои, кажете му също, моля ви, да не се отдалечава утре сутринта, докато не съм говорил с него. Запомните ли добре всичко, приятелю?

– О, да, разбира се, но няма господинът ще ни напусне толкова скоро?

– Зависи – каза Балзамо с усмивка. – И все пак, за да е всичко наред, би трябвало да бъде в Бар-льо-Дюк утре вечер.

Ла Бри изпусна въздишка на примирение, хвърли последен поглед към леглото и доближи свещта до камината, за да стопли малко тази голяма влажна стая, запалвайки хартиите поради липса на дърва. Но Балзамо го спря.

– Не – каза той, – оставете старите вестници на мястото им, ако не спя, ще се развличам, като ги чета.

Тогава баронът отиде до прозореца.

Срещу неговия прозорец, в другото крило на павилиона, една малка мансарда с лошо спуснати пердета беше осветена. Това беше жилището на Лъоге. Младото момиче бавно сваляше роклята и наметалото си. Често тя отваряше прозореца и се подаваше навън, за да погледне на двора.

Балзамо я гледаше с внимание, което очевидно не ѝ беше оказвал по време на вечерята.

– Странна прилика! – промърмори той.

В този момент светлината в мансардата изгасна, въпреки че нейната обитателка съвсем не си беше легнала.

Балзамо остана облегнат на стената.

Клавесинът все така кънтеше.

Понякога Андре внезапно спираше. Тогава тя си припомняше странната вечер и непознатите усещания, които бе изпитала. И тъй, преди мисълта ѝ да бе уточнила нещо относно това, сърцето ѝ вече бе затупяло и тръпки бяха преминали по крайниците ѝ. Тя трепереше, защото, макар и сама до този момент, усети допир на друго живо същество, което бе дошло да я докосне и да я смути с докосването си.

Изведнъж, докато се опитваше да си обясни тези странни усещания, тя ги изпита отново. Цялото ѝ същество потръпна като разтърсено от електричен удар. Погледът ѝ се проясни, мисълта ѝ, така да се каже,

укрепна и тя забеляза в огледалото нещо като движение.

Вратата на салона се отваряше безшумно. Зад тази врата се появи сянка.

Тръпки побиха Андре. Пръстите ѝ се преплетоха върху клавишите. И все пак нищо не бе по-естествено от това появяване.

Тази сянка, която не можеше да бъде разпозната, още скрита в мрака, в който стоеше, не беше ли на господин Дьо Таверне или на Никол? Или пък Ла Бри, който, преди да си легне, бродеше из помещенията и бе влязъл по някаква причина в салона? Това му се случваше често и при този вид обиколки дискретният и предан слуга никога не вдигаше шум.

Но младото момиче виждаше с очите на душата си, че това не бе нито един от тези трима души.

Сянката се приближи с безшумни стъпки, отдръпвайки се все повече от тъмното място. И когато привидението влезе в кръга, осветяван от свещта, Андре позна чужденеца, така страховит с бледото си лице и черния си кадифен редингот. Явно по някаква тайнствена причина той бе оставил копринената одежда⁴⁶, която носеше.

Андре пожела да се обърне и да вика. Но Балзано простря ръцете си напред и тя не помръдна повече. Девојката направи усилие.

– Господине, господине... – каза тя. – В името на Небето, какво искате?

Балзано се усмихна, огледалото повтори това изражение на лицето му и Андре жадно го погълна. Но той не отговори. Андре се опита още веднъж да стане, но не успя. Една непобедима сила, едно вцепенение, което явно не беше лишено от очарование, я бе приковало към креслото, докато погледът ѝ остана втренчен върху магическото огледало.

Балзано смръщи вежди и, странно нещо, сякаш същото изражение се отрази в лицето на младото момиче. Тогава, като се обърна към Андре, той спусна двете си ръце, които през цялото време бе държал над главата ѝ, повдигна ги с плавно движение, пак ги спусна и упорствайки няколко секунди, струпа върху девојката смазващи електрически струи. После каза:

– Спете!

Андре все още се отърсваше от омайването.

– Спете! – повтори той с тон на превъзходство. – Спете! Аз го искам!

В този миг всичко отстъпи пред тази могъща воля.

46. Коприната не пропуска електрически вълни – бел.авт.

Андре се облегна с лакът върху клавиесина, постави глава на ръката си и заспа. После Балзамо излезе заднишком, дръпна вратата след себе си и се чу как се качва отново по дървената стълба и стига до стаята си.

В момента щом вратата на салона се затвори зад него, лицето, което му се бе сторило, че е съзрял, се появи отново зад стъклата.

Това бе лицето на Жилбер.

8.

Привличане

Жилбер, отстранен от салона поради по-низшия си статус в замъка Таверне, беше наблюдавал цялата вечер действащите лица, чийто ранг им позволяваше да присъстват там.

В продължение на цялата вечеря той бе видял Балзамо да се смее и да жестикулира. Той беше забелязал вниманието, с което го удостоява Андре, нечуваната учтивост на барона към него, почтителното усърдие на Ла Бри.

По-късно, когато масата беше вдигната, той се бе скрил зад една стена от люляк, осеяна с печурки, от страх, че Никол, докато затваря капациите на прозорците или отива към стаята си, ще го забележи и ще смути неговото наблюдение или по-скоро неговото шпиониране. Никол всъщност бе направила своята обиколка, но вероятно бе оставила отворен един от капациите на салона, чиито панти бяха наполовина разбити и не позволяваха на капациите да се затварят. Жилбер добре знаеше това. Ето защо той, както видяхме, не беше напуснал поста си, сигурен, че ще продължи своите наблюдения, след като Лъге си отиде.

Когато Никол бе напуснала салона, оставяйки там Андре, тя бавно и небрежно беше затворила вратите и капациите и беше се разходила из приземието, сякаш очакваше някого там, а после бе хвърлила крадливи погледи на всички страни. Едва след като бе направила всичко това, което на Жилбер предстоеше да направи, тя реши да се оттегли и отиде в стаята си.

Жилбер, както добре се разбира, прилепен към ствола на едно дърво, полуприведен и едва дишаш, не бе пропуснал нито едно от движенията и жестовете на Никол. После, след като тя изчезна, когато видя да светват прозорците на мансардата, той прекоси празното пространство на пръсти, достигна до прозореца, приклепна в сянката и зачака, без може би да знае какво го очаква, разкъсвайки с очи Андре, небрежно

седнала зад своя клавесин. Точно в този момент Балзано влезе в салона.

Жилбер потрепери при тази гледка и пламналият му поглед се съсредоточи върху двамата герои от сцената, която току-що разказахме.

Той помисли, че Балзано прави на Андре комплименти за таланта и че тя му отговаря с обичайната си студенина, че той проявява настойчивост с усмивки, а тя прекъсва свиренето си, за да отговори на госта и да го отпрати. Жилбер се възхити от грациозния начин, по който последният се оттегли. От цялата сцена, която мислеше, че е разбрал, той не бе разбрал абсолютно нищо, защото цялата тя се състоеше от мълчание.

Жилбер не бе чул нищо, той само бе видял да се движат устни и да се размахват ръце. Как (колкото и добър наблюдател да беше той) би могъл да открие загадката там, където привидно всичко изглеждаше естествено?

След като Балзано си тръгна, Жилбер остана на мястото си не да наблюдава, а да се възхищава на Андре, толкова красива в небрежната си поза, но скоро след това с учудване забеляза, че тя спеше.

– О, ръката ѝ! Само да приближа устни до ръката ѝ. Хайде, Жилбер, хайде!

И като каза това, подчинявайки се на самия себе си, той се втурна в предверието и достигна вратата на салона, която се отвори за него, както бе го сторила за Балзано. Но едва тази врата се бе отворила и едва той се бе намерил пред младото момиче, без нищо да го разделя от нея, когато осъзна значението на това, което щеше да извърши. Той, Жилбер, синът на наемен полски работник и на селянка, той, скромният, иначе почтителен младеж, който от дълбините на своето невежество едва се бе осмелил да вдигне очи към гордата и надменна девойка, щеше да докосне с устни края на роклята или върха на пръстите на това заспащо величие, което, събуждайки се, можеше да го изпепели с поглед.

Но размисълът или сънят на Андре бяха толкова дълбоки, че Жилбер още не знаеше със сигурност дали девойката спи, или размишлява, тъй като тя не бе направила никакво движение, макар че можеше да чуе туптенето на сърцето на Жилбер, което той напразно се опитваше да потисне в гърдите си. Той остана за момент прав и задъхан, а младото момиче не помръдна.

– Тя спи! – промълви Жилбер. – О, какво щастие, тя спи!

Завладян от трескав страх и очакване, Жилбер продължаваше да се приближава, докато не стигна на две крачки от Андре. От този момент всичко беше като магия, той би поискал да избяга, ако бягството му бе възможно, но един път попаднал в кръга на привличане, чийто център

беше девойката, той се чувстваше обвързан, завързан, победен. Той се свлече на колене.

Андре остана неподвижна, няма като статуя. Жилбер хвана края на ръката ѝ и я целуна. После, останал без дъх, той бавно вдигна ръка с плавно, равномерно движение, а очите му търсеха очите на Андре. Те бяха широко отворени и въпреки това Андре не виждаше.

Жилбер вече не знаеше какво да мисли. Той се чувстваше смазан. В един момент му мина ужасяващата мисъл, че тя е мъртва. За да се увери, той се осмели да хване ръката ѝ. Тя бе хладна и артерията ѝ туптеше леко. Но ръката на Андре остана неподвижна в ръката на Жилбер. Тогава той си въобрази, явно опиянен от този похотлив порив, че Андре виждаше, че чувстваше, че се бе досетила за безумната му любов. Той повярва – бедното заслепено сърце, че тя очакваше неговото посещение, че нейното мълчание беше съгласие, нейната неподвижност – знак на благосклонност. Тогава той повдигна ръката на Андре до устните си и дълго и трескаво я целува. Изведнъж Андре потръпна и Жилбер почувства, че тя го отблъскваше.

– О, с мен е свършено – промълви той, като остави ръката на младото момиче и удари пода с челото си.

Андре стана, сякаш пружина я бе изправила на крака, очите ѝ дори не се сведоха към пода, където стенеше проснат Жилбер, почти съкрушен от срам и ужас. Той нямаше сила дори да измоли едно извинение, на което и не разчиташе. Но Андре високо вдигна глава с изпънат врат, като че ли беше водена от тайна сила към невидима цел. Минавайки, тя докосна леко рамото на Жилбер, отмина, без да го забележи, и тръгна към вратата с неестествена, мъчителна походка.

Жилбер, усетил я да се отдалечава, се повдигна на една ръка, обърна се бавно и я проследи с учуден поглед. Андре продължи пътя си към вратата, отвори я, прекоси преддверието и стигна под стълбата. Жилбер, блед и треперещ, я последва, влачейки се на колене.

„О – помисли той, – тя е така възмутена, че не благоволи да се занимае с мен, тя ще намери барона, ще му разкаже за моята срамна лудост и аз ще бъде изгонен като лакей.“

Младежът се смути при мисълта, че ще напусне Таверне и че ще престане да вижда тази, която беше неговата светлина, неговият живот, неговата душа. Отчаянието му даде смелост, той се изправи на крака и се втурна към Андре.

– О, простете ми, госпожице! В името на Небето, простете ми! – промълви той.

Андре сякаш нищо не беше чула. Тя отмина и съвсем не влезе при баща си. Жилбер си отдъхна. Андре постави крак на първото стъпало, после на второто.

– О, Боже мой! Боже мой! – промърмори Жилбер. – Къде ли отива тя? Тази стълба води само към червената стая, в която момент преди това е бил чужденецът. Ако беше за Ла Бри, тя щеше да вика, да звъни... Къде тогава отива тя... О, това е невъзможно, невъзможно!

И Жилбер сви юмруците си яростно само при мисълта, че Андре можеше да отива при Балзамо. Пред вратата на чужденеца тя спря.

Студена пот се стичаше по челото на Жилбер. Той се хвана за стълбата, за да не падне (защото беше продължил да следва Андре). Всичко, което виждаше, всичко, което мислеше, че разбира, му изглеждаше чудовищно.

Вратата на Балзамо беше полуотворена. Андре я бутна, без да почука. Светлината, която излезе оттам, освети чертите ѝ, така благородни, така чисти, и проблесна като злато в широко отворените ѝ очи.

В средата на стаята Жилбер можа да забележи чужденеца – изправен, с прикован поглед, с набръчкано чело и ръка, простряна с властен жест.

След това вратата отново се затвори.

Жилбер почувства че силите му го напускат. Едната му ръка пусна парапета, другата докосна пламналото чело. Той се завъртя като колело, излязло от оста си, и падна зашеметен на студения камък на първото стъпало, с поглед, все още прикован към тази проклета врата, през която току-що бе изчезнала цялата предишна мечта, цялото настоящо щастие, цялата надежда за бъдещето.

9.

Ясновидката

Балзамо пристъпи към младото момиче, което бе влязло при него, без да се отклонява ни най-малко. Колкото и странно да би се сторило това появяване на всеки друг, то съвсем не учуди Балзамо.

– Бях ви заповядал да спите – рече той, – спите ли?

Андре въздъхна, но не отговори нищо. Балзамо се приближи до девойката и я натовари с по-голямо количество енергия.

– Искам да говорите – каза той.

Младото момиче потрелери.

– Чухте ли какво казах? – попита чужденецът.

Андре отговори утвърдително.

– Защо не говорите тогава?

Андре постави ръка на гърлото си, за да покаже, че думите съвсем не могат да излязат.

– Добре, седнете! – нареди Балзамо. – Сега – каза той – виждате ли?

Очите на Андре се разтвориха широко, сякаш тя искаше да събере всички лъчи на светлината, които изпълваха стаята, изпускани от две отдалечени свещи.

– Не ви карам да гледате с очите – продължи Балзамо. – Гледайте с душата си.

Като извади изпод бродирания си жакет стоманена пръчица, той допря края ѝ до треперещата гърд на девойката. Тя подскочи, като че ли огнено копие беше пробило плътта ѝ и беше стигнало до сърцето ѝ. Очите ѝ веднага се затвориха.

– Добре, погледнете къде сте.

Очите на Андре останаха затворени, но лицето ѝ помръкна и сякаш изрази най-силно учудване.

– В червената стая – промълви тя.

– С кого?

– С вас – продължи тя, като потрепери.

– Какво ви е?

– Страх ме е! И се срамувам.

– Не знаете ли, че ви карам да дойдете само с чисти намерения?

– А, да, това е вярно – каза тя.

И лицето ѝ се проясни, а после отново се помрачи.

– Вие не ми казвате всичко – продължи Балзамо. – Не ми прощавайте напълно.

– Това е, защото виждам, че ако не желаете злото на мен, вие може би го желаете на други.

– Възможно е – промълви Балзамо, – но не се грижете за това.

Андре възвърна нормалното си изражение.

– Всички в къщата ли спят?

– Не зная – каза тя.

– Тогава погледнете.

– Накъде желаете да погледна?

– Така. Най-напред към вашия баща. Къде е той?

– В своята стая. Чете.

– Добре. Значи сме спокойни тук. Погледнете към Никол, в нейната

стоя.

– А-а! Виждам я!

– И какво?

– Тя е полуоблечена, бута леко вратата на стаята си, слиза по стълбите.

– Добре. Къде отива тя?

– Спира се до вратата на двора, скрива се зад нея, тя дебне, чака.

Балзамо се усмихна.

– Вас ли – каза той – тя дебне и чака?

– Не.

– Е, това е главното. Когато едно младо момиче е свободно от баща си и от камериерката си, то няма повече от какво да се страхува, освен ако...

– Не – каза тя.

– Ах, ах! Вие отговаряте на мисълта ми?

– Аз я виждам.

– И така, вие не обичате никого?

Андре сведе глава.

– Моето сърце е свободно – каза тъжно тя.

И Балзамо склочи ръце в знак на радост и благодарност. После се обърна към Андре:

– Но ако не обичате – продължи той, – вие без съмнение сте обичана!

– Не зная – каза кротко девойката.

– Как! Не знаете! – отвърна доста грубо Балзамо. – Потърсете. Когато питам, то е, защото очаквам отговор.

И той докосна повторно гърдите на младото момиче с края на стоманената си пръчица. Девойката потрепери отново, но очевидно изпита по-малка болка от първия път.

– Да, да, виждам – каза тя. – Пощадете ме, защото ще ме убие.

– Какво виждате? – попита Балзамо.

– О, но това е невъзможно – отговори тя.

– Та какво виждате?

– Един млад човек, който от моето завръщане от манастира ме следи, наблюдава ме, поглъща ме с очи, но винаги е скромен.

– Кой е този млад човек?

– Не виждам лицето му, а само дрехата. Това почти е дреха на работник.

– Къде е той?

– Долу, при стълбата, той страда, плаче.

Андре сякаш направи някакво усилие.

– Жилбер! – провикна се тя. – О, бих казала, че е невъзможно!

– А защо невъзможно?

– Защото той не би посмял да ме обича – отговори девойката с изражение на върховно презрение.

Балзамо се усмихна с изражение на човек, който познава човека и който знае, че няма препятствие, което сърцето да не може да преодолее, дори това препятствие да е пропаст.

– А какво прави той там долу, на стълбата?

– Почакайте, той маха ръцете от челото си, придържа се за парапета, става, качва се.

– Къде се качва?

– Тук... Безполезно е, той не ще посмее да влезе.

– Защо няма да посмее?

– Защото се страхува – каза Андре с презрителна усмивка.

– Но той ще слуша.

– Без съмнение. Той доближава ухото си до вратата, слуша.

– А той може ли да злоупотреби срещу вас, която обича?

– Да, в момент на ярост или на ревност.

– Тогава да се освободим от него.

И той тръгна шумно към вратата.

Явно часът на храбростта още не беше дошъл за Жилбер, защото при шума от стъпките на Балзамо той се уплаши да не бъде изненадан и възседна парапета, като се плъзна по него надолу. Андре нададе тих вик на ужас.

– Престанете да гледате натам – каза Балзамо, като се върна при Андре.

– Аз искам всичко, което вие искате – каза Андре с въздишка.

– Значи баронът е доста беден?

– Много беден.

– Тогава вие скучаете в този замък?

– До смърт.

– Може би имате някаква амбиция?

– Не.

– Обичате ли баща си?

– Да – отговори младото момиче доста неуверено.

– И все пак ми се струва, че вчера вечерта имаше облак над тази синовна любов – подхвана Балзамо, усмихвайки се.

– Сърдя му се, че безразсъдно е похарчил цялото богатство на майка ни, така че бедният Мезон-Руж живее в гарнизона и вече не може достойно да носи името на нашето семейство.

– Кой е Мезон-Руж?

– Моят брат Филип.

– Защо го наричате Мезон-Руж?

– Защото това е името ни, по-точно това беше името на един наш замък, и първородните синове на фамилията носеха това име до смъртта на техния баща.

– А вие обичате ли брат си?

– Да, защото той има благородно сърце и би дал живота си за мен.

– Докато вашият баща...

Андре замълча.

– Няма ли да отговорите?

– Не желая да отговарям.

Несъмнено Балзамо не прецени за нужно да насилва волята на девойката. Впрочем може би той вече знаеше за барона това, което искаше да знае.

– И къде е сега рицарят Мезон-Руж?

– Той е в гарнизона в Страсбург.

– Познавате ли града?

– Не.

– Аз го познавам, искате ли да търсим заедно?

– Много искам.

– Не се ли е върнал в стаята си? Искам да видите стаята на брат ви.

– Не виждам нищо. Мисля, че вече не е в Страсбург. Чакайте, чакайте!

Девойката се съсредоточи, сърцето ѝ биеше така, сякаш ще разкъса гърдите ѝ.

– Виждам! Виждам! – каза тя с преливаща радост. – О, скъпи Филип, какво щастие!

– Какво става?

– Скъпи Филип! – продължи Андре, чиито очи проблясваха от радост.

– Къде е той?

– Той преминава през град, който аз познавам отлично.

– Кой?

– Нанси! Нанси! Там, където бях в манастир.

– Сигурна ли сте, че това е той?

– О, да! Факлите, от които е заобиколен, осветяват лицето му.
– Факли! – каза Балзамо с изненада. – За какво са тези факли?
– Той е на кон! Язди на кон край вратата на позлатена карета.
– А, а! – рече Балзамо, който сякаш разбираше. – И какво има в каретата?

– Една млада жена... О, колко е величествена! Колко е грациозна! Колко е красива! О, странно, сякаш съм я виждала вече. Не, не, заблудих се. Никол прилича на нея.

– Никол прилича на тази млада жена, толкова горда, толкова величествена, толкова красива?

– Да, да! Но само както жасминът прилича на лилията.

– И така, да видим какво става сега в Нанси! Можете ли да чуете това, което ще си кажат те?

– Ще мога – каза Андре, спирайки Балзамо с жест, сякаш не би искала никакъв шум да отвлече вниманието ѝ. – Чувам, чувам!

– Какво казва младата жена?

– Тя му заповядва с нежна усмивка да ускори хода на конете. Тя казва, че ескортът трябва да потегли утре в шест часа сутринта, защото иска да спре през деня.

– Къде?

– Точно това пита брат ми. О, господи! Тя иска да отседне в Таверне! Исква да види баща ми. О, една така велика принцеса да отседне в толкова бедна къща! Какво ще правим без сребърни съдове, почти без спално бельо!

– Успокойте се! Ще се погрижим за това.

– Ах, благодаря!

Тогава Андре сякаш потъна в пълен и възстановителен покой.

– Възвърни силите си! – ѝ каза Балзамо, като я погледна с мрачен екстаз. – Много скоро ще имам нужда от цялата ти проникателност. О, науко – продължи той като екзалтиран вярващ, – само ти не грешаш. Мъжът трябва да пожертва всичко... Тази жена е красива, о, Боже мой! Този ангел е много чист. Но за мен какво значение има в този момент красотата? А сега, младо момиче, сега, когато със силата на моята воля няколко секунди съм ти дадох толкова сили, сякаш че си спала двадесет години, сега се събуди или по-скоро потъни в своя сън на ясновидка. Аз имам още нужда да говорим, но този път обаче ще говорим за мен.

И Балзамо, протягайки отново ръце към Андре, принуди девойката да се изправи с дълбока въздишка. След това, като видя, че тя е готова и подчинена, той извади от своя портфейл една хартийка, сгъната на

четири, в която имаше кичур черна като смола коса. Уханията, с които тя бе пропита, бяха направили хартията прозрачна. Балзано постави къдрицата в ръката на Андре.

– Гледайте! – пожела той.

– О, пак! – каза девойката мъчително. – О, не, не! Оставете ме на спокойствие, страдам прекалено. О, господи, господи! Преди малко се чувствах така добре.

– Гледайте! – отвърна Балзано, като допря безмилостно края на стоманената пръчица до гърдите на младото момиче.

Андре закърши ръце, тя се опита да се изплъзне от властта на експериментатора. Пяна излезе по устните ѝ, както някога на пророчицата, седнала до свещения камък⁴⁷.

– О, виждам, виждам! – извика тя с отчаянието на сломената воля.

– Какво виждате?

– Една жена.

– Ах! – промълви Балзано с дива радост. – Значи науката не е празна дума като добродетелта! Месмер⁴⁸ победи Брут⁴⁹! Да виждам! Опишете ми тази жена, за да узная дали добре сте я видели.

– Мургава, висока, със сини очи, черни коси, с неспокойни ръце.

– Какво прави тя?

– Тя бяга, лети, тя е носена от прекрасен кон, облян в пот.

– Накъде отива?

– По пътя – каза девойката, сочейки на запад.

– За Шалон?

– Да.

– Добре – рече Балзано. – Тя върви по пътя, по който аз ще вървя. Тя отива в Париж, където аз ще отида. Това е добре! Ще я намеря отново в Париж. Сега си починете! – каза той на Андре, като взе от нея къдрицата, която тя държеше здраво.

Ръцете на Андре се отпуснаха неподвижни до тялото ѝ.

– Сега – каза Балзано, – върнете се при клавирина си.

Андре направи крачка към вратата, но краката ѝ, поразени от необяснима умора, отказаха да я носят и тя залитна.

47. Става дума за Пития – пророчицата на бог Аполон – бел. прев.

48. Франц-Антон Месмер (1733 – 1815) – германски лекар, въвел модата на магнетизма (хипнозата) – бел. прев.

49. Луций Юлий Брут – (ок. 508г. пр. Хр.) – един от създателите на Републиката в Рим, издигнат в консул, издал заповед за екзекутирането на двамата си синове, съдействали за възстановяването на сваления цезар – бел. прев.

– Възвърнете силите си и продължете! – каза Балзамо, като я обгърна с нов поток енергия.

Андре постъпи като буен кон, който се напъва, за да изпълни волята на своя господар, дори и да е несправедлива. Тя тръгна. Балзамо отвори вратата и Андре, все така заспала, слезе бавно по стълбата.

10. Никол Льоге

През цялото време, докато траеше разпитът на Балзамо, Жилбер бе изпаднал в неопишуема тревога.

Тогава една мисъл мина през главата му, той си спомни за подвижната стълба, с която Ла Бри, едновременно готвач, камериер и градинар, си служеше, за да закрепва към зида жасмина и орловите нокти. Като я подпре на стената и се изкачи догоре, той не би изпуснал нито един от издайническите звуци, които така пламенно желаше да подслуша.

И така, той прескочи преддверието, след това двора и побягна към мястото, където знаеше, че ще намери стълбата, подпряна до зида. Но тъкмо се навеждаше да я вземе, когато му се стори, че дочува някакъв шум откъм къщата. Той се обърна.

Тогава широко отворените му в мрака очи като че съзряха пред черната рамка на откреннатата врата да преминава човешка сянка, така бърза, така безмълвна, сякаш принадлежи на призрак, а не на живо същество.

Той пусна стълбата и тръгна с туптящо сърце към замъка.

Тъкмо когато бе поставил стълбата и бе сложил крак на първото стъпало, вратата на Балзамо се отвори и се затвори отново, като през нея излезе Андре, която безшумно слезе в тъмното, като че някаква свръхестествена сила я водеше и подкрепяше. Момичето стигна по този начин до площадката на стълбището, мина близо до Жилбер, като го докосна леко с роклята си в мрака, където беше потънал, и продължи по своя път.

Жилбер я последва с разкъсано от болка сърце. Все пак, въпреки че вратата бе останала отворена, той се спря. Андре отиде да седне на табуретката до клавесина, върху който продължаваше да гори свещта.

Жилбер дереше гърдите си с ноктите на сгърчените си пръсти. Точно на това място половин час преди това той беше целунал роклята и ръката на тази млада жена, без тя да се ядоса, тук той се беше надявал,

беше щастлив! Несъмнено снизходителността на девојката идваше от една от онези дълбоки поквари, които Жилбер бе открил в романите, изпълващи библиотеката на барона, или от едно от онези предателства на чувствата, каквито бе видял да се анализират в някои психологични трактати.

– Щом е така – промърмори той, лутайки се от едната към другата мисъл, – аз като другите ще се възползвам от тази поквара или ще използвам тази изненада на чувствата. И тъй като ангелът хвърли на вятъра своето покривало от невинност, на мен се падат няколко къса от нейната девственост.

Този път Жилбер беше взел решение, той се втурна към салона. Но тъкмо когато щеше да прекрачи прага, една ръка се подаде от тъмнината и го хвана пъргаво под мишница. Жилбер се обърна ужасен, стори му се, че сърцето се обърна в гърдите му.

– Ах! Този път те хванах, безсрамнико! – подшушна тихо в ухото му раздражен глас. – Опитай се пак да отречеш, че нямаш среща с нея, опитай се да отречеш, че я обичаш...

Жилбер нямаше сили да отърси ръката си, за да я изтръгне от прегръдката, която го задържаше. Все пак прегръдката не бе такава, че да не може да се освободи от нея, тя беше просто на едно момиче. Никол Лънге бе тази, която бе хванала здраво Жилбер.

– И така, какво желаете още? – попита той съвсем тихо и нетърпеливо.

– О, ти искаш да говоря високо, струва ми се! – произнесе Никол с пълен глас.

– Не, не, напротив, искам да мълчиш – отвърна Жилбер със стиснати зъби, като повлече Никол в предверието.

– Щом е така, последвай ме!

Тъкмо това желаше Жилбер, защото, следвайки Никол, той се отдалечаваше от Андре.

– Но – каза Жилбер – госпожицата ще се върне в стаята си, тя ще ви повика отново, за да ѝ помогнете да си легне, а вие няма да бъдете там.

– Ако мислите, че това ме притеснява в момента, всъщност вие много грешите. Какво ме интересува дали тя ще ме повика или не! Аз трябва да говоря с вас.

– Вие бихте могли, Никол, да оставите за утре това, което имате да ми кажете, госпожицата е строга, знаете това.

– А, да, аз я съветвам да бъде строга и най-вече с мен.

– Никол, обещавам ви, че утре...

– Ти обещавах! Красиви са твоите обещания и може да се разчита на тях! Не ми ли беше обещал да ме чакаш днес в шест часа до Мезон-Руж? Къде беше в този час? О, твоите обещания са като тези на управителя на манастира, който бе положил клетва да пази тайната на изповедта, а отиваше да докладва всичките ни грехове на игуменката.

– Никол, помислете, че ще ви уволнят, ако забележат...

– А вас няма ли да ви уволнят, вас, влюбения в госпожицата? Господин баронът ще се притесни от това!

– Мен – каза Жилбер, опитвайки да се защитава – няма никаква причина да ме уволнят.

– Наистина! Той позволил ли ви е да ухажвате дъщеря му? Не вярвах, че е чак дотам философ.

Съкровищата, които желаше Жилбер, бяха тези на любовта. Той прецени, че гневът на Никол бе по-малко опасен, отколкото желанието да притежава Андре. За миг той направи своя избор и запази в тайна страшното нощно приключение.

– И тъй, понеже непременно държите, нека се изясним – рече той.

– О, това ще стане бързо – извика Никол, чийто характер, абсолютно противоположен на този на Жилбер, не я оставяше да бъде господарка на чувствата си. – Но ти имаш право, тук в приземието не е удобно, да вървим в моята стая.

– Във вашата стая? – извика Жилбер уплашен. – В никакъв случай!

– Защо?

– Там има възможност да бъдем изненадани.

– Но хайде! – отвърна Никол с презрителна усмивка – Кой ще ни изненада? Госпожицата? Всъщност тя трябва да ревнува този хубав господин! За нейно нещастие хората, чиито тайни се знаят, не са никак опасни. Ах, госпожица Андре да ревнува от Никол! Никога не бих поярвала на тази чест!

– Внимавайте!

И Жилбер направи заплашителен жест.

– О, аз не се страхувам, вие вече веднъж ме ударихте, но от ревност. Тогава ме обичахте. Това бе осем дни след красивия ни меден месец и аз се оставих да бъда ударена. Но няма да се оставя днес. Не, не, вие не ме обичате вече и аз съм тази, която ревнува.

– И какво ще направиш? – каза Жилбер, като хвана китката на младото момиче.

– О, ще викам така, че госпожицата ще ви попита с какво право давате на Никол това, което дължите в момента само на нея. И така,

пуснете ме, съветвам ви.

Жилбер пусна ръката на Никол. След това, като взе стълбата и я понесе предпазливо, отиде да я подпре на павилиона така, че тя стигна до прозореца на Никол.

– Вижте какво нещо е съдбата – каза тя, – стълбата, която вероятно щеше да послужи за изкачване до прозореца на госпожицата, чисто и просто ще послужи за слизане от мансардата на Никол Льоге. Това ме ласкае.

Жилбер бе почувствал фалша и последва девойката, събирайки всичките си способности за битката, която предчувстваше. Най-напред като предпазлив човек той се увери в две неща. Първото, като минаваше покрай прозореца, бе, че госпожица Дьо Таверне беше още в салона.

Второто, като отиде в стаята на Никол, бе, че можеше, без прекалено много да рискува да си счупи врата, да достигне първото стъпало на стълбата и оттам да се спусне на земята.

По скромност стаята на Никол не се различаваше от останалата част на замъка.

Представляваше таванче, чиито стени се губеха под сиви тапети със зелени рисунки. Стъгаемо легло и голямо мушкато, поставено близо до капандурата, бяха единствените предмети в стаята. Освен това Андре беше заела на Никол една огромна картонена кутия, която ѝ служеше едновременно за скрин и за маса.

Никол седна на края на леглото, Жилбер – на ръба на кутията.

– И така – каза тя, – вие обичате госпожицата и ме мамите.

– Кой ви каза, че обичам госпожицата? – рече Жилбер.

– Ех! Имахте среща с нея.

– Кой ви каза, че съм имал среща точно с нея?

– С кого тогава имахте работа в павилиона? С магьосника?

– Може би! Знаете, че съм амбициозен.

– Кажете, че сте завистлив.

– Тази дума може да се разглежда от добрата и от лошата страна.

– Да не превръщаме този спор за нещата в спор за думите. Вие вече не ме обичате, нали?

– Напротив, все така ви обичам.

– Тогава защо страните от мен?

– Защото, когато ме срещнете, винаги търсите кавга.

– Точно така, аз се карам с вас, защото ние непрекъснато се срещаме.

– Винаги съм бил саможив и съм търсил самотата, знаете го.

– Да, а се качвате при самотата със стълба... Извинете, не знаех това.

Жилбер бе вече победен.

– Хайде, хайде, бъдете искрен, ако това е възможно за вас, Жилбер, и признайте, че не ме обичате вече или че ни обичате и двете?

– Е, добре, ако това е вярно – рече Жилбер, – какво ще кажете?

– Ще кажа, че това е чудовищно.

– Не, това е грешка.

– На вашето сърце?

– На нашето общество. Има страни, където всеки мъж, както знаете, има по седем-осем жени.

– О, господин философът! А какво ще кажете, ако аз направя като вас, ако си намеря втори любим?

– Не бих искал да бъда несправедлив и тираничен с вас, не бих искал да потискам чувствата на сърцето ви... Святата свобода се състои най-вече в това да се зачита свободата на волята... Променете любовта си, Никол, не бих ви задължавал към една преданост, която според мен е неестествена.

– Ах! – провикна се Никол. – Добре, ето, че не ме обичате! Спомняте ли си какво ми казахте, когато пристигнах от манастира с госпожицата преди пет месеца?

– Не, но припомнете ми го.

– Казахте: „Аз съм беден.“ Това бе денят, когато четяхме заедно „Танзай“ под един от сводовете на стария, рухнал замък... Вие треперехте много силно този ден.

– Възможно, аз по природа съм стеснителен, но правя каквото мога, за да се избавя от този недостатък.

– По такъв начин, че когато се избавите от всичките си недостатъци – каза Никол, като се смееше, – вие ще бъдете съвършен.

– Ще бъда най-малкото силен, защото мъдростта е тази, която прави силата.

– Бихте ли ми казали къде сте чели това?

– Какво ви интересува? Върнете се към това, което съм ви казал под свода.

Никол чувстваше, че все повече и повече губеше позиции.

– Е, добре! Вие ми казахте „аз съм беден, Никол, никой не ме обича, никой не знае, че имам нещо тук“, и се ударихте по сърцето.

– Грешите, Никол. Ако посочих нещо, докато казвах това, то не е било сърцето, а главата ми. Сърцето е само една помпа, предназначена

да изгласва кръвта до крайните части на тялото. Вижте във философския речник статията „Сърце“.

Жилбер вдигна самодоволно глава. Унижен пред Балзано, той се отнасяше високомерно с Никол.

– Имате право, Жилбер, и наистина трябва да сте се ударили по главата. Та като се ударихте по главата, вие казахте: „Тук се отнасят с мен като с дворно куче и дори Маон е по-щастлив от мен.“ Тогава аз ви отговорих, че нямат право да не ви обичат и че ако бяхте мой брат, аз щях да ви обичам. Струва ми се, че със сърцето си, а не с главата си ви отговорих това. Но може би греша, аз не съм чела философския речник.

– И сте сгрешили, Никол...

– Тогава ме обгърнахте с ръце. „Вие сте сираче, Никол – ми казахте, – аз също съм сирак, нашето нещастие и бедността ни правят повече от братя, така че да се обичаме, Никол, като че наистина сме такива. Впрочем, ако наистина бяхме такива, обществото би ни забранило да се обичаме така, както аз бих искал ти да ме обичаш.“ Тогава вие ме целунахте.

– Възможно е.

– А мислехте ли онова, което казахте?

– Несъмнено. Почти винаги човек мисли това, което казва, в момента, в който го казва. Днес съм пет месеца по-възрастен, научих неща, които не знаех. Отгатвам, че има все още неща, които не познавам. Днес мисля по друг начин.

– Тогава вие сте престорен, лъжлив, лицемерен! – извика ядосана Никол. – Вие няма да се ожените за мен?

– Никога не съм ви казвал, че ще се ожена за вас – отговори младежът с презрение.

– Така значи, така! – се провикна девойката, силно раздразнена. – Струва ми се, че Никол Льоге наистина заслужава Себастиен Жилбер.

– Всички хора са еднакви – каза Жилбер, – само природата или образованието са заложили различни стойности и способности. В зависимост от това дали тези стойности или способности се развиват повече или по-малко хората се отдалечават един от друг.

– Така че, имайки по-развити ценности и способности от моите, вие се отдалечавате от мен.

– Разбира се. Вие, Никол, вече разбирате.

– Да, да! – извика Никол озлобена. – Да, разбирам.

– Какво разбирате?

– Разбирам, че вие сте един безчестен човек.

– Възможно е. Мнозина се раждат с лоши инстинкти, но налице е волята им да ги поправят. Господин Русо също е бил роден с лоши инстинкти, но все пак той ги е изправил. Аз ще направя като господин Русо.

– О, Господи, Господи! – каза Никол. – Как можах да обикна подобен човек.

– Освен това вие не сте ме обикнали, Никол – продължи студено Жилбер, – аз съм ви се харесвал, това е всичко. Вие излизахте от Нанси, където не бяхте виждали нищо освен семинаристи, които ви размиваха, или военни, които ви плашеха. И двамата бяхме млади, и двамата – невинни, и двамата – желаещи да престанем да бъдем такива. Природата говореше в нас със своя неудържим глас. Има нещо, което се запалва в нашите вени, когато желаем, една тревога, за която търсим лек в книги, но те пък ни правят още по-тревожни. Когато четяхме заедно една от тези книги – спомнете си, Никол – не че вие отстъпихте, тъй като аз не желяех нищо от вас, защото вие нищо не ми отказвахте, но ние открихме неизвестна тайна. За един или два месеца тази дума беше *щастие!* За един или два месеца ние живяхме, а не живуркахме. Ще рече ли, че след като сме били в продължение на два месеца щастливи един с друг, трябва да бъдем вечно нещастни от това? Най-сетне, Никол, ако се обвържем по подобен начин, като даваме и получаваме щастие, ние ще отречем свободата на волята си, а това ще бъде абсурдно.

– Философия ли е това, което ми развивате? – каза Никол.

– Така мисля – отвърна Жилбер.

– Значи тогава няма нищо свято за философите.

– Напротив, съществува разумът.

– Така че аз, която исках да остана почтено момиче...

– Извинете, но вече е твърде късно за това.

Никол пребледня и се изчерви, като че кръвта ѝ се движеше от една в друга част на тялото ѝ.

– Жената винаги е почтена, бихте казали вие, за да ме утешите, когато е предана на този, чието сърце е избрала. Спомняте ли си тази ваша теория за брака?

– Казал бях съюз, Никол, предвид това, че аз никога няма да се ожена.

– Никога няма да се ожените?

– Не. Аз искам да бъда учен и философ. И тъй, науката обуславя усамотяването на духа, а философията – на тялото.

– Глупакът – каза Никол – ме мисли за покварена и се преструва, че не се страхува от мен?

– Да се страхувам от вас, Никол? Хайде де! Какво можете да ми направите? Ревността ви подвежда.

– Ревността?! Аз ревнива! – възкликна с трескав смях младото момиче. – Ах, силно се заблуждавате, ако ме мислите за ревнива. И от какво бих могла да ревнувам, моля ви се? Има ли в цялата област по-красиво момиче от мен? Ако имах белите ръце на госпожицата, а аз ще ги имам в деня, когато не работя повече, няма ли да струвам колкото госпожицата? Косите ми, вижте косите ми – и девойката развърза панделката, с която ги бе хванала, – косите ми могат да ме обвият от главата до петите като наметало. Аз съм стройна, добре сложена съм – и Никол обхвана талията си с ръце. – Имам зъби, които приличат на перли – и тя погледна зъбите си в малко огледало, окачено над леглото. – Когато искам да се усмихна на някого и да го гледам по особен начин, виждам този някой да се изчервява, да тръпне, да се привежда под моя поглед. Вие сте моят първи любим, вярно е, но вие не сте първият човек, с когото съм била кокетна.

– На добър час – каза Жилбер, – ето, че се издигнахте на висота, Никол, а аз съм убеден в едно нещо.

– В какво?

– Че, ако бих се съгласил да се ожения за вас сега...

– Е?

– Е! Вие сте тази, която би ми отказала.

Никол размисли, а после, със свити длани, със скърцащи зъби каза:

– Намирам, че имаш право, Жилбер. Мисля, че аз също започвам да изкачвам онази планина, за която ми говореше. Мисля също, че виждам как се разширява моят хоризонт и, наистина, също че той е предопределил да се издигна. Наистина е прекалено малко да бъда жена на учен или философ. Сега връщайте се по стълбата, Жилбер, и внимавайте да не си счупите врата, въпреки че започвам да вярвам, че това би било щастие за другите, а може би и за вас.

И девойката, обръщайки гръб на Жилбер, започна да се съблича, като че той съвсем не бе там.

Жилбер остана за момент неподвижен, несигурен, колеблив, защото, така възбудена от поезията на гнева и пламъка на ревността, Никол бе възхитително създание. Но имаше едно намерение, добре стаено в сърцето на Жилбер, и то бе да скъса с Никол. Тя можеше да навреди едновременно и на неговите любовни страсти, и на амбициите му. Той не се поддаде. След няколко секунди Никол, не чувайки вече никакъв шум зад себе си, се обърна – стаята беше празна.

– Тръгнал си е – прошепна тя.

Отиде до прозореца. Всичко бе тъмно, светлините бяха угаснали.

– А госпожицата? – каза Никол.

Тогава младото момиче слезе по стълбите на пръсти, приближи се до вратата на стаята на своята господарка и се заслуша.

– Добре! – каза тя. – Легнала си е да спи. До утре. О! Ще узная със сигурност дали тя го обича!

11.

Господарка и прислужница

Състоянието, в което Никол се бе върнала в стаята си, съвсем не отговаряше на престореното ѝ спокойствие. Въпреки лукавството, което искаше да прояви, въпреки увереността, която мислеше, че е доказала, младата девойка в действителност притежаваше само известна доза самохвалство, достатъчна, за да я направи да изглежда опасна и покварена. Тя имаше по природа разюздано въображение и съзнание, извратено от лоши четива.

Млада, силна, изпълнена със селска жизненост, надарена със способността да забравя, така ценна за всеки, който се стреми само да командва тези, които го обичат, Никол можа да заспи, след като бе обмислила своя малък план за отмъщение заедно с всички демони, които я удостояваха с честта да обитават малкото ѝ седемнадесетгодишно сърце.

Освен това тя смяташе госпожица Дьо Таверне също и дори повече виновна от Жилбер. Дъщеря на благородническо съсловие, цялата скована от предразсъдъци, надута от горделивост, която в манастира в Нанси говореше в трето лице с принцесите, на „ви“ с херцогините, на „ти“ с маркизите и с някой по-нисш. Тя бе статуя, привидно студена, но чувствителна под мраморната си обвивка. Тази статуя ѝ изглеждаше смешна и долна, след като можеше да бъде жена на един селски Пигмалион⁵⁰ като Жилбер.

Но да накара Жилбер да страда заради Андре и двамата да ѝ бъдат подвластни, да ги види да побледняват или да се изчервяват под погледа ѝ на прислужница, да стане абсолютна господарка и може би да накара

50. Пигмалион (мит.) – скулптор от Кипър, извайва статуя на жена – Галатея, и се влюбва в нея. Афродита, като вижда голямата обич на Пигмалион, одушевява статуята и му я дава за жена – бел.прев.

Жилбер да съжалява за времето, когато ръката, която целуваше, беше само привидно груба – ето това подхрани нейното въображение и поласка нейната гордост, ето това ѝ се стори наистина хитро, ето на това тя се спря.

После заспа.

Вече се бе съмнало, когато Никол се събуди, свежа, лека с отпочинал дух.

Въоръжена с морална сила, Никол отвори вратата на стаята на Андре, както беше упълномощена от господарката си да го прави, ако в седем часа тя още не е станала. Едва влязла в стаята, Никол спря.

Андре, бледа и с чело, покрито с пот, в която бяха плувнали красивите ѝ коси, беше просната на леглото си, като едва дишаше и от време на време се превиваше в тежкия си сън с мрачно болезнено изражение.

От време на време дъхът ѝ, на моменти прекъсван, излизаше като болезнено хриптене и тя издаваше нечленоразделно стенание.

Никол я разгледа внимателно и тихо поклати глава, защото си даваше сметка и разбираше, че няма красота, която може да се сравнява с красотата на Андре. След това тя отиде до прозореца и отвори капака. Поток светлина нахлу в същия момент в стаята и накара възморавите клепащи на госпожица Дьо Таверне да потрепнат. Тя се събуди и като поиска да се надигне, почувства такава голяма умора и такава остра болка, че отново се тръшна на възглавницата си, надавайки вик.

– Е, Господи! – каза Никол. – Какво ви е, госпожице?

– Късно ли е? – попита Андре, като търкаше очите си.

– Много късно, госпожицата е останала в леглото един час повече от обикновено.

– Не зная какво става, Никол – рече Андре, като се огледа, за да се увери къде е. – Чувствам се преуморена. Гърдите ми са смазани.

Никол прикова очи върху нея, преди да отговори.

– Това е начало на настинка, която госпожицата ще да е хванала тази нощ.

– Тази нощ! – отговори Андре изненадано. – О! – рече тя, забелязвайки безпорядъка в тоалета си. – Значи не съм се събличала? Как е възможно това?

– Ех! – рече Никол. – Нека госпожицата каже.

– Нищо не си спомням – каза Андре, като хвана чело с двете си ръце. – Какво се е случило с мен? Полуудяла ли съм!

И тя се приповдигна, като се огледа за втори път наоколо със слисано лице.

– А, да – каза тя, като направи усилие, – спомням си, вчера бях така изморена, така изтощена... това ще да е от бурята...

Никол посочи с пръст леглото ѝ, смачкано, но въпреки безпорядъка застлано. Андре се спря, мислеше за чужденеца, който я бе гледал по особен начин.

– После – продължи Андре – аз заспах на табуретката до моя клавиесин. От този момент нататък не си спомням повече нищо. Трябва да съм се качила в стаята си полузаспала и да съм се хвърлила на леглото, без да имам сили да се съблека.

– Трябваше да ме повикате, госпожице – каза Никол с престорено любезен тон. – Но тогава госпожицата е останала много до късно на клавиесина, тъй като, преди госпожицата да влезе в своята стая, аз чух шум от стъпки и слязох.

Тук Никол спря, очаквайки да забележи някакво вълнение у Андре, някакъв знак, някаква руменина, но последната остана спокойна, а душата ѝ сякаш прозираше през чистото огледало на нейното лице.

– И какво? – попита Андре.

– Какво! Госпожицата не беше пред своя клавиесин.

Андре повдигна глава, но бе невъзможно да се прочете друго освен учудване в красивите ѝ очи.

– Но това е много странно! – каза тя.

– Наистина е така.

– Казваш, че въобще не съм била в салона, а аз не съм мърдала оттам.

– Госпожицата ще ми прости – каза Никол.

– Мисля, че грешиш, Никол – каза Андре с голяма кротост. – Аз въобще не съм ставала от табуретката. Спомням си, струва ми се, само това, че ми беше студено, че изпитах тежест и голяма трудност да вървя.

– О – каза Никол подигравателно, – когато видях госпожицата, тя все пак вървеше добре.

– Но ти каза преди малко, че не съм била в салона.

– Това е, защото не в салона видях госпожицата.

– А къде тогава?

– В преддверието, близо до стълбите.

– Но как? Все пак аз съм сигурна, че не съм мърдала от салона – продължи Андре, наивно ровейки в спомените си.

– А аз – каза Никол – съм сигурна, че видях госпожицата в преддверието. Дори помислих – добави с удвоено внимание, – че госпожицата се връща от разходка в градината. Вън беше много хубаво, вчера през

нощта, след бурята. Приятно е да се разхождаш нощем – въздухът е по-свеж, цветята ухаят най-силно, нали, госпожице?

– Но ти добре знаеш, че не бих посмяла да се разхождам през нощта – каза Андре с усмивка, – аз съм твърде страхлива!

Никол съвсем не счете за нужно да продължи разследването. Това хладнокръвие, което й се струваше върхът на лицемерието, я плашеше.

Така тя реши, че е благоразумно да даде друга насока на разговора.

– Преди малко госпожицата каза, че страда? – продължи тя.

– Да, наистина страдам много – отвърна Андре. – Чувствам се уморена, смазана, и то без никаква причина. Вчера вечерта правих съвсем същото както обикновено. Ако съм започнала да се разболявам?

– О, госпожице – каза Никол, – човек понякога изпитва и скръб!

– Какво? – учуди се Андре.

– Как какво! Скръбта предизвиква същия ефект като умората. Знам това.

– Така ли? Нима ти изпитваш скръб, Никол?

– Но да, госпожице – отвърна Никол, свеждайки поглед.

Андре стана лениво от леглото си, докато се събличаше, за да се облече отново.

– Разкажи ми – каза тя.

– Всъщност аз тъкмо идвах при госпожицата, за да ѝ кажа...

Тя спря.

– И тъй – отвърна простиичко Андре.

– Имам намерение да се омъжвам, госпожице – продължи Никол.

– Хайде де! – рече Андре. – Още нямаш седемнадесет години, а мислиш за това?

– Госпожицата е само на шестнадесет.

– Е, и?

– Е, и! Макар и госпожицата да е само на шестнадесет, не мисли ли тя понякога за женитба?

– Какво ви кара да мислите така? – попита строго Андре.

Никол отвори уста да изрече някоя дързост, но добре познаваше Андре и знаеше, че едва започнало, обяснението ще бъде бързо прекъснато, затова промени намерението си.

– Всъщност аз не мога да знам какво мисли госпожицата, аз съм селянка и следвам природните закони. Е, добре, аз обичам някого.

– А този някой обича ли ви?

– Така мисля, госпожице.

Никол разбра, че съмнението е твърде слабо и че в подобна

ситуация се изискваше утвърдителен отговор.

– Ще рече, че съм сигурна в това – добави тя. – Трябва да се мисли за бъдещето. Вие, която сте дъщеря на благородник, вие безспорно ще имате богатство от някой заможен роднина. Аз, която нямам дори роднина, ще имам само това, което сама си намеря.

Тъй като всичко това изглеждаше на Андре съвсем простодушно, тя малко по малко забрави тона, с който бяха произнесени думите, които бе намерила за неблагоприятни, и естествената ѝ доброта взе надмощие.

– Всъщност – каза тя – за кого искаш да се омъжиш?

– О, някой, когото госпожицата познава – рече Никол, като прикова двете си хубави очи върху тези на Андре.

– Кой е той? Караш ме да се измъчвам. Да видим.

– Добре тогава, той е... Жилбер – каза тя.

За голямо учудване на Никол Андре дори не премигна.

– Жилбер, малкият Жилбер, синът на моята дойка?

– Самият той.

– Как! Ти искаш да се омъжиш за това момче?

– Да, госпожице, за него.

– А той обича ли те?

Никол помисли, че моментът е решителен.

– Казвал ми го е двадесет пъти – отвърна тя.

– Добре тогава, омъжи се за него – каза спокойно Андре, – не виждам никаква пречка. Ти вече нямаш родители, той е сирак, всеки от вас е господар на своята съдба.

– Без съмнение – запелтечи Никол, стъписана от това развитие на нещата, така различно от нейните очаквания. – Какво! Госпожицата разрешава!

– Напълно, само че и двамата сте доста млади.

– Ще работим.

– Какво ще работи той, не го бива за нищо.

В този момент Никол не издържа повече, това лицемерие я бе изтощило.

– Госпожицата ще ми позволи ли да ѝ кажа, че тя се отнася доста зле с нещастния Жилбер – отговори тя.

– Ами! – каза Андре. – Отнасям се с него така, както го заслужава, той е мързеливец.

– О, госпожице, той все чете и иска единствено да се образова.

– Изпълнен с лоши намерения – продължи Андре.

– Не към госпожицата все пак – отвърна Никол.

– Как така?

– Госпожицата го знае по-добре от всеки, тя, която му поръчва да ловува за трапезата.

– Аз?

– И която понякога го кара да изминава по десет левги, за да намери дивеч.

– Боже мой, признавам, че никога не съм обръщала и най-малко внимание на това.

– На дивеча... – каза Никол, като се присмя.

– Но какво означава тази духовитост? – попита Андре, като изведнъж се оживи.

– Аз не съм духовита, госпожице – каза Никол. – Духовитостта е подходяща за високопоставените дами. Аз съм едно бедно момиче и казвам чисто и просто това, което е.

– Това, което е? Да видим!

– Госпожицата клевети Жилбер, който е изпълнен с внимание към нея.

– Но той изпълнява само своите задължения като прислужник. Понататък?

– Но Жилбер не е прислужник, госпожице, не му се плаща. Той е син на ваши стари полски работници, дава му се храна, дава му се подслон, той не прави нищо в замяна – толкова по-зле за него.

– Достатъчно, Никол – каза строго Андре. – Обяснете ми веднага какво искате да кажете?

– Госпожицата със сигурност знае по-добре от мен това, което искам да кажа.

– Не, не зная нищо, дори не се досещам за нищо, тъй като нямам време да отгатвам гатанките, които ми задават. Искате моето съгласие, за да се ожените, нали?

– Да, госпожице, и моля госпожицата да не ми се сърди, ако Жилбер ме обича.

– А какво ме интересува дали Жилбер ви обича, или не ви обича? Ето на, в действителност вие ме уморявате, госпожице.

Никол се повдигна на малките си крака като млад петел на задните си нокти. Ядът, така дълго съдържан в нея, най-накрая преля.

– А може би – рече тя – госпожицата вече е казала същото нещо на Жилбер.

Андре се приближи към Никол, като я изгледа с презрителен

поглед.

– От един час поради някаква причина сте безкрайно безочлива. Искам да престанете с това.

– Но... – рече Никол леко развълнувана.

– Казвате, че съм говорила с Жилбер?

– Да, госпожице, това казвам.

Една мисъл, която дълго време се бе струвала невъзможна на Андре, мина през ума ѝ.

– Но тази нещастница ревнува, Бог да ми прости! – извика тя, като избухна в смях. – Успокой се, бедна ми Лъоге, аз не поглеждам твоя Жилбер и дори не бих могла да ти кажа какъв е цветът на очите му.

И Андре се почувства напълно готова да прости това, което според нея не беше вече безочие, а лудост. Но това съвсем не влизаше в сметките на Никол, тя гледаше като обидена и съвсем не искаше прошка.

– Вярвам ви – отвърна тя, – няма начин да разберете това, като го гледате през нощта.

– Но какво... – рече Андре, която започваше да разбира, но още не можеше да повярва.

– Казвам, че ако госпожицата говори с Жилбер само нощем, както направи вчера, това не е начинът добре да познава чертите на лицето му.

– Ако не се изясните веднага, внимавайте! – рече Андре, силно пребледняла.

– О, това ще бъде много лесно, госпожице – каза Никол, като изостави целия си предпазлив план. – Тази нощ видях...

– Млъкнете, викат ме отдолу – каза Андре.

Всъщност един глас викаше от приземието.

– Андре! Андре!

– Това е господин баща ви, госпожице – каза Никол, – заедно с чужденеца, който прекара нощта тук.

– Слезте и кажете, че не мога да отговоря, кажете, че страдам, че съм отпаднала, и се върнете, за да довършим както подобава този странен спор.

– Андре! – извика отново баронът. – Господин Балзамо иска само да ви удостои със сутрешните си поздравления.

– Вървете! Казвам ви! – повтори Андре, като посочи вратата на Никол с жест на кралица.

Никол се подчини, както се подчиняваше на Андре всеки, на когото тя заповядваше, без да отговаря, без да смръщи вежди. Но когато тя

излезе, Андре почувства нещо странно. Приблужи се до прозореца и видя Балзамо, който я поздравяваше почтително, приковал очи в нея. Андре залитна и се задържа за капаците, за да не изгуби равновесие.

– Добър ден, господине – отговори тя на свой ред.

Тя произнесе тези три думи точно в момента, когато Никол, която идваше да предупреди барона, че дъщеря му няма да отговори, остана стъписана и със зяпнала уста, без нищо да разбира от това своенравно противоречие.

Почти веднага след това Андре, напусната от всичките си сили, падна върху креслото.

Балзамо продължаваше да я гледа.

12. През деня

Пътникът беше станал рано сутринта, за да хвърли поглед на колата и да се осведоми за здравето на Алтотас.

В замъка всички още спяха с изключение на Жилбер, който, скрит зад решетките на прозореца на стаята, която обитаваше, близо до входната врата, с любопитство бе следил движенията на Балзамо и бе наблюдавал всичките му постъпки. Но Балзамо се беше оттеглил, затваряйки вратата на колата на Алтотас, и беше вече далече, когато Жилбер стигна алеята с дървета.

В действителност, докато Балзамо се изкачваше към хълма, той бе поразен от промяната, която денят внасяше в пейзажа, сторил му се така мрачен вечерта.

И тъй, Балзамо стигна до най-високата част на терена. Там той видя все още величествените руини на замък, построен от кремък. Половината от една кула стърчеше сама сред огромен куп камъни, върху които се извиваха дълги гирлянди от бръшлян и саморасла лоза, тези диви деца на разрухата, които природата е поставила върху руините, за да покаже на човека, че дори и руините са плодородни.

Така погледнато, на имението Таверне, простиращо се на седем-осем арпана⁵¹, не липсваха нито достойнство, нито прелест. Къщата приличаше на онези пещери, чиито подстъпи са разкрасени от природата с цветя, лиани и капризната фантазия на скалните ѝ образувания, но

51. Арпан – стара мярка за повърхнина, отговаряща на около 41 ара – бел.прев.

чиято външна голота плаши и отблъсква заблудения пътник, който търси във вдлъбнатата скала убежище за нощта.

Докато се връщаше след едночасова разходка от руините към обитаваната къща, Балзамо видя барона, загърнал слабото си тяло в голям басмен халат на цветчета, да излиза от къщата през една странична врата, водеща към стълбата, и да преминава през градината, чистейки своите рози и мачкайки охлюви. Балзамо побърза да го пресрещне.

– Господине – каза той с грижливо подбрана учтивост, която подчертаваше заради бедността на своя домакин, – позволете ми да ви поднеса своите извинения, както и своите почитания. Трябваше да дочакам вашето събуждане, за да сляза, но от моя прозорец гледката на Таверне ме съблазни, прииска ми се да видя отблизо тази красива градина и тези величествени развалини.

– Работата е там, господине, че развалините са твърде красиви – отговори баронът, след като бе отвърнал на учтивостта на Балзамо. – Това е единственото красиво нещо тук.

– Това замък ли е било? – попита пътникът.

– Да, той беше мой или по-скоро на моите предци. Наричаше се Мезон-Руж и ние дълго носихме това име редом с името Таверне. Дори и титлата барон принадлежи на Мезон-Руж. Но, скъпи гостенино, да не говорим за онова, което вече не съществува.

Балзамо се поклони в знак на съгласие.

– Аз се чувствам превъзходно тук, господине.

– Кучешка колиба, скъпи господине, кучешка колиба – каза баронът. – Гнездо, което плъховете започват да обожават, откакто лисиците, гущерите и смоците ги изгониха от другия замък. О, за Бога, господине – продължи баронът, – вие, който сте магьосник или почти такъв, вие би трябвало с едно замахване на пръчица да издигнете отново стария замък Мезон-Руж и преди всичко да не забравите двете хиляди арпана ливади и гори, които го опасваха. Но аз се обзалагам, че вместо да мислите за това, вие сте благоволили да спите в едно отвратително легло.

– О, господине!

– Не се оправдавайте, скъпи ми господине, леглото е отвратително, аз го познавам, това е леглото на сина ми.

– Кълна ви се, господин барон, че такова, каквото е, леглото ми се видя превъзходно. Във всеки случай аз съм смутен от добрината, с която се отнасяте към мен, и бих искал от все сърце да ви се отплатя, като ви окажа някаква услуга.

Старецът, който продължаваше да се присмива, не пропусна да

възрази.

– Щом е тъй – каза той, като посочи Ла Бри, който му носеше чаша чиста вода върху великолепен саксонски поднос, – ето удобен случай, господин бароне – направете за мен това, което Господ Бог е направил за венчавката в Кана⁵², превърнете тази вода във вино, но поне в бургундско вино, най-малко в червено бургундско, как не, така вие ще ми окажете най-голямата услуга, която можете.

Балзамо се усмихна. Старецът взе усмивката му за отказ. Балзамо вдигна чашата и погълна на един дъх цялото ѝ съдържание.

– Отлични качества – каза Балзамо. – Водата е най-благородната сред веществата, бароне, разбира се, че тъкмо върху вода се е носил Божият дух преди сътворяването на света. Може би някой ден ще бъде открито, че разтваря диаманта.

– Отлично! Обяснете ми как става това. Нали все още можете?

– О, боже мой, да! Заповядайте на вашия слуга да ми донесе нова чаша с чиста вода.

– Ла Бри, чувате ли? – каза баронът.

Ла Бри тръгна с обичайната си пъргавина.

– Как – каза баронът, като се обърна към своя гост, – как чашата вода, която пия всяка сутрин, би могла да има свойства или тайни, които дори не съм подозирал? Как бих могъл от десет години да се занимавам с алхимия, както господин Журден⁵³ се занимава с проза, без да подозирам това?

– Не ме интересува какво сте правили вие – отговори високомерно Балзамо. – Но знам какво върша аз.

После той се обърна към Ла Бри, който беше изпълнил поръчката с учудваща бързина.

– Благодаря, почтени прислужнико – каза той.

И като хвана чашата в ръце, той я издигна на височината на очите си и разгледа съдържанието на кристалния съд, върху който дневната светлина караше да пробягват перли, виолетови и диамантени шарки.

– Какво виждате там, скъпи гостенино? – каза баронът, продължавайки да се присмива. – Наистина, аз горя от нетърпение. Едно наследство за мен, един нов Мезон-Руж, за да устроя отново моя скромен живот.

52. Кана (библ.) – град в Галилея, където на една сватба Исус за първи път извършва чудо, превръщайки вода във вино – бел. прев.

53. Журден – герой от комедията на Молиер „Буржоата благородник“, прочут с невежеството си – бел. прев.

– Виждам посетители, за които ще ви уведомя, за да сте нащрек.

– Тогава трябва да сте си уговорили среща с някого в моя дом. Това е лошо, господине, това е много лошо. Тази сутрин няма да има яребици, имайте го предвид.

– Това, което имам честта да ви кажа, е много сериозно, скъпи мой домакине – продължи Балзамо, – и от изключителна важност. Някой се е запътил в този момент към Таверне.

– По каква случайност, Боже мой! И какъв вид посещение? Обяснете ми, скъпи гостенино, умолявам ви за това, защото ще ви призная, че за мен – вие трябва да сте забелязали малко по-киселия прием, който ви направих – всеки посетител е досаден. Уточнете, скъпи магьоснико, уточнете, ако това ви е възможно.

– Не само ми е възможно, но ще кажа и повече, за да не се чувствате задължен, това е лесно за мен.

И Балзамо сведе изпитателния си поглед към опаловия слой, който се вълнуваше в чашата.

– Виждам да идва високопоставена особа.

– Хайде де! Наистина! И тази особа идва така, без да е поканена от никого?

– Тя сама се е поканила. Водена е от господин сина ви.

– От Филип?

– От него.

Тук баронът бе обхванат от пристъп на веселие, твърде непочтително за магьосника.

– И къде е моят син в момента?

– На половин левга, на четвърт левга може би.

– Оттук?

– Да.

– Скъпи ми господине, синът ми е в Страсбург, където служи в гарнизона, дори и да допусне да бъде обявен за дезертър, нещо, което той няма да направи, кълна ви се, той не би довел никого.

– И все пак той ви води някого – каза Балзамо, продължавайки да разглежда чашата с вода.

– И този някой – попита баронът – мъж ли е или жена?

– Дама е, бароне, и дори много високопоставена дама. А, вижте нещо странно, необикновено.

– Доизкажете се.

– Това е, че вие ще направите добре да отдалечите вашата малка прислужница – тази малка безсрамница, както вие казвате, която има

рогчета на върха на пръстите си.

– И защо да я отдалеча?

– Защото Никол Лъоге има известни прилики с особата, която идва тук.

– И вие казвате, че това е високопоставена дама, голяма дама, която прилича на Никол? Виждате добре, че изпадате в противоречие.

– Защо не? Някога бях купил една робиня, която приличаше толкова на царица Клеопатра, че беше достатъчно само да я заведа в Рим, за да присъства на тържеството на Октавиан.

– Да, ето, че отново ви прихваща – каза баронът.

– По-нататък действайте, както намерите за добре, скъпи мой домакине, разбирате, че това съвсем не ме засяга и е изцяло във ваш интерес.

– Но с какво тази прилика с Никол може да навреди на особата?

– Предположете, че сте крал на Франция, което не ви пожелавам, или дофин, което още по-малко ви желая, ще бъдете ли очарован, влизайки в една къща, да видите сред слугите там копие на вашето божествено лице?

– Ах, по дяволите! – каза баронът, – ето една голяма дилема. И какво ще следва от това, което казвате?

– Това, че високопоставената всемогъща дама, която скоро ще дойде, може би няма да бъде доволна да види своето живо отражение в къса пола и евтино шалче.

– Щом е тъй – каза баронът, като продължаваше да се смее, – ще имаме предвид това при нужда. Но виждате ли, скъпи бароне, от всичко това най-много се радвам за сина си. Моят скъп Филип, когото щастливата случайност ще ни доведе така неочаквано!

И баронът започна да се смее по-силно.

– И така – каза високомерно Балзамо, – моето предсказание ви доставя удоволствие? Толкова по-добре, за Бога, но на ваше място, бароне...

– На мое място?

– Аз бих дал някои заповеди, бих издал някои разпоредби.

– Значи сериозно ми казвате всичко това?

– Не би могло по-сериозно, бароне, защото, ако искате да посрещнете по достоен начин особата, която ви удостоява с честта да ви посети, нямате и минута за губене.

Баронът разтърси глава.

– Струва ми се, че се съмнявате? – попита Балзамо.

– Бога ми! Скъпи гостенино, признавам, че имате работа с най-

закоравелия неверник.

В този момент баронът се отправи към покоите на дъщеря си, за да ѝ разкаже за предсказанието на своя гост, и я повика.

– Андре! Андре!

Ние знаем как младото момиче отговори на поканата на своя баща и как омайващият поглед на Балзамо я привлече към прозореца. Никол бе там, гледаща с учудване Ла Бри, който ѝ правеше знаци и се чудеше как да бъде разбран.

– Дяволски трудно е да се повярва – повтаряше баронът, – освен ако не се види...

– Тогава, щом непременно трябва да видите, обърнете се – каза Балзамо, като простря ръка към алеята с дървета, в началото на която галопираше много бързо конник, чийто кон караше земята да трепери.

– О, о! – извика баронът – ето, наистина...

– Господин Филип! – извика Никол, повдигайки се на пръсти.

– Нашият млад господар – рече Ла Бри с радостен възглас.

– Братко мой! Братко мой! – възкликна Андре, като протегна през прозореца ръцете си към него.

– Да не би това случайно да е вашият син, скъпи бароне? – попита нехайно Балзамо.

– Да, за Бога! Да, това е самият той – отговори баронът слисан.

– Това е началото – каза Балзамо.

– Значи наистина вие сте магьосник? – попита баронът.

Тържествуваща усмивка се изписа по устните на чужденеца. Конят видимо се приближаваше и скоро бе видян, облян в пот, обгърнат във влажни пари, да преминава последните редици от дървета и продължи да тича, докато един млад офицер със среден ръст, покрит с кал, и лице, оживено от бързината на препускането, скочи от коня и прегърна баща си.

– Ах, дявол да го вземе! – казваше баронът, разколебан в принципите си на недоверчивост.

– Да, татко – казваше Филип, който виждаше остатък от съмнение по лицето на стареца, – наистина, това съм аз!

– Несъмнено си ти – отговори баронът, – виждам го, по дяволите, добре!

– Татко – каза Филип, – голяма чест е оказана на нашата къща.

Старецът вдигна глава.

– Прочута гостенка се отправи към Таверне, след един час Мария-Антоанета, ерцхерцогиня на Австрия и дофина на Франция, ще бъде

при нас.

Баронът отпусна ръце с толкова смирение, колкото сарказъм и ирония бе изразил, и се обърна към Балзано:

– Простете – каза той.

– Господине – каза Балзано, покланяйки се на Таверне, – оставям ви с господина сина ви, от дълго време не сте се виждали и със сигурност имате да си кажете хиляди неща.

И Балзано, след като бе поздравил Андре, която, радостна от присигането на брат си, се бе втурнала да го посрещне, се оттегли, правейки знак на Никол и на Ла Бри, които несъмнено разбраха този знак, тъй като последваха Балзано и се изгубиха с него под дърветата на алеята.

13.

Филип дьо Таверне

Филип дьо Таверне, рицарят Мезон-Руж, съвсем не приличаше на сестра си, макар че също беше хубав като мъж, както тя беше хубава като жена. Наистина, очи с нежно и благородно изражение, безупречен профил на лицето, възхитителни ръце, изящен крак и прелестна снага даваха облика на този очарователен благородник.

Както всички изтънчени духове, почувствали се угнетени от живота, какъвто им го предлага светът, Филип бе тъжен, без да е мрачен. Може би на тази своя печал той дължеше нежността си, защото без тази неволна печал той бе по природа властен, високомерен и малко общителен.

Филип взе ръката на Андре и тази на баща си и ги заведе и двамата в салона, където те останаха сами.

– Вие не можете да повярвате, татко мой. Ти си изненадана, сестричке – каза той, след като ги беше накарал да седнат от двете му страни. – Но въпреки всичко това е напълно вярно, след няколко мига госпожа дофината ще бъде в нашето скромно имение.

– Трябва на всяка цена да ѝ се попречи, дявол да го вземе! – извика баронът. – Ако се случи подобно нещо, ние ще бъдем завинаги опозорени! Ако госпожа дофината е дошла тук да търси образец на френското благородничество, аз я съжалявам. Но по каква случайност, кажи ми, тя е избрала тъкмо моята къща?

– О, това е дълга история, татко мой.

– Разкажи ни я – извика Андре.

– Да, история, която ще възвърне вярата в Бога на онези, които са забравили, че той е наш спасител и баща.

Баронът изви устни като човек, който се съмнява, че върховният съдник на хората и събитията би благоволил да сведе очи към него и да се намеси в работите му. Андре, виждайки, че Филип беше радостен, не се съмняваше в нищо и стискаше ръката му, за да му благодари за новината, която беше донесъл, и за щастието, което като че ли изпитваше, шепнейки:

– Братко мой! Добри ми братко!

– Братко мой! Добри ми братко! – повтаряше баронът. – Дявол да го вземе, тя е доволна от това, което ни се случва.

– Но вие виждате добре, татко мой, че Филип изглежда щастлив!

– Защото господин Филип е един ентузиаст, но аз, който за щастие или за нещастие мога да оценя нещата – каза Таверне, хвърляйки натъжен поглед към мебелировката на своя салон, – не виждам нищо весело във всичко това.

– Вие скоро ще бъдете на друго мнение, татко мой – каза младият човек, – когато ви разкажа това, което ми се случи.

– Разказвай тогава – промърмори старецът.

– И така, аз бях, както знаете, в гарнизона в Страсбург. А вие знаете, че именно през Страсбург дофината влезе във Франция.

– Нима в тази бърлога знаем нещо? – каза Таверне.

– Значи казваш, скъпи братко, че от Страсбург дофината е...

– Да. Ние чакахме от сутринта върху насипа, валеше като из ведро, дрехите ни бяха подгизнали. Нямахме сигурно известие за точния час, в който щеше да пристигне госпожа дофината. Моят началник ме изпрати да разузна и да пресрещна кортежа. Изминах почти цяла левга. Изведнъж зад завоя на един път аз се намерих лице в лице с първите благородници от ескорта. Размених няколко думи с тях. Те предхождаха Нейно кралско величество, която подаде глава през вратата на каретата и попита кой съм аз. Като че ли някой ме повика, но тъй като бързах да отнеса положителния отговор на този, който ме беше изпратил, аз вече бях потеглил в галоп. Умората от шестчасова езда бе изчезнала като по чудо.

– А госпожа дофината? – попита Андре.

– Тя е млада като мен, красива е като всички ангели – каза рицарят.

– Госпожа дофината не прилича ли малко на някого, когото ти познаваш?

– Когато аз познавам?

– Да.

– Никой не може да прилича на госпожа дофината! – извика възторжено младият човек.

– Помисли.

Филип помисли.

– Не – каза той.

– Ами... на Никол например?

– О, странно наистина! – извика Филип изненадан. – Да, всъщност Никол има нещо общо с прочутата пътничка. О, тя е толкова далече, толкова под нея! Но откъде бихте могли да знаете това, татко мой?

– Дължа го на един магьосник.

– На един магьосник? – попита Филип учуден.

– Да, който в същото време ми бе предрекъл твоето идване.

– Чужденецът? – попита плахо Андре.

– Чужденецът. Това да не е човекът, който беше до вас, когато пристигнах, господине, и който дискретно се оттегли при моето приближаване.

– Именно, но довърши разказа си, Филип, довърши го.

– Може би е по-добре да направим някои приготовления? – каза Андре.

Но баронът я възпря с ръка.

– Колкото повече се приготвяме, толкова по-смешни ще бъдем – каза той. – Продължете, Филип, продължете.

– Добре, татко мой. Върнах се в Страсбург, изпълних поръчението си, предупредиха управителя господин Дьо Стенвил, който веднага дотича. Тъкмо когато управителят, предупреден от един пратеник, пристигаше на насипа, се чу тропот, кортежът започна да се появява и ние изтичахме към портата на Кел⁵⁴. Аз бях близо до управителя.

– Господин Дьо Стенвил – каза баронът. – Но почакай, аз познавах един Стенвил...

– Зет на министъра, на господин Дьо Шоазьол.

– Точно той – продължавай – каза баронът.

– Госпожа дофината, която е млада, несъмнено обича младите лица, защото изслуша разсеяно комплиментите на господин управителя и прикова очи върху мен, а аз се бях отдалечил от уважение.

– Нали това е господинът – попита тя, като ме посочи, – който беше

54. Днес Кел е град в Германия, на границата с Франция. Двата града са свързани с моста на Европа – бел.ред.

изпратен да ме посрещне?

– Да, госпожо – отвърна господин Дьо Стенвил.

– Приближете се, господине! – каза тя.

Аз се приближих.

– Как ви наричат? – попита госпожата с очарователен глас.

– Рицаря Дьо Таверне Мезон-Руж – отговорих аз, заеквайки.

– Запишете това име във вашия бележник, скъпа моя – каза госпожа дофината, като се обърна към една стара дама, за която знаех, че е графиня фон Лангерсхаузен, нейна гувернантка, и тя наистина отбеляза името ми в своите записки. После тя се обърна към мен: „О, господине в какво състояние ви е довело това ужасно време! Укорявам се, като си помисля, че заради мен сте страдали толкова много.“

– Колко любезно от страна на госпожа дофината. И какви очарователни думи! – извика Андре, като плесна ръце.

– Аз даже ги запомних дума по дума – каза Филип, – с интонацията, с израза на лицето, които ги придружиха, всичко, всичко, всичко!

– Много добре! Много добре! – промърмори баронът със странна усмивка, в която личаха едновременно глупавото бащино самодоволство и лошото мнение, което той имаше за жените, дори и за кралиците. – Добре, продължавайте, Филип.

– Какво отговорихте вие? – попита Андре.

– Не отговорих нищо, поклоних се до земята, а госпожа дофината отмина.

– Как! Нищо не сте отговорили? – извика баронът.

– Гласът ми ме беше напуснал, татко мой, цялото ми същество се събра в сърцето ми, което усещах да бие силно.

– По дяволите, ако аз на вашите години, когато бях представен на принцеса Лежинска, не знаех какво да кажа!

– Вие сте много духовит, господине – каза Филип, покланяйки се.

Андре стисна ръката му.

– Възползвах се от заминаването на Нейно величество, за да се върна в жилището си и да се преоблека там, защото действително бях така мокър и изцапан с кал, че предизвиквах съжаление.

– Бедни братко – пошепна Андре.

– През това време – продължи Филип – госпожа дофината бе присигнала в кметството и приемаше приветствията на жителите. След като се бяха изчерпали приветствията, дойдоха да я предупредят, че е сервирано, и тя седна на масата. Един от моите приятели, сержантът на полка, същият, който ме бе изпратил да посрещна Нейно величество, ме увери,

че принцесата е погледнала няколко пъти, търсейки ме сред редиците офицери, които присъстваха на обяда й. „Не виждам – каза нейно величество, след като няколко пъти подновила напразно това търсене – младия офицер, който бе изпратен насреща ми тази сутрин. Не му ли бе казано, че бих желала да му благодаря?“ Сержантът се приближил. „Госпожо – казал той, – господин лейтенантът Дьо Таверне трябваше да се върне вкъщи, за да се преоблече и да се представи след това по подходящ начин пред Ваше кралско величество.“ Миг след това аз влязох. Бях само от пет минути в залата, когато госпожа дофината ме забеляза. Тя ми направи знак да отида при нея и аз се приближих. „Господине – ми каза тя, – ще ви бъде ли неприятно да ме последвате в Париж? – О, госпожо – извиках аз. – Напротив, и това ще бъде първото щастие за мен. Но аз съм на служба, в гарнизона в Страсбург и... – От кого зависите? – От военния управител. – Добре... Ще уредя това с него.“ Тя ми махна с ръка и аз се оттеглих. Вечерта тя се приближи до управителя. „Господине – ми каза тя, – искам да задоволя един мой каприз. – Кажете този каприз и това ще бъде заповед за мен, госпожо. – Е добре, дадох обет, че ще взема на служба при мен първия французин, който и да е, когото ще срещна, стъпвайки на френска земя, и ще го даря със щастие, него и семейството му, ако все пак е във властта на принцовете да даряват щастие на някого. – Принцовете са наместници на Бога на земята. Но кой е човекът, който е имал щастие първи да срещне Ваше величество? – Господин Дьо Таверне Мезон-Руж, младият лейтенант, който трябваше да ви предупреди за моето пристигане.“ От този момент аз не напуснах вратата на нейната карета.

– Е, е! – каза баронът със същата усмивка. – Това е странно, но не и невъзможно!

– Кое, татко мой? – попита наивно младият човек.

– О, аз разбирам – каза баронът, – разбирам, ех!

– Но, мой скъпи братко – каза Андре, – все още не разбирам как след всичко това госпожа дофината е могла да дойде в Таверне?

– Почакай, снощи към единадесет часа ние пристигнахме в Нанси и преминахме през града с факли. Дофината ме извика. „Господин Дьо Таверне – каза тя, – накарайте ескорта да ускори ход.“ Дадох знак, че дофината иска да върви по-бързо. „Искам да тръгна утре рано сутринта – добави тя. – Ваше величество желае да измине утре дълъг преход? – попитах аз. – Да, но желая да спра по пътя.“ Нещо като предчувствие разтревожи сърцето ми при тези думи. Аз замълчах. „Можете ли да отгатнете къде искам да спра?“ – попита тя, смеейки се.

– Не, госпожо.
– Искам да спра в Таверне.
– Какво ще правите там. Боже мой? – извиках аз.
– Ще видя вашия баща и вашата сестра.
– Моят баща! Моята сестра! Как, Ваше кралско величество знае...
– Осведомих се – каза – и разбрах, че те живеят на двеста крачки от пътя, който ние следваме. Ще дадете заповед да се спре в Таверне.

Пот обля челото ми и аз побързах да кажа на Нейно кралско величество с трепет, който вие разбирате: „Госпожо, къщата на моя баща не е достойна да приеме една такава голяма принцеса като вас. – И защо? – попита Нейно кралско величество. – Ние сме бедни, госпожо. – Толкова по-добре – каза тя, – посрещането наистина ще бъде, сигурна съм, сърдечно и скромно. Все ще има, колкото и бедно да е Таверне, чаша мляко за една приятелка, която иска да забрави за миг, че е ерцхерцогиня на Австрия и дофина на Франция. – О, госпожо – отговорих аз, покланяйки се.“

– О – възкликна Андре, – и Нейно кралско величество, толкова добра, както по всичко личи, ще се задоволи с моите цветя и с чаша от моето мляко, както е казала.

– Да – каза баронът, – но тя няма да бъде доволна от моите кресла, които ще ѝ потрошат костите, от моята вътрешна облицовка на стените, която ще натъжи погледа ѝ. По дяволите капризите. Хубава работа, Франция ще бъде управлявана от една жена с подобни прищевки. Мътните да го вземат! Ето зората на едно странно царуване!

– О, татко мой, бихте ли могли да кажете подобно нещо за една принцеса, която ни обсипва с почит!

– Която по-скоро ме позори! – извика старецът. – Кой мисли в този момент за семейство Таверне? Никой! Името на семейството спи под руините на Мезон-Руж и аз се надявах, че то ще излезе по неповторим начин и само когато моментът е настъпил. Но не, надеждите ми са били напразни и ето, че капризът на едно дете ще ги възкреси помръкнали, потънали в мрак, окаяни, презрени. Ето, че вестниците, дебнещи за всичко смешно, за да извлекат скандала, от който живеят, ще отпечатат на мръсните си страници посещението на една велика принцеса в кочината Таверне. По дяволите, имам идея!

Баронът произнесе тези думи по начин, който накара двамата младежи да потреперят.

– Какво искате да кажете, татко мой? – попита Филип.

– Казвам – избоботи баронът, – че се знае историята на халифа на

Медина, който опожарил напълно своя дворец, за да прегърне една кралица, аз наистина мога да запалия една барака, за да се освободя от задължението да посрещна една дофина. Нека дофината дойде.

Двамата младежи бяха чули само последните думи и се гледаха с безпокойство.

– Но нека да дойде – повтори баронът.

– Тя не може да закъснее, господине – повтори Филип. – Хванах прекия път през гората на Пиерфит, за да спечеля няколко минути преди кортежа, но той не би трябвало да е далече.

– В такъв случай няма време за губене – каза баронът.

И чевръст, като че беше още на двадесет години, баронът излезе от салона, изтича в кухнята, измъкна от камината горяща главня и изтича към плевниците, пълни със суха слама, люцерна и бакла. Той вече приближаваше главнята към буретата с фураж, когато Балзамо изскочи зад него и го сграбчи за ръката.

– Но какво правите, господине? – каза той, като изтръгна главнята от ръцете на стареца. – Ерцхерцогинята на Австрия съвсем не е конетабъл⁵⁵ на Бурбоните, чието присъствие осквернява една къща до такава степен, че по-скоро трябва да я изгорят, отколкото да оставят тя да стъпи в нея.

Старецът се спря, блед, треперещ и вече без присъщия му смях.

– Хайде, господине, хайде – продължи Балзамо, – вие имате време само колкото да свалите този халат и да се облечете по подходящ начин. Когато аз познавах във Филипсбург барон Дьо Таверне, той беше кавалер на ордена „Свети Луи“. Не ми е известна дреха, която да не изглежда богата и елегантна под едно подобно украшение.

– Но, господине – рече Таверне, – наред с всичко дофината ще види това, което не исках да покажа дори и на вас – това, че съм беден.

– Бъдете спокоен, бароне. Тя ще бъде толкова заета, че няма да забележи дали вашата къща е нова или стара, бедна или богата. Бъдете гостоприемен, господине, това е ваш дълг на благородник. Какво ще правят враговете на Нейно кралско величество, а тя има доста такива, когато приятелите ѝ изгарят замъците си, за да не я приемат под своя покрив? Да не изпреварваме предстоящите беди, господине, на всяко нещо ще дойде времето.

Господин Таверне се подчини с онова смирение, което вече беше доказал, и отиде отново при своите деца, които, обезпокоени от

55. Конетабъл – върховен предводител на френските войски – бел.прев.

отсъствието му, го търсеха навсякъде. Що се отнася до Балзамо, той се оттегли мълчаливо, като че да завърши започнатото дело.

14.

Мария-Антоанета-Жозефа, ерцхерцогиня на Австрия

Всъщност нямаше време за губене, както бе казал Балзамо, защото силен шум от карета, коне и викове огласи обикновено тихия път, който водеше към къщата на барон Дьо Таверне. Зададох се три карета, една от които, позлатена и украсена с митологични барелефи, беше въпреки великолепието не по-малко прашна и не по-малко изкаляна от другите. Спряха на вратата, която Жилбер (чиито широко отворени очи с трескав трепет издаваха силното вълнение при вида на толкова много величие) държеше отворена. Двадесет конници, всичките млади и блестящи, се подредиха пред главната карета, докато от нея слезе, придържана от мъж, облечен в черно, носещ като шалче под дрехата си голяма лента на Ордена, една девойка на петнадесет-шестнадесет години с прическа без пудра.

Мария-Антоанета, защото това бе тя, пристигаше във Франция, известна със своята красота, която невинаги притежаваха принцесите, предопределени да споделят трона на нашите крале. Беше трудно да се състави мнение за очите ѝ, които, без да са точно красиви, приемаха по нейна воля какви ли не изражения и най-вече на напълно противоположните нежност и презрение; носът ѝ бе добре оформен; горната ѝ уста беше красива, но долната – аристократично наследство от седемнадесет Цезари, твърде дебела, твърде издадена и понякога дори увиснала, сякаш подхождаше на това хубаво лице само когато то искаше да изрази ярост и възмущение. Цветът на кожата ѝ бе възхитителен; виждаше се как кръвта тече под фината тъкан на тази кожа; гърдите ѝ, вратът ѝ, раменете притежаваха неизмерима красота, а ръцете ѝ бяха царствени. Тя имаше две доста различаващи се походки – едната, която тя прилагаше в официални случаи, бе уверена, благородна и по-забързана; другата, с която тя вървеше несъзнателно, бе плавна, уравновесена и дори нежна. Никога жена не е правила поклон с по-величествена грация, никога кралица не е поздравявала с повече мъдрост. Тя кимаше с глава един-единствен път на десет души и с този единствен и неповторим жест

отдаваше всекиму заслуженото.

Този ден Мария-Антоанета имаше поглед на жена, усмивка на жена и дори на щастлива жена. Тя бе решена, ако това е възможно, да не бъде през този ден дофина. Най-нежно спокойствие царуваше на лицето ѝ, най-очарователно доброжелателство оживяваше очите ѝ. Тя бе облечена в рокля от бяла коприна и красивите ѝ голи ръце бяха загърнати в наметало от гъсти дантели.

Едва стъпила с крак на земята, тя се обърна, за да помогне да слезе от каретата на една от нейните почетни дами, чиито години малко натежаваха; след това, като отказа ръката, която ѝ предлагаше човекът в черни одежди и със синята лента, тя пристъпи, свободна, вдишваща въздуха, и хвърляше поглед около себе си, като че искаше да се възползва до най-малките подробности от рядката свобода, която си позволяваше.

– О, какво красиво място, какви красиви дървета, каква мила къщурка! – каза тя. – Колко щастливи трябва да са хората на този хубав въздух и под тези дървета, които така добре ги скриват.

В този момент Филип дьо Таверне пристигна, следван от Андре, която с дългите си коси, сплетени на плитки, и в сива копринена рокля, държеше подръка барона, облечен в красива дреха от кадифе в кралско синьо, остатък от неговото отминало великолепие. Беше несъмнено, че следвайки препоръката на Балзамо, баронът не бе забравил своя орден „Свети Луи“. Дофината се спря в момента, в който забеляза тримата герои, идващи към нея.

– Госпожо – каза Филип, – ако Ваше кралско величество позволява, имам честта да ѝ представя господин барон Дьо Таверне Мезон-Руж, моя баща, и госпожица Клер-Андре дьо Таверне, моята сестра.

Баронът се поклонил дълбоко като човек, който знае как се поздравяват кралици, Андре разгърна цялата грация на елегантната скромност, цялата учтивост, толкова ласкава, когато изразява искрено уважение. Мария-Антоанета наблюдаваше двамата млади хора и тъй като онова, което Филип ѝ беше казал за бедността на баща им, изплуваше в съзнанието ѝ, тя се досещаше за тяхното страдание.

– Госпожо – поде баронът с глас, пълен с достойнство, – Ваше кралско величество оказва голяма чест на замъка Дьо Таверне, едно такова скромно жилище не е достойно да приеме толкова благородство и красота.

– Знаем, че съм в дома на един стар воин на Франция – отвърна дофината – и моята майка, императрица Мария-Терезия, която е воювала много, ми е казвала, че във вашата страна най-богатите откъм слава са

почти винаги най-бедни откъм пари.

И с неизразима грация тя протегна красивата си ръка към Андре, която я целуна, коленичейки. В това време баронът, измъчван от своята натрапчива мисъл, се ужасяваше от големия брой хора, които щяха да изпълнят малката му къща и нямаше да има къде да седнат.

– Господа – каза Мария, като се обърна към хората, съставляващи нейния ескорт, – вие не трябва нито да понасяте умората от моите прищевки, нито да се ползвате от привилегиите на една дофина. Ето защо ще ме чакате тук, умолявам ви, след половин час се връщам. Последвайте ни, господине – каза тя на благородника, облечен в черно.

Последният, който под простото си облекло показваше забележителна елегантност, беше мъж на едва тридесет години, с красиво лице и изискани маниери. Той се отдръпна, за да мине принцесата.

Мария-Антоанета привлече до себе си Андре и направи знак на Филип да се приближи до сестра си. Колкото до барона, той се озова близо до мъжа, без съмнение високопоставен, когото дофината удостояваше с честта да я придружи.

– Значи вие сте един Таверне Мезон-Руж – рече той на барона, почуквайки с напълно аристократично нетърпение по колосаната си яка от английска дантела.

– Трябва ли да се обръщам към вас с „монсеньор“ – попита баронът с нетърпение, което не отстъпваше с нищо на това на благородника в черно.

– Казвайте чисто и просто „принце“ – отговори той – или „Ваше високопреосвещенство“, ако това ви харесва повече.

– Е, добре! Да, Ваше високопреосвещенство, аз съм един Таверне Мезон-Руж – каза баронът, без ни най-малко да изоставя подигравателния тон, който губеше рядко.

Негово високопреосвещенство, който имаше усета на големите благородници, лесно забеляза, че разговаря с нещо повече от провинциален благородник.

– Това е вашата лятна къща? – попита той.

– Лятна и зимна – отговори баронът, който желаше да привърши с неприятните въпроси, като на всеки един отговаряше с подобаващо достойнство.

Филип от своя страна се обръщаше от време на време неспокойно към баща си. Къщата сякаш приближаваше, заплашителна и иронична, за да разкрие безмилостно своята беднота. Баронът вече протягаше с примирение ръка към прага, когато дофината се обърна към него:

– Простете ми, господине, че няма да вляза в къщата – тези сенки ми харесват толкова, че бих прекарала сред тях живота си. Малко съм уморена от стаи, от петнадесет дни ме приемат само в стаи, аз, която обичам въздуха, сенките и уханието на цветята.

След това тя се обърна към Андре:

– Госпожице, ще заповядате ли да ми донесат тук, под тези красиви дървета, чаша мляко?

– Ваше величество – каза баронът, като пребледня, – как бихме посмели да ви предложим толкова скромна закуска?

– Тъкмо това предпочитам, с пресни яйца, господине. Пресни яйца и мляко, това бяха любимите ми ястия в Шьонбрун.

Изведнъж Ла Бри, сияещ и изпълнен с гордост, във великолепна ливрея, преметнал кърпа през ръка, се появи изпод тунел от жасмин, за чиято сянка дофината от известно време сякаш пламенно жадуваше.

– На Нейно кралско величество ѝ е сервирано – каза той с неподражаема смесица от бодрост и уважение.

– О, но аз съм попаднала при чародей! – извика принцесата през смях.

И тя по-скоро се затича, отколкото тръгна към ухаещия свод.

Баронът, силно обезпокоен, забрави етикета и остави облечения в черно благородник, за да изтича по стъпките на дофината. Филип и Андре се спогледаха със смесица от учудване и безпокойство, в която безпокойството видимо взимаше връх. Достигайки под арките от зеленина, дофината нададе вик на изненада. Баронът, който пристигна след нея, въздъхна с облекчение. Андре отпусна ръцете си по начин, който сякаш искаше да каже: „Какво означава това, Боже мой?“

Младата дофина улови с крайчеца на окоото си всички тези движения. Тя имаше ум, способен да разгадава всички тези загадки, ако сърцето ѝ не ги бе вече отгатнало.

Изтънчената, но странна по своето съдържание следобедна закуска бе привлякла най-напред погледа на дофината. Имаше екзотични плодове, напоени със захар, конфитюри от цял свят, бисквити от Алеп⁵⁶, портокали от Малта, арабски лимони с нечувана големина, всичко това поставено в широки купи. Накрая най-скъпите вина от най-благороден произход проблясваха с всички багри на рубина и топаза в четири великолепни гарафи, направени и гравирани в Персия.

Млякото, което дофината бе пожелала, изпълваше съд от позлатено

56. Алеп – древна столица на Сирия – бел. прев.

сребро. Самата тя се огледа и видя лицата на своите домакини до едно бледи и изплашени. Хората от ескорта се възхищаваха и се радваха, без да разбират нещо, но и без да се мъчат да разберат.

– Значи сте ме очаквали, господине? – попита дофината барон Дьо Таверне.

– Аз ли, госпожо? – заекна той.

– Без съмнение. Не може за десет минути да се направят подобни приготовления, а аз съм при вас едва от десет минути.

Тя довърши фразата си, гледайки Ла Бри с вид, който означаваше: „И най-вече когато имаш само един слуга.“

– Госпожо – отговори баронът, – действително очаквах Ваше кралско величество или по-скоро бяха ме предупредили за вашето пристигане.

Дофината се обърна към Филип.

– Господине, значи вие сте писали? – попита тя.

– Не, госпожо.

– Никой не знаеше, че трябваше да спра при вас, дори аз самата приех моето решение въпреки себе си, защото не желяех да причинявам затруднения тук, както обикновено правя, и говорих за това едва тази нощ на господин сина ви, който все още бе при мен допреди един час и трябва да ме е изпреварил само с няколко минути.

– Наистина, госпожо, едва с четвърт час.

– Тогава някоя фея ви е разкрила това, кръстницата на госпожицата може би – добави дофината, усмихвайки се и гледайки Андре.

– Госпожо – каза баронът, предлагайки стол на принцесата, – съвсем не фея ме предизвести за това щастие, това е...

– Това е? – повтори принцесата, виждайки, че баронът се колебае.

– Бога ми, това е един чародей!

– Чародей! Как така!

– Не знам нищо за това, защото въобще не се занимавам с вълшебства, но в края на краищата на него дължа що-годе приличното посрещане на Ваше кралско величество – каза баронът.

– Тогава ние не можем да докоснем нищо – каза дофината, – защото закуската пред нас е дело на магьосничество, а Негово високопреосвещенство доста избърза – добави тя, обръщайки се към благородника в черно – да започне тази страсбургска баница, от която ние със сигурност няма да ядем. А вие, моя скъпа приятелко – каза тя на своята гувернантка, – не се доверявайте на това кипърско вино, а направете като мен.

Казвайки това, дофината изля от една тумбеста и с тясно гърло голяма стъклена гарафа чаша вода в позлатена винена купа.

– Но всъщност – каза Андре с известен ужас – Нейно величество може би има право.

Филип трепереше от изненада и без да има представа какво се е случило вечерта, гледаше ту баща си, ту сестра си и се опитваше да отгатне по техните погледи.

– Това е против догмите – каза дофината – и господин кардиналът ще стори грях.

– Госпожо – каза прелатът, – ние сме прекалено земни, ние, принцовете на Църквата⁵⁷, за да вярваме в гнева на небесата, що се отнася до храни, и преди всичко прекалено човечни, за да изгаряме почтени магьосници, които ни хранят с такива хубави неща.

– Не се шегувайте, монсеньор – каза баронът, – заклевам се на Ваше високопреосвещенство, че авторът на всичко това е магьосник, твърде голям магьосник, който ми предсказа преди почти час пристигането на Нейно величество и на моя син.

– Преди един час? – попита дофината.

– Да.

– И отпреди един час вие сте имали време да накарате да приготвят тази маса, да съберете от четирите краища на света тези плодове, да докарате вина от Токай, Констанца, Кипър, Малага? В такъв случай, господине, вие сте повече магьосник, отколкото вашият магьосник.

– Не, госпожо, това е той, пак той.

– Как! Пак той?

– Да, той, който е накарал да излезе от земята тази напълно подредена маса такава, каквато е сега.

– И вие ми давате вашата дума, господине? – попита принцесата.

– Думата ми на благородник! – отговори баронът.

– Е, хайде де! – извика кардиналът с по-сериозен тон, оставяйки своята чиния добави. – Помислих, че се шегувате.

– Не, Ваше високопреосвещенство.

– Познавате истински магьосник?

– Истински магьосник! И дори не бих се учудил, ако златото, от което е направен този сервиз, е получено по същия начин.

– Той сигурно познава философския камък! – извика кардиналът с очи, блестящи от алчност.

57. Тоест кардиналите и епископите – бел. прев.

– О, колко това засяга господин кардинала – каза принцесата, – той, който го е търсил през целия си живот, без да може да го открие.

– Признавам на Ваше величество – отвърна високопоставеният светски духовник, – че за мен не съществува нищо по-интересно от свръхестествените неща, нищо по-любопитно от невъзможните неща.

– А, както изглежда, съм засегнала болното място! – каза дофината. – Всеки велик човек има своите загадки, най-вече когато е дипломат. Аз също, предупреждавам ви, господин кардинал, съм много силна в магьосничеството и понякога се досещам за неща, ако не невъзможни, ако не свръхестествени, то най-малкото... невероятни.

Всичко това представляваше една обяснима загадка, разбираема явно само за кардинала, тъй като той бе видимо смутен. Няма да сгрешим, ако кажем, че докато дофината говореше с него, нежният ѝ поглед бе пламнал с един от онези проблясъци, които при нея известяваха за вътрешна буря.

Въпреки всичко се появи само светкавицата, не последва гръм, дофината се овладя и продължи:

– И тъй, господин Дьо Таверне, за да стане празникът пълен, покажете ни вашия магьосник. Къде е той? В коя кутия сте го поставили?

– Госпожо – отвърна баронът, – по-скоро той би поставил мен и къщата ми в някоя кутия.

– Вие наистина възбуждате любопитството ми – каза Мария-Антоанета. – Господине, аз искам да го видя.

Баронът повдигна глава.

– Идете да предупредите господин барон Жозеф Балзамо – каза Таверне, – че Нейно кралско величество госпожа дофината желае да го види.

Ла Бри тръгна.

– Жозеф Балзамо! – каза дофината. – Какво е това странно име?

– Жозеф Балзамо! – повтори замечтано кардиналът. – Като че ли познавам това име.

Изтекоха пет минути, без никой да пожелае да наруши тишината. Изведнъж Андре потрепери. Тя чуваше доста преди това долавяните от другите стъпки, които се приближаваха под листака. Клоните се раздалечиха и Жозеф Балзамо се появи точно срещу Мария-Антоанета.

15. Магия

Балзамо скромно се поклони, но почти веднага след това, като повдигна интелгентното си и изразително лице, прикова втренчено, макар и с уважение, своя ясен поглед върху дофината и зачака мълчаливо тя да го заговори.

– Ако вие сте този, за когото ни говореше господин Дьо Таверне – каза Мария-Антоанета, – приближете се, господине, за да видим какво представлява един магьосник.

Балзамо направи още една крачка и се поклони за втори път.

– Вие се занимавате с предсказания, господине – каза дофината, гледайки Балзамо с може би по-голямо любопитство, отколкото би искала да му засвидетелства, пийейки млякото си на малки глътки.

– Аз не се занимавам с това, госпожо – каза Балзамо, – но мога да предсказвам.

– Ние сме възпитани в свята вяра – каза дофината – и единствените тайнства, на които вярваме, са тайнствата на католическата религия.

– Несъмнено те са достойни за преклонение и вяра – каза Балзамо, дълбоко съсредоточен, – но, ето, господин кардинал Дьо Роан ще каже на Ваше величество, че това съвсем не са единствените тайнства, които заслужават уважение.

Кардиналът потрепери, той не беше казал името си на никого, никой не го бе произнасял и въпреки това чужденецът го знаеше. Мария-Антоанета сякаш въобще не забеляза това обстоятелство и продължи:

– Вие ще признаете най-малкото, господине, че това са единствените тайнства, които никой не оспорва.

– Госпожо – отвърна Балзамо със същото уважение, но и със същата увереност, – наред с вярата съществува и убеждението.

– Говорите малко неясно, господин магьосник, със сърцето си съм добра французайка, но още не и с духа си и не разбирам много добре тънкостите на езика – вярно, казаха ми, че господин Дьо Биевър ще ме научи на всичко това, но докато чакам, аз съм принудена да ви помоля да бъдете по-малко загадъчен, ако искате да ви разбира.

– А аз – каза Балзамо, като поклати глава с меланхолична усмивка – ще поискам от Ваше величество разрешението да остана потаен. Много бих съжалявал да разкрия на толкова велика принцеса едно бъдеще, което може би съвсем не ще бъде според нейните надежди.

– О, това е по-сериозно! – каза Мария-Антоанета. – Господинът иска да възбуди моето любопитство, като се надява, че аз ще изискам от него да ми врачува.

– Бог да ме пази, обратното, страхувам се, че ще ме принудите да го направя, госпожо – каза студено Балзамо.

– Да, нали? – продължи дофината, смеейки се. – Защото това силно ще ви притесни.

Балзамо се поклони, без да отговори.

– Значи все пак вие сте този, който е предрекъл моето пристигане на господин Дьо Таверне? – поде Мария-Антоанета с лека вълна на нетърпение.

– Да, госпожо, аз съм.

– Но как, бароне? – попита дофината, която започваше да изпитва нужда да чуе някой друг глас да се намеси в странния диалог, който тя може би съжаляваше, че е започнала, но въпреки всичко не искаше да изостави.

– О, Боже мой, госпожо! По най-простия начин – каза баронът. – Гледайки в чаша с вода.

– Вярно ли е това? – попита дофината, като отново се обърна към Балзамо.

– Да, госпожо – отговори той.

– Значи това е вашият начин? Поне е невинен, нека вашите думи бъдат също толкова ясни!

И Мария-Антоанета се обърна към Балзамо, към когото сякаш я привличаше непреодолима мощ въпреки желанието ѝ, както понякога ни привлича място, където ни очаква някое нещастие.

– Ако сте прочели бъдещето на господина в чаша с вода, не бихте ли могли да прочетете и моето в една гарафа?

– Разбира се, госпожо – каза Балзамо.

– Защо тогава отказвахте преди малко?

– Защото бъдещето е несигурно, госпожо, и ако видя в него някой облак...

Балзамо спря.

– Вие ме познавате вече? Къде сте ме виждали за първи път?

– Имах честта да видя Ваше величество още като дете в нейната родна страна, у вашата августейша майка.

– Вие сте виждали майка ми?

– Имах тази чест, това е една величествена и могъща кралица.

– Императрица, господине.

– Исках да кажа кралица по сърце и по дух и въпреки това...

– Умишлени премълчавания, господине, относно майка ми! – каза дофината с презрение.

– И най-великите сърца имат своите слабости, госпожо, най-вече когато вярват, че се отнася за щастието на техните деца.

– Надявам се, историята – каза Мария-Антоанета – няма да отбележи нито една слабост у Мария-Терезия.

– Защото историята няма да узнае онова, което знаят Мария-Терезия, Ваше кралско величество и аз.

– Ние тримата имаме обща тайна, господине? – каза дофината, като се усмихна презрително.

– Ние тримата, госпожо – отговори спокойно Балзамо, – да.

– Да видим каква е тази тайна, господине?

– Ако я кажа, вече няма да бъде такава.

– Няма значение, кажете я.

– Ваше величество го желае?

Балзамо се поклони.

– В двореца Шьонбрун има – каза той – един кабинет, който наричат Саксонския кабинет заради великолепните порцеланови вази в него.

– Да. И?

– Този кабинет е част от частния апартамент на Нейно величество императрица Мария-Терезия.

– Да.

– Обикновено в този кабинет тя пише интимната си кореспонденция.

– Да.

– На великолепно писалище, направено от Бул⁵⁸, което е било подарено на император Франциск I от крал Луи XV.

– Дотук всичко, което казвате, е вярно, господине, но всеки може да знае това, което вие казвате.

– Нека Ваше величество благоволи да запази търпение. Един ден, към седем часа сутринта, императрицата не беше още станала, Ваше величество влезе в този кабинет през врата, използвана само от нея, защото сред височайшите дъщери на Нейно величество императрицата Ваше величество беше най-обичаната.

– После, господине?

– Ваше величество се приближи до писалището. Ваше величество

58. Андре Шарл Бул, (1642 – 1732) – френски мебелест и майстор на мозайки – бел.прев.

трябва да си спомни това, има точно пет години оттогава.

– Продължавайте.

– Ваше величество се приближи до писалището, там имаше разтворено писмо, което императрицата бе писала вечерта.

– И?

– И Ваше величество прочете това писмо.

Дофината леко се изчерви.

– И след като го прочете, Ваше величество явно е била недоволна от някои изрази, защото взе перото и със собствената си ръка...

Изглежда, дофината очакваше края със силно безпокойство. Балзамо продължи:

– Тя зачерта три думи.

– И тези три думи, кои бяха те? – извика живо дофината.

– Това бяха първите три в писмото.

– Не ви питам за мястото, където се намираха, а за техния смисъл.

– Прекалено голямо засвидетелстване на обич, несъмнено към особата, за която писмото е било предназначено, тук ще видите една от онези слабости, в които, както ви казвах, че тя може да бъде обвинена.

– И така, вие си спомняте тези три думи?

– Спомням си ги.

– Бихте ли ми ги повторили?

– Разбира се.

– Повторете ги!

– На висок глас?

– Да.

– *Скъпа моя приятелко.*

Мария-Антоанета прехапа устни и пребледня.

– Сега – каза Балзамо – Ваше кралско величество желае ли да й кажа до кого бе адресирано това писмо?

– Не, но искам да ми го напишете.

Балзамо извади от джоба си нещо като тефтерче със златна закопчалка, написа върху един от неговите листа няколко думи с молив от същия метал, откъсна листа и го поднесе, покланяйки се, на принцесата.

Мария-Антоанета взе листа и прочете:

Писмото е било адресирано до близката на крал Луи XV, госпожа маркизата Дьо Помпадур.

Дофината вдигна учудения си поглед към този човек, чиито слова

бяха така откровени, гласът така ясен и така непоколебим, който, кланяйки й се ниско, в същото време сякаш я превъзхождаше.

– Всичко това е вярно, господине – каза тя, – и макар да не знам по какъв начин сте се снабдили с тези подробности, тъй като не мога да лъжа, повтарям го високо – това е вярно.

– Тогава – каза Балзамо – нека Ваше величество ми позволи да се оттегля и се задоволи само с това безобидно доказателство за моите знания.

– Не, господине – поде възбудено дофината, – след като се убедих, че сте учен, аз още повече държа на вашето предсказание. Вие ми говорихте само за миналото, а бъдещето е това, което аз изисквам от вас.

Принцесата произнесе тези няколко думи с трескаво вълнение, което напразно се опитваше да скрие от своите слушатели.

– Готов съм – каза Балзамо. – И все пак още веднъж умолявам Ваше кралско величество да не настоява.

– Никога не съм повтаряла два пъти *аз искам*, а вие си спомняте, господине, че вече го казах един път.

– Поне ме оставете да се посъветвам с оракула, госпожо – каза Балзамо с умоляващ глас. – Чак след това ще знам дали мога да разкрия предсказанието на Ваше кралско величество.

– Добро или лошо, аз го искам, чувате ли добре, господине? – продължи Мария-Антоанета с нарастващо раздражение. – Ако е добро, аз няма да повярвам в него, вземайки го за ласкателство, ако е лошо, ще го смятам за предупреждение и каквото и да бъде то, обещавам ви, че ще ви бъде признателна. Така че започвайте.

Принцесата произнесе тези последни думи с тон, не търпящ нито забележка, нито отлагане. Балзамо взе тумбестата гарафа с тясно и късо гърло, за която вече говорихме, и я постави върху златен поднос. Така осветена, водата грейна в жълто-червени отблясъци, които, смесени със седефа по стените на съда и диаманта в центъра, разкриха някакъв тайнствен смисъл пред внимателния поглед на гадателя. Всички замълчаха. Балзамо вдигна в ръцете си кристалната гарафа и след като за момент я разгледа внимателно, я постави отново на масата, като поклати глава.

– И какво? – попита дофината.

– Не мога да говоря – каза Балзамо.

Лицето на принцесата придоби изражение, което видимо означаваше: „Бъди спокоен, аз знам как да накарам да говорят тези, които искат да мълчат.“

– Защото нямате да ми кажете нищо? – поде тя с висок глас.

– Има неща, които никога не трябва да се казват на принцесите, госпожо – отвърна Балзамо с тон, подсказващ, че е готов да устои дори на заповедите на дофината.

– Най-вече – продължи тя – когато тези неща, повтарям, са равностойни с думата *нищо*.

– Съвсем не това ме спира, госпожо, напротив.

Балзамо изглеждаше смутен, кардиналът започна да му се подсмива, а баронът се приближи, мърморейки.

– Хайде, хайде! – каза той. – Ето, че моят магьосник е изчерпан, той не издържа дълго време. Сега ни остава само да видим как всички тези златни чаши се превръщат в лозови листа, както в източната приказка.

– Бих предпочела – рече Мария-Антоанета – прости лозови листа пред целия този разкош, създаден от господина, за да може да ми бъде представен.

– Госпожо – отговори Балзамо, силно преbledнял, – благоволете да си спомните, че не съм молил за тази чест.

– О, господине, не е трудно да отгатнете, че аз щях да поискам да ви видя.

– Простете му, госпожо – каза тихо Андре, – той е мислил, че е направил добро.

– А аз ви казвам, че той е сгрешил – отговори принцесата така, че да бъде чута само от Балзамо и Андре. – Човек не се издига, унижавайки един старец, и когато може да пие от калаената чаша на един благородник, една дофина на Франция не се насилва да пие от златната чаша на един шарлатанин.

Балзамо се изправи, потръпвайки, сякаш някоя усойница го е ухапала.

– Госпожо – каза той с треперещ глас, – готов съм да ви запозная със съдбата ви, след като вашето заслепение ви подтиква да я знаете.

Балзамо произнесе тези няколко думи с тон, така уверен и в същото време така заплашителен, че присъстващите почувстваха леден студ да преминава по вените им. Младата ерцхерцогиня видимо преbledня.

– *Gieb ihm kein Gehoer, meine Tochter*⁵⁹ – каза на немски старата придворна дама на Мария-Антоанета.

– *Lass Sie hoeren, sie hat weissen gewollen, und so soll sie wissen*⁶⁰ – отговори Балзамо на същия език.

59. Не го слушайте, дъще моя – бел.авт.

60. Оставете я да слуша, тя поиска да знае и ще узнае – бел.авт.

Тези думи, произнесени на странно наречие и които само някои разбраха, придадоха още повече тайнственост на обстановката.

– Хайде – каза дофината, съпротивлявайки се на усилията на своята стара настойничка, – хайде, нека говори. Ако му кажех да замълчи сега, той ще да си помисли, че ме е страх.

Балзамо чу тези думи и една мрачна, но бегла усмивка се изписа по устните му.

– Точно така – промърмори той.

– Говорете – каза дофината, – говорете, господине!

– Значи Ваше кралско величество все още настоява да говоря.

– Никога не се отказвам от едно решение.

– Тогава само на вас, госпожо – каза Балзамо.

– Така да бъде – каза дофината. – Ще го хвана в последното му укрепление.

И по знак, който даваше да се разбере, че заповедта е обща, всеки се оттегли.

– Това е начин като всеки друг – каза дофината, обръщайки се към Балзамо, – за да получите частна аудиенция, нали, господине?

– Съвсем не се опитвайте да ме дразните, госпожо – поде странникът. – Аз съм само инструмент, с който Бог си служи, за да ви просвети. Обиждайте съдбата, тя ще ви го върне, тя, защото добре умее да си отмъщава. Аз само предавам нейните прищевки. Затова не стоварвайте повече върху мен гнева, който ви обзема от моето закъснение, и не ме карайте да плащам за вестите, на които ще бъде само злокобен вестител.

– Тогава изглежда, че това са нещастия? – каза дофината, укротена от почтителното изражение на Балзамо и обезоръжена от неговата видима покорност.

– Да, госпожо, и дори много големи нещастия.

– Кажете ги всичките.

– Ще се опитам.

– Първо, моето семейство ще живее ли щастливо?

– Кое? Това, което вие напускате, или това, което ви очаква?

– О! Истинското ми семейство, моята майка Мария-Терезия, моят брат Йосиф, моята сестра Каролина.

– Вашите нещастия няма да ги засегнат.

– Значи тези нещастия ще са лично мои?

– Ваши и на вашето ново семейство.

– Можете ли да ми разкриете тези нещастия?

– Мога. Кралското семейство се състои от трима принцове, нали?

- Да. Херцог Дьо Бери, граф Дьо Прованс, граф Д'Артоа.
- Чудесно.
- Каква ще бъде участта на тези трима принцове?
- И тримата ще царуват.
- Значи няма да имам деца?
- Ще имате.
- Тогава те няма да са синове?
- Ще има синове сред децата, които ще имате.
- Значи ще изпитам болката да ги видя да умират?
- Ще съжалявате, че един е умрял, и ще съжалявате, че другият е жив.
- Моят съпруг ще ме обича ли?
- Ще ви обича.
- Много?
- Прекалено.
- Но какви нещастия могат да ме сполетят, питам ви, с обичта на моя съпруг и опората на семейството ми?
- Едното и другото ще ви липсват.
- Ще ми останат обичта и опората на народа.
- Обичта и опората на народа... Това е океан по време на затишие... Виждали ли сте океана по време на буря?
- Правейки добро, аз ще попреча на бурята да се вдигне или ако тя се вдигне, аз ще се издигна заедно с нея.
- Колкото по-висока е вълната, толкова по-голяма е пропастта, която тя издълбава.
- Ще ми остане Бог.
- Бог не закриля онези, които сам е осъдил.
- Но какво говорите, господине? Въобще ли няма да бъда кралица?
- Напротив, мадам, дано Бог даде да не бъдете.
- Младата жена се усмихна надменно.
- Слушайте, госпожо – поде Балзамо, – и си припомняйте някой ден.
- Слушам – продължи дофината.
- Забелязахте ли – продължи пророкът, – гоблените в първата стая, където спяхте, влизайки във Франция?
- Да, господине – отговори дофината, като потрепери.
- Какво пресъздаваха тези гоблени?
- Клането на Невинните⁶¹?
- Признавате ли, че зловещите картини са останали в спомените на

Ваше кралско величество?

– Признавам, господине.

– Щом е тъй, не сте ли забелязали нищо по време на бурята?

– Гръмотевица порази вдясно от мен едно дърво, което, падайки, за малко не смаза каретата ми.

– Това е поличба – каза с мрачен глас Балзамо.

– А дали поличбата е злокобна?

– Струва ми се, че е трудно да бъде изтълкувана по друг начин.

Дофината отпусна глава на гърдите си и след миг на мълчаливо съсредоточаване попита:

– Как ще умре моят съпруг?

– Обезглавен.

– Как ще умре граф Дьо Прованс?

– Без крака.

– Как ще умре граф Д'Артоа?

– Без двор.

– А аз?

Балзамо поклати глава.

– Говорете... – каза дофината. – Но говорете...

– Нямам какво повече да кажа.

– Но аз искам да говорите! – извика Мария-Антоанета, цялата разтреперана.

– Имайте милост, госпожо...

– О, говорете! – извика дофината.

– Никога, госпожо, никога.

– Говорете, господине – продължи Мария-Антоанета със заплашителен тон – Говорете или ще си помисля, че всичко това е една жалка комедия. И внимавайте, не си играйте така с една дъщеря на Мария-Терезия, с една жена, която държи в ръцете си живота на тридесет милиона души.

Балзамо остана безмълвен.

– Хайде, не знаете ли повече – каза принцесата, повдигайки с презрение рамене – или по-скоро въображението ви е изчерпано.

– Казвам ви, госпожо, знам всичко – поде Балзамо – и тъй като го искате непременно...

– Да, искам го.

61. История от Библията – клането във Витлеем на мъжките младенци под двегодишна възраст по заповед на Ирод, комуто е предсказано раждането на Исус – бел. прев.

Балзамо взе гарафата, все още върху златния поднос, после я внесе в мрачното дъно на тунела, където няколко декоративни скали образуваха пещера, след това, като хвана ерцхерцогинята за ръка, я въведе под черната сянка на свода.

– Готова ли сте? – каза той на принцесата, която беше почти изплашена от тази буйна постъпка.

– Да.

– Тогава на колене, госпожо, на колене и вие ще сте в състояние да се молите Бог да ви спести ужасната развръзка, на която ще станете свидетел.

Дофината се подчини машинално и се свлече на колене.

Балзамо докосна със своята пръчица кристалното кълбо, в средата на което ясно се очерта някаква без съмнение зловеща и ужасяваща картина. Дофината се опита отново да се вдигне, залитна за момент, падна пак, издаде страшен вик и припадна. Баронът притича, принцесата беше в безсъзнание. След няколко минути тя дойде на себе си. Тя допря ръце до челото си като човек, който се опитва да събере спомените си.

– Гарафата! – Извика тя изведнъж с изблик на неизразим ужас. – Гарафата!

Баронът ѝ я поднесе. Водата беше бистра и без нито едно петно.

Балзамо беше изчезнал.

16.

Барон Дьо Таверне вярва, че най-сетне съзира късче от бъдещето

Първият, който забеляза припадъка на госпожа дофината, беше, както казахме, барон Дьо Таверне. Той чакаше скрит и по-обезпокоен от всички заради онова, което щеше да се случи между нея и магьосника. Той беше чул вика на Нейно кралско величество, беше видял Балзамо да излиза стремглаво от гъсталака и беше достигал тутакси.

Първата дума, която изрече дофината, бе да ѝ покажат гарафата, втората – никой да не закача магьосника. Тогава придворната дама се доближи до Мария-Антоанета и на свой ред я заразпитва на немски. Тя не отговаряше на нито един от въпросите ѝ, освен че Балзамо не беше се отнесъл с нея без уважение. Може би уморена от дългия път и бурята предишната вечер, тя бе получила пристъп на нервна треска.

Отговорите бяха преведени от господин Дьо Роан, който чакаше обяснения, но не смееше да пита. В двора човек трябва да се задоволи и с недомлъвки. Но тези на дофината не задоволяваха никого. Филип се приближи към нея.

– Госпожо – каза той, – аз съм тук, за да се подчинявам на заповедите на Нейно кралско величество. Но за съжаление трябва да ви напомня, че вие решихте да спрем тук за половин час и той вече изтече. Конете са готови.

– Добре, господине – рече тя с изящен жест на болезнена незаинтересуваност, – но се връщам към първото си намерение. Неспособна съм да тръгна в това състояние. Ако поспя няколко часа, струва ми се, че тези часове на почивка ще ме възстановят.

Баронът пребледня. Андре погледна с безпокойство баща си.

– Ваше величество знае, че тази къща не е подходяща за вас – запелтечи барон Дьо Таверне.

– О, моля ви, господине, всичко ще бъде наред, ако си почина малко – отговори дофината като жена, която всеки миг ще припадне.

Андре веднага отиде да приготви своята стая. Тя не беше нито най-голямата, нито най-богато украсената. Но в стаята на младо аристократично момиче, дори бедно като Андре, винаги има нещо кокетно, което привлича погледа на другите жени. Всеки искаше да покаже усърдие спрямо дофината, но с меланхолични усмивки тя направи знак, че повече няма сила да говори и че би предпочела да остане сама.

Не бяха ли наистина страшни предзнаменованията, които я следваха във Франция? Тази стая, в която тя бе спряла в Страсбург, първото място на земята, където стъпи и на която земя трябваше да бъде кралица, бе украсена с гоблен, изобразяващ клането на Невинните, и бурята предишната нощ, дървото, което падна до каретата ѝ, изтръгнато от корените си, и накрая, предсказанията, направени от един толкова необикновен човек, последвани от онова странно видение, чиято тайна дофината бе решила да не разкрива на никого.

След около десет минути Андре се върна, за да съобщи, че стаята е готова. Момичето остана известно време право пред принцесата. Не смееше да заговори, до такава степен Нейно кралско величество изглеждаше потънала в мислите си. Накрая Мария-Антоанета вдигна глава и като се усмихна, направи на Андре знак с ръка.

– Стаята на Нейно величество е готова. Бихме искали само да я помолим... – Дофината не я остави да довърши.

– Много благодаря, госпожице – каза тя. – Извикайте, моля ви,

графиня Дьо Лангерсхаузен и ни бъдете водач.

Андре се подчини. Старата придворна дама се приближи забързано.

– Подайте ми ръка, добра ми Бригит – каза дофината на немски, – защото всъщност не се чувствам способна да вървя сама.

Графинята се подчини. Андре направи движение, че ще я последва.

– Разбирате ли немски, госпожице? – попита Мария-Антоанета.

– Да, госпожо – на немски ѝ отговори Андре, – и дори мога да говоря малко.

– Чудесно! – извика дофината радостно. – О, това съвпада точно с плановете ми.

Въпреки желанието си Андре не посмя да попита величествената си гостенка за плановете ѝ, макар че искаше много да ги научи. Дофината се подпря на ръката на госпожа Лангерсхаузен и тръгна с бавни крачки. Коленете ѝ сякаш щяха да се счупят под тежестта ѝ.

Напускайки свода със залитане, тя чу господин Дьо Роан да казва:

– Но как, господин Дьо Стенвил, вие смятате да говорите с Нейно кралско величество въпреки заповедта ѝ.

– Трябва – каза той с твърд глас. – Тя ще ме извини, сигурен съм.

– Наистина, господине, не знам дали не трябва...

– Оставете нашия управител да се изкаже, господин Дьо Роан – каза дофината, появявайки се в рамката на свода със зеленина. – Елате, господин Дьо Стенвил.

Всички се подчиниха на заповедта на Мария-Антоанета и се отдръпнаха, за да мине зетят на влиятелния министър, който тогава управляваше Франция.

– Бързайте към Версай, госпожо – каза шепнешком той, показвайки на дофината писмо, скрито досега под украсената му шапка. Тя го взе и прочете на плика:

За господин барон Дьо Стенвил, управител на Страсбург

– Писмото съвсем не е за мен, а за вас, господине. Счупете печата и ми го прочетете, ако то действително съдържа нещо интересно за мен.

– То е адресирано до мен наистина, госпожо, но в този ъгъл вижте знака на брат ми, господин Дьо Шоазьол, показващ, че писмото е именно за Ваше величество.

– А, наистина, има кръст, но не го видях, дайте!

Принцесата отвори писмото и прочете следното:

Представянето на госпожа Дю Бари е решено, ако тя си намери кръстница. Все още се надяваме, че няма да открие такава. Но най-сигурното средство да попречим е, като госпожа дофината побърза. Влезе ли веднъж Нейно кралско величество във Версай, никой вече няма да посмее да предлага такава нахалство.

– Много добре! – каза Мария-Антоанета. Не изглеждаше въобще обезпокоена, сякаш писмото не представляваше интерес за нея.

– Ще си почине ли Ваше величество? – попита плахо Андре.

– Не, благодаря, госпожице – каза ерцхерцогинята, – чистият въздух ме изправи на крака. Вижте колко по-силна и добре разположена съм сега.

Тя пусна ръката на графинята и направи няколко крачки с такава бързина и енергия, сякаш нищо не се бе случило.

– Конете ми! Потегляме! – каза тя.

Господин Дьо Роан погледна учуден господин Дьо Стенвил, като че чакаше обяснение за тази внезапна промяна.

– Дофинът губи търпение – отговори той на ухото на кардинала.

Колкото до Андре, баща ѝ я беше научил да съблюдава всички каприз на коронованите глави, тя не бе изненадана от тази промяна у Мария-Антоанета. Дофината се обърна към нея и не видя по лицето ѝ нищо друго освен неизразима кротост.

– Благодаря за всичко, госпожице, защото гостоприемството силно ме впечатли.

После се обърна към барона:

– Господине – каза тя, – трябва да знаете, че заминавайки от Виена, аз дадох дума да направя богат първия французин, който срещна, преминавайки границите на Франция. Този французин е вашият син. Но това не значи, че ще спра дотук и че госпожицата... как се казва дъщеря ви, господине?

– Андре, Ваше величество.

– ...И че госпожица Андре ще бъде забравена.

– О, Ваше величество! – прошепна младото момиче.

– Да, бих искала да ви направя придворна дама. Ние сме в състояние да направим това, нали, господине – продължи дофината, като се обърна към Таверне.

– О, Ваше величество – провикна се баронът, за когото тези думи превръщаха в реалност всичките мечти, – не сме обезпокоени в това отношение, защото ние имаме повече благородство, отколкото

богатство... и все пак толкова голямо щастие...

– То ви принадлежи... Синът ще защитава краля, дъщерята ще служи на дофината в двора. Бащата ще ги напътства, като дава на сина съвети по лоялност, а на дъщерята съвети по добродетелност.

– Но... – проговори баронът, когато малко по малко способностите му да мисли се възвърнаха.

– Да, разбирам – каза дофината, – трябва да се подготвите, нали?

– Без съмнение, госпожо – отговори Таверне.

– Приемам, но се надявам да свършите бързо.

Една тъжна усмивка, която се изписа върху устните на Андре и Филип, очерталата се горчивина върху тази на барона спря Мария-Антоанета този път, защото този глас се превръщаше в жесток за честолюбието и на тримата Таверне.

– Без съмнение ще се подготвите бързо, ако съдя по желанието ви да ми се харесате – добави дофината. – Всъщност чакайте, ще ви оставя една от моите карети, с която ще ме настигнете. Хайде, господин управител, елате да ми помогнете.

Управителят се приближи.

– Оставям каретата на господин Дьо Таверне, когото отвеждам в Париж с госпожица Андре – каза Мария-Антоанета. – Назначете някой, който да я кара.

– Веднага, госпожо – отговори барон Дьо Стенвил. – Елате, господин Дьо Бозир.

Млад, двадесет и четири-двадесет и пет годишен мъж с жив и интелигентен поглед се отдели от ескорта със сигурна стъпка и с шапка в ръка.

– Ще запазите карета за господин Дьо Таверне и ще я придружавате. Постарайте се да ни настигнете бързо – каза дофината, – упълномошавам ви да удвоите, ако трябва, броя на впряговете за смяна.

Баронът и децата му започнаха да благодарят.

– Това внезапно заминаване не ви притеснява много, нали, господине? – запита принцесата.

– Ние сме на разположение на Ваше величество – отговори баронът.

– Довиждане, довиждане – извика усмихната дофината. – По колите, господа! Господин Филип, на коня!

Филип целуна ръка на баща си, прегърна сестра си и скочи на седлото.

Четвърт час по-късно, след цялата тази шумотевица, разразила се

като бурята от предния ден, в двора на Таверне нямаше никой освен един млад мъж, седнал на ъгъла на вратата, който блед и тъжен следеше с нежен поглед последните облаци прах, издигащи се далеч по пътя изпод копитата на конете. Този млад мъж бе Жилбер.

През това време баронът, останал сам с Андре, не можеше да си възвърне способността да говори. Андре, скръстила ръце, мислеше за тази лавина от странни събития, неочаквани, невероятни, които се случиха изведнъж, пресичайки спокойния ѝ живот, и ѝ се струваше, че сънува.

Никол, облегната на вратата, наблюдаваше господарите си. Ла Бри с увиснали ръце и с отворена уста гледаше Никол. Баронът се свърза пръв.

– Глупак! – извика той на Ла Бри. – Стоиш като статуя, а този благородник, този кавалерийски сержант от кралската свита, чака.

Ла Бри подскочи, сплете крака и изчезна, залитайки. След миг се върна.

– Господине – каза той, – благородникът е там.

– Какво прави?

– Храни коня си с див анасон.

– Остави го. А каретата?

– Тя е на алеята.

– Впрегната?

– С четири коня. О, хубави животни, господине! Ядат нападалите по земята жълъди.

– Конете на краля могат да ядат каквото си искат. А магьосникът къде е?

– Изчезнал е, господине.

– Оставяйки масата така, както е сервирана? Не е възможно, той ще се върне или ще изпрати някого.

– Не вярвам. Жилбер го е видял да тръгва с колата си.

– Видял го е да тръгва с колата си? – повтори замислен баронът.

– Да, господине.

– Този мързеливец Жилбер вижда всичко. Отиди да подготвиш багажа.

– Готов е, господине.

– Как така готов е?

– Да, като чух заповедта на дофината, влязох в стаята на господина и опаковах дрехите и бельото.

– Къде се бъркаш, проклетнико!

– Но, господине, мислех, че ще направя добро, като изпреваря желанията ви.

– Глупак! Хайде, помогни на дъщеря ми.

– Благодаря, татко, но Никол ще се справи.

Баронът отново се замисли.

– Но, по дяволите – каза той на Ла Бри, – има нещо невъзможно.

– Кое, господине?

– Това, за което не си помислил, защото та въобще не мислиш.

– Кажете, господине?

– Че Нейно кралско величество замина, без да остави нещо на господин Дьо Бозир, или че магьосникът е изчезнал, без да каже и дума на Жилбер.

В този момент чуха нещо като леко подсвирване в двора.

– Господине, викат ви – каза Ла Бри.

– Сержантът на краля ли?

– Да. И Жилбер също се разхожда наоколо като че ли има нещо да каже.

– Татко – каза Андре, приближавайки барона, – разбирам какво ви тревожи в този момент. Вие знаете, че имам тридесетина луидора и красивия, украсен с диаманти часовник, който кралица Мария Лежинска⁶² е дала на майка ми.

– Да, детето ми, добре – отвърна баронът, – но запази ги, ще ти трябва хубава рокля за появата ти. През това време аз трябва да намеря средствата. Но тихо, Ла Бри идва.

– Господине – извика Ла Бри, влизайки, като държеше в ръката си писмо, а в другата няколко златни монети, – господине, вижте какво е оставила дофината за мен – десет луидора, господине, десет луидора!

– А писмото, глупако?

– А! Писмото е за вас, господине. От магьосника е.

– От магьосника? А кой ти го предаде?

– Жилбер.

– Отдавна си знаех, глупак такъв, дай го, дай го бързо!

Баронът грабна писмото от Ла Бри, отвори го бързо и прочете съвсем тихо:

62. Мария Лежинска (1703 – 1768) – дъщеря на Станислас I Лежински, жена на Луи XV (1725) – бел. прев.

Господин барон, откакто такава височайша особа докосна моите съдове у вас, те ви принадлежат. Затова запазете ги като спомен и мислете понякога за признателния ви гост.

Жозеф Балзамо

- Ла Бри! – извика баронът, след като за момент се замисли.
- Да, господине?
- Има ли добър златар в Бар-льо-Дюк?
- О, да господине, онзи, който поправи чашата на госпожица

Андре.

– Добре, Андре, сложете настрана чашата, от която пи Нейно кралско величество, и заповядайте да пренесат остатъка от сервиза в каретата. А ти, нищожество, тичай в подземие то и занеси на този благородник остатъка от хубавото вино.

– Една бутилка ли, господине? – каза Ла Бри с дълбока тъга.

– Достатъчно е.

Ла Бри излезе.

– Хайде, Андре – продължи баронът, хващайки ръцете на дъщеря си, – хайде, смелост, детето ми. Отиваме в двора. Там има много свободни титли, много абатства за раздаване, немалко полкове без генерали, доста заплати за получаване. Дворът е хубаво място, добре огрявано от слънцето. Винаги бъди там, където е най-светло, ти си най-хубава за гледане. Върви, детето ми, върви!

Андре на свой ред излезе, след като поднесе челото си на барона. Никол я последва.

– Хей, Ла Бри, чудовище такова, грижи се добре за сержанта, чуваш ли?

– Да, господине – отговори прислужникът от избата.

– А аз – продължи баронът, ситнейки към стаята си, – аз ще си подредя документите. След един час трябва да сме във от тук, чу ли, Андре? Значи най-накрая ще напусна Таверне, и то през парадния вход. Какъв честен човек е този магьосник! Всъщност ставам суеверен като дявол. Но побързай, Ла Бри, нещастнико!

17.

Двадесет и петте луидора на Никол

През това време, вече в стаята си, Андре се приготвяше за

заминаването. Никол ѝ помагаше с жар, което разпръсна облака, издигащ се между нея и господарката ѝ заради сцената сутринта.

Андре я следеше с угълчето на окоото си и се усмихваше, като виждаше, че нямаше да стане нужда дори да прощава.

„Никол е добро момиче – си казваше тихо тя, – предана. Има си свои слабости като всяко живо същество на земята!“

Никол от своя страна не беше момиче, което ще изпусне от поглед изражението на господарката си, и забелязваше нарастващото доброжелателство, което се изписваше по спокойното ѝ красиво лице.

„Колко съм глупава – мислеше тя, – без малко да се скараме заради този малък глупак Жилбер с госпожицата, която ме отвежда в Париж, където почти всеки натрупва богатство.“

Беше трудно по този огромен наклон две чувства на симпатии, търкалящи се едно към друго, да не се срещнат въобще и срещайки се, да не се докоснат. Андре проговори първа.

– Сложете дантелите ми в някаква кутия – каза тя.

– В каква кутия, госпожице? – запита прислужницата.

– Нямаме ли някаква?

– Напротив, в моята стая е онази, която госпожицата ми даде.

И Никол се втурна да я търси с такова желание, което вече напълно убеди господарката ѝ да забрави всичко.

– Но тази кутия е твоя – каза тя, виждайки я да се връща – и ти можеш да имаш нужда от нея, бедно дете.

– Ами! Ако госпожицата има повече нужда от нея, отколкото аз, може да я вземе, защото всъщност кутията ѝ принадлежи.

– Винаги когато искаш да подредиш нещо, нямаш достатъчно място. Ето защо тя ти трябва повече, отколкото на мен.

Никол се изчерви.

– Трябва ти кутия, за да сложиш вътре сватбените си бижута.

– О, госпожице – каза весело Никол, поклащайки глава, – моите бижута не заемат много място и лесно ще намеря къде да ги сложа.

– Защо? Като се омъжиш, искам да бъдеш красива, дори богата, Никол.

– Богата?

– Да, богата, според положението си естествено.

– Госпожице, значи сте ми намерили някой земеделец.

– Не, но ти намерих зестра.

– Наистина ли, госпожице?

– Знаеш ли какво има в кесийката ми?

– Да, госпожице, цели двадесет и пет луидора.

– Е, добре, тези двадесет и пет луидора са твои, Никол.

– Двадесет и пет луидора? Но това си е цяло богатство – извика очарована прислужницата.

– Ако го казваш сериозно, толкова по-добре, бедната ми.

– Значи госпожицата ми дава двадесет и пет луидора?

– Твои са.

В първия момент Никол изглеждаше изненадана, после превъзбудена, после пък очите ѝ се наляха със сълзи, тя хвана ръката на Андре и я целуна.

– Бъдещият ти мъж ще бъде доволен, нали? – попита госпожица дьо Таверне.

– Без съмнение доста доволен – отговори Никол, – поне така се надявам, госпожице.

И тя започна да разсъждава, че това, което е накарало Жилбер да се откаже, е бил страхът от бедността и че сега, когато тя е богата, може би ще изглежда по-привлекателна за младия амбициозен младеж. Обеща си веднага да даде на Жилбер част от малкото богатство на Андре, за да може да го задържи при себе си, той да ѝ бъде признателен и да му попречи да тръгне по лошия път. Ето наистина колко благородство имаше в плановете на Никол. Сега може би някой зложелателен наблюдател на мислите ѝ ще открие малка частица надменност, една неволна нужда да унижи този, който я беше засегнал.

Андре я наблюдаваше как мисли.

– Бедното дете! – въздъхна тя, – тя, която е толкова безгрижна, а би могла да бъде толкова щастлива.

Никол се сепна.

– Може би, госпожице, ще бъда по-добре тук – каза тя – с малкото, което имам.

– Помисли добре, детето ми!

– Да госпожице, ще помисля!

– Ти ще постъпиш мъдро. Бъди щастлива по свой начин, но не си загубвай ума.

– Правилно, госпожице, и понеже ми се предостави случай, радостна съм да кажа на госпожицата, че бях доста глупава, а най-вече доста виновна, но госпожицата ми прощава, нали, когато човек обича...

– Наистина ли си влюбена в Жилбер?

– Да, госпожице. Аз... дори го обичах – каза Никол.

– Не е за вярване – отвърна Андре, усмихвайки се. – Значи все пак

успя да харесаш нещо в това момче? Когато го видя, трябва да го разгледам хубаво, този господин Жилбер, който разбива сърца.

Никол погледна Андре с последни остатъци от съмнение. Като говореше така, дали използваше дълбоко двуличие, или се поддаваше на пълната си невинност? Андре може би не е разглеждала Жилбер, казваше си Никол, но със сигурност Жилбер е разглеждал Андре. Никол искаше да е напълно сигурна, преди да се опита да помоли за това, което смяташе.

– Жилбер няма ли да идва с нас в Париж? – попита тя.

– Какво ще прави там? – отвърна Андре.

– Но...

– Жилбер не е прислужник, той не би могъл да бъде домоуправител на някоя парижка къща. Безделниците в Таверне, мила Никол, са като птичките в малката ни градина и по плета на алеята с дървета. Земята, колкото и бедна да е, ги храни. Но един безделник в Париж струва много скъпо и ние не можем да го държим там така, без работа.

– Но ако се омъжа за него... – промълви Никол.

– Е, добре, Никол, ако се омъжиш, ще останете в Таверне – каза твърдо Андре. – Ще пазите къщата, която майка ми толкова обичаше.

Никол бе зашеметена, невъзможно бе да се съмнява в думите на Андре. Тя отблъскваше Жилбер без задни мисли, без дори сянка на съжаление. Тя предоставяше на друга този, на когото предишната вечер бе направила честта да покаже благоразположение, това беше необяснимо. „Без съмнение госпожиците от благороден произход са така устроени – си каза Никол. – Затова видях толкова малко дълбоко страдание в манастира и в същото време толкова много интриги!“

Андре вероятно отгатна колебанията на Никол и рече:

– Никол, решението, което трябва да вземеш, ще определи може би целия ти живот. Помисли, детето ми, остава ти час, за да решиш. Един час без съмнение е много малко, знам това, но вярвам, че ще вземеш правилно решение – службата ти при мен или твоят съпруг, аз или Жилбер. Не бих искала да ме обслужва омъжена жена, ненавиждам семейните тайни.

– Един час, госпожице – повтори Никол, – искам един час!

– Хайде, събери дрехите ми и тези на майка ми, които пазя, както знаеш, като реликви, и се върни да ми кажеш решението си. Каквото и да е то, вземи двадесет и петте луидора. Ако се омъжиш, това ти е зестрата, ако ме последваш – това са парите за първите ти две години работа при мен.

Никол взе кесията с парите от ръцете ѝ и я целуна.

Андре, след като я видя да се отдалечава, промърмори:

– Бедната луда, колко е щастлива! Наистина ли е толкова хубава любовта?

След пет минути, без да губи време, Никол чукаше на прозореца на приземния етаж, където живееше Жилбер, наречен от Андре безделник, а от барона – мързеливец.

Жилбер бе с гръб към прозореца, който гледаше към алеята, и преместваше нещо в дъното на стаята си. При шума от барабанящите по стъклото пръсти на Никол той остави работата и бързо се обърна, все едно бе навит на стоманена пружина.

– А, вие ли сте, Никол?

– Да, отново съм аз – отговори момичето през прозорчетата с решителен глас, но усмихвайки се.

– Е, бъдете добре дошла, Никол – каза Жилбер и тръгна да отвори прозореца.

Никол, разчувствана при този първи знак на приятелство от страна на Жилбер, му подаде ръка. Той я стисна. „Ето, че върви добре – помисли тя – сбогом на заминаването за Париж.“ Тук трябва искрено да похвалим Никол, която придружи мисълта си само с дълбока въздишка.

– Вие знаете – каза младото момиче, опирайки се на прозореца, – знаете, Жилбер, че господарите напускат Таверне.

– Знам – отговори Жилбер.

– Знаете ли къде отиват?

– В Париж.

– И знаете също, че и аз заминавам?

– Не, не знаех.

– Е, тогава?

– Е, тогава, поздравявам ви, ако заминаването ви е приятно.

– Как го казахте? – попита Никол.

– Казах, ако ви е приятно. Струва ми се, че е ясно.

– Приятно ми е... зависи – продължи Никол.

– Сега пък вие какво искате да кажете?

– Искам да кажа, че от вас зависи да не ми хареса заминаването.

– Не разбирам – каза Жилбер, сядайки на прозореца по такъв начин, че коленете му докосваха ръцете на Никол.

Никол погледна нежно Жилбер. Но той направи знак с главата си и с раменете си, който означаваше, че не разбира погледа повече от думите ѝ.

– Е, добре, щом трябва да ви кажа всичко направо, слушайте – продължи Никол.

– Слушам – отвърна студено Жилбер.

– Госпожицата ми предлага да я последвам в Париж.

– Добре – каза младият мъж.

– Освен ако...

– Освен ако? – попита той.

– Освен ако не се омъжа тук.

– Значи все още искате да се омъжите – запита безстрастно Жилбер.

– Да, особено откакто съм богата – повтори Никол.

– А, значи сте богата? – попита Жилбер със студенина, която обърка предположенията на Никол.

– Много богата, Жилбер.

– Наистина?

– Да.

– И как стана това чудо?

– Госпожицата ми даде зестра.

– Това е голямо щастие, поздравявам ви, Никол.

– Вижте – каза младото момиче, показвайки в ръката си двайсет и петте блестящи луидора.

Докато казваше това, тя следеше погледа на Жилбер, за да открие в очите му най-малката искрица радост или поне желание. Жилбер дори не смръщи веждите си.

– Бога ми! – каза той – Това е добра сума.

– Това не е всичко – каза Никол, – господин баронът ще стане отново богат. Смята да поправи Мезон-Руж и да разкраси Таверне.

– Надявам се.

– И замъкът ще трябва да се пази.

– Без съмнение.

– Е, добре, госпожицата го възлага на...

– На щастливия съпруг на Никол – продължи Жилбер с ирония, която този път съвсем не беше прикрита, за да не я усети финото ухо на Никол.

Все пак тя замълча.

– Щастливият съпруг на Никол не е ли случайно някой, когото познавате, Жилбер? – поде отново тя.

– Много добре ви разбирам – каза Жилбер. – Вие предлагате да стана ваш съпруг, нали, госпожице Льоге?

– Да, господин Жилбер.

– И дори след като станяхте богата – побърза да каже той, – вие запазвате намеренията си към мен. Наистина съм ви признателен.

– Наистина?

– Без съмнение.

– Приемате, нали?

– Отказвам.

Никол подскочи.

– Вижте – каза тя, – вие сте лош по душа или поне сте някакъв лош дух, Жилбер, и, повярвайте ми, това, което правите в момента, съвсем няма да ви донесе нещо хубаво. Ако все още ви обичах и ако в това, което правя, бях вложила нещо по-различно от чест и достойнство, вие бихте разкъсали сърцето ми. Но, благодаря на Бога, аз не бих искала да кажете, че Никол, станала богата, вече ненавижда Жилбер и прави всичко това, за да си отмъсти за мъките и да го засегне. Всичко между нас приключи, Жилбер.

С жест на безразличие Жилбер даде да се разбере, че това не го интересува.

– Не бива да се съмнявате в това, което казах – поде Никол. – Аз да се реша, аз, чийто свободен и независим дух вие познавате много добре, аз да се реша да се зароя в тази дупка, когато ме очаква Париж. Париж, който ще бъде моето поле за действие, разбирате ли? Да се реша всеки ден, цяла година, цял живот зад гърба си да имам това студено и непроницаемо лице, под чиято маска се крият толкова подли мисли! Това беше саможертва. Вие не я разбрахте, толкова по-зле за вас. Не казвам, че ще съжалявате, Жилбер. Казвам, че ще се страхувате и ще се срамувате да ме видите там, където ще ме заведе вашето презрение днес. Мога отново да кажа честно – ще ми липсва приятелска ръка, която да ме спре на ръба на пропастта, където се спускам, където се плъзгам, където ще падна. Аз извиках: Помогнете ми! Дръжте ме! Вие ме отблъснахте, Жилбер. Търкалям се към ръба, падам, изгубвам се. Господ ще ви потърси сметка за това престъпление. Сбогом, Жилбер, сбогом!

И гордото младо момиче се обърна спокойно, оставяйки да се покаже наяве благородството на душата ѝ. Жилбер затвори спокойно прозореца, влезе в къщичката си и продължи да върши тайнствената си работа, прекъсната с пристигането на Никол.

18. Сбогом, Таверне

Преди да се върне при господарката си, Никол се спря на стълбите, за да потисне последните викове на гняв, които бушуваха в нея. Баронът я завари неподвижна, замислена, подпряла брадичката си с ръце, с присвити вежди. И колкото и замислена да беше, виждайки я толкова красива, той я целуна, както би постъпил господин Дьо Ришельо на тридесет години. Изтръгната от размишленията си от смелата постъпка на барона, тя се качи бързо при Андре, която привършваше със затварянето на едно сандъче.

– Е, добре – каза госпожица Дьо Таверне, – решението ти?

– Взето е, госпожице – отговори Никол с най-безгрижен вид.

– Омъжваш ли се?

– Не, напротив.

– Нима! А голямата любов?

– Тя никога няма да струва толкова, колкото добрината, която госпожицата ми направи току-що. Аз ви принадлежа и винаги ще ви принадлежа. Познавам господарката, на която съм се отдала, но дали познавах толкова добре и човека, с когото сякаш да свързва живота си?

Андре бе трогната от тази проява на чувства, която въобще не очакваше от обърканата Никол. Няма нужда да казваме, че тя не знаеше, че същата тази Никол го направи, защото това бе единственият изход.

Усмихна се, щастлива да открие човешко създание, по-добро, отколкото тя се надяваше.

– Хубаво е, че си толкова привързана към мен, Никол – каза Андре. – Няма да го забравя! Довери ми съдбата си, мое дете, и ако ми се случи нещо хубаво, частица от него ще има и за теб, обещавам ти.

– О, госпожице, вече е решено, ще ви последвам.

– Така ли се разбра с бъдещия си мъж?

Никол се изчерви.

– Аз ли? – попита тя.

– Да, ти, видях те да говориш с него.

Никол прехапа устни. Прозорецът ѝ беше успореден с този на Андре и тя знаеше, че оттам се вижда прозорецът на Жилбер.

– Вярно е, госпожице – отговори тя.

– И ти му каза, че заминаваш?

– Казах му – продължи Никол, която реши, че Андре я разпитва, и

върнала се към миналите си подозрения заради този заблуждаващ ход на противника, се опита да отговори враждебно, – казах му, че повече не го искам.

Беше предрешено, че тези две жени, едната със своята диамантена чистота и другата със своето естествено влечение към греха, няма да се разберат никога.

Андре продължаваше да взема горчивината на Никол за хитруване.

През това време баронът попълваше багажа си: стара шпага, която носеше от Фонтъноа, грамоти, които доказваха правото му да се качва в каретите на Негово величество, колекция на „Ла Газет“, някои писма, които формираха най-отличната част от неговото знание. Като Биас⁶³ той носеше всичко това със себе си. Ла Бри имаше вид на човек, който се поти, докато вървеше, превит под един почти празен голям куфар.

На алеята пред замък бе господин кавалерийският сержант, който по време на всичките тези приготовления бе изпил бутилката си до последна капка. Галантен, той бе забелязал тънката талия и закръглените крачета на Никол и не преставаше да се върти около езерцето с кестените, за да види отново тази очарователна кокетка, толкова бързо изчезнала, както се бе появила под зеленината.

Господин Дьо Бозир, както вече казахме, че го наричат, бе изтръгнат от съзерцанието си от барона, който го покани да докара колата. Каретата дойде. Ла Бри постави куфара върху капрата с неопикуема смесица от радост и гордост.

– Значи ще се кача в кралската карета – прошепна той, обзет от ентузиазъм, мислейки, че е сам.

– Отзад, добри ми приятелю – отвърна Дьо Бозир с покровителствена усмивка.

– Какво? Вие отвеждате Ла Бри, господине – попита Андре барона, – а кой ще пази Таверне?

– Господи! Нашият мързелив философ.

– Жилбер?

– Разбира се, нали има пушка?

– Но с какво ще се храни?

– С пушката си, за Бога. И доста ще понапълнее, бъдете спокойна. Дроздове и косове в Таверне не липсват.

Андре погледна Никол, която се разсмя.

63. Биас (VI в. пр. Хр.) – един от седемте гръцки мъдреци, комуто се приписват думите (известни в латинския превод) *omnia mea mesum porto* (всичко свое нося със себе си) – бел.ред.

– Ето, съжаляваш, лошо сърце! – каза Андре.

– О, той е доста сръчен, госпожице – отблъсна атаката Никол, – и, бъдете спокойна, няма да умре от глад.

– Трябва да му оставим един-два луидора, господине – обърна се Андре към барона.

– За да го разглезим! Е, добре! Той и сега си е доста порочен.

– Не, за да живее.

– Ще му се изпрати нещо, ако повика.

– А! Бъдете спокойна, госпожице, той няма да повика – каза Никол.

– Няма значение – отвърна Андре, – остави му три-четири пистола.

– Няма да ги приеме.

– Няма да ги приеме? Доста е горд този твой господин Жилбер.

– О, вече не е мой, госпожице, благодаря ти, Господи!

– Хайде, хайде – рече Дьо Таверне, за да прекъсне всички тези подробности, от които егоизмът му се уморяваше, – да върви по дяволите господин Жилбер. Каретата ни чака, да се качваме, момичето ми.

Андре не отговори нищо, тя хвърли прощален поглед на малкия замък и влезе в тежката и масивна карета. Господин Дьо Таверне седна до нея, а Ла Бри, все още облечен с прекрасната си ливрея, и Никол, сякаш никога не бе познавала Жилбер, се настаниха на седалката. Кочияшът яхна един кон на впряга.

– А господин сержантът къде ще седне? – попита Таверне.

– На коня, господин барон, на коня – отговори Дьо Бозир, гледайки тайно Никол, която се изчервяваше при мисълта, че толкова бързо бе сменила един груб селянин с елегантен кавалер.

Скоро колата потегли с усилието на четирите си коня. И дърветата на алеята, толкова познати на Андре, започнаха да се плъзгат около двете страни на каретата и да изчезват едно по едно, тъжно превити под източния вятър, сякаш да кажат последно сбогом на господарите си, които ги напускаха. Пристигнаха до портата. Жилбер стоеше там прав, неподвижен. С шапка в ръка, той не гледаше и все пак виждаше Андре.

Тя, наведена от другата страна на каретата, се мъчеше да гледа по-дълго време своя скъп дом.

– Спрете за малко – извика господин Дьо Таверне на кочияша.

Той спря конете.

– Хайде, господин мързеливецо – извика баронът на Жилбер, – вие трябва да сте щастлив. Ето ви сам, както трябва да бъде един истински философ, никаква работа, няма кой да ви навиква. Поне гледайте да не оставяте огъня да гори, докато спите, и се грижете за Маон.

Жилбер се поклони, без да отговори. Струваше му се, че усеща погледа на Никол да тежи върху него така непоносимо. Не смееше да погледне триумфиращото, подиграващо се младо момиче. Страхуваше се, както човек се страхува от рана, причинена от нагорещено до червено желязо.

– Хайде, кочияш. – извика господин Дьо Таверне.

Никол не се беше засмяла, както предполагаше Жилбер. Беше ѝ необходима сила, повече от обичайната за нея, смелост, повече от присъщата ѝ, за да не започне да съжалява на висок глас бедното момче, което оставяха без хляб, без бъдеще, без посока. Тя наблюдаваше през цялото време господин Дьо Бозир, който изглеждаше толкова добре на коня. И понеже наблюдаваше господин Дьо Бозир, Никол не забеляза, че Жилбер разкъсва Андре с очи.

Андре не виждаше нищо, мокрите ѝ от сълзи очи гледаха само къщата, където се бе родила и където бе починала майка ѝ. Колата изчезна. Жилбер, който значеше толкова малко за пътниците преди минута, започваше да е съвсем без значение за тях. Таверне, Андре, Никол и Ла Бри, пресичайки портата на замъка, навлязоха в нов свят.

Жилбер затвори голямата порта на Таверне, скърцаща винаги поради липса на масло. После се затича към стаичката си и издърпа дъбовия скрин, зад който имаше някакъв готов пакет. Той завърза пакета, завит в една кърпа, на края на дряновата си тояга. После разтури леглото си, състоящо се от натъпкан със слама дюшек, и го разпори. Вътре напипа сгънатата хартия, в която имаше едно екю от шест ливри, гладко и блестящо. Това бяха спестяванията на Жилбер може би за три или четири години. Той отвори пакетчето, погледна екюто, за да се увери, че въобще не се е променило, сложи го в джоба на панталоните си, като отново го зави в хартийката.

Маон виеше, скачаше, доколкото му позволяваше веригата. Горкото животно се чувстваше изоставено от всичките си приятели и усещаше със своя инстинкт, че и Жилбер ще го напусне. Започна да лае по-силно и по-силно.

– Млъкни – извика му Жилбер, – млъкни, Маон!

После се усмихна на появилото се в ума му сравнение.

– Не ме ли оставиха като куче? – добави той. – Защо да не те изоставят, както изоставиха един човек?

После продължи да разсъждава.

– Но поне ме оставиха свободен, свободен да живея, както го разбирам. Е, добре! Достатъчно, Маон, ще направя същото и с тебе, ни

повече, ни по-малко.

Затича се към нишата, откачи веригите на Маон и каза:

– Ето те свободен! Живей живота си, както го разбираш.

Маон се втурна към къщата, но намери вратите затворени, обърна се към руините и Жилбер го видя как изчезна в далечината.

– Добре – каза Жилбер, – сега ще видим чий инстинкт е по-силен – човешкият или кучешкият.

Като каза това, Жилбер излезе през малката вратичка, превъртя ключа два пъти и го хвърли през стената в езерцето.

При все това, тъй като човешката природа е еднаква в областта на чувствата и съвсем различна в тяхното изразяване, напускайки Таверне, Жилбер изпита нещо подобно на това, което изпита Андре. Разликата беше, че Андре съжаляваше за отминалото, а Жилбер се надяваше на по-добри дни.

19.

Екюто на Жилбер

След половинчасов лудешки бяг Жилбер изкрещя от радост – забеляза на четвърт левга пред себе си колата на барона, която се изкачваше по един хълм. Тогава Жилбер почувства в себе си надигащата се гордост, защото си каза, че само със силата на младостта, с физическата си мощ, с интелигентността си той бе на път да изравни положението си с тези, които притежават богатство, могъщество и благороден произход.

Жилбер би внушил само възхищение на всеки, който би го следил с очи и душа, както ние го следваме. И кой знае дали дори гордата Андре, виждайки го, не би била трогната и дали това безразличие, което бяха показали, не би се превърнало във възхищение от неговата енергия?

Така премина първият ден. Баронът се спря за един час в Бар-льо-Дюк, което даде възможност на Жилбер не само да го настигне, но и дори да го задмине. Младежът обиколи града, защото бе чул дадената заповед да спрат при някой златар. После, като видя каретата да се приближава, се скри зад една ограда и когато тя премина, отново се втурна да я преследва.

На свечеряване баронът настигна колите на дофината в малкото селце Бриийон, чиито жители, събрали се върху един хълм, надаваха виковете на радост и пожелания за щастие.

Жилбер не бе ял нищо през целия ден освен малко хляб, взет от

Таверне, но за сметка на това бе пил вода от едно прекрасно ручейче, което пресичаше пътя. Течението му беше толкова чисто, такова свежо, осяяно с кресони и жълти водни лилии, че Андре бе помолила да спрат и сама бе слязла и бе пила от тази вода в златната чаша на дофината – единственото нещо от сервиза, което по молба на дъщеря си баронът беше запазил.

Скрит зад крайпътните брястове, Жилбер бе видял всичко това.

Настъпи вечерта, обгръщайки хоризонта със сянката си, която се приближаваше все повече и повече, докато не покри и пътя, по който тичаше Жилбер. Скоро той не различаваше нищо друго от каретата освен големия ѝ фенер, сложен от лявата ѝ страна, чиято светлина създаваше впечатление, че отзад по пътя бяга призрак.

След вечерта настъпи нощта. Бяха изминали дванадесет левги, пристигнаха в Комбол, екипажите като че ли спряха за момент, Жилбер наистина повярва, че Бог е с него. Приблужи се, за да чуе гласа на Андре. Каретата бе спряла. Той се спусна зад една врата, видя Андре под светлината на факлите да пита колко е часът. Един глас ѝ отговори „единадесет“. В този момент Жилбер съвсем не бе изморен и с презрение би отказал предложението да се качи в кола. В неговата добре развита фантазия вече се появяваше Версай, позлатен, блестящ, Версай – Париж, тъмен, черен, огромен, Париж, градът на народа.

Жилбер не би приел цялото злато на Перу в замяна на виденията си, повдигащи духа му. Две неща го върнаха към действителността – шумът на колите, които потеглиха, и страшният удар, който получи, удряйки се в един забравен по пътя плуг. Стомахът му започваше да стърже от глад.

– За щастие – си казваше Жилбер – имам пари, богат съм.

До полунощ колите се движеха.

В полунощ пристигнаха в Сен Дизие. Там Жилбер се надяваше, че ще преспят. Той бе изминал 16 левги за 12 часа. Но в Сен Дизие смениха само конете. Жилбер чу звука на колелата, които отново се отдалечаваха. Величествените пътници бяха само отпочинали сред цветя и факли.

Жилбер се нуждаеше от цялата си смелост. Той скочи с такава воля и енергия, които го накараха да забрави, че преди десет минути краката му се огъваха.

– Добре – каза той, – тръгвайте, тръгвайте! Аз пък сега ще спра в Сен Дизие, ще си купя хляб и парче сланина, ще изпия чаша вино, ще изхарча пет су и ще се чувствам по-отпочинал от *господарите*.

Жилбер произнасяше думата господари с предишния си натъртен глас и затова ние я подчертаваме.

Както си обеща, той влезе в Сен Дизие, където започваха да затварят вече капаците и вратите на пощите. Кортжеът беше преминал.

Нашият философ видя една добре изглеждаща странноприемница, с чисти и добре облечени прислужници, с цвете в илиците им, въпреки че беше един сутринта. Влезе само в главната странноприемница. Вътре поставяха последната решетка на прозорците; наведе се, за да влезе в кухнята. Съдържателката беше тук и пресмяташе печалбата от деня.

– Извинявайте, госпожо – каза Жилбер, – дайте ми, ако обичате, парче хляб и шунка.

– Няма шунка, приятелю – отговори съдържателката, – не искате ли пиле?

– Не, аз помолих за шунка, защото искам шунка, не обичам пиле.

– Тогава съжалявам, човече – каза тя, – защото има само това. Но повярвайте ми – прибави, засмивайки се, – пилето няма да ви излезе поскъпо от шунката. Така че вземете половинка или едно цяло за десет су, това ще бъде храната ви и за утре. Мислехме, че Нейно кралско величество ще спре при господин кралския наместник, и щяхме да предложим храна на екипажа ѝ, но тя само мина оттук и ето, че провизиите ни останаха.

Можехме да предположим, че Жилбер не бе гладен. Но това значи, че не познаваме въобще характера му.

– Благодаря, ще се задоволя и с по-малко – каза той. – Не съм нито принц, нито лакей.

– Добре, ще ви го дам така, мой малък Артабан⁶⁴ – отвърна милата жена – и нека Бог да ви пази.

– Аз не съм и просяк, госпожо – каза Жилбер унижен. – Купувам и плащам.

И за да потвърди думите си, той пхна величествено ръка в джоба на панталоните си. Ръката му хлътна там до лакътя. Но колкото и да ровеше и пребъркваше, пребледнявайки, той не намери в този голям джоб нищо освен хартията, в която беше завито екюто от шест ливри. Екюто, друсано насам-натам, се бе измъкнало от старата и измачкана обвивка, после от разкъсаната подплата на джоба се беше спуснало по крачола му, откъдето бе паднало през жартиера. Жилбер бе откопчал

64. Артабан – началник на стражата на Ксеркс (465 пр. Хр.), езекутиран по заповед на Аргаксеркс – бел. прев.

жартиерите си, за да даде по-голяма свобода на краката. Екюто бе нейде по пътя, може би около ручейчето, чиито вълнички толкова бяха очаровали Жилбер.

Бедното дете бе платило шест ливри за една глътка вода, събрана в шепите му. Може би, когато Диоген е философствал за ненужността на дървените съдове, не е имал нито джоб за пробиване, нито шест ливри за губене.

– Е, мое малко дете – му каза тя, – наяжте се и преспете тук. Утре, ако е толкова важно, ще продължите пътя си.

– О! Да, да! Наистина трябва да продължа – отвърна Жилбер, – трябва, но не утре, а веднага.

И взимайки отново багажа си, без да иска да чуе каквото и да било, той се втурна навън, за да скрие в тъмнината срама и болката си.

Около Жилбер мракът беше непрогледен. Какво да прави? Започна да се колебае. Да се върне по пътя си и да потърси своето екю, това значеше да рискува да не го намери, а това търсене щеше да го отдалечи завинаги или поне за дълго време от колите, които нямаше да може да настигне.

Реши да продължи и тръгна напред. Но скоро гладът, примесен с умората, започна да вдървява крайниците на Жилбер. С невероятни усилия той успя отново да настигне каретата. Но сякаш имаше заговор срещу него. Колите спираха само да сменят конете и ги сменяха толкова бързо, че при първата смяна бедният пътник спечели само пет минути почивка.

Междувременно Жилбер продължи. Денят започваше да огрява хоризонта. Слънцето изгряваше с целия си блясък от тъмни изпарения: то обещаваше един от онези горещи майски дни, които изпреварват лятото с два месеца. Как ли Жилбер щеше да понесе обедните жеги?

Както бе предвидил Жилбер, настъпи моментът, когато осъзна, че не му достигат сили, и се отчая. Това бе ужасен момент на борба между гордост и безсилие. В един момент Жилбер почувства удвоена енергия благодарение на цялата сила на отчаянието си – с последни усилия той се приближи до колите, които бе загубил от поглед, и ги видя в облак от прах. Очите му, пълни с кръв, виждаха този облак във фантастичен цвят. От вчера бе изминал двадесет или двадесет и две левги. Ето, че дойде моментът, когато разглобените му крака отказаха да го носят повече. Очите му вече не виждаха. Струваше му се, че земята е подвижна и се върти. Искеше да извика, но не можа да издаде звук, искеше да се хване някъде, усещайки, че ще падне, и разсече въздуха с ръце като луд.

Накрая гласът му се възвърна и той започна да крещи от ярост. Обръщайки си към Париж или по-скоро към посоката, където мислеше, че се намира Париж, започна да проклена онези, които му отнеха смелостта и силите. После, заравяйки ръце в косите си, се завъртя няколко пъти и падна наред пътя със съзнанието и успокоението, че се е борил подобно на античен герой до последна възможност.

Падна, свличайки се, с все още заплашващи очи и стиснати юмруци. После очите му се затвориха, мускулите му се отпуснаха, той беше припаднал. В момента, в който падаше, крещящ глас, побеснял, придружен от свистенето на камшик, му извика:

– Пази се, пази се!

Жилбер не го чу.

И един силен камшичен удар съпроводи вика.

Гъвкавият край на камшика удари Жилбер по гърба. Но той вече нищо не чувстваше, остана под краката на конете, които идваха от второстепенен път, за да се вляят в главния между Тиебълмонт и Воклер. В своята лудост той нищо не беше чул, нито видял.

Вик на ужас се чу от колата. Тя бе теглена от конете, както ураганът подмята перце. Кочияшът направи нечовешки усилия, но въпреки това не можа да спре първия кон, който водеше впряга и който връхлетя върху Жилбер, но успя да спре другите два, които бяха повече в обсега на ръката му. Една жена се подаде от каретата.

– О, Господи! – извика тя с болка. – Смачка ли го, бедното дете?

– Бога ми, госпожо – каза кочияшът, опитвайки се да различи нещо през прахта, която вдигаха конете, – съвсем не би ме учудило.

– Бедният луд! Горкото дете! Нито крачка повече. Спрете! Спрете!

И пътничката отвори вратата и изскочи от колата. Кочияшът бе вече до коня, зает да изтегля и дърпа тялото на Жилбер изпод колелата, предполагайки, че е окървавено и мъртво. Пътничката му помагаше, доколкото можеше.

– Ето ти късмет! – извика той. – Никаква рана, нито един ритник.

– Но въпреки това е припаднал.

– От страх, без съмнение. Да го оставим в канавката и понеже госпожата много бърза, да продължим пътя си.

– Невъзможно! Не мога да изоставя детето в това състояние.

– Ами, нищо му няма. Сам ще дойде на себе си.

– Не, не! Толкова млад, бедното дете! Това е някой беглец от колеж, който е искал да предприеме пътуване свръх силите си. Вижте колко е блед. Той би умрял. Не, няма да го изоставя. Сложете го в каретата

на предната седалка.

Кочияшът се подчини.

– Сега на път – продължи младата дама, – това са десет загубени минути – един пистол за десет минути.

Кочияшът изплющя с камшика над главата си и конете, познавайки този заплашителен знак, продължиха пътя си в бърз галоп.

20.

Глава, в която Жилбер започва да не съжالياва толкова много за загубеното екю

Когато след няколко минути Жилбер дойде на себе си, той не изглеждаше толкова учуден от положението, в което се намираше – в краката на млада жена, която внимателно го гледаше. Тя бе млада, двадесет и четири-двадесет и пет годишна, с големи сиви очи, чип нос и почернели от южното слънце бузи. Малки, капризно очертани и деликатни устни придаваха на привлекателното ѝ и насмешливо лице характер на финес и предпазливост. Тя имаше най-хубавите ръце на света, които в момента бяха скрити в ръкави от лилаво кадифе със златни копчета. Вълшебните гънки на сивата ѝ копринена пола, богато украсени, запълваха почти всичко и Жилбер с не по-малко изненада от всичко друго установи, че се намира в кола, теглена в галоп от три пощенски коня.

Понеже лицето на дамата бе усмихнато и изразяваше интерес, Жилбер я загледа, докато не се убеди напълно, че не сънува.

– Е, добре, момчето ми – каза госпожицата след известно мълчание, – по-добре ли се чувствате?

– Къде съм? – попита Жилбер.

– Сега сте на сигурно място, мой мили малки господине – отговори госпожицата със силен южняшки акцент, – но преди малко наистина рискувахте да попаднете под колелата на каретата ми. А, да! Какво ви се е случило, че паднахте по средата на пътя?

– Бях вървял прекалено много.

– От много време ли сте на път?

– От вчера, от четири следобед.

– И къде отивате?

– Във Версай, госпожо.

– И идвате?

– От Таверне. Един замък, който се намира между Пиерфит и Барльо-Дюк.

– Но вие почти не сте имали време да ядете?

– Не само че нямах време, госпожо, но нямах и средства. Загубих парите си по пътя.

– Така че от вчера нищо не сте яли?

– Само няколко залька хляб, които взех с мен.

– Горкото дете! Но защо не помолихте някой да ви нахрани?

Жилбер се усмихна презрително.

– Защото съм горд, госпожо. По-добре да умреш, отколкото да загубиш честта си.

Госпожицата погледна своя събеседник, който изричаше всичко като сентенции.

– Но кой сте вие, за да говорите така, приятелю? – попита тя.

– Сирак съм.

– А как се казвате?

– Жилбер.

– Жилбер кой?

– Просто Жилбер.

– А-а-а! – каза младата жена все все по-учудена.

Жилбер видя, че предизвиква интерес, и гордо си помисли, че прилича на Жан-Жак Русо.

– Останах сам и изоставен в един стар замък, чиито господари току-що го напуснаха. Направих като тях – напуснах го и аз.

– И казвате, че сте си изгубили кесията? – попита тя вече на висок глас.

– Да. Имах само едно екю от шест ливри – каза Жилбер между срама да признае своята бедност или опасността да разкрие твърде голямо богатство, за което можеше да се предположи, че не е добито по законен начин, – но това, което имах, ми бе достатъчно.

– Едно екю от шест ливри за такова дълго пътуване? Но вие сте имали едва-едва колкото да си купите хляб за два дни. А пътят, о, Господи! От Барльо-Дюк до Париж, казвате? Нещо от порядъка на шейсет-шейсет и пет левги, мисля?

– Не съм пресмятал, госпожо, казах си трябва да стигна и това е всичко.

– И просто така – тръгнахте, бедният луд?

– О, не, краката издържаха, вярата, че ще успее, изчезна.

– Наистина, струва ми се, че ви видях доста отчаян.

Жилбер горчиво се усмихна.

– Какво ви минаваше през ум да правите? Удряли сте си главата или сте си скубали косите?

– Така ли смятате, госпожо? – попита Жилбер доста смутен.

– О! Да! Предполагам, че именно вашето отчаяние ви е попречило да чуете колата.

Жилбер си помисли, че няма да е лошо да се издигне още малко в очите на събеседничката си, като разкаже цялата истина. Инстинктът му подсказваше, че беше в интересно положение, особено за една жена.

– Наистина бях отчаян – каза той, – че не мога да продължа след една кола, която преследвах.

– Наистина! – каза младата жена, като се усмихна. – Но това е цяло приключение. Любов замесена ли е?

Жилбер не беше още достатъчно господар на себе си, за да не се изчерви.

– И каква беше колата, мой малък Катон?⁶⁵

– Една кола от кортежа на дофината.

– Но какво говорите! – извика младата жена. – Значи дофината е пред нас?

– Без съмнение.

– Мислех, че е отзад. Най-много в Нанси. Въобще ли не ѝ се оказват почести по пътя?

– Напротив, госпожо, но, изглежда, че Нейно величество бърза.

– Дофината бърза? Кой ви каза?

– Предполагам.

– И откъде идват тези предположения?

– От това, че тя първо каза, че ще си почине два-три часа в замъка на Таверне.

– Е, добре! И после?

– Тя остана едва петнайсетина минути.

– Знаете ли дали не е пристигнало за нея някакво писмо от Париж?

– Видях да влиза, носейки писмо в ръка, един господин, който беше облечен с бродирани дрехи.

– Представиха ли този господин пред вас?

– Не. Знам само, че той е управител на Страсбург.

– Господин Дьо Стенвил, зетят на господин Дьо Шоазьол! Господи!

65. Катон Стари (Марк Порций Катон), или Катон Цензора (234 – 149 г. пр.Хр.) – римлянин, известен с недоверчивостта си към елинизма, обявил се против лукса, непримирим враг на Картаген – бел.прев.

По-бързо, кочияш, по-бързо.

Силен камшичен удар отговори на тази заповед и Жилбер усети, че колата, въпреки че и досега се движеше в галоп, се задвижи още по-бързо.

– Значи дофината е пред нас? – попита младата жена.

– Да, госпожо.

– Но тя ще спре да закусва – каза като че на себе си госпожицата – и ще я надминем, освен ако тази нощ... А спира ли тя тази нощ?

– Да, в Сен Дизие.

– В колко часа?

– Около единадесет.

– За да вечеря. Е, добре, значи ще трябва и да закусва. Кочияш, кой е първият по-важен град по пътя ни?

– Витри, госпожо.

– И на колко сме оттам?

– Около три левги.

– Къде ще сменяме конете?

– Във Воклер.

– Добре, карайте! И ако видите колона от коли по пътя, предупредете ме.

По време на размяната на тези няколко думи между госпожицата и колата и кочияша Жилбер отново почувства слабост. Сядайки, пътничката видя, че е блед, със затворени очи.

– О! Горкото дете, ето, че пак се почувства зле! – извика тя. – Грешката е моя, че го карам да говори, когато умира от глад и жажда, вместо да му дам нещо да пийне и да хапне.

И за да не губи повече време, госпожицата извади гравирано шише, на чието гърло висеше на златна верижка малка позлатена чашка.

– Пийнете една сълзица от водата на крайбрежието⁶⁶ – каза тя, пълнейки чашата и подавайки я на Жилбер.

Този път Жилбер не изчака да го помолят. Дали защото толкова красива ръка му подаваше чашката, или пък защото той се нуждаеше от вода повече, отколкото в Сен Дизие.

– Ето! – каза госпожицата, – сега изяжте и една бисквита. След един-два часа ще ядете по-обилно.

– Благодаря, госпожо – каза Жилбер.

И изяде бисквитата, както бе изпил и питието.

66. Става дума за вид ликьор – бел.прев.

– Добре! Ето, че сега сте малко по-добре – продължи госпожицата, – кажете ми, ако, разбира се, искате да ми се доверите, какво ви накара да последвате колата от кортежа на госпожа дофината.

– Ето истината с две думи, госпожо – каза Жилбер. – Намирах се в дома на господин барон Дьо Таверне, когато Нейно величество пристигна. Тя му заповяда да я последва в Париж. Той се подчини. И понеже съм сирак, никой не помисли за мен и ме изоставиха без пари и храна. Тогава реших, че щом всички отиват във Версай с помощта на хубави коне и карета, и аз ще отида, но пеша, с помощта на осемнадесетгодишните си крака и с тях ще стигна толкова бързо, колкото и те с конете и каретата. За нещастие силите ми изневериха или по-скоро обстоятелствата застанаха срещу мен. Ако не бях изгубил парите си, щях да ям, а ако бягах тази нощ, на сутринта щях да стигна конете.

– Виж ти каква смелост! – извика госпожицата. – Поздравявам ви, приятелю. Но струва ми се, че има нещо, което не знаете.

– Какво?

– Във Версай не се живее само със смелост.

– Ще ида в Париж.

– По това Париж и Версай доста си приличат.

– Ако не се живее със смелост, живее се с работа, госпожо.

– Хубаво казано, детето ми. Но каква работа? Ръцете ви не са нито на политик, нито на носач.

– Ще уча, госпожо.

– Изглеждате ми доста учен дори сега.

– Да, защото знам, че нищо не знам – отговори Жилбер философски, припомняйки си думите на Сократ.

– И без да бъда недискретна, може ли да ви попитам какво точно ще учите, малки приятелю?

– Госпожо – отвърна Жилбер, – мисля, че най-добрата наука е тази, която позволява на човека да бъде най-много полезен на себеподобните си.

– Но от вас може да стане чудесен лекар и, струва ми се, че вече говорите точно като такъв. След десет години ви обещавам да ви бъда пациентка.

– Ще се постарая да оправдая доверието ви, госпожо.

Кочияшът спря. Бяха пристигнали на мястото за смяна на конете, бях да видят никаква кола.

Младата госпожица взе да разпитва. Дофината бе минала преди четвърт час. Щеше да спре във Витри, за да смени конете и да закусува.

Качи се нов кочияш. Младата госпожица го остави да излезе от селото с обикновен ход. После, изменили известно разстояние от последната къща, тя му каза:

– Кочияш, наемате ли се да настигнете колите на госпожа дофината?

– Да, разбира се.

– Преди да стигне във Витри?

– По дяволите! Те вървяха в бърз галоп.

– Но струва ми се, че и ние пътуваме в галоп...

Кочияшът я погледна.

– Тройно заплащане – каза тя.

– Трябваше да го кажете веднага – отговори кочияшът, – щяхме да бъдем вече на четвърт левга отгук.

– Ето ви едно екю от шест ливри към сметката. Да наваксаме загубеното време.

По време на смяната Жилбер бе слязъл и бе измил лицето и ръцете си на една чешма. От това те доста бяха спечелили, после бе сресал прекрасните си коси.

„Наистина – си бе казала младата жена – не изглежда зле за един бъдещ лекар.“ И тя се бе усмихнала, гледайки Жилбер. Той се изчерви, сякаш знаеше защо се усмихва неговата спътничка.

В смях измениаха почти две левги. Изведнъж младата жена нададе радостен вик и се хвърли на предната седалка толкова невнимателно, че този път покри изцяло с тялото си Жилбер. Тя току-що беше забелязала последните коли от ескорта да изкачват трудно един хълм, където бяха спрели двадесет карети. Почти всички пътници бяха слезли.

Жилбер се освободи от гънките на роклята на цветя, обърна глава през рамото ѝ и коленичи на свой ред на предната седалка, търсейки с жадни очи госпожица Дьо Таверне сред всички изкачващи се дребни фигури.

Стори му се, че е разпознал Никол по шапчицата.

– Ето, госпожо – каза кочияшът, – какво да правим сега?

– Трябва да ги изпреварим.

– Да ги изпреварим е невъзможно, госпожо. Не можем да изпреварим дофината. Чумата да го вземе! Ще ни изпратят в каторга!

– Слушай, приятелю, оправяй се, както можеш, но аз трябва да ги задмина.

– По дяволите! Ще караме след тях до Витри! Там, ако Нейно кралско величество спре, ще помолим за разрешение да минем.

– Да, но ще попитат коя съм и ще разберат... Не, не, така не става. Да измислим нещо друго.

– Госпожо – каза Жилбер, – да тръгнем по някой заобиколен път около Витри, така ще минем пред госпожа дофината, без да сме проявили липса на уважение към нея.

– Момчето е право – извика младата жена. – Кочияш, няма ли заобиколен път?

– Закъде?

– Закъдето и да е, само да изпреварим госпожа дофината.

– А! Всъщност – рече кочияшът – тук надясно е пътят за Марол, който минава покрай Витри и се свързва с главния път при Ла Шосе.

– Браво! – извика младата жена. – Така ще направим!

– Но – каза кочияшът – госпожата знае, че постъпвайки по този начин, аз удвоявам пътя си.

– Получавате два луидора, ако сте при Ла Шосе преди дофината.

– Госпожо, не се ли страхувате, че каретата може да се счупи?

– Не се страхувам от нищо. Ако се счупи, ще продължа на кон.

Кочияшът удържа на думата си. Направи всичко, което е по възможностите на един човек да счупи каретата, но и да пристигне навреме. Двайсет пъти Жилбер скачаше върху спътницата си, двайсет пъти тя от своя страна падаше в ръцете му. Той успя да бъде учтив, спази благоприличие. Знаеше да владее усмивката си, когато казваше на младата жена, че е много красива.

Близостта сама се поражда от самотата и дупките на пътя – след два часа на Жилбер му се струваше, че познава спътницата си от десет години, а от своя страна младата жена – че познава Жилбер от рождението си.

Около единадесет часа достигнаха главния път от Витри към Шалон. Един куриер, когото разпитаха, им каза, че дофината не само закусва във Витри, но се почувствала толкова уморена, че щяла да си почине два часа. Добави, че е изпратен към следващото място за смяна, за да предупреди сменящите конете да бъдат готови към три-четири следобед.

Тази новина изпълни с радост пътничката. Тя даде на кочияша два-та обещани луидора и се обърна към Жилбер.

– Честна дума! Ние също ще ядем при следващата смяна – каза тя.

Но бе вече предreshено, че Жилбер отново няма да яде и на това място.

21.

В която се запознаваме с един нов герой

На върха на хълма, който каретата изкачваше, се появи селцето Ла Шосе, където трябваше да сменят впряговете. То се състоеше от къщи, разположени в прекрасен безпорядък, покрити със слама и построени поради каприза на обитателите си по средата на пътя, до една гора, близо до извор, и следваше големия ручей, за който говорихме, ручея, върху който пред всяка къща имаше мостове или дъски.

Но сега-засега най-забележителното нещо в това хубаво малко селце беше един мъж, който, закован по средата на пътя по долното течение на ручейчето, сякаш бе получил знак от някаква висша сила и прекарваше времето си, като ту следеше с поглед главния път, ту наблюдаваше прекрасен сив кон с дълга грива. Този кон бе вързан за една от къщурките. Той отмяташе глава и от тези движения подът трепереше. Сякаш беше нетърпелив, но бе извинен за това от седлото, което носеше на гърба си – ясно бе, че чака господаря си.

От време на време странникът, уморен, както вече казахме, от дългото безрезултатно наблюдение на пътя, се приближаваше към коня, прокарваше ръката си на познавач по якия му гръб или се опитваше да го щипне с върха на пръстите си по петнистите крака. Накрая, не виждайки да идва нещо, той почука по капака на прозореца на къщурката.

– Хей, има ли някой? – извика той.

– Кой чука? – попита мъжки глас.

И капакът на прозореца се отвори.

– Господине, ако продавате коня си, вече сте намерили купувач – каза чужденецът.

Подаде се мъж на около четиридесет години, едър и силен, с червендалесто лице, синкава брада, мускулести ръце под широк маншет от дантели. Носеше обшита с галон шапка, поставена накриво по модата на провинциалните офицери, които искат да плашат парижани. Странникът почука пак. После, губейки търпение, каза:

– Знаете ли, съвсем не сте учтив, драги, и ако не отворите капачите си, ще ги разбия веднага. – При тази заплаха те се отвориха и същото лице се показва.

– Имам нужда от бърз кон!

– Ако имате нужда от бърз кон, идете и си вземете от пощата. Там има около шейсет, излезли от конюшните на Негово величество, и ще

имате богат избор, но оставете моя кон, аз имам само един.

– А пък аз ви повтарям, че искам именно този.

– Не е лош, арабска порода!

– Затова искам да го купя.

– Възможно е да имате намерение да го купите, но за нещастие не го продавам, тъй като принадлежи на една особа, която е отседнала при мен и която обича това животно, както би обичала дете.

– Искам да говоря с нея.

– Тя спи.

– Мъж или жена е?

– Жена.

– Е, добре! Кажете на тази жена, че ако има нужда от петстотин пистола, ще ѝ се дадат в замяна на коня.

Здравенякът хвърли бдителен поглед на пътя.

– Е, добре! Когато даматата се събуди – каза селянинът, – можете да бъдете спокоен, че ще ѝ кажа всичко това.

– Събуди я, по дяволите!

– Не бих посмял.

– Е, добре! Ще я събудя аз, само чакай.

И човекът, който имаше претенции да бъде представител на Негово величество, тръгна напред, за да удари горния капак с камшик със сребърна дръжка, който носеше със себе си.

– А, я го вижте, никога!

Но ръката му, вече вдигната, се спусна, защото в този момент той забеляза карета, идваща в бърз галоп. Обиграното око на чужденеца разпозна герба на колата. Той скочи пред нея с бързина, която правеше чест дори на арабския жребец, който толкова искаше да притежава.

Тази карета бе пощенската кола, която возеше пътничката, ангела пазител на Жилбер.

– Шон! Мила моя Шон! – извика чужденецът. – Ти ли си най-сетне? Здравей, здравей!

– Аз съм, Жан – отговори пътничката, назована само по малко име.

– А ти какво правиш тук?

– За бога! Хубав въпрос. Чакам те.

И здравенякът скочи върху стълбичката и през вратата обвини младата жена с двете си ръце и я обсипа с целувки. Изведнъж той забеляза Жилбер, който, не познавайки въобще отношенията, съществуващи между двамата нови герои, излезли на сцената, направи кисела физиономия, доста прилична на тази на куче, на което му отнемат кокала.

– А – каза той – кого си приютила?

– Един малък философ, от най-забавните – отговори госпожица Шон.

– Наистина ли? – отговори мъжът, когото нарекоха Жан. – Е, добре. А нашата стара графиня Дьо Беарн?

– Всичко е наред.

– Как така всичко е наред?

– Тя ще дойде.

Тази сцена все още се развиваше между седалката и стълбичката на каретата.

– Какво ѝ каза? – попита Жан.

– Че съм дъщеря на адвоката ѝ господин Флажо, че минавам през Вердон и съм натоварена да ѝ съобща от името на баща ми, че делото ѝ е започнало.

– И тя какво направи?

– Разтвори широко сивите си очи, смръкна тютюна си и заяви, че господин Флажо е най-великият човек на земята, и се разпореди за заминаването си.

– Това е чудесно, Шон! Сега ще закусим ли?

– Разбира се. Това нещастно дете умира от глад. Но набързо, нали?

– Защо?

– Защото са зад нас.

– Старата мърморана Дьо Беарн? А! Дано да сме я изпреварили с два часа, за да имаме време да говорим с господин Дьо Мопу.

– Не, дофината.

– Ами! Дофината трябва да е още в Нанси.

– Тя е във Витри.

– На три левги оттук?

– Ни повече, ни по-малко.

– По дяволите! Това променя нещата! Да вървим, кочияш, да вървим!

Колата потегли с пътника на стълбичката, след пет минути тя спря пред сградата на пощата.

– Бързо, бързо, бързо! – каза Шон. – Котлети, пиле, яйца, бутилка бургундско вино, трябва да потеглим веднага. Но конете ни? Те са толкова изморени! Наистина, невъзможно е да продължат.

– А аз нямам отпочинали коне – заяви човекът, отговарящ за колите на пощата.

– Е! Трябва да имате. Има правилник, по дяволите.

– Госпожо, правилникът ме задължава да имам най-малко петнадесет коня в конюшните си.

– Е, и?

– Е, и имам осемнадесет!

– Това е всичко, което искам. Трябват ми само три.

– Естествено, но те са навън. И осемнадесетте.

– Виконте! Виконте! – извика младата жена.

– Да, да, Шон – каза матаморът⁶⁷, – бъдете спокойна, ще се уреди. И кога ще се завърнат твоите кранти? – продължи виконтът, обръщайки се към управителя на станцията.

– По дяволите! Уважаеми благороднико, не знам. Това зависи от кочияшите. Може би след един, може би след два часа.

– Вие знаете ли, управителю – каза виконт Жан, нахлупвайки шапката върху лявото си ухо и подгъвайки десния си крак, – знаете ли, или не знаете, че никога не се шегувам?

– Съжалявам, бих предпочел господинът да се шегува.

– Тогава веднага да се сменят впряговете и бързо – каза Жан – или ще се ядосам.

– Елате с мен в конюшната, господине, и ако там намерите един-единствен кон, вземете го.

– Двulichнико! А ако намеря шестдесет?

– Все едно че не сте намерили нито един, защото тези шестдесет коня са на Негово величество. А те не се наемат...

– А защо са тук тогава?

– Ами за госпожа дофината.

– И – продължи виконтът, без да обръща внимание на думите на управителя на пощата – тъй като госпожа дофината няма да бъде тук преди тази вечер... Казвам, че конете ще бъдат върнати преди пристигането на госпожа дофината.

– Господине – извика бедният човек, – наистина ли ще го направите?

– По дяволите! – каза виконтът, влизайки в конюшните. – Започвам да се ядосвам. Чакай!

– Но, господине...

– Само три. Аз не искам осем коня, както кралските особи, въпреки че имам право по роднински връзки. Но не, три ще са ми достатъчни.

67. Матамор – комичен персонаж от испанския театър, прен. самохвалко, лъжлив храбрец – бел. прев.

– Не! – извика управителят на пощата, спускайки се между конете и чужденеца.

– Дръвник – извика виконтът, пребледнявайки от гняв, – ти знаеш ли кой съм аз?

– Виконте – викаше Шон, – виконте, в името на небето! Внимавайте!

– Права си, добра Шоншон, права си.

После помисли малко и каза:

– Скъпи приятелю – поде, – ще ги взема на моя отговорност.

– Как така? – попита домакинът, все още несигурен въпреки усмихнатото лице на събеседника си.

– Ще се обслужа сам. Ето три свършено еднакви на височина коне. Вземам ги.

– Никой да не мърда! – изкрещя управителят на пощата на двама или трима слуги в конюшната, които прекъснаха работата си в двора и под навесите.

– А! Смелчаци.

– Жан! Мили Жан! – извика Шон, виждайки и чувайки всичко, което ставаше през прозорчето на вратичката. – Без лоши дела, приятелю! Когато изпълняваме мисия, трябва да знаем и да губим.

Но превръщайки заплахата си в действие, Жан откачи последователно от стената това, което му трябваше, и го постави върху гърбовете на трите коня.

– За бога, Жан! – извика Шон, кършейки ръце.

– Искате ли да пристигнем или не? – попита виконтът през зъби.

– Разбира се, че да! Ако не пристигнем навреме, всичко е загубено.

– Е, добре, тогава ме остави на мира!

И виконтът отдели три животни, които не бяха от най-лошите, и тръгна към каретата, дърпайки ги след себе си. Управителят се хвърли към юздите, но преди да ги докосне, чужденецът го бе блъснал грубо.

– Братко! – извика госпожица Шон.

„А! Това бил брат й“, си рече Жилбер, отдъхвайки си вече по-свободно.

В този момент точно срещу вратата на конюшната от другата страна на улицата се отвори един прозорец и от него се показа прекрасна женска глава, много уплашена от шума, който чуваше.

– А! Вие ли сте, госпожо – попита Жан, променяйки разговора.

– Как така аз? – каза младата жена на лош френски.

– Ето, че се събудихте. Искате ли да ми продадете коня си?

– Коня ми?

– Да, сивия кон, арабския, който е вързан там, на капака. Давам ви петстотин пистола.

– Моят кон не се продава, господине – каза младата жена, затваряйки прозореца след себе си.

– Хайде, днес нямам късмет – каза Жан, – нито искат да ми продадат, нито да ми заемат. По дяволите! Ще взема арабския кон, дори да не ми го продадат, и ще убия тези негодници... ако не ми заемат другите. Ела, Патрис.

Лакеят на пътника скочи от горната седалка на колата.

– Впрягай – каза му Жан.

– Момчетата от конюшната незабавно при мен! – извика собственикът.

Двама коняри притичаха.

– Жан! Виконте! – викаше госпожица Шон, движейки се в каретата, като напразно се опитваше да отвори вратата. – Вие сте луд! Ще направите така, че всички да ни избият.

– Да ни избият? Струва ми се, че ние ще ги избием – трима сме срещу него. Хайде, млади философе – извика Жан с цяло гърло на Жилбер, който не мърдаше, толкова силно бе стъписването му. Хайде, на земята! На земята! И да се защитаваме с нещо – било с пръчки, било с камъни, било с юруци. Слизайте, хайде, по дяволите!

– Помощ – закрепя домакинът, – убиец, убиец!

През това време виконтът, който, изглежда, добре познаваше цената на времето, бързаше да впрегне.

– Помощ! Дръжте! Убиец! Помощ! В името на краля! – продължаваше управителят, като се опитваше да привлече вниманието на двамата уплашени коняри.

– Кой търси помощ в името на краля? – извика изведнъж един конник, който влезе в галоп в двора на пощата и спря запотения кон, почти връхлетя върху актьорите на описаната сцена.

– Господин Филип дьо Таверне! – промърмори Жилбер, като се стгуши в дъното на колата.

Шон, която не пропускаше нищо, чу името на младия мъж.

22. Виконт Жан

Младият лейтенант от кортежа на дофината скочи от коня си при вида на странната сцена, която се развиваше около сградата на пощата, пред всички жени и деца от Ла Шосе. Забелязвайки Филип, управителят на пощата скочи и, така да се каже, падна на колене пред своя неочакван защитник, когото провидението му изпращаше.

– Господин офицер – извика той, – знаете ли какво става?

– Не – отговори студено Филип, – но вие ще ми кажете, приятелю.

– Е, добре! Искат да вземат насила хубавите коне на Нейно кралско величество госпожа дофината.

Филип наостри ухо като човек, на когото казват нещо невероятно.

– И кой иска да вземе конете? – попита той.

– Господинът – отговори управителят на пощата.

И той посочи с пръст виконт Жан.

– Как така, щом главата ви е на мястото и слизате от каретата на Негово величество, се осмелявате да слагате ръка на конете на дофината?!

– Първо, тук има шейсет коня. Нейно кралско величество не би могла да използва повече от осем. Ще бъде истинско нещастие, ако, вземайки три от шейсетте, попадна на тези на госпожа дофината.

– Има шейсет коня, вярно е – каза младият мъж. – Нейно кралско величество не използва повече от осем, това също е вярно, но това съвсем не пречи всички тези коне, от първия до шейсетия, да принадлежат на Нейно кралско величество и вие не можете да присвоите част от собствеността на принцесата.

– Може би имате право, драги ми лейтенанте, да говорите така – отговори виконтът, – ако във вашите задължения влизаше надзорът върху животните. Въобще не знаех, че хората от охраната на дофината са повишени в чин коняри. Така че затворете си очите, кажете на вашите хора да направят същото и на добър път!

– Грешите, господине. Без да съм понижен или повишен в коняр, това, което ще направя в момента, е да взема обратно конете, защото госпожа дофината лично ме изпрати да пазя впряговете й.

– Това вече е друго – отговори Жан. – Но разрешете ми да ви кажа, че в момента вие правите лоша услуга, господин офицер? И ако наистина по този начин младата дама започва да се отнася с армията...

– Кого имате предвид с тези думи? – спря го Филип.

– А, по дяволите! Австрийката.

Младият човек преbledня като ризата си.

– Как се осмелявате, господине? – извика той.

– Не само че се осмелявам, но и ще го направя – извика Жан. – Хайде, Патрис, да впрягаме, приятелю, и да бързаме. Закъсняваме.

Филип хвана първия кон за юздата.

– Господине – каза Филип дьо Таверне със спокойния си глас, – ще ми направите удоволствието да ми се представите, нали?

– Е, добре. Аз съм виконт Жан дю Бари.

– Как, вие сте братът на тази...

– Която ще ви прати да гниете в Бастилията, господин офицер, ако прибавите само една дума още.

И виконтът скочи в колата. Филип се приближи към вратата.

– Господин виконт Жан дю Бари – каза той, – ще ми окажете честта да слезете, нали? И не се двоумете и секунда повече – продължи Филип, който с лявата си ръка пречеше на вратата да се затвори, – давам ви честната си дума, че шпагата ми ще мине през тялото ви.

И с дясната си ръка, останала свободна, той измъкна шпагата си.

– Никога няма да потеглим – прошепна Шон на ухото на Жан, – ако не се опитате да се разберете с офицера спокойно.

– А пък аз ви казвам, че ще потегля въпреки това! – изкрещя виконтът, като в същото време вадеше шпагата си.

– Ще видим, господине – каза Филип, заемайки стойка и насочвайки шпагата си. – Готов ли сте?

– Лейтенант – рече бригадирът, който командваше шест души от ескорта на Филип. – Лейтенант, дали е необходимо?

– Не мърдайте, господине – каза лейтенантът, – това е лична работа.

Госпожица Шон надаваше остри викове. На Жилбер му се искаше каретата да е дълбока колкото кладенец, за да се скрие по-добре.

Жан започна атаката. Той беше рядко сръчен в това упражнение, което изискваше повече пресметливост, отколкото физическа сила. Но гневът явно отнемаше на виконта част от силата му. Филип, напротив, изглеждаше, че върти шпагата си като перце, сякаш се намираще в зала за упражнения. Виконтът отблъскваше, нападнаше, скачаше вдясно, вляво, викаше, държеше се като командир на полк.

Изведнъж виконт Жан отскочи назад, надавайки вик. В същото време маншетът му се напои с кръв и едри капки потекоха по пръстите му.

– Ранен сте, господине? – каза Филип.

– Много добре виждате, дявол да го вземе! – извика Жан, пребледнявайки, и изпусна шпагата си.

Филип я взе и му я върна.

– Хайде, господине – каза му той, – и друг път не правете такива глупости.

– По дяволите! Ако го правя, си плащам – изръмжа виконтът. – Ела бързо, бедна ми Шоншон, ела – прибави той, обръщайки се към сестра си, която току-що бе скочила от каретата и бързаше, за да му се притече на помощ.

– Трябва да признаете, госпожо – каза Филип, – че грешката не е моя и много съжалявам, че бях предизвикан до крайност, за да изтегля шпага пред една дама.

И, поздравявайки, той се отдръпна.

– Разпрегнете конете, приятелю, и ги закарайте по местата им – каза Филип на управителя на пощата.

Жан показа юмука си на Филип, който повдигна рамене.

– А! Точно – извика управителят, – ето три коня, които се завръщат. Впрягайте ги веднага в каретата на този господин.

– Но, господарю... – каза конярят.

– Хайде, без да ми противоречиш – каза началникът, – господинът много бърза.

През това време Жан продължаваше да ругае.

– Скъпи ми господине – викаше управителят на пощата, – не се отчайвайте, ето, че пристигат коне.

Жан поглеждаше от време на време, като удряше гневно с крак, как Шон превързваше пронизаната му ръка с кърпичката си. През това време Филип, който се беше качил на коня си, даваше заповеди, като че нищо не се е случило.

– Да тръгваме, братко, да тръгваме – каза Шон, повличайки Дю Бари към каретата.

– А моят арабски кон? – попита той. – А! Бога ми, да върви по дяволите.

И той влезе в каретата.

– Добре, да тръгваме! – каза той, забелязвайки Жилбер. – Ето, че сега няма къде да си сложа краката.

– Господине, много съжалявам, ако съм ви в тежест.

– Хайде, хайде, Жан – каза госпожица Шон, – оставете ми моя малък философ.

И навеждайки се към ухото на виконта, каза:

– Познава мъжа, който току-що ви рани.

Искрица на радост премина през очите на виконта.

– Много добре. Да остане тогава. Как се казва този господин?

– Филип дьо Таверне.

В този момент младият офицер минаваше покрай каретата.

– А! Ето ви – извика Жан. – В момента сте доста горд. Но всеки ще получи заслуженото си.

– Тогава ще уредим въпроса, когато това ви е удобно, господине – отвърна Филип с безразличие.

– Ще го уредим, господин Филип дьо Таверне! – Извика Жан, опитвайки се да долови ефекта, който ще предизвика върху младия човек произнасянето на името му така неочаквано.

– Приятно пътуване, господин Жан дю Бари.

Колата бързо потегли.

– Хиляди гръмотевици! – каза виконтът, правейки гримаса. – Знаеш ли, че страдам ужасно, малка Шон?

– При следващата смяна на конете ще извикаме лекар, докато това дете закусва – отговори Шон.

– А! Наистина – каза Жан, – не сме закусвали. Що се отнася до мен, болката ми прогонва глада. Само съм жаден.

– Господине – каза Жилбер, – ако бих посмял да ви обърна внимание...

– Кажете.

– Ликьорите не са подходящо питие за състоянието, в което се намирате.

– А! Наистина ли?

После се обърна към Шон:

– Значи твоят философ е и лекар?

– Не, господине, не съм лекар. Ако е рекъл Господ, един ден ще стана – отговори Жилбер, – но четох в една статия за начина на поведение по време на война и че първото нещо, което не трябва да се дава на ранените, това са ликьори, вина и кафе.

– А! Значи сте го чели? Е, добре! Да не говорим повече за това.

– Само ако господин виконтът би искал да ми подаде кърпичката си, бих я натопил в извора наблизко и господинът трябва да обвие ръката си с мокрия плат.

– Направете го, приятелю – каза Шон. – Кочияш, спрете! – извика тя.

Кочияшът спря. Жилбер отиде да намокри кърпичката на виконта в малката рекичка.

– Това момче ще ни пречи да поговорим! – каза Дю Бари.

– Ще говорим на местно наречие – каза Шон.

– Имам голямо желание да извикам на кочияша да тръгне и да го зареже там с кърпичката ми.

– Грешите, може да ни бъде полезен.

– За какво?

– Вече ми даде много важни сведения.

– За какво се отнасят?

– За дофината. И преди малко, както видяхте, той ни каза името на вашия противник.

– Е, добре! Нека остане.

В този момент Жилбер се завръщаше с кърпичката, напоена с ледена вода.

Както беше предвидил Жилбер, поставянето ѝ върху ръката на виконта му се отрази много добре.

– Честна дума, имате право. Чувствам се по-добре – каза той. – Да поговорим.

Жилбер затвори очи и отвори уши. Но се излъга в очакванията си. Шон отговори на предложението на брат си с онзи искрящ и жив местен говор, отчайващ за ушите на парижаните, които не различаваха от провансалската реч нищо освен хъркането на груби съгласни, търкалящи се върху музикални гласни.

Жилбер, колкото и да се владееше, направи движение, което изразяваше разочарованието му. То не убягна на госпожица Шон. За да го утеши, тя му отправи мила усмивка. Тази усмивка накара Жилбер да разбере едно нещо и то беше, че го приобщават към тях. Той, един земен червей, бе помогнал на един виконт, почетен с добрините на краля.

Ако го видеше Андре в тази красива кола? И Жилбер се възгордя. Що се отнася до Никол, той въобще не помисли за нея. Братът и сестрата продължиха разговора си на местното наречие.

– Добре! – извика внезапно виконтът, навеждайки се през вратата, за да погледне назад.

– Какво? – попита Шон.

– Арабският кон ни следва.

– Какъв арабски кон?

– Този, който исках да купя.

– А виж – каза Шон, – язди го жена. Какво създание!

– За кого говорите? За коня или за жената?

– За жената.

– Тогава я извикайте, Шон. Може би няма да се страхува от вас, колкото от мен. Бих дал хиляда пистола за коня.

– А за жената? – попита Шон, смеейки се.

– Бих се разорил за нея... Повикайте я!

– Госпожо! – извика Шон. – Госпожо!

Но младата жена с големи черни очи, обгърната с бяло наметало, с чело, скрито под сива филцова шапка с дълги пера, мина като стрела покрай тях, викайки: „Avanti, Djerid! Avanti!“⁶⁸.

– Италианка е – каза виконтът. – По дяволите! Хубава жена! Ако не страдах толкова, щях да скоча от колата и да тичам след нея.

– Познавам я – каза Жилбер.

– А така ли? Но този малък селянин е цял провинциален алманах.

Познава всички.

– Как се казва? – попита Шон.

– Лоренца.

– И коя е?

– Жената на магьосника.

– Кой магьосник?

– Барон Жозеф дьо Балзано.

23.

Ранното ставане на госпожа графиня Дю Бари

В апартамента във Версай, обитаван от госпожа Аделаид, дъщеря на Луи XV, принцът бе настанил госпожа графиня Дю Бари – негова любовница от около година, но без да размисли много време преди това как ще се отрази този преврат на двора. Фаворитката му с правото си да бъде навсякъде, със свободните си маниери, с веселия си характер, с непресъхващата си радост от живота, с шумните си прищевки бе превърнала този спокоен замък в един жизнен свят, в който някой обитател бе толериран само ако е винаги в движение и е най-щастливият човек на света.

На следващия ден след събитията, които се случиха при вратите на малкото селце Ла Шосе, около девет сутринта, или казано по друг начин

68. Avanti, Djerid! Avanti! – Давай, Джерид! Давай! (ит.) – бел.прев.

– в точния час, Жана дьо Воберние, загърната в пеньоар от бродиран муселин, под чиято изящна дантела се отгатваха закръглените ѝ крака, превърнала се в госпожица Ланж и получила накрая името графиня Дю Бари благодарение на любезността на господин Жан дю Бари – неин отдавнашен покровител, излизаше от леглото (ние няма да кажем, че приличаше на Венера, но всъщност тя беше по-красива от нея за всеки мъж, който предпочита действителността пред мечтите).

Светлокестенявите ѝ коси бяха чудесно накъдрени, под меката ѝ гладка кожа личаха небесносини вени. Очите ѝ бяха ту замислени, ту одухотворени, устата ѝ беше малка, яркочервена и се отваряше само за да открои два реда перли. Бузите и брадичката ѝ бяха осеяни с трапчинки, вратът ѝ беше сякаш изваян по модела на Венера Милоска. Дори Негово величество Луи XV, избраникът на нощта, не пропускаше да дойде сутринта и да се наслаждава като другите, възползвайки се от поговорката, съветваща старците да не губят трохички от онова, което пада от масата на живота.

От известно време фаворитката бе будна. В осем часа тя позвъни на прислугата, за да даде възможност на деня да влезе в спалнята малко по малко – първо през дебелия пердето, после и през по-тънките.

– Няма ли новини от Шон? – попита тя най-напред камериерката си.

– Не, госпожо – отговори тя.

– Знаете ли дали Биши е получила някакви новини?

– Минавах тази сутрин при сестрата на госпожа графинята.

– И няма писма?

– Не, няма писма, госпожо.

– Ах, колко е уморително да се чака – каза графинята с недоволна гримаса. – Предверието пълно ли е?

– Госпожа графинята иска ли това?

– Господи! Слушайте добре, дофината се приближава и нищо чудно да ме напуснат заради новото слънце. Аз не съм бедна малка звездичка. Кой е тук? Да видим.

– Господин Д'Егийон⁶⁹, господин принцът Дьо Субиз⁷⁰, господин Дьо Сартин⁷¹, господин председателят Мопу⁷².

69. Еманоел-Арман, херцог Д'Егийон (1720 – 1788) – управител на Бретан, министър на външните работи – бел.прев.

70. Шарл дьо Роан, принц Дьо Субиз (1715 – 1787) – маршал на Франция – бел.прев.

71. Габриел дьо Сартин (1729 – 1801) – началник на полицията в Париж от 1759 до 1774 г. – бел.прев.

– А господин херцог Дьо Ришельо?

– Още не се е появил.

– Нито вчера, нито днес! Както ви казвах, Доре, страх го е да не се компрометира. Изпратете моя пратеник в Отел Дьо Анъовр, в апартаментите му на улица „Ньоф Сент-Огюстен“, за да разбере дали херцогът не е болен.

– Да, госпожо графиньо. Госпожа графинята ще ги приеме всички наведнъж или един по един?

– Един по един. Трябва да говоря с господин Дьо Сартин. Въведете го сам.

Заповедта едва бе предадена от камериерката, когато лейтенантът от полицията с червен костюм, отговарящ на строгостта на сивите му очи и безизразността на тънките му устни, се появи с очарователната усмивка на добър вестител.

– Здравейте, неприятелю мой! – каза, без да го поглежда, графинята, която всъщност го виждаше в огледалото си.

– Аз – ваш неприятел, госпожо?

– Да, без съмнение. За мен светът се разделя на два вида хора – приятели и неприятели. Не броя тези от средното положение или ги класирам към неприятелите си.

– И сте права, госпожо. Но кажете ми как аз въпреки моята преданост по отношение на вас съм заслужил да бъда поставен в една от тези две категории.

– Като оставяте да се пишат, размножават, продават и да се предават на краля цяла купчина от малки стихове, памфлети, пасквили, насочени срещу мен. Това е жестоко, ужасно, глупаво!

– Госпожо, ако го правеше само един човек, нямаше да има нужда да го хвърлям в Бастилията, той сам щеше да се смаже под тежестта на произведенията си.

– Знаете ли, че това, което казвате, е поне задължаващо.

– Ако бях ваш неприятел, госпожо, нямаше да ви го кажа.

– Добре, вярно е, да не говорим повече. В момента сме наясно и се радвам, но все още едно нещо ме притеснява.

– Какво, госпожо?

– Това, че сте в по-добри отношения с господин Дьо Шоазьол.

72. Рене-Никола дьо Мопу (1714 – 1792) – канцлер на Франция. През 1771 г. заедно с господата Д'Егийон и Тере разпуска Парламента. Автор на големи политически и съдебни реформи. През 1774 г. Луи XVI свиква отново Парламента и така разрушава делото на Мопу – бел.прев.

– Госпожо, господин Дьо Шоазьол е министър, той дава заповеди, аз трябва да ги изпълнявам.

– Значи, ако господин Дьо Шоазьол ви каже да ме преследват, да се подиграват с мен, да ме убиват от мъка, вие няма да заловите тези, които ме преследват, които ми се подиграват или ме убиват? Благодаря.

– Да помислим – каза господин Дьо Сартин, който си позволи свободата да седне, без графинята да се ядоса, защото на човека, който е най-добре осведомен във Франция, бе позволено всичко. – Какво направих за вас преди три дни?

– Предупредихте ме, че от Шантлу тръгва куриер, за да ускори пристигането на дофината.

– Това би ли го направил някой неприятел?

– О, аз разбирам. И така, отговорете, господине, какво правихте вчера?

– Бях в операта.

– Да видите малката Гимар⁷³?

– Не, за да задържа един прочут крадец на кесии, когото бях оставил на мира, докато не посегна и на едрите земевладелци, и който имаше наглостта да посегне на кесиите и на двама големи благородници.

– Струва ми се, че не искате да кажете истината, господин лейтенант. А след операта?

– След операта?

– Да. Доста е недискретно това, което питам, нали?

– Не. След операта... Чакайте да си спомня.

– Добре.

– Слязох или по-скоро качих се при една дама, при която се играеше хазарт, и лично я отведох до затвора Форт-Л'Евек.

– После?

– Какво после? Това е всичко.

– Не, не е.

– Отново се качих в моя фиакър.

– И кого открихте там?

Господин Дьо Сартин се изчерви.

– А! – извика графинята, пляскайки с малките си ръчички. – Значи имам честта да накарам да се изчерви един лейтенант от полицията.

– Госпожо... – заекна господин Дьо Сартин.

73. Мари Мадлен Гимар (27.XII.1743 – 4.V.1816) – известна френска балетистка от операта – бел.ред.

– Е, добре! Аз сама ще ви кажа кой е бил във фиакъра – продължи графинята – херцогиня Дьо Грамон.

– Херцогиня Дьо Грамон! – извика лейтенантът от полицията.

– Да, херцогиня Дьо Грамон, която идваше да моли да я въведете в кралския апартамент.

– Честна дума, госпожо – извика господин Дьо Сартин, като подскочи от креслото си, – предавам длъжността си във вашите ръце. Вече не аз върша работата на полицията, а вие.

– Както и моята тайна полиция, и аз имам своя собствена литература, сътворена от драскачи, мръсни като парцали и гладни като невестулки.

– Значи ги храните зле?

– И така, аз помислих за всички злини, които оставяте да върши Дьо Шоазьол. Това ме засегна и аз дадох на моите драскачи следната програма: първо – господин Сартин, предрешен като прокурор, посещава улица „Л'Арбр-Сек“, четвърти етаж, където живее едно младо невинно момиче, на което не се срамува да брои нищожната сума от триста ливри всеки три месеца.

– Госпожо, вие искате да омърсите една благородна постъпка!

– Точно такива постъпки се омърсяват. Второ – господин Сартин, предрешен като църковен служител, посещава манастира на Кармелитките на улица „Сен Антоан“.

– Госпожо, носех на отшелничките новини...

– Трето – господин Дьо Сартин, облечен този път като лейтенант от полицията, се разхожда по улиците в полунощ, в един фиакър, лице в лице с херцогиня Дьо Грамон.

– О! Госпожо – каза господин Дьо Сартин ужасен, – до такава степен ли искате да ме zlepоставите?

– Моите хора се захванаха за работа, съставиха, както правят в колежа, разказ, сбит, подробен и тази сутрин получих една епиграма, една песен и един водевил.

– О, Господи!

– И трите – ужасяващи. Ще ги предоставя тази сутрин на краля, както и новия *Pater Noster*⁷⁴, който са пуснали да се разпространява срещу него, сещате се, нали? „Отче наш, който си във Версай, нека твоето име бъде опозорено, както то заслужава. Тронът ви е разклатен, вашата воля да не царува нито на земята, нито на небето. Върнете ни насъщния

74. *Pater Noster* (лат.) – Отче наш – думите, с които започва всяка молитва – бел. прев.

хляб, който вашите фаворити ни отнеха, простете на парламентаристите, които поддържат интересите ви, както ние прощаваме на министрите, които продадоха нашите. Не се поддавайте на изкушенията на госпожа Дю Бари, но ни освободете от дяволския си канцлер! Така да бъде!“

– Къде открихте това? – попита господин Дьо Сартин с въздишка, кършейки ръце.

– О, Господи! Но аз няма защо да го откривам. Правят ми услуга да ми изпращат всеки ден най-доброто от жанра. Също така за отплата утре вие ще получите епиграмата, песента и водевила, за които стана дума.

– Загубен съм! – извика господин Дьо Сартин, като се удряше с две ръце по перуката.

– Не, не сте. Вие сте подигран, това е всичко. Аз загубена ли съм заради „хубавата Бурбонка“? Не. Просто се ядосвам, което ме кара на свой ред да ядосвам другите. Ах! Очарователни стихове! Бях толкова доволна от тях, че заповядах да дадат бяло вино на литературните ми скорпиони... и те трябва в този момент да са мъртво пияни.

– Ах! Графиньо, графиньо!

– Първо ще ви прочета епиграмата!

– Милост!

Франция, каква е твоята съдба,
да бъдеш подчинена на една жена.

– А, не, обърках се, това е тази, която вие оставихте да се разпространява срещу мен. Има толкова много, че се обърквам, чакайте, ето я:

Приятели, познавате ли подписа смешен,
който за парфюмеристите
един художник от Сен Люк направи?
На шишенце във форма на хап той постави
Бойн, Мопу и Тере⁷⁵ в образа им грешен,
а после и лицето на Дьо Сартин там прибави.
Накрай творбата си озаглави:
Оцетът на четиримата крадци!

– Ах, вие сте жестока.

– О! Успокойте се – каза графинята, – до този момент не са

75. Абат Жозеф-Мари Тере (1715 – 1778) – главен контролор на финансите (1769 – 1774), участвал заедно с Мопу и Д'Егийон в разпускането на Парламента – бел.прев.

отпечатани повече от десет хиляди екземпляра. Но трябва да чуete водевила.

– Значи имате печатница?

– Хубав въпрос! А господин Дьо Шоазьол няма ли?

– Нека печатарят ви да внимава!

– А! Да! Опитайте! Разрешителното е на мое име.

– Това е подло! И кралят се смее на всички тези безчестия?

– А как! Самият той измисля римите, когато моите хора не могат.

– Вижте, моля ви за милост – каза лейтенантът от полицията, като падна на колене.

– Помислете. Печатницата ми е готова, работи ден и нощ и след двадесет и четири часа моите драскачи ще бъдат гладни, а когато са гладни – хапят.

– Ще бъде послушен. Какво искате?

– Искам да не се пречи на нищо, което ще предприема.

– О! Що се отнася до мен – аз се задължавам с това.

– Така не съм съгласна, прилича на уловка, за да се измъкнете. Вие можете да не направите нищо, а господин Дьо Шоазьол ще действа. Не желая това, чувате ли? Всичко или нищо. Представете ми привържениците на Дьо Шоазьол – вързани, безсилни, разорени, или аз ще ви унищожа, ще ви вържа, ще ви разоря. И внимавайте, песента няма да бъде единственото ми оръжие, предупреждавам ви.

– Не ме заплашвайте, госпожо – каза господин Дьо Сартин замислен, – защото представянето вече е толкова трудно, колкото не можете да си представите.

– Да, това е думата – *вече*, защото поставиха препятствия.

– За жалост.

– Можете ли да ги премахнете?

– Няма смисъл – има заговор срещу вас.

– Във Версай?

– Да, всички дами отказаха, за да подкрепят господин Дьо Шоазьол, госпожа Дьо Грамон и дофината – от лицемерно целомъдрие, разбира се.

– Първо, тези, които се правят на лицемерно целомъдрени, трябва да сменят името си, ако госпожа Дьо Грамон участва. А това вече е провал.

– А! Затова ли накарахте сестра ви да бърза от Вердюн?

– Именно. А! Вие знаете това! – каза недоволна графинята.

– По дяволите! И аз си имам полиция – отвърна господин Дьо

Сартин през смях.

– Е, добре. Като първа услуга от нашия съюз – каза графинята – кажете ми имената на тези шпиони.

– А! Не искам да ви скарвам с приятелите ви, графиньо.

– Тогава – война.

– Война! Как го казахте само!

Госпожа Дю Бари опря лакътя си на една лакирана масичка.

– Имате право. Да оставим това. Условията на договора?

– Поставете ги, вие сте победител.

– Аз съм щедра като Семирамида⁷⁶. Какво искате?

– Никога да не кажете на краля за оплакванията от брашното, оплаквания, на които вие сте обещали поддръжка.

– Решено е, вземете всичко, което получих по този въпрос – в ковчежето са.

– В замяна на това получавате писанието на кралските перове за представянето ви и столчетата⁷⁷ в салона на кралицата.

– Писание, което бяхте натоварен да връчите на Негово величество... Добре. Но какво ще кажете?

– Ще кажа, че съм го връчил. Така ще спечелим време, а вие сте прекалено голям тактик, за да не се възползвате.

В този момент двете крила на вратите се разтвориха, влезе един слуга и извика:

– Кралят!

Двамата съюзници побързаха да скрият всеки своя дял от споразумението и се обърнаха да поздравят Негово величество Луи XV.

24. Луи XV

Луи XV влезе с високо вдигната глава, стегната походка, весел поглед и усмивка на уста. Вратите се затвориха. Кралят не направи знак на никого да го последва, остана сам с графинята и господин Дьо Сартин.

– Добър ден, графиньо – каза кралят, целувайки ръка на госпожа Дю Бари. – Добър ден, Сартин. Работите ли? Господи! Колко документи! Скрийте това. Хей, какво хубаво фонтанче!

76. Легендарна царица на Асирия, на която приписват построяването на висящите градини във Вавилон, едно от седемте чудеса на света – бел.прев.

77. Дамите във Версай са получавали специално столче в салона на кралицата – бел.прев.

– Сир – отговори госпожа Дю Бари, – както и вижда Ваше величество, този фонтан е от Китай. Водите, които излизат от кранчето, което е отзад, карат порцелановите птички да пеят и стъклените рибки да плуват.

– Красиво е, графиньо.

В този момент мина негърче, облечено по онзи фантастичен и своеобразен начин, както са били облечени в тази епоха такива като Оросман и Отело. Носеше малък тюрбан с пера над ухото, жакет от златен бродирани панталони от бял сатен, които стигаха до коленете му, шарен колан, който свързваше панталоните с бродирана жилетка. На него бе закачена кама, блестяща от скъпоценни камъни.

– Чумата да го вземе – извика кралят, – колко прекрасен е днес Замор.

Момчето спря любезно пред едно огледало.

– Сир, той иска да помоли за една услуга Ваше величество.

– Госпожо – отвърна Луи XV, усмихвайки се колкото се може по-мило, – Замор ми изглежда доста амбициозен.

Господин Дьо Сартин се наведе, усмихвайки се и същевременно хапвайки устни.

– О, вие сте очарователен, сир! – извика графинята. После се наведе над ухото му и каза съвсем тихо:

– Франция, обожавам те.

Луи се усмихна на свой ред.

– Е, добре! – каза той. – Какво желаете за Замор?

– Сир, познавате ли жилището ми в Люсиен?

– Всъщност само съм чувал да се говори за него.

– Ще превърнем Люсиен в кралски замък и ще изпратим Замор там като управител.

– Това ще бъде пародия, графиньо.

– Знаете, че го обожавам, сир. Замор, коленичете и благодарете на Негово величество.

– За какво? – попита Луи XV.

Негърът коленичи.

– За това, че носеше края на роклята ми и вбесяваше обичайните лицемерни обитатели на двора.

– Наистина – каза Луи XV, – той е грозноват.

– Станете, Замор – рече графинята, – вие сте назначен.

– Но наистина, госпожо...

– Аз ще изпратя писмата, документите, провизиите – това е моя работа. Ваша работа е, сир, да дойдете в Люсиен, без това да нарушава вече етикета. От днес, кралю мой, имате един замък в повече.

– Знаете ли средство да ѝ се откаже нещо, Сартин?

– И да има, още не е открито.

– И ако го открият, сир, мога да ви уверя в едно – господин Дьо Сартин ще направи това красиво откритие.

– Как така, госпожо? – попита лейтенантът от полицията, целият треперещ.

– Представете си, сир, от три месеца моля господин Дьо Сартин за една услуга и все още е напразно.

– Госпожо – извика господин Дьо Сартин, – наистина ме безпокоите.

– Какво искате от него?

– Да намери един магьосник.

Господин Дьо Сартин си отдъхна.

– Значи този магьосник ви е предсказал нещастие, което не ви е сполетяло?

– Не, напротив, сир, той ми предсказа щастие и предсказанието се изпълни.

– Разкажете ми, графиньо – каза Луи XV, като се отпусна в едно кресло. Тонът му бе като на човек, който не знае дали ще се забавлява, или ще скучае, но който поема рискове.

– Започвам. Имало едно време...

– Започва като вълшебна приказка.

– Вие сте златар, господин Жос⁷⁸. Значи, имало едно време едно бедно момиче, което нямало нито пажове, нито кола, нито негър, нито папагал, нито шут.

– Нито крал – каза Луи XV.

– О, сир!

– И какво правеше тогава това младо момиче?

– Скиташе.

– Как, скиташе?

– Да, сир, по улиците на Париж, пеша, като простосмъртна. Само че ходеше по-бързо, защото изглеждаше добре и я беше страх дали това няма да ѝ струва някоя неблагоприятна среща.

– Това младо момиче е било, значи, една Лукреция⁷⁹? – попита

78. Цитат по Молиер – бел.ред.

кралят.

– Значи, тя скиташе, скиташе, скиташе, преминавайки през Тюйлери, когато изведнъж забеляза, че я следят.

– А! По дяволите! – рече кралят. – И спря ли?

– О! Господи! Колко лошо мнение за жените имате. Вижда се, че познавате само маркизи, херцогини и...

– И принцеси, нали?

– Прекалено дискретна съм, за да ви противореча, Ваше величество. Но най-ужасното бе, че от небето падаше мъгла, която ставаше все по и по-гъста. Тя се забърза, прескочи оградата и се озова на площада, който има честта да носи името ви, Ваше величество, когато изведнъж непознатият, който я следеше и от когото мислеше, че се е измъкнала, изникна пред нея. Тя извика.

– Значи бе доста страшен?

– Напротив, сир, той беше хубав млад мъж, на двадесет и шест-двадесет и осем години, с тъмно лице, големи очи и звънък глас.

– И вашата героиня я е било страх? По дяволите, доста е била изплашена!

– Когато го видя, малко се успокои, сир. Въпреки всичко положението не беше успокоително – благодарение на мъглата, ако непознатият беше с лоши намерения, щеше да е невъзможно да се надява на помощ. Затова, като сплете ръце, момичето каза: „О, господине, умолявам ви, не ми правете нищо лошо. – Господ ми е свидетел, че нямам намерение да ви причиня зло. – А какво искате? – Да ми обещаете нещо. – Какво бих могла да ви обещаая? – Да ми направите първата услуга, за която ви помоля, когато... – Кога? – Когато станете кралица.“

– И какво направи младото момиче?

– Сир, тя мислеше, че с нищо не се обвързва. Обеща.

– И магьосникът?

– Изчезна.

– И господин Дьо Сартин отказва да го открие? Не е прав.

– Сир, не отказвам, а не мога.

– А, господин лейтенант, ето една дума, която трябваше да изчезне от речника на полицията – каза графинята.

– Госпожо, по следите му сме.

– А! Ето един обичаен отговор.

79. Лукреция – римлянка, обезчестена от последния римски император Тарквин Секст. Пробужда се с кама, с което предизвиква революцията от 506 г. пр. Хр., довела до краха на римската империя – бел.прев.

– Е, добре! – каза кралят. – Какво още ще го питате? Неговото предсказание се сбъдна.

– Мислите ли?

– Без съмнение. Вие сте кралица.

– Сред вашите надути придворни няма кой да ме представи. Ваше величество знае много добре, че това е невъзможно. Всички са се продали на привържениците на Дьо Шоазьол и на Праслен.

Графинята се протегна към една кошничка, пълна с плодове, взе оттам два портокала и започна да ги подхвърля.

– Скачай, Праслен! Скачай, Шоазьол! – каза тя.

– Е, добре! – каза кралят – Какво правите?

– Възползвам се от разрешението, което получих от Ваше величество, карам министрите да скачат.

В този момент влезе Доре и каза нещо на ухото на господарката си.

– О! Разбира се! – извика графинята.

– Какво има? – попита кралят.

– Пристига Шон, сир, и иска да поднесе почитанията си на Ваше величество.

– Да дойде, да дойде! Всъщност от четири-пет дни усещам, че ми липсва нещо, но не се сещах какво.

– Благодаря, сир – каза Шон, влизайки.

После се приближи до ухото на графинята:

– Готово е – каза.

Графинята не можа да сдържи радостния си вик.

– Е, добре! Какво има? – попита Луи XV.

– Нищо, сир. Щастлива съм да я видя отново, това е всичко.

– Аз също. Здравейте, малка Шон, здравейте.

– Разрешава ли Ваше величество да кажа няколко думи на сестра си? – попита Шон.

– Кажи, кажи, детето ми. През това време ще попитам Сартин откъде идва.

– Сир – каза Сартин, който искаше да избегне въпроса, – Ваше величество може ли да ми отдели един момент?

– О! Нямам много време, господин Дьо Сартин – каза Луи XV, като се прозя предварително. – За какво се отнася?

– За тези предсказатели, тези магьосници, тези откриватели на чудеса.

– А, шарлатани! Дайте им разрешителни за жонгльори и те повече няма да са опасни.

– Сир, смея да настоявам пред Ваше величество, че положението е по-лошо, отколкото предполагате. Всяка минута се откриват нови масонски ложи. Е, добре, сир, това вече не са просто събрания, това е секта, в която се обединяват всички неприятели на монархията – мислители, енциклопедисти, философи. Ще приемат с голяма тържественост господин Дьо Волтер.

– Но той умира.

– Не, сир – не е толкова сигурно! Той се е изповядал.

– Сартин, когато водачът се появи, вие ще го хванете, ще го хвърлите в Бастилията и толкова.

– Сир, тези хора разполагат със средства.

– А вие, господине, с по-малко ли разполагате?

– Сир, получихме разрешение от Ваше величество за изгонването на йезуитите. Трябваше обаче да искаме такова разрешение и за философите.

– Хайде, ето ви отново с вашите господа, подострящи пера.

– Сир, това са опасни пера като тези, които се подострят с камата на Дамиен⁸⁰.

Луи XV пребледня.

Лейтенантът от полицията погледна Луи XV.

– Е, добре! Приятелю мой, след петнадесет години аз няма да бъда вече крал. Вървете и говорете с наследника ми.

И кралят се обърна към госпожа Дю Бари. Тя, изглежда, това и чакаше.

– О! Господи – извика, – какво ми говори Шон?

– Да, какво казва? – попита кралят. – И двете сте доста намръщени.

– Ах, сир! – каза графинята. – Наистина има за какво.

– Хайде, кажете, какво се е случило?

– Бедният ми брат!

– Бедният Жан!

– Мислите ли, че ще се наложи да му я отрежат?

– Да му отрежат какво? – попита Луи XV.

– Ръката, сир.

– Да отрежат ръката на виконта! Че защо?

– Защото е лошо ранен.

– Искали да го убият, това е всичко.

80. Дамиен прави опит за покушение срещу Луи XV, когато при на излизане на краля от Версай го атакува с кама – бел прев.

– Бедният виконт – извика Луи XV, който твърде малко съчувстваше на хората, но чудесно си придаваше вид. – Ранен? А! Но това е сериозно, нали, Сартин?

Господин Дьо Сартин, на вид доста по-малко обезпокоен от краля, но вътрешно – доста повече, се приближи до двете сестри.

– Ранен! Как така? – рече Сартин.

– В засада.

– Е, добре! Какво видя, Шон? – попита кралят.

– Видях един човек, който се нахвърли върху брат ми, накара го да вземе шпагата си и го рани лошо.

– Бедният виконт! – каза кралят, гледайки графинята, за да прецени точния размер на болката ѝ и по него да нагласи своята собствена. В очите на графинята той видя, че тя съвсем не се шегува. – И ранен – добави той разнежен.

– Но защо се сбиха? – попита лейтенантът от полицията, като се опитваше да хване истината въпреки увъртанията, които тя правеше, за да му се изплъзне.

– За най-малкото, господине – оспорваха на виконта пощенските коне. Той бързаше да ме доведе при сестра ми, на която бях обещала да се върна тази сутрин.

– А! Но това прилича на отмъщение – каза кралят, – нали, Сартин?

– Така ми се струва, сир – отговори лейтенантът от полицията, – ще събера сведения. Името на нападателя, ако обичате, госпожо. Какъв е? Положението му?

– Положението му! Беше от офицерите на дофината, мисля. Що се отнася до името му – казва се Баверне... Фаверне... Таверне. Да точно така – Таверне.

– Госпожо, утре той ще бъде в Бастилията.

– О, не! – рече графинята, която досега бе мълчала дипломатично. – О, не.

– Как така – о, не? – попита кралят. – И защо, моля ви, да не го хвърлим в затвора? Знаеш, че не мога да понасям военните.

– А аз, сир – повтори със същата увереност графинята, – аз ви казвам, че нищо няма да сторят на човека, ранил господин Дю Бари.

– А! Ето това, графиньо – каза Луи XV, – е необяснимо. Обяснете ми, моля ви.

– Е, добре! Аз знам откъде идва ударът и ще ви го кажа, но то няма да бъде нищо ново за вас, съвсем сигурна съм.

– Графиньо, графиньо – каза Луи XV, който се опитваше да

възвърне достойнството си, – знаете ли, че вие твърдите, че кралят лъже?

– Сир, сигурно съм малко неспокойна, вярно е. Но ако си мислите, че аз ще оставя господин Дьо Шоазьол спокойно да убие брат ми...

– Ето, ето, че става дума за господин Шоазьол! – каза кралят с глас, който като че не очакваше това име, въпреки че от десет минути той се страхуваше да не се вмъкне в разговора.

– А! Проклятие! Ако вие отказвате да съзрете, че това име носи най-големият ми неприятел, аз го съзирам съвсем ясно, защото той не се грижи да скрие омразата си към мен по никакъв начин.

– Едно е да мразиш хората, друго е да убиваш, мила графиньо!

– За Дьо Шоазьол двете неща са свързани.

– А! Скъпа приятелко, ето, че отново се сблъскваме със законите на държавата.

– Боже мой! Боже мой! Кажете сега това не е ли проклятие, господин Дьо Сартин?

– Съвсем не, ако това, което си мислите...

– Мисля, че не ме защитавате. И още нещо – сигурна съм, че ме изоставяте! – извика ядосано графинята.

– О! Не се гневете, графиньо – каза Луи XV. – Не само че няма да ви изоставим, но и ще ви пазим, и то толкова добре, че постъпката на нападателя на Жан ще му струва скъпо.

– Да, ще унищожим средството и ще притиснем ръката.

– Не е ли справедливо да се занимаем с този, който го е извършил, с този господин Дьо Таверне?

– Без съмнение справедливо. Това, което правите за мен, ще го направите и за първия срещнат търговец на улица „Сен Оноре“, когото някой войник би набил за удоволствие.

– Ах! Графиньо, графиньо – каза тъжно Луи XV, – аз станах толкова щастлив, весел и доволен тази сутрин, а вие ми разваляте такава прекрасно утро.

– Ето това е прекрасно, наистина! Значи моето утро е щастливо за мен, чието семейство избиват.

Кралят въпреки вътрешния страх, който му вдъхваше бурята, която гърмеше около него, не успя да удържи една усмивка при думата *избиват*.

Графинята се надигна вбесена.

– А! Ето как ми съчувствате – каза тя.

– Е! Хайде, хайде, не се сърдете. Изглеждате състарена...

– Какво ме интересува? Има ли нужда да съм красива, след като красотата ми не може да ме предпази от интриги?

– Графиньо...

– Не, избирайте – или аз, или Шоазьол.

– Мила моя, невъзможно е. И двамата сте ми необходими.

– Тогава аз се оттеглям.

– Вие?

– Оставам полето свободно на моите неприятели. О! Ще умра от мъка. Но господин Дьо Шоазьол ще бъде удовлетворен и това ще ви утеши.

– Е, добре! Аз ви се кълна, госпожо, че той не ви се сърди изобщо и че ви носи в сърцето си. В края на краищата той е галантен човек – добави кралят, като се постара господин Дьо Сартин добре да чуе последните му думи.

– Галантен човек! Галантен човек, който убива хора.

– А! – каза кралят. – За това не знаем все още.

– Освен това – престаши се лейтенантът от полицията – един скандал между хора на шпагата е толкова привлекателен, колкото и естествен.

– А, а! – отвърна графинята. – И вие ли, господин Дьо Сартин!

Лейтенантът разбра тежестта на това *tu quoque*⁸¹ и отстъпи пред гнева на графинята.

Настъпи момент на тежка и застрашителна тишина.

– Виждате ли, Шон – каза кралят след това общо объркване, – виждате ли, ето това е ваше дело.

Шон наведе очи с престорена тъга.

– Кралят ще прости – каза тя, – ако болката на сестрата е взела връх над душевната сила на вашата поданичка.

– Добре казано! – промърмори кралят. – Хайде, графиньо, не се сърдете.

– О, не, сир, не се сърдя. Само ще отида в Люсиен и от Люсиен в Булон.

– На морето? – попита кралят.

– Да, сир, напускам страната, в която кралят се страхува от министрите си.

– Госпожо! – каза Луи XV засегнат.

– Е, добре, сир, позволете ми да не губя от уважението на Ваше

81. *tu quoque* (лат.) – и ти ли – бел.прев.

величество към мен и да се оттегля.

Графинята стана, наблюдавайки с крайчеца на окоото си ефекта, който произведе това движение.

Луи XV въздъхна уморено. Шон се досети за смисъла на въздишката и разбра, че ще е опасно за сестра ѝ да продължава по-нататък. Тя я хвана за роклята и се обърна към краля:

– Сир – каза тя, – любовта, която сестра ми изпитва към бедния виконт, я отведе твърде далеч. Аз допуснах грешката, аз трябва да я поправам. Падам на колене пред Негово величество, за да моля справедливост за брат си. Не обвинявам никого, обвинявам само себе си, мъдростта на краля е достатъчна, за да отсъди.

– Е, Боже мой, това е всичко, което искаш – справедливост. Да, но това да бъде истинска справедливост. Ако човек не е извършил престъпление – да не му го прикачат, ако е извършил – да го накажат.

– Та аз искам ли нещо друго – каза графинята с възхитително приририе. – Но нека не отхвърлят предположенията ми, когато ги изказвам.

– Вашите подозрения са свещени за мен, графиньо – извика кралят. – И малко по малко те се превръщат в убеждение, ще видите. Но смятам, че има един много прост начин, за да се убедим.

– Какъв, сир?

– Да доведе тук господин Дьо Шоазьол.

– О, Ваше величество много добре знае, че той няма да дойде. Страх го е да влезе в апартамента на приятелката на краля за разлика от сестра си – тя само това и чака.

Кралят започна да се смее.

– Казвам ви, скъпа приятелко, ще имате удоволствието да го видите тук. Защото ще го повикам по държавна работа и ще го накарам да обясни в присъствието на Шон, която е видяла всичко.

– А на мен да ми доведат шута, Доре, шута! – извика графинята.

При тези думи, отправени към прислужницата, която подреждаше будоара ѝ и които, изглежда, бяха чути в преддверието, защото бяха произнесени в момента, когато вратата се отваряше пред пратеника на господин Дьо Шоазьол, нечий дрезгав глас каза:

– Би трябвало аз да съм шутът на госпожа графинята.

Всички видяха малък гърбав човек, който влизаше величествено, сякаш се плъзгаше.

– Херцог Дьо Тресм – извика графинята нетърпеливо, – но аз не съм ви викала.

– Извикали сте шута си, госпожо – каза херцогът, поздравявайки

краля, графинята и господин Дьо Сартин.

И херцогът се засмя, оголвайки толкова огромните си зъби, че графинята не можа да се сдържи и също се разсмя.

– Мога ли да остана? – попита херцогът, сякаш това бе съкровената мечта на целия му живот.

– Попитайте краля, той тук е господарят, господин херцог.

Херцогът се обърна към краля с умолително изражение.

– Останете, останете, херцог.

В този момент пратеникът отвори вратата.

– А! – каза кралят с лек облак на отегчение на лицето си. – Това вече господин Дьо Шоазьол ли е?

– Не, сир! – отговори пратеникът – дофинът е. Иска да говори с Ваше величество.

Графинята подскочи от радост, защото помисли, че дофинът идваше към нея, но Шон, която бе помислила за всичко, смръщи вежди.

После изведнъж, като разбра, че аудиенцията, поискана от дофина, ще го избави поне за кратко време от господин Дьо Шоазьол, кралят реши.

– Отивам – каза той, – отивам. Довиждане, графиньо. Вижте колко съм нещастен, вижте как ме разпъват.

– Ваше величество си тръгва – извика графинята, – в момент, в който пристига господин Дьо Шоазьол?

– Какво искате! Най-големият роб е кралят. Ах, ако господа философите знаеха какво значи да си крал и особено крал на Франция!

– Но, сир, останете!

– О! Не мога да карам дофина да чака. Вече казват, че обичам само дъщерите си.

– Но в края на краищата какво ще кажа на господин Дьо Шоазьол?

– Е, да дойде при мен, графиньо.

И за да прекъсне всякаква забележка, кралят целуна треперещата от яд ръка на графинята и изчезна, тичайки както всеки път, когато се страхуваше да не загуби спечелената с изчакванията и лукавството му битка.

Вратата вече се бе затворила след него и той, като преминаваше през преддверието, каза:

– Влизайте, господа, влизайте, графинята ви очаква. Само че ще я заварите малко натъжена от случката с бедния Жан.

Придворните се спогледаха учудено. Те не знаеха какво се е случило с виконта. Много от тях се надяваха да е мъртъв. Всички си придадоха тъжен вид. Най-веселите станаха най-тъжни и влязоха.

25.

Залата на часовниците

В една просторна зала на Версайския дворец, която наричаха Залата на часовниците, се разхождаше млад човек с приятно лице, нежни очи, с походка, в която липсваше благородство, отпуснати ръце и наведена глава. Изглеждаше на шестнадесет-седемнадесет години. Същност Луи-Огюст, херцог Дьо Бери, дофин на Франция, провъзгласен по-късно за Луи XVI, се отличаваше с бурбонски нос, подълъг и по-орлов от този на неговия род; неговото чело, леко снижено, бе още по-полегато от това на Луи XV, а двойната брадичка на неговия дядо бе толкова изпъкнала сега, че изпълваше почти една трета от лицето му.

Сега дофинът крачеше в смълчаната Зала на часовниците, където преди осем години Луи XV беше връчил на госпожа Дьо Помпадур заповедта на Парламента за изгонване на йезуитите от кралството. Обхождайки я, дофинът мечтаеше.

Луи скоро се спря пред един голям часовник, разположен в дъното на залата, на същото място, където е и днес, който с помощта на изкусна комбинация от механизми показваше дните, месеците, годините, лунните фази, разположението на планетите – всичко, което интересува още по-изумителната машина, наречена човек, в дългия му път от живота към смъртта. Той гледаше като познавач този часовник, който винаги бе предизвиквал възхищение у него, навеждаше се, въртеше се около него, за да изследва зъбците на миниатюрните зъбни колелца, които като фини иглички задвижваха още по-фин организъм; после, разгледал часовника от тази страна, той се зае да гледа отпред препускането на бързата стрелка, плъзгаща се по секундите, приличаща на водните паяци, които тичат по повърхността на блатата и фонтаните, без дори да набраздят водната прозрачност, която раздвижват постоянно.

Изведнъж стрелката, която младият дофин наблюдаваше, спря. В същия момент като че ли от ръката на вълшебник медните колелца прекъснаха тежкото си въртене, стоманените оси се заковаха в рубинените си отвори и тишината обхвана тази машина, в която иначе властваха шумът и движението. Нямаше вече поклащания, движение на махалото, трептене на звука, бяг на стрелките и колелцата.

Машината спря и часовникът беше мъртъв.

При вида на тази внезапна смърт и този мълниеносен удар дофинът

забрави защо беше дошъл и от колко време чакаше. Най-напред отвори кристалната вратичка, зад която се спотайваше геният, и надникна във вътрешността на часовника, за да види по-отблизо. Но огромното махало затрудняваше неговите движения. Тогава той плъзна внимателно деликатните си и сръчни пръсти през медния отвор и откачи махалото. Работата завладяваше дофина и той продължи да наблюдава сложната машина, като се стремеше да достигне до най-потайните и най-скритите кътчета на часовника. После изведнъж нададе радостен вик, защото току-що беше открил, че един притягащ винт на спиралата е изхвърлил една пластинка и е спрял двигателното колело. После със зъбното колело в лявата ръка и с ножчето в дясната той пхна отново главата си. Беше напълно отдаден на усърдието си и потънал в съзерцание на механизма, когато вратата се отвори и един глас извика: „Кралят!“ Но Луи не чу нищо друго освен мелодичното тиктакане, родено изпод ръката му, сякаш бе опитен лекар, който, връщайки живота, се вслушва в биенето на сърцето. Кралят се приближи усмихнат и потупа по рамото своя внук:

– Какво, по дяволите, правиш тук? – попита го той.

– Но, сир! Ваше величество вижда, че се забавлявах, докато ви очаквах.

– Да унищожаваш часовника ми. Хубаво занимание!

– Напротив, сир, аз го поправам. Главното колело не работеше, спряно от този винт, който Ваше величество вижда там. Аз затегнах винта и часовникът сега работи.

– Така да бъде, но остави засега твоята механика. Искал си да говориш с мен?

– Вярно е, сир – наведе очи дофинът.

– Е, добре, какво искаш от мен? Отговори. Ако нямаш нищо да ми кажеш, аз заминавам за Марли. От пари ли имаш нужда? – попита живо Луи XV. – Ако е така, почакай.

– О, не сир – отговори младият Луи. – Имам още хиляда екю от месечната ми издръжка.

– Какъв пестелив човек! – провикна се Луи. – Наистина аз мисля, че Бог му е дал всички добродетели, които аз не притежавам.

Младият човек направи усилие над себе си.

– Сир – каза той, – далече ли е още госпожа дофината?

– Вчера ни прочетоха бюлетина на пътуването. Тя трябваше да мине този понеделник през Нанси и сега трябва да е приблизително на четиридесет-петдесет левги от Париж.

– Сир, Ваше величество не смята ли – продължи дофинът, – че госпожа дофината се придвижва твърде бавно?

– О, не! – каза Луи XV. – Напротив, мисля, че се движи много бързо за една жена и предвид всички тези празници и приеми, които тя устройва, изминава поне десет левги на ден. И всеки ден едно и също.

Крал Луи XV се учудваше все повече и повече при откритието на това нетърпение, за което не беше подозирал изобщо.

– Я, я виж ти – каза той с насмешлива усмивка. – Значи ти бързаш, а?

Дофинът се изчерви още по-силно.

– Уверявам ви, сир – каза той, – че не е тази причината, която Ваше величество предполага.

– Толкова по-зле. Бих искал причината да е тази! Какъв дявол! Ти си на шестнадесет години, а казват, че принцесата е красива. Е, добре, бъди спокоен, твоята дофина ще пристигне.

– Сир, не би ли могло да бъдат съкратени тези церемонии по пътя, – продължи дофинът.

– Невъзможно. Тя вече е прекосила, без да спре, два или три града, в които трябваше да направи престой.

– Мисля, сир, че я обслужват зле.

– Хайде, де! Изпратих тридесет хиляди коня по пътя, тридесет карети, шестдесет коли за багаж и не знам колко по-малки коли. Ако се подредяха тези малки коли, колите за багаж, каретите и конете в един ред, щеше да има колона от Париж до Страсбург. Как тогава можеш да смяташ, че с всички тези средства обслужването е лошо?

– Признавам, сир, че нещата са по кралски и така, както умее да ги прави Ваше величество. Но Ваше величество наистина ли е издал заповед тези коне, тези карети, с една дума, всичко това да бъде специално в услуга на госпожа дофината и на нейната свита?

Кралят погледна Луи за трети път. Бегло подозрение стегна сърцето му и едва доловим спомен започна да просветва в съзнанието му, а заедно с това и една смущаваща съпоставка между онова, което казваше дофинът, и неприятното нещо, което току-що беше забравил, му премина през главата.

– Що за въпрос! – каза кралят. – Разбира се, че всичко това е за госпожа дофината, и ето защо та казвам, че тя ще пристигне твърде скоро. Но защо ме гледаш така? Да не би случайно да се забавляваш, като изучаваш чертите на лицето ми, както правиш с пружината на твоите часовници?

Дофинът, който отваряше уста, за да отговори, внезапно замълча при тази забележка.

– Е, добре – каза живо кралят, – струва ми се, че си доволен... Дофината пристига, обслужването ѝ е чудесно, богат си като Крез със спестяванията в касичката си, нещата са наред. А сега, когато нищо повече не те тревожи, направи ми удоволствието да сглобиш часовника ми.

Дофинът не помръдна.

– Знаеш ли – каза Луи XV през смях, – имам намерението да ти предоставя службата на първи часовникар в двореца, с добра заплата, разбира се.

Дофинът наведе глава и засрамен от погледа на краля, взе от креслото ножчето и колелцето. А през това време Луи XV бавно се приближаваше към вратата. „Какво, по дяволите, искаше да каже той с това, че обслужването е лошо? – мислеше кралят. – Хайде, хайде, ето още една сцена, от която ловко избягах. Но той е недоволен.“

Но изведнъж, както отваряше вратата, той намери на прага ѝ господин Дьо Шоазьол, който му се покланяше дълбоко.

26.

Дворът на крал Пето⁸²

Кралят отстъпи крачка назад при вида на новия актьор, който идваше, за да вземе участие в сцената и да попречи на неговото излизане. „А, честна дума, помисли кралят, бях го забравил този. Нека бъде добре дошъл – ще плати и за другите.“

– А, ето ви – провикна се той, – знаете, че ви повиках, нали?

– Да, сир – отговори студено министърът, – и се обличах, за да дойда при Ваше величество, когато пристигна заповедта.

– Добре! Трябва да говоря с вас за сериозни неща.

– Както и аз, ако това харесва на Ваше величество – отговори той, като се поклони, – имам да му казвам много важни неща.

И в същото време той размени един поглед с дофина, който беше наполовина скрит зад часовника. Кралят внезапно се спря. „А, така ли – помисли той, – и откъм тази страна ли! Ето, че ме хванаха в триъгълник и сега ми е невъзможно да се измъкна.“

82. Дворът на крал Пето – израз, означаващ място на пълно объркване, където всички едновременно дават нареждания – бел. прев.

– Вие трябва да знаете – побърза да каже кралят, за да нанесе първия удар на своя противник, – че бедният виконт Жан без малко да бъде убит.

– С други думи, той е получил удар от шпага в долната част на ръката. Идвах, за да поговоря с Ваше величество за това събитие. Монсенъор дофинът и аз ще ви покажем как се е случило.

– Монсенъор дофинът ли? – попита кралят, чиито очи се преместиха от почтителния господин Дьо Шоазьол към внимателно слушащия Луи-Огюст. – И какво общо има монсенъор дофинът с това злощастно приключение?

– То засяга монсенъор дофина – продължи господин Дьо Шоазьол с поздрав към принца, – защото причина за него е госпожа дофината.

– Причината е госпожа дофината ли? – провикна се кралят, като потрепери.

– Несъмнено! Не знаехте ли това, сир? В такъв случай Ваше величество е бил зле осведомен.

– Госпожа дофината и Жан дю Бари! – каза кралят. – Това е любопитно. Хайде, обяснете, господин Дьо Шоазьол, и най-вече не крийте нищо от мен! Да не би дофината да е тази, която е нанесла удара с шпага на Дю Бари.

– Не, сир, но това е офицер, който Ваше величество трябва да познава, ако Ваше величество си спомня за всички свои добри служители. Това е един офицер, чието име в лицето на баща му прокътня във Филипсбург, във Фонтъноа, в Маон. Това е един Дьо Таверне Мезон-Руж.

Дофинът сякаш погълна това име заедно с въздуха на стаята, за да го съхрани най-добре в паметта си.

– Един Мезон-Руж ли? – каза Луи XV. – Но, разбира се, че го познавам. Но защо се е бил с Жан, когото аз обичам?

– Ах, сир – каза господин Дьо Шоазьол, – нима един храбър офицер, който е защитил госпожа дофината, снаха на Ваше величество, заслужава този упрек?

Дофинът се изправи и скръсти ръце.

– Аз – каза той, – признавам, че съм признателен на този млад човек, изложил на опасност живота си за една принцеса, която след петнадесет дни ще бъде моя съпруга.

– Изложил на опасност живота си! – каза кралят – И по какъв повод, защото трябва да знаем и какъв е поводът.

– Поводът е – поде отново господин Дьо Шоазьол, – в това, че на виконт Жан дю Бари, който е пътувал твърде бързо, му е дошло наум да

вземе конете на госпожа дофината в пощенската станция, където са я очаквали да пристигне. Без съмнение е направил това, за да пътува още по-бързо.

Кралят прехапа устните си и лицето му промени цвета си. Той виждаше заплашителния призрак на съпоставката, която го тревожеше преди малко.

– Невъзможно, вие сте зле осведомен, херцог – прошепна Луи XV, за да спечели време.

– Не, сир, аз не съм зле осведомен и това, което имам честта да твърдя пред Ваше величество, е чистата истина. Да, виконт Жан дю Бари е нанесъл на госпожа дофината тази обида, като е взел за себе си конете, предназначени за нейното обслужване, и вече ги е отвеждал със сила, след като се е отнесъл зле с управителя на пощата, когато рицарят Филип дьо Таверне е пристигнал, изпратен от Нейно кралско величество, и след много светски и помирителни внушения...

– Да, и аз също, гарантирам за това – каза дофинът.

– И вие ли знаете това? – попита кралят, поразен от учудване.

– Отлично, сир.

Господин Дьо Шоазьол се поклони, сияещ.

– Негово величество иска ли да продължи? – каза той. – Може би Негово величество ще има повече вяра в думите на своя внук, отколкото в моите.

– Да, сир – продължи дофинът, – аз знаех за това и бях дошъл, за да уведомя Ваше величество, че господин Дю Бари не само е обидил дофината, пречейки на нейното обслужване, но също така се е противопоставил дръзко на един офицер от моя полк, който е изпълнявал дълга си, като го е възпрял в тази липса на приличие.

Кралят разтърси глава.

– Трябва да зная, трябва да зная всичко – каза той.

– Аз го зная, сир – добави кротко дофинът. – И за мене няма вече никакво съмнение – господин Дю Бари е извадил шпагата пръв.

Крал Луи XV видя враждебното поведение на двамата.

– А, колкото до това... Но как научихте за това събитие, господине – попита кралят дофина.

– От едно писмо, сир – каза дофинът.

– Писмо от кого?

– От някой, който се интересува от госпожа дофината и който по всяка вероятност намира за странно, че я обиждат.

– Хайде – провикна се кралят, – пак ли тайна кореспонденция, пак

ли заговори? Ето, че отново хората започват да се разбират помежду си, за да ме тормозят, както по времето на госпожа Дьо Помпадур.

– О, не, сир – поде господин Дьо Шоазьол, – работата е твърде проста – налице е неподчинение пред втория човек в кралството. Едно добро наказание ще бъде приложено към виновника и всичко ще бъде приключено.

При думата наказание кралят си представи как се изправят разярената графиня и настръхналата Шон. Той видя как отлита мирът в семейството – нещо, което беше търсил цял живот, без никога да го намери, и как започва междуособната война със свити пръсти и почервенели и подути от сълзи очи.

– Наказание ли – провикна се Луи XV, – без да съм изслушал и двете страни, без да мога да отсъдя на чия страна е истината! Държавен преврат, заповед за арестуване! О, хубаво предложение ми правите, господин херцог. Забърквате ме в хубава работа!

– Но, сир, кой ще уважава оттук нататък дофината, ако не се приложи строго наказание върху първия, който я е обидил?

– Несъмнено това ще предизвика скандал – добави дофинът.

– А, вие, господине – каза Луи XV, обръщайки се към дофина, – изглежда, и вие искате от мен главата на Жан?

– Не, сир, аз съм против смъртното наказание и Ваше величество го знае, така че – добави дофинът смирено – аз ще се огранича, като ви поискам заточението му.

Кралят потрепери.

– Заточение заради една караница в странноприемница! Луи, вие сте суров въпреки вашите филантропски идеи.

– Сир – каза дофинът, – аз не се сърдя лично на господин Дю Бари.

– А на кого се сърдите тогава?

– На нападателя на госпожа дофината.

– О, какъв модел за съпрузи! – провикна се иронично кралят. – За щастие аз не съм толкова лековерен. Виждам кого нападат тук и преди всичко виждам къде искат да ме заведат с всички тези преувеличения.

Дофинът взе ножчето си и се върна при часовника. Господин Дьо Шоазьол се поклонил по същия начин, както и първия път.

– Добре! Не ми отговаряте нищо! Но отговорете ми нещо, по дяволите! Искате да ме накарате да умра от мъка с вашите фасони и вашето мълчание, с вашите дребни омрази и страхове.

– Аз не мразя господин Дю Бари, сир – каза дофинът, като се усмихна.

– А аз, сир, не се страхувам от него – каза надменно господин Дьо Шоазьол.

– Вижте какво, вие сте в лошо разположение на духа – извика кралят, като играеше на ярост, която не изпитваше, защото изпитваше само досада. – Вие искате от мен да се превърна в посмешище на Европа, да бъда подигран от моя братовчед краля на Прусия, да превърна двора си в двора на крал Пето, както го описва този некадърник Волтер. Е, добре! Няма да го направя. Не, вие няма да изпитате тази радост. Аз разбирам честта по свой начин и ще я пазя, както намеря за добре. Сега отивам в Марли при дъщерите си.

В този момент, когато кралят се отправяше към вратата, тя се отвори и на прага се появи един съдебен пристав.

– Сир – каза той, – Нейно кралско величество госпожа Луиз чака в галерията, за да се сбогува с краля.

– Да се сбогува! – каза Луи XV ужасен. – И къде отива тя всъщност?

– Нейно величество е получила от Ваше величество разрешение да напусне двореца.

– Хайде, още едно събитие. Ето, че моята предана дъщеря сега прави, каквото си иска. Наистина, аз съм най-нешастният сред мъжете.

И той излезе тичешком.

27.

Госпожа Луиз дьо Франс

Госпожа Луиз дьо Франс, принцеса с величествена осанка и царствена красота, чието чело понякога се покриваше с бръчки от непонятна тъга, та госпожа Луиз дьо Франс, както казахме, налагаше на целия двор – чрез прилагането на практика на строги добродетели – уважение към държавната власт, която никой вече не зачиташе във Франция освен от интерес или от страх.

Нещо повече – в този момент на взаимна неприязън между народа и неговите господари (още не се казваше на висок глас тираните) я обичаха. Всъщност добродетелта ѝ не беше показна. Въпреки че никога не го изразяваха гласно, си спомняха, че тя имаше сърце. И всеки ден тя даваше свидетелство за това чрез благодеяния, докато останалите не го показваха по друг начин освен чрез скандали.

Луи XV се страхуваше от дъщеря си по една-единствена причина –

той я уважаваше. На няколко пъти се случи дори да се гордее с нея, а освен това тя беше единствена от децата му, която не въвеждаше целия двор в пикантни истории и банални интимни приключения. Докато той даваше на другите си три дъщери – Аделаид, Виктоар и Софи – имената Лок⁸³, Шиф⁸⁴ и Грай⁸⁵, наричаше Луиз госпожо.

Откакто маршал Дьо Сакс беше отнесъл в гроба духа на родовете Дьо Тюрен, на Дьо Конде и на Мария Лежинска, духа, който пък определяше поведението на кралица Мария-Терезия, всичко ставаше все по-незначително около губещия величието си френски трон. Тогава госпожа Луиз, чийто характер определено беше кралски и в сравнение с останалите изглеждаше направо героичен, придаваше гордост на френската корона, върху която блестеше само тази фина перла сред измамния блясък на фалшивите скъпоценни камъни.

Ние не казваме, че Луи XV обичаше дъщеря си по тази причина. Луи XV, както е известно, обичаше само себе си. Ние просто твърдим, че той държеше на нея повече, отколкото на другите.

Влизайки, той видя принцесата сама в средата на галерията, облечената на една маса с инкрустации от санталово дърво и персийски камък.

Тя беше облечена в черно. Хубавите ѝ коси без пудра бяха скрити под двойна дантела, челото ѝ, по-малко строго от обикновено, изглеждаше може би по-тъжно. Тя не забелязваше нищо около себе си, само от време на време плъзгаше меланхоличните си очи по портретите на европейските крале, където блестяха нейните предци – кралете на Франция.

– Говори се, че заминавате, госпожо – каза Луи XV. – В Пикардия ли отивате?

– Не, сир – каза принцесата.

– В такъв случай отгатвам – каза кралят, като повиши глас. – Вие отивате на поклонение в Ноар Мутие.

– Не, сир – отговори госпожа Луиз, – оттеглям се в манастира на кармелитите⁸⁶ в Сен Дьони, където, както знаете, съм игуменка.

Кралят потрепери, но лицето му остана спокойно, макар че сърцето му беше истински разтревожено.

– О, не! – каза той. – Не, момичето ми, вие няма да ме напуснете,

83. Лок – от френски: дрипа – бел. прев.

84. Шиф – от френски: парцал – бел. прев.

85. Грай – от френски: врана – бел. прев.

86. Кармелити – членове на католически монашески орден, основан през XII в. в Палестина (планината Кармел). През 1238 се преместват в Европа. През 1451 във Франция към ордена са включени и жени – бел. ред.

нали? Невъзможно е да ме напуснете.

– Татко, от дълго време аз съм решила да се оттегля, за което Ваше величество даде разрешение. Не се противопоставяйте, умолявам ви.

– Да, разбира се, дадох това разрешение, но както знаете, го направих, след като се борих със себе си дълго време. Не можете да се погребете в манастир. Това са отминали обичаи. В манастир се влиза само поради страдания или нещастна съдба. Дъщерята на френския крал не е никак бедна, доколкото зная, а ако тя е нещастна, никой не бива да узнае.

– Сир – отговори Луиз, която си даде сметка за вълнението на баща си. Вълнението беше толкова рядка проява при егоист като Луи XV, че то трогна принцесата по-дълбоко, отколкото тя искаше да го покаже. – Сир, не разнежвайте сърцето ми, като ми показвате вашата нежност. Мъката ми не е обикновена мъка. Ето защо моето решение противоречи на обичаите в наши дни.

– Значи вие страдате – извика кралят в проблясък на чувствителност. – Ти страдаш, бедно дете!

– Много, сир – отговори госпожа Луиз.

– О, момичето ми, защо не сте ми казали?

– Защото това са мъки, които човешка ръка не може да излекува.

– Вие сте вярваща, Луиз, и все пак вие бихте могли със силата на религията...

– Все още недостатъчно, сир. И се оттеглям в манастир, за да намеря повече вяра. В тишината Бог разговаря с човешкото сърце, а в самотата човек разговаря с Божието.

Кралят направи крачка назад, като гледаше госпожа Луиз с учудване.

– Никога не сте ми говорили по този начин. Преувеличавате, скъпо дете. Аскетизмът ви погубва.

– О, сир, не наричайте с тази светска дума най-искреното и най-вече най-необходимото себеотрицание, което някога някоя поданичка е предложила на своя крал и някоя дъщеря на своя баща в случай на нужда. Сир, вашият трон, чиято горда сянка така щедро ми предложихте преди малко, се клати под удари, които вие все още не усещате, но аз вече предугаждам. Нещо дълбоко руши и дълбае пропаст, която може внезапно да погълне монархията. Казвали ли са ви някога истината, сир?

Госпожа Луиз се огледа, за да види дали някой не може да я чуе, и като видя, че всички придворни бяха на разстояние, продължи:

– Е, добре, аз зная истината. Облечена в дрехата на сестра на съст-раданието, съм посетила двадесет пъти мрачните улички, потъналите в глад мансарди, пълните с мъка кръстопътища. Е, добре! По тези улици, в тези мансарди, по тези кръстовища, сир, през зимата хората умират от глад и от студ, а през лятото – от жажда и горещина. Полята, които вие, сир, не виждате, защото ходите от Версай в Марли и от Марли във Версай, не раждат повече зърно, не казвам, за да прехранват народа, а за посе-в в браздите. Нечия вража сила е прокълнала браздите, които само поглъщат семето, а не раждат. На всички тези хора липсва хляб, те негодуват глухо, тъй като във въздуха летят неясни и неразбираеми слухове. В здрача на нощта слуховете шептят за железни вериги и тирания и при тези думи недоволните се пробуждат, престават да се оплакват и започват да негодуват. Военните бодат с безсмислените си шпаги земята, където зрее свободата, посята с пълни шепи от енциклопедистите. Писателите – и как ли би станало това, ако хората не започваха да виждат неща, които не виждаха досега – знаят, че ние причиняваме зло, и съобщават това на народа, който смръщва вежди всеки път, когато види да минават покрай него господарите му. Ваше величество жени сина си! Някога, когато кралица Ана Австрийска женеше нейния син, Париж направи подаръци на принцеса Мария-Терезия. Днес обратното, не само че градът не предлага нищо, но и Ваше величество трябваше да увеличи данъците, за да заплати каретите, с които водят една дъщеря на Цезарите при един син на Свети Луи. Духовенството е привикнало от много време да не се моли вече на Бога, но то усеща, че земите му са раздадени, привилегиите му – изчерпани, а сандъците му – празни, и отново започва да се моли на Бога за онова, което нарича щастие на народа! И накрая, сир, трябва ли да ви се каже онова, което вие добре знаете, онова, което вие видяхте с толкова горчивина и което не споделихте с никого? Кралете, нашите братя, които някога ни завиждаха, днес извърщат глава от нас. Вашите четири дъщери, сир, дъщерите на краля на Франция, не са омъжени, а в Германия има двадесет принцове, в Англия – трима, шестнадесет – в държавите на Север, без да броим нашите роднини – Бурбоните, в Испания и Неапол, които ни отбягват, както и другите. Може би Турция би ни пожелала, ако не бяхме дъщери на толкова християнски крал! О, не говоря за себе си, татко, не се оплаквам. Това състояние е щастие за мен, защото съм свободна, защото от мен никой не се нуждае, защото ще мога – в оттеглянето си, размишленията си, бедността си – да моля Бога да отклони от вашата глава и от главата на моя племенник ужасната буря, която аз виждам да се надига от земята

към небето.

– Момичето ми, детето ми – каза кралят, – страховете ви превръщат това бъдеще в по-страшно, отколкото то е.

– Сир, сир – каза госпожа Луиз, – спомнете си за една древна принцеса, за тази царска пророчица⁸⁷. И тя като мен предричаше на баща си и братята си война, разрушения, пожари, а баща ѝ и братята ѝ се присмиваха на нейните предсказания и казваха, че са безумни. Не се отнасяйте с мен, както са се отнесли с нея. Пазете се, татко, размислете, кралю!

– Дъще – каза кралят след мрачно мълчание, – умолявам ви, не ме напускайте поне в този момент, ще разбием сърцето ми.

Луиз дьо Франс взе ръката му и погледна с любов в очите му.

– Не – каза тя, – не, татко, нито час повече в този дворец. Не, време е да се моля. Чувствам сила, че ще успея да изкупя със сълзите си всички удоволствия, към които вие се стремите. Вие сте още млад, вие сте добър баща, вие ще успеете да простите.

– Остани с нас, Луиз, остани с нас – каза кралят, като я стисна в прегръдката си.

Принцесата поклати глава.

– Моето кралство не е на този свят – каза тя тъжно, като се отдръпваше от кралската прегръдка. – Сбогом! Днес аз казах неща, които ми тежах на сърцето от десет години. Бременото им ме задушаваше. Сбогом, аз съм удовлетворена. Вижте – аз се усмихвам, днес аз съм щастлива. Не съжалявам за нищо.

– Дори и за мен ли, момичето ми?

– О! За вас сякаш да съжалявам, ако не можех повече да ви виждам, но вие ще идвате понякога в Сен Дьони, вие никога няма да ме забравите.

– О, никога, никога!

– Не се разнежвайте, сир, нека не караме хората да мислят, че тази раздяла ще бъде дълга, сестрите ми не знаят още нищо, така поне мисля. В течение са единствено моите довереници.

Кралят прочете в очите на дъщеря си, че решението ѝ бе окончателно. Всъщност и той предпочиташе тя да замине без шум. Ако госпожа Луиз се боеше от риданията по повод нейното решение, кралят се боеше

87. Луиз има предвид Касандра – в древногръцката митология прорицателка, дъщеря на цар Приам и Хекуба. Отхвърлила любовта на Аполон и прокълната от него никога да не вярва в предсказанията ѝ. След падането на Троя Агамемнон я получава като плячка – бел.прев.

още повече от тях заради своите нерви. Освен това той искаше да отиде в Марли, а твърде многото страдание във Версай би го принудило да отложи пътуването си.

28. Лок, Шиф и Грай

Луи XV, останал сам, продължи пътя си през един коридор, който водеше към апартамента на неговите дъщери. До тапицираната врата той се спря за миг и поклати глава. „Има само една добра между тях и тя току-що си замина“, процеди той през зъби. Завесата се отмести и Луи XV бе поздравен от три вбесени гласа, изричащи в хор следните думи:

– Благодаря, татко!

Кралят бе обкръжен от останалите си три дъщери.

– А! Това си ти, Лок – каза той, като се обърна към най-голямата от трите, с други думи, към госпожа Аделаид. – А, Бога ми, толкова по-зле, обиждай се или не се обиждай, казах ти истината.

– А! – каза госпожа Виктоар. – Вие не ни казвате нищо ново, сир. Ние знаем, че вие винаги сте предпочитали Луиз.

– И защо предпочитате Луиз пред нас? – попита с горчивина госпожа Софи.

– Защото Луиз не ме измъчва – отговори Луи XV с онова добродушие, което той показваше във великолепна светлина.

– О! Тя ще ви измъчи, бъдете спокоен, татко – каза госпожа Софи с горчивина, която привлече вниманието на краля към нея.

– Какво знаеш ти по този въпрос, Грай? – попита той. – Нима Луиз ти се е доверила на тръгване? Това би ме учудило, защото тя не те обича.

– А, честна дума. Аз й отговарям със същото – отговори Софи.

– Много добре! – каза Луи XV. – Мразете се, ненавиждайте се, разкъсвайте се! Това си е ваша работа, щом не ме безпокоите, за да възстановявам реда в кралството на амазонките, това ми е все едно. Но аз искам да зная с какво бедната Луиз ще ме измъчи?

– О, госпожа Луиз – отговори Софи – е завладяна от демона, който безпокоеше игуменката на Шел. Госпожа Луиз се оттегля в манастир, за да се занимава с опити.

– Хайде, хайде – каза Луи XV, – моля ви, без намеци относно

добродетелта на вашата сестра. Никога не ми е донасяно нищо конкретно, а все пак се говорят толкова много неща. Не започвайте отново!

– О, аз не говоря за нейната добродетел – каза госпожа Софи. – Казвам, че тя ще прави опити, и това е всичко.

– Какво лошо виждате в това, ако тя се занимава с химия, хералдика, пее, свири на флейта, удря по барабаните, блъска по клавесина и кара струните му да стържат?

– Казвам, че тя ще се занимава с политика.

Луи XV потрепери.

– И тъй като тя ще изучава философия, теология, ще продължи коментариите си по папския едикт „Unigenitus“⁸⁸, ние, останалите членове на семейството, ще изглеждаме ненужни, защото тя ще продължи заниманията си с идеите на управлението, метафизичните системи и теологията.

– Ако това ще отведе сестра ви в рая, какво лошо има – поде Луи XV, твърде изненадан въпреки всичко от връзката, която откриваше между обвиненията на Грай и политическата реч, която госпожа Луиз произнесе на тръгване. – Да не би да завиждате за нейното блаженство? Това би означавало, че сте лоши християнки.

– А, честна дума, не – каза госпожа Виктор. – Да върви, където иска, само че аз няма да я последвам.

– Нито пък аз – каза госпожа Софи.

Госпожа Адelaide, най-голямата от трите, събра цялата си логика, за да нанесе на краля по-решителен удар от тези, които се бяха хлъзгали по бронята му.

– Госпожи – каза тя с остър тон, толкова типичен за нея, когато напускаше състоянието си на безгрижие, накарало баща ѝ да я кръсти с името „дрипа“, – госпожи, вие не намерихте за нужно или по-скоро не се осмелихте да кажете на краля истинската причина за заминаването на госпожа Луиз.

– Хайде, още някоя клевета – каза кралят. – Кажете, Лок, кажете.

– Хайде, говорете, сестро, говорете – казаха двете принцеси нетърпеливо, очаквайки да чуят каква е причината, която толкова много заплашваше краля.

– Добрите ми малки сърчица – продължи Луи XV, – вижте колко много обичат те баща си.

88. „Unigenitus“ – догматичен труд, написан от папа Климент XI на 8 септември 1713 г. – бел.ред.

И той се утеши, мислейки, че им отвръщаше със същото.

– Всъщност – продължи госпожа Аделаид – това, от което нашата сестра Луиз се страхуваше най-много на света, тя, която държеше толкова на етикета, беше...

– Хайде, поне довършете, след като започнахте.

– Е, добре, сир, това е натрапването на нови лица.

– Натрапването ли казахте? – попита кралят, недоволен от това начало, защото предварително виждаше накъде водеше то. – Нима при мен има натрапници? Нима ме насилват да приема онези, които аз не желая?

Това беше сръчна маневра, за да се промени напълно смисълът на разговора.

– Изразих се зле. Това не е точната дума. Вместо да кажа натрапване, трябваше да кажа въвеждане.

– А-а-а! – каза кралят. – Това е напредък. Признавам, че другата дума ме смущаваше. Предпочитам въвеждане.

– И все пак, сир – продължи госпожа Виктор, – мисля, че не сме намерили истинската дума.

– И да видим коя е тя?

– Думата е представяне.

– Но да – казаха другите две сестри, присъединявайки се към по-голямата. – Мисля, че този път я намерихме.

Кралят сви устните си.

– А, така ли мислите? – каза той.

– Да – поде госпожа Аделаид. – Та, казвам, че сестра ми се страхуваше много от новите представяния.

– Е, и! – каза Луи, който вече искаше да свърши с това по-бързо.

– Е, и, татко, тя би се страхувала да види как в двора пристига госпожа графинята Дю Бари.

– Хайде, де – извика кралят с непреодолим прилив на досада. – Хайде, кажете думата и не се въртете около нея толкова дълго време. Колко сте бавна, госпожо Истина!

– Сир – отговори госпожа Аделаид, – не съм толкова закъсняла, когато уведомявам Ваше величество по този въпрос. Задържа ме единствено уважението към вас и единствено заповед от ваша страна можеше да отвори устата ми.

– О, така ли? Без нея вие бихте държали устата си затворена, не бихте се прозявали, не бихте говорили, а също така и не бихте хапали...

– Вярно е, сир – продължи госпожа Аделаид, – че открих

истинската причина за оттеглянето на сестра ми.

– Ей... – прекъсна ги Луи XV като баща от пиеса на Молиер. – Присъединяваме се към мнението значи. Струва ми се, че в семейството има заговор. И затова значи това представяне не може да се състои. И затова значи госпожите не са си у дома, когато искам да ги посетя. И затова значи те не отговарят нито на молбите, нито на исканията за аудиенция.

– На какви молби и на какви искания за аудиенция? – попита госпожа Аделаид.

– Е, вие го знаете добре. На молбите на госпожица Жана Воберние – каза госпожа Софи.

Кралят стана от мястото си вбесен. Очите му, толкова спокойни и нежни, хвърлиха светкавица, твърде обезпокоителна за трите сестри. Тъй като сред тях не можеше да се намери героиня, способна да понесе бащиния гняв, и трите сведоха чело пред бурята.

– Ето – каза той – какво правите, за да ми докажете, че съм се излъгал, казвайки, че най-добрата от четирите ми дъщери е заминала.

– Сир – каза госпожа Аделаид, – Ваше величество се отнася зле с нас, по-зле, отколкото с кучета.

– Вярвам ви, защото, когато пристигам, моите кучета ми се умилкват, те са ми истински приятели. И така, сбогом, госпожи! Отивам да видя Шарлот, Бел-Фий и Градине. Клетите животни! Да, аз ги обичам и ги обичам най-много за това, че не лаят истини.

– Капитанът на хрътките, хей, капитанът на хрътките!

Офицерът, когото дариха с тази особена титла, дотича.

– Да отворят стаята с кучетата – каза кралят.

– О, сир – провикна се офицерът, като се хвърли пред Луи XV. – Нека Ваше величество не прави повече нито крачка!

– Е, добре, какво има? – каза кралят, спирайки се пред прага на вратата, под която се долавяше лаят на кучетата, подушили своя господар.

– Сир – каза офицерът, – простете усърдието ми, но не мога да позволя на краля да влезе при кучетата.

– А, добре – каза кралят, – разбирам. Стаята не е подредена... Е, добре, изведете Градине!

– Сир – прошепна офицерът, чието лице изрази объркване. – Градине не е ял и пил нищо от два дни и се страхуваме да не би да е побеснял.

– О! – извика Луи XV, – решително аз съм най-нещастният човек. Градине – побеснял! Но това е върхът на мъките ми.

Капитанът на хрътките сметна за свой дълг да пророни една сълза,

за да оживи сцената. Кралят се завъртя на пети и се оттегли в кабинета си, където го очакваше неговият камериер. Последният, като видя разстроено лице на краля, се скри в бойницата на един прозорец.

– А, добре, разбирам – прошепна Луи XV, без да обърне внимание на предания си служител, – това не може да бъде министър, достоен за един крал. – И като започна да обикаля с големи крачки из кабинета си, продължи. – Ах, добре разбирам, че господин Дьо Шоазьол се подиграва с мен. Дофинът смята себе си за половин господар и се надява да стане плен, когато настани малката австрийка на трона. Луиз ме обича, но е доста сурова, защото ме поучава и си отива. Останалите ми дъщери пеят песнички, в които ме наричат Блез. Граф Дьо Прованс превежда Лукреций⁸⁹, граф Д'Артоа тича из уличките. Кучетата ми побесняват и искат да ме хапят. Решително само бедната графиня ме обича. Да вървят по дяволите онези, които искат да й причинят зло!

Тогава, вземайки отчаяно решение, крал Луи XV седна до масата, върху която работеше и която бе издържала тежестта на последните договори и прекрасните писма на великия крал.

– Сега разбирам защо всички около мен искат да ускорят пристигането на дофината. Тя трябваше – продължи кралят – да мине покрай Реймс и Ноайон, без да спира, и да пристигне веднага в Компьен. Ще подкрепим поредния церемониал. Три дни приеми в Реймс и един... Бога ми, два... Не, три дни празници в Ноайон. Така ще спечеля шест дни. Шест хубави дни.

Кралят взе перото и сам написа на господин Дьо Стенвил заповед да се спре за три дни в Реймс и за три дни в Ноайон. После, изпращайки да повикат служебния куриер, му каза:

– И по корем ще се влачите, но ще предадете тази заповед на адресата й.

А после със същото перо написа:

Скъпа графиньо,

Днес настаняваме Замор във владенията му. Заминавам за Марли. Тази вечер ще ви кажа в Люсиен всичко, което мисля в този миг.

Франция

89. Лукреций – римски философ и поет. В поемата „За природата на нещата“ застъпва атомистиката на Демокрит и Епикур – светът се състои от вечни и неделими първични материални частици, които се различават по тегло и форма и вечно се движат в празното пространство – бел.ред.

– Дръжте, Льобел – каза той. – Отнесете това писмо на графинята и се отнасяйте добре с нея.

29. Госпожа Дьо Беарн

Като не можа да намери сред дамите от двора толкова желаната и необходима кръстница (защото без нея представянето на госпожа Дю Бари не можеше да се състои), Жан беше хвърлил око на провинцията, беше се запознал с положението на дамите там, преравайки градовете, и бе открил онази, която му трябваше, покрай бреговете на Мозел, в една все още добре поддържана къща в готически стил. Това, което му беше необходимо за представянето, беше някоя стара тъжителка с някой стар нерешен процес.

Старата тъжителка беше графиня Дьо Беарн. Старият процес беше едно съдебно дело, от което зависеше цялото ѝ богатство и което беше свързано с господин Дьо Мопу, сблизил се наскоро с госпожа Дю Бари и открил някакво неподозирано досега роднинство и като следствие от всичко това я наричаше своя братовчедка. Предвиждайки пост за себе си в канцлерството, господин Дьо Мопу беше показал трескаво приятелство към фаворитката във вчерашния ден и показваше към нея трескав интерес предвид утрешния ден, а приятелството и интересът го бяха назначили чрез ръката на краля за вицеканцлер, но всички го наричаха съкратено само вис⁹⁰.

Пъргава, кльошава, винаги търсеца прехрана, непрестанно въртяща очи на уплашена котка под сивите си вежди, госпожа Дьо Беарн беше запазила костюма на жените от нейната младост. И понеже изменчивата мода понякога проявява и разум, един костюм на младо момиче от 1740 година се беше превърнал в костюм на старица от 1770 година!

Тя съжаляваше единствено, че не е богата, за да остави на сина си достойно за името им богатство. Синът ѝ беше обикновен младеж от провинцията (там ги има много такива), срамежлив като девойка и много по-привързан към прелестите на материалния живот, отколкото към предимствата на славата.

На госпожа Дьо Беарн ѝ оставаше утехата да нарича „моите земи“ земите, които нейният адвокат оспорваше на семейство Дьо Салюс, но

90. На френски вице се произнася „вис“; означава също и порок – бел.прев.

понеже беше жена със здрав разум, съзнаваше, че ако трябва да иска заеми въз основа на тези земи, нито един лихвар, а дръзки лихвари имаше много по онова време във Франция, и нито един прокурор, а винаги е имало много обиграни прокурори, нямаше да ѝ дадат и су.

Пристигането на Шон, представила се под името госпожица Флажо, предизвика предвид разположението на духа ѝ едно нежно потрепване.

Човек вярва на онова, което му се иска. Ето защо госпожа Дьо Беарн съвсем естествено се поддаде на разказа на младата жена.

И въпреки всичко тя откриваше в него малка сянка. Графинята познаваше от двадесет години господин Флажо, беше го посещавала повече от двеста пъти на улица „Пти-Лион-Сен-Совьор“, а никога не беше забелязвала върху квадратния килим, който ѝ се струваше твърде малък за огромния кабинет, та никога, както казахме, не беше забелязала по този килим някое палаво дете, дошло да търси кутиите с бонбони, предназначени за клиентите и клиентките.

И така, след като Шон си беше тръгнала, госпожа Дьо Беарн, убедена, че е дошъл моментът да направи жертва, се качи на свой ред в една стара карета и накара кочияшите да бързат така, че тя премина през Ла Шосе един час преди дофината и пристигна пред бариерата Сен Дьони едва пет или шест часа след госпожица Дю Бари.

Тъй като пътничката имаше много малко багаж, а най-неприятното нещо за нея бе да събира сведения, госпожа Дьо Беарн накара кочияша да спре каретата на улица „Пти-Лион“, до вратата на господин Флажо. Това не стана без значителен брой любопитни – а всички парижани са любопитни – да се спрат пред бъдещата почитание карета, която сякаш бе излязла от конюшните на крал Анри IV.

Улица „Пти-Лион“ не е широка. Госпожа Дьо Беарн спря величествено и след като плати на кочияша, заповяда да закарат каретата в странноприемницата „Пеещият петел“ на улица „Сен-Жермен де Пре“, където имаше навика да отсяда.

Тя се изкачи по мрачното стълбище на господин Флажо, като се държеше за мръсния въжен парапет. Стълбището беше хладно, добре дошло за старичката, уморена от изминатия бързо в горещината път.

Господин Флажо повдигна одеялото, което се беше свлякло надолу, защото му беше горещо, когато неговата прислужница Маргьорит му съобщи за пристигането на госпожа Дьо Беарн. Така нагласен, той се приближи към вратата усмихнат, но в тази усмивка се четеше отънък на учудване, и то толкова подчертан, че графинята счете за свое

задължение да му каже:

– Е, добре, какво има, скъпи ми господин Флажо? Това съм аз.

– Бихте ли ми позволили да се порадвам на тази толкова приятна изненада?

Госпожа Дьо Беарн потъна в креслото и повдигна краката си, за да остави място между пода и сатенените си обувки за малката кожена възглавничка, която Маргьорит слагаше под тях. Тя се изправи бързо.

– Как така изненада? – каза тя, като сбръчка носа си, натежал от очилата, които току-що беше извадила от калъфа им, за да вижда по-добре господин Флажо.

– Несъмнено?! Аз мислех, че вие сте в земите си, госпожо – отговори адвокатът.

– Както знаете, аз бях там, но при първия ваш сигнал ги напуснах.

– При първия ми сигнал ли? – попита адвокатът учудено.

Очите на господин Флажо придобиха големината на очилата на графинята.

– Надявам се, че съм дошла бързо – каза тя – и че вие ще бъдете доволен от мен.

– О, госпожо, говори се, че кралят замисля държавен преврат и се надява да унищожи парламента. Но бих ли могъл да ви предложа нещо да се подкрепите?

– Не се отнася за краля, не се отнася за държавния преврат!

– А за какво се отнася, госпожо?

– Става дума за моя процес. Във връзка с моя процес ви питах дали няма нещо ново.

– О, що се отнася до това – каза господин Флажо, като поклати тъжно глава, – няма нищо ново, госпожо, абсолютно нищо, абсолютно нищо...

– Нищо, откакто госпожица дъщеря ви говори с мен. Всъщност, тъй като тя говори с мен оня ден, добре разбирам, че не може да се е случило нещо кой знае какво оттогава.

– Дъщеря ми ли, госпожо?

– Да.

– Простете ми, госпожо – каза господин Флажо, – но е невъзможно аз да съм изпратил при вас дъщеря си.

– Невъзможно?!

– По една безкрайно проста причина – аз нямам дъщеря.

Господин Флажо стана неспокоен. Той повика Маргьорит, за да донесе освежителни напитки, които да предложи на графинята, и най-вече

за да я наблюдава. „Бедната жена, помисли той, главата ѝ се е завъртяла.“

– И вие не сте натоварили тази ваша дъщеря – продължи графинята, следвайки своята мисъл, – вие не сте я натоварили да ми съобщи пътъм, че моят процес е започнал?

– Не.

Графинята скочи от креслото си, като се удари с двете си ръце по колената.

– Пийнете си нещо, госпожо графиньо – каза господин Флажо, – това ще ви се отрази добре.

В същото време той направи знак на Маргьорит, която се приближи с две чаши бира върху един поднос, но старата дама вече не беше жадна. Тя отблъсна така грубо подноса с чашите, че госпожица Маргьорит, която, изглежда, разполагаше с известни привилегии в този дом, се почувства засегната.

– Хайде, хайде – каза графинята, като гледеше господин Флажо изпод очилата си, – нека си изясним нещата, ако обичате.

– Съгласен съм – каза господин Флажо. – Останете, Маргьорит! Госпожата ще приеме нещо разхладително след малко. Да си изясним нещата.

– Да, да ги изясним, ако обичате, скъпи ми господин Флажо. Човек би казал, че главата ви се е замаяла от горещината.

– Не се дразнете, госпожо – каза адвокатът, като отмести креслото си назад и по този начин се отдалечи от графинята. – Не се дразнете и нека да поговорим.

Госпожа Дьо Беарн сплете ръце, като с това изразяваше дълбокото си безпокойство.

– Какво? – попита тя. – Вие не сте праснали да ме повикат в Париж чрез някоя ваша сестра, племенница или братовчедка?

– Никога не бих помислил за това, като знам колко скъп е престоят в Париж.

– Но какво става с делото ми?

– Запазвам си правото да ви държа в течение, когато то ще се гледа в съда, госпожо.

– Значи делото ми няма да се гледа скоро?

– Не, доколкото зная, госпожо.

– И не е ставало дума за скорошното му гледане?

– Не, госпожо, за Бога, не!

– В такъв случай – провикна се старата дама, като се надигна – са

ме изиграли недостойно и недостойно са се подиграли с мен.

Господин Флажо освободи ниското си чело от перуката и измънка:

– Много се боя, че това е точно така, госпожо.

– Господин Флажо! – провикна се графинята.

Адвокатът подскочи от креслото си и направи знак на Маргьорит, която стоеше наблизко, готова да подкрепи господаря си.

– Господин Флажо – продължи графинята, – няма да понеса това унижение и ще се обърна към полицейския лейтенант, за да намери глупачката, която ме обиди по този начин.

– И какво? Още един процес ли? – попита тъжно адвокатът.

– Уви! – каза тя. – А идвах толкова щастлива.

– Но какво ви каза всъщност тази млада жена, госпожо?

– Най-напред, че идва от ваше име.

– Каква ужасна интригантка!

– И от ваша страна тя ми съобщи, че гледането на моето дело е предстоящо. Не можех да се бавя много, защото в противен случай щях да пристигна твърде късно.

– Уви! – повтори господин Флажо на свой ред. – Твърде далеч сме от гледането на делото, госпожо.

– Вижте, господин Флажо – продължи госпожа Дьо Беарн, – искате ли да ви кажа нещо?

– Кажете го, госпожо.

– Аз няма да продължа процеса.

– О, що се отнася до това, вие ще сгрешите.

– Боже мой, Боже мой – каза бедната графиня, – аз съм на края на силите си.

– О, ще ви дам съвет да се върнете във вашите земи и отсега нататък да не вярвате на онези, които ще се представят пред вас от мое име без нито една дума, написана от мене.

– Наистина ще трябва да се завърна в моите земи!

– Това е мъдро решение.

– Но, повярайте ми, господин Флажо – изстена графинята, – ние повече няма да се видим на този свят.

– Ах, какво нещастие!

– Но аз имам жестоки врагове, нали?

– Бих се заклел, че това е номер от страна на семейство Дьо Салюс.

– Номерът е твърде мръсен във всеки случай.

– Да, не струва много – каза господин Флажо.

– Защото справедливостта не е вече същата, защото влияят на

Парламента, защото господин Дьо Мопу поиска да стане канцлер, вместо да си остане председател. Господин Флажо, сега бих пийнала нещо.

– Маргьорит! – провикна се адвокатът.

Маргьорит се върна. Тя беше излязла, след като видя миролюбивия обрат, който вземаше разговорът. И тя, както казахме, се върна с подноса и двете чаши, които беше отнесла. Госпожа Дьо Беарн изпи бавно своята чаша, след като удостои адвокатата си с честта я да чукне в неговата, а после тръгна към преддверието, като направи тъжен реверанс и изрече още по-тъжни думи за сбогом.

Господин Флажо я последва, като държеше перуката си в ръка.

Госпожа Дьо Беарн беше вече на площадката и търсеше въжето, което служеше за парапет, когато една ръка затисна нейната, а една глава се удари в гърдите ѝ. Ръката и главата принадлежаха на един писар, който изкачваше бързешком стъпалата.

– Ето, господин Флажо, ето съобщение за делото Беарн! – И той му подаде лист хартия.

Като чу това, госпожа Дьо Беарн се изкачи отново по стълбата, блъсна писаря, хвърли се върху господин Флажо, изтръгна от ръцете му листа хартия и затвори адвокатата в кабинета му. Това стана, преди писарят да получи две плесници, които Маргьорит му удари вместо отговор на двете му целувки.

– Е, добре – извика старата дама, – какво пише там, господин Флажо?

– Бога ми, не зная нищо, госпожо, но ако благоволите да ми върнете листа, ще ви кажа.

– Наистина, ето го, добри ми господин Флажо. Четете, по-бързо четете!

Той разгледа подписа на листа.

– Това е от господин Гилду, нашия прокурор.

– Ах, господи!

– Той ме кани – продължи господин Флажо с нарастващо смайване – да бъда готов за пледоария във вторник, защото нашето дело е в ход.

– В ход! – извика графинята, като подскочаше. – В ход, а, внимавайте, господин Флажо, да не се шегуваме.

– Както виждате, подписът е на Гилду.

– Наистина! В ход от тази сутрин и ще трябва да се пледира във вторник. Но тогава, господин Флажо, значи тази дама, която ме посети, не е интригантка.

– Изглежда, че не е.

– Но щом не е била изпратена от вас... Сигурен ли сте, че не сте я изпратили вие?

– По дяволите, сигурен съм. Аз губя нишката.

– Аз се беся на нея. Ах, оставете ме отново да я прочета, скъпи ми господин Флажо. Написано е, че делото е в ход и ще се пледира по него. Ще се пледира пред господин председателя Мопу.

– По дяволите, така ли пише?

– Несъмнено.

– Но това е ужасно!

– И защо?

– Защото господин председателят Дьо Мопу е голям приятел на семейство Дьо Салюс.

– Вие знаете това?

– Той не излиза от дома им.

– Ох, ето ни в по-голямо затруднение от когато и да било.

– И все пак – каза господин Флажо – няма какво да говорим. Трябва да отидете и да се срещнете с него.

– Но той ще ме приеме по ужасен начин.

– Възможно е. Пред господин Дьо Мопу не може да се случи нещо добро.

– Значи вие ме съветвате да не ходя при него?

– Опазил ме Бог, госпожо, да се наложи да ви дам такъв съвет. Само че ви оплаквам заради необходимостта от подобна среща.

– Господин Флажо, вие говорите с мен подобно на войник, готов да дезертира от бойното поле. Човек би казал, че се страхувате да поемете делото.

– Госпожо – отговори адвокатът, – през живота си съм изгубил и такива дела, които имаха повече изгледи да бъдат спечелени от това.

Графинята въздъхна, но повика на помощ цялата си сила.

– Ще завърша делото – каза тя с достойнство, което беше в контраст с жалката същност на този разговор. – Няма да позволя да говорят за мен, че след като съм имала възможност да сторя нещо, аз съм отстъпила пред заговора. Ще загубя делото, но ще покажа на недобросъвестните лицето на една достойна жена, каквито днес в двора не са много. Ще ми подадете ли ръката си, господин Флажо, за да ме придружите?

– Госпожо – каза господин Флажо, призовавайки цялото си достойнство на свой ред, – ние, членовете опозиционери от Парижкия парламент, се заклехме да не влизаме в никакви отношения и да не се срещаме с онези, които изоставиха парламентаристите заради делото на

господин Д'Егийон. Съединението прави силата и тъй като господин Дьо Мопу е непоследователен в това дело и ние не сме доволни от него, ще останем в нашия лагер.

– Ама че тъжен адвокат – промърмори на себе си госпожа Дьо Беарн. – Страхувам се, че пред Парламента ще имам по-малко успех с него, отколкото имах самата аз пред моята дълга възглавница.

После продължи високо с усмивка, под която се опитваше да скрие безпокойството си.

– Сбогом, господин Флажо. Проучете добре делото, моля ви. Не се знае какво би могло да се случи.

– Е, госпожо, вашето дело при човек като господин Дьо Мопу е загубено. Остава ни само да спечелим пред публиката и понеже няма справедливост, ще направим скандал!

– Господин Флажо...

– Госпожо, да бъдем философи... Да вдигнем шум!

– Да те гръмне дяволът – измърмори графинята. – Некадърен адвокат, който не вижда никакъв изход, освен да се увива във философски дрипи. Да вървим при господин Дьо Мопу, който не е философ. С него може би ще се спазаря по-добре, отколкото с теб!

И старата графиня остави господин Флажо и се отдалечи от улица „Пти-Лион-Сен-Совьор“, след като за два дни беше преминала през всички стъпала между надеждата и отчаянието.

30.

Порокът

Старата графиня трепереше, отивайки у господин Дьо Мопу. Когато стигна до жилището, тя завари портиера да разговаря с някакъв слуга, който, изглежда, му даваше нареждания. Тя предпазливо изчака от страх да не би нейното присъствие да попречи на двамата събеседници, но забелязвайки я, слугата се оттегли. Портиерът се приближи до каретата и попита за името на посетителката.

– О, зная – каза тя, – че по всяка вероятност няма да имам честта да се срещна с Негово превъзходителство.

– Това е без значение, госпожо – отговори портиерът, – окажете ми все пак честта да ми кажете името си.

– Графиня Дьо Беарн – отговори тя.

– Негово превъзходителство е у дома си – отговори портиерът.

– Но несъмнено той не приема?

– Ще приеме госпожа графинята – каза портиерът.

Госпожа Дьо Беарн слезе от каретата, като не знаеше дали сънува, или е будна. Вратарят дръпна един шнур и звънецът прозвъня два пъти. В преддверието се появи слугата и портиерът направи знак на графинята да влезе.

Господин Дьо Мопу скочи веднага и само с едно движение се облегна на камината. Госпожа Дьо Беарн направи три сковани поклона.

– Монсеньор – каза тъжителката, – поисках да дойда при Ваше превъзходителство, за да му изложа най-смирено моето искане, от което зависи цялото ми богатство.

Господин Дьо Мопу направи с глава лек знак, който означаваше „говорете“.

– Всъщност, монсеньор – поде графинята, – вие знаете, че цялото ми богатство, или по-точно богатството на сина ми, е свързано с изхода от делото, което водя в момента срещу семейство Дьо Салюс.

Господин Дьо Мопу продължи да глади брадичката си.

– Госпожо графиньо – каза той, – имате право, като казвате, че съм приятел на семейство Дьо Салюс, но имате основание и да вярвате, че поемайки печата, съм оставил настрана от държавните работи всяко приятелство. Впрочем ще ви отговоря, без да проявявам никаква специална грижа към вас, както подобава на върховен съдия.

– О, монсеньор, бъдете благословен! – провикна се старата графиня.

– Гледам на вашето дело като обикновен юрист – продължи канцлерът.

– Желая Ваше превъзходителство да се запознае с него.

– Направено е.

– Е, и? – попита старата графиня, като трепереше. – И какво мислите по този въпрос, монсеньор?

– За вашето дело ли? Казвам, че не може да има и съмнение.

– За какво? За спечелването му ли?

– Не, за загубването му. Ако имате да плащате нещо, след като съдиите отсъдят и наложат заповед...

– Е, и?

– Е, трябва да се подготвите да плащате.

– Но, монсеньор, тогава аз съм разорена!

– По дяволите, вие разбирате, госпожо графиньо, че правосъдието не може да вземе предвид подобни неща.

– Няма ли начин да се спогодим и запорът да бъде по-малък?

– Никого от вашите съдии ли не познавате? – попита вице канцлерът.

– Не, монсеньор.

– Това е лошо. Господата Дьо Салюс се познават с три четвърти от Парламента!

Графинята потрепери.

– Добре забележете – продължи вице канцлерът, – че това няма значение за същността на делото, тъй като един съдия не се оставя да бъде увлечен от собствените си пристрастия.

Това беше толкова вярно, колкото беше вярно и чувството за справедливост на канцлера, и прословутите апостолски добродетели на Дюбоа. Графинята без малко не припадна.

– Но в края на краищата – продължи канцлерът, – ако хвърлим цялостен поглед върху нещата, трябва да признаем, че съдията мисли повече за приятелите си, отколкото за онези, които не познава. Както си е, така си е. И понеже вие ще загубите делото, госпожо, последствията ще бъдат твърде неблагоприятни.

– Но това, което Ваше превъзходителство ми казва, е ужасно.

– О, що се отнася до мен, госпожо – продължи господин Дьо Мопу, – вие правилно преценявате, че аз ще се въздържа. Нямам какво да препоръчам на съдиите, а след като аз самият не съм съдия, значи мога да говоря.

– Уви, монсеньор, страхувам се от едно нещо!

Вице канцлерът впи малките си сиви очи в тъжителката.

– И то е, че господата Дьо Салюс живеят в Париж, че господата Дьо Салюс са много тясно свързани със съдиите и че в крайна сметка господата Дьо Салюс са всемогъщи.

– Всъщност – продължи господин Дьо Мопу – името, което носите, е едно от най-хубавите във Франция и то е достатъчна препоръка за мен.

– Което няма да ми попречи да загубя делото си, монсеньор.

– Но, по дяволите, аз съм безсилен.

– О, монсеньор, монсеньор – каза графинята, като клатеше глава.

– Струва ми се, госпожо – каза, усмихвайки се, господин Дьо Мопу, – че благоволихте да кажете, че нещата изглеждаха по-добре в доброто старо време.

– Уви, да, монсеньор. Поне така ми се струва. Спомням си с наслада времето, когато като обикновен кралски адвокат вие произнасяхте в парламента прекрасни речи и аз, млада жена по онова време, идвах с

радост да ви ръкопляскам.

– Все пак имаме госпожа Дьо Фаларис, която се опитваше да царува в момента, когато регентът си затваряше очите, имаме и Ла Сури⁹¹, която се вреше навсякъде и се опитваше да си гризне по нещо.

– О, монсеньор, госпожа Дьо Фаларис беше видна дама, а Ла Сури беше добро момиче!

– Нищо не можеше да им се откаже.

– Или по-скоро те не можеха да отказват нищо.

– О, госпожо графиньо – каза канцлерът, като се смееше така, че учудваше все повече и повече старата тъжителка, дотолкова видът му беше искрен и естествен. – Не ме карайте да говоря лоши неща за моите служители поне от любов към моята младост.

– Но Ваше превъзходителство не може да ми попречи да оплача изгубеното си богатство и завинаги разорения си дом.

– Ето какво означава човек да не е в крак с времето, графиньо. Направете жертва в името на днешния ден, направете жертва.

– О, монсеньор, колко сте добър. Та вие ми говорите като на приятел.

– Ех, ние сме на една и съща възраст, графиньо.

– Ех, защо ли не съм на двадесет години, монсеньор? Защо ли вие не сте един обикновен адвокат? Вие бихте пледирали в съда за мен и никой от семейство Дьо Салюс не би удържал победа срещу вас.

Канцлерът се направи, че не чува последните думи на графинята.

– На ваше място – каза той – щях да забравя старите, както те ви забравят, и да се обърна към младите, които се опитват да си намерят привърженици. Познавате ли, макар и малко, дъщерите на краля?

– Те са ме забравили.

– А освен това те са безсилни. Познавате ли дофина?

– Не.

– Всъщност – продължи господин дьо Мопу – той е твърде зает със своята ерцхерцогиня и не може да мисли за нищо друго. Да видим сред фаворитите. Защо не се обърнете към самата графиня?

– Към госпожа Дю Бари? – каза тъжителката, като отвори ветрилото си.

– Да. В дъното на душата си тя е добра.

– Твърде старомодна съм, за да ѝ се харесам, монсеньор.

– О, не, мисля, че се лъжете. Тя търси връзки с добри стари

91. На френски *ла сури* означава мишка – бел. прев.

семейства. Да ви кажа честно, нейният негър може да ви спаси, и то, както каже на господарката си, че би му доставило удоволствие, ако вие спечелите. Нали знаете, протекции... Той прави всичко, каквото си поиска, с господарката си, а тя прави всичко, което си поиска, с краля.

– Но тогава излиза, че Замор управлява Франция?

– Хм – каза господин Дьо Мопу, като клатеше глава, – Замор е твърде влиятелен. И бих предпочел да съм скаран, хм, с дофината например, отколкото с него.

– Иисусе – провикна се госпожа Дьо Беарн, – ако толкова сериозен човек като Ваше превъзходителство не казваше подобни неща...

– Ех, Бога ми, не само аз ви казвам това, а всички. Питайте херцозите или перовете дали забравят, отивайки в Марли или Люсиен, бонбоните за устата и перлите за ушите на Замор. И аз самият, канцлерът на Франция или почти канцлерът, с какво мислихте, че се занимавах, когато дойдохте? Подготвих документите му за управител.

– За управител?

– Да, господин Дьо Замор е назначен за управител на Люсиен.

– Какво падение, Боже мой! – провикна се старата графиня. – Но в такъв случай монархията е загубена?

– Във всеки случай е сериозно болна, графиньо. А от болен, който умира, както знаете, се измъква каквото може. Знаете ли какво ви трябва, за да бъдете добре приета от госпожа Дю Бари?

– Какво?

– Трябва да занесете документите на нейния негър... На това му викам хубаво влизане в нейния дом.

– Така ли мислите, монсеньор? – попита графинята смутено.

– Сигурен съм, но...

– Тогава – каза решително бедната стара тъжителка, пречупена от всички тези превратности – съдбата не желае да направи нищо за мен. Ето, че Ваше превъзходителство ме прие, както не ме е приемал никой досега, а аз не се надявах дори на честта да го зърна. Е, добре! Липсва ми още нещо: не само имам намерението да ухаждам госпожа Дю Бари (аз, една Дьо Беарн), за да се добера до нея, а на всичко отгоре и да нося документите на този ужасен негър, когото бих удостоила единствено с удар по задника, ако го бях срещнала на улицата. А ето, че не мога да се добера до това малко чудовище.

Господин Дьо Мопу започна отново да се глади по брадичката и имаше вид на човек, който търси изход, когато изведнъж съобщиха.

– Виконт Жан дю Бари!

При тези думи канцлерът плесна с ръце изненадано, а графинята се строполи в креслото си без дихание и пулс.

– Хайде сега кажете, че отново сте изоставена от съдбата, госпожо! – провикна се канцлерът. – Ах, графиньо, графиньо, напротив, небето се бори за вас...

Слугата се оттегли, но миг по-късно се върна, като водеше нашия познат Жан дю Бари, който влезе с изпънат прасец и превързана ръка. След обичайните поздрави, докато нерешителната и трепереща графиня се опитваше да стане, за да се сбогува, а канцлерът ѝ даваше незабележим знак с глава, който трябваше да означава, че аудиенцията ѝ е приключила, виконтът рече:

– Простете ми, монсеньор, простете ми, госпожо, че ви обезпокоих. Моля ви, останете, госпожо... Аз имам да кажа само две думи на Негово превъзходителство, ако той прояви добрината да ме изслуша.

Графинята седна отново, без да чака да я молят. Сърцето ѝ биеше от радост и нетърпение.

– Но може би аз ще преча, господине? – попита тя.

– О, Боже мой, не. Ще кажа само две думи на Негово превъзходителство и ще отнема само десет минути от скъпоценното му време. Това е времето, което ми е нужно, за да се оплача.

– Да се оплачете ли казахте? – обърна се канцлерът към господин Дю Бари.

– Аз съм ранен, монсеньор, да, ранен съм и разбирате, че не мога да оставя подобни неща безнаказано. Нека се подиграват с нас, нека ни възпяват в песнички, нека ни клеветят, всичко това се преживява, но нека поне не ни колят, по дяволите!

– Изяснете се, господине – каза канцлерът, като се преструваше на потресен.

– Ще го направя бързо, но Боже мой, така прекъсвам аудиенцията на госпожата.

– Графиня Дьо Беарн – каза канцлерът, като представи старата дама на виконт Жан дю Бари.

– След вас, господин виконт – каза тя.

– Госпожо графиньо, няма да се осмеля да пренебрегна етиката.

– Осмелете се, господине, осмелете се. Моят въпрос се отнася за пари, а вашият – за чест. Естествено вие бързате повече.

– Госпожо – каза виконтът, – ще се възползвам от вашето любезно позволение.

И той разказа своето приключение на канцлера, който слушаше

сериозно.

– Ще ви трябват двама свидетели – каза господин Дьо Мопу след миг на мълчание.

– А – провикна се Дю Бари, – та аз познавам неподкупен съдия. Е, добре, ще ви намерим свидетели...

– Монсенъор – каза графинята, – единият е вече тук.

– И кой е този свидетел? – попитаха в един глас виконтът и Дьо Мопу.

– Аз!

– Вие ли, госпожо? – попита канцлерът.

– Слушайте, господине. Това не се ли случи в селцето Ла Шоце?

– Да, госпожо.

– Е, добре. Аз ще бъда вашият свидетел. Аз минах по местата на злостастното приключение два часа след него.

– Наистина ли, госпожо? – попита канцлерът.

– Вие ме изпълвате с радост – каза виконтът.

– Беше се вдигнал такъв шум – продължи графинята, – че цялото селце разказваше за събитието.

– Облегнете се върху господина – каза полугласно канцлерът. – Той ще ви предложи здравата си ръка.

– Аз имам само една здрава ръка – каза Дю Бари, като се преструваше, – но познавам друг, чиито здрави ръце са дълги и той ще ви ги предложи.

– Ах, господин виконт! – провикна се старата дама – Това предложение сериозно ли е?

– По дяволите, госпожо, услуга за услуга. Аз приемам вашата, приемете и вие моята. Разбрахме ли се?

– Ако приема вашата услуга, господине, това би значело твърде много щастие!

– Така да бъде, госпожо. Отивам да посетя сестра си. Благоволете да се качите в каретата ми...

– Без покана, без подготовка? О, господине, не бих се осмелила.

– Вие имате повод, госпожо – каза канцлерът, като пхна в ръката на графинята документа с назначението на Замор.

– Господин канцлер – провикна се графинята, – вие сте моят Бог.

– На вашите услуги – повтори още веднъж виконтът, като показваше пътя на графинята.

– Благодаря ви от името на сестра си – прошепна Жан на господин Дьо Мопу. – Благодаря, братовчедо. Всъщност добре ли изиграх ролята

си?

– Отлично – каза Мопу. – Но кажете как аз изиграх моята. Между другото внимавайте. Старицата е хитра.

След излизането на краля от покоите на госпожа Дю Бари тя даде кратък и мрачен прием на придворните, защото кралят им го беше обещал. След това тя можа да остане сама с Шон и брат си, който не беше се показал до този момент, за да не преценят какво беше състоянието на раната му, която не беше никак опасна.

Семейният съвет реши, че графинята, вместо да замине за Люсиен, както беше съобщила на краля, трябва да замине за Париж. Там на улица „Валоа“ имаше малка къща, която служеше за временно жилище на цялото семейство. Графинята се настани там, взе една книга в ръка и зачака.

В това време виконтът се подготвяше за предстоящото сражение.

На големия циферблат на часовника можеше да се види, че е седем и половина, когато виконтът мина покрай църквата „Сент Юсташ“, като водеше графиня Дьо Беарн у сестра си. Разговорът в каретата изразяваше всички колебания на графиня Дьо Беарн относно възможността да се възползва от щастieto си. От страна на виконта имаше излияния, които изразяваха желанието му да я покровителства, и безкрайни възхищения за щастливата случайност, която позволяваше на госпожа Дьо Беарн да се запознае с госпожа Дю Бари.

А госпожа Дьо Беарн не преставаше да хвали любезността и учтивостта на вицекацлера.

Въпреки взаимните лъжи конете не се движеха по-бавно по улиците и пристигнаха у графинята в осем часа без няколко минути.

– Позволете, госпожо – каза виконтът, като остави графинята в салона, – позволете ми да предупредя госпожа Дю Бари за честта, която я очаква.

– О, господине – каза графинята, – наистина ще ми бъде неприятно, ако я обезпокоя.

Жан се приближи до Замор, който дебнеше от прозорците на салона пристигането на виконта, и тихо му прошепна някаква заповед.

– О, какво очарователно малко негърче – каза графинята. – То на сестра ви ли е?

– Да, госпожо. Това е един от любимците й – каза виконтът.

– Поздравявам го!

Почти в същия миг двете крила на вратата на салона се отвориха и един прислужник въведе графиня Дьо Беарн в големия салон, където госпожа Дю Бари даваше аудиенциите си.

Докато тъжителката разглеждаше, въздишайки, великолепието на това помещение, Жан дю Бари отиде да повика сестра си.

– Тя ли е? – попита графиня Дю Бари.

– От плът и кръв.

– Да не оставаме повече заедно в такъв случай, за да не се усъмни тя в нищо.

– Имате право, защото тя има вид на хитруша. Къде е Шон?

– Но вие знаете много добре – във Версай.

– В никакъв случай да не се мярка тук.

– Многократно ѝ го препоръчах.

– Е, тогава влизайте, принцесо!

Госпожа Дю Бари бутна вратичката на своя будоар, влезе и заговори първа.

– Вече благодарих на брат си, госпожо – каза тя, – когато той ме уведоми за оказаната чест да ме посетите, а сега благодаря на вас, че сте благоволили да ме посетите.

– А аз, госпожо – отговори тъжителката очарована, – не зная какви думи да употребя, за да изразя пред вас цялата си признателност за любезния прием, който ми оказвате.

– Госпожо – каза на свой ред графинята, като се поклони почтително, – това е мой дълг към дама с вашия ранг и мое задължение да се поставя на нейно разположение, ако мога да ѝ бъда полезна в нещо.

И след три поклона, направени от двете страни, графиня Дю Бари посочи едно кресло на госпожа Дьо Беарн, а самата тя седна в друго.

31.

Документът на Замор

– Госпожо – каза фаворитката на графинята, – говорете, слушам ви.

– Ако позволите, сестро – каза Жан, останал прав, – позволете да ви кажа, че госпожата не желае да ви безпокои, дори не е помислила такова нещо. Господин канцлерът я натовари с една поръчка до вас, това е всичко.

Госпожа Дьо Беарн хвърли изпълнен с признателност поглед на Жан и подаде на графинята документ, подписан от вице канцлера, който

провъзгласяваше Люсиен за кралски замък и поверяваше на Замор титлата управител.

– В такъв случай аз съм ваша длъжница, госпожо – каза графинята, след като хвърли един поглед на документа, – и ако можех да се надявам, че ще намеря повод на свой ред да ви бъда полезна, бих била щастлива...

– Това би било твърде лесно, госпожо – провикна се тъжителката толкова живо, че очарова двамата съюзници.

– Какво означава това, госпожо? Говорете, ако обичате!

– Понеже ми давате да разбера, госпожо, че моето име не ви е съвсем непознато...

– Как – непозната една Дьо Беарн?!

– Е, добре. Тогава може би сте чули да се говори за едно дело, което заплашва с неяснота благосъстоянието на моя дом.

– ... Което е оспорвано от господата Дьо Салюс, мисля.

– Уви, да, госпожо.

– Да, познавам това дело – каза графинята. – Онази вечер Негово величество говореше по този въпрос с братовчед ми господин Дьо Мопу.

– И с какви думи?

– Уви, бедна графиньо! – провикна се на свой ред госпожа Дю Бари, като клатеше глава. – Негово величество не каза нищо, госпожо, защото той е предпазлив и любезен, но Негово величество гледаше на това състояние като на нещо, вече преминало в ръцете на семейство Дьо Салюс.

– Е, добре! Ще докажа чрез пледоарията си, че това задължение от двеста хиляди ливри което днес с лихвите прави повече от един милион ливри капитал ще докажа, че това задължение с дата от 1400 година е било изплатено от Ги Гастон IV, граф Дьо Беарн, на смъртното му ложе през 1417 година. Доказателство за това е написаното от неговата ръка в завещанието му: „На моето смъртно ложе, аз не дължа нищо повече на хората и съм готов да се представя пред Бога...“

– И? – каза графинята.

– И вие разбирате, ако не е дължал повече нищо на хората, това означава, че той се е разплатил със семейство Дьо Салюс. Ако това не беше така, той щеше да напише „на моето смъртно ложе аз дължа двеста хиляди ливри“, вместо да напише, че не дължи нищо.

– Разбира се, че така би казал – прекъсна я Жан.

– Но нямате ли друго доказателство?

– Никакво друго доказателство, госпожо, освен честната дума на Гастон IV, а него наричаха Неукоримия.

– И така, вашето убеждение е, госпожо, че вие сте се издължили на семейство Дьо Салюс – каза Жан.

– Да, господин виконт – каза госпожа Дьо Беарн въодушевена. – Такова е моето убеждение.

– Но – поде графиня Дю Бари, като се обърна към брат си със съседоточен вид, – знаете ли, Жан, че тази пледоария, както я определя госпожа Дьо Беарн, променя изцяло нещата.

– Да, изцяло, госпожо – каза Жан.

– Изцяло за моите противници – продължи графинята. – Думите от завещанието на Гастон IV са категорични: „Не дължа повече нищо на хората.“

– Едно време – каза Жан – в подобен случай нямаше да има нужда да се тича в съда, а Божията присъда би решила делото. Що се отнася до мен, аз толкова вярвам в правотата на делото, че, кълна се, ако бе възможно да се използва още някакво средство, бих се предложил за защитник на госпожата.

– Слушайте, скъпи братко. Изминали са триста години, откакто са написани тези думи – осмели се да каже госпожа Дю Бари. – Трябва да направим онова, което, мисля, наричат в двореца прескрипция.

– Това е без значение, това е без значение – каза Жан. – Убеден съм, че ако Негово величество чуеше госпожата да излага своите доводи, както тя току-що го направи пред нас...

– О, ще го убедя, нали, господине? Сигурна съм в това.

– И аз също.

– Да, но как да ме чуе?

– Затова трябва да ми направите честта и да ме посетите някой ден в Люсиен. И понеже Негово величество често ми оказва благоволението да ме посещава...

– Да, несъмнено, скъпа, но всичко това зависи от случайността.

– Виконте – каза графиня Дю Бари с очарователна усмивка, – вие знаете, че аз се доверявам често на случайността и няма от какво да се оплача.

– Но случайността може да направи така, че в продължение на осем или петнадесет дни или дори три седмици госпожата да не се срещне с Негово величество.

– Вярно е.

– Но какво да правим? – каза виконтът, като си придаваше вид, че е

дълбоко замислен. – По дяволите, по дяволите!

– Може би една аудиенция във Версай? – каза плахо госпожа Дьо Беарн.

– О, моето покровителство няма да ви помогне. Негово величество изпитва ужас от официалностите, а в този момент той се занимава само с едно-единствено нещо.

– Парламентаристите ли? – попита госпожа Дьо Беарн.

– Не. Моето представяне.

– А, така ли? – каза старата тъжителка.

– Вие знаете, госпожо, че въпреки несъгласието на господин Дьо Шоазьол, въпреки интригите на господин Дьо Праслен, въпреки кокетството на госпожа Дьо Грамон кралят все пак реши аз да бъда представена.

– Не, не, госпожо, не знаех това – каза тъжителката. И кога ще се състои това представяне, госпожо?

– Много скоро. И така... Кралят иска това да стане преди пристигането на госпожа дофината, за да може да вземе със себе си и сестра ми на тържествата в Компьен.

– А, разбирам. В такъв случай госпожата се подготвя за представянето – каза срамежливо графинята.

– Боже мой, да. Госпожа баронесата Д'Алони... всъщност познавате ли госпожа баронесата Д'Алони?

– Не, господине. Уви, не познавам вече никого. Напуснах двора преди двадесет години.

– Е, добре. Госпожа баронесата ще ѝ бъде кръстница. Кралят обожава скъпата баронеса, съпругът ѝ е шамбелан⁹², а синът ѝ е в гвардията и му е обещано да стане първи лейтенант, баронството е издигнато в графство, пари от кралската съкровищница са обърнати в градски акции, а вечерта на представянето ще ѝ бъдат броени двадесет хиляди екю. И така, тя бърза, бърза.

– Какво нещастие – продължи Жан, като подскочи от креслото си, – какво нещастие, че не срещнах осем дни по-рано госпожата у моя братовчед вицекапцлера!

– И какво щеше да се случи?

– Това, че ние нямаше да се обвържем с баронеса Д'Алони.

– Скъпи – каза госпожа Дю Бари, – говорите като сфинкс. Аз не ви

92. Първоначално шамбеланът се е грижел за всичко, свързано с кралските покои. През XIV век тази длъжност започва да се превръща в почетна и означава, че заемащият я се ползва с особено кралско благоволение – бел.ред.

разбирам.

– Преди осем дни вие няхахте кръстница.

– Без съмнение.

– Е, добре, госпожо, може би си позволявам твърде много...

– Не, господине. Кажете.

– Господжата щеше да ви стане кръстница и онова, което кралят прави за госпожа Д'Алони, щеше да направи за господжата.

Тъжителката разтвори широко очи.

– Уви – каза тя.

– Ах, ако знаехте – продължи Жан – с каква любезност кралят й оказва всички тези благодеяния. Нямаше нужда да му ги искаме, той ни изпреварваше. Откакто му казахме, че баронеса Д'Алони си предложи услугите да стане кръстница на Жана, той заяви: „На добър час.“

Очите на графинята се разтваряха все по-широко и по-широко.

– „Едно-единствено нещо ме смушава – продължи кралят, – и то е, че за представянето на госпожа Дю Бари аз бих желал историческо име.“ И докато казваше тези думи, Негово величество гледеше портрета на Чарлз I⁹³, рисуван от Ван Дайк.

– Да, разбирам – каза старата тъжителка, – Негово величество е казал това по повод връзката на Дю Бари-Мур със Стюартите, за която вие споменахте преди малко.

– Точно така.

– Истината е – каза госпожа Дьо Беарн с неоспорима преднамереност, – истината е, че аз никога не съм чувала да се говори за Д'Алони.

– Добро семейство все пак – каза графинята. – То е дало доказателства за това или поне почти ги е дало.

– А, Боже мой – провикна се изведнъж Жан, като се надигна от креслото си и се подпря на него с китката си.

– Какво ви става? – каза госпожа Дю Бари, като съдържаше с всички сила смеха си, гледайки страданията на брат си.

– Обидно е – продължи виконтът, сякаш говореше само на себе си. – А нещата биха се уредили от само себе си, ако господжата, която носи едно голямо име и е умна жена, се предложиеше вместо баронеса Д'Алони. Така тя би спечелила делото си, а господин Дьо Беарн-син би получил назначение на лейтенант в кралския дом. И понеже господжата е

93. Чарлз I (1600–1649) английски крал от 1625, от династията Стюарти. Син на Джеймс I. Провежда абсолютистка политика. В хода на Английската революция е свален, осъден на смърт от Парламента и обезглавен. Картината представлява Чарлз I на лов и е рисувана през 1635 г. – бел.ред.

направила толкова големи разходи по време на многобройните пътувания заради делото си до Париж, щяха да ѝ дадат обезщетение. Ах, таква щастие не се случва два пъти в живота на човека.

– Уви, не, уви, не – не можа да се въздържи и възкликна госпожа Дьо Беарн, замаяна от това неочаквано предложение.

Истината е, че ако човек се намираше в положението на бедната графиня, всеки би се изразил като нея и като нея би седнал смазан в креслото си.

– Ето, виждате ли, братко – каза графинята с най-дълбоко съжаление, – виждате ли, че разтревожихте госпожата. Не беше ли достатъчно това, което ѝ казах, че не мога да искам нищо от краля преди представянето ми?

– О, ако можех да забавя гледането на делото!

– Само с осем дни – каза Дю Бари.

– Да, за осем дни – повтори госпожа Дьо Беарн, – защото за тези осем дни госпожата ще бъде представена.

– Да, но след осем дни кралят ще бъде в Компьен, дофината ще е пристигнала, празникът ще бъде в разгара си...

– Чакайте! Хрумна ми още една идея – каза Жан.

Госпожа Дьо Беарн повтаряше с безпокойство едносрочните думи на Жан.

– Слушаме.

– Вашето представяне е още тайна, нали?

– Несъмнено, единствено госпожата...

– О, бъдете спокойна – провикна се тъжителката.

– И така, вашето представяне е тайна. Не знаят, че сте си намерили кръстница.

– Несъмнено. Кралят иска новината да избухне като бомба.

– Този път ще успеем.

– Сигурно ли е, господин виконт? – попита госпожа Дьо Беарн.

– Ще успеем! – повтори Жан.

Ушите се наостриха, а очите се отвориха широко. Жан приближи креслото си до другите две.

– И госпожата като другите не знае, че вие ще бъдете представена и че сте си намерили кръстница.

– Без съмнение. Нямаше да го знам, ако не бяхте ми го казали.

– Да считаме, че не сте ни виждали и не знаете нищо. Ще поискате аудиенция от краля.

– Но госпожа графинята смята, че кралят ще ми я откаже.

– Ще поискате аудиенция от краля и ще му предложите да станете кръстница на графинята. Разбирате ли, вие не знаете, че тя вече си има една. И така, вие ще поискате аудиенция от краля и ще му предложите да станете кръстница на сестра ми. Като се има предвид ранга ви, Негово величество ще бъде трогнат. Негово величество ще ви приеме, ще ви благодари, ще ви попита какво може да направи за вас. Вие ще споменете делото си, ще изтъкнете вашите доводи. Негово величество ще ви разбере, ще даде препоръки и делото, което вие смятате за загубено, ще бъде спечелено.

Госпожа Дю Бари гледаше графинята с жаден поглед. Последната усети като че ли някаква клопка.

– О, аз! Едно толкова плахо създание – каза тя живо. – Как искате Негово величество...

– Мисля, че при тези обстоятелства е достатъчно да покажете добро желание – каза Жан.

– Ако се отнасяше само до доброто желание... – каза графинята колебливо.

– Идеята не е никак лоша – поде госпожа Дю Бари с усмивка, – но може би, ако с това би спечелила делото си, госпожа графинята отхвърля подобни хитрости?

– Подобни хитрости ли? – попита Жан. – О, я виж ти, и кой ще знае за това, питам ви?

– Господата има право – каза графинята, като се надяваше да се измъкне с тази забележка. – Аз бих предпочела да ѝ направя някоя истинска услуга, за да се сдобия наистина с приятелството ѝ.

– Това би било наистина твърде любезно – каза госпожа Дю Бари с лека ирония, която не убягна на госпожа Дьо Беарн.

– Е, добре! Ето още едно средство – каза Жан.

– За да ѝ направим тази истинска услуга ли? А, внимавайте, виконте – каза госпожа Дю Бари, – вие се превръщате в поет, внимавайте! И господин Дьо Бомарше⁹⁴ няма във въображението си толкова идеи като вас.

– Атака отстрани – каза Жан. – Да видим, сестричке. Вие сте твърде близка с госпожа Д'Алони, нали?

– Дали съм близка? Вие отлично знаете това.

94. Пиер-Огюстен Карон дьо Бомарше (1732–1799) – френски драматург. Известен с комедиите си „Севилският бръснар“ и „Сватбата на Фигаро“, в които отразява конфликтите във френското общество в навечерието на Великата френска революция – бел.ред.

– Дали тя би проявила дребнавост и би отказала да ви представи, ако...

– По дяволите, възможно е.

– Естествено, вие няма да отидете и да ѝ кажете отблизо, че кралят е говорил за дребния ѝ благороден произход, недостоен за подобна задача. Но вие сте умна жена и ще ѝ кажете друго нещо.

– Какво? – попита Жана.

– Ще ѝ кажете да отстъпи на госпожата този удобен случай да направи услуга и да натрупа богатство.

Старицата потрепери. Този път атаката беше пряка. Нямаше възможност за бягство. И все пак тя намери една.

– Не бих искала да обезсърча тази дама – каза тя, – но между благородниците трябва да има уважение.

Госпожа Дю Бари направи движение на досада, което брат ѝ успокои със знак.

И Жан се надигна от креслото си.

– О, господине – възкликна старицата със свито сърце, което ѝ подсказа, че двамата Дю Бари, които до този момент бяха безразлични към делото ѝ, отсега нататък щяха да се съюзят срещу нея. – О, господине, напротив, признавам, че се възхищавам на вашето доброжелателство.

– Но вие разбирате – каза Жан с чудесно изиграно безразличие, – че за мене е все едно дали сестра ми ще бъде представена от госпожа Д'Алони, госпожа Дьо Поластрон или госпожа Дьо Беарн.

– Но, разбира се, господине.

– Само че признавам, че благодеянията на краля биха попаднали в едно неблагодарно сърце, което, обзето от явен интерес, би капитулирало пред нашата власт, като разбере, че е невъзможно да я разклати.

– О, сигурно би станало така – каза госпожа Дю Бари.

– Докато – продължи Жан, – госпожата, която ние не сме обезпокоили и която едва познаваме, предлага услугите си така любезно и ми се струва, че по всяка точка тя е в правото си да се възползва от предимствата на положението си.

Тъжителката щеше да се възпротиви може би срещу честта, която ѝ оказваше виконтът, но госпожа Дю Бари не ѝ даде време за това.

– Истината е – каза тя, – че подобен развой на събитията би очаровал краля и той не би отказал нищо на главното действащо лице в тях.

– Как, казвате, че кралят не би отказал нищо на това лице?

– Искам да кажа, че той би се съобразил с желанията на това лице, или с други думи, с вашите собствени уши вие ще го чуете да казва на

вицеканцлера: „Искам да бъдем приятни на госпожа Дьо Беарн, чувате ли, господин Дьо Мопу?“ Но, изглежда, че госпожа графинята вижда трудности това да стане така. Добре. Само че – каза виконтът, като се поклони – надявам се, че госпожата ще ми бъде благодарна за доброто ми желание.

– Цялата съм пропита от благодарност и признателност, господине! – възкликна възрастната жена. – Но госпожа Д'Алони няма да отстъпи правото си.

– Тогава ние се връщаме там, откъдето започнахме. Нека госпожата се предложи за кръстница, а Негово величество ще ѝ бъде признателен.

– Но да предположим, че госпожа Д'Алони приеме – каза графинята, която допускаше най-лошото, за да обясни нещата. – Не можем да принудим тази дама да се откаже от предимствата си.

– Що отнася до мен, добротата на краля е неизчерпаема, госпожо – каза фаворитката.

– Ако предложи услугите си на госпожата – поде старата тъжителка, която, изглежда, придобиваше по-голяма решителност, водена едновременно от своя интерес и от комедията, която се разиграваше пред нея, – аз не бива да разчитам, че моето дело ще бъде спечелено, защото всички гледат на него днес като на изгубено, а това означава, че утре то ще бъде трудно спечелено.

– А, само ако кралят пожелаеше това! – отговори виконтът, като бързаше да ликвидира това ново колебание.

– Е, добре! Госпожата има право, виконте – каза фаворитката. – И аз съм на нейното мнение.

– Какво казвате? – попита виконтът, като разтвори страшно очите си.

– Казвам, че е въпрос на чест за една жена с името на госпожата делото да се гледа така, както трябва. Само че никой не може да спре волята на краля, нито да го възпре в неговата щедрост. И ако кралят, не желайки особено днес, при тези отношения с Парламента да промени хода на делото, предложи на госпожата обезщетение?

– Почтено е – побърза да каже виконтът. – О, да, сестричке. И аз съм на вашето мнение.

– Уви! – каза, преизпълнена с мъка, тъжителката. – Как да се даде обезщетение при загуба на едно дело, което възлиза на двеста хиляди ливри?

– Но – каза госпожа Дю Бари – чрез един кралски подарък от сто хиляди ливри например?

Двамата съюзници се вгледаха жадно в жертвата си.

– Аз имам син – каза тя.

– Толкова по-добре. Това означава един държавен служител повече, една нова преданост в полза на краля – поде Жан. – А най-малкото, на което мога да се надявам, е длъжността лейтенант в кралската гвардия.

– Значи вие ми позволявате да говоря на Негово величество за вас? – попита графинята.

– Окажете ми тази чест – отговори тъжителката с въздишка.

– Госпожо, това ще стане не по-късно от тази вечер – каза фаворитката, вдигайки обсадата. – А сега, госпожо, аз, надявам се, завоювах вашето приятелство.

– А вашето приятелство ми е толкова скъпо – отговори старата дама, като започна да се кланя, че аз наистина мисля, че сънувам.

– И кога ще имам честта да ви видя отново, госпожо графиньо? – попита старата тъжителка.

– Утре сутринта моята карета ще бъде пред вратата ви, госпожо, за да ви отведе в Люсиен, където ще бъде и кралят. Утре в десет сутринта аз ще съм изпълнила обещанието си. Негово величество ще бъде предупреден и вие няма да чакате нито минута.

– Позволете да ви придружа – каза Жан, като предложи ръката си на графинята.

– Ще се справя и сама, господине – каза старата дама. – Останете тук, моля ви.

Жан настоя.

– Поне до стълбата.

– След като държите толкова...

И тя пое ръката на виконта.

– Замор! – извика графинята.

Замор дотича.

– Да светят на госпожата до входа и да докарат каретата на брат ми.

Замор изхвърча като стрела.

– Наистина, вие сте преизпълнени с внимание към мен – каза госпожа Дьо Беарн.

И двете жени си размениха по един прощален поклон.

Стигнал до началото на стълбата, виконт Жан пусна ръката на госпожа Дьо Беарн и се върна при сестра си, докато тъжителката слизаше величествено по голямата стълба.

Замор вървеше напред. След Замор вървяха двама слуги, които носеха факли, а след това госпожа Дьо Беарн, чийто не дотам дълъг шлейф

бе носен от трети слуга. Братът и сестрата гледаха от един прозорец, за да проследят чак до каретата тази скъпоценна кръстница, търсена толкова грижливо и намерена толкова трудно.

В момента, когато госпожа Дьо Беарн стигна до входа, една карета влезе в двора и млада жена изскочи от нея.

– А, господарката Шон! – провикна се Замор, като разтвори без мярка дебелиите си устни.

Единият крак на госпожа Дьо Беарн увисна във въздуха, защото тя разпозна в новопоявилата се посетителка лъжливата дъщеря на господин Флажо. Дю Бари беше отворил стремглаво прозореца и от него пръвеше предупредителни знаци на сестра си, която не ги виждаше.

– Този малък глупак Жилбер тук ли е? – попита Шон слугите, без да забелязва графинята.

– Не, госпожо отговори единият от тях. Изобщо не сме го виждали.

Едва тогава, вдигайки очи, тя забеляза знаците на Жан и проследи посоката на ръката му, която безспорно сочеше госпожа Дьо Беарн.

Шон я позна, нададе вик, нахлупи шапката си и потъна в салона.

Старицата, без да си даде вид, че е забелязала нещо, се качи в каретата и даде адреса си на кочияша.

32.

Кралят се отегчава

Както беше казал, кралят замина за Марли. В три следобед той даде заповед да го закарат в Люсиен. Предполагаше, че след получаването на малката му бележка госпожа Дю Бари щеше да побърза да напусне на свой ред Версай и да отиде да го чака в очарователното си жилище. Той беше твърде изненадан, когато при пристигането си завари Замор, не показващ никаква управителска гордост и забавляващ се да скубе перата на папагал, който пък се опитваше да го ухапе.

Кралят се настани в малкия салон и отпрати свитата си. Започна да разпитва Замор.

– Госпожа графинята в градината ли е?

– Не, господарю – отговори Замор.

Тази дума заместваше обръщението Ваше величество, което госпожа Дю Бари беше отнела на краля, когато той идваше в Люсиен, изпълнявайки по този начин един свой каприз.

– Тогава е при шараните?

С големи разходи бяха издълбали езеро на възвишението, бяха го захранили с вода от водопровода и бяха пуснали в него най-красивите шарани от Версай.

– Не, господарю – повтори Замор.

– Къде е тогава?

– В Париж, господарю.

– Как така в Париж! Графинята не е ли идвала в Люсиен?

– Не, господарю, но тя изпрати тук Замор.

– С каква цел?

– С цел да чака краля.

– Ах, ах! – каза Луи XV. – Поверили са ти грижата да ме приемеш? Очарователно е да бъдеш в обществото на Замор. Благодаря, графиньо, благодаря.

И кралят се надигна малко отегчен.

– О, не – каза негърчето. – Кралят няма да бъде в обществото на Замор.

– А защо?

– Защото Замор си отива.

– И къде отиваш?

– В Париж.

– Тогава ще остана сам. Става все по-интересно. А какво ще правиш в Париж?

– Ще се присъединя към господарката Бари и ще ѝ кажа, че кралят е в Люсиен.

– Аха, значи графинята те е натоварила да ми събщиш това?

– Да, господарю.

– А каза ли ти какво да правя, докато я чакам?

– Да поспите!

– Тогава заминавай бързо и доведи графинята... Но всъщност как ще отидеш?

– С белия кон с червеникавокафявото покривало.

И кралят застана до прозореца, за да види как ще тръгне Замор. Един слуга го повдигна върху коня и с това прекрасно детско непознаване на опасността негърът потегли в галоп, вкопчен в огромното животно.

Останал сам, кралят попита един прислужник какво ново би могъл да види в Люсиен.

– Тук е – отговори слугата – господин Буше⁹⁵, който украсява големия кабинет на графинята.

– А, Буше, бедният Буше, той бил тук – каза кралят с нещо подобно на задоволство. – И къде казахте, че е той?

– В павилиона, в кабинета. Негово величество желае ли да го заведе при господин Буше?

– Не, не – каза кралят. – Решително предпочитам да отида и да видя шараните. Дай ми един нож.

– Нож ли, сир?

– Да, и голям хляб.

Слугата се върна, като носеше поднос от японски порцелан, върху който имаше голям хляб със забит в него голям и остър нож. Кралят направи знак на слугата да го придружи и доволен се отправи към езерото. Беше семейна традиция да се хранят шараните.

Времето миришеше на буря.

Шараните чуха ножа да пори коричката на хляба. Привикнали с този шум, който им известяваше за вечерята, те доплуваха възможно най-близо, показвайки се на Негово величество, който щеше да им поднесе ежедневно ядене. Те правеха това и за последния слуга, но кралят естествено мислеше, че те така се гласяха единствено заради него.

Беше любопитен и забавен спектакъл да се наблюдава как коричките хляб, подбутвани от невидимите глави на рибите, плуваха известно време по водата, докато тя ги погълнеше завинаги.

След като бе имал търпението да нареже почти сто парченца хляб, Негово величество забеляза със задоволство, че по водата не плува нито едно парченце. Изведнъж той изпита досада и си спомни, че господин Буше би могъл да му предложи някакво друго развлечение. Това развлечение щеше да бъде по-малко вълнуващо от спектакъла на шараните, но когато човек се намира на полето, се задоволява и с това, което среща.

И така, Луи XV се отправи към павилиона. Буше беше вече предупреден. Докато рисуваше или по-скоро, докато се правеше, че рисува, той следеше краля. Видя го как се отправя към павилиона и преизпълнен с радост, намести жабото си, изтегли маншетите си и се покачи върху стълбичката си. Бяха му препоръчали да се прави, че не знае за присъствието на краля в Люсиен. Той чу скърцането на паркета под краката на господаря си и започна да оформя с четката едно бузесто амурче, което крадеше роза от млада овчарка, облечена в корсет от син сатен и със сламена шапка на главата. Ръката му трепереше, а сърцето му туптеше.

95. Франсоа Буше (1703 1770) художник, картините му изобразяват епизоди от ежедневието на френската аристокрация, протеже на г-жа Дьо Помпадур – бел.прев.

Луи XV застана на прага.

– А, господин Буше каза му той, колко силно мирише на терпентин.
После отмина.

Бедният Буше, който беше толкова художник, колкото и кралят, очакваше друг комплимент и без малко не падна от стълбата. Негово величество извади часовника си. Беше седем часът. Луи се върна в замъка, подразни маймуната, накара папагала да говори и изтегли едно след друго чекмеджетата, за да види дреболиите вътре. Дойде ношта.

Негово величество не обичаше тъмнината и затова запалиха. Но той още по-малко обичаше самотата.

– Конете ми да бъдат готови след четвърт час – каза кралят. – Бога ми – добави той, – давам й още четвърт час и нито минута повече.

Луи XV легна на софата срещу камината. Скоро обаче Негово величество вече спеше. Както и трябва да се сетим, лакеят, който дойде да му съобщи, че конете са готови, виждайки го, че спи, внимаваше да не го събуди. В резултат на това внимание към височайшия сън кралят се събуди сам и видя застаналата пред него госпожа Дю Бари, която изглеждаше съвсем будна и го наблюдаваше с големите си очи. Замор стоеше до вратата и чакаше първата заповед.

– А, ето ви и вас, графиньо! – каза кралят, като се изправи, но остана седнал.

– Но да, сир, ето ме и мен, при това от доста време.

Кралят погледна стенния часовник.

– Но аз съм спал почти три часа.

– Точно така, сир. Кажете сега, че човек не спи добре в Люсиен.

– Честна дума, да! Но какво, по дяволите, виждам там? – провикна се кралят, като забеляза Замор.

– Виждате управителя на Люсиен, сир.

– Още не е, още не е – каза кралят, като се смееше. – Как! Този смешник носи униформата, преди да съм го назначил. Значи той разчита много на думата ми!

– Сир, вашата дума е свещена и всички ние имаме право да разчитаме на нея. Но Замор притежава нещо повече или по-скоро нещо по-малко от вашата дума, сир. Той притежава документа за назначаването му.

– Как така!

– Изпрати ми го вицеканцлерът. Ето го. Сега единствената формалност, която липсва, е клетвата му. Накарайте го бързо да се закълне и нека той ни пази.

– Ще знае ли той как да се закълне? – попита кралят.

– О, разбира се, че да. Опитайте, сир!

– Приблужи се – каза кралят, като гледаше с любопитство тази черна кукла.

– На колене – каза графинята.

– Кажете клетвата – добави Луи XV.

Младежът постави едната си ръка върху сърцето, а другата върху ръцете на краля и каза:

– Заклевам се във вярност и почит към своя господар и моята господарка. Заклевам се да защитавам до смърт замъка, който ми поверяват, да охранявам и да изям и последното гърненце с конфитюр, преди да се предам, ако ме нападнат.

Кралят избухна в смях едновременно заради текста на клетвата и заради начина, по който Замор го произнасяше.

– В замяна на тази клетва – отговори кралят, който доби обичайния си сериозен вид – аз виверявам, господин управител, суверенното право, правото за произнасяне на присъди над всички, които обитават въздуха, земята, огъня и водата в този дворец.

Замор излезе. Докато Замор излизаше през едната врата, Шон влезе през другата.

– А, ето ви и вас, малка ми Шон. Добър ден, Шон!

Кралят я притегли върху коленете си и я целуна.

– Хайде, малка ми Шон – продължи той, – нали ти ще ми кажеш истината.

– Пазете се, сир – каза Шон. – Не сте улучили момента. Истината! Мисля, че това ще бъде за първи път в живота ми, ако кажа истината. Ако искате да узнаете истината, обърнете се към Жана. Тя не може да лъже.

– Наистина ли, графиньо?

– Сир, Шон има твърде добро мнение за мен. Примерът й ме погуби. От тази вечер аз реших да лъжа като истинска графиня, ако истината е неподходяща за казване.

– А – каза кралят, – струва ми се, че Шон крие нещо от мен.

– Честна дума, не.

– Някой малък херцог, някой малък маркиз, някой малък виконт, когото сме ходили да видим?

– Не вярвам – отговори графинята.

– Какво ще кажеш, Шон?

– Ние не вярваме, сир.

– Ще трябва да поискам да ми изготвят един полицейски доклад. От полицията на господин Дьо Сартин.

– Най-напред графинята, госпожа Дю Бари, е била видяна в Париж този следобед към два часа. Към шест часа към нея се присъедини Замор.

– Възможно е, а какво правеше госпожа Дю Бари?

– Беше у дома си.

– Разбирам, но защо беше там?

– Очакваше кръстницата си.

– Кръстницата си! – каза кралят с такова недоволство, че не успя да го скрие напълно. – Ще я кръщават ли?

– Да, сир, в големите фонтани на Версай.

– Честна дума, тя греша – езичеството ѝ отиваше толкова добре.

Кралят потрепери и вдигна рамене.

– Обичам много това ваше движение, сир. То ми доказва, че Ваше величество ще бъде отчаян, ако види поражението на привържениците на Дьо Грамон, на Дьо Гемене и на всички останали лицемерки в двора.

– Така ли?

– Несъмнено, защото вие сте в съюз с всички тези хора!

– Значи успяхте да си изфабрикувате кръстница.

– Намерих една съвсем готова, сир, при това от твърде добро потекло. Името ѝ е графиня Дьо Беарн и е от семейство на принцове, което някога е управлявало. Само толкова. Надявам се, че няма да се посрами, след като е свързана роднински със Стюартите.

– Графиня Дьо Беарн ли? – каза кралят с изненада. – Та аз познавам само една и тя трябва да живее някъде около Вердюн.

– Същата е. При това тя дойде тук заради нас.

– И тя ви дава ръката си?

– Дава ми и двете си ръце!

– И кога ще стане това?

– Утре в единадесет часа сутринта тя ще има честта да бъде приета от мен тайно и в същото време, ако въпросът не е много недискретен, тя ще поиска от краля аудиенция, а вие ще я определите възможно в най-близко време, нали, монсеньор на Франция?

Кралят избухна в смях, но смехът не беше искрен.

– Разбира се, разбира се – каза той, – като целуна ръката на графинята.

А после изведнъж се провикна:

– Утре в единадесет часа ли?

– Разбира се, часът за закуска.

– Невъзможно, скъпа приятелко!

– Как така невъзможно?

– Няма да закувам тук. Прибирам се тази вечер.

– Какво означава това? – каза госпожа Дю Бари, която усети как студът проникна до сърцето ѝ. – Значи вие заминавате, сир?

– Налага се, скъпа графиньо. Определих среща на Дьо Сартин за една много спешна работа.

– Както желаете, сир, но поне ще вечеряте, нали?

– О, да, може би ще вечерям... Да, много съм гладен, ще вечерям.

– Накарай да ни сервираш, Шон – каза графинята на зълва си, като ѝ направи тайнствен знак, който несъмнено беше свързан с някоя по-раншна уговорка между тях...

Шон излезе. Кралят беше забелязал знака в едно огледало и въпреки че не можа да го разбере, отгатна някаква клопка.

– Всъщност не – каза той. – Невъзможно е дори да вечерям тук. Трябва веднага да замина, имам да подписвам документи, днес е събота.

– Добре, така да бъде. Ще заповядам да доведат конете.

– Да, скъпа красавице.

– Шон!

Шон се появи отново.

– Конете на краля! – каза графинята.

– Добре – каза Шон с усмивка и отново излезе.

33.

Кралят се забавлява

Кралят беше очарован от тази проява на властност, която едновременно наказваше графинята, че го беше накарала толкова време да я чака, и заедно с това го освобождаваше от неприятностите по представянето. Кралят тръгна към вратата на салона. Срещна Шон, която се връщаше.

– Е, виждате ли моята прислуга?

– Няма никой от прислугата на Ваше величество в преддверието.

Кралят на свой ред се приближи до вратата.

– Прислугата ми! – извика той.

Никой не отговори. Човек би казал, че в замъка нямаше жива душа.

– Хайде, графиньо – каза той с досада, – дайте нарежданията си,

умолявам ви. По дяволите, шегата трябва да има край.

– Да, сир, и вие не сте този, които дава нарежданията тук.

– И кой тогава? Вие ли, Шон?

– Аз ли? – попита младата жена, седнала в другия край на стаята, като подражаваше на графинята. – Изпитвам голяма мъка, когато се подчинявам, а какво остава, ако взема да заповядвам.

– Но тогава кой е господар тук?

– По дяволите, сир! Господин управителят.

– Господин Замор?

Графинята с очарователно небрежен жест протегна ръка към един копринен шнур, в края на който висеше перлен пискюл, и повъгни.

Появи се един слуга, по всяка вероятност предварително обучен, който бе чакал в преддверието.

– Къде е управителят? – попита кралят.

– Управителят – отговори почтително слугата – бди над щастливите дни на Ваше величество.

– И къде е той?

– На обиколка.

– Ето това е един добре пазен замък – каза кралят. – Чумата да го вземе, какъв ред само!

Слугата излезе, виждайки, че кралят не му задава други въпроси.

Графинята се беше изтегнала в едно кресло и хапеше една красива роза, до която устните ѝ изглеждаха от корал.

– Хайде, сир – каза тя с обичайната само за нея съблазнителна усмивка, – жал ми е за Ваше величество. Поемете ръката ми и да отидем да го потърсим. Шон, осветявай пътя ни!

Шон излезе първа. Тя беше готова да даде сигнал за опасност, ако се явеше такава, намирайки се най-отпред. Ноздрите на краля бяха погъделичкани от аромат, който би събудил апетита и на най-сдържания лакомник, още щом завиха по първия коридор.

– А! – каза той, като се спря. – Какъв е този аромат, графиньо?

– Сир, това е ароматът на вечерята. Мислех, че кралят ще ми окаже честта да вечеря в Люсиен, и се бях подготвила.

Луи XV още веднъж вдъхна ароматната пара и водейки за ръка графинята, се спря до вратата на трапезарията. Върху ослепително осветена и великолепно наредена маса имаше два чифта прибори.

– Чумата да го вземе, имате добър готвач, графиньо.

– Днес бе едва първият му ден и бедният дявол направи чудеса, за да заслужи одобрението на Ваше величество. Той е способен дори да си

пререже гърлото като бедния Вател.

– Наистина, така ли мислите? – попита Луи XV.

– Беше приготвил омлет от яйца на фазан, сир, на който той много разчиташе...

– Омлет от яйца на фазан? Аз обожавам омлетите от яйца на фазан.

– Виждате ли какво нещастие!

– Е, добре, графиньо, нека не причиняваме мъка на вашия готвач – каза кралят, като се смееше. – И докато ние вечеряме, може би господарят Замор ще се върне от обиколката си.

– Ах, сир, та това несъмнено е великолепна идея – каза графинята, която не можеше да скрие задоволството си, че е спечелила първия манш. – Елате, сир, елате!

– Но кой ще ни сервира? – попита кралят, като търсеше напразно с очи някой лакей.

– О, сир – каза госпожа Дю Бари, – нима кафето ви е по-лошо на вкус, когато ви го сервирам аз?

– Само два чифта прибори – възкликна кралят. – Ами Шон? Тя вечеряла ли е?

– Сир, никога не бих се осмелила без изрична заповед от Ваше величество...

– Хайде – каза кралят, като взе самичък една чиния и прибори от една полица. – Ела, малка ми Шон, седни срещу нас.

– О, сир – каза Шон.

Кралят протегна чашата си. Графинята взе една гарафа с тясно гърло и сипа на краля.

– Сипвайте дълго и бавно, графиньо!

– За да не размътя течността ли, сир?

– Не, за да ми дадете време да гледам ръката ви.

– Сир – каза графинята, като поднесе на краля гарафа с леденостудено шампанско, съвсем ново за епохата вино. – Ето ви наистина вода, почерпена от извора на река Лета⁹⁶.

– Река Лета, графиньо? Сигурна ли сте?

– Да, сир. Бедният Жан я донесе от ада, където беше изминал три четвърти от пътя.

– Графиньо – каза кралят, като вдигна чашата си, – пия за неговото щастливо възкръсване, но, моля ви, да не говорим за политика.

– Тогава не знам за какво повече да говоря, сир. Може би Ваше

⁹⁶. Подземната река на мъртвите (гр. мит.) – бел. прев.

величество ще благоволи да ни разкаже някоя история. Вие разказвате толкова добре.

- Не, но ще ви кажа някои стихове.
- Стихове ли? – възкликна госпожа Дю Бари.
- Графиньо, те са предназначени за вас.
- За мен?
- За вас!
- И от кого са те?
- От господин Дьо Волтер.
- Четете, сир, четете! Прочетете ни стиховете на господин Дьо

Волтер!

Богиньо на насладата, майко милостива,
защо помрачаваш празниците
със съмнения черни и срамна немилост,
избирайки жертва на смъртта.
Одисей е скъп на своята родина,
опора той е на Агамемнон.
Неподражаем гений, със своята политика
обвива в плен той гордия Илион.
Божествени сърца, Венеро,
с красотата си пленяваш
и с нея ти царуваш върху тях.
Бери цветя с щастливо вдъхновение,
дари с усмивка нашите очи,
а на безумния Нептун върни покоя.
Прекрасен Одисей е ужас за троянци,
а ти го гониш с яростта си.
За хубостта ти той не е опасен,
освен ако е пред нея коленичил.⁹⁷

– Решително, сир – каза графинята, по-скоро засегната, отколкото признателна на тази поетична пратка, – решително господин Дьо Волтер иска да се сдобри с вас.

– О, колкото до това, трудът му е напразен – каза Луи XV. – Това е само един опит, който ще му отнеме всичко, ако се върне в Париж. Нека да си ходи при своя приятел и мой братовчед Фридрих II⁹⁸. Достатъчен ни е господин Русо. Но вземете тези стихове, графиньо, и размишлявайте върху тях.

97. Цитатът не е открит в събраните съчинения на Волтер – бел.ред.

Графинята пое хартията, нави я на тънко руло и я постави до чинията си.

Кралят я наблюдаваше.

– Сир – каза Шон, – малко токайско вино?

– Идва от самата изба на Негово величество императора на Австрия – каза графинята. – Доверете му се, сир.

– О, от избите на императора... – възкликна кралят. – Но само аз имам от него.

– Идва и при мен от управителя на вашите изби, сир.

– Монсеньор, Франция има поне добротата да ви обича от цялото си сърце.

– Ах, сир, защо наистина не сте пълновластният господар на Франция.

– Графиньо, без политика.

– Кралят ще пие ли кафе? – попита Шон.

– Разбира се.

– А Ваше величество сам ли ще си го приготви, както обикновено? – попита графинята.

– Ако господарката на замъка не се противопостави на това.

Графинята стана.

– Какво правите?

– Ще ви сервирам, монсеньор.

– Хайде – каза кралят, като се изтегна върху стола си с вид на човек, вечерял добре и превърнал безпокойството си в спокойствие. – Хайде, виждам, че ще направя по-добре, ако ви оставя да го пригответе вие, графиньо.

Графинята донесе горящ сребърен мангал, върху който имаше джезве, пълно с гореща мока. Тя постави пред краля лакирани чашка и чинийка, както и малка каничка бохемски порцелан. Пред чинийката тя постави и малко хартиено руло.

Пет минути по-късно кралят вече сърбаше кафето си с насладата на опитен гастроном. Графинята го остави да свърши, но при последната глътка кафе се провикна:

– Ах, сир, вие запалихте кафето си със стиховете на господин Дьо

98. Фридрих II Велики (1720–1785) – пруски крал от 1740 от династията Хохенцолерни. Син на Фридрих Вилхелм I. Възприема идеите на Просвещението. Поощрява развитието на науката, литературата, изкуството и философията. В резултат на завоевателната политика (Силезийските войни 1740–1742, 1744–1745 и Седемгодишната война) територията на Прусия се удвоява – бел.ред.

Волтер. Това ще бъде неприятно за привържениците на Шоазьол.

– Излъгал съм се във вас, вие не сте фея, вие сте демон.

Графинята стана.

– Сир – каза тя, – Ваше величество би ли искал да види дали управителят се е върнал?

– Замор? Пфу! И за какво ми е?

– За да отидете в Марли, сир.

– Наистина – каза кралят, като се опитваше да се освободи от наладата, която изпитваше, – да видим, графиньо, да видим.

Госпожа Дю Бари направи знак на Шон, която изчезна. Кралят поднови разследването си, но трябва да кажем, че разположението на духа му сега беше твърде различно отпреди. Философите са казали, че човек вижда нещата в черно или в розово в зависимост от стомаха си.

След десетина крачки по коридора до краля достигна нов аромат. Една отворена врата разкриваше очарователна стая, чиито стени бяха покрити със син сатен, а по него бяха набодени истински цветя. В тайнствената светлина се откриваше брачно ложе, към което от два часа се стремеше духът на вълшебницата.

– Е, сир – каза тя, – изглежда, Замор не се е появявал и ние все още сме затворени. Можем да напуснем замъка само през прозорците му...

– С чаршафите от леглото ли? – попита кралят.

– Сир – каза графинята с очарователна усмивка, – нека да употребим, но без да злоупотребяваме.

Кралят разтвори ръце, като се смееше, а графинята изпусна красивата роза, която остана без листа, падайки на килима.

34.

Волтер и Русо

Както вече казахме, спалнята в замъка Люсиен беше чудо на архитектурата и обзавеждането. Гледаше на изток, но беше така плътно затворена с позлатени капаци и пердета от сатен, че денят в нея никога не проникваше, преди (подобно на някой придворен) да е сигурен, че е получил позволение да влезе.

Беше десет часът, когато кралят излезе от синята стая.

Този път кралските екипажи чакаха в двора още от девет часа. Замор, със скръстени ръце, даваше или се преструваше, че дава заповеди. Кралят надникна през прозореца и видя тези приготовления за тръгване.

– Какво ще кажете за това, графиньо? – попита той. – Няма ли да закусим? Човек би помислил, че искате да ме отпратите гладен.

– Да ме опази Бог, сир! – отговори графинята. – Мислех, че Ваше величество има среща с господин Дьо Сартин в Марли.

– Ей богу! – каза кралят. – Струва ми се, че спокойно може да се каже на Сартин да ме открие тук. Толкова е близо.

– Сир, все пак се нуждая от няколко ваши подписа.

– За госпожа Дьо Беарн?

– Точно така. Освен това трябва да ми посочите и деня и часа на моето представяне.

– Бога ми – каза кралят. – Вие спечелихте вашето представяне, графиньо. Определете деня сама.

– Сир, колкото се може по-скоро.

– Научихте ли се да правите трите поклона?

– Така мисля. Вече цяла година се упражнявам.

– Имате ли рокля за случая?

– За да се ушие, стигат двадесет и четири часа.

– Имате ли кръстница?

– Тя ще бъде тук след един час.

– Е, добре, графиньо! Предлагам ви договор.

– Какъв?

– Няма да ми говорите повече никога за дръзгите между виконт Жан и Филип дьо Таверне.

– Значи ние жертваме бедния виконт?

– По дяволите – да!

– Е, добре, сир, няма да говорим повече за това... Е, денят е?

– Вдругиден.

– Часът?

– Десет вечерта, както е прието.

– Дадено! Закълнете се в името на Франция!

И госпожа Дю Бари протегна на краля хубавата си малка ръка, в която Луи XV сложи своята. В единадесет и четвърт в двора се чу конски галоп. Госпожа Дю Бари стана бързо и погледна през прозореца. Един пратеник на Жан дю Бари скочи от изпотения кон.

Графинята потръпна, но тъй като не трябваше да дава израз на никакво безпокойство, за да запази доброто разположение на краля, отново седна до него.

Миг след това влезе Шон с бележка в ръка. Нямахше как – тя трябваше да бъде прочетена.

– Какво има, скъпа ми Шон? Може би любовно писъмце? – попита кралят.

– О, Боже мой, да, сир!

– И от кого?

– От горкия виконт.

– Наистина ли?

– Вижте сам.

Кралят позна почерка и помисли, че може би в бележката ставаше въпрос за приключението при Ла Шосе. Графинята беше като на тръни.

– За мен ли е бележката? – попита тя.

– Да, графиньо.

– Кралят позволява ли да я прочета?

– Да, по дяволите! През това време Шон ще ми каже баснята „Гарванът и лисицата“.

И той привлече Шон към себе си, като пееше – по думите на Жан-Жак – с най-фалшивия глас на кралството си „загубих моя служител, загубих цялото си щастие...“⁹⁹.

Графинята се оттегли към един прозорец и зачете:

Не чакайте старицата злодейка. Тя твърди, че вчера си е изгорила крака, и сега си стои вкъщи. Трябва да благодарим на Шон за щастливото ѝ пристигане вчера – дължим този обрат на нея. Вещицата я позна и нашата игра се провали.

Какво щастие е, че този мизерник Жилбер, който е причината за всичко, е изчезнал. Бих му извил врата. Но това няма да му се размине, щом го намеря.

Свършвам. Елате бързо в Париж. Ще нагласим всичко, както преди.

Жан

– И по-добре ли е скъпият виконт? – запита кралят.

– Оправя се. Благодаря, сир. О, една кола влиза в двора.

– Но несъмнено това е нашата графиня.

– Не, сир. Това е господин Дьо Сартин.

– И така, вие ме изоставяте, графиньо!? – каза кралят с печална усмивка.

– Сир, днес е неделя. Не забравяйте подписите!

И графинята се приближи до краля и той я целуна по свежите бузи,

99. Стих от „Селският гадател“ на Русо – бележка на френския издател

след което тя напусна апартамента.

Министърът с документите вече влизаше през вратата, срещуположна на онази, от която беше излязла графинята. Кралят въздъхна още по-дълбоко и тъжно.

– А, ето ви и вас, Сартин – каза той. – Колко сте точен!

Думите бяха изречени с такъв тон, че не беше възможно да се разбере дали са похвала или упрек. Господин Дьо Сартин разтвори книжката и се приготви за работа. Тогава се дочу скърцането на кола по пясъка на алеята.

– Почакайте, Сартин! – каза кралят.

И изтича до прозореца.

– Какво? Графинята ли излиза?

– Самата тя, сир – отговори министърът.

– Но не очакваше ли тя госпожа Дьо Беарн?

– Сир, склонен съм да мисля, че тя се умори да я чака и отиде да я вземе.

– Откъде знаете това, Сартин? И какво впрочем се е случило? Кажете ми, Сартин!

– На старата графиня ли, сир?

– Да.

– Това, което се случва навсякъде, сир – явяват се трудности.

– Горката графиня – каза кралят, като не можа да прикрие радостния лъч в очите си.

– А, сир! Четворният съюз и Семейният договор¹⁰⁰ бяха дребна работа в сравнение с представянето на графинята.

– Бедната графиня – повтори кралят, поклащайки глава, – тя никога няма да постигне целите си!

– От това се боя и аз, сир, ако Ваше величество не се обиди.

– А беше толкова сигурна!

– Най-лошото за нея е – каза господин Дьо Сартин, – че ако не бъде представена преди пристигането на госпожа дофината, това няма да стане никога.

– Повече от вероятно е, Сартин, имате право! Смятат моята снаха за много строга, дори прекалено набожна и лицемерна. Горката

100. Договор, сключен между Бурбоните от Франция, Испания, Парма и Неапол срещу английското морско могъщество. Главно действащо лице при оформянето на договора е херцог Дьо Шоазьол. Годината е 1761 – бел. прев.

графиня!

– Разбира се – подхвана отново господин Дьо Сартин, – това би причинило особено голяма мъка на госпожа Дю Бари, ако не я представят, но би спестило известни грижи на Ваше величество.

– Така ли мислите, Сартин?

– Несъмнено. Ще има по-малко завистници, злословници, ласкатели, бърборковци, писания във вестниците. Ако госпожа Дю Бари бъде представена, това ще ни струва още сто хиляди франка извънредни разходи.

– Наистина ли? Горката графиня! Тя толкова силно желае това!

– Докато Ваше величество нарежда, желанията на графинята ще се изпълняват!

След което началникът на канцеларията извади един лист от книгата.

– О, заповед за арестуване?

– Да, сир.

– И за кого?

– Ваше величество може да види.

– На господин Русо? Кой е този Русо, Сартин? Какво е извършил?

– Написал е „Общественият договор“, сир.

– А, а! Заповед за арестуване за Жан-Жак? Искате да го вкарате в Бастилията?

– Но аз не правя предложение да го затворим.

– Но би се вдигнал шум, разбирате ли? От друга страна, мислех, че присъствието му в Париж е разрешено.

– Само търпяно, сир, но при условие да не се показва много.

– А той се показва?

– Да, сир! Човек, на когото е забранено да се показва? Знаете ли къде ходи всеки ден? Отгатнете!

– У Маршал Дьо Люксембур, у господин Д'Аламбер, у госпожа Д'Епине?

– В кафенето „Дьо ла Режанс“¹⁰¹, сир! Играе там всяка вечер шах от инат – защото той губи винаги. И всяка вечер аз имам нужда от цяла бригада, за да наблюдавам тълпата хора около сградата.

– Ами! – каза кралят. – Парижаните са по-глупави, отколкото мислех. Оставете ги да се забавляват, Сартин, и няма да се оплакват от

101. Кафенето съществува и днес. Там е ходил и Дидро, където е писал „Племенникът на Рамо“ – бележка на френския издател

немотията.

– Да, сир, но ако той един ден реши да произнася речи, както направи в Лондон?

– Тогава ще е налице престъпление, и то обществено, и вие няма да имате нужда от заповедта, Сартин.

Началникът на канцеларията разбра, че арестуването на Русо би било акт, от който кралят искаше да свали кралската отговорност, и затова не настоя повече.

– А сега, сир – продължи Сартин, – ще стане дума за още един философ.

– Още един ли? – отвърна с отегчение кралят. – Няма ли да престанем да се занимаваме с тях?

– Уви, сир! Те не престават да се занимават с нас.

– За кого става дума?

– За господин Дьо Волтер.

– Какво е направил?

– Той нищо не е направил, сир, а неговите съмишленици. Искат да му издигнат статуя.

Луи XV вдигна рамене.

– Сир, не съм виждал друг такъв от времето на Полиоркет¹⁰² – продължи господин Дьо Сартин. – Той има връзки навсякъде, първите хора във вашето кралство се превръщат в контрабандисти, за да внесат книгите му. Оня ден залових осем пълни сандъка, два от тях бяха адресирани до господин Дьо Шоазьол.

– Какъв шегаджия.

– Сир, забележете между другото, че за Волтер се прави онова, което се прави за кралете – гласят се да му издигнат статуя.

– На кралете не се гласят да издигнат статуи, Сартин. Те сами си ги издигат. И кой е натоварен с тази хубава творба?

– Скулпторът Пигал.

– Е, и? Какво искате да направя аз? Аз не съм човек на литературата и това съвсем не ме засяга.

Господин Дьо Сартин въздъхна:

– Сир, ако не наказваме хората, нека поне да унищожим техните творби. Ето списък на книгите, които трябва да се забранят веднага, тъй като едните атакуват трона, а другите – олтара. Първите предизвикват

102. Става дума за Деметрий I Полиоркет, чийто псевдоним Дегосподиниус, буквално означава „който завладява градове“ – бел.прев.

бунт, вторите извършват светотатство.

Луи XV пое списъка и прочете с уморен глас:

– „Светата зараза, или естествена история на суеверието“, „Системата на природата, или законите на физиката и морала“, „Господ и хората, проповеди за чудесата на Исус Христос“, „Наставленията на капуцината от Рагуза към брат Пердуиклозо, който заминава за Божи гроб“...

Кралят не беше прочел и една четвърт от списъка, когато изпусна листа.

– Това значи да настроим всички срещу нас, Сартин – прошепна той.

Сартин го наблюдаваше с онова разбиране, което Луи XV толкова обичаше да вижда у своите служители, защото му спестяваше усилията да мисли или да действа.

– Спокойствие, сир, спокойствие – каза той. – Нали това желае Ваше величество?

Кралят кимна с глава.

– Боже мой! Да, аз не искам нищо друго освен спокойствие от вашите философи, енциклопедисти, чудотворци, светила, поети, учени и драскачи! Бог ги знае откъде изникват?! Нека шумят, да пишат, да вдигат врява, да клеветят, да правят преценки, да проповядват, да викат... нека да ги увенчават с лаври, да им издигат статуи, да им строят храмове, само да ме оставят на спокойствие.

Сартин стана, сбогува се с краля и излезе, мърморейки: „Добре, че върху монетите ни е написано «Domine, Salvum fac regem».“¹⁰³

Останал сам, Луи XV взе перото и написа на дофина:

Поискахте от мен да ускоря пристигането на госпожа дофината – искам да ви доставя това удоволствие. Тя ще бъде в Компьен във вторник сутринта. Аз самият ще бъда там точно в десет часа, с други думи, четвърт час преди нея.

– По този начин – каза си той – ще се отърва от тази глупост с представянето, което ме притеснява повече от господин Дьо Волтер и господин Дьо Русо, повече от всички бивши и бъдещи философи. Въпросът трябва да се разреши между бедната графиня, дофина и дофината. Наистина! Нека да прехвърлим грижите, омразата и отмъщението върху младите, те имат сила да се борят. Нека децата се научат да страдат – това ще възпитава младостта.

103. „Domine, Salvum fac regem.“ – Господи, пази краля! – бележка на френския издател

И очарован, че е отклонил така трудността, сигурен, че никой няма да го упрекне било в благосклонност, било в предотвратяване на предствянето, с което се занимаваше цял Париж, кралят се качи в колата и замина за Марли, където го очакваше дворът.

35.

Кръстница и кръщелница¹⁰⁴

Горката графиня... нека да ѝ запазим епитета, даден ѝ от краля, тъй като го заслужава напълно в този момент. И така, тя препускаше по пътя за Париж като човек с наранено сърце. Шон, ужасена като нея от последната част на писмото на Жан, изживяваше сама в будоара на Люсиен болката и безпокойството си, като проклинаше съдбоносното си решение да прибере Жилбер, когато го срещна на главния път.

Щом пристигна до моста Д'Антен, над канала, който се вливаше в реката и обграждаше Париж от Сена до Ла Рокет, графинята видя една карета, която я очакваше. В каретата бе виконт Жан заедно с един прокурор, с когото разговаряше оживено. Като забеляза графинята, Жан го изостави и скочи на земята, правейки знак на кочияша на сестра си да спре веднага.

– Бързо, графиньо – каза той. – Качете се в моята карета и карайте до улица „Сен Жермен де Пре“! С две думи, ето какво. Останах в Париж, защото съм винаги предпазлив, и виждате, че имам основание. В девет вечерта започнах да обикалям около странноприемницата „Пеещият петел“. Успокоен, аз се качих по стълбата. На вратата ме спря една прислужница и ме уведоми, че госпожа графинята няма да може да излезе през деня, а може би и в продължение на цели осем дни. Признавам, че все пак бях подготвен за известна липса на благоволение, но не очаквах точно това.

– Как така няма да излезе? – провикнах се аз. – Какво ѝ е?

– Болна е.

– Невъзможно! Снощи се чувстваше прекрасно.

– Да, господине, но госпожата има навик да си приготвя сама какато сутрин и докато го кипваше, изля малко от него върху крака си и се изгори.

– Не, няма никаква лъжа. Ужасно ме боли – чух да казва един глас.

104. Кръстницата е възрастна придворна дама, която представя в двореца млада дама, наречена кръщелница, за придворна – бел.прев.

Хвърлих се в посоката, откъдето идваше гласът, минах през една врата, която се отвори трудно. Старата графиня наистина лежеше.

– Погледнете – каза ми тя, като ми посочи един грозен кафеник върху перваза на квадратното прозорче. – Този съд причини цялата беда. Скочих върху него с двата крака. Уверявам ви, че ще бъде изхвърлен. Какъв провал! – продължи старата с жален глас. – Госпожа Д'Алони ще представи сестра ви. Какво да се прави? Така е било писано, както казват ориенталците.

– Вие ме отчайвате, Жан! – провикна се госпожа Дю Бари. – Боже мой!

– Аз няма за какво да се отчаявам, ако вие отидете при нея. Затова пратих да ви повикат.

– И защо имате надежда?

– Дявол да го вземе! Защото можете да направите онова, което аз не мога. Вие сте жена. Ще я накарате да махне превръзката. И след като разкриете измамата, ще заявите на госпожа Дю Беарн, че нейният син никога няма да бъде големец, а самата тя няма и стотинка да получи от наследството на Дю Салюс.

– Бога ми, вие се шегувате! – извика графинята.

– Едва ли.

– Къде живее нашата пророчица?

– Знаете много добре: в „Пеещият петел“ на улица „Сен Жермен де Пре“, голяма черна къща с изрисуван петел върху ламаринена плоча. Когато ламарината скърца, петелът пее. Искате ли да ви придружа?

– О, не, опазил ме Бог! Ще развалите всичко!

– Това ми каза и прокурорът, с когото се посъветвах по този въпрос. Да притискаш човек в къщата му, означава глоба и затвор, да го притиснеш вън от нея...

– Не означава нищо. Вие го знаете по-добре от всеки – каза графинята на Жан.

И Жан се отдръпна, за да направи път на каретата.

– Къде ще ме чакате?

– В самата странноприемница. Ще си поръчам бутилка испанско вино и ако ви потрябва помощ, ще ви я предложи.

– Тръгвай, кочияш! – извика графинята.

На пазара „Сент Маргьорит“ госпожа Дю Бари скочи на земята, тъй като се страхуваше да не би шумът от колата да извести хитрата старица, която несъмнено беше нашрек. Тя нахълта през широко отворената врата на хана. Никой не я видя да влиза, но на стълбата срещна

съдържателката.

– Госпожа Дьо Беарн? – попита графинята.

– Госпожа Дьо Беарн е болна и не приема.

– Да, зная и идвам за новини – каза графинята.

И лека като птичка, тя за миг изкачи стълбата.

– Госпожо, госпожо! – извика съдържателката. – Искат да влязат
насила при вас.

– Кой точно? – попита старата тъжителка от стаята си.

– Аз! – отвърна графинята.

– Госпожа графинята тук! – извика пострадалата и пребледня от
уплаха.

– Да, скъпа госпожо, идва да изрази своето съчувствие към вашата
болка, за което бях уведомена веднага. Опишете ми какво стана, моля
ви.

– Не се осмелявам, госпожо, да ви приема в този коптор.

– Зная, че притежавате замък в Тюрен, и ще ви извиня за обстанов-
ката в странноприемницата.

Графинята седна и госпожа Дьо Беарн разбра, че ще остане.

– Много ли ви боли, госпожо? – попита госпожа Дю Бари.

– Да, ужасно е. Но какво да се прави? Нещастieto никога не идва
само.

– Знаете, че кралят ви очакваше тази сутрин, нали, госпожо?

– Имам извинение и то е в страданието ми. Разчитам да поднеса
скромните си извинения на Негово величество.

– Може би станалото с вас нещастие е предизвикано от силно
вълнение?

– О! Не казвам, че не е така! – възкликна тъжителката, като само с
горната част на тялото си направи поклон. – Бях твърде развълнувана от
честта, която ми оказахте, приемайки ме любезно у вас.

– Мисля, че има и нещо друго.

– Друго? Не, нищо, поне не го зная, госпожо.

– Да – заявя госпожа Дю Бари с усмивка, примесена с нетърпение,
– някой влизаше в двора, докато вие излизаште.

– Чувствам се зле, госпожо, и не мога да си спомня.

– Беше жена. Е? Сещате ли се вече?

– Имам лошо зрение. Не виждам нищо на повече от две крачки, то-
ест дотам, където се намирате сега. Не различавам нищо, така че преце-
нете сама.

– Е, добре, щом не сте видели дамата, аз искам да ви кажа коя беше

тя.

– Дамата, която влизаше, когато аз излизах?

– Именно. Беше моята зълва, госпожица Дю Бари.

– А, много добре, госпожо! Но аз не я забелязах...

– О, дори разговаряхте с нея.

– С госпожица Дю Бари?

– Да, с нея. Но в този ден тя се наричаше госпожица Флажо.

– А! – извика старицата с горчивина, която не можа да прикрие. –

Аха! Тази мнима госпожица Флажо, която изпрати да ме потърсят и ме накара да отида, е вашата зълва?

– Самата тя, госпожо.

Старата жена сбърчи гъстите си побелели вежди.

– Мисля – каза тя, – че това посещение не е от голяма полза за мене.

– Не бихте ли могли въпреки тази несъмнено болезнена рана, която може би не е чак толкова опасна, да направите усилие и да издържите едно пътуване с карета до Люсиен и да постоите права за миг с мене в кабинета на Негово величество.

– Невъзможно, госпожо. Само при мисълта да стана се влошавам.

– Госпожо – подхвана графинята тихичко, – имам чудесен мехлем за такива рани. Прилагането му обаче зависи от вида на изгарянето.

– Как така?

– Има изгаряне, което е обикновено зачервяване, други стават на мехури и най-послед дълбоки рани. Не съм лекар, но всеки през живота си се е изгарял повече или по-малко.

– Моето изгаряне е дълбока рана, госпожо.

– Трябва само да видя какво е изгарянето.

Старата запротестира високо.

– О, не, госпожо! – каза тя. – Не мога да ви представя подобна гледка.

– Няма закони на приличието там, където е нужна помощ за ближния, госпожо!

И внезапно тя протегна ръка към крака на старицата, който беше опънат върху едно кресло. Чу се страшен вик на болка, въпреки че графинята едва го беше докоснала. „О, добре играе!“ – прошепна графинята, която изучаваше всяка промяна по нещастното лице на госпожа Дьо Беарн.

– Умирам! – каза старата жена.

И пребледняла, тя обърна очи и падна по гръб, като че ли щеше да

припадне.

– Позволявате ли, госпожо – попита фаворитката.

– Да, госпожо – каза нещастницата с безжизнен глас.

Госпожа Дю Бари не загуби нито миг. Тя откопча първата карфица от превръзките около крака, после бързо-бързо ги разви. За нейна голяма изненада старата не протестира. „Тя очаква да стигна до компреса, за да закрепши, но докато заглушавам виковете ѝ, ще видя крака“ – промърмори фаворитката. Най-после компресът бе развит и пред очите на госпожа Дю Бари се разкри истинска рана. Беше истинска рана, а не преструвка. Синкава и кървяща, тя свидетелстваше красноречиво за изгарянето. Възможно беше наистина госпожа Дьо Беарн да е видяла и познала Шон и тогава бе действала като Порция¹⁰⁵ и Муций Сцевола¹⁰⁶.

Госпожа Дю Бари се умълча, гледайки я с възхищение. Старицата, дошла на себе си, се наслаждаваше на пълната си победа.

– Кажете ясно вашето желание, госпожо – подхвана госпожа Дьо Беарн, – и аз ще видя с какво мога да ви бъда полезна.

– Искам – заяви графинята – да бъда представена във Версай от вас, госпожо, дори това да ми струва един час на ужасни мъки, каквито вие сте изпитали тази сутрин. Сега е ваш ред!

– Бих искала – каза госпожа Дьо Беарн с твърдост, която показва ясно на графинята, че се пазаряха като равни – да ми се осигурят двеста хиляди ливри от моето дело.

– Но ако спечелите делото, госпожо, струва ми се, че те ще станат четиристотин хиляди.

– Не, защото аз гледам като на моя собственост на онези двеста хиляди, които ми оспорват Дьо Салюс. Другите двеста хиляди ще бъдат допълнение заради честта, че ви познавам.

– Ще ги имате, госпожо. Какво още?

– Имам син, когото нежно обичам, госпожо. Шпагата е била винаги славата на нашия дом, но ние сме родени да ръководим и затова сме лоши войници. Необходимо е незабавно да се даде военна част на моя син, а догодина и чин на полковник.

– Кой ще поеме издръжката на полка, госпожо?

– Кралят. Ако изразходвам за целта двеста хиляди ливри от моята печалба, ще бъда и утре така бедна, както съм днес.

105. Порция – дъщеря на философа Катон, която се самоубива, като поглъща горещи въглени след смъртта на съпруга си – бел. прев.

106. Муций Сцевола – римски герой, проникнал в лагера на етруските, за да убие краля им Порсена. Стрешил жертвата си, той си изгаря ръката, за да се накаже – бел. прев.

– Като направим добре сметката, това прави шестстотин хиляди ливри.

– Четиристотин хиляди. Да приемем, че полкът струва двеста хиляди, би означавало да му дадем твърде голяма цена.

– Така да бъде. Желанието ви ще бъде изпълнено.

– Искам от краля и възстановяването на собствеността върху лозята ми в Тюрен – това са четири арпана, които ми отнеха от двореца преди единадесет години, когато се строеше каналът.

– Лозята са ви били изплатени.

– Да, но цената, която дадох навремето, беше два пъти по-ниска от моята преценка и от тази на специалистите сега.

– Добре! Ще ви ги платя втори път. Това ли е всичко?

– Моля? Аз не тъна в пари, както вероятно мислите. Дължа на господин Флажо около девет хиляди ливри.

– Девет хиляди...

– О, да, това е сумата! Господин Флажо дава чудесни съвети.

– Само ако знаехте колко съжалявам, че сте се изгорили, госпожо – каза госпожа Дю Бари, като се усмихваше.

– Не съжалявам, госпожо – каза тъжителката, – защото въпреки нещастieto моята преданост, надявам се, ще ми даде сили да ви бъде полезна. Все едно че нищо не ми се е случило. Но забравихте една малка подробност.

– Кажете.

– Не допусках, че ще се явя пред нашия крал. Уви! Версай и неговото величие от дълго време не са ми вече близки. Аз дори нямам подходяща рокля.

– Бях предвидила това, госпожо. Вчера, след като си тръгнахте, започнах да ви шият роклята. Поръчах я при друга шивачка, за да не претоварвам моята. Утре по обед ще бъде готова.

– Но аз нямам и диаманти.

– Господата Бьохмер и Басанж ще ви дадат утре, след като им се обадя, едно украшение на стойност двеста хиляди ливри, които ще получите, когато им върнете накита. Така ще си вземете вашия дял.

– Много добре, госпожо. Нямам повече желания.

– Добре, сега ще благоволите да напишете на краля писъмцето, което ще имам честта да ви продиктувам. Пито-платено.

– Така е – заяви госпожа Дю Беарн.

– Пишете, ако обичате, госпожо.

Страницата притегли масата към креслото си, пригответи хартия, взе

перото и зачака.

Госпожа Дю Бари продиктува следното:

Сир, щастието, което изпитвам, че съм приета от Ваше величество за кръстница на скъпата ми приятелка госпожа Дю Бари, ме насърчава да помоля Ваше величество да бъде благосклонен към мен, когато утре се представя във Версай, както благоволявате да позволите. Осмелявам се да вярвам, сир, че Ваше величество ще ми окаже чест да ми осигури добър прием, като имам предвид, че съм свързана с един род, който е проливал кръвта си за принцовете на вашето благородно семейство.

– А сега се подпишете, ако обичате!

И графинята се подписа:

Анастаси-Юфем-Родолф,
графиня Дю Беарн

– А сега – каза госпожа Дю Бари, – дайте ми доказателство за вашето приятелство, скъпа графиньо.

– На драго сърце, госпожо.

– Сигурна съм, че ако дойдете да живеете при мен, Троншен ще ви излекува за три дни. Елате и ще опитате мехлема, който лекува всичко.

– Идете си, госпожо – каза предпазливата старица. – Имам да свърша още някои неща тук, преди да дойда у вас.

– Отказвате ли ми?

– Напротив, давам ви да разберете, че приемам, госпожо, но не сега, в този момент. Часовникът на абатството бие един. Дайте ми три часа. Точно в пет ще бъда в Люсиен.

– Позволявате ли в три часа моят брат да дойде и да ви вземе с каретата си.

– Чудесно.

– Лекувайте се дотогава.

– Не се безпокойте. Аз съм благородничка и вие имате честната ми дума. Дори да ми струва живота, ще ви представя утре във Версай.

– Довиждане, скъпа кръстнице!

– Довиждане, очарователна кръщелнице!

Те се разделиха. Старата остана излегната, с крак върху възглавниците и с ръка върху документите, а госпожа Дю Бари – още по-развълнувана, отколкото при пристигането си, но с угризение, защото не бе

проявила достатъчно твърдост с тъжителката – тя, която, както си искаше, си играеше с краля на Франция! Като минаваше покрай големия салон, забеляза Жан, който, несъмнено за да не дава повод за подозрения, току-що беше започнал втора бутилка вино. Графинята каза:

– Това, което каза маршал Дьо Сакс на Негово величество, като му показва бойното поле след битката при Фонтъноа: „Сир, вижте бойното поле и разберете колко скъпо струва една победа и колко е болезнена.“

– С други думи, ние сме победители? – попита Жан.

– Друга е думата. Но поуката е дошла до нас от античността. „Още една такава победа и ние ще сме разорени.“

– Наша ли е кръстницата?

– Да, само че тя ни струва близо милион!

– Но това е скандално!

– Така е. Но ако не бяхте толкова мъдър, сега нямаше да сме постигнали нищо или пък всичко би ни струвало два пъти повече.

– Боже, каква жена!

– Римлянка.

– Или гъркиня.

– Няма значение. Римлянка или гъркиня, стойте наблизко и бъдете готов да я вземете в три часа и да ми я доведете в Люсиен. Няма да съм спокойна, докато не я сложа под ключ.

– Няма да мръдна оттук – каза Жан.

– Аз пък ще тичам, за да приготвя всичко – отговори графинята и се устреми към каретата си.

– Към Люсиен – провикна се тя. – А утре ще кажа към Марли.

– Все едно – добави Жан, следвайки с поглед каретата. – Ние струваме твърде скъпо на Франция... А това е ласкателство за семейство Дю Бари.

36.

Петият заговор на маршал Дьо Ришелю

Кралят беше пристигнал в Марли. Той не държеше на етикета толкова, колкото Луи XIV, който търсеше в дворцовите церемонии начин да покаже своето могъщество, а жадуваше да получи новини от тях. Луи XV обичаше повече от всичко разнообразието от хора, особено когато те бяха усмихнати.

Вечерта след срещата, която току-що описахме, и два часа след

като госпожа Дьо Беарн – според обещанието си, което тя този път изпълни – беше вече настанена в будоара на госпожа Дю Бари, кралят играеше в синия салон. Вляво от него беше херцогиня Д'Айан, а вдясно – принцеса Дьо Гемене. Госпожите Аделаид, Софи и Виктоар след завръщането си от разходка в градината бяха седнали заедно с почетните си дами и благородниците от свитата си.

И така, около краля, зает несъмнено с работа (тъй като всички познаваха сериозността на господин Дьо Малзерб), се бяха събрали в очакване морски и пехотни офицери, висши сановници и благородници. А малкият кръг около камината се занимаваше само със себе си и започна по-оживен разговор, изпълнен със смели закачки. Сред по-видните жени от този кръг освен дъщерите на краля бяха госпожа Дьо Грамон, госпожа Дьо Гемене, госпожа Дьо Шоазьол, госпожа Дьо Мирпоа и госпожа Дьо Поластрон.

В момента, когато се заехме с наблюдението на тази група, госпожа Аделаид разказваше историята за един епископ, хвърлен в затвора на епархията му.

– Но – каза госпожа Виктоар – този свещеник беше тук, при нас, няма и месец оттогава...

– Бихме били изложени и на по-лоши срещи у Негово величество – каза госпожа Дьо Грамон, – ако тук идваха всички, които желаят да се доберат до двореца.

– За щастие желанието и възможността са две различни неща, нали, херцогиньо – намеси се в разговора един дребен мъж на седемдесет и четири години, който изглеждаше на не повече от петдесет – до такава степен стойката му беше елегантна, гласът – бодър, краката – слаби, очите – живи, кожата – бяла, а ръцете – красиви.

– А, ето, че господин Дьо Ришелъ се намесва хитро в разговора и ще се окаже в центъра на вниманието – каза херцогинята. – Вие винаги искате малко да се наложите, нали, скъпи ми херцог?

– Малко? Вие ме обиждате, херцогиньо! Кажете твърде много!

Херцогиня Дьо Грамон се изчерви, тъй като язвителната забележка бе отправена най-вече към нея.

– Госпожи – продължи тя, – ако господин херцогът продължава да ни говори подобни неща, няма да довърша историята, която започнах. Кълна се, че ще загубите много, освен ако не поискате от маршала да ни разкаже друга.

– Да ви прекъсна, когато може би се каните да кажете нещо лошо за някой от моите приятели? – каза херцогът. – Опазил ме Бог! Целият съм

в слух.

Присъстващите заобиколиха херцогинята.

– Ще узнаете всъщност – продължи госпожа Дьо Грамон, обръщайки се предимно към трите принцеси, – че една дама, чието име е без значение, нали поиска да се срещне с нас, избраните от господаря, който ни обсипва със слава, която я кара да умира от завист...

– Къде иска да се срещне с нас? – попита херцогът.

– Във Версай, Марли или Фонтенбло.

– Горкото създание не е присъствало на нито едно от големите тържества освен на някоя вечеря с краля, на която са допуснати и няколко зяпачи, които гледат как Негово величество и сътрапезниците му ядат.

Господин Дьо Ришельо шумно смръкна тютюн от една кутия от севърски порцелан.

– Но... за да се срещне с нас във Версай, Марли или Фонтенбло, трябва да ни бъде представена – каза той.

– Именно, въпросната дама горещо желае да бъде представена.

– Обзалагам се, че ѝ е обещано. Кралят е толкова добър! – заяви херцогът.

– Да – каза госпожа Дьо Гемене. – Необходима е кръстница.

– Но не всеки си има кръстница – каза госпожа Дьо Мирпоа. – Както хубавата Бурбонка. Тя търси, но не намира.

– Ах, госпожо, госпожо – каза херцог Дьо Ришельо, – признайте на госпожа херцогинята цялата заслуга за разказа!

– Хайде, херцогиньо – каза госпожа Виктоар. – Тъкмо възбудихте любопитството ни, пък не довършихте.

– Съвсем не! Напротив, държа да разкажа докрай историята. Когато човек си няма кръстница, му търсят такава. „Търси и ще намериш“ се казва в Евангелието. Търсиха и намериха, но каква кръстница! Мили боже, една провинциалистка – чиста, наивна. Прикоткваха я, ухажваха я, глезиха я, нагиздиха я.

– Това ме кара да настръхвам – заяви госпожа Дьо Гемене.

– Но ето, че изведнъж добре подготвената провинциалистка – укротена и нагласена – падна по стълбата...

– И после? – попита господин Дьо Ришельо.

– И си счупи крака... ха, ха, ха! – припя херцогинята, прибавяйки така още един стих към стиха на госпожа Дьо Мирпоа.

– Така че, представяне... – вметна госпожа Дьо Гемене.

– Няма и да има, скъпа моя.

– Но това е Провидението! – каза маршалът, като вдигна ръце към

небето.

– Извинете, но аз съжалявам искрено горката провинциалистка – каза госпожа Виктоар.

– Напротив, госпожо, поздравете я! От двете злини тя избра по-малката.

Като каза това, херцогинята спря изведнъж. Беше срещнала за втори път очите на краля.

– Но за кого говорите, херцогиньо? – попита маршалът, правейки се, че се мъчи да открие коя е въпросната личност.

– Не ми казаха името ѝ.

– Бога ми! – каза Ришелю. – Ето една добра идея! Но трябва да се знае и името на тази великолепна дама, спасила ни от такава голяма опасност. Нали вече няма от какво да се страхуваме, херцогиньо?

– О! Вече от нищо, аз отговарям за това. Тя е в леглото си с превързан крак и е неспособна да направи нито крачка.

– Но – запита госпожа Дьо Гемене – ако тази дама си намери друга кръстница? Тя е доста съобразителна!

– О, няма подобна опасност. Не се намират току-така кръстници!

– Чумата да го вземе, така е! – каза маршалът, като смучеше един от чудесните бонбони, за които се казваше, че поддържат вечната му младост.

В това време кралят се доближи до групата. Всички се умълчаха. Тогава гласът му ясно отекна в салона:

– Сбогом, госпожи. Приятна вечер, господа.

Всички станаха и в дъното се усети оживление. Кралят направи няколко крачки към вратата, после – в момента преди да излезе – се обърна и каза:

– Между другото утре във Версай ще има представяне!

Събралите се бяха поразени. Кралят огледа групата жени, които пребледнели се спогледаха. После излезе, без да добави нещо.

– О, това е невъзможно – тихичко промълви госпожа Дьо Грамон.

– Чуйте, херцогиньо – промълви маршалът. – Изглежда, че днес левкуват бързо счупени крака.

– О, госпожи – провикна се херцогинята, обърната към трите дъщери на краля, – надеждата ни е във вас. Вие, първите дами на кралството, няма ли да страдате от опасността в нашето общество, единственото убежище на благородни дами, да проникнат дами, които дори и камериерките ни не биха приели?

Принцесите, вместо да отговорят, наведоха тъжно глави.

- Госпожи, в името на небето! – повтори херцогинята.
 - Кралят е господар – каза госпожа Аделаид с въздишка.
 - Така е! – добави херцог Дьо Ришелю.
 - Но в такъв случай целият френски двор ще бъде компрометиран!
- извика херцогинята.

– Госпожи – заяви господин Дьо Шоазьол, като се опитваше да се засмее, – тъй като нещата тук намирисват на заговор, ще намерите ли за уместно, ако се оттегля, като отведа със себе си и господин Дьо Сартин. Идвате ли, херцог? – продължи господин Дьо Шоазьол, обръщайки се към маршала.

– О, бога ми, не! – каза маршалът. – Оставам, обожавам заговорите.

Господин Дьо Шоазьол се измъкна, отвеждайки и господин Дьо Сартин.

Няколко стоящи наоколо мъже последваха примера им. Около принцесите останаха само госпожа Дьо Грамон, госпожа Дьо Гемене, госпожа Д'Айан, госпожа Дьо Мирпоа, госпожа Дьо Поластрон, както и осем-десет други жени, които се бяха увлекли повече по скандала около представянето. Господин Дьо Ришелю беше единственият мъж. Дамите го гледаха с безпокойство, както гърците биха разглеждали някой троянец, останал в лагера им.

– Вярно е, че кралят е господар у дома си, но в нашите домове подарките сме ние – поде херцогинята.

– Вярно е, но какъв ще бъде резултатът от вашия протест?

– Резултатът ще бъде такъв, че ще се размислят още веднъж, ако мнозина от нас последват примера ви, госпожо – провикна се госпожа Дьо Гемене.

– Всъщност защо пък да не последваме примера на херцогинята? – попита госпожа Дьо Мирпоа.

– Да, госпожи – обърна се отново херцогинята към дъщерите на краля, – ето един хубав урок, който бихте могли да дадете на двора, вие – дъщерите на Франция!

– Дали кралят няма да ни се разсърди? – попита госпожа Софи.

– Не, не! Ваши височества могат да бъдат спокойни – заяви злобната херцогиня. – Та той има изискан вкус, чудесен такт. Напротив – ще ви бъде признателен за това. Кралят, повярвайте ми, не насилва никого.

– Вярно е, че кралят не каза нищо, когато затворихме вратата на нашия дом за графинята – каза госпожа Виктоар, насърчена и разгорещена от вълнението на събралите се. – Но при такъв тържествен случай би могло...

– Да, да, несъмнено – настоя госпожа Дьо Грамон, – би могло, ако само вас ви няма на представянето, госпожи, но... когато видят, че и ние всичките не сме там...

– И така, вие сте за заговор? – попита госпожа Аделаид.

– Говорете, херцог, говорете! – каза госпожа Дьо Грамон.

– Да действате методично – каза херцогът. – Тази, която сега реши с най-силно „ще го направя!“, в решителния момент ще постъпи обратно. Тъй като, както имах честта да ви уведомя, аз съм от заговорниците – не ме е грижа, че ще бъда изоставен.

– Наистина, херцог – каза иронично херцогиня Дьо Грамон. – Няма ли някой да каже, че забравяте къде се намирате? Вие се държите като вожд в страната на амазонките.

– Госпожо! – каза херцогът. – Моля ви да ми повярвате, че имам известно право на длъжността, която вие ми оспорвате. Вие мразите госпожа Дю Бари – е, добре, ето: аз произнесох името, но никой не го чу, нали? Вие мразите госпожа Дю Бари повече от мене, но аз съм по-компрометиран от вас.

– Вие компрометиран, господин херцог? – попита госпожа Дьо Мирпоа.

– Да, и още по-ужасно е, че цели осем дни не съм бил във Версай и ето, че вчера графинята е накарала да дойдат в Ановър и да попитат дали не съм болен. Знаете ли какво е отговорил Рафте: „Чувства се толкова добре, че не се е прибирал от предишната вечер.“ Независимо от това аз се отказвам от правата си, нямам никакви амбиции и ви оставям на първа линия. Вие забъркахте всичко, вие сте фитилът! Вие сте тази, която бунтува съвестта, и маршалският жезъл ви принадлежи.

– След принцесите – каза почтително херцогинята.

– О, оставете на нас пасивната съпротива! – каза госпожа Аделаид.
– Ние ще отидем в Сен Дьони да посетим нашата сестра Луиз. Тя ще ни задържи там и няма да се върнем навреме. Никой няма да може да каже нищо.

– Абсолютно нищо – потвърди херцогът. – Ако някой го направи, това би означавало, че е злонамерен.

– Аз – каза херцогинята – ще отида да наблюдавам коситбата в Шатьолу!

– Браво – одобри херцог Ришелю. – Ето един хубав повод!

– Аз пък – заяви принцеса Дьо Гемене – имам болно дете, обличам си домашната роба и ще се грижа за него.

– Аз – каза госпожа Дьо Поластрон – се чувствам тази вечер съвсем

замаяна. Ако утре Трошен не ми пусне кръв, ще се разболея много сериозно.

– Що се отнася до мен – каза величествено госпожа Дьо Мирпоа, – аз просто няма да отида във Версай и толкова! Моята причина ще е правото на свобода аз да решавам!

– Добре, добре – рече Ришелю. – Всичко, което казвате, е разумно, но трябва да се закълнете.

– Как така да се закълнем?

– О, човек винаги се кълне, щом участва в заговори.

И маршалът протегна ръка в средата на групата жени, произнасяйки величествено:

– Кълна се!

Всички дами повториха клетвата с изключение на техни величества, които се бяха измъкнали незабелязано.

– Това е всичко – каза херцогът.

– О, как ще се разгневи тя, когато остане сама в салона! – провикна се госпожа Дьо Грамон.

– Хм, кралят ще ни поизпрати на заточение – промълви Ришелю.

– Не бъдете толкова сигурен, херцог – каза госпожа Дьо Грамон.

– Няма да заточат нито вас, господин херцог, нито господин Дьо Шоазьол, а мен – заяви госпожа Дьо Мирпоа. – Кралят няма да ми прости, че ще бъда по-нелюбезна с графинята, отколкото бях с маркизата¹⁰⁷.

– Вярно е, че вас винаги са наричали фаворитка на фаворитките! – каза херцогът. – Горката госпожа! Ще отидем заедно на заточение!

– Ще отидем всички – каза госпожа Дьо Гемене, като стана права. – Надявам се, че никой няма да се отметне от взетото решение.

– И от положената клетва – добави херцогът.

– Но – каза госпожа Дьо Грамон – за всеки случай ще взема някои мерки!

– Вие ли? – попита херцогът.

– Да. Защото, за да бъде дамата утре във Версай, са й необходими три неща.

– И кои са те?

– Фризьор, рокля и карета.

– Е, и?

– Е, и... тя няма да бъде във Версай в десет часа. Кралят ще стане нетърпелив, ще освободи присъстващите... и представянето ще бъде

107. Става дума за госпожа Дьо Помпадур – бел.прев.

отложено за гръцките календи¹⁰⁸, като имаме предвид пристигането на дофината.

Възгласи, аплодисменти и викове „браво“ последваха този нов момент от съзаклятието. Но ръкопляскайки по-силно от всички, господин Дьо Ришелъ и госпожа Дьо Мирпоа си намигнаха. Двата стари придворни си помислиха едно и също нещо. В единадесет часа съзаклятниците пътуваха към Версай или към Сен Жермен, осветявани от прекрасна луна. Докато каретата му със спуснати завеси пътуваше по пътя за Версай, самият той обаче пристигаше в Париж по един напречен път.

37.

Нито фризьор, нито рокля, нито карета

Госпожа Дю Бари би проявила твърде лош вкус, ако тръгнеше към голямата зала за приеми от версайския си апартамент. Тръгването от Версай не предоставяше възможности за показност в един толкова тържествен ден. И освен това не беше прието да се постъпва така. Госпожа Дю Бари избра парижкия вариант.

В единадесет сутринта тя пристигна на улица „Валоа“ заедно с госпожа Дю Беарн, която все още беше нейна пленница и която тя омайваше с усмивката си. Още от предната вечер Жан дю Бари, Шон и Доре започнаха да работят трескаво. Който не беше видял как се стараят, трудно би си представил как въздейства златото и колко могъщ е човешкият ум.

Доре се занимаваше с фризьора, Шон притискаше шивачките, а Жан отговаряше за каретите и наглеждаше всички останали. Към четири часа Жан дю Бари се завърна блед, възбуден, но весел.

– Е, какво? – попита графинята.

– Всичко ще бъде готово.

– Фризьорът?

– Намерих Доре при него. Уговорихме условията. Пъхнах в ръката му петдесет луидора. Той ще вечеря тук в шест часа и в това отношение можем да бъдем спокойни.

– А роклята?

– Роклята ще бъде чудесна. Заварих Шон да следи за ушиването ѝ: двадесет и шест шивачки пришиват перлите, панделките и украсенията.

108. Тоест никога няма да се състои – бел. прев.

Роклята ще бъде изработена парче по парче. Една толкова обемиста работа би отнела за всеки друг клиент осем дни.

– А каретата?

– О! Нали знаете, че аз се заех с нея! Лакът съхне в едно ателие, затоплено специално до температура петдесет градуса. Видът ѝ е прекрасен, уверявам ви. Каретата ще бъде тук точно в осем часа.

В това време се завърнаха Шон и Доре. Те идваха, за да потвърдят казаното от Жан.

– Благодаря, мои храбри войници – каза графинята.

– Сестричке, очите ви са уморени, поспете един час и това ще ви възстанови.

– Да спя? В никакъв случай! Ще спя тази нощ, докато мнозина няма да могат да мигнат.

Докато тези приготовления царяха в дома на графинята, слухът за представянето се носеше из града.

Но няма да бъде излишно, ако обясним, че прическата на госпожа Дю Бари изискваше грижи, време и умение.

За да се сплетат тези красиви коси, да се вдигнат върху малка копирена подплънка, да се навият на ролки от роговицата на кит, да се изпъстрят със скъпоценни камъни, перли и цветя, да се поръсят със снежен бял прах, който придава блясък на очите и свежест на лицето, както и да се създаде хармония между цветовете на тялото, седефа, рубините, опала, диамантите, многоцветните и разнообразни по форма цветя, е нужно не само майсторството на голям художник, но и голямо търпение.

Всъщност всички страхове на графинята скоро се оправдаха – удари шест часът, а фризьорът не се появи. Удари шест и половина, после седем без четвърт. Едно-единствено нещо даваше малка надежда на изтърпналите сърца – че господин Любен е важна личност и беше естествено да ги кара да го чакат. Но удари и седем часът, виконтът изрази опасенията си, че приготвената за него вечеря ще изстине и че майсторът няма да е доволен. Той изпрати в дома му един възрастен слуга, за да го предупреди, че супата е сервирана. Лакейт се върна след четвърт час. Той беше разговарял лично с госпожа Любен. Тя го беше уверила, че господин Любен току-що излязъл и че ако не е вече у госпожа Дю Бари, то е на път за дома ѝ.

– Добре – каза Дю Бари, – вероятно се е натъкнал на улично задръстване, да почакаме.

– И освен това още нищо не е провалено – каза графинята. – Могат

да ме срещат и когато съм наполовина облечена. Представянето е определено точно за десет часа. Имаме още три часа, а само за един час ще стигнем във Версай. Докато чакаме, покажи ми роклята, Шон – това ще ме разсее. Шон, роклята ми!

– Още не са донесли роклята на госпожата – каза Доре.

– А! – възкликна Дю Бари. – Чувам шум на колела, сигурно е каретата.

Виконтът се лъжеше – това беше Шон. Тя се връщаше с каретата си, в която бяха впрегнати два потни коня.

– Роклята ми?! – извика графинята, докато Шон беше още в преддверието.

– Не я ли донесоха вече? – попита съвсем изплашена Шон.

– Не.

– Е, добре, няма да закъснее – каза Шон, утешавайки се сама, – защото модистката, при която бях, току-що е тръгнала във фиакър с две шивачки насам, за да я донесе и да я пробвате.

– Наистина – промълви Жан, – тя живее на „Рю дю Бак“, а фиакърът вероятно се движи по-бавно от нашите коне.

– Да, да, сигурно – каза и Шон, която все пак не можеше да се отърве от чувството си на известно безпокойство.

– Виконте, може би е добре да изпратите някой да докара каретата – каза госпожа Дю Бари. – Така ще сме спокойни поне в това отношение.

– Имате право, Жана.

И Дю Бари отвори вратата:

– Да идат да докарат каретата от Франсиан! – каза той. – При това с новите коне, които са вече впрегнати.

Кочияшът и конете потеглиха. Шумът от стъпките им вече заглъхваше по посока на улица „Сен Оноре“, когато Замор влезе с едно писмо.

– Писмо за господарката Бари – каза той.

– Кой го донесе?

– Един мъж!!!

– Четете, графиньо! Четете по-бързо, вместо да разпитвате! – извика Жан. – Бележката не е сгъната, както се сгъват молбите.

– Наистина, виконте, вие умирате от страх – каза графинята, усмихвайки се.

И счупи печата. След първите редове тя нададе ужасен вик и падна примряла върху едно кресло.

– Нито фризьор, нито рокля, нито карета – каза тя.

Шон се хвърли към графинята, Жан побърза да вземе писмото.

То беше написано с прав, дребен почерк, очевидно беше почеркът на жена:

Госпожо, пазете се – тази вечер вие няма да имате нито фризьор, нито рокля, нито карета. Надявам се, че това предупреждение ще пристигне навреме. За да не предизвикам насила признателността ви, аз няма да назова името си. Отгатнете коя съм, ако искате да познаете една искрена приятелка.

– Това е последният удар! – провикна се Дю Бари в отчаяние. – Дяволска работа! Трябва да убия някого.

– Роклята! Боже мой, важна е роклята! – извика Шон. – Фризьор все още можем да намерим.

– Край! Никакъв фризьор! – шепнеше графинята примряла. – Никаква рокля, никаква карета!

– Така ли! Никаква карета! – изрева Жан. – И тя не пристига, въпреки че трябваше да е вече тук. Ох, това е заговор, графиньо!

В това време Жан тъпчеше с крака една табличка от севърски порцелан, за която пешът на дрехата му беше закачил, докато се мъчеше да се спаси от една падаща японска ваза, която пък беше ударил с юмрук. Чуха се три леки, внимателни и нежни почуквания по вратата. Настъпи мълчание.

– Извинете – каза един непознат глас, – бих искал да поговоря с госпожа графинята Дю Бари.

– Но, господине, човек не влиза току-тъй – извика вратарят, който беше изтичал след непознатия, за да му попречи да проникне навътре в къщата.

Жан отвори вратата с трясък. Непознатият се отдръпна със скок назад и покланяйки се, каза:

– Господине, исках да предложа услугите си на госпожа графинята Дю Бари, на която, мисля, предстои представяне?

– А каква е вашата професия?

– Аз съм фризьор.

И непознатият направи втори поклон.

– Фризьор – извика госпожа Дю Бари, като вдигна ръце към небето, – но той е ангел. Любен ли ви изпраща, господине?

– Никой не ме изпраща, госпожо. Прочетох в един вестник, че госпожа графинята ще бъде представена тази вечер и си казах „Виж ти,

може би графинята няма фризьор. Не е вероятно, но е възможно“, и ето, че дойдох.

– Как се казвате? – попита графинята, малко охладняла.

– Леонар¹⁰⁹, госпожо.

– Лошото е, че нямаме време за опити – заяви Шон.

– И защо ще пробваме? – възкликна с ентузиазъм младият мъж, като огледа госпожа Дю Бари. – Знам добре, че госпожата трябва да привлече погледите с прическата си. А като гледам госпожата, измислих такова нещо, което, сигурен съм, ще има страхотен успех.

И младежът размахва ръката си с такава увереност в себе си, че развълнува графинята и накара надеждата да проникне отново в сърцата на Шон и Жан.

– Но най-напред трябва да погледна роклята на госпожата, за да подбера украшенията за косата.

– О, роклята ми, моята нещастна рокля!

Жан се удари по челото.

– Ах, наистина! – каза той. – Господине, представете си каква ужасна клопка! Откраднах роклята, шивачката, всичко!

И Жан дю Бари, уморен от скубането на косите, започна да хленчи.

– Дали да не отидеш отново при шивачката, Шон? – каза графинята.

– За какво? – отвърна Шон. – След като тя е тръгнала насам.

– О! – прошепна графинята, падайки отново върху креслото. – Уви! За какво ми е фризьор, когато нямам рокля!

В това време звънецът пред вратата издрънча. Вратарят (от страх да не се вмъкне още някой, както това беше станало току-що), беше затворил всички врати и беше пуснал всички резета.

– Звъни се – каза госпожа Дю Бари.

Шон се втурна към прозорците.

– Кутия! – извика тя.

– Тичайте, Жан! О, тичайте, за Бога!

Жан се спусна по стълбите, изпревари всички лакеи и изтръгна кутията от ръцете на вратаря. Шон го наблюдаваше през прозореца. Той отвори капака на кутията, пхна ръка в нея и нададе радостен вик. В кутията имаше чудесна рокля от китайска коприна, по нея бяха апликирани цветя, а гарнитурата беше от много скъпи дантели.

109. Леноар – действителен човек, служил във Версай и на Мария-Антоанета, герой в романите „Анж Питу“ и „Графиня Дьо Шарни“ – бел. прев.

- Рокля! Рокля! – провикна се Шон, пляскайки с ръце.
- Рокля! – повтори госпожа Дю Бари, готова да се отдаде на радостта, както се беше отдала на тъгата.
- Кой ти даде това, дебелако? – попита Жан вратаря.
- Една жена, господине.
- И къде е тя?
- Подаде ми кутията през вратата и извика: „За госпожа графинята!“ После се качи в кабриолета, който я беше довел дотук. Потеглиха с пълна скорост.
- Но тя няма да ми подхожда. Тя няма да ми стане, тя не е ушита за мене. Боже мой! Какво нещастие, защото – в края на краищата – тя е много красива.
- Шон бързо я измери.
- Същата дължина, същата обиколка на талията – каза тя.
- Нещо ме плаши! – добави графинята.
- Това не може да е от приятел – вметна Шон. – Как би могъл той да знае какво се крои срещу нас. Това може да е някой добър дух или някой дявол.
- И дявол да е – извика госпожа Дю Бари, – малко ме интересува кой ми помага в това да победи семейство Грамон, няма да е по-голям дявол от тях.
- Хайде, на работа! – каза Шон. – Вече е осем часът.
- О! Имаме време! – заяви фризьорът. – На госпожата е нужен само един час, за да стигне дотам.
- А каретата, каретата? – попита графинята.
- Трябва да е останала пред вратата – вратарят ще я отвори. Но какво му е на майстора?
- И наистина точно в същото време майстор Франсиан се втурна изплашен в салона.
- Ах, господин виконте! – извика той. – Каретата на госпожата беше на път за дома й, когато при завоя на улица „Траверсиер“ беше спряна от четирима души. Те събориха първия ми помощник, който я караше към вас, и като подгониха конете в галоп, изчезнаха по улица „Сен Никез“.
- Казах ли аз – каза Дю Бари сияещ, без да става от креслото, в което седеше и когато майсторът влезе, – това е заговор!
- Ами! – каза Дю Бари. – Този, който озаптява стихията и дава храна на птиченцата, този, който ни изпрати фризьор като господина, рокля като тази, няма да ни остави насред пътя заради една карета!

– О, вижте – извика Шон, – идва една карета.

– Която дори спира пред вратата – потвърди Дю Бари.

После, скачайки към прозореца, го отвори.

– Тичайте, тичайте, за Бога, или ще стане късно! – извика той. – По-не да познавахме нашия благодетел.

Слугите и лакеите забързаха, но... късно. Една тапицирана с бял сатен карета, впрегната с два чудесни коня, беше до вратата... Но от кочишата и лакеите нямаше и следа. Един пратеник държеше конете за юздите, беше си получил шестте ливри и изчезна към двора на семейство Фонтен. Разгледаха каретата. Нечия бърза ръка беше заменила гербовете с рози. Всички гореописани събития се случиха за един час.

Жан заповяда да вкарат каретата в двора, заключи вратата и взе ключа в себе си. После се качи в будоара, където фризьорът даваше на графинята първите доказателства за своето изкуство.

– Господине! – извика той, като сграбчи ръката на Леонар. – Ако вие не назовете вашия гений покровител, ако не го кажете, за да има той нашата вечна признателност, кълна се, аз ще...

– Внимавайте, господин виконт – прекъсна го с флегматичен глас младият човек, – правите ми честта да ми стиснете ръката, но я стискате толкова силно, че ще изтръпне. Как ще среща госпожа графинята? Освен това ние бързаме. Часовникът бие осем и половина.

– Пуснете го, Жан, пуснете го! – извика графинята.

Жан отново се отпусна върху едно кресло.

– Чудо! – каза Шон. – О, чудо! Роклята е с идеални мерки. Само с един пръст по-дълга отпред, но това е всичко. След десет минути този недостатък ще бъде отстранен.

– А каква е каретата? Представителна ли е? – попита графинята.

– Тя е изработена с най-изискан вкус. Аз я разгледах отвътре – каза Жан. – Тапицирана е с бял сатен и ухае на розово масло.

– О, тогава всичко е наред! – възкликна госпожа Дю Бари, пляскайки с малките си ръце. – Хайде, господин Леонар. Ако успеете, богатството ви е вече осигурено.

Леонар не чака да повтарят, а бързо се зае с прическата на госпожа Дю Бари. Още с първото движение на гребена той показа превъзходен талант.

След три четвърти час госпожа Дю Бари излезе изпод ръцете му посьблазнителна от богинята Афродита, тъй като беше много по-облечена от нея, но не по-малко красива. Когато направи и последното движение върху това бляскаво творение и изпита здравината на прическата, след

като поиска вода за ръцете си и благодари смирено на Шон, която в радостта си го обслужваше като монарх, фризьорът реши да се оттегли.

– Ах, господине! – каза Дю Бари. – Вие ще разберете, че аз съм упорит и в любовта си, и в омразата си. Надявам се, че сега ще ми кажете кой сте.

– Вие вече знаете това, господине! Аз съм един млад човек, който сега започва и се нарича Леонар.

– Кой започва сега, по дяволите! Та вие сте майстор, господине!

– Вие ще бъдете моят фризьор, господин Леонар – каза графинята, съзерцавайки се в малко ръчно огледалце, – и ще ви плащам по петдесет луидора за всяка фризура, предназначена за тържествени случаи. Шон, дай на господина сто луидора за първата от тях.

– Казах ви, госпожо, че вие ще създадете моята слава.

– Но вие ще решите само мен.

– Тогава си запазете вашите сто луидора, госпожо – каза Леонар, – искам свободата си. На нея дължа честта да ви срещна днес. Свободата е основното човешко благо.

– Фризьор философ! – възкликна Дю Бари вдигайки ръце към небето. – Къде отиваме, Боже, господарю мой! Не искам да се карам с вас. Вземете си стоте луидора и запазете тайната и свободата.

– Качвайте се в каретата, госпожо, качвайте се в каретата!

Тези думи се отнасяха за госпожа Дю Беарн, която тъкмо влизаше нагласена с дървена походка и която тъкмо бяха вдигнали от вечеря от нейния будоар.

– Хайде, хайде – каза Жан. – Четирима да вдигнат госпожата и да я пренесат внимателно по стълбите.

Докато Жан наблюдаваше тази деликатна работа, в която и Шон издаваше заповеди, госпожа Дю Бари търсеше с очи Леонар. Леонар беше изчезнал.

– Но откъде ли е минал – прошепна госпожа Дю Бари, която все още не се бе съвзела напълно от дошлите една след друга изненади.

– Откъде е минал ли? През пода или през тавана – откъдето минават духовете. Сега, графиньо, внимавайте вашата фризура да не се смачка, вашата рокля да не се превърне в паяжина и да не пристигнем във Версай в тиква, теглена от два плъха!

След като изрази по този начин своите последни опасения, виконт Жан се качи в каретата, където вече се бяха настанили госпожа графинята Дю Беарн и щастливата ѝ кръщелница.

38.

Представянето

Но Версай беше най-привлекателен, когато се готвеше за някоя голяма церемония, когато пищната мебелировка и полилите увеличаваха магията на неговите богатства, тогава Версай внушаваше и у най-трезвите умове, че са възможни чудеса. Такива бяха церемониите по приемането на посланиците и на обикновените благородници, както и церемониите по представянето.

Луи XIV бе създал правилата за поведение, което поставяше на всеки известни ограничения. Беше пожелал докосването до блясъка на неговия кралски живот да смайва по такъв начин избраните от съдбата, че те никога да не гледат на кралския дворец като на нещо друго освен на храм, в който имаха правото да идват да съзерцават коронования бог, застанали по-близо или по-далече от него.

Кралят излезе от покоите си точно в десет часа. Беше нагласен повече от обикновено. С други думи, дантелите му бяха по-богати, а само катарамите по жартиерите и обувките му струваха милион. Той беше уведомен от господин Дьо Сартин за скроения миналата вечер заговор от ревнивите дами и беше загрижен. Трепереше от страх да не би да види само мъже в залата.

Скоро се успокои, защото забеляза в салона на кралицата, предназначен специално за представянето, в облак от дантели и пудра, в която блещукаха диаманти, най-напред трите си дъщери, след това госпожа Дьо Мирпоа, която беше вдигнала толкова шум предишната вечер, и най-после всички бунтовнички, които бяха се заклели да останат по домовете си, а сега бяха в първата редица. Господин херцогът Дьо Ришельо тичаше като генерал ту при една, ту при друга от дамите и им казваше:

– А, хванах ли ви, изменничке?

Или пък:

– Колко бях сигурен във вашето предателство.

– Ами вие, херцог? – отговаряха дамите.

– Аз? Аз представях дъщеря си, представях графиня Д'Егмон. Вижте, само Септимани не е тук: само тя удържа на думата си, както госпожа Дьо Грамон и госпожа Дьо Гемене. Сигурен съм какво ще ми се случи. Утре започват моето пето заточение или моето четвърто влизане в Бастилията. Не, решително няма да участвам повече в заговори.

Кралят забеляза най-напред, че госпожите Дьо Грамон, Дьо Гемене и Д'Егмон ги нямаше в тази бляскава група. Той се приближи до господин Дьо Шоазьол, който се стараше да покаже голямо спокойствие.

– Не виждам тук госпожа херцогинята Дьо Грамон – каза кралят.

– Сир – отговори господин Дьо Шоазьол, – моята сестра е болна и ме натовари да предам на Ваше величество своите най-скромни почитания.

– Толкова по-зле – заяви кралят и обърна гръб на господин Дьо Шоазьол.

Обръщайки се, той се оказа срещу принц Дьо Гемене.

– Ами госпожа принцесата Дьо Гемене? – каза той.

– Принцесата е болна. Отивайки да я взема от дома ѝ, я намерих в леглото.

– А! Толкова по-зле – повтори два пъти кралят. – Ето и маршала. Добър вечер, херцог.

– Сир – отвърна старият придворен, покланяйки се с гъвкавостта на младеж.

– Вие не сте болен – каза кралят достатъчно високо, за да го чуят господата Дьо Шоазьол и Дьо Гемене.

– Всеки път, сир – отговори херцог Дьо Ришельо, – съм в добро здраве, щом става въпрос за щастието да видя Ваше величество.

– Но – продължи кралят, оглеждайки се – вашата дъщеря, госпожа Д'Егмон? Каква е причината да не е тук?

Херцогът, виждайки, че го слушат, придоби много тъжен вид.

– Уви, сир. Дъщеря ми е лишена от честта да представи скромните си почитания в краката на Ваше величество тази вечер, защото е болна, сир...

– Толкова по-зле – каза кралят. – Болна госпожа Д'Егмон?! Та тя се радва на най-доброто здраве във Франция! Толкова по-зле! Толкова по-зле!

И кралят се отдалечи от господин Дьо Ришельо, както беше оставил господин Дьо Шоазьол и господин Дьо Гемене. После обиколи салона, поздравявайки най-вече госпожа Дьо Мирпоа, която се чувстваше неудобно.

– Това е цената на предателството – прошепна маршалът на ухото ѝ. – Утре вие ще бъдете отрупана с почести, докато ние – треперя само като си помисля...

И херцогът въздъхна.

– Но струва ми се, че вие също предадохте Шоазьол, щом сте тук...

При това бяхте се заклели...

– Заради дъщеря си, госпожо, заради моята бедна Септимани. Ето, че е в немилост за това, че е толкова предана.

– На баща си – възрази госпожа Дьо Мирпоа.

Херцогът се престори, че не е чул този отговор, който прозвуча като подигравка.

– Всъщност не ви ли се струва, госпожо, че кралят е неспокоен?

– По дяволите! Има защо.

– Какво значи това?

– Десет и четвърт е.

– А, да! Графинята не идва. Виджте, госпожо, искате ли да ви кажа нещо?

– Кажете.

– Да не се е случило нещо лошо на горката графиня? Вие би трябвало да знаете какво, нали?

– Защо пък аз?

– Защото бяхте затънали до гуша в заговора.

– Е, добре – отвърна госпожа Дьо Мирпоа поверително. – И аз изпитвам същия страх. Скъпи херцог, вие знаете френската пословица: „Времето работи за победителя.“ Утре едно непредвидено събитие може да забави безкрайно това представяне. Може би дофината ще пристигне утре в Компьен вместо след четири дни. Искат да спечелят време може би?

– Госпожо, знаете ли, че вашата историйка прилича на истинска. Все още я няма, по дяволите!

– Чуйте. Часовникът удари десет и двадесет.

– Да, и?

– Сега вече мога да ви кажа.

Госпожа Дьо Мирпоа се огледа, а после тихо каза:

– Тя няма да дойде.

– О, боже мой, госпожо! Но това е ужасен скандал!

Наистина Луи XV, помръкнал, неспокоен и раздразнен, се приближи до прозореца, облегна ръка на инкрустираната дръжка и долепи челото си до хладните стъкла.

През това време разговорите на придворните се чуваха като шумолене от листа на дървета пред буря. Всички погледи се местеха от часовника към краля. Часовникът удари десет и половина. Господин Дьо Мопу се приближи до краля.

– А, край, край – каза Луи XV, клатейки глава. – Тя вече няма да

дойде.

Въпреки че кралят произнесе полугласно тези думи, беше настанала такава тишина, че присъстващите ги чуха. Всички обърнаха глави и се спогледаха. Кралят се отдалечи от прозореца и отиде в средата на салона, за да види шпалира от придворни.

– Много се боя да не би да пристигне някоя неприятна новина – каза госпожа Дьо Мирпоа на ухото на херцога, който пък скри една лека усмивка.

Но изведнъж лицето на краля светна, а очите му блеснаха от радост.

– Госпожа графиня Дю Бари – извика вратарят към церемониалмайстора.

– Госпожа графиня Дьо Беарн!

Тези две имена накараха всички сърца да подскочат от противоречиви чувства. Поток от придворни, силно увлечени от любопитството си, се приближи до краля. Случи се така, че госпожа Дьо Мирпоа беше най-близо до Негово величество.

– О, колко е красива! Колко е красива! – провикна се тя и допря ръцете си една до друга като за молитва. Кралят се извърна и ѝ се усмихна.

– Това не е жена, а фея! – добави херцог Дьо Ришельо. Кралят се усмихна едва-едва на стария придворен.

Наистина никога графинята не е била толкова красива. Никога досега по-нежно лице и така добре изиграно чувство, по-скромнен поглед, по-благородна фигура и по-елегантна походка не бяха предизвиквали такова възхищение в салона на кралицата. Хубава с омайваща красота, богато облечена без излишен блясък и най-вече с безупречна фризура, графинята приближаваше, държана за ръка от госпожа Дьо Беарн, която въпреки ужасните си болки не куцаше и не кривеше лицето си. От старческото ѝ лице обаче падаха частици от изсъхнала пудра, а всеки неин мускул трепереше болезнено при най-малкото движение на ранения ѝ крак.

В мига, когато според етикета графинята подгъваше коляно, за да целуне ръката на краля, Луи XV я хвана за ръката и я повдигна с еднадесетина дума – възнаграждение за всичките ѝ страдания през последните петнадесет дни.

– Вие в краката ми, графиньо? Вие се шегувате с мен! – каза той. – Аз съм този, който би трябвало и би искал да бъде във вашите крака.

После кралят разтвори ръце – както изискваха правилата на

представянето, но вместо да се престори, че я целува, я целуна наистина.

– Имате красива кръщелница, госпожо – каза той на госпожа Дьо Беарн. – А и тя има благородна кръстница, която ми е приятно да приема в двореца.

Старата дама се поклони.

– Идете да поздравите дъщерите ми, графиньо – каза кралят тихо на госпожа Дю Бари.

Трите дъщери на краля, виждайки госпожа Дю Бари да приближава, скочиха на крака и зачакаха. Кралят следеше всичко. Очите му, вперени към тях, им внушаваха най-благосклонно поведение. Трите госпожи, малко развълнувани, отговориха на поклона на госпожа Дю Бари, която направи много по-нисък поклон, отколкото позволяваше етикетът. Това беше оценено като проява на най-добър вкус и трогна до такава степен принцесите, че те я целунаха, както беше сторил кралят – и то с такава сърдечност, че той остана очарован.

От този момент успехът на графинята се превърна в триумф. Наложиха се най-бавните и най-несръчните да изчакаат цял час, преди да успеят да поздравят кралицата на празника.

Графинята, поддържана от любовта на краля и от любезния прием на госпожите и от кръстницата, оглеждаше вече по-смело мъжете, наобиколили краля. Там тя беше уверена в позициите си, сега търсеше своите врагове сред жените. Една фигура ѝ закри гледката.

– Ах, господин херцог! – каза тя. – Трябваше ли да дойда чак тук, за да ви срещна?

– Какво искате да кажете, госпожо? – попита херцогът.

– От осем дни човек не може да ви види нито във Версай, нито в Париж, нито в Люсиен.

– Подготвих се за удоволствието да ви видя тази вечер тук – отговори старият придворен.

– Виж ти! Наистина, господин херцог, знаели сте това и не сте ме предупредили – мен, вашата приятелка, която не знаеше нищо? Какъв човек сте!

– Госпожо – каза Ришельо, без ни най-малко да се развълнува от нейната ирония, – не разбирам добре защо ви е липсвала увереността, че ще дойдете тук?

– Ще ви кажа – защото навсякъде бяха поставени капани.

И тя загледа втренчено херцога, но той издържа невъзмутимо погледа ѝ.

– Капани ли? О, Господи! Какви ги говорите, госпожо?

Графинята протегна и двете си ръце, които старият придворен ощастливи с по една влажна и парфюмирана целувка. Докато целуваше ръцете ѝ, херцогът усети, че те потрепераха.

– Какво става?

– Кой е този човек там, до господин Дьо Гемене?

– Онзи с униформата на пруски офицер ли?

– Не се шегувайте, господин херцог – този човек е бил и по-рано във Франция, преди три или четири години. Аз го търсих навсякъде, но не можах да го открия. Познавам го.

– Грешите, графиньо. Това е граф Дьо Феникс, чужденец, който пристигна едва вчера или завчера.

– Вижте как ме гледа, господин херцог!

– Всички ви гледат, госпожо, вие сте толкова красива!

– Вижте, вижте! Той ме поздравява!

– Всички ще ви поздравят, ако вече не са го направили, госпожо!

Но графинята, завладяна от изключително силно вълнение, не слушаше вече ласкателствата на херцога и с вперени очи към човека, завладял цялото ѝ внимание, изостави – без да си даде сметка за това – своя събеседник и направи няколко крачки към непознатия.

Кралят, който не я изпускаше из очи, забеляза това нейно движение. Той помисли, че тя напомняше за присъствието си, и понеже дълго време беше запазил благоприличие, стоейки далеч от нея, се приближи, за да я поздрави. Ала безпокойството, което беше обзело графинята, беше твърде силно, за да бъде отклонена мисълта ѝ към друг човек.

– Сир – попита тя, – кой е този пруски офицер, който обръща гръб на господин Дьо Гемене?

– И който ни гледа сега ли? – попита Луи XV.

– Да – отговори графинята.

– Тази едра фигура с квадратното лице, със златна якичка?

– Да, да, точно той.

– Пратеник на моя братовчед от Прусия... философ като самия него. Поканих го да дойде тази вечер. Исках пруската философия да почете триумфа на Котийон III.

– А как се казва, сир? Как е името му?

– Почакайте... – опита се да си спомни кралят. – А! Сетих се – граф Дьо Феникс.

– Той е! – промълви госпожа Дю Бари. – Той е! Сигурна съм в това!

Кралят изчака още няколко секунди, за да даде възможност на

госпожа Дю Бари да му зададе нови въпроси, но като видя, че тя замълча, повиши глас и каза:

– Госпожи, утре дофината пристига в Компьен. Нейно кралско височество ще бъде приета точно на обед. Ще пътуват всички присъстващи тук дами с изключение на болните. Пътуването е уморително и госпожа дофината не би искала да усложнява състоянието на болните.

Като каза тези думи, кралят погледна строго господата Дьо Шоазьол, Дьо Гемене и Дьо Ришельо. Настана страшно мълчание. Смисълът на кралските думи беше добре разбран – те означаваха немилост.

– Сир – каза госпожа Дю Бари, която беше останала до него, – моля, бъдете снизходителен към госпожа Д'Егмон.

– И защо?

– Защото тя е дъщеря на господин Дьо Ришельо, а той е моят най-предан приятел.

– Ще направя каквото желаете, графиньо – каза кралят.

Приближавайки се до маршала, който не изпусна нито едно движение на устните на графинята и ако не беше чул, то поне беше отгатнал онова, което тя изрече, кралят каза:

– Надявам се, скъпи ми херцог, че госпожа Д'Егмон ще се възстанови до утре.

– Разбира се, сир. Тя ще се възстанови още тази вечер, ако Ваше величество пожелае.

И Ришельо се поклони на краля по такъв начин, че включи в поздрава си и уважение, и признателност. Кралят се наведе към графинята и тихо ѝ прошепна няколко думи.

– Сир – отговори тя с поклон и очарователна усмивка, – аз съм ваша предана поданичка.

Кралят поздрави всички с ръка и се оттегли в покоите си. Едва прекрачил прага на салона, и очите на графинята се втреничиха още уплашено в този странен човек, който живо я интересуваше.

Мъжът се поклони като другите, когато кралят минаваше покрай него, но при поздрава лицето му запази особен израз на високомерие, почти на заплаха. След това, веднага щом Луи XV изчезна, той си проби път през групичките хора и се спря на две крачки от госпожа Дю Бари. Графинята, привлечена от непреодолимо любопитство, също направи една крачка. И стана така, че непознатият, покланяйки се, можа да ѝ каже, без никой да го чуе:

– Познахте ли ме, госпожо?

– Да, господине. Вие сте моят пророк от площад „Луи XV“.

Чужденецът вдигна към нея своя ясен и уверен поглед:

– Е, добре! Излъгах ли ви, госпожо когато ви предсказах, че ще бъдете кралица на Франция.

– Не, господине. Вашето предсказание се изпълни, или по-скоро почти се изпълни. И ето готова съм и аз да изпълня обещанието си. Кажете, господине. Какво искате от мене?

– Мястото не е подходящо, госпожо, а и не е дошло времето за моята молба.

– С кое име ще се представите? Като граф Дьо Феникс ли?

– Не, като Жозеф Балзамо!

– Жозеф Балзамо – повтори графинята, докато тайнственият непознат изчезваше сред гостите. – Жозеф Балзамо. Така, няма да го забравя.

39.

Компиен

На другия ден Компиен се събуди опиянен и развълнуван, или по-точно Компиен не спа въобще. Още от предишната вечер авангардът на кралската гвардия беше разположил хората си по къщите в града. Докато офицерите се запознаваха с местата, първенците на Компиен заедно с кралския представител, отговарящ за тържествата, подготвиха града за голямата чест, която щеше да му бъде оказана.

Младите момичета бяха облечени в бяло, градските съветници – според обичая в черно, монасите от францисканския орден – в сиво, духовенството – в най-богатите си одежди, а войниците и офицерите – в най-новите си униформи стояха на своите постове. Всички бяха готови да тръгнат при съобщението за пристигането на принцесата.

Дофинът, потеглил още привечер, беше пристигнал към единадесет часа вечерта тайно с двамата си братя. Рано сутринта той се качи на коня без отличителни знаци, като обикновен пътник. Последван от граф Дьо Прованс и граф Д'Артоа – първия на петнадесет, а втория – на тринадесет години, той препусна в галоп в посока към Рибекур, следвайки пътя, по който трябва да се появи дофината.

Господин Дьо Лавогийон беше сметнал за уместно, че за да подкрепи във всяко отношение честта на монархията, херцог Дьо Бери трябва да последва традиционния пример на кралете от своята династия. Анри IV, Луи XIII, Луи XIV и Луи XV бяха поискали да преценят сами, облечени като обикновени хора, своите бъдещи съпруги в момент, когато те

бяха най-малко подготвени за това.

Характерът на всеки от принцовете се беше изписал на лицата им – съответно сериозен, ревнив и безгрижен.

Часовникът в кметството на Компьен удари десет, когато наблюдаелят видя върху камбанарията на селцето Клев бяло знаме. То трябваше да бъде развято, щом забележеха дофината, и той веднага удари камбаната – сигнал, на който отговори оръдеен изстрел, даден откъм площада пред замъка.

В същия миг, като че ли очаквал само това потвърждение, кралят влезе в Компьен в карета с осем коня. Беше обграден от двойния обръч на своя военен ескорт и следван от дълга върволица дворцови карети. Охраната и драгуните си проправяха път в тълпата, разкъсана между желанието си да види краля и да посрещне дофината. В едното имаше блясък, а в другото – любопитство.

Сто карети с по четири коня всяка заемаха почти една левга, возеха четиристотин дами и толкова благородници от най-висшата аристокрация на Франция. Тези сто карети бяха съпровождани от конници с пики, пехотинци, вестonosци и пажове. Благородниците от гвардията бяха на коне и представляваха внушителен отряд, който блестеше сред праха, вдиган от краката на конете, и приличаше на река от кадифе, злато, пера или коприна.

Спряха се за миг в Компьен, после излязоха по същия начин от града и се спряха на определеното място, посочено с кръст на пътя, до селцето Мани. Цялата френска младеж заобикаляше дофина, а всички стари благородници бяха около краля. От своя страна дофината – която не беше сменила каретата си – се приближи бавно до уговореното място. Двете групи най-после се срещнаха.

Всички карети веднага се опразниха. От двете им страни слязоха придворните. Само в две карети имаше хора – в тези на краля и на дофината. Вратичката на каретата на дофината се отвори и младата херцогиня скочи леко на земята. После принцесата се доближи до вратичката на кралската карета.

Виждайки снаха си, Луи XV накара да отворят вратичката и на свой ред бързо слезе. Кралят се наведе и повдигна младата принцеса, като я целуна нежно. Обгърна я с поглед, от който тя неволно се изчерви.

– Ето господин дофина¹¹⁰! – каза кралят, показвайки на Мария-

110. Според етикета във френския двор от XVIII в. обръщението към престолонаследника е „господин дофин“, към втория син – „монсенъор“, а към останалите – съответната благородническа титла – бел. прев.

Антоанета херцог Дьо Бери, който беше застанал зад нея, без тя да го е забелязала (най-малко не беше показала с нищо това).

Дофината се поклони тържествено, а дофинът се изчерви.

Колкото повече напредваха представянията, толкова повече безпокойство обземаше госпожа Дю Бари, застанала права зад принцесите. Щяха ли да се сетят и за нея, или щяха да я забравят?

След представянето на госпожа Софи, последната от дъщерите на краля, настъпи тишина и всички затаиха дъх. Кралят като че ли се колебаеше, а дофината като че ли очакваше нещо неприятно, за което беше предупредена. Кралят хвърли поглед наоколо и като видя, че графинята е наблизко, я улови за ръка. Всички веднага се отдръпнаха, а кралят и дофината се оказаха в средата.

– Госпожа графиня Дю Бари – каза той. – Моята най-добра приятелка!

Дофината пребледня, но по побелелите ѝ устни се изписа най-нежна усмивка.

– Ваше величество – каза тя – е много щастлив, че има такава очарователна приятелка.

Всички се гледаха с учудване, което стигаше до смайване. Беше ясно, че дофината следваше указанията на австрийския двор и вероятно повтаряше думите на самата Мария-Терезия. Господин Дьо Шоазьол сметна, че присъствието му е необходимо. Той се приближи, за да бъде представен, но кралят направи знак с глава и барабаните забиха, тромпетите засвириха, а оръдието гръмна.

Кралят пое ръката на младата принцеса, за да я отведе в каретата си. Така, водена от него, тя мина покрай господин Дьо Шоазьол. Не беше възможно да се каже дали го видя или не, но беше сигурно, че тя не направи нито с ръка, нито с глава и най-малкия знак, който да прилича на поздрав.

В това време, задържани до този момент от уважението и чувствата, започнаха шумни коментари. Дю Бари се приближи до каретата на графинята, а тя го посрещна с усмихнато лице, чакайки поздравленията му.

– Знаете ли, Жана, кой е този млад човек? – попита я той, показвайки ѝ с пръст един конник, който разговаряше с някого до една от каретите на госпожа дофината.

– Не – отговори графинята.

– А знаете ли кое е това възхитително създание, с което той разговаря?

– Бледото младо момиче с величествената осанка ли?

– Да. Кралят в момента я гледа и по всяка вероятност пита дофина-та за името ѝ.

– Е, и?

– Е, и... това е сестра му!

– А! – каза госпожа Дю Бари.

– Слушайте, Жана, не зная точно защо, но ми се струва, че вие трябва да се пазите от сестрата толкова, колкото аз от брата.

– Вие сте луд.

– Аз съм разумен. Но във всеки случай аз ще се заема с това момче.

– А аз ще държа под око момичето.

– Тихо – каза Жан. – Ето нашия приятел херцог Дьо Ришелю.

Наистина херцогът се приближаваше, клатейки глава.

– Какво ви е, скъпи херцог? – попита графинята с най-очарователната си усмивка. – Човек би казал, че сте недоволен?

– Графиньо – отговори херцогът, – не ви ли се струва, че всички сме твърде сериозни, дори бих казал, че направо сме почти тъжни. И то при такъв радостен случай? Спомням си, че някога при посрещането на една също толкова приятна и красива принцеса – майката на господин дофина – ние всички бяхме по-весели. Дали това беше така, защото бяха по-млади?

– Не! – чу се глас зад херцога. – Не, скъпи ми маршале, просто кралската власт беше по-млада.

Всички, които чуха тези думи, потрепераха. Херцогът се обърна и видя един стар благородник с елегантна мантия, който слагаше ръката си на рамото му, като се усмихваше с усмивката на човек, който мрази света.

– Бог да ме убие! – провикна се херцогът. – Та това е барон Дьо Таверне. Графиньо – добави той, – това е един от най-старите ми приятели, за когото моля цялата ви благосклонност – господин барон Дьо Таверне Мезон-Руж!

– Това е бащата! – казаха в един глас Жан и графинята, като се поклониха, за да го поздравят.

– В каретите, господа, в каретите! – извика в този момент командващият кралската гвардия и ескорта.

Двамата възрастни благородници поздравиха графинята и виконта, после се устремиха и двамата към една и съща карета – щастливи, че се срещат след толкова дълга раздяла.

– Е, добре! – каза виконтът. – Искате ли да ви кажа нещо, скъпа? И

бащата не ми харесва, както и децата.

– Какво нещастие – каза графинята, – че тази малка мечка Жилбер изчезна! Той би ни осведомил за всичко – именно той, който е бил отгледан в къщата им.

– Сега ще го открием, тъй като нямаме друго какво да правим – каза Жан.

40.

Покровителката и покровителстваният

Време е да се върнем към Жилбер, за чието бягство ни осведоми едно непредпазливо възклицание на неговата покровителка госпожица Шон.

Откакто в селцето Ла Шосе по време на подготовката за дуела между Филип дьо Таверне и виконт Дю Бари беше научил името на покровителката си, нашият философ доста поохладня във възхищението си към нея.

Често в Таверне, скрит зад някой зид или по средата на някоя алея, когато жадно следеше с очи Андре по време на разходките ѝ с баща ѝ, той слушаше какво си говорят двамата. Та често, както казахме, Жилбер беше чувал категоричната преценка на стария Таверне за госпожа Дю Бари.

Знаем вече, че госпожа Дю Бари живееше в хубав апартамент на Версай, обитаван преди нея от госпожа Аделаид. Златото, мраморът, парфюмите, килимите и дантелите опияниха в първия миг Жилбер – философ по избор, но по природа – чувствителен човек. Едва по-късно, след като беше прекарал по-дълго време на това място, чиито многобройни чудеса заслепиха първоначално интелигентния му ум, той си даде сметка, че се намира в една малка мансарда, облепена със серж¹¹¹, и че му бяха предложили бульон, остатък от печено и гърненце с мляко, а лакееят, който му ги беше донесъл, му беше заповядал с господарски тон „останете тук“ и се беше оттеглил.

Жилбер беше потънал в мечти, които бяха характерни за него и които обхващаха неща, надминаващи неговата интелигентност и воля, когато дойдоха да го предупредят, че госпожица Шон го кани да слезе долу. Той взе шапката си, изчетка я, сравни с края на окото си своята

111. Серж – вид мек вълнен плат – бел. прев.

износена дреха с новата ливрея на лакея и заслиза.

Шон слизаше успоредно с Жилбер към двора, само че по главното стълбище, докато той се придвижваше по черната стълба. Навън чакаше кола, вид нисък файтон с четири коня, подобен на малката историческа кола, в която кралят разхождаше госпожа Дьо Монтеспан, госпожа Дьо Фонтанж и често дори самата кралица.

Шон се качи в нея и се настани на първата седалка заедно с ковчеже и малко кученце. Другите две места бяха предназначени за Жилбер и за един господин – с длъжност интендант – който се наричаше Гранж. Жилбер побърза да заеме мястото зад Шон, за да подчертае ранга си, а интендантът – без да създава трудности и без дори да се замисли върху въпроса – седна зад кучето и ковчежето.

Госпожица Шон, подобна по дух и сърце на всички, които обитаваха Версай, се радваше, че напуска двореца, за да подиша въздуха на горите и полята. Затова тя стана общителна и едва бяха излезли от града, когато се извърна наполовина към Жилбер:

– Е, как намирате Версай, господин философ?

– Твърде красив, госпожо. Напускаме ли го вече?

– Да. Този път отиваме у нас.

– Искате да кажете у вас, госпожо – каза Жилбер с тона на мечка, която се очовечава.

– Да, това исках да кажа. Ще ви представя сестра си. Опитайте се да ѝ харесате – това е нещо, към което се стремят най-големите френски благородници в този момент. Между другото, господин Гранж, ще поръчат пълен комплект дрехи за това момче.

Жилбер се изчерви до уши.

– Какъв комплект, госпожо? – попита интендантът. – Обикновена ливрея ли?

Жилбер се размърда на седалката.

– Ливрея ли? – извика той, като хвърли на интенданта свиреп поглед.

– Не. Не ливрея... ще поръчат... о, ще ви обясня по-късно. Имам една идея, която искам да споделя със сестра си. Само наредете дрехата да бъде готова в същото време с онази за Замор.

– Добре, госпожо.

– Познавате ли Замор? – попита Шон Жилбер, когото целият този диалог плашеше.

– Не, госпожо – отвърна той. – Нямам тази чест.

– Това е един малък ваш другар, а освен това му предстои да бъде

управител на Люсиен. Станете негов приятел – той е добро създание независимо от цвета на кожата му.

– Значи тук е – каза си Жилбер, когато приближиха дома – павилионът, струвал по думите на господин барон Дьо Таверне толкова скъпо на Франция!

Умилкващи се кучета и забързани прислужници, дошли да посрещнат Шон, прекъснаха Жилбер в средата на неговите философско-аристократични размишления.

– Сестра ми пристигна ли вече?

– Не, госпожо, но я очакват!

– Кой точно?

– Канцлерът, полицейският лейтенант и херцог Д'Егийон.

– Добре! Вървете бързо да ми отворите китайския кабинет. Искам първа да видя сестра си, ще я предупредите, че съм там, чувате ли? – говореше Шон. – А, Силви! – продължи тя, като забеляза една жена, която беше нещо като камериерка и току-що се беше заела с ковчето и кученцето. – Дайте ковчето и Мизафуп на господин Гранж, а вие отведете моя философ при Замор.

– Елате – каза Силви на Жилбер.

Жилбер, все по-учуден, последва камериерката, докато Шон, лека като птица, изчезна през една от страничните врати на павилиона. Ако не беше заповедническият тон, с който ѝ беше говорила Шон, Жилбер би сметнал Силви по-скоро за видна дама, отколкото за камериерка. Тя хвана Жилбер за ръката, като му отправи една нежна усмивка, защото думите на госпожица Шон показваха, ако не обич към новодошлия, то поне слабост.

Та госпожица Силви беше едро и хубаво момиче с тъмносини очи и бяла кожа, леко изпъстрена с лунички, с прекрасни яркоруси коси. Свежата ѝ фина уста, белите ѝ зъби и изваяната ѝ ръка предизвикаха у Жилбер едно от онези чувствени усещания, към които той беше толкова податлив, и то му напомни чрез едно леко потръпване за медения месец, споменат от Никол. Жените винаги си дават сметка за подобни неща. Госпожица Силви разбра и каза, като се усмихваше:

– Как се казвате, господине?

– Жилбер, госпожице – отговори младият човек с доста нежен глас.

– Е, добре, господин Жилбер. Елате да се запознаете с господаря Замор.

Жилбер протегна ръцете си, избърса дрехата си с единия ръкав и прекара носната кърпичка по ръцете си. Силви отвори вратата на едно

преддверие, което по-скоро имаше вид на будоар, защото стените му бяха инкрустирани с парчета позлатена мед. Там, в едно грамадно кресло, потънал във възглавници, си почиваше с кръстосани крака и дъвчеше парченца шоколад господарят Замор, когото ние познаваме, но Жилбер не познаваше.

Впечатлението, което произведе върху него появата на бъдещия управител на Люсиен, се предаде по твърде любопитен начин на лицето на философа.

– О! – възкликна той, като съзерцаваше с изумление странната личност, понеже за първи път виждаше негър.

Що се отнася до Замор, той дори не повдигна глава, продължи да дъвче шоколада, въртейки очи от удоволствие.

– Това – отговори Силви... – това е господин Замор.

– Управителят! – продължи Жилбер. – Тази маймуна – управител на Люсиен? Хайде, хайде, госпожице, вие се подигравате с мене.

При тези забележки Замор стана, показвайки белите си зъби.

– Аз управител – каза той, – а не маймуна.

В този момент вратата се отвори и господин Гранж влезе, следван от един шивач.

– Ето – каза той, показвайки Жилбер, – това е лицето, за което ще бъде дрехата. Вземете му мерките така, както ви обясних, че трябва да се вземат.

Но Жилбер отблъсна шивача и не поиска на никаква цена да продължи с това представление.

– Добре, добре – каза интендантът на шивача. – Не го насилвайте. Вие вече знаете достатъчно, нали?

– Разбира се – отвърна шивачът, – а освен това ширината никога не вреди при този вид дрехи. Ще направя костюма широк.

Внезапно се чу звънец. Замор скочи от стола си и като го заряза на мястото, където беше скочил от него, се устреми към една от вратите в посоката, откъдето беше прозвучал звънът. Тази готовност да се подчини на сребристия звън успя да убеди Жилбер, че Замор не е принц.

Изтече един час. Замор не се връщаше. Госпожица Силви все още отсъстваше. Жилбер викаше мълчаливо с цялото си същество появата на някое човешко лице, пък било то и това на ужасния шивач, който се канеше да извърши с него непознатото тайнство, от което се отърва. След този час вратата, през която беше влязъл се отвори отново и се появи един лакей, който му каза:

– Елате!

41. По неволя лекар

Жилбер се чувстваше неприятно засегнат, че трябва да се подчинява на един лакей. Все пак, тъй като ставаше несъмнено въпрос за промяна в положението му – а му се струваше, че всяка промяна може да му е от полза – побърза.

Госпожица Шон, свободна най-после от всички задължения, след като уведоми графинята за мисията при госпожа Дьо Беарн, обядваше, облечена в красива утринна дреха и седнала до един прозорец, до който достигаха акациите и кестените.

Тя се задоволи да хвърли един поглед на Жилбер, а после, след като изпи малка чашка с вино с цвят на топаз, каза:

– Да видим, скъпи докторе, докъде стигнахте със Замор?

– Докъде сме стигнали ли? – попита Жилбер. – Как искате да се запозная с едно животно, което не отговаря, като му говорят, а се задоволява да върти очи или да си показва зъбите.

– Плашите ме – отговори Шон, без да прекъсва обяда си и без изразът на лицето ѝ да отрази по някакъв начин думите ѝ. – Толкова ли сте стиснат на приятелства?

– Приятелството предполага равенство, госпожице.

– Хубава максима – каза Шон. – В такъв случай вие не смятате, че сте равен със Замор?

– По-скоро смятам, че той не е равен с мене – отвърна Жилбер.

– Наистина – промълви Шон на себе си, – той е очарователен. – После, обръщайки се към Жилбер, тя добави с високомерен вид. – Значи казахте, скъпи докторе, че отдавате трудно сърцето си?

– Доста трудно, госпожо.

– Тогава аз съм се лъгала, като се ласкаех, че съм сред вашите приятели, при това – сред най-добрите от тях?

– Изпитвам силна слабост лично към вас, госпожо – каза Жилбер, без да трепне. – Но...

– О! Това обяснява тогава как след осемнадесет години, прекарани в къщата на барон Дьо Таверне, вие я напуснахте изведнъж. Семейство Таверне не е имало късмета да попадне сред привилегированите. Така е, нали?

Жилбер се изчерви.

– Хайде, хайде – продължи Шон. – Виждам, че аз също съм

изключена от доверието на господин Жилбер. Не ми липсва желание да го завладея, но съм в пълно неведение какви са средствата, които трябва да употребя.

Жилбер прехапа устни.

– Накратко, тези Таверне не са могли да ви удовлетворят – добави Шон с любопитство, което Жилбер усети. – Кажете ми какво всъщност правехте у тях?

– Госпожо – каза той. – Аз бях... аз бях доверен човек.

При тези думи, произнесени с философска леност, която беше характерна за Жилбер, Шон избухна в такъв смях, че столът ѝ под нея се заклати.

– Съмнявате ли се в това? – попита Жилбер, като сбърчи веждите си.

– Да ме опази Бог! Знаете ли, скъпи приятелю, че сте много свиреп и че не може да ви се каже нищо. Питам ви какви хора са тези Таверне. Не направих това, за да ви накарам да бъдете непризнателен, а за да ви помогна да си отмъстите.

– Не си отмъщавам, госпожо, или отмъщавам сам.

– Много добре, но и ние самите имаме оплакване срещу Таверне. Понеже и вие от ваша страна имате едно или повече, това естествено ни свързва.

– Лъжете се, госпожо. Моето отмъщение няма нищо общо с вашето, защото вие говорите за Таверне твърде общо, докато аз допускам различни нюанси в различните си чувства, които имам към тях.

– А господин Филип дьо Таверне например в мрачните или в нежните нюанси се намира?

– Нямам нищо против господин Филип.

– Тогава вие няма да свидетелствате пред краля или пред господин Дьо Шоазьол срещу господин Филип дьо Таверне?

– Ще кажа онова, което зная, госпожо, ако ме повикат да свидетелствам.

– А какво знаете?

– Истината.

– Да видим кое наричате истина. Думата е твърде променлива.

– Не и за онзи, който умее да различи доброто от злото, справедливото от несправедливото.

Шон се вгледа втренчено в малкия почитател на логиката, който не скъпеше откровеността си. Шон беше толкова предизвикателна с нежността в сърдечността си, че Жилбер забрави за Замор, шивача и обяда,

на който бяха пропуснали да го поканят.

– Хайде, ето, че ставате отново мил – каза Шон, като взе брадичката на Жилбер в ръката си. – Ще свидетелствате срещу господин Филип дьо Таверне, нали?

– О! Това – заяви Жилбер. – Никога!

– Защо, твърдоглавецо?

– Защото господин виконтът Жан не беше прав.

– И в какво не беше прав?

– В това, че обиди дофината, докато напротив, господин Филип дьо Таверне...

– Е, добре?

– ...беше прав да я защити.

– А! Това значи, че ние сме на страната на дофината.

– Не, на справедливостта.

– Вие сте луд, Жилбер! Мълчете! Не трябва да ви чуят да говорите така в замъка.

– Тогава забранете ми да ви отговарям, когато ме разпитвате.

– В такъв случай да променим темата на разговора.

Жилбер се поклони в знак на съгласие.

– И така, момчето ми – попита младата жена със суров глас, – какво смятате да правите тук, ако не сте ни приятен?

– Трябва ли да стана приятен, престъпвайки клетвата си?

– Уф! – каза Шон. – Когато човек служи на някой господар, господарят поема върху себе си цялата отговорност.

– Аз нямам господар – промърмори Жилбер.

– И както върви, малък глупако – каза Шон, надигайки се като красива ленивка, – няма да имате и господарка. Сега ще повтора въпроса си, отговорете ми категорично – какво смятате да правите при нас?

– Мислех, че не е необходимо да съм приятен, а полезен.

– Грешите. Срещаме само полезни хора и сме уморени от такива.

– Не съм искал да идвам, нали. Следователно съм свободен.

– Свободен! – извика Шон, която започваше да се гневи от такава силна съпротива, с каквато не беше свикнала. – Разбира се, че не сте!

Лицето на Жилбер се намръщи.

– Хайде, хайде! – каза младата жена, като разбра по свиването на веждите на нейния събеседник, че той не се отказваше лесно от свободата си. – Нека да сключим мир!

– Хм! – каза Жилбер.

– Без „хм“! Не сте толкова учен, малки ми философе, че да не

научите някои нещо от една жена. Ето и първото правило – човек не лъже, когато мълчи. Запомнете добре това!

– Съмнявам се – отговори високомерно Жилбер.

Шон повдигна рамене. Жилбер се усмихна.

– Да прекъснем тук – подхвана Шон. – Всъщност вие трябва да се харесвате само на трима души.

– И тези трима души са?

– Кралят, сестра ми и аз.

– И какво трябва да правя?

– Опитайте общото да бъде в богатството, малки приятелю! Този негр вече има две хиляди ливри рента в кралската съкровищница. Ще го назначат за управител на Люсиен и онзи, който се е присмивал на дебелиите му устни или на цвета на кожата му, ще го ухажда, ще го нарича господине или дори господарю.

– Това няма да съм аз, госпожо – каза Жилбер.

– Хайде де! – каза Шон. – Мислех, че едно от първите правила от страна на философите е всички хора да бъдат равни.

– Именно по тази причина няма да наричам Замор господарю.

Шон беше победена със собствените ѝ оръжия.

– И така, вие не сте амбициозен?

– О! – отвърна Жилбер с искрящи очи. – Напротив!

– Е, добре. Вашата мечта ще се осъществи.

– Как така?

– Вие ще станете лекар и дори кралски лекар.

– Аз ли? – провикна се Жилбер. – Аз, който нямам никаква представа от медицинското изкуство... Вие се шегувате, госпожо.

И Жилбер смръщи вежди.

– Не – каза Шон. – Вие спокойно можете да приемете длъжността лекар на краля, при положение че господин херцогът Дьо Трезм настойчиво се моли за титлата на сапажу¹¹² пред сестра ми?

Жилбер не отговори нищо. Тогава Шон приложи за случая значението на пословицата „Мълчанието е съгласие“.

– Като доказателство, че вече сме благосклонни към вас – каза тя, – няма да се храните с прислугата.

– А, благодаря ви, госпожо! – отговори Жилбер.

– При това аз вече дадох заповеди по този въпрос.

– И къде ще се храня?

112. Сапажу – шут, смешник – бел. прев.

– Ще делите масата със Замор.
– Не съм гладен – отговори грубо Жилбер.
– Много добре – каза Шон спокойно. – Сега не сте гладен, но ще бъдете тази вечер.

Жилбер поклати глава.

– Ако не тази вечер, то утре или вдругиден. А! Ще се пречупите, господин бунтовник. А ако ни причинявате много неприятности, има човек, който коригира такива странници, и той ни е предан.

Жилбер пребледня и потрепери.

– Значи отивате при сеньор Замор – каза строго Шон. – Там няма да се чувствате зле, кухнята е добра. Но внимавайте да не се показвате неблагоприятен, иначе ще ви научат да сте признателен.

Жилбер наведе глава. Това той правеше винаги когато, вместо да отговаря, решаваше да действа.

Часовникът удари три часа. Госпожа Дю Бари тръгна за Париж. Шон, която трябваше да се присъедини към нея по-късно, даде нареждания да опитомят мечката ѝ: с много подсладени десерти, ако се държеше добре, много заплахи и един час затвор, ако продължаваше да се бунтува.

В четири часа донесоха в стаята на Жилбер пълен комплект дрехи за лекаря по неволя – островърха шапка, перука, черна горна дреха и роба в същия цвят. Към тях бяха добавили мека яка, пръчица и голяма книга. Господин Гранж влезе след лакея и му обясни как да облече различните части от костюма. Жилбер изслуша търпеливо всички думи на господин Гранж.

– Мислех – само вметна Жилбер, – че по-рано лекарите носеха комплект пособия за писане и малък свитък хартия.

– Бога ми! Той има право – каза господин Гранж. – Намерете му една голяма мастилница, която да окачи на колана си.

– С перо и хартия – добави Жилбер. – Държа костюмът да бъде пълен.

Лакеят се втурна, за да изпълни дадената заповед. Едновременно с това той беше натоварен да уведоми госпожица Шон за учудващо добрата воля на Жилбер.

Госпожица Шон беше толкова очарована, че даде на пратеника кесия с осем екю, която да бъде окачена на колана на този образцов лекар.

– Побързайте – каза господин Гранж, – за да може госпожицата да ви види преди заминаването ѝ за Париж.

– Половин час – каза Жилбер. – Искам само половин час.

– Нека да бъде три четвърти час, ако е необходимо, господин докторе – каза интендантът, затваряйки вратата на Жилбер с такава грижливост, като че ли беше вратичката на касата му.

Жилбер се доближи до вратата на пръсти, вслуша се, за да се увери, че стъпките се отдалечават, после се втурна към прозореца, който гледаше към терасите, разположени осемнадесет стъпки по-долу.

Жилбер разкъса дългата си роба на три парчета, които прикачи едно към друго, остави на масата шапката, а до нея – кесията и написа:

Госпожо,

Първото благо е свободата. Най-святото задължение на човек е да я съхрани. Вие ме насилвате, а аз се освобождавам.

Жилбер

Жилбер сгъна писмото, адресира го до Шон, завърза дванадесетте стъпки серж за решетките на прозореца и се промъкна между тях като смок. Като стъпи на земята, с всички сили се затича и изчезна по посока на горичките на Вил д'Авре.

Когато половин час по-късно дойдоха да го потърсят, той беше вече далеч и извън обсега на всякакво преследване.

42.

Старецът

Жилбер не поиска да тръгне по големите пътища от страх да не го преследват. От хълм на хълм той беше достигнал до една гора, в която най-сетне се спря. По всяка вероятност беше изминал около левга и половина за три четвърти час.

Беглецът огледа всичко около себе си – беше съвсем сам. Тази самота го успокои. Той се опита да се приближи до пътя, който според неговите изчисления трябваше да го отведе в Париж.

Жилбер се изтегна под един кестен гигант, който му предлагаше меко легло между две разклонения на покритите с мъх огромни корени. Гледайки небето, което му се усмихваше, той заспа.

Събуди го песента на птиците – беше едва на разсъмване. Ставайки, Жилбер усети глад – спомняме си, че предишната вечер бе отказал да се храни със Замор, така че от закуската си в мансардите на Версай той не беше ял нищо.

Значи не беше сънувал, както си помисли при събуждането си. Версай и Люсиен бяха действителност – от победоносното му влизане в единия до изплашеното му побягване от другия. Това, което в края на краищата окончателно го изправи пред действителността, беше все нарастващият и по-остър глад.

„Хайде, хайде – каза си Жилбер – ще отида право в Париж. Може би съм на три-четири или най-много на пет левги оттам – това прави два часа път. Какво значение има двучасовото страдание, ако човек знае, че няма да страда после? В Париж всички имат хляб и като види един млад човек – честен и работлив, първият срещнат занаятчия няма да ми откаже хляб срещу работа.“

Жилбер удвои бързината на крачките си, искаше да излезе на главния път, но не можеше да се ориентира. В Таверне и околните му гори той знаеше къде са изток и запад, а всеки слънчев лъч му показваше посоката и му казваше колко е часът. През нощта всяка звезда – макар да не знаеше дали името ѝ е Венера, Сатурн или Луцифер¹¹³ – му беше водач. Но в този нов свят той не разпознаваше предметите по-добре от хората и трябваше да търси и сред едните, и сред другите пътя си с опипване напосоки.

И той се доближи до един кръстопът, където беше видял указателни надписи. Наистина имаше три такива – първият път водеше към Маре-Жон, вторият – към Шан Д'Алует, а третият – към Тру-Сале.

Жилбер беше съвсем малко по-наясно отпреди, все пак той тича в продължение на три часа. От челото му капеше пот.

Постепенно на хоризонта той видя голямо струпване на къщи, изгубени сред утринната влага. Смятайки, че това е Париж, той пое нататък и не спря, докато не усети, че не му стига въздухът. Гладът настройваше Жилбер философски и той продължаваше размишленията си.

„Наистина – говореше си той – нали всичко е общо за всички хора на земята? Бог – този вечен извор – дал ли е някому въздуха, който прави почвата плодородна, или пък почвата, която ражда плодове? Не, само мнозина са ги узурпирали. Но в божиите очи, както и в тези на философа никой не притежава нищо. Онзи, който има, е само човекът, на когото Бог е предоставил нещо.“

Жилбер все още беше с тези чувства на изгладнял вълк, когато стигна до горска полянка, чийто център беше зает от голяма локва ръждива вода, заобиколена от тръстика и водни лалета. Този зелен „салон“

113. Другото име на утринната звезда Венера – бел.прев.

изглеждаше по-свеж и по-разцъфнал от всяко друго място в гората. Жилбер беше влязъл там през една от споменатите по-тъмни алеи.

След като хвърли поглед към далечния хоризонт, който току-що описахме, той отново погледна към полянката и първото нещо, което забеляза, беше паднало дърво в полусянката на дълбок ров. Върху него беше седнал мъж със сива перука, с фино и изящно лице, облечен в жакет от грубо кафяво сукно и подобни панталони, с жилетка от сив плат на точки. Чорапите от сив памучен плат очертаваха добре оформен елгантен и нервен крак, а обувките му с токи – все още лъснати на места – бяха изцапани на върха от утринната роса.

До този човек, седнал върху поваленото дърво, имаше боядисана в зелено кутия, която беше широко отворена и натъпкана с прясно набрани растения. Между краката си той крепеше нещо като бастун, чийто заоблен връх проблясваше в сянката, а краят му завършваше с малка лопатка, два палеца¹¹⁴ дълга и три палеца широка.

Жилбер обгърна с поглед различните подробности, които току-що изброихме, но вниманието му прикова едно парче хляб, от което старецът си чупеше зальци, за да ги изяде, споделяйки ги щедро със сипките и овесарките. От време на време мъжът, който ги наблюдаваше с кротки и живи очи, пхаше ръка в голяма кърпа на цветни квадрати и изваждаше оттам по една череша, която изяждаше между две хапки хляб. „Добре, ето работа за мен“ – каза си Жилбер, раздалечавайки клоните и правейки четири крачки към самотника, който най-последно беше изтръгнат от замечтаността си. Но не изминал и една трета от пътя, като видя спокойния и благороден вид на този мъж, той спря и свали шапката си.

Старецът, разбирайки от своя страна, че не е вече сам, хвърли бърз поглед към облеклото си, закопча костюма и се загърна с редингота.

43. Ботаникът

Жилбер взе решение и се приближи съвсем. Но като отвори уста, я затвори, без да е произнесъл нито дума. Колебаеше се. Стори му се, че е дошъл да проси милостиня, а не да предави правото си. Старецът забеляза тази нерешителност и тя като че ли му помогна самият той да дойде на себе си.

114. Английска мярка за дължина, равна на 25 мм – бел. прев.

– Искате да ми кажете нещо ли, приятелю? – попита той, усмихвайки се, като остави хляба върху поваленото дърво.

– Господине, виждам, че хвърляте хляба си на птиченцата, сякаш не е казано, че ги храни Бог. А аз познавам един човек, който би оспорил вашия хляб на птиченцата.

– Вие ли сте този човек, приятелю? – провикна се старецът. – Да не би случайно да сте гладен?

– Много съм гладен, господине, кълна ви се и ако позволите...

Старецът грабна веднага хляба с малко прибързано съчувствие. После, размисляйки, изведнъж се вгледа в Жилбер с живите си умни очи.

– Човек винаги огладнява, когато не е ял дванадесет часа, господине – каза Жилбер. – А аз вече не съм ял от двадесет и четири часа.

Истината в думите на младия човек се потвърждаваше от развълнуваното му лице, от треперенето на гласа му и от бледността. Тогава старецът престана да се колебае или по-скоро да се страхува. Той му протегна едновременно и хляба, и кърпата, от която вадеше черешите.

– Благодаря, господине – каза Жилбер, отблъсквайки леко кърпата. – Не искам нищо освен хляб, това е достатъчно.

И той счупи на две парчето хляб, взе едната половина и върна другата. После седна върху тревата на три крачки от стареца, който го гледаше с нарастващо учудване.

Яденето трая кратко. Имаше малко хляб, а Жилбер беше много гладен. Старецът не го смути с нито една дума. Той продължи мълчаливия си изпит върху него, но бегло, правейки се, че разглежда най-внимателно цветята и растенията от своята кутия. Все пак, като видя Жилбер да се приближава до локвата, извика живо:

– Не пийте от тази вода, млади човече, тя е заразена от разлагането на мъртвите растения, останали в нея от миналата година, а също и от жабуняка, плуващ на повърхността ѝ. Вземете си по-добре няколко череша, те ще ви освежат не по-зле от водата. Вземете си, каня ви да го сторите, защото виждам, че вие не сте някой досадник.

– Вярно е, господине, да бъде досаден е нещо, което противоречи изцяло на моята същност, а и аз самият се страхувам най-много от това да не бъде досаден. Току-що го доказах във Версай.

– А, значи вие идвате от Версай? – попита странникът, като се вгледа в Жилбер.

– Да, господине – отвърна младежът.

– Това е богато място. Трябва да си много беден или много горд, за

да умреш от глад там.

– Аз съм и едното, и другото, господине.

– Скарали сте се с вашия господар ли? – попита плахо странникът, който следеше неотстъпно Жилбер с питащия си поглед и едновременно с това редеше растенията в кутията си.

– Нямам господар, господине.

– Приятелю – каза странникът като покри главата си с ръце, – това е много амбициозен отговор.

– Но при все това е верен.

– А какви са вашите принципи! Кажете! Изглеждате ми много млад, приятелю, за да имате установени принципи.

– Господине, знам, че всички хора са братя и че всеки човек с раждането си поема определени задължения към братята си. Зная, че Бог ме е дарил с известна стойност, колкото и малка да е тя, и че щом аз признавам стойността на другите, мога да изисквам и те да признаят моята, ако не преувеличавам. Тъй като не върша нищо несправедливо или опозоряващо, имам право на известно уважение като човек от страна на другите.

– О, о! – каза странникът. – Вие сте се занимавали с наука?

– Не, господине, не – за нещастие. Чел съм само „Разсъждения върху неравнопоставеността“ и „Общественият договор“. От тези две книги черпя моите знания, а може би от тях произлизат и всичките ми мечти.

При тези думи на младежа очите на непознатия се оживиха. Той направи едно движение, с което едва не счупи един стрък сухоцвет, който се беше понадигнал от кутията.

– И какви са принципите, които проповядвате?

– На Русо – довърши младежът. – О, господине, не съм учил философия в колеж, но моят инстинкт ми подсказва съвършенството и полезността на „Общественият договор“ сред всички книги, които съм чел. Нещастieto кара човек да узрее преждевременно, господине, що се отнася до мечтите, то ако бъдат оставени да следват естествения си ход, те могат да завършат зле.

– За кого намеквате? – попита той, изчервявайки се.

– За никого, господине – каза Жилбер.

– Приличате ми на човек, изучавал женевския философ. Да не би да намеквате за живота му?

– Не го познавам – отговори наивно Жилбер.

– Не го ли познавате? – непознатият въздъхна. – Ех, млади човече, той е един нещастен човек.

– Невъзможно! Жан-Жак Русо нещастен?! Но, в такъв случай няма вече справедливост – нито тук, на земята, нито там – на небето. Нещастен! Човекът, който е посветил живота си на човешкото щастие?!

– Хайде, хайде! Виждам, че наистина не го познавате. Но да говорим за вас, приятелю, ако обичате.

– Аз ли? Отивах в Париж. Вие парижанин ли сте, господине?

– Да... тоест не.

– Е! Кое от двете? – попита Жилбер, като се усмихна.

– Не обичам да лъжа и си давам сметка за това всеки път, когато човек трябва да помисли, преди да проговори. Парижанин съм, ако под парижанин се разбира човек, който живее в Париж от дълго време и който живее парижкия живот, но не съм роден в този град. Защо ми задавате този въпрос?

– Той е свързан в съзнанието ми с разговора, който току-що водихме. Исках да кажа, че ако живеете в Париж, трябва да сте виждали Русо, за когото говорихме преди малко.

– Действително, виждал съм го няколко пъти.

– Хората го гледат, като минава, нали? Възхищават му се, сочат го с пръст като благодетеля на човечеството.

– Не. Децата го преследват и насъсквани от родителите си, го заместват с камъни.

– Ах, Господи! – изрече Жилбер с болезнено стъписване. – Но поне е богат, нали?

– Всяка вечер, когато заспива, той не знае дали на другия ден няма да се събуди в Бастилията.

– О! Колко ли мрази тогава хората!

– Нито ги обича, нито ги мрази – отвратен е от тях, това всичко.

– Да не мразиш хората, които се отнасят зле с тебе? – провикна се Жилбер. – Не мога да разбера това.

– Русо винаги е бил свободен, господине. Русо винаги е бил достатъчно силен, за да разчита само на себе си. А силата и свободата винаги правят хората кротки и добри, робството и слабостта ги правят лоши. Човек е свободен дори и в затвора, приятелю. Ако утре Русо бъде в Бастилията (а това все ще му се случи някой ден) – там той ще мисли и пише също така свободно, както в планините на Швейцария. Що се отнася до мен, то аз никога не съм мислил, че свободата на човека се състои в това той да прави каквото си поиска, а в това никаква сила никога да не го накара да върши онова, което той не иска.

– Русо ли е написал всъщност това, което изрекохте, господине?

– Така мисля – отвърна непознатият.

– Няма го в „Общественият договор“.

– Не, то е в една нова творба, наречена „Мечтанията на един самотник“.

– Господине – каза Жилбер, – смятам, че ние си приличаме по едно нещо.

– По какво?

– По това, че и двамата обичаме Русо и се възхищаваме от него.

– Да се върнем на това, от което започнахме – промълви непознатият. – Казахте, че сте напуснали господаря си във Версай?

– Да. Там трябваше да служа за забавление на лишени от работа господари, но аз си помислих, че щом съм млад, мога да уча и да вървя по своя път, че не трябва да губя ценно време от младостта си и да унижавам човешкото си достойнство.

– Това е добре – каза сериозно непознатият, – но за да проправите пътя си, имате ли предначертан план?

– Господине, имам амбицията да стана лекар.

– Хубава и благородна кариера, в която човек трябва да избира между истинската наука – скромна и мъчителна, и шарлатанството – безочливо, позлатено, дебелашко. Ако обичате истината, млади човече, станете лекар, а ако обичате блясъка – престорете се на такъв.

– Но за да учиш, трябва много пари, нали, господине?

– Трябват, разбира се, но не чак толкова много.

– Факт е – подхвана Жилбер, – че Жан-Жак Русо, който знае всичко, е учил безплатно.

– Безплатно ли? О, млади човече – каза старецът с тъжна усмивка. – Вие наричате безплатни най-скъпите неща, с които Бог е дарил хората – искреността, здравето, съня. Ето какво струва на женевския философ малкото, което е научил.

– Малкото? – извика Жилбер, почти възмутен.

– Несъмнено. Разпитайте за него и чуите какво ще ви кажат.

– Най-напред, това е един голям музикант.

– О, не може да се каже, че „Селският гадател“¹¹⁵ е добра опера само защото Луи XV е изпял със страст: „Изгубих моя служител.“

– Той е и голям ботаник. Вижте писмата му, до които никога не можах да се добера освен до някои страници. Трябва да го признаете – вие, който събирате растения в гората.

115. Произведение на Русо, виж глава Тридесет и четвърта – бел. прев.

– О! Човек понякога се смята за ботаник, но често не е такъв...

– Довършете.

– ... а е само събирач на билки и още...

– Русо знае и латински.

– Твърде зле.

– И все пак аз прочетох в един вестник, че е превел един латински автор, наречен Тацит.

– Защото в своята гордост (уви, всеки човек е горд на моменти) той е поискал да предприеме едновременно всички неща, но в предговора на книгата – единствената книга, която е превел – той признава, че разбира зле Тацит и че Тацит е силен съперник, който бързо го е уморил. Не, не, добри ми младежо, напук на вашето възхищение трябва да ви кажа, че няма човек с универсални възможности.

– Да. Може би той заема една по-широка повърхност от тази на останалите хора, това е всичко – каза непознатият.

– Доста хора според мен биха били щастливи да достигнат до подобна повърхност.

– За мен ли говорите? – попита старецът с добродушие, което моментално обезоръжи Жилбер.

– Ах, опазил ме Бог! – провикна се последният. – Много ми е драго да говоря с вас, за да проявявам нелюбезност. А аз не бих проявил ласкателство за нищо на света. Чуйте, вие сте първият човек, който говори с мен като с равен, без презрение и с доброта, като на млад човек, а не като с дете. И въпреки че не сме на едно мнение за Русо, зад благодушieto на вашия ум има нещо извисено, което ме привлича.

– Но вие самият говорите с известна изисканост, а тя би накарала хората да помислят, че имате по-добро образование от онова, което признавате.

– Това ми се случва за първи път, господине, и самият аз се учудвам на думите, които произнасям. Сред тях има и такива, на които едва знаех смисъла, а ето, че си служа с тях, макар да съм ги чул само веднъж. Срещал съм ги в книгите, които четях, но не ги разбирах.

Старецът изгледа Жилбер с учудване.

– Да, чел съм всичко, което ми е попадало под ръка – добри и лоши книги – поглъщах всичко. О, само ако имах някой, който да ме ръководи в четенето и да ме напътства какво трябва да забравя и какво да запомня... Но, извинете ме, господине, забравих, че ако този разговор е много ценен за мен, сигурно не е същото за вас. Вие събирахте билки и аз може би ви преча?

Жилбер направи движение, за да си тръгне, но личеше желанието му да го задържат. Старецът, чиито малки сиви очички го гледаха внимателно, сякаш проникваше до дъното на душата му.

– Съвсем не – каза той. – Кутията ми е почти пълна. Имам нужда само от няколко мъха. Казаха ми, че в тази местност растели влакнести мъхове.

– Чакайте, чакайте – каза Жилбер, – мисля, че ги видях върху една скала преди малко.

– Но откъде знаете, че растенията, които сте видели, са влакнести мъхове?

– Аз съм роден край гори, господине, и освен това дъщерята на човешка, при когото бях отгледан, се занимаваше с ботаника.

– А вие усещате ли влечение към ботаниката?

– Ах, господине, когато чуех от Никол – Никол беше камериерката на госпожица Андре – та когато я чуех да казва, че господарката ѝ напразно търси някое растение из околностите на Таверне, исках от Никол да се опита да разбере каква е формата му. Тогава често, без да знае, че аз съм отправил подобна молба, госпожица Андре го рисуваше с молив. Никол веднага вземаше рисунката и ми я даваше. Тогава аз тичах из полята, долините и горите, докато го намеря. После, след като вече го бях намерил, го изкопах с лопата, а през нощта го засаждах наред моравата, така че някоя хубава сутрин, като се разхождаше, госпожица Андре надаваше радостен вик и казваше: „Ах, Боже мой, колко странно! Ето растението, което търся навсякъде!“

Старецът изгледа Жилбер с още по-голямо внимание, отколкото до този момент.

– Е, добре – каза старецът, – продължавайте да изучавате ботаниката, млади човече! Тя ще ви отведе по най-краткия път до медицината. Бог не е създал нищо излишно, повярвайте ми, и всяко растение един ден ще има значение за науката. Най-напред се научете да разпознавате простите растения, а после пък научете какви са техните свойства.

– В Париж има ли училища?

– И то дори безплатни, като например училището по хирургия – едно от най-добрите дела на сегашното кралско управление.

– Ще посещавам занятията му.

– Нищо по-лесно от това, защото предполагам, че вашите родители, виждайки склонността ви, ще ви предоставят нужната за храна издръжка.

– Аз нямам родители, но бъдете спокоен, ще се прехранвам с

работата си.

– Сигурно. И понеже сте чели произведенията на Русо, смятате, че всеки човек – пък бил той и син на принц – трябва да изучи някой занаят.

– Не съм чел „Емил“, а мисля, че тази препоръка е оттам, нали?

– Да.

– Но съм чувал господин Дьо Таверне да се подиграва с тази препоръка, изказвайки уж съжаление, че не е направил от сина си дърводелец.

– А какво е направил от него? – попита непознатият.

– Офицер.

Старецът се усмихна.

– Да, всички благородници са такива – вместо да научат децата си на занаят, с който могат да живеят, те ги учат на занаят, от който може да умреш. Но вие не сте син на благородник и знаете някакъв занаят, предполагам?

– Господине, казах ви, че не зная нищо, а и ще ви призная, че изпитвам ужас от всяка работа, която налага на тялото да извършва груби и трудни движения.

– А! – възкликна старецът. – Значи вие сте мързелив?

– О, не, не съм мързелив. Вместо да ме карате да работя някаква физическа работа, дайте ми книги, дайте ми един полутъмен кабинет и ще видите дали моите дни и нощи няма да бъдат заети от работата, която обичам.

Странникът погледна нежните бели ръце на младежа.

– Това е предразположение – каза той, – инстинкт. Но в края на краищата – продължи той, – ако не сте били в колеж, поне сте ходили на училище?

Жилбер поклати глава.

– Знаете ли да четете и пишете?

– Преди да умре, майка ми успя да ме понаучи да чета. Като виждаше, че съм слаб тялом, тя винаги казваше: „От него никога няма да стане добър работник, трябва да го направим свещеник или учен.“ Когато понякога не исках да слушам уроците ѝ, тя ми повтаряше: „Научи се да четеш, Жилбер, и няма да цепиш дърва, няма да караш каруца, няма да дялаш камъни.“ За съжаление аз едва се бях научил да чета, когато тя почина.

– А кой ви научи да пишете?

– Сам се научих. С една пръчица, която подотрях, и с пясък, който пресях. В продължение на две години пишех с печатни букви, които

преписвах от една книга, без да зная, че има и други букви освен тези, които се научих да изписвам доста успешно. Най-после, един ден – трябва да е било преди около три години – госпожица Андре замина за манастира. Нямахме новини от няколко дни, когато раздавачът ми даде нейно писмо за баща ѝ. Тогава видях, че съществуват и други букви освен печатните. Господин Дьо Таверне счупи печата и хвърли плика. Аз прибрах грижливо този плик и го запазих. После, когато раздавачът дойде отново, аз го накарах да ми прочете адреса, който се състоеше от следното: „За господин барона Дьо Таверне Мезон-Руж, в замъка му, да се предаде чрез Пиерфит.“ Под всяка ръкописна буква аз написах съответната печатна. И видях, че с изключение на три букви всички букви от азбуката се съдържат в тези два реда. После започнах да подражавам на буквите, написани от госпожица Дьо Таверне. В продължение на осем дни бях възпроизвел този адрес може би десет хиляди пъти и вече знаех да пиша. Пиша посредствено, но по-скоро добре, отколкото зле. Ами вие самият впрочем, който сте толкова добър към мен, не упражнявате ли някаква професия? Облечен сте като финансист.

Старецът се усмихна с нежна и меланхолична усмивка.

– Имам професия – каза той, – вярно е, защото всеки човек трябва да има такава, но на нея са свършено чужди финансите. Един финансист в никакъв случай не би събирал треви.

– Тогава вие сте беден?

– Да.

– Бедните са тези, които дават! Бедността ги е направила мъдри, а един добър съвет струва повече от златен луидор. Дайте ми съвет.

– Може би ще направя и нещо повече.

Жилбер се усмихна.

– Имах такива надежди – каза той.

– Колко смятате, че ви трябва, за да живеете?

– О, твърде малко.

– Може би вие изобщо не познавате Париж?

– За първи път го зърнах вчера от замъка Люсиен.

– В такъв случай вие съвсем не знаете, че да се живее в големия град струва скъпо?

– Колко приблизително? Кажете една сума.

– С удоволствие. Вижте, например нещо, което струва едно су в провинцията, в Париж струва три.

– Е, добре! – каза Жилбер. – Ако предположим, че имам някакъв подслон, където мога да си почивам след работа, за останалото ще са ми

необходими приблизително шест су на ден.

– Добре, приятелю! – възкликна непознатият. – Такива хора харесвам! Елате с мен в Париж и аз ще ви намеря независима професия, от която да живеете.

– О, господине! – провикна се Жилбер, опиянен от радост.

А после, съвземайки се, добави:

– Разбира се от само себе си, че ще работя, и това, което ще правите, няма да е милостиня?

– Съвсем не! О, бъдете спокоен, синко! Не съм толкова богат, че да давам милостиня, и най-вече не съм луд, че да я давам на случайни хора.

– Отлично тогава! – каза Жилбер, когото тези мизантропски разсъждения зарадваха, вместо да го наранят.

Старецът се надигна, опирайки се на бастуна си.

– А сега – каза той по-весело, – сега, когато вече имате предложение за работа, би ли ви харесало да напълним втора кутия с растения? Аз нося тук листове хартия, върху които ще разделим по видове събраното. Между другото гладен ли сте още? Остана ми хляб.

– Да го оставим за следобед, господине, ако обичате.

– Поне изяжте черешите, те ще ни пречат.

– Добре тогава, но позволете аз да нося кутията, ще вървите по-леко. Аз съм свикнал да ходя, но вие може би ще се уморите.

– Но вижте, вие ми носите щастие – струва ми се, че там, долу, забелязвам полски миши уши, каквито търся напразно от сутринта, а под вашия крак има – внимавайте – воден рожец. Чакайте, чакайте! Не ги изскубвайте! О, вие не сте още събирач на билки, млади ми приятелю! Едното растение е още много влажно, за да бъде откъснато, а пък другото не е достатъчно покарало. Като минем оттук към три часа, ще откъснем мишите уши, а водния рожец след осем дни. Освен това искам да го покажа на един мой приятел учен, пред когото ще ходатайствам за вас. А сега ме заведете на мястото, за което ми говорихте преди малко и където сте видели хубави влакнести мъхове.

Жилбер тръгна пред новия си познат, старецът го последва и двамата изчезнаха в гората.

44. Господин Жак

Жилбер беше очарован от късмета си, който в моменти на отчаяние му помагаше да намери някакво разрешение. И той (както споменахме) вървеше напред, обръщайки се от време на време към странния човек, който с толкова малко думи го беше направил толкова кротък и послушен.

От време на време младежът повтаряше:

– Какво нещастие, господине, че не мога да печеля моите шест су, като изучавам ботаника цял ден с вас! Кълна ви се, че няма да си почивам нито миг, дори не ми трябват шестте су. Парчето хляб, което ми предложихте тази сутрин, би утолило глада ми за цял ден. Току-що пих от един извор вода, толкова хубава като водата в Таверне, а снощи под едно дърво спях значително по-добре, отколкото щях да спя под покрива на някой хубав замък.

Странникът се усмихваше.

В Шатийон непознатият купи хляб и мляко и без усилие накара съпътника си да приеме половината. После двамата поеха за Париж, за да влезе Жилбер в града по светло.

Сърцето на Жилбер биеше само при мисълта, че ще бъде в Париж, и той не се постара да прикрие вълнението си, когато от височините на Ван забеляза Сент Жьоневиев¹¹⁶, Дома на инвалидите и Нотр-Дам, както и огромното море от къщи, които като вълни при прилив достигаха до хълмовете на Монмартър, Белвил и Менилмонтан.

– О! Париж, Париж! – прошепна той.

– Да, Париж – безброй къщи, свърталище на злото – каза старецът, – върху всеки от камъните там долу може да се види сълза или кръв – ако камъните можеха да говорят за страданията.

Жилбер потисна радостта си. Впрочем скоро ентузиазмът му се охладя.

Влязоха през Дяволската бариера¹¹⁷. Предградието беше отвратително мръсно – болни, които носеха към болницата, лежаха на носилки, полуголи деца играеха в калта с кучета, крави и прасета.

116. Сент Жьоневиев – старо парижко абатство. През 1764 г. там започва изграждането на огромна църква, която днес е известният Пантеон. През XIX век сградата на абатството се присъединява към лицеза „Анри IV“ – бел. прев.

117. Дяволската бариера – укрепление, близо до днешната Порт Д'Итали – бел. прев.

Лицето на Жилбер помръкна.

– Намирате, че всичко това е грозно, нали? – попита старият човек.
– Е, добре, след малко тази гледка ще изчезне. Да имаш крава или прасе – все пак е богатство, а дете – радост. Що се отнася до калта – с нея ще се сблъскате навсякъде.

Все пак, тъй като продължаваха да вървят, а мълчанието на непознатия се превръщаше в безпокойство, Жилбер подхвърли:

– Далече ли живеее, господине?

– Наближаваме – отвърна старецът, когото този въпрос сякаш натъжи още повече.

Вървейки по улица „Дю Фур“, те минаха покрай великолепните сгради и главния вход на Отел дьо Суасон, чиито разкошни градини се простираха по посока на улиците „Грьонел“ и „Дьо-з-екию“. Минаха покрай една църква, която се стори на Жилбер много красива. Той се спря за миг, за да я разгледа.

– Ето една хубава сграда – каза той.

– Това е „Сент Юсташ“ – обясни старецът.

После вдигна глава.

– Осем часа! – провикна се той. – О, Господи, Господи! Вървете бързо, млади човече, вървете!

Непознатият ускори крачка. Жилбер го последва.

– Между другото – каза първият след няколко минути студено мълчание, което започваше да безпокои Жилбер – забравих да ви кажа, че съм женен. При това жена ми е истинска парижанка. Тя сигурно ще ни се кара, че се прибираме толкова късно. А освен това трябва да ви предупредя, че тя се пази от непознати.

– Бихте ли желали да си тръгна, господине? – попита Жилбер, на когото тези думи изведнъж охладиха въодушевлението.

– Не, приятелю, не! Елате, аз ви поканих да дойдете у нас!

Жилбер вдигна очи и в ъгъла на площада, над една бакалничка, под последните слънчеви лъчи на умиращия ден прочете думите улица „Пластриер“.

Най-сетне старецът се спря пред една градинска врата, чиято горна част беше направена от решетки. Малка връвчица се показваше от един отвор. Старецът дръпна връвчицата и вратата се отвори. Той се обърна към Жилбер, видя, че стои нерешително на прага, и каза:

– Влезте бързо!

И затвори вратата след тях. След няколко крачки в тъмнината Жилбер се удари в първото стъпало на стръмно и тъмно стълбище.

Старецът, свикнал с мястото, беше вече изкачил дузина стъпала.

Жилбер го настигна и се спря, когато спря и той. Бяха стъпили върху износена изтривалка и се намираха на една площадка с две врати. Старецът дръпна един крак на сърна, повесен на шнур от завеса, и остър звън отекна във вътрешността на помещението. Тогава през прозорчето се дочу тътрене на крака, обути в пантофи, и вратата се отвори. На прага се появи жена на петдесет-петдесет и пет години. Изведнъж се смесиха два гласа – единият беше гласът на стареца, а другият – на жената, която беше отворила вратата. Единият от двата гласа питаше плахо:

– Много ли е късно, скъпа ми Терез¹¹⁸?

А другият мърмореше:

– Ама че време за вечеря, Жак!

– Добре де, ще се оправим някак – отговори нежно непознатият, затваряйки вратата и поемайки от ръцете на Жилбер тенекиената кутия.

– Я виж ти! Помощник! – провикна се старата жена. – Само това липсваше! И така значи, вие вече не можете да носите сам вашите билки.

– Хайде, стига – отвърна този, когото грубо наричаха Жак, нареждайки търпеливо растенията върху камината. – Терез, малко по-спокойно!

– Поне му платете и го отпратете, за да нямате шпиони тук!

Жилбер стана смъртно блед и направи движение към вратата. Жак го задържа.

– Господинът – произнесе той с известна твърдост – не е помощник, а още по-малко – шпионин. Той е гост.

Ръцете на старицата се отпуснаха.

– Гост! – каза тя. – Само той ни липсваше!

– Хайде, Терез – поде непознатият с все още изпълнен с обич глас, но в който се усещаше все повече и повече твърдост, – запалете една свещ. Топло ни е и сме жадни.

През времето, докато траеха диалогът, шепотът и последвалото ги мълчание, Жилбер стоеше неподвижен и мълчалив, като че ли закован на две крачки от вратата, съжалявайки искрено, че я бе прекрочил. Жак разбра какво измъчваше младежа.

– Приближете се, господин Жилбер, моля ви – каза той.

118. Русо среща за първи път Терез през 1748 г., когато тя е прислужница в една странноприемница – бел.прев.

За да види този, на когото съпругът ѝ говореше с такава нежна учтивост, жената обърна към него пожълтялото си и намръщено лице.

– Вярвам, че ви е топло и че сте жадни, господа – каза тя. – Наистина колко ли е уморително да прекараш деня под сянката на горите и да се навеждаш от време на време, за да откъснеш някоя трева. И това ми било работа! Вероятно господинът също се занимава със събиране на билки.

– Господинът – отговори Жак с още по-твърд глас – е честен и добър младеж, който ми оказва честта да ме придружава целия ден и когото – сигурен съм – моята добра Терез ще приеме като приятел.

– Има с какво да посрещна двама – промърмори Терез, – но не и трима.

– аз съм скромен, той също – каза Жак.

– Да, да. Добре познавам тази скромност. Заявявам ви, че в къщата няма достатъчно хляб, за да бъде утолена тази двойна въздържаност, а също и че няма да слизам трите етажа, за да купя. А и в този час хлебарят е затворил.

– Тогава аз ще слеза – каза Жак, свъсвайки вежди. – Отворете ми вратата, Терез. Настоявам.

– Добре, добре – каза тогава старицата мърморейки, но все пак отстъпи пред властния тон, предизвикан от нейното упорство. – Нали за това съм тук, за да задоволявам всичките ви капризи! Хайде, хайде – ще ни стигне това, което е налице. Елате да вечеряте.

– Седнете до мен – каза старецът на Жилбер, като го поведе към една малка маса, приготвена в съседната стая. Върху нея имаше два прибора, а до тях – две навити на руло салфетки, едната, превързана с червена, а другата с бяла връвчица, които показваха мястото на всеки от двамата стопани на жилището.

Жилбер седна. Старицата сложи пред него чиния и изхабен от употреба прибор, а после прибави към тези съдове чашка от грижливо излъскан калай.

– Няма ли да отидете за хляб? – попита Жак жена си.

– Излишно е – каза тя. – Няма смисъл. Намерих половин хляб в шкафа. Това прави ливра¹¹⁹ и половина, ще трябва да стигне.

Произнасяйки тези думи, тя сложи супата на масата. Най-напред сервира на Жак, после – на Жилбер, а тя яде от супника. И тримата ядоха с голям апетит. Жилбер, засрамен от разискването по въпроса за

119. Една ливра е равна на половин килограм – бел.прев.

пестеливостта, за което беше дал повод, сдържаше своя глад, но пръв изяде супата си. Старицата хвърли разярен поглед върху преждевременното изпразнената му чиния.

– Търси ли ме някой днес? – попита Жак, за да промени посоката на мислите на Терез.

– О! – отговори тя. – Както обикновено, цяла върволица. Обещали сте на госпожица Дьо Буфле четири тетрадки, а на госпожица Д'Ескор – две арии, както и квартета с акомпанимент – на госпожа Дьо Пентиевър. Едни дойдоха лично, други бяха изпратили някого. А през това време господинът събираше билки! И тъй като човек не може едновременно и да работи, и да забавлява, тези дами се лишиха от музиката.

За голямо учудване на Жилбер, който очакваше Жак да се ядоса, той не промълви нито дума, тъй като само той бе обект на нападите на жена си. Затова не трепна.

След супата последва малко парче варено говеждо месо, сервирано върху порцеланов поднос, целия издраскан от остриетата на ножовете.

Жак сервира малко парче на Жилбер, защото Терез го държеше под око, а после взе и за себе си почти същото и подаде подноса на домакинята. Тя взе хляба и подаде на Жилбер едно парче. То беше толкова малко, че Жак се изчерви. Той почака Терез да даде хляб на него и на себе си, а после взе хляба от ръцете ѝ.

– Вие ще си режете хляба, млади приятелю, моля ви режете колкото ви се иска. Хлябът не трябва да се мери освен за онези, които го хвърлят.

След миг се появи и зелен фасул, готвен с масло.

– Благодаря, господине – каза той. – Навечерях се и вече не съм гладен.

– Господинът не е на Вашето мнение по отношение на моите консерви – каза кисело Терез. – Той би предпочел пресен зелен фасул не съмнено, но той не е за нашата кесия.

– Не, госпожо – каза Жилбер, – напротив, намирам го апетитен и бих го опитал с удоволствие, но никога не ям повече от едно ядене.

– И пиете вода, нали? – добави Жак, като му подаде бутилката.

– Винаги, господине.

Жак си сипа един пръст чисто вино.

– Сега, жено – каза той, оставяйки бутилката върху масата, – заеме те си, моля ви, да настаните младежа да си легне – той трябва да е много уморен.

Терез изгърва вилицата си и впери ужасени очи в съпруга си.

– Да си легне ли? Полудял ли сте? Водите някой си да ношува тук?

– Терез – отговори Жак със сериозен и твърд тон, – моля ви да ме изслушате, скъпа приятелко – става въпрос само за една нощ. Този младеж никога не е стъпвал в Париж. Аз го водя сега. Не искам да спи в странноприемница.

След като за втори път се наложи, старецът замълча. Тогава Терез, която го беше наблюдавала с внимание, докато той говореше, и сякаш изучаваше всеки мускул на лицето му, изглежда, разбра, че в момента не беше възможно да воюва повече, и веднага смени тактиката си.

– Наистина – поде тя, – щом като този млад господин ви е придружил и щом го познавате добре, по-хубаво е да остане у нас. Ще му приготвя криво-ляво легло до вързопите с хартия във вашия кабинет.

– Не, не – възрази Жак живо. – Един кабинет не е място за спане. Хартията може да се подпали.

– В такъв случай въпреки нашето добро желание виждам, че оставането му ще бъде невъзможно, освен ако не го настаним в моята или във вашата стая.

– Нали имаме мансарда?

– Искате да кажете таван.

– О, няма значение, господине! – каза Жилбер. – Дори да е таван, ще се чувствам щастлив там, къдна ви се.

– В никакъв случай! Там простирам прането си! – заяви Терез.

– Младежът няма да пипа нищо, Терез. Ще внимавате да не се случи нещо с прането на тази добра домакиня, нали, млади приятелю? Ние сме бедни и всяка загуба е тежка за нас.

– О, бъдете спокоен, господине!

Жак стана и се приближи до Терез.

– Не искам този младеж да се погуби, скъпа приятелко. Престоят в Париж е опасен, а тук ние ще го наблюдаваме.

– Значи ще се заемете с образованието му. А вашият ученик ще ви плаща ли нещо?

– Не, но аз ви казвам, че няма да ви струва нищо. От утре той ще се изхранва сам. Що се отнася до жилището – понеже мансардата почти ни не е нужна – нека бъдем великодушни.

– Как всички мъззеливци се разбират помежду си! – промърмори Терез, като вдигна рамене.

– Господине – промълви Жилбер, – никога не съм притеснявал никого и, разбира се, няма да започна с вас – човека, който беше толкова добър към мене. Така че позволете ми да си тръгна. До моста, по който

пресякохме реката, забелязах дървета, а под тях – пейки. Върху тези пейки, уверявам ви, ще спя много добре.

– Да – каза Жак, – за да ви задържи стражата като скитник.

– Ами да го задържи – каза ниско Терез, докато раздигаше масата.

– Елате, млади човече, елате – каза Жак. – Доколкото си спомням, горе има един хубав сламеник. Все е по-добър от пейката, с която бихте се задоволили...

– О, господине, аз не съм спал на друго освен на сламеници – каза Жилбер.

Жак се усмихна.

– Сламата действително освежава – каза той. – Вземете това парче свещ от масата и ме последвайте.

Терез повече не погледна към Жак. Въздъхна – беше загубила. Жилбер се надигна бавно и последва своя покровител. Прекосявайки вестибула, видя една чешмичка.

– Господине – попита той, – скъпа ли е водата в Париж?

– Не, приятелю, но дори и да беше, водата и хлябът са две неща, които човек няма правото да отказва на друг.

– О! Защото в Таверне водата не струваше нищо, а за бедния най-големият лукс е чистотата.

– Налейте си, налейте си, приятелю – каза Жак, подавайки на Жилбер голям порцеланов съд.

И той тръгна пред приятеля си, учудвайки се, че открива в този млад човек едновременно упорития народен дух и аристократичната изтънченост.

45.

Мансардата на господин Жак

Тясното и студено стълбище, в чието първо стъпало Жилбер се бе спънал, започваше от края на улицата и ставаше още по-стръмно след третия етаж, където живееше Жак. Той и покровителстваният от него младеж се добраха с мъка до тавана.

– Не е уютно – каза Жак, – но когато ти се спи и е достатъчно тъмно, е все едно дали ще спиш в разкошен дворец или в бедната сламена колиба. Спете, както подобава на вашата възраст, млади приятелю, и утре сутрин можете да си мислите, че сте прекарвали нощта в Лувъра. И най-вече внимавайте със свещта!

– Добре, господине – отвърна Жилбер, малко замаян от всичко, което беше видял и чул току-що.

Жак излезе, усмихвайки се, но после се върна.

– Утре ще поговорим – каза той. – Мисля, че няма да ви е неприятно, ако поработите, нали?

– Вие знаете, господине, че да работя е единственото ми желание.

– Това е добре.

И Жак отново направи крачка към вратата.

– Лека нощ и благодаря, господине! – отвърна Жилбер.

Жак излезе, затвори отвън и Жилбер остана сам в мансардата. При едно малко рязко движение обаче закачи с глава въжето и един от чувалите падна. По-блед и по-уплашен, отколкото ако беше разбил ключалката на каса, младият човек побърза да събере разпиления по пода фасул и да го сложи обратно в чувала.

Зает с тази работа, той погледна машинално хартията. И между другото няколко думи привлякоха вниманието му. Той изтърва шушулките фасул и сядайки върху сламеника, зачете, защото тези думи отговаряха на неговата мисъл и най-вече на характера му.

Изглеждаше, че са писани за него или дори че той самият ги е писал. Пишеше:

Всъщност шивачките, камериерките и малките продавачки не ме изкушаваха никак. Харесвах истински госпожици, всеки с мечтите си, а моите бяха такива. По този въпрос не мисля като Хораций. Не суетата на положението и рангът ме привличат, а по-запазеният тен на лицето, по-белите ръце, по-скъпоценната огърлица, по-деликатното и по-непорочно лице, по-изтънчените маниери в общуването и изразяването, по-фината и по-добре ушита рокля, по-изящните обувки, по-добре нагласените панделки, по-хубаво сресаните коси. Винаги бих предпочел най-непривлекателната жена, стига тя да има всичко това. И аз самият намирам това предпочитание за много смешно, но сърцето ми го иска независимо от волята ми.

Жилбер потрепери и по челото му изби пот – написаното изразяваше най-точно неговите собствени мисли, пориви и вкус. Само че Андре не беше „най-непривлекателната, която има всичко това“. Тя имаше всичко това и беше най-красивата. Жилбер продължи жадно да чете.

Интересът на Жилбер се увеличаваше. Махна карфиците, изсипа фасула на земята, събра страниците и ги прочете. Сега историята беше друга. Тя разказваше за любовта на един беден младеж с една богата дама. Тя беше слязла до неговото ниво, или по-скоро той се беше изкачил до нейното, а благородната дама го беше приела като равен и беше направила от него свой любовник, посвещавайки го във всички тайни на сърцето си. Тези юношески мечти имат толкова кратък живот, че щом веднъж преминем в зряла възраст, те вече ни изглеждат единствено като блестящи, но краткотрайни метеори, които прекосяват обсипаното със звезди пролетно небе.

Името на младежа не беше посочено никъде. Благородната дама се казваше госпожа Дьо Варен¹²⁰ – нежно и очарователно за произнасяне име.

Жилбер мечтаеше да прекара в четене цялата нощ, а удоволствието му се увеличаваше от това, че има още цял низ от чували, които щеше да прегледа, когато се чу леко прашене: свещта, затоплена от медния съд, се превърна в мазна течност. Разнесе се неприятна миризма, фитилът угасна и Жилбер остана на тъмно.

Това бе станало толкова бързо, че той не можа нищо да направи. Прекъснат посред четенето си, Жилбер бе готов да се разплаче от яд. Той остави вързоп хартия върху събрания накуп на леглото му фасул, легна на сламеника и въпреки яда си скоро заспа дълбоко.

Младежът спа така, както се спи на осемнадесет години, и се събуди едва от скърцащия шум на катинара, който Жак беше поставил предишната вечер на вратата на тавана.

Слънцето отдавна бе изгряло. Отваряйки очи, Жилбер видя неговия домакин да влиза тихичко в стаята. Очите му веднага се спряха на разпиления фасул и превърнатите в отделни листа книжни чували. И Жак гледаше натам.

Жилбер усети, че се изчервява от срам, и без да осъзнава какво точно казва, прошепна:

– Добър ден, господине.

– Добър ден, приятелю – каза Жак. – Добре ли спяхте?

– Да, господине.

– Да не би случайно да сте сомнамбул?

Жилбер не знаеше какво е сомнамбул, но разбра, че въпросът се

120. Госпожа Дьо Варен е близка приятелка на Русо, тя се заема с образованието му, като между другото го кара да се откаже от протестанството, понеже е била католичка – бел. прев.

отнасяше за изсипания фасул.

– Да, господине, добре разбирам защо ми казвате това. Да, аз съм виновен за стореното, признавам това, но мисля, че е поправимо.

– Така е. Но защо свещта е изгоряла докрай?

– Стоях до много късно.

– И защо стояхте до късно? – попита подозрително Жак.

– За да чета.

Жак, станал още по-подозрителен, огледа натъпкания таван.

– Този първи лист – каза Жилбер, показвайки първия чувал, който беше откачил и прочел, – този първи лист, върху който случайно хвърлих поглед, ме заинтригува много... Но вие, господине, който знаете толкова много неща, трябва да знаете от коя книга е той?

Жак хвърли върху него небрежен поглед и каза:

– Не зная.

– Несъмнено това е някакъв роман – каза Жилбер.

– Роман, така ли мислите?

– Така смятам, понеже в него се говори за любов, с тази разлика, че се говори по-интересно, отколкото в романите.

– А аз смятам, че вие се лъжете – каза живо старецът. – Авторът, напротив, е искал да даде на света пример с един човек, който се разкрива пред себеподобните си такъв, какъвто Бог го е създал.

– Значи вие познавате автора?

– Авторът е Жан-Жак Русо.

– Русо! – възкликна живо младият човек.

– Да. Тук има някои страници от последната му книга – откъснати и разхвърляни.

– Значи този беден, непознат и потиснат младеж, който почти прося по пътищата, по които броди пеша, е Русо – човекът, който е написал „Емил“ и „Общественият договор“?

– И да, и не – каза старецът с трудно обясним меланхоличен израз на лицето. – Не, това не е бил той. Авторът на „Общественият договор“ и на „Емил“ е човек, разочарован от света, от живота, от славата и донякъде от Бога, а другият Русо – това е Русо, авторът на историята на госпожа Дьо Варен, детето, влязло през вратата на живота така, както зората настъпва, детето със своите радости и надежди. Между двамата Русо има пропаст, която винаги ще ги разделя... помежду им са тридесет години нещастия!

Старецът поклати глава, отпусна тъжно ръце и потъна в дълбок размисъл.

Жилбер беше зашеметен.

– И така значи – каза той, – това приключение с госпожица Гале и госпожица Дьо Графенрие е истинско? И той е изпитал тази пламенна любов към госпожа Дьо Варен? Значи любовта към тази, която му е принадлежала, по-скоро го е натъжавала, отколкото да го възнася, както би трябвало да се очаква. Значи това не е една красива измислица?!

– Млади човече – каза старецът, – Русо никога не е лъгал. Спомнете ли си неговият девиз: *Vitam impendere vero*. Означава: „Давам живота си за истината.“

– С други думи – продължи Жилбер, – е възможно един човек да тръгне оттам, откъдето е тръгнал Русо, и да бъде обичан от една хубава благородничка! О, Боже мой! Знаете ли, че това дава луда надежда на онези, които са тръгнали от низините като него и са погледнали по-нависоко от положението си?

– Вие сте влюбен – каза Жак – и вашият случай е подобен на този на Русо.

Жилбер се изчерви и не отговори нищо на въпроса.

– Но не всички жени са като госпожа Дьо Варен – каза той. – Сред тях има горди, непристъпни, изпълни с презрение. Лудост е да ги обичаш.

Старецът потръпна.

– Жена ми сигурно се е събудила – каза той, прекъсвайки рязко разговора. – Да слезем. Между другото денят на един работник трябва винаги да започва много рано. Елате, млади човече, елате.

– Вярно, извинете, господине – каза Жилбер, – но има разговори, които ме опияняват, книги, които ме възбуждат, и мисли, които ме подлудяват.

– Е, младежо, вие сте влюбен – промълви старецът.

Показвайки пътя на Жилбер, Жак го изчака да излезе и затвори вратата с катинар след него.

Този път Жак отведе Жилбер направо в стаята, която Терез предишната вечер бе нарекла негов кабинет. Пеперуди под стъклени похлупаци, растения и минерали в рамки от тъмно дърво, книги в огромна библиотека, дълга тясна маса, покрита със зелено-черна изтъркана от употреба вълнена покривка, и върху нея – добре подредени ръкописи, четири кресла от дива череша, потъмнели и покрити с тапицерия от конски косми – това беше мебелировката на кабинета.

Жилбер влезе почтително в кабинета, който току-що описахме; той намираще мебелировката почти разкошна, защото тя беше подобна на

тази в Таверне. Най-много от всичко го впечатли едно малко облепено с восъчна хартия прозорче.

– Седнете – каза му Жак, посочвайки му малка масичка, поставена в чупката на един прозорец. – Ще ви покажа с какво ще се занимавате.

Жилбер се подчини.

– Знаете ли какво е това? – попита старецът.

Той показа на Жилбер хартия, разчертана с тънки линии на равни интервали.

– Разбира се – отвърна той. – Това е нотна хартия.

– Е, добре, когато един от тези листа е попълнен от мене, както се изисква – с други думи – щом върху него има толкова ноти, колкото може да събере, това означава, че съм спечелил десет су. Цената съм определил аз. Смятате ли, че ще можете да се научите да преписвате ноти?

– Да, господине.

– А този хаос от черни точки, прикачени с единични, двойни и тройни линии, не ви ли играе пред очите?

– Да, господине. На пръв поглед не разбирам много нещо. Все пак, ако се постарая, ще различа нотите една от друга, например ето едно фа.

– Къде?

– Тук, закачено на най-горната линия.

– Но в такъв случай вие можете да четете ноти?

– Познавам само нотите, но не разбирам значението им.

– А знаете ли кога са бели, черни, осминки, свързани по две или три?

– Да, зная.

– Много добре! Я гледай ти! При това ваше незнание! – каза Жак, който вече започваше да се съмнява. – Уж нищо не знаете, а говорите за музиката така, както да говорите за ботаника и както се опитахте да говорите за любов.

– О, господине – промълви Жилбер, изчервявайки се, – не се подигравайте с мен.

– Напротив, детето ми, вие ме изненадвате. Музиката е изкуство, с което човек се заема, след като е изучил другите науки, а вие ми казахте, че нямате никакво образование и че нищо не знаете.

– Това е истината, господине.

– А как познахте тогава нотата фа?

– Господине – каза Жилбер, навеждайки глава и снижавайки гласа си, – в къщата, където живеех имаше една... една млада дама, която свиреше на клавесин.

– А, да! Тази, която се занимаваше с ботаника – каза Жак.

– Свиреше много добре.

– Тогава можете да се занимавате със солфедж?

– Аз? Ни най-малко.

– Е, добре, няма значение. Искате ли да опитате да преписвате ноти? Ето ви разчертана хартия, внимавайте да не я похабите, че струва твърде скъпо. Или още по-добре – вземете бял лист, разчертайте го и опитайте върху него.

– Добре, господине. Ще направя, както казвате. Позволете ми обаче да ви кажа, че това не е занимание за цял живот. Вместо да преписвам музика, която не разбирам, по-добре е да стана обществен писар...

– Млади човече, внимавайте, вие говорите, без да се замисляте.

– Аз ли?

– Да, вие. Нима писарят упражнява занаята си и изкарва прехраната си през нощта?

– Разбира се, че не.

– Тогава чуйте какво ще ви кажа – през нощта един сръчен човек може за два-три часа да препише пет-шест такива страници, когато след много упражнения се е научил да изписва чисто и леко нотите и е свикнал да ги разчита, без да сравнява непрекъснато с оригинала. С други думи, с два часа работа през нощта човек може да посещава училището по хирургия, по медицина или по ботаника.

– О! – провикна се Жилбер. – Сега ви разбрах, господине, и ви благодаря от все сърце.

И той грабна белия лист, който му подаваше старецът.

46.

Кой беше господин Жак

Жилбер работеше със страст и жар и листът се покриваше със старателно изписани ноти, когато старецът, след като го беше наблюдавал известно време, седна на свой ред на другата маса и започна да поправя нотните листове, подобни на онези, от които бяха направени чувалите с фасул на тавана. Така изминаха три часа и часовникът току-що беше ударил девет часа, когато Терез се втурна припряно.

Жак вдигна глава.

– Бързо, бързо! – каза стопанката. – Идете в салона. На гости ни е дошъл един принц.

– И кой е този принц? – попита Жак тихо.

– Принц Дьо Конти.

– Един принц, знатна личност – си каза тихо Жилбер.

Усмиввайки се, Жак излезе след Терез, която затвори вратата след себе си.

Тогава Жилбер се огледа и като видя, че е сам, повдигна глава смутен.

– Но къде се намирам? – провикна се той. – Принцове и знатни особи у господин Жак! Херцог Дьо Шартър и принц Дьо Конти на гости у един копист!

Той се приближи до вратата, за да чуе нещо. Сърцето му биеше странно.

Първите поздравии вече бяха разменени между господин Жак и принца и сега говореше последният.

– Бих искал да ви отведа със себе си – казваше той.

– Защо, принце? – питаше Жак.

– За да ви представя на дофината. За философията настъпи нова ера, скъпи ми философе.

– Хиляди благодарности за доброто ви желание, господине, но ми е невъзможно да дойда с вас. Прикован съм към креслото от болести.

– И от вашата омраза към човека.

– Кога ще се състои събитието, господине? Бога ми, толкова любопитно нещо ли е аристокрацията, че да се разкарва човек заради нея?

– Така. Освобождавам ви от присъствие в Сен Дьони и на официалната церемония, но ще ви заведа непременно в Ла Мюет, където вдругиден ще отседне Нейно височество.

– Значи Нейно кралско височество пристига вдругиден в Сен Дьони?

– С цялата си свита. В края на краищата две левги се изминават лесно и не са кой знае какво разкарване. Казват, че принцесата е чудесна музикантка, тя е ученичка на Глук.

Жилбер не слушаше повече. При думите „вдругиден госпожа дофината пристига с цялата си свита в Сен Дьони“ започна да мисли само за едно нещо – че след един ден щеше да бъде на две левги от Андре. Тази мисъл го зашемети, сякаш очите му бяха погледнали в пламтящо огледало.

Жилбер се отпусна отново върху стола си.

И той се отдалечи решително от тънката стена, до която се беше доближил, ръцете му трепереха, беше като замаян. Изпитваше нужда от

друго занимание, преписването би отвлякло мисълта му твърде малко. Той сграбчи една книга от бюрото на господин Жак.

„Издание, украсено с портрета на автора – продължи той. – О, но аз никога не съм виждал портрета на господин Русо. Нека да го видя.“

И той обърна бързо тънкия прозрачен лист, който покриваше гра-вюрата, и като видя портрета, нададе вик. В този миг вратата се отвори – Жак се връщаше. Жилбер сравни лицето на Жак с портрета, който държеше в ръка, и с отпуснати ръце, треперейки с цялото си тяло, той изгърва книгата, шепнейки: „Аз съм у Жан-Жак Русо!“

– Да видим как сте преписали нотите, дете мое – каза Жак, усмих-вайки се, много по-щастлив от това неочаквано възклицание, отколкото от хилядите победи в славния си живот.

И минавайки покрай треперещия Жилбер, той се приближи до ма-сата и хвърли поглед върху листовите.

– Нотите не са лошо изписани – каза той. – Не спазвате разстояния-та и не съединявате с еднакви черти двойните ноти. Кръглата нота е грозна, а опашчицата не ѝ приляга. Да, наистина приятелю, вие сте у Жан-Жак Русо!

– О, простете ми, господине, за всички глупости, които изрекох! – извика Жилбер, съединявайки ръцете си в знак на молба и готов да пад-не на колене.

– Трябваше ли – попита Русо, свивайки рамене, – да дойде един принц, за да познаете преследвания и нещастен философ от Женева? О, бедно и щастливо дете, което не познава преследването.

– О, аз съм щастлив, наистина щастлив, но то е, защото ви виждам, защото ви познавам и защото съм с вас.

– Благодаря ви, дете мое. Щастието не е всичко, трябва да се тру-дим. След като се поупражнихте, вземете това рондо и се опитайте да го препишете върху истински нотни листове. То е кратко и не е трудно. Преписвайте чисто. Но как ме познахте?

С бликащо от радост сърце Жилбер вдигна томчето с „Изповедите“ и показа портрета на Жан-Жак Русо.

– Ах, да. Портретът ми от първата страница на „Емил“¹²¹, изгорен на клада. Но какво значение има това? Пламъкът осветява, независимо дали произхожда от слънцето или от аутодафе.

– Господине, господине, знаете ли, че никога не съм мечтал за

121. Философският роман за възпитанието „Емил“ е осъден от Парламента на Париж, а в Женева е изгорен публично от палач – бел.прев.

друго освен за това да живея край вас? Знаете ли, че моята амбиция не отива по-надалеч от това ми желание?

– Вие няма да живеете при мен, защото аз не вземам ученици – каза Русо. – Що се отнася до гостите, които видяхте, не съм достатъчно богат, за да ги приемам, а още по-малко – да ги оставя тук.

Жилбер трепна. Русо хвана ръката му.

– При това – не се обезсърчавайте. Откакто ви срещнах, аз ви изучавам, детето ми: във вас има и много лоши, но и много добри неща. Борете се с волята си срещу вашите инстинкти, пазете се от гордостта – този разяждащ червей на философията – и докато чакате нещо по-добро, преписвайте ноти.

Жилбер се опита да направи един жест, който Русо прекъсна, клатейки глава.

– На улица „Платриер“ – продължи той – има малка гостилничка за работници. Там може да се храните евтино, защото ще ви препоръчам. А докато това стане, да отидем да хапнем.

Жилбер последва Русо, без да каже нищо. За първи път през живота си той беше укротен – наистина, от човек, който превъзхождаше останалите.

След няколко хапки той стана от масата и се върна да работи. Така беше – стомахът му, свит от преживяното, не можеше да приеме никаква храна. През целия този ден той не вдигна очи от работата си и към осем часа вечерта, след като беше скъсал три листа, успя да препише чисто и четливо рондото на четири страници.

– Не искам да ви лаская – каза Русо. – И не е много хубаво, но е четливо. Работата струва десет су, ето, вземете.

Жилбер ги взе, като се поклони.

– В шкафа има хляб, господин Жилбер – каза Терез, на която дискретността, кротостта и прилежанието на Жилбер бяха направили добро впечатление.

– Благодаря, госпожо – отвърна Жилбер. – Вярвайте, няма да забравя добрината ви.

После Жилбер се оттегли в малката си стаичка, като стискаше в ръка сребърната монета от десет су и четирите медни су, които беше получил от Жан-Жак.

– Най-последно – каза си той, влизайки в мансардата – аз съм господар на себе си, тоест още не, понеже държа в ръцете си хляба на милосърдието.

И въпреки че беше гладен, той остави върху перваза на малкото си

прозорче хляба, до който не се докосна. После, смятайки, че ще забрави глада си, ако спи, духна свещта и се изтегна върху сламеника.

На другия ден (Жилбер спа много малко през нощта) утрото го завари буден. Той си припомни какво му беше казал Русо за градините, към които гледаше прозорецът му. Наведе се от капандурата и наистина видя дърветата на една хубава градина, а зад дърветата се намираше домът, комуто принадлежеше тя и чийто главен вход беше откъм улица „Жюсиен“.

В единия край на градината, обграден от млади дръвчета и цветя, се издигаше малък павилион със затворени капаци. Жилбер помисли най-напред, че капациите му са затворени поради часа и че тези, които обитават павилиона, още спят. Но тъй като дръвчетата бяха долепили плътно листата си върху тях, той скоро разбра, че този павилион беше необитаван поне от зимата насам.

Удари пет часът. Тогава Жилбер помисли, че градинската врата сигурно вече беше отворена, и измит, изчеткан и вчесан – благодарение на грижите на Русо, като се качи в мансардата предишната вечер, той намери там предметите, необходими за скромния му тоалет – та, както казахме, измит, изчеткан и вчесан, той взе парчето хляб и слезе долу.

Русо – който този път не го събуди, а и за да го проучи може би и да разбере по-добре навиците на госта си – не беше заключил вратата му вечерта. Той го чу да слиза и го проследи с поглед.

Видя Жилбер да излиза с хляба в ръка. Към него се приближи един бедняк. Русо видя как Жилбер му дава хляба, а после влезе у хлебаря, който току-що беше отворил магазинчето си, и си купи друг хляб. „Той ще иде в кръчмата – помисли Русо – и нещастните му десет су ще се стопят.“ Русо се лъжеше. Както вървеше, Жилбер изяде малка част от хляба си, а после спря до чешмата, която течеше в дъното на улицата, пи вода и изяде остатъка от хляба. После отново пи, изплакна уста, изми си ръцете и се върна. „Бога ми – каза си Русо, – мисля, че съм по-щастлив от Диоген¹²², след като намерих един човек.“

Жак като философ се възхищаваше от силата на човешката воля, която можеше да накара един младеж на осемнадесет години – с гъвкаво и силно тяло и страстен темперамент – да стои прегърбен в продължение на дванадесет часа над такава работа. Русо беше доловил лесно горещото желание, което изгаряше сърцето на младежа, но не знаеше

122. Диоген – древногръцки философ (413 – 324 г. пр. Хр.) – според преданията е ходел и през деня със запален фенер, търсейки с него „Човека“ – бел.ред.

дали беше породено от амбиция или от любов.

Жилбер претегли с ръка парите, които беше получил – монета от двадесет и четири су и монета от едно су. Той сложи едното су в джоба си – вероятно при другите, които му бяха останали от предишния ден, и стискайки с голямо задоволство монетата от двадесет и четири су в дясната си ръка, каза:

– Господине, вие сте моят господар, тъй като намерих работа при вас, дори ми давате безплатен подслон. Мисля, че няма да бъдете доволен от мене, ако направя нещо, без да ви уведомя.

Русо го изгледа учудено:

– Какво? – каза той. – Какво искате да направите? Имате други намерения вместо работата си за утре ли?

– Господине – каза Жилбер, – бих искал да отида в Сен Дьони.

– В Сен Дьони ли?

– Да. Госпожа дофината пристига утре в Сен Дьони.

– Смятах, че не обичате да зяпате подобни церемонии, млади приятелю – каза Русо. – Най-напред ми се стори, че презирате блясъка на абсолютната власт. Погледнете мен, когото вземате за пример. Вчера един принц от кралски произход дойде да ме убеждава да отида в двореца не както ще отидете вие, бедно дете, за да видите през рамото на някой френски гвардеец, повдигайки се на пръсти, как минава кралската карета, на която ще са окачени гербове като при светото тайнство, а за да застана до принцовете и за да видя усмивките на принцесите. Е, добре, аз – незначителният гражданин – отказах поканата на тази знатна особа.

Жилбер потвърди с глава.

– И защо отказах? – продължи Русо разпалено. – Защото човек не може да има две лица, защото ръката, която е написала, че кралската власт злоупотребява с властта, не може да иде да проси благоволенieto на един крал, защото аз, който зная, че всеки пищен празник лишава народа от малкото, което има, за да не се разбунтува, протестирам срещу тези празници, като не ходя на тях.

– Господине – промълви Жилбер, – моля ви да ми повярвате, че разбирам цялата ви тънка философия.

– Несъмнено, но все пак, тъй като вие не я прилагате, позволете ми да ви кажа...

– Господине – каза Жилбер. – Аз не съм философ.

– На добър час – каза той. – Имате причина.

– Да, господине, имам причина и, кълна ви се, тя няма нищо общо с любопитството, което човек изпитва към подобно тържество.

– Толкова по-добре или толкова по-зле, млади човече, тъй като вашият поглед е разумен, а аз търся напразно там наивността и спокойствието на младостта.

– Казах ви, че съм бил много нещастен, господине – изрече тъжно Жилбер – и че за нещастния човек няма младост. И така, разбрахме ли се, свободен ли съм утре?

– Да, приятелю мой... Само че – добави Русо, – докато вие зяпате всички бляскави личности на аристокрацията, аз ще разтворя един от моите хербарии и ще разгледам отново всички чудеса на природата.

А после, след като Жилбер сияещ беше затворил вратата след себе си, си каза:

– Това не е амбиция, това е любов.

47.

Жената на магьосника

Докато Жилбер след така добре запълнения си ден гризеше в мансардата натопения в прясна вода хляб и вдишваше с целите си гърди въздуха на околните градини, точно тогава една жена, облечена малко странно, но изискано, с воал, който криеше лицето ѝ от погледи, препускаше в галоп на един превъзходен арабски кон по пътя за Сен Дьони, който на другия ден щеше да се напълни с народ. Пристигна в манастира на кармелитките в Сен Дьони, слезе от коня и потропа с деликатните си пръсти по решетката на вратата. Няколко граждани се спряха с любопитство около непознатата. Те бяха привлечени едновременно от странния ѝ вид, и от настойчивостта, с която блъскаше по решетката.

– Какво желаете, госпожо? – попита я един от тях.

– Както виждате, господине – отговори чужденката с подчертан италиански акцент, – искам да вляза.

– В такъв случай не сте попаднали, където трябва. Тази решетка се отваря веднъж на ден, за бедните, а часът, в който тя се отваря, вече мина.

– И какво да направя, за да говоря с игуменката на манастира?

– Почукайте на малката вратичка в края на оградата или на главния вход.

Приблужи се друг гражданин.

– Знаете ли, госпожо, че сега игуменка е Нейно кралско величество госпожа Луиз дьо Франс?

– Да, зная, благодаря ви.

В това време един монах, който гледаше ездачката, без да се интересува от коня, си проби път до нея и отвори вратата по начин, известен само нему.

– Влезте, госпожо – каза той, – и доведете и коня си.

Останала сама в огромния двор, чужденката свали юздата от коня, който разтърси седлото и юздите така внезапно и удари така силно с копито по плочника, че монахинята пазачка, която беше напуснала за миг малкото си жилище, близо до вратата, изхвърча от манастира и хукна към нея.

– Какво желаете, госпожо? – провикна се тя. – И как влязохте тук?

– Един добър монах ми отвори вратата – каза тя. – Бих искала, ако е възможно, да говоря с игуменката.

– Това е възможно при нормални обстоятелства, но Нейно величество пристигна едва вечерта и току-що се настани. Тази вечер ще свика монашеския съвет.

– Госпожо, госпожо! – поде чужденката. – Пристигам от много далече, от Рим. Току-що изминах шестдесет левги на кон и съм напълно изтощена.

– Какво искате? Заповедта на госпожата е изрична.

– Сестро, имам да разкрия на вашата игуменка неща, твърде важни.

– Елате отново утре.

– Невъзможно... Останах само един ден в Париж и през този ден...

Всъщност не мога да спя в странноприемница.

– Защо?

– Защото нямам пари.

Сестрата хвърли смаян поглед на тази покрита с бижута дама и собственичка на такъв хубав кон, която твърдеше, че няма пари, за да плати подслона си за една нощ.

– О! Не обръщайте внимание на думите ми, а също така и на дрехите ми – каза младата жена.

– Госпожо, този манастир не е единственият в Сен Дьони и всеки манастир си има игуменка.

– Какво от това? Съобщете й, че искам да говоря с нея. Ще вляза в църквата и ще се моля, докато чакам.

– Съжалявам, госпожо.

– О, значи съм се излъгала! Не съм в Божия дом! – провикна се чужденката с толкова сила в гласа и погледа, че сестрата, която не се осмели да се съпротивява повече, отвърна:

– Щом е така, ще опитам.

– О! Кажете на Нейно величество, че пристигам от Рим, че съм спирала по пътя само два пъти, колкото да поспя, и най-вече че от четири дни съм почивала само за да събера сили да се държа върху коня и за да му дам на него силата да ме носи на гърба си.

– Ще ѝ го кажа, сестро.

И монахинята се отдалечи. Миг по-късно се появи една послушница. След нея вървеше монахинята пазачка.

– Какво има? – попита чужденката, настоявайки за отговор. Изглеждаше толкова нетърпелива.

– Госпожо – отговори послушницата, – Нейно кралско величество каза, че тази вечер е напълно изключено да ви приеме, но че няма да ви бъде отказано гостоприемство в никакъв случай, щом като вие смятате, че имате толкова спешна нужда от убежище.

– А конят ми?

– Ще се погрижат за него. Бъдете спокойна, сестро.

– Той е кротък като овчица. Казва се Джерид и се отзовава на това име, когато го повикат.

– Ще се отнасям към него както към конете на краля.

– Благодаря.

– А сега заведете госпожата в стаята ѝ – каза послушницата на сестрата пазачка.

– Не, не в стаята – в църквата. Нямам нужда да спя, имам нужда да се моля.

– Църквата е отворена за вас, сестро – отвърна монахинята, като ѝ показа с пръст една странична вратичка, която водеше към нея.

– А кога ще видя госпожа игуменката? – попита чужденката.

– Утре.

– О, има ли някой, който да бърза повече от мен и да е по-нешастен от мен?

– Госпожа дофината ни оказва честта да спре тук утре за два часа. Това е голямо благоволение за нашия манастир, голямо тържество за бедните ни сестри, така че вие разбирате...

– Уви!

– Госпожа игуменката иска всичко тук да бъде достойно за кралските гости, които очакваме.

– А между впрочем – попита чужденката, цялата трепереща и оглеждайки се – ще бъда ли на сигурно място тук?

– Да, сестро, разбира се. Нашият дом е убежище дори за виновните,

а още повече за...

– Преследват ме, разбирате ли? Бързо, бързо в църквата!

– О, стените на Сен Дьони са достатъчно дебели – каза послушницата със съчувствена усмивка, – така че, ако ми вярвате и както сте уморена, чуйте съвета ми. Идете да си починете в леглото, вместо да изтезавате коленете си върху плочите на църквата.

– Не, не, искам да се моля, искам да се моля, за да отдалечи Бог от мене онези, които ме преследват – провикна се младата жена, изчезна зад вратата, която ѝ беше показала монахинята, и я затвори след себе си.

48.

Гражданите на Париж

Съветът наистина бе свикан, както бяха казали монахините на чужденката, за да реши как да се подготви посрещането на дъщерята на цезарите, Мария-Антоанета, по-бляскаво. Така че Нейно кралско величество госпожа Луиз пое висшето ръководство на Сен Дьони.

Приходите на манастира бях понамалели. Като научи, че дофината ще спре в Сен Дьони, госпожа Луиз изпрати във Версай свой пратеник и същата нощ оттам пристигна кола, натоварена с килими, дантели и украшения. Те бяха на стойност шестстотин хиляди франка.

Хиляди любопитни се катереха като мравки по стволите и клоните на дърветата край пътя от Сен Дьони до Ла Мюет¹²³, откъдето трябваше да мине дофината.

А освен екипажите на двореца в онази епоха имаше много други екипажи – на съда, на финансистите, на едрите търговци, на известните жени, на операта.

Имаше и наети коне и карета, както и много карабаси¹²⁴, които бавно се движеха към Сен Дьони, претъпкани с мъже и жени, и пристигаха там по-късно, отколкото, ако бяха вървели пеша.

И така човек лесно можеше да си представи каква беше невероятната тълпа, която се отправи към Сен Дьони. Сега, след като си представим как се чувстваше Жилбер – незначителен, сам, нерешителен, непознаваш мястото. Горд, както винаги, той не би попитал за нищо на света

123. Ла Мюет – замък в Булонската гора, днес така се казва и целият квартал на XVI парижки район – бел.прев.

124. Карабас – тежка кола, подобно на днешните каруци с пейки – бел.прев.

как да стигне, тъй като, откакто беше в Париж, много държеше да минава за истински парижанин – той, който никога не беше виждал събрани на едно място повече от сто души!

От дълго време загубен сред тълпата, Жилбер вече не виждаше нищо. Той вървеше с нея, без да знае къде отива, но все пак трябваше да се ориентира. Децата се качваха по дърветата, но той не се реши да съблече дрехата си, за да направи същото като тях, макар че много му се искаше, но все пак се приближи до едно дърво.

Каретите още не се виждаха, но по пътя, на четвърт левга от Сен Дьони, се забелязваше голям облак прах. Това мислеше си Жилбер означава, че каретите все още не са пристигнали. Сега оставаше само да се разбере точно от коя страна щяха да дойдат. В Париж, ако някой мине през тълпата, без да заговори с някого, означава, че е англичанин или е глухоням.

Жилбер едва се беше отдръпнал назад, за да се измъкне от скупчените хора, когато забеляза край канавката едно семейство, което обядваше. Дъщерята – едро русо момиче със сини очи – скромна и срамежлива. Майката – дребна, пълна и любопитна жена с бели зъби и свеж цвят на лицето. Башата, изцяло потънал в грамадната си дреха от буракан¹²⁵, която изваждаше от гардероба само в неделя, а сега я беше извадил за тържествения случай и на която обръщаше повече внимание, отколкото на жена си и на дъщеря си, сигурен, че те винаги биха се справили с всичко.

Лелята – висока, кльошава, суха и капризна. Слугинята им – тя се смееше непрекъснато. Бе донесла в огромна кошница богат обяд. Въпреки тежкия товар силното момиче не беше спряло да се смее и да пее, насърчавано от господаря си, който ѝ помагаше и носеше кошницата при нужда.

По онова време един прислужник беше като член от семейството. Между него и кучето имаше голяма прилика – понякога го биеха, но никога не го гонеха.

Жилбер съзерцаваше скришом непознатата за него сцена. Затворен в замъка на Таверне още от раждането си, той знаеше кой е господарят и кои са слугите, но изобщо не познаваше гражданите.

В това естествено житейско занимание и в тези обикновени хора той откри една философия, но не философията на Платон или Сократ, а тази, която, изглежда, Биас¹²⁶ изразяваше най-точно със своето *in*

125. Буракан – дебел плат от камилска вълна – бел. прев.

*extenso*¹²⁷. Те бяха донесли всичко със себе си и извличаха от него най-доброто.

Бащата разрязваше апетитно парче печено говеждо, което толкова обичат обикновените парижани. Жилбер си избра местенце под един бряст, поизчисти тревата с кърпичката си на квадрати, свали шапката си, постла кърпичката върху тревата и седна. Той не обръщаше никакво внимание на съседите си, но те съвсем естествено го забелязаха.

– Ето един спретнат млад човек – каза майката.

Младото момиче се изчерви. Бащата се обърна.

– При това хубавец – добави той.

Момичето поруменя още повече.

– Господине – каза майката, обръщайки се към Жилбер с въпрос, в който прозираше фамилиарност, срещана единствено у парижаните, – дали кралските карети са още далеч?

Жилбер се обърна и виждайки, че думите бяха отправени към него, стана и поздрави.

Младото момиче стана пурпурночервено.

– Не зная, госпожо – отвърна Жилбер. – Чух само да казват, че приблизително на около четвърт левга оттук се виждал облак прах.

– Приближете се, господине – каза бащата, – и ако желаете...

Жилбер се приближи.

– Благодаря, господине, но не съм гладен – каза той.

– Хайде, хайде – намеси се майката, – виждам, че сте тактичен човек, господине, но оттук вие няма да видите нищо.

– Нашият племенник е сержант от охраната.

Младото момиче стана тъмночервено.

– Тази сутрин той ще бъде на пост пред „Синият паун“.

– И ако не е невъзпитано, къде е „Синият паун“?

– Точно срещу манастира на кармелитките – отвърна майката. – Той обеща да ни настане зад отряда си. Ще се качим върху някоя пейка и ще виждаме чудесно как слизат от каретите.

Сега беше ред на Жилбер да усета как червенина залива лицето му: той не се осмеляваше да седне до тези добри хорица, но умираше от желание да ги последва.

126. Биас – древногръцки философ, един от седемте мъдрци. Когато родината му била нападната от Кир, той единствен от съгражданите си не отнесъл нищо със себе си – бележка на френския издател

127. „in extenso“ – в пространството – лат.; във философията – свойство на телата да се поглъщат от пространството – бел.прев.

– Всички, които няма да са там – продължи майката, сякаш отгатнала мисълта на Жилбер, – всички, които няма да са там, ще видят само празните карети, а – Бога ми – празни карети човек може да види, когато си поиска, не е нужно да идва до Сен Дьони за това.

– Но, госпожо – каза Жилбер, – струва ми се, че на много хора ще хрумне същото като на вас.

– Но – намеси се бащата, способен да отгатне желанието на жена си – господинът би могъл да дойде с нас, ако желае.

– О, господине – промълви Жилбер, – страхувам се да не ви притеснявам.

– Ха, напротив – каза жената, – вие ще ни помогнете да се доберем дотам. Имаме само един мъж за подкрепа, сега ще бъдат двама.

Жилбер прие поканата.

– Да видим на кого ще предложи ръката си – промърмори лелята.

Тази помощ наистина падаше от небето за Жилбер. Действително, как би могъл иначе да премине това непреодолимо препятствие от тридесет хиляди души. Препятствието се състоеше от хора, до един повисокопоставени, по-богати и по-силни от него, които умееха да си запазват места по такива празници и всеки от тях бранеше възможно най-голямо място.

Стъпка по стъпка, крачка по крачка те изминаха петстотинте тоза разстояние от мястото, където обядваха, до площада пред манастира, и достигнаха живата верига от страшните френски гвардейци, на които възлагаха цялата си надежда.

Младото момиче бе възвърнало естествения цвят на лицето си.

Като стигнаха там, бащата се надигна, като се опря на Жилбер, и забеляза на двадесет крачки от тях племенника на жена си, който си засукаше мустака.

Бащата направи с шапката си толкова необичайни жестове, че племенникът му го забеляза, дойде при него и помоли за малко място своите другари, които веднага отстъпиха.

През тази пролука веднага се промъкнаха Жилбер, майката, бащата, сестра му и дъщеря му, а после и слугинята, която при преминаването изписка на няколко пъти и хвърли убийствени погледи наоколо. Господарите ѝ изобщо не я попитаха за причината за крясците ѝ.

Когато прекосиха и пътя, Жилбер разбра, че са пристигнали, и благодари на бащата, а той пък благодари на него. Майката се опита да го задържи, лелята го подкани да си върви и те се разделиха, за да не се срещнат никога вече.

На мястото, където се намираше Жилбер, имаше само привилегирани особи. Той достигна лесно до ствола на висока липа, качи се върху един камък, подпря се на първия клон и зачака. Около половин час след това удариха барабани, оръдието отекна и голямата камбана на катедралата заби.

49.

Кралският кортеж

Глухият шум, който пълзеше от далечината и напомняше силен тътен, се усилваше. Това накара Жилбер да наостри уши. Тръпки пропълязяха по тялото му. Чуха се викове: „Да живее кралят!“ Такъв беше обичаят тогава.

Силен удар го върна към действителността, а шапката му се търкулна на земята.

Той подскочи, взе я, повдигна глава и позна племенника на семейството, с което току-що се беше разделил, който го гледаше с типичната за военните подигравателна усмивка.

– А, така значи! – каза той. – Не сваляме шапка пред краля?

Жилбер пребледня, погледна към прашната си шапка и каза:

– За първи път виждам краля, господине, и забравих да го поздравя, вярно е. Но аз не знаех...

– Не знаехте ли? – попита войникът, свъсвайки вежди.

Жилбер се изплаши да не го прогонят от мястото, което бе толкова подходящо, за да види Андре. Любовта, която кипеше в сърцето му, пречупи гордостта.

– Извинете ме – каза той. – Аз съм от провинцията.

– И сте дошли в Париж, за да учите ли, добри ми човече?

– Да, господине – отвърна Жилбер, преглъщайки яда си.

– Е, добре, понеже в момента се учите – каза сержантът, като спря ръката на Жилбер, който се готвеше отново да си сложи шапката върху главата, – научете и това: дофината се поздравява като краля, господа принцовете – като госпожа дофината. Така се поздравяват всички карети, върху които са изрисувани лилии. Знаете ли какво цвете е лилията, малкият, или ще трябва да ви се покаже?

– Не е нужно, господине, познавам я.

– За щастие – измърмори сержантът.

Кралските карети отминаха.

Редицата коли се точеше. Жилбер наблюдаваше с толкова жадни очи, че изглеждаше глуповато. Една след друга, пристигайки срещу вратите на абатството, каретите спираха. От тях слизаха благородниците от свитата.

При едно такова спиране Жилбер усети, че горещ огън облива сърцето му. Точно срещу него, най-много на десет крачки, в една от каретите с лилии, които сержантът го беше посъветвал да поздравява, той забеляза блестящото лъчезарно лице на Андре, облечена цялата в бяло – като ангел или като призрак.

Андре, която искаше да разбере защо каретите бяха спрели, надникна през прозорчето и оглеждайки се наоколо с лазурния си поглед, видя Жилбер и го позна. Жилбер се страхуваше, че като го забележи, тя ще се учуди и ще каже на баща си, седнал до нея в колата. Той не се лъжеше. Андре се учуди, обърна се и привлече вниманието на барон Дьо Таверне върху него, който, накичен с червената си лента, седеше величествено в кралската карета.

– Жилбер! – извика той сепнато. – Жилбер е тук? Кой ще се грижи за Маон?

Жилбер чу много добре тези думи и поздрави Андре и баща ѝ с подчертано уважение. Нуждаеше се от всичките си сили, за да го направи.

– Но това е той? – продължи баронът, забелязвайки нашия философ. – Това наистина е тази птица Жилбер!

Мисълта, че Жилбер е в Париж, беше толкова далеч от ума му, че той не поиска да повярва първоначално на очите на дъщеря си и затова полагаше големи усилия да повярва на своите собствени очи.

А лицето на Андре, което Жилбер наблюдаваше с подчертано внимание, не изразяваше нищо друго освен съвършено спокойствие след първоначалното учудване. Баронът се наведе и повика Жилбер с ръка. Жилбер понечи да отиде при него, но сержантът го спря.

– Вижте добре, че ме викат – каза той.

– Кой?

– От тази карета.

Сержантът погледна в посоката, която Жилбер сочеше с пръст, и видя каретата на господин Дьо Таверне.

– Елате тук, странни младежо! – каза баронът на Жилбер, който се стремеше да върви с обичайната си крачка. – Кажете ми по каква случайност ви намирам в Сен Дьони, когато би трябвало да сте в Таверне?

Жилбер поздрави за втори път Андре и барона и отговори:

– Не случайността е тази, която ме доведе тук, господине, а решението ми.

– Какво? Решението ви, тъпако! Да не би случайно да вземате решения?

– Защо не? Всеки свободен човек има право да взема решения.

– Всеки свободен човек! А, така ли? Вие смятате себе си за свободен ли, малък нещастнико? Ей, Бога ми, какъв негодник! – изкрещя господин Дьо Таверне, вбесен от самочувствието, с което говореше Жилбер. – Вие – в Париж! И как дойдохте, моля ви? И с чии средства, ако обичате?

– Пеша – кратко отговори Жилбер.

– И какво ще търсиш в Париж, питам!? – изрева баронът.

– Най-напред – образование, после – богатство.

– Образование? Какво вършиш, безделнико?

– Същото, което върши един гениален човек, на когото искам да приличам – ако не по друго, то поне по упоритостта и постоянството му – отвърна Жилбер. – Преписвам ноти.

Андре обърна глава.

– Преписвате ноти ли? – попита тя.

– Да, госпожице.

– Значи вие ги познавате? – добави тя презрително със същия тон, с който би казала: „Вие лъжете.“

– Познавам нотите, а това е достатъчно! – отвърна Жилбер.

– Ще видите, че този негодник – каза баронът – ще ни заяви след малко, че може да свири и на пиано като Хайдн.

– Може би щях да мога да свира – вметна Жилбер, – ако бях се осмелил да докосна с пръст клавишите.

Между другото човек трудно прощава на стоящите по-долу от него грешката, в която самите те го изобличават. Докато дъщеря му се успокояваше, баронът се ядосваше още повече.

– Ах, бандит такъв! – крещеше той. – Ти бягаш, скиташ се и когато ти искат сметка за поведението, разправяш врели-некипели. И разбери! Понеже не искам по моя вина около двореца да се влачат крадци и скитници...

Андре се опита с жест да успокои баща си, тя чувстваше, че прекаленият яд не е проява на превъзходство.

Но баронът отстрани покровителствената ръка на дъщеря си и продължи:

– ... ще кажа на господин Дьо Сартин и ти ще прекараш известно

време в Бисетър¹²⁸, жалък философ!

Жилбер отстъпи назад, нахлупи шапката си и пребледнял от гняв, рече:

– Господин барон, запомнете това – откакто съм в Париж, намерих покровители, които ще накарат вашият господин дьо Сартин да виси пред вратата им!

– Как не! – извика баронът. – И така, ако не отидеш в Бисетър, няма да се спасиш от ударите с камшик. Андре, Андре, повикайте вашия брат, който е там, съвсем близо.

Андре се наведе към Жилбер и му каза заповеднически:

– Хайде, господин Жилбер, изчезвайте!

– Филип, Филип! – провикна се старецът.

– Бягайте – каза Андре на младежа, който стоеше ням и неподвижен на мястото си като отнесен.

Един конник, чул вика на барона, препусна към каретата: беше Филип дьо Таверне в униформа на капитан. Младият човек беше радостен и изглеждаше превъзходно.

– Я, виж ти! Жилбер! – каза той добродушно, като позна младежа. – Жилбер тук! Добър ден, Жилбер... Какво желаете от мене, татко?

– Добър ден, господин Филип! – отвърна младежът.

– Искам – извика яростно баронът – да вземеш шпагата си и да накажеш този негодник.

– Но какво е направил? – попита Филип, като оглеждаше с учудване ту побеснелия барон, ту невъзмутимия Жилбер.

– Той направи, направи... – извика пак баронът. – Удряй както се удря куче, Филип!

Таверне се обърна към сестра си.

– Не, Филип, не! – каза Андре. – Не е направил нищо. Баща ми го прихващат пак... Господин Жилбер вече не е наш служител и в такъв случай има абсолютното право да бъде където иска. Баща ми не иска да разбере това и като го видя тук, се разгневи.

– Това ли е всичко? – попита Филип.

– Абсолютно, братко.

За щастие през това време тържествената реч беше приключила и каретите продължиха. Каретата на барона се поотдалечи, другите я последваха. Андре изчезваше като в сън. Жилбер остана сам, готов да се разплаче или да започне да вие, неспособен – както смяташе – да понесе

128. Бисетър – през XVII-XVIII в. приют за старци и душевноболни – бел.рев.

нещастieto си.

В този момент една ръка докосна рамото му. Той се обърна и видя Филип, който беше слязъл от коня, беше го поверил на грижите на един войник от неговия полк и се приближаваше усмихнат към Жилбер.

– Да видим какво се е случило, бедни ми Жилбер, и защо си в Париж?

Този откровен и сърдечен тон трогна младежа.

– Ех, господине – каза той с въздишка, изтръгната въпреки стоицизма му. – Какво щях да правя в Таверне? Питам ви. Бих умрял от отчаяние, невежество и глад.

Филип потрепери, тъй като неговият безпристрастен ум, подобно на Андре, бе смаян от болезнената безизходица, в която бяха изоставили младия човек.

– И ти се надяваш да успееш в Париж ли, горкичкият – без пари, без покровителство и без доходи?

– Вярвам в това, господине. Човек, който иска да работи, рядко умира от глад там, където има други хора, които не желаят да работят.

Филип се смути от този отговор. Никога той не беше смятал Жилбер за нещо друго освен едно близко, но незначително същество.

– Слушай, Жилбер – продължи младият човек, – знаеш, че винаги съм те обичал. Дали съм прав, или греша – ще покаже бъдещето. Твоята необщителност ми изглеждаше като деликатност, а грубостта ти наричах гордост.

– Ах, господин рицарю! – каза Жилбер развълнувано.

– Аз ти желая доброто, Жилбер.

– Благодаря ви, господине.

– Бях млад и нещастен като теб въпреки моето положение. Какво смяташ да правиш?

– Искам да уча – каза той.

– Но за да учиш, трябва учители, а за да им заплатиш – пари.

– Аз печеля, господине.

– Ти печелиш! – възкликна Филип, усмихвайки се. – И колко печелиш?

– Печеля двадесет и пет су на ден, а мога да спечеля тридесет, дори четиридесет.

– Но това стига, колкото човек да яде.

Жилбер се усмихна.

– Виж какво, може би не желаяш услугите ми.

– Вашите услуги?! На мене, господин Филип?

– Естествено – моите услуги. Срамуваш ли се да ги приемеш?

Жилбер не отговори.

– Хората трябва да си помагат един на друг – продължи Мезон-Руж.

Жилбер вдигна глава и впери умните си очи в благородното лице на младия човек.

– Учудват ли те тези думи? – попита Филип.

– Не, господине – отговори Жилбер. – Това е езикът на философията.

– Имаш право, но това е езикът на нашето поколение. Дори дофинът споделя тези принципи. Хайде, не се прави на горд пред мен! – продължи Филип. – Това, което ще ти заема, ти ще ми върнеш по-късно. Кой знае дали един ден ти няма да бъдеш някой Колбер¹²⁹ и Вобан¹³⁰?

– Или някой Троншен¹³¹ – добави Жилбер.

– Така да бъде. Ето моята кесия, да си я разделим!

– Благодаря, господине – рече непокорният младеж, трогнат, без да иска да го признае, от чудесната постъпка на Филип, – благодаря, нямам нужда от нищо. Но... но... аз съм ви благодарен повече, отколкото, ако ги приема, бъдете сигурен в това.

И като поздрави смаяния Филип, той пъргаво настигна тълпата и се изгуби в нея.

50.

Дяволът изкусител

Тътенът от отекващите колела на каретите, звучната песен на камбаните, радостното биене на барабаните и цялото това величие – отражение от блясъка на един изгубен за нея свят, проникнаха в сърцето на госпожа Луиз и заглъхнаха в килията ѝ.

Госпожа Луиз се приближи до прозореца и спокойно вдишваше

129. Колбер – препоръчан от Мазарини на Луи XIV, той е последователно интендант, инспектор по финансите и от 1688 – държавен секретар. Създател на Френската академия на науките и на Обсерваторията. Допринася много за укрепването на абсолютната монархия – бел. прев.

130. Вобан – френски маршал, главен секретар по укрепленията. Критиките му за политиката на Луи XIV причиняват упадък в кариерата му – бел. прев.

131. Троншен – политик, роден в Женева, юрист по образование, член на Съвета на Женева, автор на съчинението „Писма, писани от полето“, насочено срещу Жан-Жак Русо – бел. прев.

изпълнения с уханье свеж въздух, който се носеше от градината преди падането на нощта. Ковчежничката чакаше почитително августейшата игуменка да ѝ даде някаква заповед или да я освободи.

Госпожа Луиз (Бог само знае за какво мислеше в този миг нещастната затворничка от кралски произход) късаше листата на високостеблените рози, които стигаха чак до прозореца ѝ, и на жасмина, който растеше край стените на двора. Силен удар на конски копита разтърси вътрешната врата и стресна игуменката.

– Кой благородник от двореца е останал в Сен Дьони? – попита госпожа Луиз.

– Негово високопреосвещенство кардинал Дьо Роан, госпожо.

– И конете му ли са тук?

– Не, госпожо. Те са в абатството, където кардиналът ще нощува.

– Какъв е този шум?

– Госпожо, това е шумът, който вдига конят на чужденката.

– Коя чужденка? – попита госпожа Луиз.

– Италианката, която дойде снощи да моли Ваше величество да я приюти в манастира.

– Какво прави тя от вчера насам?

– Отказва всякаква храна освен хляб и цялата нощ се моли в манастирската църква.

– Как изглежда?

– Красива, с нежно и гордо лице.

– Това е някоя жена от онзи нещастен свят, в който живях и властвах. Нека да дойде.

Ковчежничката понечи да се оттегли.

– А знаем ли как се казва? – попита принцесата.

– Лоренца Феличиани.

Госпожа Луиз беше проникателна като всички от семейството си и се вгледа в Лоренца Феличиани още при влизането ѝ в кабинета, но откри в младата жена толкова смирение и изящество, толкова красота и невинност в още мокрите ѝ от скорошни сълзи черни очи, че първоначалното враждебно отношение към нея стана доброжелателно и сестринско.

– Приближете се, госпожо – каза принцесата.

Младата жена направи, треперейки, една крачка, и понечи да коленичи. Принцесата ѝ подаде ръка да се изправи.

– Вие ли сте Лоренца Феличиани, госпожо?

– Да, госпожо.

– И искате да ми поверите една тайна?

– Горя от нетърпение да го сторя.

– А защо не се обърнете към вашия изповедник. Един изповедник успокоява и дава прошка. Аз имам право само да ви утеша.

Госпожа Луиз произнесе последните думи с известно колебание.

– Имам нужда само от утешение, госпожо – отвърна Лоренца. – Освен това бих се осмелила да споделя само с жена тайната.

– Толкова ли е странно това, което имате да ми кажете?

– Да. Но изслушайте ме внимателно, госпожо. Аз мога да говоря единствено с вас, повтарям, защото вие сте всемогъща, а на мен ми е нужна почти Божията ръка, за да ме защити.

– Да ви защити! Преследват ли ви? Нападат ли ви?

– О, да, госпожо, да, преследват ме! – извика чужденката с неопишем ужас.

Лоренца се приближи още повече до принцесата и уплашена от онова, което щеше да каже, промълви:

– Аз съм обладана от дух! – прошепна тя.

– Но позволете ми да ви кажа, че аз ви преценявам като твърде благодетелствана от Бога в сравнение с другите човешки същества – изглежда богата, красива, изразявате се смислено, по лицето ви няма следа от тази ужасна и тайнствена болест, наречена обладаване от духове.

– Госпожо, в моя живот и в случките в него се крие злокобната тайна, която аз бих искала да скрия и от себе си.

– Изяснете се. Аз ли съм първата, на която говорите за вашето нещастие? Ами вашите родители, приятели?

– Госпожо, аз съм римлянка и живея в Рим с тях. Моят баща принадлежи към старата аристокрация, но като всички римски благородници той е беден. Имам майка и по-голям брат. Казаха ми, че във Франция, когато едно благородническо семейство е бедно, със зестрата на дъщерята се купува шпага на сина. У нас жертват дъщерята, за да осигурят кариерата на сина. Тоест аз не получих никакво образование, защото трябваше да се даде образование на брат ми, който – както наивно твърдеше майка ми – учеше, за да стане кардинал. В резултат на това, госпожо, родителите ми си наложиха всякакви лишения, които бяха в състояние да понесат, за да помогнат на брат ми, и реших аз да стана монахиня при кармелитките в Субиако.

– А вие какво направихте?

– Нищо, госпожо. Още в ранната ми младост бяха казали, че това ме очаква. Нямах нито сила, нито воля да се противопоставя. Не ми

искаха мнението, а ми заповядваха и не ми оставаше друго, освен да се подчинявам.

– И все пак...

– Госпожо, ние, момичетата от Рим, имаме само желания, които е невъзможно да осъществим. Ние обичаме света, както обречените обичат рая, без да го познават. Впрочем бях заобиколена от подобни примери, които да ми напомнят, че ще бъда осъдена, ако мисълта да се съпротивлявам ми бе хрумнала. Всичките ми приятелки, които като мен имаха братя, бяха пожертвани за преуспяването на семействата им. Нямах право да се оплаквам, а и не искаха от мен нищо, което не е общоприето. Единствено майка ми започна да ме глези малко повече, щом наближи денят да я напусна. Най-после денят, когато трябваше да стана послушница, дойде. Баща ми събра петстотин римски еку, за да плати таксата в манастира, и ние потеглихме за Субиако. Внезапно наскредем размислите ми, когато минавахме между малка горичка и едни напукани скали, каретата спря. Майка ми извика, а баща ми посегна към пистолетите си. Грубо бях върната към действителността. Бяха ни спрели бандити.

– Горкото дете! – каза госпожа Луиз, която започваше да проявява все по-голям интерес към разказа ѝ.

– И да ви призная ли, госпожо? Не бях твърде изплашена, тъй като тези хора ни спираха заради парите, а с парите, които щяха да ни вземат, щяхме да платим таксата в манастира... Ако ги вземеха, моето влизане в манастира би било отсрочено, защото на баща ми щеше да му е необходимо много време да ги събере... Но след като си споделиха първата плячка, вместо да ни пуснат, бандитите се нахвърлиха върху мен. Като видях усилията на баща ми да ме защити и сълзите на майка ми, която ги умоляваше да ме пощадят, разбрах, че ме заплашва голямо и непознато нещастие, и естествено започнах да викам за помощ. Но аз знаех, че викам напразно и че в това диво място нямаше кой да ме чуе... И така, без да се смушават от моите викове, сълзите на майка ми и усилията на баща ми, те завързаха ръцете ми зад гърба изгаряха ме с погледи, от които аз разбрах намеренията им – до такава степен ужасът ме правеше проникателна. Те започнаха да играят на зарове, които извадиха от джобовете си, върху кърпата на един от тях. Внезапно един от тях нададе победоносен вик, докато другите ругаеха, скърцайки със зъби. Той притича до мен, сграбчи ме в ръцете си и започна да ме целува... „О, искам да умра! Боже, искам да умра!“ – виках аз. Очаквах да ме прободат, молех се, исках го... Изведнъж на пътеката се зададе конник. Той

беше разменил няколко думи тихо с един от постовеите, който го беше пунал да мине и му бе дал знак. Мъжът беше среден на ръст, със за-
помнящо се изражение на лицето и решителен поглед. Той се приближа-
ваше бавно и спокойно. Като стигна до мен, се спря. Бандитът, който ме
беше сграбчил в ръцете си и искаше да ме отведе, се обърна при първо-
то изплющяване на камшика на непознатия. Бандитът ме пуна и аз се
свлякох на земята. „Ела тук!“ – каза непознатият. И понеже бандитът се
колебаше, непознатият сви ръка, повдигна лакътя и направи знак с
пръстите върху гърдите си. Този знак подеиства като заповед на всев-
ластен господар, защото бандитът се доближи до непознатия. Конникът
се наведе към него и с тих глас произнесе думата „Мак“. Той произнесе
не само тази дума, сигурна съм – аз го гледах, както човек гледа ножа,
който ще го прободете, и го слушах, както се слуша, когато очакваш дума-
та, от която зависи животът ти. „Бенак“ – отвърна бандитът.

После, укротен, с див вик, той дойде при мене и развърза въжето, с
което бяха вързани китките ми, после освободи баща ми и майка ми.
През това време, тъй като вече си бяха поделили парите, всеки от тях
дойде на свой ред и постави своя дял върху един камък. Не липсваше
нищо едно от петстотинте еки. В това време аз се свестях в ръцете на
родителите си. „А сега вървете си“ – каза непознатият на бандитите. Те
се подчиниха и до един изчезнаха в гората. През това време аз усещах,
че се съвземам в ръцете на баща ми и на майка ми... „Лоренца Феличи-
ни – каза тогава непознатият, като ме обгърна със свръхчовешкия си
поглед – сега можеш да продължиш пътя си, свободна си.“ Баща ми и
майка ми благодариха на непознатия, който ме познаваше, но когото
ние не познавахме. После те се качиха в каретата. Аз ги последвах със
съжаление, защото някаква незнайна, а неудържима и притегателна сила
ме влечеше към моя спасител... Той стоеше на същото място, като че ли
за да продължи да ни закриля. Гледах го, докато се изгуби от погледа
ми, но щом изчезна, някак ми олекна. След два часа пристигнахме в
Сувиако.

– Но кой беше този невероятен човек? – попита принцесата, развъл-
нувана от простотата на разказа.

– Благоволете да ме изслушате, госпожо – каза Лоренца. – Уви, то-
ва не е всичко. През целия път ние говорихме само за това – майка ми,
баща ми и аз – как този странен спасител ни дойде на помощ, тайнствен
и могъщ, като че ли изпратен от небето. Баща ми – по-малко доверчив
от мене – го подозираше, че е начело на една от онези банди, които, ма-
кар и разделени на групи около Рим, са ръководени от един и същ

човек, който от време на време ги проверява и тъй като има абсолютна власт, ги възнаграждава, наказва и дели плячката. Но аз не можех да се меря с опита на баща си и се подчинявах сляпо на чувството на благодарност. Не вярвах и не можех да повярвам, че този човек е бандит. А в моите молитви към Дева Мария всяка вечер аз посвещавах едно изречение, молах се за благосклонността на Богородица към моя непознат спасител.

Още същия ден постъпих в манастира. Парите бяха налице и нямаше никаква причина да не ме приемат. Бях още по-тъжна, но и по-примирена отвсякога. Бях италианка и бях суеверна – бях решила, че Бог ме искаше чиста, непорочна и неопетнена и затова ме бе изтръгнал от ръцете на бандитите, подтикнати безспорно от дявола да опетнят чистота ми, която принадлежи само на Бога. И така, аз се хвърлих с целия плам на характера си да изпълнявам желанията на моите възпитателки и на моите родители. Накараха ме да напиша молба до епископа да бъде намален срокът на послушничеството. Написах я и я подписах. Съобщиха ми новината и тя не предизвика у мене нито радост, нито болка. Човек би казал, че вече бях мъртва за света и че е останал жив само духът ми. Петнадесет дни ме държаха затворена от страх да не би светският живот да ме изкуши. Сутринта на петнадесетия ден получих заповед да слеза с другите сестри в църквата.

Аз влязох в хора¹³² и заех мястото си – между зелените платна, които закриваха решетките му не достатъчно плътно и оставаше пролука, за да се различи корабът¹³³ на църквата. Забелязах през този процец, отворен към света, един мъж, застанал неподвижно прав сред коленичилите хора... Този мъж ме гледаше или по-скоро ме поглъщаше с поглед. Почувствах това странно усещане за неудобство, което вече бях изпитала – едно свръхчовешко въздействие, което ме привличаше неудържимо като магнит въпреки волята ми. Уви! Победена, подчинена, безсилна, аз се наведох към мъжа, приближих ръце една до друга – както когато човек се моли на Бога – и едновременно с устните и сърцето си му казах: „Благодаря, благодаря!“ Сестрите ме гледаха с изненада. Те не бяха разбрали нищо от моите движения и нищо от моите думи, а само проследиха посоката на моите ръце, очи и глас. Те се приповдигнаха от столовете си, за да погледнат на свой ред към хората в църквата. Разтреперана, аз също погледнах. Непознатият беше изчезнал. Те ме разпитваха, аз само

132. Място в църквата във формата на кръст, предназначено за литургии; в случая – за монахините от манастира – бел.прев.

133. Средната част на църквата – бел.прев.

се изчервявах, пребледнявах и говорех несвързано. От този момент, госпожо, аз съм обладана от демона! – извика Лоренца с отчаяние.

– Не виждам нищо свръхестествено във всичко това, сестро – каза, усмихвайки се, госпожа Луиз. – Но, сестро, страхувам се, че този демон е любовта!

– О, любовта не би ме накарала да страдам по този начин, любовта не би притискала сърцето ми, не би разтърсвала тялото ми, както вятърът прави с дърветата, любовта не би ми довела лошата мисъл, която ми мина през ума.

– Кажете ми тази мисъл, дете мое.

– Би трябвало да кажа всичко на своя изповедник, нали, госпожо?

– Разбира се.

– И така, демонът, който ме беше завладял, ми подшушна обратно – да запазя тайната. На другия ден ме повикаха в приемната. Слязох и видях една от моите съседки, на която ѝ беше мъчно за мен, защото всяка вечер пеехме или разговаряхме. Зад нея, пред вратата, един мъж, загърнат в мантия, я чакаше, както би я чакал прислужник. Този мъж не се обърна с лице към мен, но аз го погледнах. Той не каза нищо, но аз все пак отгатнах, че това беше моят непознат покровител.

Смушението, което вече бях изпитвала, завладя сърцето ми. Почувствах, че ме завладява силата на този човек. Ако не бяха решетките, зад които бях затворена, аз щях да отида при него. От него сякаш струеше непознато сияние, което ме заслепяваше. А в упоритото му мълчание долавях послания, разбираеми само за мене. Събрала целия си кураж, попитах моята съседка кой е мъжът, който я придружаваше. Тя изобщо не го познаваше. Съпругът ѝ трябвало да дойде с нея, но в момента на заминаването се появил, придружен от този човек, и ѝ казал: „Аз не мога да те заведа в Субиако, но ето – моят приятел ще те придружи.“ Моята съседка беше набожна. Тя видя в един кът на приемната Богородица, за която се казваше, че е чудотворна, и не искаше да си тръгне, без да се е помолила. Отиде и коленичи пред нея. През това време мъжът влезе безшумно, приближи се до мен бавно, разтвори мантията си и впи очи като два горещи ножа в мене... Очаквах той да заговори. Още преди да е проговорил, гърдите ми се надигаха като вълни. Но той само протегна ръце над главата ми и да ги доближи до решетката, която ни разделяше. Мигновено ме завладя силно опиянение, а той ми се усмихна. Аз отвърнах на усмивката му, като притворих очи, сякаш бях смазана от безкрайна слабост. А той сякаш бе очаквал единствено това и като се увери във властта си над мен, изчезна. Докато се отдалечаваше, аз идвах на себе

си, но все още бях под влияние на това странно видение. Моята съседка, след като свърши молитвата си, стана, сбогува се с мен, целуна ме и си тръгна.

Като се разсъбличах вечерта, намерих в гимна¹³⁴ си бележка, съдържаща само три реда:

В Рим наказват със смърт онзи, който обича монахиня. Ще предизвикате ли смъртта на човека, комуто дължите живота си?

– От този ден, госпожо, неговата власт над мен беше пълна. Аз излъгах Бога, като не му признах, че мисля за този човек повече, отколкото за него самия...

Лоренца, изплашена от това, което току-що беше казала, млъкна, за да погледне нежното и умно изражение на принцесата.

– Това не е обладание от духове – каза госпожа Луиз дьо Франс решително. – Това е едно нещастно увлечение, повтарям ви и ви казвам, че светските неща не трябва да проникват тук освен като разкаяние.

– Чакайте, чакайте да чуете края – каза Лоренца, – и тогава не ме съдете твърде сурово, моля ви, госпожо. Слизахме в църквата три пъти в седмицата. Непознатият присъстваше на всяка служба. Искях да се съпротивявам, бях казала, че съм болна, бях решила изобщо да не слизам. Човешка слабост! Когато настъпеше часът, аз слизах въпреки волята си – като че ли ме водеше власт, по-силна от моето желание. Тогава, ако той все още не беше дошъл, аз имах няколко мига спокойствие и добро разположение на духа, но щом приближеше, го усещах, че идва. Бих могла да кажа: сега той е на сто крачки, пред прага на вратата е, вече е в църквата, при това – без да гледам натам. А щом застанеше на обичайното си място, макар че очите ми бяха вперени в молитвеника за най-святата молитва, те се извърщаха и спираха върху него.

Най-напред не можех да го погледна без страх, а после исках да го гледам, най-сетне отлягах с мисълта си към него. И по-късно, както често става в сънищата, ми се струваше, че го виждам как през нощта минава под прозореца ми. Това не остана незабелязано от моите другарки. Игуменката бе предупредена, а тя извести майка ми. Три дни преди деня, в който трябваше да произнеса моя обет, видях да влизат в килията ми единствените роднини, които имах в света – баща ми, майка ми и брат ми. Те идваха, за да ме целунат още веднъж (така казаха), но аз

134. Гимпа – парчето плат около главата на монахините, което пада чак до раменете им – бел.прев.

видях, че имаха и друга цел, защото, когато остана насаме с мен, майка ми започна да ме разпитва. В такива обстоятелства лесно можеш да разпознаеш влиянието на дявола – вместо да кажа всичко, както трябваше да сторя, аз отричах упорито.

Настъпи денят, когато трябваше да приема монашеството. Бях разкъсвана между желанието и страха от момента, в който щях да принадлежа на Бога. Предчувствах, че ако дяволът е решил да ме изкуши, той щеше да се опита това да стане именно в този тържествен момент.

– Този ден – както вече споменах на Ваше величество – щях най-сетне да сложа край на мъките си. Колкото и приятна да е една завладяваща мисъл и усещането за едно постоянно и непредвидено присъствие, винаги предизвикателно поради това, че се сблъсках с него точно тогава, когато му се съпротивлявах, и поради упоритостта, с която искаше да ме завладее, всичко това бе една неописуема мъка за една вярваща. Ето защо имаше моменти, в които призовавах този свещен час. Когато ще принадлежа най-сетне на Бога, казвах си, Бог ще съумее да ме защити, както ме защити по време на нападението на бандитите. А забравях, че по време на разбойническото нападение Бог ме беше защитил чрез намесата на този човек.

И все пак часът на церемонията дойде. Аз слязох в църквата бледа, неспокойна, но по-малко развълнувана от обикновено. Службата започна. Искях тя да свърши колкото се може по-бързо, молах се да е така, понеже той не беше в църквата, а аз в негово отсъствие се чувствах господарка на моята свободна воля.

Моят преследвач обаче стоеше прав близо до амвона и ме гледаше по-упорито отвсякога. От този миг аз му принадлежах, край на службата, церемонията, молитвите.

В този миг ми се стори, че ме напускат всичките сили и че моята душа излиза от тялото ми и се устремява към него. Паднах простряна върху плочите и, колко странно, не като припаднал човек, а като човек, потънал в сън. Чух силен шепот, а после вече бях глуха, няма и безчувствена. Церемонията е била прекъсната с невероятна врява...

Принцесата сплете съчувствено ръце.

– Нали – каза Лоренца, – в това ужасно събитие е лесно да се разпознае намесата на дявола?

– Пазете се – каза принцесата с отенък на нежно съчувствие, – внимавайте, горкичката ми! Вие имате твърде голяма склонност да отдавате на чудотворното неща, които са резултат на една естествена слабост. Виждайки този човек, вие сте припаднала и това е всичко.

Продължавайте.

– О, госпожо, госпожо! Не казвайте това! – извика Лоренца. – Или поне изчакайте да чуете всичко, преди да отсъдите. Нямамо нищо чудотворно – продължи тя, – но нали в такъв случай аз бих дошла на себе си десет минути, четвърт час, час след моето припадане? Бих поговорила с моите сестри, бих добила смелост и вяра от тях?

– Да – отвърна госпожа Луиз, – а не стана ли така?

– Госпожо – каза Лоренца глухо и бързо, – когато дойдох на себе си, беше нощ. Усещах от известно време тръскане, което ме уморяваше. Вдигнах глава, като мислех, че съм под свода на църквата или зад пердетата на моята килия. Видях скали, дървета, облаци, а после – сред всичко това – усетих влажно дихание, което галеше лицето ми. Помислих, че някоя милосърдна сестра се грижеше за мен, и понечих да ѝ благодаря. Но, госпожо, главата ми лежеше върху гърдите на един мъж и този мъж беше моят преследвач. Огледах се и се опипах, за да се убедя, че съм жива или поне, че съм будна. Извиках. Бях облечена в бяло, а върху главата си имах венец от бели рози – като годеница или като мъртва.

Принцесата ахна. Лоренца се хвана за главата.

– На другия ден – продължи, ридаейки Лоренца, – аз разбрах колко време беше минало – беше сряда. С други думи в продължение на три дни съм била в безсъзнание и въобще не зная какво се е случило през това време.

51.

Граф Дьо Феникс

Настана дълго мълчание, което предостави на едната от двете жени болезнени размишления, а на другата – лесно разбираемо учудване. Най-после госпожа Луиз първа наруши мълчанието.

– И вие не знаете как сте излезли от манастира?

– Не зная.

– И все пак един манастир е добре затворен и добре пазен. А упрекахте ли го за вашето отвлечане?

– Разбира се.

– Какво ви отговори, за да се извини?

– Че ме обича.

– А какво му казахте вие?

– Че се страхувам от него.

– Бяхте ли сигурна в това?

– Уви! Госпожо, към този човек изпитвах странно чувство. Когато той беше при мене, аз не бях вече аз. Аз бях той: каквото поиска – искам го и аз, каквото заповяда – го изпълнявам; сърцето ми няма повече сила, а умът ми – воля. Един негов поглед ме укротява и очарова. Това е магия.

– Ако не е свръхестествено, поне е странно – промълви принцесата.

– А след това събитие как живеехте с този мъж?

– Засвидетелстваше ми жива нежност и искрена привързаност.

– Може би това е някой развратен човек?

– Не вярвам. Напротив, има нещо апостолско в начина му на говорене!

– Но тогава вие е трябвало да бягате, да се обърнете към властите, да се оплачете на родителите си.

– Госпожо, той ме следеше така, че не можех да избягам.

– А не пишехте ли писма?

– Навсякъде по пътя спирахме в къщи, които като че ли му принадлежаха. Много пъти аз исках хартия, мастило и пера, но онези, към които се обръщах, бяха обучени от него и никога никои не отвърна на молбата ми.

Госпожа Луиз поклати глава недоверчиво.

– Не сте искали с цялата си воля да бягате – каза тя. – В противен случай бихте успели.

– Уви! Струва ми се все пак, че ако... Госпожо... може би съм била омагьосана, заслепена?

– От думите му за любов, от нежността му?

– Той ми говореше рядко за любов, госпожо, и освен една целувка по челото вечер и друга такава сутрин не си спомням някога да ми е предложил нещо друго?

– Странно, наистина странно! – промълви принцесата. И все пак под влияние на подозренията тя настоя:

– Хайде, кажете ми, че не го обичате.

– Повтарям ви го, госпожо.

– Но в края на краищата как дойдохте дотук? Не разбирам.

– Госпожо, възползвах се от една страшна буря, която ни изненада отвъд един град, който, мисля, се казваше Нанси. Скорих върху коня му и избягах.

– И кое ви накара да предпочетете Франция, вместо да се завърнете

в Италия?

– Размислих, че не бих могла да се върна в Италия, където естествено, вярвах, че аз съм действала в съучастничество с този човек. Бях опозорена и родителите ми не биха ме приели. Реших да избягам в Париж и да живея там скрита или да достигна друга столица, където да се изгубя от всички погледи и най-вече от неговия... Когато пристигнах в Париж, целият град беше развълнуван от вашето оттегляне при кармелитките, госпожо. Всички превъзнасяха вашето милосърдие, вашето съчувствие към нещастните, вашето състрадание към страдащите. Това бе лъч светлина за мен, госпожо. Бях убедена, че вие единствено сте достатъчно великодушна, за да ме приемете, и достатъчно могъща, за да ме защитите.

– Говорите за моето могъщество, дете мое, но той също е твърде могъщ, нали? Но кой е той? Хайде да видим. От деликатност досега не ви попитах, но все пак, ако трябва да ви защитавам, трябва да зная срещу кого?

– О, госпожо, ето още един въпрос, по който ми е невъзможно да ви осветля. Не зная въобще кой е той!

– Но името му? Как е името му?

– Госпожо, чух да го наричат с различни имена. И все пак две от тях останаха в паметта ми. Едното е онова, с което го назова старецът, който беше наш спътник от Милано до момента, в който аз побягнах, вече ви говорих за това... а другото е онова, с което се назоваваше самия той.

– Какво беше името, с което го назова старецът?

– Ашарат... Нали това е езическо име, госпожо?

– А онова, с което той се назоваваше?

– Жозеф Балзамо.

– И кой е той?

– О, той... Той познава целия свят, отгатва всичко, съвременник е на всички времена, живял е във всички епохи. Той говори... о, простете ми, такива богохулни неща за Александър Македонски, Цезар и Карл Велики, като че ли ги е познавал, но аз мисля, че те са починали отдавна... Същото е по отношение на Каифа, Пилат и нашия господар Исус Христос – сякаш е присъствал на неговите страдания.

– Но тогава той е някой лъжец – каза принцесата.

– Госпожо, не зная какво означава думата, която произнесохте, във Франция, но зная, че това е опасен и ужасен човек, пред когото всичко се огъва, пада и се руши.

– Добре – каза принцесата. – Който и да е този човек, успокойте се, детето ми, вие сте защитена от него.

– От вас ли, госпожо?

– Да, от мен. А сега, госпожо, какво смятате да правите?

– С тези бижута, които ми принадлежат, госпожо, разчитам да плащам таксата си за някой манастир; за този, ако е възможно.

И Лоренца постави на една маса скъпоценни гривни, скъпи пръстени, един прекрасен диамант и превъзходни обеци. Всичко може би струваше около двадесет хиляди екю.

– Ваши ли са тези бижута? – попита принцесата.

– Да, мои са. Той ми ги даде, аз ги връщам на Бога. Желяса само едно-единствено нещо...

– Кое е то? Кажете!

– Да му бъде върнат арабският кон Джерид, който беше средството на моето избавление.

– А вие не искате ли да се завърнете при него на никаква цена, нали?

– Аз не му принадлежа.

– Е, добре! Бъдете спокойна, дете мое – каза принцесата. – От днес ще живеете при нас и в момента, когато ни покажете до каква степен държите да получите това благоволение чрез примерно поведение, което очаквам от вас, в този ден ще заслужите да принадлежите на Бога и аз отговарям, че никой няма да ви отвлече от Сен Дьони, щом игуменката бди над вас.

Лоренца се хвърли в краката на своята покровителка, като ѝ изказа най-нежни и най-искрени благодарности. Но изведнъж тя се приповдигна на едно коляно, заслуша се, пребледня и потрепери.

– О, Боже мой! – извика тя. – Цялото ми тяло трепери, не виждате ли? Той идва, идва!

– Този мъж?

– О! – провикна се тя с болка в сърцето. – Той се приближава, приближава се!

– Лъжете се.

– Не, не, госпожо. Виджте, въпреки волята ми той ме привлича, виджте!

Госпожа Луиз хвана младата жена за ръката.

– Съвземете се, бедно мое дете. Дори да е той, Боже мой – тук вие сте на сигурно място.

– Той приближава, приближава, казвам ви! – провикна се ужасена

Лоренца. Съсипана, тя втреничи очи и протегна ръце към вратата на стаята.

– Лудост, лудост! – каза принцесата. – Така ли се влиза при госпожа Луиз дьо Франс... Трябва този човек да носи заповед от краля.

– О, госпожо! Аз не зная как е влязъл той – извика Лоренца, като се извърна. – Онова, което зная, е (сигурна съм в това), че той сега се качва по стълбите и че е едва на десет крачки отгук... и че... о, ето го!

Изведнъж вратата се отвори и принцесата отстъпи, ужасена без да го желае от това странно съвпадение.

Появи се една сестра.

– Кой е там? – попита госпожата. – И какво искате?

– Госпожо – каза сестрата. – Един благородник току-що се представи в манастира и иска да говори с Ваше величество.

– Името му?

– Граф Дьо Феникс.

– Той ли е? – обърна се принцесата към Лоренца.

– Не познавам това име, госпожо, но това е той, той е!

– Какво иска той? – попита принцесата монахинята.

– Натоварен е с мисия при френския крал от Негово величество пруския крал. Той би искал – така казва – да има честта да поговори един миг с Ваше кралско величество.

Госпожа Луиз се размисли за миг, после каза, като се обърна към Лоренца:

– Влезте в този кабинет.

Лоренца се подчини.

– А вие, сестро – продължи тя, – доведете благородника.

Сестрата се поклони и излезе.

Почти веднага сестрата се появи отново. Зад нея вървеше човекът, когото ние видяхме в деня на представянето да се явява пред краля под името граф Дьо Феникс.

Графът се поклони, без да покаже, че е разбрал двойния смисъл в думите на принцесата.

– Какво мога да сторя за вас, господине? – продължи госпожа Луиз със същия подигравателен глас.

– Всичко, госпожо.

– Говорете.

– Госпожо, не бих никога – без сериозни причини – дошъл тук да ви безпокоя в уединението, което Ваше величество е избрала, ако не бяхте дали подслон – поне така мисля – на едно лице, което ме

интересува във всяко отношение.

– Как наричате това лице, господине?

– Лоренца Феличиани.

– И каква ви е тя – приятелка, роднина, сестра?

– Това е жена ми.

– Вашата жена? – попита принцесата, повишавайки глас, за да я чуят в кабинета.

– Лоренца Феличиани е графиня Дьо Феникс. Да, госпожо, така е – отговори графът с най-голямо спокойствие.

– Няма графиня Дьо Феникс при кармелитките, господине – каза сухо принцесата.

Но графът не се сметна за победен и продължи.

– Желая ли Ваше величество да даде заповед Лоренца Феличиани да бъде доведена при нея и тогава у нея няма да остане никакво съмнение. Искам извинение от Ваше величество, че настоявам така, но съм нежно привързан към тази млада жена и самата тя съжалява, вярвам, че сме разделени.

– Вярвате ли в това?

– Да, госпожо, вярвам в това, колкото и малки заслуги да имам.

„О! – помисли принцесата. – Лоренца каза истината – този човек е действително опасен.“ Графът запази самообладанието си и се ограничи в строгия дворцов етикет.

– Господине – каза Луиз, – не мога да ви предам жена, която изобщо не е тук. Разбирам, че я търсите настойчиво, щом я обичате толкова, колкото казвате, но ако се надявате да я откриете, търсете я другаде, не тук.

Графът, влизайки, беше хвърлил бърз поглед върху всички предмети в стаята на госпожа Луиз и очите му се спряха за миг, само за миг на истина (но и един поглед му беше достатъчен) върху масичката, поставена в един тъмен ъгъл; върху нея Лоренца беше оставила бижутата си, които предложи, за да я приемат в кармелитския манастир. По искрите, които хвърляха в мрака, граф Дьо Феникс ги позна.

– Ако Ваше кралско величество би пожелала да си спомни – настоя графът, – а аз я моля да направи това голямо усилие, тя би се сетила, че Лоренца Феличиани беше преди малко в тази стая и остави върху тази маса бижутата, които са там, и след като има честта да разговаря с Ваше величество, се оттегли.

Граф Дьо Феникс улови беглия поглед, който принцесата хвърли към кабинета си.

– Тя се оттегли в този кабинет – довърши той.

Принцесата се изчерви, а графът продължи.

– Всъщност аз чакам само съгласието на Ваше величество, за да заповядам на Лоренца да влезе – тя ще го стори веднага, не се съмнявам в това.

– Но – каза тя, без да се опита да прикрие досадата си, че е излъгала без полза пред този човек, от който нищо не можеше да бъде скрито – ако тя влезе, какво ще направи?

– Нищо, госпожо, ще каже само, че като моя жена иска да ме последва.

Последните думи успокоиха принцесата, защото тя си припомни думите на Лоренца.

– Човек би сметнал, че Ваше величество не ми вярва – продължи възпитано графът. – Все пак не е толкова невероятно, че граф Дьо Феникс се е оженил за Лоренца Феличиани и че след като е женен за нея, търси жена си.

– Е, добре, какво ще направите?

– Ще представя пред очите ви брачното свидетелство, което е напълно в ред и е подписано от проповедника, който ни е венчал.

Принцесата потрепери, това спокойствие разбиваше нейната увереност.

Графът отвори един портфейл и разгъна сгънат на четири лист.

– Ето доказателството за истината на онова, което казах, госпожо, и за правото, което имам да търся тази жена. Подписът ще ви накара да повярвате... Ваше величество желае ли да прочете брачното свидетелство и да разгледа подписа?

– Подпис! – промърмори принцесата с по-унизително от гнева й съмнение. – Но ако този подпис...

– Този подпис е на свещеника от катедралата „Сен Жан“ в Страсбург, добре познат на господин принца Луи, кардинал Дьо Роан, и ако Негово високопреосвещенство бе тук...

– Точно в момента кардиналът е тук – провикна се принцесата, пронизвайки графа с искрящ поглед. – Негово високопреосвещенство не е напуснал Сен Дьони и той е в този миг при канониците в катедралата – нищо по-лесно от това уточнение, което вие предлагате.

Монахинята, която преди малко бе въвела граф Дьо Феникс, дотича.

– Нека моят лакей се качи на кон – каза принцесата – и да отнесе тази бележка на монсенъор кардинала Дьо Роан. Той е в параклиса на

катедралата. Да дойде незабавно тук, аз го очаквам.

И като говореше, принцесата написа две думи, които връчи на монахинята. А после добави тихо:

– Нека поставят в коридора двама стрелци от конната жандармерия и никой да не излиза без разрешение. Вървете!

Графът беше проследил развитието на решителното намерение на госпожа Луиз да воюва докрай с него. Докато принцесата пишеше, решена несъмнено да му оспори победата, той се беше приближил до кабинета, впил очи във вратата, размахвайки по-скоро методично, отколкото нервно ръце, и беше произнесъл няколко думи. Извършайки се, принцесата го видя в това състояние.

– Какво правите там, господине? – попита тя.

– Госпожо – каза графът, – заклевам Лоренца Феличиани да дойде тук и лично да потвърди с думи, разум и воля пред вас, че аз не съм нито насилник, нито лъжец без това да пречи на всички други доказателства, които би искала Ваше величество.

– Господине!

– Лоренца Феличиани – провикна се графът, който владееше всичко, дори волята на принцесата, – Лоренца Феличиани, излезте от този кабинет и елате тук, елате!

Тогава ключът скръдна в ключалката и принцесата с непреодолим ужас видя да влиза младата жена, чиито очи бяха втрещени в графа без никакъв израз на гняв или омраза.

– Какво правите, детето ми, какво правите? – провикна се госпожа Луиз.

– Тя е на сигурно място и в моя дом, госпожо – заяви графът.

А после добави, обръщайки се към младата жена:

– Вие сте на сигурно място при мен, нали Лоренца?

– Да – отговори младото момиче.

Обхваната от силно учудване, принцесата сплете ръце и се отпусна в креслото си.

– Сега, Лоренца – продължи графът с нежен глас, но в който се усещаше все пак отсянката на заповед, – обвиняват ме, че съм извършил насилие над вас. Кажете, насилил ли съм ви в каквото и да било?

– Никога – отговори младата жена с ясен и отчетлив глас.

– Тогава – извика принцесата – какво означава тази история с отвличането, която ми разказахте?

Лоренца остана безмълвна. Тя гледаше графа така, сякаш собственият ѝ живот, думите и всичко останало идваха от него.

– Нейно величество желае да узнае как сте излезли от манастира, Лоренца. Разкажете й какво се случи.

Лоренца не проговори.

– Разкажете това с всички подробности – продължи графът, – без да изпуснете нищо. Аз искам това.

Лоренца не можа да овладее едно потрепване.

– Говорете!

– Припаднах в мига щом ножиците докоснаха косите ми. Отнесоха ме в килията и ме сложиха върху леглото. До вечерта майка ми остана при мен и тъй като аз все още бях в безсъзнание, изпратиха да повикат селския хирург. Той ми опипа пулса, постави едно огледалце пред устните ми и като се увери, че кръвта не пулсираше във вените ми, от уста ми не излизаше дихание, заяви, че съм мъртва.

– Но как така вие знаете всичко това? – попита принцесата.

– Нейно величество иска да узнае как сте научили всичко това? – повтори графът.

– Странно нещо! – каза Лоренца. – Аз виждах и чувах, само че не можех да си отворя очите, нито пък да говоря или да се движа. Бях като заспала.

– Наистина – промълви принцесата. – Троншен ми е говорил за хора, изпаднали в сън, които са били погребвани живи.

– Продължете, Лоренца.

– Майка ми беше отчаяна и не искаше да повярва в моята смърт. Тя заяви, че ще прекара край мен нощта и следващия ден. Тя направи, както беше казала, но през тридесет и шестте часа, по време на които тя бдеше над мен, аз не направих нито едно движение и не издадох нито една въздишка. Три пъти идва свещеникът и всеки път той казваше на майка ми, че тя се бунтува срещу Бога, щом иска да задържи тялото ми на земята, след като Бог вече притежава душата ми. Победена, майка ми се оттегли. Монахините крещяха за светотатство. В параклиса бяха запалени восъчни свещи. Там според обичая аз трябваше да бъда изложена за един ден и една нощ. След като майка ми излезе, сестрите влязоха в стаята ми. Понеже не бях произнесла обета си, ми облякоха бяла рокля, окичиха челото ми с венец от бели рози, кръстосаха ръцете ми върху гърдите. Дълбока тръпка премина през цялото ми тяло, понеже – повтарям ви – през затворените си клепащи аз виждах всичко сякаш очите ми бяха широко отворени. Вдигнаха ме и ме поставиха в ковчега.

После, с открито лице, както е италианският обичай, ме свалиха в параклиса и ме поставиха в средата на хора със запалени навсякъде

около мен свещи и съд за светена вода в краката ми. Дойде вечерта. Посещенията спряха. Затвориха отвътре вратите на параклиса с изключение на една малка вратичка и сестрата оплаквачка остана при мене. И все пак една ужасна мисъл смушаваше съня ми – на другия ден беше погребението и аз чувствах, че ще бъда погребана жива, ако някаква непозната сила не ми дойде на помощ. Чувах часовникът да бие девет, десет, после единадесет. Всеки удар отекваше в сърцето ми, защото слушах – колко ужасно – погребалния звън на собствената си смърт. Правех усилия, за да прекъсна ледения сън и да скъсам железните въжета, които ме приковаваха към дъното на ковчега. Само Бог е свидетел на това, той го видя и се смили над мене.

Удари полунощ. При първия удар на часовника ми се стори, че цялото ми тяло се разтърсва от конвулсивни движения, подобни на онези, които изпитвах, щом Ашарат се приближаваше до мен.

– И ужас ли изпитахте тогава? – попита граф Дьо Феникс.

– Не, не, изпитах щастие, радост, екстаз, защото разбирах, че той е дошъл да ме изтръгне от безнадеждната смърт, която толкова ме плашеше.

– И над вас не е извършено никакво насилие? Не ви е отправена никаква заплаха? И вие последвахте доброволно този човек?

Лоренца не отговори.

– Нейно кралско величество ви пита, Лоренца, дали чрез някакво насилие или заплаха съм ви накарал да ме последвате.

– Не, не ме заплаши, нито ме насили.

– И защо го последвахте?

– Кажете защо ме последвахте?

– Защото ви обичах – отговори Лоренца.

Граф Дьо Феникс се обърна към принцесата с тържествуваща усмивка.

52.

Негово високопреосвещенство кардинал Дьо Роан

В този миг се чу шум от каретата, която спираше пред вратата на абатството.

– Ах! – провикна се принцесата. – Ето го и кардинала, най-сетне ще разберам как стоят нещата.

Граф Дьо Феникс се поклони, каза няколко думи на Лоренца и

зачака със спокойствието на човек, който има дарбата да направлява събитията.

Кардиналът влезе. Но едва поздравил принцесата, той се обърна към Балзамо.

– А! Вие ли сте, господине? – попита той изненадан.

– Познавате ли господина? – попита принцесата още по-учудена.

– Да – отвърна кардиналът.

– Тогава – извика госпожа Луиз – вие ще ни кажете кой е той.

– Нищо по-лесно – каза кардиналът, – господинът е магьосник.

– Простете, госпожо – каза графът. – Негово високопреосвещенство ще обясни след миг, надявам се, за всеобщо удовлетворение какъв съм.

– Дали господинът не е направил някакво предсказание на Ваше кралско величество, виждам че сте много разстроена? – попита кардинал Дьо Роан.

– Брачното свидетелство, веднага брачното свидетелство – възкликна принцесата.

Кардиналът гледеше учуден, защото не разбираше какво може да означава това възклицание.

– Ето го – каза графът, като го показа на кардинала.

– Монсеньор – каза принцесата, – става въпрос за следното – истински ли са брачното свидетелство и подписът на него.

Кардиналът прочете документа, който му даде принцесата.

– Това брачно свидетелство е напълно в ред, а този подпис е подписът на монсеньор Реми, свещеник в църквата „Сен Жан“. Но защо се интересува от него Ваше величество?

– Това за мен има голямо значение, монсеньор. А какво ще кажете за подписа...

– Той е истински, но нищо не доказва, че не е бил взет насила...

– Но по какъв начин би могло да се изтръгне насила този подпис? Кажете, знаете ли, господин кардинал?

– С магически средства, които така добре владее господинът. Господинът е магьосник. Казах го и не се отричам от думите си.

– Ваше високопреосвещенство се шегува.

Кардиналът се усмихна.

– Господине – каза той, – трудно е да се играе ролята на магьосник в наше време. Видях ви в нея, имате голям успех, но предупреждавам ви, че не всички ще имат търпението и най-вече великодушното на госпожа дофината.

– На госпожа дофината ли? – възкликна принцесата.

– Да, госпожо. Аз имах честта да бъда представен на Нейно кралско величество.

– Как се отплатихте за оказаната ви чест? Кажете, кажете!

– Уви! Зле, макар че не го желяех – поде графът, – тъй като аз не изпитвам омраза към хората, а още по-малко към жените.

– Но какво е сторил господинът на моята августейша племенница! – попита госпожа Луиз.

– Госпожо – каза графът, – имах нещастieto да кажа на госпожа дофината истината, за което тя ме молеше.

– Да, една истина, която я накара да припадне.

– Моя ли е вината – поде отново графът с всевластния си глас, който кънтеше на моменти, – моя ли е вината, ако тази истина е толкова ужасна, че предизвиква припадъци? Тя ми заповяда да отговарям на въпросите й.

– Но каква беше тази толкова ужасна истина, която й казахте, господине? – попита принцесата.

– Тази истина, госпожо – отговори графът, – е свързана с бъдещето, което й предсказах. Защото нейното царуване е прокълнатото – провикна се графът – като най-нещастното и най-обреченото в цялата история на монархията.

– Господине! – повиши глас принцесата.

– Що се отнася до вас, госпожо – продължи графът, – може би вашите молитви са измолили благоволение, но вие няма да видите нищо от всичко това, защото ще бъдете в ръцете на Всевишния, когато тези неща се случат. Молете се, госпожо, молете се!

Потресена от тези пророчески слова, които съвпаднаха със собствените й ужасни предчувствия, принцесата падна на колене пред разпятието и започна наистина страстно да се моли. Тогава графът се обърна към кардинала го поведе към един прозорец:

– Сега сме само двамата, господин кардинал. В какво ме упрекувате?

– Искам да зная кой сте.

– Разбира се. Не казахте ли, че съм магьосник?

– Много добре. Но там ви наричаха Жозеф Балзано, а тук ви казват граф Дьо Феникс.

– Е, и? Какво доказва това? Че съм сменил името си – това е всичко!

– Да, но знаете ли, че такива промени от страна на човек като вас биха накарали господин Дьо Сартин много да се замисли.

Графът се усмихна.

– О, монсеньор! С какви дребни неща ме плашите! И как само Ваше високопреосвещенство си служи добре думите! *Verba et voces*¹³⁵ се казва на латински. Нямате ли нещо по-лошо, за което да ме упрекнете?

– Ставате язвителен, така мисля – каза кардиналът. – По-добре сметете тона.

– Господине, не получихте ли сведение за мене от вашия приятел господин Дьо Брьотъой?

– Господин Дьо Брьотъой не ми е приятел.

– Вече не е ваш приятел, но беше – дори сред най-добрите. Вие му бяхте писали някакво писмо...

– Какво писмо? – попита кардиналът, като се приближи.

– По-близо, господин кардинал, елате по-близо, изобщо не исках да говоря на висок глас, за да не ви злепоставя.

Кардиналът се приближи още.

– За какво писмо говорите? – попита той.

– Е, добре – за едно писмо, което изпратихте от Виена в Париж с намерение да провалите сватбата на дофина.

Прелатът се стресна ужасен.

– Онова писмо... – заекна той.

– Зная какво пише в него.

– Тогава господин Дьо Брьотъой ме е предал?

– И защо мислите така?

– Защото, когато сватбата бе решена, аз поисках да ми го върне обратно. Но той каза, че го е изгорил.

– Понеже не се е осмелил да ви каже, че го е изгубил.

– Изгубил?

– Да... Вие разбирате, че едно изгубено писмо би могло да се намери. И всъщност аз го намерих. О, Боже мой! Случайно, минавайки през мраморния двор на Версай.

– И вие не пожелахте да го предадете обратно на Брьотъой?

– Опазил ме Бог.

– И защо?

– Защото в качеството си на магьосник знаех, че Ваше високопреосвещенство, на когото аз желая само доброто, искаше да ми причини голямо зло. Е, трябва да ви е ясно, че ако един невъоръжен човек знае, че ще бъде нападнат, минавайки през гората, та ако този човек намери зареден пистолет, преди да навлезе в нея, няма ли...

135. *Verba et voces* – букв. думи и гласове – бел.прев.

– Няма ли какво?

– Няма ли да е пълен глупак, ако не се възползва от пистолета.

На кардинала му се зави свят за миг и той се облегна на прозореца.

След миг колебание каза:

– Така да бъде. Но това няма да означава, че един принц от моя дом се е огънал пред заплахата на един изнудвач. Ако това писмо е било изгубено и вие сте го намерили, то трябва да бъде показано на госпожа дофината.

– А ако някой каже, че този пратеник... млад, хубав, любезен благородник, който не се страхува от нищо, тъй като е принц от рода Роан – не е написал писмото, защото е смятал, че съюзът с Австрия може да навреди на интересите на Франция, а може би защото първоначално е бил приет с нежност от ерцхерцогинята Мария-Антоанета, и този горд посланик е проявил суетата да види в тази слабост нещо повече от слабост, какво би отговорил този верен поданик и този лоялен посланик? – попита графът.

– Той ще отрече, господине, тъй като чувството, за което намекват е, че е съществувало, не е подкрепено с доказателство.

– А! Няма ли? Вие се лъжете, господине – доказателство е хладното отношение на госпожа дофината към вас.

Кардиналът не знаеше какво да отговори.

– Вижте, принце – продължи графът, – повярвайте ми, вместо да се караме. А сигурно щяхме да се скараме, ако не бях по-предпазлив. Нека си останем добри приятели.

– Добри приятели ли?

– Защо не? Добрите приятели си оказват услуги.

– Искал ли съм някога от вас такива?

– И сте сбъркали, че не сте го сторили, защото през двата дни, от както сте в Париж... Е, Боже мой, защо искате да скриете това от един магьосник? Напуснахте принцесата в Суасон и дойдохте с пощенска кола в Париж през Виле-Котре и Демарен – тоест по най-краткия път. Поискахте услуги от вашите приятели в Париж, които ви бяха отказани. След тези откази вие заминахте за Компьен, при това отчаян.

Кардиналът изглеждаше смазан.

– И какъв вид услуги можех да очаквам, ако се бях обърнал към вас?

– Услуги, които се искат от човек, който прави злато.

– И какво значение има за мене, че правите злато?

– Чумата да го вземе! Когато човек има да плаща в срок от

четиридесет и осем часа петстотин хиляди франка... Петстотин хиляди франка бяха, нали? Кажете.

– Да, толкова са.

– И вие питате какво значение има за вас, че имате приятел, който прави злато? Има значение, че петстотинте хиляди франка, които не се намериха у никого, ще се намерят у него.

– Къде?

– На улица „Сен Клод“ в Маре.

– По какво ще позная къщата?

– По една глава на грифон¹³⁶, която служи за чукче на вратата. Можете да ходите там, когато и колкото пъти ви се прииска. Но, погледнете, нашият разговор приключва навреме. Принцесата свърши молитвата си.

Кардиналът беше победен, той повече не се опита да се противопостави и се доближи до принцесата.

– Госпожо – каза той, – принуден съм да призная, че господин графът Дьо Феникс е свършено прав, като твърди, че брачното свидетелство, което носи, е напълно в ред и че в края на краищата обясненията, които ми даде, ме задоволяват напълно.

Графът се поклони втори път в знак на съгласие. Луиз се обърна към Лоренца.

– Изцяло по ваша собствена воля ли искате да напуснете манастира Сен Дьони, където дойдохте да търсите убежище?

– Нейно величество – поде живо Балзамо – пита изцяло по вашата собствена воля ли искате да напуснете манастира Сен Дьони, където сте били дошли да търсите подслон. Отговорете, Лоренца.

– Да – отговори Лоренца.

– И ще последвате съпруга си, граф Дьо Феникс?

– И ще ме последвате ли? – повтори графът.

– О, да! – каза младата жена.

– В такъв случай – каза принцесата – не ви задържам, защото това би означавало да извърша насилие над чувствата. Но в случай че в цялата тази история има нещо, което е извън естествения ход на нещата, нека Божият гняв се стовари върху този, който заради собствените си интереси е разстроил човешката хармония. Вървете, господин граф Дьо Феникс, вървете, Лоренца – не ви задържам повече... Само че си вземете бижутата.

136. Грифон – митическо животно, нещо средно между лъв и орел – бел.прев.

– Те са за бедните, госпожо – каза граф Дьо Феникс, – а когато вие ги раздадете, милостинята ще бъде два пъти по-приятна на Бога. Искам само коня си Джерид.

– Можете да си го вземете пътом, господине. Вървете!

Графът се поклони пред принцесата и предложи ръката си на Лоренца, която се облегна на нея и излезе, без да произнесе нито дума.

– Ах, господин кардинал – въздъхна принцесата, поклащайки тъжно глава, – нещо фатално и необяснимо се носи във въздуха около нас.

53.

Завръщането от Сен Дьони

Когато се раздели с Филип, Жилбер – както казахме – потъна в тълпата. На Андре и през ум не й минаваше, че е била жестока с Жилбер. Красивото и лъчезарно младо момиче въобще не можеше да си представи, че между нея и сина на кърмачката й би могло да има нещо общо нито в болката, нито в радостта. В отношенията си с по-нисшестоящите тя се ръководеше от своите настроения и в зависимост от това дали беше весела или мрачна тя радваше или съкрушаваше душите. Този път нейното пренебрежение беше вледенило Жилбер. И понеже тя просто беше следвала собствения си характер, не осъзнаваше, че е била пренебрежителна.

Без да знае къде точно отива, беше изтичал чак до Сена и се намираще почти срещу острова Сен Дьони. И изтощен – не от телесна умора, а от душевни терзания – той се претърколи по моравата. Обхванал главата си с две ръце, той започна да крещи с такава сила, сякаш ревовете му предаваха по-добре страданията му, отколкото човешкият език.

За миг той беше повярвал, че като го види в Париж, като узнае решението му да се бори докрай със своето невежество, Андре ще се възхити от неговите усилия. А ето, че сърдечният младеж не само че не прояви смелост, но и огромните му усилия, и върховната цел, която си беше поставил, бяха приети с презрително безразличие, каквото Андре винаги бе изпитвала към Жилбер в Таверне.

В слабите сърца едно разочарование или една погрешна стъпка предизвикват толкова вълнение, че любовта се огъва за миг, но това е само за да стане тя още по-силна и още по-упорита. Те изразяват страданията си чрез плач и сълзи и са напълно безпомощни. Нещо повече, любовта на тези мъченици често израства с болките, които би трябвало да я

унищожат. Те си казват, че търпението им ще бъде възнаградено и това възнаграждение е целта, към която те вървят – независимо дали пътят е лек или труден. Ако пътят е труден... те просто ще пристигнат по-късно и това е всичко.

Не е така със силните духом, с волевите характери и изключителните личности. Тези хора не понасят да ги нараняват. А ако това им се случи, чувствата им се проявяват така диво, че човек би помислил по-скоро, че мразят, отколкото, че обичат. Не трябва да ги упрекваме за това – при тях любовта и омразата се докосват толкова близо една до друга, че те не усещат разликата между двете.

След половин час дълбоко размишление Жилбер се надигна – хладнокръвен и решителен, слезе до Сена, отпи голяма глътка вода и се огледа.

Дофината бе пожелала влизането ѝ в Париж да бъде семеен празник и „семеystвото“ се възползва от тази привилегия – всички се присъединиха към кралския кортеж. Много от парижаните се качиха по седалките на кочияшите и тежките покриви на каретите, без някой да им попречи.

Жилбер бързо разпозна каретата на Андре. Филип галопираше или по-точно се перчеше до вратичката ѝ. „Добре – каза си Жилбер – трябва да разбера къде отива, а за да узная, трябва да я проследя.“

Така и направи.

Дофината трябваше да вечеря в Ла Мюет в тесен кръг с краля, дофина, граф Дьо Прованс и граф Д'Артоа. Трябва да кажем, че Луи XV пренебрегна условностите чак дотам, че като канеше на вечерята госпожа дофината в Сен Дьони, ѝ беше дал списък на сътрапезниците и перо, като я помоли да задраска онези, които не одобряваше.

Като стигна до името на госпожа Дю Бари, поставено на последно място в списъка, дофината усети, че устните ѝ преbledняват и треперят. Подпомогната от съветите на нейната майка, императрицата, събра всичките си сили и с очарователна усмивка върна на краля списъка, като го уверяваше, че се чувства щастлива да бъде допусната веднага до семейния му интимен кръг.

Жилбер нямаше представа от всичко това и едва в Ла Мюет разпозна екипажите на госпожа Дю Бари и Замор, яхнал голям бял кон.

За щастие вече беше тъмно и Жилбер се втурна в една горичка, легна по корем и зачака.

Кралят накара снаха си да вечеря с любовницата му, беше очарователен и весел, особено щом видя дофината да приема госпожа Дю Бари

още по-добре, отколкото в Компьен. Но господин дофинът, под предлог че го боли глава, мрачен и угрижен, се оттегли, преди да седнат на масата.

Вечерята продължи до единадесет часа.

Все още скрит в горското сечище, Жилбер не пропусна нищо. Той извади от джоба си парче хляб и вечеря като другите, като следеше кои си тръгваха.

След вечерята госпожа дофината се появи на балкона. Тя идваше да се сбогува с гостите. До нея стоеше кралят, а госпожа Дю Бари с такт, който оцениха дори нейните неприятели, остана в дъното на стаята и така беше въвн от обсега на погледите.

Дойде ред на господин Дьо Таверне и неговото семейство. Жилбер се надигна.

– Господин Филип – каза дофината, – давам ви отпуск, за да заведете господин баща ви и госпожица сестра ви в Париж.

Жилбер чу тези думи, които прелетяха в тишината на нощта и зазвучаха в ушите му. Госпожа дофината прибави:

– Господин Дьо Таверне, все още не съм в състояние да ви настаня. Заминете с госпожицата за Париж, докато аз се настаня във Версай. Госпожице, мислете мъничко и за мене.

Баронът отмина със сина си и с дъщеря си. Много други дойдоха след тях. На всички дофината каза подобни неща, но Жилбер не се интересуваше от тях.

Понеже господин Дьо Таверне разполагаше с дворцова карета, тя го очакваше встрани. Той се качи в нея с Андре и Филип и вратата се затвори след тях.

– Приятелю – каза Филип на лакея, който затваряше вратичката, – качете се на седалката при кочияша.

– И защо, защо? – попита баронът.

– Защото клетият човек е на крака от сутринта и сигурно е уморен – отвърна Филип.

Баронът измърмори няколко думи, които Жилбер не можа да чуе. Лакеят се качи при кочияша. Жилбер се приближи. В мига, когато каретата щеше да потегли, забелязаха, че се е откачил един от ремъците ѝ. Кочияшът слезе и каретата за миг остана неподвижна.

– Много е късно – продума баронът.

– Ужасно съм уморена – прошепна Андре. – Ще намерим ли поне къде да спим?

– Надявам се – каза Филип. – Изпратих Никол и Ла Бри направо от

Соасон за Париж. Дадох им писмо за един мой приятел, като го натоварих да запази един малък павилион, в който майка му и сестра му са живели миналата година. Жилището не е луксозно, но е удобно. Вие няма да устройвате приеми, а само ще изчакате.

– Бога ми – каза баронът, – все ще е по-добро от Таверне.

– За нещастие – да, татко – каза Филип, като се усмихваше тъжно.

– Хайде, това е като хубав сън, да не бързаме да се събудим. Филип, даде ли адреса на кочияша?

Жилбер се вслуша с безпокойство.

– Да, татко – отговори Филип.

Жилбер, който бе чул всичко, за миг изпита надеждата, че ще чуе и адреса. „Няма значение – каза си той, – ще ги проследя. Оттук до Париж има само една левга.“

Ремъкът беше закачен и щом кочияшът се покачи върху капрата, каретата потегли. Но кралските коне вървят бързо, когато не е в кортеж, и то толкова бързо, че напомниха на клетия Жилбер пътя към Ла Шосе, неговото припадане и безсилие.

Той направи усилие и достигна до задното стъпало, освободено от лакея. Уморен, Жилбер се вкопчи в него, седна и продължи с тях.

Почти веднага му дойде наум мисълта, че се беше качил зад Андре, с други думи, заемаше мястото на един лакей. „О, не – помисли несломимият младеж – няма да кажат, че не съм се борил докрай – краката ми са уморени, но не и ръцете!“

И като се хвана с две ръце за стъпалото, върху което беше стъпил с върха на обувките си, той се напъха под седалките и въпреки друсането и клатушкането успя да се задържи в това трудно положение благодарение на силните си ръце, вместо да се предаде.

А после той се замисли, че Париж е голям и че щеше да се изгуби – понеже не го познаваше – докато баронът, синът му и дъщеря му щяха да се оттеглят в къщата, избрана от Филип.

За щастие беше почти полунощ, а слънцето изгряваше в три и половина часа сутринта. Като размишляваше за всичко това, Жилбер забеляза, че прекосяваха голям площад, в средата на който се издигаше конна статуя.

„Я виж, човек би казал, че това е «Плас де Виктоар»“ – каза си той, едновременно радостен и учуден. Колата зави и Андре показа глава през вратичката.

– Това е статуята на покойния крал. Пристигаме – каза Филип.

Слязоха по един стръмен наклон. Жилбер едва не падна под

колелата.

– Ето, пристигнахме – каза Филип.

В това време се чуха гласовете на Ла Бри и на Никол и вратата се отвори. Тримата пътници потънаха в тъмен двор и вратата се затвори след тях.

Къщата, в която току-що изчезнаха тримата пътници, нямаше нищо забележително, но като минаваше край нея, каретата освети съседната къща и Жилбер можа да прочете: Отел Д'Арменонвил. Оставаше му само да запомни мястото.

Той стигна до най-близката пресечка, тази, по която се беше отдалечила каретата, и за голямо негово учудване видя там чешмичката, от която често пиеше вода. Той направи десетина крачки по една улица, успоредна на тази, по която беше вървял, и позна хлебарницата, от която си купуваше хляб.

Все още се съмняваше и се върна до ъгъла. На светлината на един далечен фенер можа да прочете върху плоча от бял камък двете думи, които беше прочел преди три дни, когато се връщаше от Мьодонската гора с Русо – „улица «Платриер»“.

И така, Андре живееше на сто крачки от него, по-близо, отколкото беше разстоянието от малката му стаичка до оградата на замъка в Таверне.

Жилбер стигна до къщата на Русо, като се надяваше, че връвчицата, с която се отваряше резето отвътре, не беше издърпана.

За Жилбер денят бе щастлив. От връвчицата се показваха няколко кончета, издърпа ги и вратата се отвори. Младежът намери стълбището пипнешком, изкачи го стъпало по стъпало, без да вдига шум, и най-сетне пипна с пръсти катинара на стаята си, върху който Русо любезно беше оставил ключа.

След десет минути умората надви грижите му и Жилбер заспа, изпълнен с нетърпение за утрешния ден.

54.

Павилионът

Слънцето биеше в очите на Жилбер още в пет часа сутринта и скоро го събуди. Той стана, обезпокоен, че е спал твърде много. Като човек, израснал на село, Жилбер прекрасно знаеше как да разбере колко е часът по движението на слънцето и по силата на лъчите му. Той отиде

да погледне този свой часовник.

Слабата светлина, осветяваща едва-едва върховете на високите дървета, го успокои – мислеше, че е станал твърде късно, а всъщност беше твърде рано.

Жилбер се приготви до прозорчето, като си мислеше за събитието от предишната вечер, и изложи с наслада горящото си и натезало чело на свежия утринен бриз. После си спомни, че Андре беше настанена на една съседна улица, до Отел Д'Арменонвил, и се помъчи да отгатне в коя от всички къщи наоколо живееше тя.

„Да не би да е избрала необитаемия павилион в градината“ – се питаше Жилбер.

Нямаше място за съмнение. Предишната вечер Филип беше съобщил на баща си и на сестра си, че Ла Бри и Никол щяха да приготвят жилището. Значи този павилион беше тяхното жилище. Къщата на улица „Кок-Ерон“, в която бяха потънали пътниците и имаше градини зад улица „Платриер“.

Жилбер се беше дръпнал твърде бързо, защото внезапно се появи Никол. Може би, ако живееше например на първия етаж и ако през отворения прозорец зад него можеха да се забележат богати тапицерии и внушителни мебели, той би се страхувал по-малко да го видят. Мансардата на петия етаж обаче издаваше все още твърде ниското му социално положение, за да си позволи удоволствието да не се скрие. От друга страна, в този свят има винаги голямо значение да виждаш, без да могат да те видят.

Но Жилбер нямаше намерение да стои далеч от прозореца. Приближи се леко и крадешком погледна през него.

Втори прозорец, който се намираще на партера, точно над първия, току-що се беше отворил и една бяла фигура се появи на него. Това бе Андре в утринен пенюар, тя търсеше упорито пантофката си, която току-що се бе изхлузила и търколила под един стол.

Всеки път щом видеше Андре, Жилбер напразно се кълнеше, че ще си изгради преграда от своята омраза, вместо да се отдаде на любовта си, и всеки път резултатът бе един и същ. Жилбер бе принуден да се облегне на стената, сърцето му биеше сякаш щеше да изхвъркне, а туптенето му караше кръвта да кипи по цялото му тяло.

Малко по малко младежът се успокои и поразмисли. Целта му беше, както казахме, да вижда, без да го виждат. Той взе една от роклите на Терез и с помощта на една карфица я закачи на въжето, което пресичаше прозореца по цялата му дължина. Зад това подобие на перде той

можеше да наблюдава Андре, без да се страхува, че ще бъде видян.

Андре постъпи като Никол – тя протегна нагоре хубавите си бели ръце, от което за миг пенюарът се разтвори; после се наведе през прозореца, за да разгледа на воля градините наоколо.

Отвсякъде дърветата ѝ хвърляха своите сенки, отвсякъде беше заобиколена със зеленина.

Къщата на Жилбер привлече погледа на Андре толкова малко, колкото всички останали, които ограждаха градината. От мястото, където беше Андре, можеха да се видят само мансардите, а само от тях можеше да се види къщата на Андре.

В резултат на това Андре остави широко отворен прозореца, за да може утринният въздух да проникне до най-отдалечените кътчета на стаята ѝ, после се приближи до камината и като дръпна шнура на един звънец, започна да се облича или по-точно да се съблича в полумрака на стаята си.

Никол дойде, развърза връзките на един кожен несесер от времето на кралица Ана, взе кокаления гребен и разплете косите на Андре.

Изведнъж дългите плитки и гъстите къдри се плъзнаха като мантия по раменете на младото момиче.

Жилбер въздъхна неволно. Той едва позна тези хубави коси, които модата и етикетът покриваха с пудра, но отново откриваше Андре – Андре наполовина съблечена бе сто пъти по-красива така, отколкото с най-внушителните си одежди. Той стисна устни и преглътна мъчително, пръстите му горяха от треска, а очите му се замъгляваха от усилието да гледа в една точка.

По една случайност, докато я решеха, Андре вдигна глава и очите ѝ попаднаха върху мансардата на Жилбер. Андре виждаше нещо и това беше вееща се рокля, навита около главата на един млад човек като тюрбан. Тя показа с пръст този странен предмет на Никол. Никол прекъсна сложното си занимание, което беше започнала, и като показа с гребен прозорчето, сякаш попита господарката си дали имаше предвид именно онова нещо.

Изведнъж Жилбер усети една ръка да дърпа от главата му роклята на Терез и остана поразен, като видя Русо.

– Какво, по дяволите, правите тук, господине? – провикна се философът със смръщени вежди, гневно лице и с изпитателен поглед върху роклята на жена си.

Жилбер се опита да отклони вниманието на Русо от капандурата.

– Нищо, господине, абсолютно нищо – каза той.

– Нищо ли... Тогава защо се криехте зад тази рокля?

– Слънцето ми блестеше.

– Стаята гледа на запад, а слънцето ви блести в очите, когато изгрява. Вие лъжете и се страхувате – каза Русо. – А това означава, че сте вършели нещо лошо.

И като резултат от тази убийствена логика, която смазваше Жилбер, Русо застана право пред прозореца.

Воден от едно съвсем естествено чувство, за да има нужда то да бъде обяснявано, Жилбер – който до този момент се страхуваше да не го забележат на прозореца – се втурна към него, щом там застана Русо.

– Аха! – каза последният с тон, който смрази Жилбер. – Някой сега живее в павилиона.

Жилбер не пророни нито дума.

– И то хора – продължи мрачно философът, – които познават къщата ми, защото я показват.

Жилбер, който разбра, че се е приближил твърде много, се отдръпна.

Нито движението, нито причината, която го предизвика, убягнаха на Русо – той разбра, че Жилбер трепереше от страх да не го забележат.

– Не – каза той, като сграбчи младежа за китката, – не, млади приятелю. Там долу кроят нещо – показват с пръст вашата мансарда, бъдете така добър да застанете там, ако обичате.

И той го отведе срещу прозореца – с открито и осветено от слънце лице.

– О, не, господине, милост! – провикна се Жилбер, като се огъваше, за да се изплъзне.

Но за да се измъкне – нещо лесно за млад и гъвкав човек като Жилбер – трябваше да влезе в схватка със своя бог и уважението го спираше.

– Вие познавате тези жени – каза Русо – и те също ви познават.

– Господин Русо, случвало ви се е понякога да имате тайни в живота си, нали? Хайде, проявете уважение към моята тайна.

– Господине – каза той, – съжалявам за отношението си към вас, но опитът ме е направил суров, животът ми премина в разочарования – бях предаден от всички и тормозен от всички. Вие знаете, че аз съм един от онези известни клетници, които правителствата нареждат сред презрениите в обществото. В подобно положение е позволено човек да бъде подозрителен. С други думи, за мене вие сте подозрителен и ще напуснете дома ми.

Жилбер не очакваше такъв край. Гонеха го! Той стисна юмруци и през очите му мина светкавица, която накара Русо да потрепери. Но този блясък в очите му не трая дълго. Жилбер размисли, че ако си тръгне, ще се прости с нежното щастие да вижда Андре във всеки час на деня, при това щеше да изгуби приятелството на Русо – това означаваше едновременно нещастие и срам. Той преглътна дивата си гордост и като сплете ръце, каза:

– Господине, изслушайте ме, една дума, само една дума.

– Аз съм безмилостен – отвърна Русо.

– Господине, това не са ваши неприятели, тези две млади момичета са госпожица Андре и Никол.

– Каква е тази госпожица Андре? – попита Русо, на когото това име, произнесено вече два или три пъти от Жилбер, не беше съвсем непознато.

– Госпожица Андре, господине, е дъщерята на барон Дьо Таверне. Тя е тази – о, простете ми, че ви казвам подобни неща, но вие ме принуждавате, но тя е тази, която обичам – повече, отколкото вие сте обичали госпожица Гале, госпожа Дьо Варен и която и да било друга жена. Тя е тази, която проследих пеша – без да имам нито пари, нито хляб – докато паднах на пътя смазан от умора и съсипан от болка. Нея отидох да видя вчера в Сен Дьони и заради нея тичах чак до Ла Мюет, нея придружих – без тя да ме забележи – от Ла Мюет до съседната улица. Тази сутрин случайно открих, че живее в павилиона, и най-сетне заради нея бих искал да стана Тюрен¹³⁷, Ришельо¹³⁸ или Русо.

Русо познаваше човешкото сърце и знаеше какви са възможностите на лицемерието, той знаеше, че дори най-добрият артист не би могъл да говори с такъв задавен от сълзи глас, с който говореше Жилбер, придружен от такива трескави движения.

– И така – каза той, – тази млада дама е госпожица Андре?

– Да, господин Русо.

– Тогава вие излъгахте, когато казахте преди малко, че не я познавате. Ако не сте предател, сте лъжец.

– Господине – каза Жилбер, – вие ми разкъсвате сърцето. Бихте ми причинили по-малко зло, ако ме убиехте на място.

137. Тюрен (1611–1675) – френски маршал. По време на Тридесетгодишната война командва армия, произведен е за маршал през 1643 г., през 1675 г. завладява Елзас за Франция – бел. прев.

138. Ришельо (1585 – 1642) – кардинал по времето на Луи XIII; създава Френската академия на науките през 1635 г. – бел. прев.

– Хайде де! Красиви думи в стила на Дидро¹³⁹ и Мармонтел¹⁴⁰. Вие сте лъжец, господине.

– Е, добре, да – изрече Жилбер, – аз съм лъжец, господине, и толкова по-зле за вас, ако не можете да проумеете една такава лъжа. Лъжец! Лъжец... Ах, аз си тръгвам... Сбогом! Тръгвам си отчаян и моето отчаяние ще лежи на вашата съвест.

Русо потриваше брадичката си и наблюдаваше младежа, който по толкова неща странно приличаше на него самия.

– Ето една възвишена душа или един голям измамник – каза си той, – но в крайна сметка, ако срещу мене има заговор, защо да не задържа в ръцете си нишката на този заговор?

Жилбер направи четири крачки към вратата и сложи ръка на ключалката. Той очакваше последната дума, която трябваше окончателно да го прогони или да го задържи.

– Достатъчно по този въпрос, сине мой – каза Русо. – Ако сте толкова влюбен, колкото твърдите, уви – толкова по-зле за вас. Но ето, че става късно, а вие изгубихте вчерашния ден. Днес двамата имаме да препишем тридесет страници. На работа, Жилбер, на работа.

Жилбер хвана ръката на философа и я притисна до устните си, несъмнено той не би направил това и с кралската ръка.

Но преди да излезе – докато Жилбер стоеше до вратата твърде развълнуван – Русо се доближи още веднъж до прозореца и погледна двете млади момичета. В този миг Андре тъкмо беше съблякла пеньоара си и поемаше една рокля от ръцете на Никол. Тя забеляза едно лице, неподвижно тяло, отдръпна се рязко назад и заповяда на Никол да затвори прозореца.

– Хайде, хайде – каза си Русо, – моето старческо лице плаши, преди малко младото лице не предизвикваше страх. О, красива младост! – И като въздъхна, добави следното:

O, giuventu primavera del eta!
O, primavera giuventu del anno!¹⁴¹

139. Дени Дидро (1713 – 1784) – френски писател, философ и енциклопедист – бел. прев.

140. Жан-Франсоа Мармонтел (1723 – 1799) – френски писател и философ – бел. прев.

141. О, младост, ти пролет на човешкия живот! О, пролет, ти младост на годината!

55.

Къщата на улица „Сен Клод“

Улица „Сен Клод“, където граф Дьо Феникс беше определил среща на кардинал Дьо Роан, по онова време не беше много по-различна от това, което е днес. Както и днес, тя се свързва с булеварда чрез един твърде стръмен наклон.

На нея имаше само петнадесет къщи и седем фенера. Имаше и две улички без изход. Едната – отляво – се връзваше като клин в „Отел де Воазен“, а другата – отдясно, на север – опираше в голямата градина на Манастира на девойките от Светото тайнство.

Точно тази сляпа уличка, върху чиято дясна страна дърветата на манастира хвърляха сянка, беше оградена отляво от голяма сива стена на една къща, построена на улица „Сен Клод“. Тази стена, подобно на лицето на циклоп, имаше само едно око, или по-точно казано – само един прозорец, а този прозорец, ограден с решетка, беше ужасно тъмен. Всъщност под този прозорец, който никога не се отваряше и целият беше покрит с паяжини, та точно под него имаше врата, обкована с големи гвоздеи. Не беше вход, но даваше да се разбере, че е възможно човек да се вмъкне оттам.

Освен описаната врата къщата, която започнахме да обрисовуваме най-подробно, имаше и главен вход откъм улица „Сен Клод“. Това беше широка врата (през която можеше да влезе карета), с релефни скулптури, напомняше за архитектурата от времето на Луи XIII, а украсата на вратата се състоеше от чукче във формата на глава на грифон – както граф Дьо Феникс беше казал на кардинал Дьо Роан.

А прозорците гледаха към булеварда и първи посрещаха изгрвящото слънце.

И все пак именно по тази улица вечерта към девет часа, три четвърти час след посещението в „Сен Дьони“, мина бързо една карета.

Стените ѝ бяха украсени с герба на граф Дьо Феникс. А що се отнася до самия граф, той яздеше на двадесет крачки пред каретата, яхнал Джерид, който развяваше опашка и поглъщаше горещия пращен въздух, който се носеше над паважа. В каретата със спуснати перденца Лоренца спеше върху възглавничките.

При шума на колелата вратата се отвори като по чудо и каретата, след като премина през мрака на улица „Сен Клод“, изчезна в двора на крепостта, която преди малко описахме. Вратата се затвори след нея.

Разбира се, такава тайнственост не беше необходима, защото нямаше никой, който да забележи как се завръща граф Дьо Феникс или пък да го смути с каквото и да било, дори ако беше донесъл в сандъците на каретата всичките съкровища на манастира от Сен Дьони.

А сега – няколко думи за вътрешността на къщата-крепост, с която е важно да запознаем нашия читател, защото имаме намерение да го водим там много пъти.

В двора, за който говорихме и чиято жилава трева непрекъснато подкопаваше паважа, опитвайки се да разцепи паветата, се виждаха вдясно конюшни, вляво – навеси, а в дъното – стълбище с двойни каменни стълби, всяка с по двадесет стъпала, което отвеждаше до една врата.

В долната си част къщата – или поне онова, което можеше да се види от нея – се състоеше от огромно преддверие, красива с луксозните си сребърни прибори, натрупани по лавиците, трапезария и най-последно салон, който, изглежда, бе скоро обзаведен, вероятно за новите си наематели.

И в действителност в преддверието, до статуята на бога Харпократ¹⁴², който с пръст на устните препоръчваше мълчание (въплъщение на което беше самият той), имаше една малка вратичка, скрита в архитектурните орнаменти, която се отваряше с пружина. Тя водеше до една стълба в началото на широк коридор и по нея се стигаше до стайчка на височината на описания от нас първи етаж, която се осветяваше от два покрити с решетки прозореца, гледащи към вътрешния двор.

А този вътрешен двор всъщност скриваше от погледите втората част от къщата.

Човек напразно би търсил друг изход освен входа до стълбата: вероятно съществуваха и други, но не се виждаха.

Един прислужник германец на около двадесет и пет-тридесет години, единственият, когото виждаха да обикаля от много дни из обширната къща, затвори резето на входната врата и като отвори вратата на каретата (докато невъзмутимият кочияш вече разпрягаше конете), измъкна от нея спящата Лоренца и я отнесе на ръце чак до преддверието. Там той я постави върху покрити с червена покривка маса, като зави внимателно крака ѝ с белия воал, който я обвиваше цялата.

После излезе, за да запали от фенерите на каретата един свещник

142. Харпократ – египетски бог на слънцето. Поради изобразяването му винаги с пръст на устните гърците погрешно са го сметнали за бог на мълчанието – бележка на френския издател

със седем свещи и го внесе. Но през това време Лоренца беше изчезнала.

Всъщност граф Дьо Феникс, който беше влязъл след прислужника, на свой ред беше взел Лоренца на ръце. Беше я отнесъл през скритата врата и по тайната стълбичка в стаята с оръжията, след като грижливо беше затворил двете врати след себе си.

Веднъж озовал се там, той натисна с крайчеца на крака си една пружина, поставена в ъгъла на висока зидана камина. Веднага една врата (която не беше нищо друго, а плочата на камината) се хлъзна безшумно по две релси и графът, като мина под корниза на камината, изчезна, затваряйки с крак тайнствената врата, както я беше отворил.

От другата страна на камината той се озова пред друга стълба и след като изкачи петнадесет стъпала, покрити с кадифе от Утрехт, достигна до прага на стая, елегантно покрита с тапети от бял сатен на цветя в най-ярки багри, които бяха толкова добре изрисувани, че човек би могъл да ги вземе за истински.

Когато графът сложи Лоренца върху леглото, остана недоволен от трептящата светлина, извади сребърната кутия, която толкова беше разтревожила Жилбер, и в нея пламна огън, с който запали двата свещника с розови свещи върху камината.

Тогава се върна при Лоренца и като коленичи върху куп възглавнички на земята пред нея, каза:

– Лоренца!

При това провикване младата жена се изправи върху лакътя си, макар че очите ѝ останаха затворени. Тя не отговори нищо.

– Лоренца – повтори той, – това вашият обикновен сън ли е или е хипнотичният?

– Хипнотичният – отвърна Лоренца.

– В такъв случай, ако ви разпитвам, ще можете ли да ми отговоряте?

– Мисля, че да.

Настана миг на мълчание, после граф Дьо Феникс продължи:

– Погледнете в стаята на госпожа Луиз, която напуснахме преди три четвърти час.

– Гледам – отговори Лоренца.

– И виждате ли нещо там?

– Да.

– Там ли е още кардинал Дьо Роан?

– Не го виждам.

– А какво прави принцесата?
– Моли се, преди да си легне.
– Следвайте пътя, по който минахме.
– Следвам го.
– Виждате ли карети по него?
– О, да! Много.
– А в каретите виждате ли кардинала?
– Не.
– Приближете се до Париж.
– А, сега го виждам.
– Къде точно?
– Пред бариерата.
– Спрял ли се е?
– В този момент се спира. Един прислужник слиза от задната част на каретата.

– Чуйте, Лоренца. Много важно е да зная какво казва кардиналът на този човек.

– Не ми заповядайте навреме да слушам. Но почакайте – прислужникът сега говори на кочияша.

– И какво му казва?

– Улица „Сен Клод“, в Маре, през уличката.

– Добре, Лоренца. Благодаря ви.

Графът написа няколко думи върху лист хартия, сгъна го върху малка медна пластинка, имаща очевидно за цел да му придаде повече тегло, дръпна шнура на един звънец, натисна едно копче, под което се разтвори малък вход, пусна листа в отвора, който се затвори веднага щом го погълна.

Това беше начинът, чрез който графът се свързваше с Фриц, когато се намираше във вътрешните стаи. После той се върна при Лоренца.

– Благодаря – повтори той.

– Значи си доволен от мен? – попита младата жена.

– Да, скъпа Лоренца.

– Е, добре. В такъв случай сега ще ме възнаградиш.

Балзамо се усмихна и доближи устните си до тези на Лоренца. Цялото ѝ тяло потрепери при сладострастното им сливане.

– О, Жозеф, Жозеф – промълви тя с почти болезнена въздишка. – Жозеф, колко те обичам.

И младата жена протегна двете си ръце, за да притисне Балзамо до сърцето си.

56.

Раздвоение и сън

Балзамо се отдръпна живо и двете ръце на Лоренца сграбчиха само въздуха, после паднаха скръстени върху гърдите ѝ.

– Лоренца, ти си ми казвала често, че би била щастлива, ако можеше да живееш с мене, отделена от целия свят.

– Да, това би било истинско щастие.

– Е, добре – аз осъществих твоето желание, Лоренца. В тази стая никой не може да ни последва, никой не може да стигне до нас – ние сме сами, съвсем сами.

– О, толкова по-добре.

– Каж ми дали тази стая ти харесва.

– О, каква очарователна стая! – възкликна тя.

– Значи тя ти харесва? – попита графът нежно.

– О, да! Ето двете ми любими цветя, които толкова обичат слънцето – пурпурните рози и китайският жасмин. Благодаря, нежни ми Жозеф. Колко си добър!

– Но аз правя всичко, каквото мога, за да ти харесам, Лоренца.

– О, ти правиш много повече, отколкото заслужавам.

– Ще ти простя, когато ти ми обясниш каква е тази странна тайна, която искам да науча откакто те познавам.

– Слушай, Балзамо. В мене има две различни Лоренци – едната те обича, а другата те мрази, както и две противоположни състояния – в едното изживявам всички радости на рая, а в другото – всички мъки на ада.

– И тези две състояния са сънят и бдението, нали?

– Да.

– И ти ме обичаш, когато спиш, а ме мразиш, когато си будна?

– Да.

– Постарай се да разбереш, вгледай се в себе си, попитай собственото си сърце защо е така?

– Когато Лоренца е будна – тя е римлянката, суеверното италианско момиче, което вярва, че науката е престъпление, а любовта – грях. Тогава тя се страхува от учения Балзамо, бои се от красивия Жозеф. Нейният изповедник ѝ е казал, че ако обича, ще изгуби душата си, и тя ще те отбягва винаги, непрестанно, до края на света.

– А когато Лоренца спи?

– О, тогава е нещо друго, тя вече не е суеверната римлянка, а е жена. Тогава тя чете в сърцето и в душата на Балзамо, вижда как този гений мечтае за велики неща. Би искала да живее и да умре с него, за да може хората един ден да произнасят тихо името на Лоренца редом с това на... Калиостро, възхвалявайки го.

– Значи, аз ще стана известен под това име?

– Да, да – под това име.

– Скъпа Лоренца, ще се чувстваш ли добре в новото жилище?

– То е много по-богато от всички, които си ми давал досега, но не затова го харесвам.

– А защо?

– Защото ти обещавах да живееш тук с мене. Да, виждам, виждам и все пак има нещо, което ти обичаш повече от Лоренца.

– И кое е то? – попита Балзамо, треперейки.

– Твоята мечта.

– По-точно – моето дело.

– Твоята амбиция.

Сърцето на младата жена се сви, тихи сълзи потекоха през затворените ѝ клепачи.

– Какво виждаш? – попита Балзамо, изненадан от това странно ясновидство, което на моменти плашеше дори него.

– Виждам мрак, сред който витаят призраци. Сред тях има такива, които държат в ръце коронованите си глави, а ти – ти си сред всички тях, подобно на генерал по време на битка. Струва ми се, че притежаваш Божието могъщество – заповядваш и ти се подчиняват.

– Е, добре – каза радостно Балзамо, – това не те ли кара да се гордеш с мене?

– О, аз търся себе си сред всички тези хора, които те заобикалят, но не се виждам. О, мене няма да ме има там тогава, няма – прошепна тя тъжно.

– Защо?

– Ще бъда мъртва.

Балзамо потрепери.

– Ти ще бъдеш мъртва, моя Лоренца? – провикна се той. – Не, не, ние ще живеем заедно и ще се обичаме.

– Ти не ме обичаш.

– Напротив!

– Недостатъчно, най-малкото недостатъчно! – провикна се тя, като прегърна Балзамо.

– В какво ме упрекваш?

– Ти си студен човек. Ето, сега се отдръпваш. Дали те опарих с устните си, че бягах от моите целувки? О, върни ми спокойствието на младомомиче, манастира в Субиако, нощите в самотната килия. Върни ми целувките, които ми изпращаше по крилето на тайнствения бриз и които в съня си аз виждах как идват към мене като силфи¹⁴³ със златни криле. Те потапяха сърцето ми в наслада.

– Лоренца! Лоренца!

– О, не ме отбягвай, Балзано, не ме отбягвай – моля те. Дай ми ръката си да я притисна до себе си, очите – за да ги целуна, най-сетне – аз съм твоя жена.

– Да, моя Лоренца. Ти си многообичната ми жена.

Лоренца въздъхна.

– О, ако знаеше какво е това, нежна ми Лоренца, да четеш в сърцата на хората и да властваш над тях чрез собствените им страсти!

– А ти в замяна на това ме правиш нещастна! – извика Лоренца, обезумяла от любов.

И по-страстна отвсякога, тя прегърна с две ръце Балзано, който, също обзет от плам, почти не се съпротивляваше. Все пак той направи усилие и се откъсна от нея.

– Лоренца! Лоренца! – промълви той. – Моля те...

– Аз съм твоя жена, а не твоя дъщеря! Обичай ме, както съпругът обича жена си, а не както ме обичаше баща ми.

– Лоренца – каза Балзано, цял треперещ от желание, – не искам това, моля те, не искам друга любов освен онази, която мога да ти дам.

– Тогава – провикна се младата жена, като вдигна отчаяните си ръце към небето, – това не е любов, не е любов!

– О, напротив... Това е любов – чиста и свята, каквато човек дължи на една девица.

С едно внезапно движение младата жена разпусна черната си коса, сплетена на дълги плитки. Ръката ѝ, бяла и неспокойна, се насочи заплашително към графа.

– О! Какво означава всичко това? – каза тя с рязък и отчаян глас. – И защо ме накара да изоставя родината си, името си, семейството си, всичко – включително и Бога! Разбираш ли? Защо направи всичко това? За да ме наричаш девицата Лоренца ли?

Балзано въздъхна на свой ред, смазан от огромната болка на тази

143. Силфи – въздушни духове – бел. прев.

жена със съкрушено сърце.

– Уви – каза той. – Вината е твоя или по-скоро на Бога. Защо ли Господ е направил от тебе ангел с непогрешим поглед, с помощта на когото аз ще подчиня света? Защо четеш във всички сърца през материалната им обвивка както се чете страница през стъкло? Ти си ангел на чистотата, Лоренца! Ти си най-чистият диамант. Непорочна, ти си пророчица, скъпа ми Лоренца. Ако станеш жена, ще бъдеш обикновен човек.

– Ти не предпочиташ моята любов, така ли? – извика Лоренца гъвно. – Не предпочиташ любовта ми пред всички твои мечти и химери, които преследваш? И ти ме обричаш на непорочност като монахиня, като непрекъснато ме изкушаваш с непреодолимото си страстно привличане? Ах, Жозеф, Жозеф, казвам ти, че това, което вършиш, е престъпление.

– Не изричай богохулни думи, моя Лоренца – провикна се Балзамо, – защото и аз страдам като тебе. Моля те, погледни в сърцето ми и тогава пак кажи, че не те обичам.

– О! Пак тези амбиции, Балзамо! – прошепна младата жена. – Ще ти дадат ли те това, което може да ти даде любовта ми?

На свой ред объркан, Балзамо отпусна главата си върху гърдите на Лоренца.

– О, да – провикна се тя, – виждам най-сетне, че ме обичаш повече от амбицията си, повече от могъществото си, повече от надеждите си. О! Най-после! Ти ме обичаш, както аз те обичам.

Балзамо се опита да прогони опиянението, което започваше да замъглява разума му. Но неговото усилие беше напразно.

– О, щом ме обичаш толкова – каза той, – пощади ме.

Лоренца вече не го слушаше, тя го прегърна здраво и го притаена към себе си като със стоманено въже.

– Ще те обичам, както та поискаш – като сестра или жена, като девица или съпруга, но целуни ме само веднъж!

Балзамо беше покорен, победен, смазан от толкова любов, той нямаше сили да се противи повече и с жадни очи, задъхан, се приближаваше към Лоренца, привлечен като желязото от магнита. И тъкмо когато устните му почти докосваха устните на младата жена, разумът му се възвърна.

И той размахна ръце, за да се отърси от опиянението си.

– Лоренца! – провикна се той. – Събудете се, аз настоявам!

Въжето, от което той не успя да се изтръгне, падна. Ръцете, които го прегръщаха, се отпуснаха, страстната усмивка върху пресъхналите устни на Лоренца изчезна, постепенно като последно издихание, очите

й се отвориха, разширените ѝ зеници се свиха, тя с усилие разтърси ръцете си, направи движение, издаващо голяма умора, и падна простряна, но будна върху канапето.

Балзамо, седнал на три крачки от нея, въздъхна дълбоко.

– Сбогом, мечта – прошепна той. – Сбогом, щастие.

57.

Раздвоение и будно състояние

Щом Лоренца се съвзе, тя веднага се огледа наоколо. След като разгледа всяка от хилядите дреболии, които създават радост на жените, лицето ѝ се поотпусна – тя спря очи върху Балзамо и болезнено потрепери. Той седеше на няколко крачки от нея и я наблюдаваше внимателно.

– Пак ли вие? – каза тя, като се отдръпна назад.

И по лицето ѝ се изписа ужас – устните ѝ пребледняха, обля я пот. Балзамо не отговори нищо.

– Къде съм? – попита тя.

– Знаете откъде идвате, госпожо – каза Балзамо, – и това трябва естествено да ви помогне да отгатнете къде сте.

– Да, добре е, че ме връщате към спомените ми, наистина си спомням. Зная, че вие ме преследвате, изтръгнахте ме от ръцете на знатната особа, която бях избрала за посредник между мен и Бога.

– Тогава вие знаете, че тази всемогъща принцеса не успя да ви защити.

– Да. Вие я победихте чрез някаква магия! Вие сте демон! – провикна се Лоренца и отправи молба към Бога.

– Какъв демон съм аз, госпожо? – каза Балзамо, вдигайки рамене. – Веднъж завинаги оставете, моля ви, тези детински приумици, донесени от Рим, както и целия този куп абсурдни суеверия, които влачите след себе си след излизането ви от манастира.

Лоренца се хвърли към един от прозорците, дръпна пердетата и отвори прозореца. Протегнатата ѝ ръка се опря в дебела желязна решетка с шипове, скрити под цветя, които не ги правеха по-малко опасни.

– Един затвор вместо друг – каза тя. – Предпочитам онзи, който води към небето, вместо този, който отвежда в ада.

И тя притисна нежните си юмручета върху металния корниз.

– Ако бяхте по-благоразумна, Лоренца, на вашия прозорец щеше да има цветя, а не решетки.

– Не бях ли благоразумна, когато ме затворихте в другия затвор на колела с онзи вампир, когото наричате Алтотас? Бях. И все пак вие не ме изпускахте из очи, все пак бях ваша пленница. Всеки път когато ме напускахте, вдъхвахте в мене този дух, който ме притежава и обладава и с който не мога да се преборя. Къде е този ужасен старец, който ме караше да умирам от страх? Тук, в някое ъгълче, нали? Да замълчим и двамата и ще чуем как излиза сякаш изпод земята неговият глас като на призрак?

– Имате въображение на дете, госпожо – каза Балзамо. – Алтотас, моят възпитател, моят приятел, моят втори баща, е безобиден старик, който никога не ви е виждал, никога не се е приближавал до вас или, ако ви е видял или се е приближил до вас, дори не ви е обърнал внимание, до такава степен той е обладан от своята работа.

– От своята работа ли? А каква е тази работа? Кажете.

– Той търси еликсира на живота, който всички будни умове са търсили в продължение на шест хиляди години.

– О, вие сте демони и двамата! – каза Лоренца, вдигайки ръце към небето. Заради измислицата, наречена от вас лудост, вие ме държите затворена?

– Хайде – каза Балзамо, без да се обиди и дори се усмихна доброжелателно, – мъчение ли е да живеете в такава удобна и елегантна стая?

– С решетки, с железни остриета от всички страни. Без въздух!

– Тези решетки са тук, за да пазят вашия живот, разбирате ли, Лоренца?

– О! – възкликна Лоренца. – Той ме унищожаваше бавно, а иска да вярвам, че мисли за моя живот!

Балзамо се приближи до младата жена и с приятелски жест поиска да я хване за ръка, но тя отстъпи сякаш я бе докоснала змия.

– Не ме докосвайте! – каза тя.

– Значи вие ме мразите, Лоренца?

– Питайте осъдения дали мрази палача си.

– Но все пак вие сте моя съпруга.

– Това е дяволското ви дело! Но аз съм римлянка – прошенна Лоренца – и един ден ще си отмъстя.

Балзамо нежно поклати глава.

– Нали не казвате това, за да ме уплашите, Лоренца? – попита я той, като се усмихна.

– О! – каза тя. – Не е престъпление да посочиш на обществото кои са враговете му, това е дълг.

– Ако ме обявявате за повелител на мъртвите и магьосник, аз не обиждам обществото, аз се изправям срещу Бога. Защо тогава Бог, за когото е достатъчно само да вдигне ръка, за да ме порази, досега не ме е наказал, а е оставил тази грижа на хората, които са слаби, безпомощни и грешни като мене?

– Той забавя – прошепна младата жена, – но не забравя!

Балзамо се усмихна.

– И докато чака – каза той, – ви дава съвета да предадете вашия приятел, благодетел, съпруг?

– Мой съпруг? Ах, опазил ме Бог, никога вашата ръка не е докоснала моята, без да се изчервя или потръпна.

– И вие знаете, че аз винаги великодушно съм се стремил да ви спестя този допир.

– Вярно е. Вие сте целомъдрен и това единствено облекчава моите нещастия. О, ако се наложеше да понасям и любовта ви!

– О, тайнственост, непроницаема тайнственост! – прошепна Балзамо, който сякаш следваше по-скоро своята мисъл, отколкото отговаряше на думите на Лоренца.

– Да приключваме – каза Лоренца, – защо ми отнемате свободата?

– А защо, след като ми я отдадохте доброволно, искате да си я вземете обратно? Защо бягате от вашия закрилник? Защо ходите да търсите подкрепа у една непозната срещу човека, който ви обича?

– О! – възкликна Лоренца, без да отговори на въпросите. – Затворникът, който непрестанно се стреми към свободата, в края на краищата я получава. Вашите решетки не ще ме удържат, както не ме удържа и вашата подвижна клетка.

– Разбирате ли, скъпо дете – продължи Балзамо с една заплашителна нежност, – опитах се да направя този затвор достоен за една кралица. Станете кралица и нищо няма да ви липсва. Успокойте налудничавите си страсти. Живейте тук, както бихте живели в манастира си. Свикнете с моето присъствие, обичайте ме като приятел, като брат. Имам големи страдания, които ще ви доверя, ужасни разочарования, на които една ваша усмивка понякога би донесла утешение. Колкото повече ви виждам добра, внимателна и търпелива, толкова повече ще намалявам решетките на вашата килия. Кой знае? Може би след година или дори след шест месеца вие ще бъдете свободна като мен – в смисъл, че няма да искате да откраднете от мен вашата свобода?

– Не, не – извика Лоренца, която не можеше да си обясни как една толкова ужасна решителност може да се изразява с толкова нежен глас,

– не искам повече обещания, нито пък повече лъжи. Вие ме отвлякохте насила, аз принадлежа само на себе си. Още няколко дни в този затвор, който духът ми не приема, и аз повече няма да бъда ваша длъжница, а по-късно, по-късно – пазете се – може би дори ще си помисля, че сте били в тайни отношения с тези бандити.

– Вие ми оказвате чест, като виждате в мое лице главатар на банда разбойници! – каза иронично Балзамо.

– Не зная, но поне видях как произнасяте думи и правите знаци.

– Но вие не ще ги произнесете никога пред някоя жива душа. Вие ще ги затворите в дълбините на вашия спомен, докато се изличат!

– О, точно обратното! – извика Лоренца, щастлива като разгневен човек, който най-сетне открива слабото място на противника си. – Ще ги пазя грижливо в паметта си и ще ги произнасям тихичко, когато съм сама, и много високо при първия удобен случай. Аз дори вече ги казах.

– И на кого? – попита Балзамо.

– На принцесата.

– Вижте какво, Лоренца, чуйте добре следното – каза Балзамо, като впи пръсти в плътта си, за да угаси нейната трескавост и да успокои кипналата си кръв, – ако сте ги казали, няма да ги кажете повече, защото аз ще държа вратите затворени, ще изостря краищата на тези остриета и ще издигна, ако се наложи, около този двор стени, високи като Вавилонската кула.

– Вече ви казах, Балзамо – извика Лоренца, – че човек може да излезе от всеки затвор, особено когато любовта към свободата се усилва от омразата към пазачите.

– Чудесно, хайде излезте, Лоренца, но чуйте следното – можете да излезете оттук само два пъти. Първия път аз ще ви накажа така жестоко, че ще изплачете всичките си сълзи, а втория ще ви набия жестоко, до смърт.

– Господи! Господи! Той ще ме убие! – извика младата жена.

И като скочи гъвкаво и бързо като диво животно, тя заблъска глава в стената.

Но на Балзамо стигаше само да протегне към нея ръка и да произнесе – повече със сърцето си, отколкото с устните си една-единствена дума – за да я спре напред пътя. Устремената Лоренца се спря внезапно, залюля се и се отпусна заспала в ръцете на Балзамо. Странният магьосник, който като че ли изцяло владееше тялото на тази жена, но напразно се бореше с духа ѝ, вдигна Лоренца на ръце, занесе я върху леглото, целуна я по устните продължително, дръпна балдахина и завесите на

прозореца и излезе.

58. Посещението

Лоренца не се беше излъгала. Една карета, след като премина портата „Сен Дьони“, мина през предградието със същото име, зави покрай ъгъла между портата и последната къща от предградието и тръгна по уличката. Тази карета взе, както беше казала ясновидката, господин кардинала Луи дьо Роан, епископ на Страсбург, когото нетърпението караше да открие преди определения час магьосника в бърлогата му.

Каретата се спря на ъгъла на улица „Сен Клод“, по заповед на господаря ѝ се скри под дърветата на около двадесет крачки. Тогава господин кардиналът Дьо Роан, облечен в светска дреха, отиде и почука три пъти на вратата на жилището, което разпозна лесно по описанието, направено от граф Дьо Феникс. Стъпките на Фриц отекнаха в двора и вратата се отвори.

– Тук ли живее граф Дьо Феникс?

– Да, монсеньор.

– Добре. Съобщете му за мене.

След пет минути вратата се отвори и граф Дьо Феникс се появи на прага.

– Добър вечер, монсеньор – поздрави той.

– Казаха ми, че сте ме очаквали! – извика кардиналът, без да отговори на поздрава. – И то, че сте ме очаквали тази вечер! Това е невъзможно.

– Моля монсеньор за извинение, но ви очаквах – отговори графът.

– Очаквали сте ме! И кой ви предупреди за моето посещение?

– Самият вие, монсеньор.

– Как така?

– Не спряхте ли каретата си пред портата „Сен Дьони“?

– Да.

– И не повикахте ли вашия лакей, който дойде да говори с Ваше високопреосвещенство до вратата на каретата ви?

– Да.

– И не му ли казахте: „Улица «Сен Клод», в Маре, през предградието «Сен Дьони» и по улицата“, думи, които той повтори на кочияша?

– Значи сте били там?

- Не, но монсеньор забравя, че аз съм магьосник.
- О, наистина, щях да забравя, господине... Как би трябвало да ви наричам! Господин барон Балзамо или господин граф Дьо Феникс?
- Когато съм у дома, монсеньор, нямам име – казвам се Господаря.
- Ще ви последвам, но при едно условие.
- Какво?
- Да ми обещаете, че няма да ме вкарвате в лични връзки с Дявола. Много се страхувам от Негово величество Луцифер.
- Но, монсеньор...
- Да. Обикновено избират някои хитреци, напуснали френската гвардия, да се правят на дяволи или пък мускетари, които, за да изиграят по-убедително ролята на Сатаната, удрят хората с пръст по главата или по носа, след като са угасили свещите.
- Монсеньор – каза Балзамо, като се усмихваше, – моите дяволи никога не забравят, че имат честта да общуват с принцове, и помнят добре думите на господин Дьо Конде, който се закани на един твърде буен от тях, че ще удари много силно с ножницата си и че ще бъде принуден или да се махне, или да се държи прилично.
- Да – заяви кардиналтът, – интересна история. Да отидем в лабораторията.
- Да вървим.

59. Златото

Двамата се изкачиха по малка стълбичка, която водеше – успоредно с голямата – в помещенията на първия етаж. Там, под един свод, Балзамо отвори друга врата и пред очите на кардинала се появи тъмен коридор, в който той пристъпи смело. Балзамо затвори отново вратата след него.

- Ето, че пристигнахме, монсеньор – каза Балзамо.
- Какво е това? – попита той. – Тук човек се задушава, господарю, целият съм в пот. Какъв е този шум?
- „Ето причината, монсеньор“, както казва Шекспир¹⁴⁴ – заяви Балзамо, като дръпна една азбестова завеса, зад която се показва голяма тухлена пещ, в чийто център – подобно очи на лъв в тъмнината –

144. Цитатът е от „Отело“, V, сцена II – бележка на френския издател

проблясваха два отвора.

Всъщност пещта се намираше в средата на друга стая, два пъти по-голяма от първата, която принцът не беше забелязал, понеже беше скрита зад завесата от азбест.

– Вие цитирахте Шекспир, а аз ще цитирам Молиер: „Има пещи и пещи“, а тази тук има доста дяволски вид, пък и миризмата ѝ не ми харесва. Какво ли се пече вътре?

– Това, което Негово високопреосвещенство ми поиска.

– Моля?

– Мисля, че Ваше високопреосвещенство, ми оказа честта да приеме едно от нещицата, които само аз зная как се правят. Трябваше да се захвана за работа едва утре вечер, понеже Ваше високопреосвещенство щеше да дойде едва вдругиден, но след като вие променихте намеренията си, аз веднага, щом ви видях на път за улица „Сен Клод“, запалих пещта и приготвих сместа. Сега пещта гори и след десет минути вие ще получите златото. Позволете да отворя малко прозорчето, за да влезе въздух.

– Какво? Значи...

– Ще имаме след десет минути злато, чисто като венецианските секвини и тосканските флорини¹⁴⁵.

– Чумата да го вземе! Да внимаваме! Държа на очите си и не бих ги заменил за стоте хиляди екую, които ми обещахте.

– Точно така мислех, Ваше високопреосвещенство. Очите ви са красиви и добри.

Комплиментът не се стори лош на принца, който беше много суетен по отношение на собствените си качества.

– Наистина, вие сте щедър магьосник – каза принцът и сърцето му заби от радост.

– По-малко от Ваше високопреосвещенство, който е така любезен да ми го каже. Сега, монсеньор, благоволете да се поотдалечите малко, моля ви, за да отворя капака на пещта.

Балзамо облече къса престилка от азбест, взе със силната си ръка железни щипци и повдигна почервенелия от силния огън капак. Под него се разкриха четири поти с еднаква форма, съдържащи, едните – червена като цинобър смес, а другите – вече побеляващото вещество, но все още с остатък от пурпурен оттенък.

– О, ето златото! – каза прелатът, шепнейки, сякаш се боеше да не

145. Старинни монети – бел. прев.

смуги с някое високо изречена дума тайнството, което се извършваше пред него.

– Да, монсеньор. Тези четири поти са подредени ето така – едните трябва да се пекаат дванадесет часа, а другите – единадесет. Сместа – а това е тайна, която аз разкривам пред приятел на науката – се хвърля единствено в момента на кипенето. Но както Ваше високопреосвещенство може да забележи, ето че първата пота побелява – време е да прелеем сместа, готова е. Бъдете така добър да се отдръпнете, монсеньор.

Балзамо, като изостави железните щипци, вече нагорещени от допира с почервенелите поти, доближи до пещта един вид наковалня на колелца, върху която бяха поставени в железни формички осем цилиндрични калъпа с еднаква големина. Той застла плочата с бели кълчища вместо подпора. Застана между наковалнята и пещта, после отвори голяма книга и изрече с пръчица в ръка едно заклинание. После – като сграбчи гигантски клещи, предназначени да поемат потата с усуканите си щипци, заяви:

– Златото ще бъде превъзходно, монсеньор, при това от най-добро качество.

– И все пак, ако потата избухне...

– О, това ми се случи веднъж. Беше през 1399 година, когато правех един опит с Никола Флазел¹⁴⁶ в къщата му на „Рю дез Екривен“, близо до църквата „Сен Жак-Ла-Бушри“. Бедният Флазел без малко не изгуби живота си, а аз изгубих двадесет и седем марки¹⁴⁷ от едно вещество, което беше по-скъпо от златото.

– Какво, по дяволите, ми разправяте, господарю?

– Истината.

– Че през 1399 година вие сте се занимавали с велико дело?

– Да, монсеньор.

– С Никола Флазел?

– С Никола Флазел. Заедно открихме тайната петдесет или шестдесет години преди това, работейки в град Пола с Пиер льо Бон. Той не пуши достатъчно бързо потата и аз загубих от изпаренията дясното си око за десет-дванадесет години.

– Пиер льо Бон?

– Този, който написа известното произведение *Margarita pretiosa*¹⁴⁸,

146. Никола Флазел – писател, обвързан в клетва с Парижкия университет (1330 – 1418).

Предполага се, че е натрупал състояние, като защитавал преследваните по онова време евреи. Носели се и слухове, че произвеждал злато – бел. прев.

147. Марката отговаря на осем унции, а една унция се равнява на 28,35 грама – бел. прев.

което вие несъмнено познавате.

– Да. То носи дата 1330 година.

– Точно така, монсеньор.

– И вие сте познавали Пиер льо Бон и Флазел?

– Бях ученик на първия и учител на втория.

И докато потресеният кардинал се питаше дали пред него не беше самият дявол или пък някой от неговите помощници, Балзано вкара в голямата пещ клещите с дълги щипци. Движението му беше бързо и сигурно. Алхимикът обхвана потата на разстояние четири палеца от края, увери се – като я повдигна само на няколко палеца височина – че я държи здраво, после с невероятно усилие напрегна мускулите си и извади страшната „тенджер“ от горящата пещ. Видя се как по нажежената глина просветват като светкавици бели бразди в голям облак сяр, а краищата на потата потъмняха до червенокафяво, докато коничното ѝ дъно се появяваше – още розово и горещо – в началото на пещта. Най-после през процепа на потата протече метал, покрит със слой във виолетов цвят, накъдрен на златни нишки, и се насочи на огнени струи към черния калъп, където веднага, буйна и пенеста, се появи златна покривка, под която трептеше безценният метал на тайнството.

Балзано дори не си отдъхна между двете отливки. Времето напредваше.

– Ще има и малко фира – каза той, като напълни и втория калъп, – оставих сместа да кипи една стотна от минутата повече.

– Една стотна от минутата ли? – провикна се кардиналът, без повече да се опитва да прикрие смайването си.

– Като количество това прави много, монсеньор – отговори Балзано наивно, – но докато чакаме, Ваше високопреосвещенство, ето две празни поти и два пълни калъпа, с други думи, сто ливри фино злато.

И като хвана с помощта на мощните клещи първия калъп, той го хвърли във водата, която изкипя и изпуска пара дълго време, а после отвори калъпа и извади оттам парче чисто злато с форма на захарно хлебче, сплескано в двата си края.

– Имаме да чакаме почти час за другите две поти – каза Балзано, – а докато чакаме, Ваше високопреосвещенство не желае ли да седне и да подиша чист въздух?

– И това е злато? – попита кардиналът, без да отговори на въпроса на майстора.

Балзамо се усмихна, кардиналът беше в ръцете му.

– Не изказвате цялата си мисъл, монсеньор – каза Балзамо. – Смятате, че ви лъжа, и при това научно. А освен това, Ваше високопреосвещенство, знаете как се изпитва злато, нали?

– Несъмнено с пемза.

– Монсеньор е правил сам подобни проби, струва ми се – с испански монети, които са търсени при игра, защото са от най-fino злато, но сред тях се срещат и много фалшиви нали?

– О, не, вярвам ви.

– Монсеньор, направете ми удоволствието да се уверите лично, че тези кюлчета са не само от злато, а от злато без примеси.

– Двадесет и осем карата¹⁴⁹ – каза той. – Ще излея и другите две поти.

Десет минути по-късно двеста златни ливри бяха излети в четири златни кюлчета и лежаха върху нагорещените кълчища.

– Негово високопреосвещенство дойде с карета, нали? Или най-малкото аз го видях да идва с карета.

– Да.

– Нека монсеньор заповяда да докарат каретата му към вратата, а моят лакей ще отнесе кюлчетата в нея.

– Сто хиляди екю! – прошепна кардиналът, като махна маската си, за да види със собствените си очи лежащото в краката му злато.

– Монсеньор може да обясни откъде е дошло, защото видя как се прави.

– Да, и ще свидетелствам за това.

Балзамо го изгледа втренчено и твърде неучтиво избухна в смях.

– Да смятам ли, че Ваше високопреосвещенство ми предлага услугите си?

– Вие ме задължавате, господине – каза той. – Принуден съм да го призная, но ако признателността, която ви дължа, ви се стори по-тежка, отколкото смятам, няма да приема въобще тази услуга. И още: слава Богу, в Париж има достатъчно лихвари, от които да намеря наполовина чрез залог, наполовина чрез подписа ми сто хиляди екю до вдругиден, а само епископският ми пръстен струва четиридесет хиляди ливри.

И прелатът протегна бялата женствена ръка, върху чийто безименен пръст блестеше голям колкото лешник диамант.

– Принце – каза Балзамо, като се поклони, – невъзможно е да сте

149. Разбира се, максимумът е двадесет и четири карата – бел.прев.

помислили, макар и за миг, че съм искал да ви обидя.

А после продължи, сякаш говорейки на себе си:

– Ех, разбира се, Ваше високопреосвещенство ми предлага услуги си. Питам ви, монсеньор, от какъв характер биха могли да бъдат услугите, които Ваше високопреосвещенство може да ми окаже?

– Най-напред влиянието ми в двора.

– Монсеньор, знаете много добре, че това влияние е силно разклатено. А с това злато човек може да има всичко, нали, монсеньор?

– Не, не всичко – промълви кардиналът, примирил се с положението на покровителстван и изгубил желание да покровителства.

– Наистина, бях забравил – продължи Балзано, – че монсеньор желае и нещо друго освен златото, нещо много по-ценно от всички богатства на света, но това нещо не засяга науката, това е силата на съдбата. Монсеньор, кажете една дума и алхимикът е готов да отстъпи място на магьосника.

– Благодаря, господине, нямам нужда повече от нищо и не желая повече нищо – каза тъжно кардиналът.

Балзано се приближи до него.

– Монсеньор – каза той, – един млад, страстен, красив и богат принц на име Роан не може да даде такъв отговор на един магьосник.

– И защо?

– Защото магьосникът чете в дълбините на сърцето му и знае, че той не отговаря на истината.

– Господине – каза кардиналът, като трепереше, – струва ми се, че правите намек за нещо, което вече ми казахте пред принцесата.

– Да, признавам го, монсеньор.

– В такъв случай сте се излъгали, господине, лъжете се и сега.

– Забравяте ли, монсеньор, че аз виждам така ясно какво става в сърцето ви сега, както видях как вашата карета да излиза от кармелитския манастир в Сен Дьони, да минава през бариерата, да тръгва по булеварда и да се спира под дърветата на петдесет крачки от къщата ми?

– Тогава обяснете ми нещо, което ме учудва.

– Монсеньор, на принцовете от вашия дом винаги е била необходима една голяма и пълна с приключения любов – вие не правите изключение, законът на традицията е такъв.

Кардиналът повдигна глава и с последно усилие да се предпази се вгледа изпитателно в ясения и уверен поглед на Балзано. Балзано се усмихваше с такова превъзходство, че кардиналът сведе очи.

– А бихте ли могли да ми кажете дали тази любов не е безумна,

както аз самият смятах, както смятам все още и както ще смятам винаги, докато не ми бъде дадено доказателство за обратното.

– А, монсеньор, вие искате много, не мога да ви кажа нищо, без да бъда в допир с лицето, което ви вдъхва тази любов, или пък с някой предмет, притежаван от него.

– И какъв предмет би ви бил нужен?

– Плитка от златистите й коси, колкото и малка да е тя например.

– О, да. Вие сте задълбочен човек. Да, вие четете в сърцата, както аз чета в книгите.

– Уви! Точно това ми казваше и вашият прапрачичо, кавалерът Луи дьо Роан, когато се сбогувах с него в подножието на ешафода пред Бастилията, на който той се качи така смело.

– И той ви каза това... че сте задълбочен човек?

– И че чета в сърцата. Да, защото му бях предсказал, че кавалерът Дьо Перо ще го предаде. Той не поиска да ми повярва и кавалерът Дьо Перо го предаде.

– А каква е тази особена връзка, които правите между моя предтеча и мене? – попита кардиналът, като въпреки волята си пребледня.

– Само за да ви напомня, че човек трябва да бъде предпазлив, монсеньор, ако ви се наложи да отрежете коси, стоящи под една корона.

– Независимо откъде ще ги взема, вие ще ги имате, господине.

– Добре. А сега – ето златото ви, монсеньор. Надявам се, вече не се съмнявате, че това е истинско злато.

– Дайте ми перо и хартия.

– Какво ще правите с тях, монсеньор?

– Ще ви напиша разписка за стоте хиляди екю, които вие ми предоставяте така любезно...

– Смятате ли, че е необходимо, монсеньор? Разписка? И какво да правя с нея?

– Вземам често в заем пари, скъпи ми графе, но – предупреждавам ви – никога не получавам пари даром – заяви кардиналът.

– Както обичате, принце...

Кардиналът взе перо от масата и написа с едър и нечетлив почерк разписка, чийто правопис би всял ужас днес в съпругата на всеки клисар.

– Господин граф Дьо Феникс – кимна кардиналът, прекалено многозначително за благородник като него – вие сте услужлив човек и ако не мога да ви направя свой дължник, позволете ми аз да остана ваш.

Балзамо се поклони на своя ред и дръпна шнура на един звънец.

Миг след това Фриц се появи.

Графът му каза няколко думи на немски.

Фриц се наведе и подобно на дете, което носи осем портокала, пое – малко затруднен, но не и прегърбен – осемте кюлчета злато в кълчищената им обвивка.

– Но това момче е цял Херкулес! – каза кардиналът.

– Той е твърде силен, да, монсеньор – отговори Балзамо, – но вярно ще бъде, ако спомена, че откакто е на работа при мене, всяка сутрин му давам да изпие по три глътки от един еликсир, приготвен от моя приятел учен доктор Алтотас, и ето, че започва да му се отразява добре – след години ще носи сто марки само с една ръка.

– Чудесно! Необяснимо! – прошепна кардиналът. – О, не бих могъл да се въздържа от удоволствието да говоря за това.

– Говорете, монсеньор, говорете – отговори Балзамо, като се смееше, – но не забравяйте, че да говорите за това, означава сам да носите дърва за моята клада, ако случайно в Парламента пожелаят да ме опекаат жив на площад „Грев“.

И като придружи своя знатен гост до входната врата, той почтително се сбогува с него.

60.

Еликсирът на живота

Като остана сам, Балзамо се доближи до вратата на Лоренца и се заслуша. Тя спеше равен и спокоен сън. Тогава той побърза да отиде и угаси пещите, отваряйки голяма тръба, която изсмука цялата топлина през комина, и пусна струя вода, идваща от един поставен на терасата резервоар. Като стискаше здраво в портфейла си от черен марокен разписката на кардинала, прошепна:

– Думата на Роан е добра, но само за мен. Добре е и там долу да знаят за какво използвам златото на братята.

Тези думи угаснаха върху устните му, когато три резки удара по тавана го накараха да вдигне глава.

– О, ето, че Алтотас ме вика.

Тогава, докато въвеждаше отново ред в лабораторията (той подреди методично всичко и постави плочата върху тухлите), ударите се повториха.

– А! Той става нетърпелив. Това е добър знак.

Балзамо взе железен прът и на свой ред почука. След това откачи от стената желязна халка и с помощта на пружина, която се отпусна, на тавана се отвори вратичка и се смъкна до пода на лабораторията. Балзамо застана в центъра на механизма, който с помощта на друга пружина се качи полека обратно със същата лекота, с която помощниците в операта повдигат богове и богини. Така ученикът се намери при учителя си.

Старецът беше седнал в едно въртящо се кресло в центъра на мраморна маса във формата на конска подкова, която беше натрупана с цял един свят – или по-точно с цял един хаос – от растения, шишенца, сечи-ва, книги, апарати и листа, изписани с кабалистични знаци. Беше толкова зает, че не помръдна, когато Балзамо влезе.

Балзамо, който отначало го наблюдаваше мълчаливо, каза:

– Е, добре? Какво ново има?

– Да, да, Ашарат. Ела! Аз съм възхитен, очарован. Намерих, открих...

– О! – въздъхна Балзамо натъжен, понеже той гледаше на това изследване като на налудничава работа, – още ли се занимавате с тази мечта?

Но Алтотас, без да го слуша, се възхищаваше влюбено от шишенцето си.

– Най-сетне! – каза той. – Пропорцията е намерена. Еликсирът на Аристей¹⁵⁰ – двадесет грама, живачен балсам – петнадесет грама, златна утайка – петнадесет грама, есенция от ливански кедър – двадесет и пет грама.

– Но струваше ми се, че еликсирът на Аристей участваше и в последното ви химическо съединение, учителю?

– Да, но там липсваше най-важната съставка, която да го свърже с другите, без нея те са нищо... Към вече съединените вещества в това шишенце трябва да се прибавят и три капки кръв от дете.

– И вие искате дете, от чиито артерии да вземете последните три капки кръв?

– Разбира се. Колкото е по-красиво, толкова по-голяма стойност ще има.

– Невъзможно – каза Балзамо.

– Така ли! – извика старецът със свирепа наивност.

– О, дявол да го вземе!

– А! Толкова ли се е променил света? Допреди три години идваха

150. Аристей – син на Аполон, научил хората да отглеждат пчели – бел.прев.

да ни предлагат толкова, колкото пожелаехме – за четири товара с барут и половин бутилка ракия.

– Но това беше в Конго, учителю!

– Така ли? Не сме ли в Конго? – попита Алтотас. – Ами че къде сме тогава?

– В Париж.

– Така, в Париж. Е, добре, ще се качим на някой кораб в Марсилия и за шест седмици ще стигнем в Конго.

– Да, би могло, но аз трябва да остана във Франция. Имам сериозна работа тук.

Старецът избухна в дълъг и злокобен смях.

– И докде е стигнала работата ти? Да чуем! – каза старецът, като се извърна с мъка в креслото си и впи големите си сиви очи в ученика си.

Балзамо усети как този поглед прониква в него като светлинен лъч.

– Хвърлих първия камък и размътих водата.

– И каква е тинята? Хайде, говори!

– Хубава, философска тиня.

– А! Разбирам. Ще пуснеш в игра утопиите си, кухите си мечти, мъгълните си идеи. Смешници, които спорят дали Бог съществува или не, вместо да се опитат като мен да превърнат себе си в богове. И какви са тези прочути философи, с които си се свързал! Да видим.

– Имам вече най-големия поет и най-големия атеист на епохата. Тези дни той ще се завърне във Франция, откъдето е почти заточен, за да стане масон към ложата, която основавам на улица „По дьо Фер“, в старата обител на йезуитите.

– И ти го наричаш?

– Волтер.

– Не го познавам. И кого имаш освен него?

– Трябва да се свържа съвсем скоро с най-големия мислител през този век, с мъжа, който написа „Общественият договор“.

– И ти го наричаш?

– Русо.

– Не го познавам.

– Не се и съмнявам. Вие познавахте само Алфонс Х¹⁵¹, Раймон Люл¹⁵², Пиер Толески¹⁵³ и Великия Албер¹⁵⁴.

151. Алфонс Х – крал на Кастилия и Леон, наречен Мъдрия (1221 – 1284), бил е и астроном – бел.прев.

– Защото това са единствените мъже, които действително са живели, защото само те през целия си живот са се вълнували от въпроса да бъдат, или да не бъдат.

– Има два начина да живееш, учителю.

– Аз познавам само един – да съществуаш. Но да се върнем към тези двама философи. Как ги наричаше, кажи?

– Волтер и Русо. А освен това... аз имам помощник, който е по-силен от всички философи на земята.

– Кой?

– Скуката... Вече хиляда и шестстотин години монархията продължава във Франция и французите са уморени от монархията.

– Глупак!

– Защо?

– Какво ще ти даде на теб свалянето на монархията?

– На мен – нищо, но на всички – щастие.

– Хайде, хайде, днес съм щастлив и съм съгласен да изгубя времето си, като те слушам. Обясни ми най-напред как ще стигнеш ти до щастие, а после – какво е това щастие.

– Как ще стигна аз?

– Да, до щастieto на всички или до отхвърлянето на монархията, което за теб е равно на общото щастие. Слушам.

– Е, добре. Все още работи един министър, който е последната опора на монархията. Интелигентен, изкусен, смел – би могъл да поддържа още двадесет години тази износена и люлееща се монархия. Ще ми помогнат да го съборя.

– Кои? Твоите философи ли?

– Не, напротив. Философите го поддържат.

– Как! Твоите философи поддържат министър, който крепи монархията! Те, които са врагове на монархията? О, какви глупаци са тези философи.

– Това е защото самият министър¹⁵⁵ е философ.

– А, разбирам. И те управляват в лицето на този министър. Тогава

152. Раймон Люл – испански писател и теолог (1235 – 1315), приписват му много трудове, свързани с магиите и кабалистиката – бел. прев.

153. Пиер Толески – Пиер Жестокия (1334 – 1369), крал на Кастилия и Леон – бел. прев.

154. Великия Албер – известен теолог и философ (1193 – 1280), на негово име е кръстен площад в Париж – бел. прев.

155. Господин Дьо Шоазьол (1719 – 1785) – виж по-напред в книгата. Той е бил наистина приятел на енциклопедистите – бел. прев.

се лъжа – не са глупаци, а егоисти.

– Не мога да споря по това какви са те – каза Балзано, чието нетърпение започваше да се изчерпва, – не зная нищо, но зная, че ако този министерски кабинет бъде съборен, всички ще негодуват срещу следващия. Най-напред срещу него ще застанат философите, после – Парламентът. Философите ще негодуват, ще негодува и Парламентът. Тогава с разум и средства ще създадем таен съюз на опозицията, който търпеливо ще напада, дълбаейки и минирайки, докато накрая разруши монархията.

– И като се срути монархията, да видим – искам да потъна в измисленото от теб бъдеще и да говоря с твоя загадъчен език – та като се срути монархията и кралската власт загине, какво ще се роди из развалините?

– Свободата.

– А! Значи французите ще бъдат свободни?

– Това все ще се случи един ден.

– И сред тези тридесет милиона свободни хора смяташ, че няма да се намери нито един човек с малко повече ум от другите, който да заграби някоя хубава сутрин свободата на двадесет и девет милиона деветстотин деветдесет и девет хиляди, деветстотин деветдесет и девет свои съграждани, за да има малко повече свобода само за себе си? Спомняш ли си кучето, което имахме в Медина и което само изияждаше частта на всички други кучета?

– Да, но един хубав ден останалите се съюзиха срещу него и го удушиха.

– Защото са кучета. Хората не биха сторили нищо.

– Значи вие поставяте човешката интелигентност под тази на кучетата?

– Струва ми се, че в древността имаше един император Август, а в модерните времена – един Оливър Кромвел, които ухапаха страстно римския ботуш и английския кейк, без онези, от които го отнеха, да успеят да кажат кой знае какво по този въпрос.

– Е, добре, ако предположим, че се появи такъв човек – той ще бъде смъртен и ще умре, но преди да умре, ще е сторил добро на същите тези хора, дори да ги е потискал, защото ще е променил природата на аристокрацията. Ще бъде задължен да се опре върху нещо и ще е избрал най-силното, с други думи – народа.

– Ще замени равенството, което унижава, с равенството, което извисява. Равенството няма точно установена граница, нивото му се

променя от онзи, който го е създал. Или извисявайки народа, той ще създаде непознато до този момент правило. Революцията ще е направила французите свободни, а закрилата, която ще им даде някой нов император Август и друг Оливър Кромвел, ще ги направи равни!

– Ох, колко е глупав този мъж! – провикна се Алтотас. – Посветете двадесет години от живота си да образовате едно дете, за да се опитате да му кажете всичко, което знаете, за да дойде то един ден и ви учи.

– Е, добре – каза Балзамо, отговаряйки на стареца, когото една суха кашлица току-що беше прекъснала. – Вие казвате, че никой не е открил този еликсир на живота. А аз ви казвам пък, че и никой няма да го открие. Признайте грешките си на Бога.

– Глупав отговор! Никой не бил открил тази тайна и значи никой няма да я открие. Но тази логика никога не би дала открития. А нима смяташ, че откритията са новоизмислени неща. Не, те са преоткрити забравени неща. И защо, ако нещата са били веднъж открити, да бъдат забравени? Защото животът е много кратък, за да може изобретателят да извлече от откритието си всички съдържащи се в него възможности. Тези три капки кръв биха възкресили ранения смъртно в петата Ахил, смъртта е произлязла оттам и се е вмъкнала. Да, повтарям ти, Хирон е универсалист – значи нито по-добър, нито по-лош от Алтотас. И на него друг Ашарат е попречил да довърши работата си, която би спасила цялото човечество, като го изтръгне от божието проклятие, обрело го на смърт. Е, какво ще кажеш за това?

– Ще кажа – каза Балзамо, видимо разстроен, – че аз си имам моята работа, както вие си имате вашата. Да я свършим всеки за себе си с рисковете и загубите ѝ. Няма да ви подкрепя в едно престъпление.

Алтотас удари с двете си сухи ръце по мраморната маса.

– Хайде, не бъди човеколюбив идиот, това е най-лошата порода идиоти, която съществува в света. Хайде, ела да поговорим малко за закона – за жестокия и абсурден закон, написан от животни като теб. С твоя непригоден и егоистичен закон, който жертва бъдещия човек заради сегашния и който е приел за девиз „Живей днес и умри утре“. Да поговорим за този закон, съгласен ли си?

– Кажете каквото имате да казвате, аз ви слушам – отвърна Балзамо.

– Имаш ли молив или перо? Да направим едно малко изчисление.

– Аз изчислявам без перо и молив. Кажете каквото имате да казвате.

– Да разгледаме твоя план, да, спомням си го... Или щом

французите станат свободни и равни, твоята работа ще е свършена. Така ли е?

– Да. И вие гледате на това като на нещо невъзможно?

– Не вярвам в невъзможните неща. Виждаш, че съм ти отредил хубава роля. Но най-напред Франция не е Англия, където вече е направено всичко, което искаш да направиш ти! Франция е свързана с Европа, както черният дроб с вътрешностите на човека. Тя има корени у всички други нации, фибри – при всички други народи. Опитай се да изтръгнеш черния дроб от голямата машина, наречена европейски континент, и в продължение на двадесет, тридесет, четиридесет години може би цялото тяло ще трепери. Ако сложа най-малкото число – двадесет години, това много ли е, отговори ми, мъдри философе.

– Не, не е много – каза Балзамо, – дори е недостатъчно.

– Е, добре, аз се задоволявам с това. Двадесет години война, жестока непрестанна борба, която носи смърт. Слагам по двеста хиляди убити на година – това не е много, щом се бият едновременно и в Германия, Италия, Испания и кой знае къде още! Двеста хиляди души на година в продължение на двадесет години, това са четири милиона. Ако сложим на всеки човек по седемнадесет ливри кръв – толкова е горе-долу според природата – това прави... умножете седемнадесет по четири... да видим... това прави шестдесет и осем милиона ливри пролята кръв, за да постигнеш целта си. А аз, аз ти исках само три капки от същата. Кажи ми сега кой е лудият, дивакът, човекоядецът от нас двамата? Е, хайде, защо не ми отговаряш?

– Как не, учителю, отговарям ви – три капки кръв не биха били нищо, ако вие бяхте сигурен, че ще успеете.

– Ами ти? Ти, който проливаш шестдесет и осем милиона ливри кръв, ти сигурен ли си? Стани и с ръка на сърцето отговори: „Учителю, посредством четири милиона трупа аз обещавам щастието на човечеството.“

– Не, учителю, аз разсъждавам. Та аз живея всеки ден в допир с нещата от този свят, в противоречие с хората, в борба с принципите, а не като вас – затворен в един ъгъл, безразличен към всичко, което се случва, към всичко, което се забранява или налага. Това е чистата абстракция на учения и теоретика. Аз в края на краищата познавам трудностите и давам знак за тях.

– Е, добре – да видим. Вярваш ли в смъртта?

– Вярвам във всичко, което е действителност, а смъртта съществува.

Алтотас вдигна рамене.

– Значи смъртта съществува – повтори той. – Тя е нещо, което ти не подлагаш на съмнение.

– Да, да, учителю – непобедима и най-вече безкрайна.

– И когато виждаш труп, потта избива по челото ти и съжаление обхваща сърцето ти?

– Потта не избива по челото ми, защото съм свикнал с всички човешки нещастия, а съжалението не обхваща сърцето ми, защото ценя малко живота. В присъствието на един труп си казвам: „Смърт, смърт, ти си могъща като Бога, о, смърт, ти властваш и никой не може да те победи!“

Алтотас изслуша мълчаливо Балзамо и без да даде друг признак на нетърпение освен стискането на един скалпел между пръстите си, щом ученикът му свърши болезненото и изпълнено с тържественост изречение, хвърли с усмивка около него поглед, който беше толкова проникващ, че природата, изглежда, не можеше да има тайни от очите му. Те се спряха върху един ъгъл на стаята, където върху няколко стръка слама трепереше нещастно черно куче – единственото останало от трите, които Алтотас бе поискал за опитите си и които Балзамо му беше доставил.

– Вземи това куче – каза Алтотас на Балзамо – и го донеси върху тази маса.

Балзамо се подчини – той отиде да вземе черното куче и го постави върху масата.

– Е? – каза Алтотас. – Вярваш в живота, нали, понеже вярваш и в смъртта?

– Без съмнение.

– Ето едно куче, което поне на мен ми изглежда много живо. Какво ще кажеш?

– Разбира се, защото вие, защото се бори и защото се страхува.

– А, та значи казвахте, че това куче тук е живо! Лай, малкото ми – добави старецът със злокобен смях, – лай, за да убедиш сеньор Ашарат, че си живо.

И той пипна с пръста си по някакъв мускул, а кучето изляя или по-скоро изстена.

– Добре. Приблужи сега похлупака, сложи кучето отдолу... Така... Впрочем забравих да те попитам в коя смърт вярваш най-силно?

– Не зная какво искате да кажете, учителю. Смъртта си е смърт.

– Това е точно така, точно така е, както току-що каза. Такова е и моето мнение. Е, добре, щом смъртта е смърт, изпразни похлупака от

въздух, Ашарат.

Балзамо завъртя едно колелце, което изтегли чрез една затворена под похлупака тръба (където беше и кучето) малко по малко целия въздух, който излезе с остро свистене. Кученцето отначало се поразтревожи, после затърси, започна да рови, вдигна глава, започна да диша шумно и учестено, а накрая падна задушено, подуто, безжизнено.

– Ето едно куче, умряло от апоплексия, нали? – каза Алтотас. – Една хубава смърт, от която не се страда дълго.

Ашарат повдигна кристалния похлупак. Кучето не помръдна, клепачите му бяха затворени, сърцето му не биеше.

– Вземи този скалпел и като оставиш ларинкса непипнат, прережи му гръбначния стълб.

– Правя го само за да ви се подчиня.

– А също така и да довършим бедното животно, в случай че не е напълно мъртво! – отвърна Алтотас с упорита усмивка, характерна за старите хора.

Балзамо нанесе само един удар с острото ножче. Разрезът раздели гръбначния стълб на две части, почти на два палеца разстояние от малкия мозък и отвори една кървяща рана. Животното, или по-скоро трупът му, не помръдна.

– Да, Бога ми, наистина е мъртво – каза Алтотас.

– Ще го призная толкова пъти, колкото поискате да го направя – каза нетърпеливо Балзамо.

– Ето едно безжизнено, вледенено, завинаги неподвижно животно. Нищо не може да победи смъртта, нали така каза ти? И никой няма силата да върне живота или дори подобното на живот на бедното животно?

– Никой освен Бог!

– Да, но Бог няма да бъде толкова непоследователен, че да го направи. Когато Бог убива – понеже той е висшата мъдрост – това значи, че той има основание или печели нещо от това. Един убиец, вече не си спомням как се казваше, твърдеше това и то беше твърде точно казано. Природата има интерес от смъртта.

– Е, ето едно мъртво куче – толкова мъртво, колкото е възможно, и природата повече не се интересува от него.

Алтотас втренчи своите пронизващи очи в Балзамо.

– Е, добре, какво ще кажеш – продължи Алтотас, – ако това куче отвори очи и те погледне.

– Това би ме учудило много, учителю – отговори Балзамо, като се

усмихна.

– Това би те учудило!

И като завърши думите си с престорен и мрачен смях, старецът доближи до кучето едно устройство от разделени чрез платнени тампони метални пластинки. Платът беше натопен в киселина. Двата края, или както го наричат – двата полюса, се показваха от малко ведро.

– Кое око искаш да отвори, Ашарат? – попита старецът.

– Дясното.

Двата доближени един до друг полюса, но отделени от парче коприна, докоснаха вратен мускул. Веднага дясното око на кучето се отвори и то изгледа втрещено Балзамо, който отстъпи ужасен.

– О, колко странно! – каза той.

– Виждаш ли колко нищожно нещо е смъртта – каза Алтотас, тържествуващ от смайването на ученика си, – щом един беден старец като мен, който скоро ще ѝ принадлежи, може да я накара да се отклони от неумолимия си път.

И изведнъж добави със скърцащо нервен смях:

– Внимавай, Ашарат, ето едно мъртво куче, което преди малко искаше да те ухапе, сега ще изтича след тебе, пази се!

И наистина кучето с прерязания си врат, зиналата си уста и потрепващото си око се надигна изведнъж върху четирите си лапи и с ужасяващо провиснала глава се заклатушка върху тях¹⁵⁶.

Балзамо усети как косите му настръхват и как потта тече по челото му. Отстъпвайки, той се прилепи до вратата, без да знае дали трябва да бяга, или да остане.

– Хайде, не искам да те уморя от страх, опитвайки се да те образовам – каза Алтотас, отблъсквайки трупа и устройството. – Стига толкова опити.

След като трупът изгуби допира си с устройството, веднага падна покосен на пода.

– Би ли повярвал, че смъртта е това, Ашарат? И би ли я сметнал за толкова безсилна?

– Странно, наистина странно – каза Балзамо, като се приближи. – Ако вашият еликсир беше вече направен и вие дадохте на това куче от него, то вечно ли щеше да живее?

– Разбира се.

156. Дюма описва познатото днес електрошоково дразнене на мускулите и нервите на трупа – бележка на френския издател

– Ами ако попадне в ръцете на друг експериментатор като вас, който ще го заколи?

– Добре, добре – провикна се старецът радостно, като пляскаше с ръце, – това чаках.

– Еликсирът ще попречи ли на един комин да падне върху нечия глава, на един куршум да покоси някой човек, на един кон да разпори с ритник корема на ездача си?

Алтотас гледаше Балзано със същия поглед, с който човек гледа противника си и се кани да го удари така, че да го събори на земята.

– Не, не – каза той, – ти си наистина последователен, скъпи ми Ашарат. Нито комин, нито куршум, нито ритник не ще могат да бъдат избегнати, докато има къщи, пушки и коне.

– Наистина, вие ще възкресявате мъртъвците.

– За миг – да, завинаги – не. Трябва най-напред да открия мястото в тялото, където е разположена душата, а това би могло да продължи твърде дълго. Но ще попречи на душата да излезе от тялото през напращаната там рана.

– А, бих искал да видя това.

– Е, добре – гледай!

И преди Балзано да успее да го спре, той си преряза вената на лявата ръка с един ланцет. В тялото на стареца беше останало толкова малко кръв, тя течеше толкова бавно, че беше нужно известно време да се появи налице, но най-после кръвта стигна дотам и след като мостът беше отворен, рукна обилно.

– Велики Боже! – провикна се Балзано.

– Е, какво толкова? – попита Алтотас.

– Вие сте ранен – при това – сериозно.

– Защото и ти си като Свети Тома и не вярваш, докато не видиш или не пипнеш. Трябва да те накарат да видиш и да пипнеш.

Той взе малко шишенце, което беше поставил в обсега на ръката си, и като изля няколко капки върху раната, каза:

– Гледай!

Тогава пред силата на тази почти магическа течност кръвта спря да тече, плътта се затвори отново, като прибра и вената, а нараненото място се превърна в твърде малка дупчица, за да може течността, наречена кръв, да се измъкне оттам. Този път Балзано гледаше стареца напълно стъписан.

– Ето какво още открих. Какво ще кажеш, Ашарат?

– О! Казвам, учителю, че вие сте най-ученият сред мъжете.

– И че ако не съм победил напълно смъртта, аз съм ѝ нанесъл поне един удар, от който ще ѝ бъде трудно да се възстанови, нали?

– Вярно е или най-малкото – възможно е, учителю.

– Е, добре, донеси ми детето тогава.

– Оставете ме да поразмисля още. Размислете и вие самият.

Алтогас хвърли на своя последовател един поглед, изпълнен с най-върховно презрение.

– Върви – каза той, – върви! Ще те убедя по-късно и освен това човешката кръв не е толкова безценна съставка, че да не мога да я заменя с някаква друга. Върви! Ще те потърся и ще те намеря. Нямам нужда от теб, върви!

Балзамо удари с крак по вратичката и слезе в долното жилище – ням, неподвижен и изцяло покорен от гения на този човек, който караше другите да повярват в невъзможното, защото самият той правеше невъзможни неща.

61. Сведенията

Госпожа Дю Бари беше особено настойчива в описанието на опасността, която предстоеше, ако се допусне привържениците на Дьо Шоазъл да спечелят благоволения на дофината. Кралят отговори, че госпожа дофината е само едно дете, а господин Дьо Шоазъл – възрастен министър, с други думи, че не съществува опасност, щом като детето нямаше да знае как да работи, а възрастният човек – да се забавлява.

После, възхитен от това сравнение, кралят пресече обясненията.

Това не се хареса на госпожа Дю Бари, защото тя забеляза, че кралят беше разсеян.

Луи XV беше кокетен. Той често с удоволствие караше любовниците си да ревнуват, без, разбира се, тази ревност да предизвика караници или твърде продължителни сръдни. Кралят отговори на ревността ѝ със следните паметни думи, от които не мислеше нито една:

– Много съм загрижен за щастието на снаха си и не зная наистина дали господин дофинът ще ѝ даде цялото нужно щастие.

– И защо не, сир?

– Защото ми се стори, че в Компиен, в Сен Дьони и в Ла Мюет господин Луи гледаше много към другите жени и твърде малко към своята.

– Наистина, сир, ако Ваше величество не ми беше казал подобно

нещо, нямаше да го повярвам. Все пак госпожа дофината е красива.

– Хубаво! Но погледнете госпожица Дьо Таверне, тя е на възрастта на ерцхерцогинята.

– Е, и?

– Е, тя е прекрасна до съвършенство.

Светкавица проблесна в очите на графинята и предупреди краля за неговото лекомислие.

– А и вие самата, скъпа графиньо – поде той живо, – понеже казвате това, на шестнадесет години сте била, уверен съм, закръглена като овчарките на нашия приятел Буше.

Това малко ласкателство пооправи нещата, но все пак ударът беше нанесен. Госпожа Дю Бари предприе веднага нападение, прикрита под преструвки.

– А! – каза тя. – Значи тази госпожица Дьо Таверне е твърде красива?

– Ах, скъпа графиньо, вие ме тласкате в клопка. Знаете, че вкусът ми не е изискан. Прави ми впечатление плътта, по дяволите, подробности. У госпожа дофината виждам кости и това е всичко.

– А у госпожица Дьо Таверне вие видяхте плът, както казвате. Но това е, защото госпожа дофината е изискана красавица, а госпожица Дьо Таверне – не.

А после добави много високо:

– Бога ми – бих била твърде доволна, ако госпожа дофината си избере за почетни дами малко по-привлекателни жени. Ужасно е да виждаш един двор само от старици.

– А! И вие ли го казвате, скъпа ми приятелко? Повтарях го на дофината дори вчера, но на съпруга това нещо му е безразлично.

– И, вижте, защо не започне например, като вземе тази госпожица Дьо Таверне?

– Но аз мисля, че ще я вземе – отговори Луи XV.

– А! Вие знаете това, сир?

– Мисля поне, че я чух да го казва.

– В такъв случай не я е препоръчал господин Дьо Шоазьол, защото, ако беше той, приходите на Таверне щяха да бъдат на очи.

– Графиньо, графиньо, да не говорим за политика, умолявам ви.

След един час Негово величество беше стигнал до Големия Трианон¹⁵⁷ твърде радостен, че е предизвикал ревност.

Веднага след като кралят си тръгна, госпожа Дю Бари на свой ред стана и отиде в будоара, където я очакваше Шон, нетърпелива да чуе

новините.

– Е, добре – каза тя. – Ти имаш изключителен успех тези дни – оня ден те представиха на дофината, вчера те допуснаха до масата ѝ.

– Наистина! Ама че успех! Обидена съм.

– И защо?

– Защото това е изгубено време, нито колите, нито хората ще получат сутрешната ми усмивка.

– Охо, графиньо! Времето мирише на буря, така ли?

– Да, Бога ми! Шоколадът ми, шоколадът ми!

Шон позвъни. Появи се Замор.

– Шоколадът ми – каза графинята.

Замор тръгна бавно, той сякаш броеше крачките си и си придаваше важност.

– Този смешник ще ме умори от глад! – извика графинята. – Сто удара с камшик, ако не тича.

– Аз не тича, аз – управител – каза величествено Замор.

– А! Ти си управител! – каза графинята, като сграбчи малък камшик с цвят на червена ябълка, предназначен да поддържа ред сред рунтавите ѝ шпаньоли и кучетата пазачи. – Ти си значи управител! Чакай, чакай и ще видиш, управителю!

При тази гледка Замор затича, като събаряше всички прегради и надаваше силни викове.

– Но днес си свирепа, Жана – каза Шон.

По вратата на будоара отекнаха три удара.

– Е, добре! Кой ли тропа сега? – попита нетърпеливо графинята.

– Който и да е, ще е добре посрещнат! – промърмори Шон.

– По-добре би било да бъде посрещнат зле – каза Жан, като бутна вратата с кралска широта.

– Неблагодарник!

– Добре! Ето, че човек става неблагодарник, ако не е ласкател. Какво ѝ е тази сутрин, скъпа ми Шон?

– Не ми говори за това, Жан! А, ето и шоколада!

– Е, добре, няма да я закачаме. Добър ден, шоколад! – каза той, като пое подноса. – Как си, шоколад?

И той отиде да постави подноса в един ъгъл, върху една масичка, пред която седна.

157. Големият и Малкият Трианон са два замъка, построени в парка на Версай – съответно през 1687 и 1762 г. През XVII и XVIII в. трианон означава луксозна вила – бел. прев.

– Ах, колко сте очарователни и двамата! – каза графинята, като видя, че Шон прави знак с глава на Жан, че може да закусва самичък. – Правите се на чувствителни, а не виждате, че аз страдам.

– Какво ти е всъщност? – попита Шон, като се приближи.

– Как няма нито един от тях двамата, който да се поинтересува какво ме тревожи! – провикна се графинята.

Жан не се помръдна, той приготвяше филиите си.

– Пари ли нямаш? – попита Шон.

– О, що се отнася до това – каза графинята, – кралят ще се разори преди мене.

– Тогава ми дай хиляда луидора – каза Жан. – Имам голяма нужда от тях.

– Ще ти дам хиляда удара по големия ти червен нос.

– Значи кралят ще задържи на служба този отвратителен Шоазьол? – попита Шон.

– Ама че новина! Вие знаете, че привържениците му и той самият са несменяеми.

– Значи кралят е влюбен в дофината?

– А, за щастие вие сте близо до истината! Но погледнете тази чапла, която се тъпче с шоколад и която не си помръдва и малкия пръст, за да ми помогне. О, тези две същества ще ме накарат да умра от мъка!

– Как! Кралят е влюбен?! – извика Шон.

Госпожа Дю Бари направи знак с глава, който казваше: „Познахте!“

– В дофината ли? – продължи Шон, като сплете ръце. – Е, толкова по-добре. Предполагам, че няма да извърши кръвосмешение и вие можете да се успокоите. По-добре да е влюбен в тази, отколкото в друга жена.

– Ами ако не е влюбен в нея, а в друга?

– Хайде де! – каза Шон, пребледнявайки. – О, Боже мой, Боже мой, какво ми говориш?

– Но ако е така – прошепна Шон, – ние сме загубени! И ти страдаш, Жана? Но в кого всъщност е влюбен?

– Попитай господин брат си! Той е станал виолетов на цвят от шоколада и ще се задуши. Нека той ти го каже, защото знае или поне се съмнява.

Жан вдигна глава.

– Да, господин бързи и господин полезни човече, питат ви за името на лицето, което занимава краля – каза Жана.

Жан си напълни плътно устата и с усилие изрече следните три

думи:

– Госпожица Дьо Таверне.

– Госпожица Дьо Таверне? – провикна се Шон. – О, нещастие!

– Той знае името й, палач с палач! – изстена графинята, като се обърна от облегалката на креслото си и вдигна ръце към небето. – Знае го и яде!

– О! – каза Шон, видимо изоставяйки страната на брат си и минавайки в лагера на графинята.

– Наистина – провикна се графинята, – и аз не зная защо не му изтръгна големите грозни очи, още подути от сън, на този мързеливец! А, той става, скъпа, надига се!

– Вие се лъжете! – каза Жан. – Аз не съм си лягал.

– И какво правихте тогава, безделнико?

– Бога ми, тичах през цялата нощ и цяла сутрин!

– Като казвах... О! Кой ли ще ми служи по-добре от сега! Кой ще ми каже какво стана с това момиче, къде е то?

– В Париж, чумата да го вземе!

– В Париж... И къде в Париж?

– На улица „Кок-Ерон“.

– О, Жан – извика графинята, – ето какво ме помирява с тебе приятелю. Точно тези подробности ни бяха нужни! Как живее, какво прави тя, получава ли писма. Ето какво е важно да се знае.

– Е, добре, ще го узнаем.

– И как?

– Е, добре, на улица „Кок-Ерон“ сигурно има жилища за даване под наем.

– О, чудесна идея! – извика графинята. – Трябва да се изтича бързо до улица „Кок-Ерон“. Жан, наеми една къща. Ще скрием там някого, той ще гледа кой влиза, кой излиза, какво се прави. Бързо, бързо, колата! Да вървим на улица „Кок-Ерон“.

– Излишно е. Там няма жилища под наем.

– И как така знаете това?

– Осведомих се, по дяволите! Но има такива...

– Къде? Кажете.

– На улица „Платриер“. Това е улица, чиято задна част гледа към градините на улица „Кок-Ерон“.

– Е, добре, бързо, бързо! – каза графинята. – Нека да наемем жилище на „Платриер“.

– Наето е – заяви Жан.

– Достоен за обожание мъж! – извика графинята. – Дръж, целуни ме, Жан.

Жан си избърса устата, целуна госпожа Дю Бари по двете бузи и направи пред нея церемониален поклон в знак на благодарност за честта, която току-що му беше оказана.

– Но кажете, вие наехте...

– Малко жилище в една неугледна сграда.

– Сигурно са ви попитали за кого?

– Разбира се.

– И какво отговорихте?

– Че е за една млада вдовица. Вдовица ли си, Шон?

– Прекрасно – каза графинята. – Шон ще се настани в жилището.

– При това ще тръгна веднага! – каза Шон. – Конете!

Жан и графинята знаеха какво трябва да се направи по отношение на Андре. Тя беше събудила само с появата си интереса на краля – значи Андре бе опасна.

– Това младо момиче – каза графинята, докато впрягах – не би било истинска провинциалистка, ако от гълъбарника си не е довела в Париж някой вдървен любовник. Да се открие този любовник бързо – сватба! Нищо няма да охлади краля повече от един брак между провинциални влюбени.

– По дяволите, напротив – каза Жан. – Да се пазим от това. Въпреки че кралят е много религиозен, една младоженка е твърде апетитно парче – вие знаете това по-добре от всеки друг, графиньо. А едно момиче, което си има любовник, би било по-неудобно за краля.

– Колата чака – добави той.

Шон се впусна нататък след него, като стисна ръката на Жан и целуна снаха си.

– Е, Жан, защо вие не я отведете? – попита графинята.

– Не. Ще ида сам – отвърна Жан. – Чакай ме на улица „Платриер“, Шон. аз ще бъда първият човек, който ще посети новото ти жилище.

Шон тръгна, а Жан седна пред масата и погълна още една чаша шоколад.

Шон отиде най-напред в семейното жилище, смени дрехите си и се постара да добие буржоазен вид. После, доволна от себе си, обви в наметалце от черна коприна аристократичните си рамене, повика стол с носачи¹⁵⁸ и половин час по-късно се изкачваше заедно с госпожица Силви по една черна стълба, водеща на четвъртия етаж.

Сполучливо намереното жилище, наето от виконта, беше именно

там.

Като стигна до площадката на втория етаж, Шон се обърна, някой я следваше. Това бе старата собственичка, която живееше на първия етаж и която бе излязла, като чу шума. Тя изглеждаше много заинтригувана при вида на тези две толкова млади и красиви жени, които бяха влезли вкъщи.

Старата собственичка ги проследи с очи чак до четвъртия етаж и когато Шон затвори вратата, си каза: „Тя има вид на почтена жена.“

След като затвори вратата, Шон изтича веднага до прозорците, които гледаха към градината. Жан не беше сгрешил – почти под прозорците на наетото жилище се намираше посоченият от кочияша павилион. Скоро всички съмнения се разсеяха – едно младо момиче дойде и седна пред прозореца на павилиона с ръкоделие в ръка. Беше Андре.

62.

Жилището на улица „Платриер“

Шон оглеждаше младото момиче едва от няколко минути, когато виконт Жан, изкачвайки тичешком стълбите подобно на прокурорски служител, се появи на прага на мнимата вдовица.

– Какво ще кажеш?

– Ще кажа, че се чувствам чудесно тук, защото виждам всичко, но за съжаление няма да чувам всичко.

– Ех, Бога ми, искаш твърде много. Между другото има още една новина.

– Каква е тя?

– Напразно казват: „Мъдрецът е готов за всякакви събития.“ Аз съм мъдрец, но не бях готов за това събитие.

– Питам се дали някога ще свърши. Смушава ли ви това момиче, което съм си взела да ми помага? В такъв случай минете в съседната стая, госпожица Силви.

– О, няма смисъл. Това красиво дете не пречи, напротив! Остани, Силви, остани.

И виконтът погали с пръсти брадичката на красивото момиче, чиито вежди вече бяха почнали да се смръщават при мисълта, че щяха да кажат нещо, което тя нямаше да чуе.

158. Стол, носен от двама души – единият отпред, а другият отзад, и използван често за превоз в големите европейски столици в XVIII век – бел.прев.

– Да остане тогава. Но говорете!

– Та аз и не правя друго нещо, откакто съм влязъл.

– Но не казвате нищо... Тогава мълчете и ме оставете да гледам – има повече смисъл.

– Та минавах значи край чешмичката и се пазарях за няколко мебели на вехто за това ужасно жилище, когато изведнъж усетих как пръски вода покриха с кал чорапите ми.

– Колко интересно!

– Почакайте! Много бързате, скъпа! Гледам... и отгатнете какво виждам... Обзалагам се сто срещу едно с вас...

– По-нататък.

– Виждам един млад господин, запушил с парче хляб чучура на чешмичката и от това водата изтичаше и пръскаше вода.

– О, колко това, което казвате, не ме интересува! – каза Шон, като вдигна рамене.

– Почакайте! Изругах високо, като ме опръскаха. Човекът с хляба се обърна и видях... Видях моя философ, или по-скоро нашия философ.

– Кой? Жилбер ли?

– Самия него – без шапка, с разкопчана дреха, с увиснали чорапи, обувки без фльонги... с една дума, небрежно изискан.

– Жилбер! И какво каза той?

– Познах го и той ме позна. Аз се приближавам, той отстъпва, аз протягам ръце, а той разтваря краката си и ето го, тича като хрътка между колите и носачите на вода.

– И вие го изгубихте от очи?

– Така мисля, по дяволите! Нали не предполагате, че съм хукнал и аз?

– Наистина. Боже мой! Разбирам, че е било невъзможно, но ето, че го изгубихте пак!

– Ах, какво нещастие! – изпусна се Силви.

– Да, разбира се – каза Жан. – Аз му дължа едно хубаво количество удари с камшик. Ако го бях хванал за кърпената яка, кълна ви се, че нямаше да стане нужда да чака. Но той отгатна добрите ми намерения в това отношение и си послужи с краката си. Няма значение! Той е в Париж и това е най-важното! А в Париж, ако не си в много лоши връзки с полицейския лейтенант, се намира всичко, което търсиш...

– Ще го затворим – каза госпожица Силви, – само че този път трябва да му изберем по-сигурно място.

– И Силви ще му носи в това сигурно място хляб и вода, нали,

Силви? – попита виконтът.

– Братко, не е смешно – каза Шон. – Този младеж видя случката с пощенската кола. Ако има причина да ни се сърди за това, възможно е да стане опасен.

– А освен това – каза Жан, – обещах си, като се качвах по стълбите, да потърся господин Дьо Сартин и да му разкажа за моето откритие. Господин Дьо Сартин ще ми отговори, че един гологлав човек със свлечени чорапи и развързани обувки, който мокри хляба си на една чешмичка, сигурно живее близо до мястото, където сме го видели, щом е облечен по този начин, тогава той ще се заеме да ни го намери.

– Какво може да прави той тук без пари?

– Да изпълнява поръчки.

– Той! Този див философ! Не може да бъде. Но вие, братко, идете до нашата наблюдателница.

И те наистина се приближиха до прозореца.

Андре изостави бродерията си, изтегна небрежно крака върху едно кресло, а после протегна ръка към една книга, поставена на стол близо до нея, отвори я и се зачете в нея. Наблюдателите сметнаха, че книгата е много интересна, защото младото момиче остана неподвижно от момента, в който започна да я чете.

– О, каква ученолюбива личност! – каза госпожица Шон. – Какво ли чете?

– Ето първата необходима вещ – отговори виконтът, като извади от джоба си далекоглед, който разтегна и насочи към Андре, като го опираше, за да фокусира върху ъгъла на прозореца.

Шон го наблюдаваше нетърпеливо.

– Е, хайде да видим наистина ли е красиво това създание? – попита тя виконта.

– Прекрасно! Това е съвършено момиче. Какви ръце, какви китки! Какви очи! Устните ѝ могат да изкушат всекиго. Краката ѝ... О, божествени крака! Ами глезенът? О, какъв глезен под копринения ѝ чорап.

– Хайде сега пък вземете, че се влюбите! Само това ни липсваше! – каза сърдито Шон.

– Е, и какво от това? Нямаше да е толкова лошо, ако и тя решише да ме обикне на свой ред. Това би успокоило нашата бедна графиня.

– Хайде, подайте ми лорнета и ме освободете от глупостите си, ако е възможно... Да, тя наистина е красива, невъзможно е да няма любовник... Вижте, тя не чете... Книгата ще падне от ръцете ѝ... хлъзга се... вижте, ето че се търкулна. Както ви казвах, Жан, тя не чете, а мечтае.

– Или спи.

– С отворени очи? Хубави очи, Бога ми!

– Във всеки случай – каза Жан, – ако тя си има любовник, ще го видим добре отгук.

– О, колко хубав е този далекоглед! – каза Шон. – Та аз почти бих могла да чета с него в книгата.

– Четете и ми кажете заглавието. Може би ще измисля нещо, като го чуя.

Шон се наведе с любопитство, но отстъпи назад още по-живо, отколкото се беше навела.

– Е, добре, какво има? – попита виконтът.

Шон му сграбчи ръцете.

– Погледнете предпазливо, братко – каза тя. – Вижте коя е личността, навеждаща се над онази капандура вляво. Пазете се да не ви забележи!

– Охо! – извика приглушено Дю Бари. – Това е моят приятел, който си квази коричките, Бог да ми е на помощ!

– Той дебне.

Виконтът се удари по челото.

– Открих! – изрева той.

– Какво?

– Той дебне малката, по дяволите!

– Госпожица Дю Таверне?

– Ами да! Ето го влюбения от гълъбарника! Тя идва в Париж и той дотичва. Тя се настанява на улица „Кок-Ерон“, а той се спасява от нас, за да отиде да живее на улица „Платриер“. Той я гледа, а тя си мечтае.

– Бога ми, кълна се, че това е истината – каза Шон, – вижте този поглед, тази втрещеност, този оловносин огън в очите му – той е влюбен до полууда.

63.

План за война

Господин Дю Сартин се беше завърнал в три часа сутринта – едновременно много уморен и твърде удовлетворен от вечерта, която беше организирал за краля и за госпожа Дю Бари.

За това той помисли, че може да стане чак на обед – нещо, което не му се беше случвало от много дълго време – и ставайки в този час на

деня, се беше възползвал от случая да изпробва една-две дюзини перуки, докато изслушваше рапортите от нощта. На шестата перука и на една трета от прочетеното му съобщиха за виконт Жан дю Бари.

– Поканете господин виконта в салона!

Жан, вече доста поуморен от тази сутрин, седна в едно кресло, а лейтенантът, който не захъсна да го намери, разбра, че в разговора им нямаше да има нищо неприятно.

Действително Жан изглеждаше сияещ. Двамата мъже си стиснаха ръце.

– Е, добре, виконте – попита господин Дьо Сартин, – какво ви води тук толкова рано?

– Най-напред – каза Жан, свикнал преди всичко да ласкае честолубието на хората, от които зависеше – бих искал да ви изкажа благодарността си за добрата организация на празника вчера.

– А, благодаря!

Дю Бари избухна във висок невъзпитан смях, който понякога придаваше на личността му онова благодушие, от което той често имаше нужда.

– Но освен благодарностите, които имам да ви изкажа, аз съм дошъл и да ви поискам една услуга.

– Две, ако е възможно.

– Търся едно момче на осемнадесет години приблизително.

Господин Дьо Сартин протегна ръка към лист хартия и написа: „Осемнадесет години.“

– Как се казва вашето момче?

– Жилбер.

– Откъде идва?

– От Лотарингия.

– Какъв е бил там?

– Служил е на Дьо Таверне.

– Със себе си ли са го довели те?

– Не, сестра ми Шон го прибра наред пътя, умиращ от глад. Качи го в колата си и го отведе в Люсиен и там...

– И там?

– Страхувам се, че смешникът е злоупотребил с гостоприемството.

– И сега го искате отново?

– Да.

– Имате ли някаква представа за мястото, където би могъл да се намира?

– Срегнах го днес на чешмичката, до ъгъла на улица „Платриер“, и имам всички основания да смятам, че живее някъде на тази улица. Дори мисля в краен случай, че бих могъл да посоча къщата...

– Е, добре, ако познавате къщата, няма нищо по-лесно да го хванем.

– Това момче харесваше на сестра ми. Тя би искала да го задържи за себе си. Той е интелигентен. Е, добре, ако би могло да бъде отведен с добро, това би било чудесно.

– Ще се опитаме. Не сте ли разпитвали на улица „Платриер“, за да разберете у кого е отседнал?

– О, не. Разбирате, че не исках да ме забележат и да се компрометирам. Той ме забеляза и избяга, като че го отнесе самият дявол. Ако бе узнал, че аз зная убежището му, може би щеше да се премести.

– Бъдете спокоен. Ще изпратя там опитен човек.

– Ах, скъпи ми лейтенанте, един опитен човек, колкото и сръчен да е той, все ще говори малко.

– Не. При нас не се говори.

– Малкият е нежен като кехлибар.

– А, разбирам. Извинете, че не се сетих по-рано. Вие бихте искали това да бъде самият аз...

Макар че Жан беше убеден в желанието на висшия държавен служител да се изтъкне, той не му отне нищо от важността на ролята му.

– Да пригответъ конете – каза Сартин.

– Аз съм с кола – каза Жан.

– Благодаря ви, предпочитам моята. Тя няма гербове и е нещо средно между фиакър и карета. Тя се пребоядисва всеки месец и по тази причина е трудно да бъде позната. А сега, докато впрягат, позволете да се уверя дали новите перуки подхождат на главата ми.

– Моля ви – каза Жан.

Господин Дьо Сартин повика своя перукер. Когато магистратът изпробваше двадесет и петата перука, дойдоха да му съобщят, че колата е впрегната.

– Ще разпознаете ли къщата? – попита господин дьо Сартин Жан.

– По дяволите! Виждам я оттук. Но вратата се отваря с таен механизъм.

– Врата с таен механизъм ли! По дяволите! Знаете ли на кой етаж живее вашият беглец?

– В мансардите. Но всъщност вие ще видите, защото вече виждам чешмичката.

– По-бавно, кочияш! – каза господин Дьо Сартин.

Кочияшът намали хода на колата. Господин Дьо Сартин повдигна стъклата.

– Вижте! – каза Жан. – Ето това е къщата.

– А! Точно! – провикна се господин дьо Сартин, като плесна с ръце.
– Ето от какво се страхувах.

– Обяснете.

– Е, добре, тази мръсна къща, в която живее вашият беглец, е точно къщата на господин Русо от Женева.

– Писателят Русо?

– Да.

– Е, добре, какво значение има за вас това?

– Как какво значение има? Веднага се вижда, че не сте полицейски лейтенант и че нямате нищо общо с философите.

– Аха! Брей! Жилбер да е у господин Русо? Малко вероятно е...

– Е, добре – които си приличат, се обичат.

– И така, да предположим, че е у господин Русо. И какъв ще бъде резултатът, ако това е така?

– Че няма да го имате, чумата да го вземе!

– Защо?

– Защото господин Русо е човек, от когото трябва да се пазим.

– Но защо не го хвърлите в Бастилията?

– Предложих това оня ден на краля – той не се осмели.

– Наистина ли?

– Щом ви казвам, че е така... Човек трябва да се огледа два пъти, преди да позволи философските челюсти да му отхапят отличията. Чумата да го вземе! Едно отвличане от господин Русо?! Не, приятелю, не!

– Наистина, скъпи ми магистрате, намирам вашата срамежливост за твърде странна. Кралят не е ли крал? Вие не сте ли главен лейтенант на полицията?

– Наистина вие, гражданите, сте очарователни хора, когато казвате: „Кралят не е крал?!“ Вие смятате, че сте казали всичко. Е, добре, чуйте следното, скъпи ми виконте. Бих предпочел да отвлека вас от къщата на госпожа Дю Бари, отколкото да отвлека вашия господин Жилбер от дома на господин Русо.

– Наистина ли? Благодаря за предпочитанието!

– А, Бога ми, така е. Би се вдигнал по-малък шум. Вие нямате представа каква чувствителна кожа имат хората на перото. Те крещат при най-малката драскотина, сякаш ги изтезават на колелото.

– Не си ли измисляте призраци? Хайде, да видим – сигурно ли е, че

господин Русо е приел вашия беглец? Та тази къща има четири етажа. Да не би да му принадлежи, да не би да живее сам в нея?

– Господин Русо няма средства, следователно няма и къща в Париж. Може би в тази барака освен него има петнадесетина наематели. Но приемете следния принцип за правилно поведение: всеки път, когато може би е налице нещастие – разчитайте на това, а всеки път, когато е налице щастие – разчитайте на нищо. Винаги има деветдесет и девет шанса за злото и само един шанс за доброто. Но всъщност, почакайте, понеже имах съмнения, си донесох бележки.

– Какви бележки?

– Бележки за господин Русо. Смятате ли, че той прави и една крачка, без да знаем къде е.

– А, наистина! Значи той е действително опасен?

– Не, но ни безпокои – луд като него може всеки момент да си счупи ръката или крака и веднага ще каже, че ние сме му причинили това.

– О, аз не познавам тези обноски, извинете ме.

– И така – да си послужим най-грижливо с предпазни мерки. Сега, да уточним единствената възможност, която ни остава – че този младеж не е у господин Русо. Скрийте се в дъното на колата.

Жан се подчини. Господин Дьо Сартин заповяда на кочияша да откара колата на няколко метра по улицата. После отвори портфейла си и извади от него няколко документа.

– Да видим – каза той – дали вашият младеж е с господин Русо. От коя дата той би трябвало да живее тук?

– От шестнадесети.

– Седемнадесети... „Господин Русо е събирал билки в шест часа сутринта в Мьодонската гора, бил е сам.“

– Бил е сам ли?

– Да продължим. „В два часа следобед същия ден още е събирал билки, но този път с един младеж.“

– А, я виж ти! – вметна Жан.

– А! Какво казвате?... „Младежът е хилав.“

– „... Двамата особняци късат растения и ги поставят в една метална кутия.“

– По дяволите! По дяволите! – каза Дю Бари.

– Това не е всичко. Чуйте добре: „Вечерта той е отвел със себе си младежа. До полунощ младежът не е напускал къщата му.“

– Добре.

– Осемнадесети... „Младежът не е напускал къщата и, изглежда, се

е настанил у господин Русо.“

– Имам още малко надежда.

– Вие решително сте оптимист! Няма значение в какво се състои вашата надежда?

– Може би има някакъв роднина в къщата.

– Хайде! Човек трябва или да ви зарадва, или да ви отчая съвсем.

Спрете, кочияш.

Господин Дьо Сартин слезе от колата. Не беше направил и десет крачки, когато срещна един мъж облечен в сиво, с твърде подозрително лице. Когато забеляза прочутия магистрат, човекът свали шапката си и я постави отново, без да отдаде повече внимание на поздрава, въпреки че уважение и преданост проблясваха в погледа му. Господин Дьо Сартин му направи знак и човекът се приближи, получи на ухото си няколко заповеди и изчезна по алеята на Русо. Полицейският лейтенант се качи в колата. След пет минути човекът в сиво се появи отново и се приближи към вратичката. „Ще си обърна главата надясно, за да не ме види“ – помисли си Дю Бари. Господин Дьо Сартин се усмихна, получи поверителните сведения от своя агент и го освободи.

– Е? – попита Дю Бари.

– Е, нямате късмет, както си мислех. Вашият Жилбер наистина живее у Русо. Откажете се!

– О, Боже мой! Какво ще каже снаха ми Жана?

– Тя толкова ли държи на този Жилбер? – попита господин Дьо Сартин.

– О, да.

– Е, добре тогава – остават ви средствата на доброто. Използвайте любезността, ласкайте господин Русо и вместо да остави да отвлекат Жилбер въпреки волята му, той ще ви го даде доброволно.

– Бога ми, все едно да ни дадат мечка за опитомяване.

– Може би е по-лесно, отколкото си мислите. Хайде, да не се отчайваме – той обича хубавите лица, а лицето на графинята е сред най-красивите, както и лицето на госпожица Шон не е неприятно. Да видим ще направи ли графинята една жертва в името на прищявката си?

– Ще направи и сто.

– Би ли се съгласила да се влюби в Русо?

– Ако непременно се налага...

– Може би ще е полезно, но за да сближим нашите герои, ще ни е нужен агент посредник. Познавате ли някого, който да познава Русо?

– Не срещнах ли веднъж у графинята господин Дьо Жюсъ?

– Ботаникът?

– Да.

– Бога ми, мисля, че да, той идва в Трианон, а графинята го оставя да опустошава лехите й.

– Ето, вашата работа се оправя. Жюсю е мой приятел.

– Значи нещата ще се уредят от само себе си?

– Приблизително.

– И аз ще имам моя Жилбер?

Господин Дьо Сартин се замисли да миг.

– Започвам да мисля, че да – каза той. – И то без насилие или вико-
ве. Русо ще ви го даде със завързани ръце и крака.

– И какво трябва да се направи?

– Нещо много дребно. Мисля, че имайте откъм Мьодон или Марли
един празен терен?

– О! Не липсват. Знам поне десет такива между Люсиен и Буживал.

– Е, добре. Накарайте да построят там... как да го нарека... един
вид капан за философи.

– Ех, Боже мой. И как се строи такова нещо?

– Аз ще ви дам плана, бъдете спокоен. А сега да си тръгваме бързо,
ето, че ни гледат. Кочияш, карай вкъщи.

64.

Какво се случи на господин Дьо ла Вогийон, възпитател на френските кралски деца, вечерта на сватбата на господин дофина

За романиста големите събития в историята са същото, което са за
пътника високите планини. Той ги гледа, върти се около тях, поздравява
ги пътьом, но не ги изкачва.

Така и ние ще гледаме внушителното тържество по време на сват-
бата на дофина във Версай, ще се въртим около него и ще го поздравя-
ваме, като минаваме покрай него. За това събитие справка може да се
направи само в хрониката на френския протокол по церемониите.

Да оставим тържеството да завърши под горещите лъчи на слънце-
то в хубавия майски ден¹⁵⁹, да оставим знатните гости да се оттеглят
мълчаливо или да си разказват чудесата от празненството, на което

159. Сватбата се е състояла на 16 май 1770 г. – бел.прев.

току-що са присъствали, и да се върнем към нашите събития и към нашите герои, които в исторически план имат все пак някаква стойност.

Кралят – уморен от празника и най-вече от вечерята, която беше продължителна и направена по образа на вечерята след сватбата на великия дофин, син на Луи XIV, се оттегли в покоите си и освободи всички, като задържа само господин Дьо ла Вогийон, възпитателя на френските кралски деца.

Херцогът беше голям приятел на йезуитите и се надяваше да ги доведе отново благодарение привързаността към тях на госпожа Дю Бари. Той виждаше, че една част от неговите задължения беше изпълнена със сватбата на господин херцога Дьо Бери.

Това беше най-суровата част от дълга му. На господин възпитателя на френските кралски деца му предстоеше да дари с прекрасно образование граф Дьо Прованс и граф Д'Артоа¹⁶⁰ – по онова време на петнадесет и тринадесет години. Граф Дьо Прованс беше непокорен и лукав, а граф Д'Артоа – неукротим и лекомислен. Но дофинът – освен другите му хубави качества, които правеха от него много способен ученик – беше и дофин, с други думи първият във Франция след краля.

Когато кралят го помоли да остане, господин Дьо ла Вогийон помисли, че може би Негово величество съзнаваше тази загуба и искаше да намали щетите ѝ с някаква награда. Когато едно образование е завършено, обикновено се благодари на възпитателя.

– Елате, бедни ми Ла Вогийон – каза кралят, като се настаняваше удобно в едно кресло, – елате да поговорим.

– Аз съм на заповедите на Ваше величество – отговори херцогът.

– Седнете там, скъпи мой, сигурно сте уморен.

И Луи XV посочи една табуретка, поставена по такъв начин, че светлината да пада право върху лицето на възпитателя и да оставя в сянка това на краля.

– Е, добре, скъпи ми херцог – каза кралят, – ето едно завършено образование.

– Да, сир.

И Ла Вогийон въздъхна.

– Господин дофинът е, смятам, един от най-образованите принцове в Европа.

– Така мисля, сир.

– Добър историк ли е?

160. Братята на дофина – бел. прев.

– Много добър.

– Великолепен географ, нали?

– Сир, господин дофинът рисува сам карти, които един инженер не би успял да направи.

– Ами часовникарството, а? Каква сръчност!

– Цяло чудо, сир.

– И той е много силен по математика и навигация. Миналата вечер го чух да разговаря с господин Дьо Ла Перуз¹⁶¹ за дебели корабни въжета, мачтови въжета, бригантини¹⁶².

– Истината е, че знае много.

– Наистина, херцог, аз смятам, че господин дофинът ще бъде наистина един добър крал, добър управник, добър баща на семейство. Между другото, херцог – каза кралят, като наблегна на последните думи, – смятате ли, че той ще бъде добър баща?

– Но, сир... – отвърна наивно господин Дьо ла Вогийон, – предполагам, че след като всички добродетели са се събрали в сърцето на господин дофина, и тази добродетел трябва да е там, както всички други...

– Вие не ме разбирате, херцог – каза Луи XV. – Аз ви питам дали господин дофинът ще бъде добър баща на семейство.

– Сир, признавам, че не разбирам Ваше величество. В какъв смисъл ми поставяте този въпрос?

– В смисъл, в смисъл... Нали сте чели Библията, херцог?

– Разбира се, че съм я чел.

– Е, добре, значи познавате патриарсите, нали?

– Несъмнено.

– Ще бъде ли той добър патриарх?

Господин Дьо ла Вогийон погледна краля така, сякаш той му говореше на иврит, и започна да върти шапката в ръцете си.

– Сир – отговори той, – един добър крал прави всичко, каквото поиска.

– Най-сетне – заяви кралят – ще говоря по-ясно. Да видим – вие познавате дофина като ваше собствено дете, нали?

– О, разбира се, сир.

– Ами страстите му?

– О, що се отнася до страстите му – това е друго. И да бяха се

161. Жан-Франсоа Гало дьо ла Перуз (1741 – ок. края на 1788), френски мореплавател, изпратен на експедиция от Луи XVI с фрегатите „Ла Бусол“ и „Л'Астролаб“, по време на която загива около Ваникоро, на север от Каледония – бел.прев.

162. Бригантина – малък двумачтов кораб – бел.прев.

появили, щях да ги изкореня веднага, сир. Но не се е налагало да положа този труд. Господинът е без страсти, за щастие.

– Е, добре, точно от това се страхувах. Дофинът ще бъде много добър крал, много добър управник, но никога няма да бъде добър патриарх.

– Уви, сир! Вие изобщо не сте ми препоръчвали да подтиквам господин дофина към бащинство.

– И съм допуснал грешка. Трябваше да помисля, че той ще се ожени един ден. Е, добре, макар че няма страсти, вие не го смятате за напълно негоден, нали?

– Какво?

– Искам да кажа, че не го смятате за неспособен да ги има един ден?

– Сир, страхувам се.

– Господин Дьо ла Вогийон – извика кралят, който започваше да губи търпение, – питам ви ясно дали със или без страст господин херцогът Дьо Бери ще бъде добър съпруг.

– Е, добре, сир, ето нещо, на което не бих могъл да отговоря със сигурност на Ваше величество.

– И вие не бихте могъл! – извика кралят с такова смайване, че накара перуката върху главата на господин Дьо ла Вогийон да настръхне.

– Сир, господин херцогът Дьо Бери живееше под покрива на Ваше величество с невинността на дете, което учи.

– Е, господине, това дете вече не учи, то се жени.

– Сир, аз бях възпитател на господина...

– Точно така и трябваше да научите господина на онова, което той трябва да знае.

И Луи XV се строполи върху креслото си, вдигайки рамене.

– Имах съмнения за това – каза той, въздишайки.

– Боже мой, сир...

– Вие познавате историята на Франция, нали, господин Дьо ла Вогийон?

– Сир, винаги съм смятал така, освен ако Ваше величество не ми каже нещо, с което да ме опровергае.

– Е, добре: тогава би трябвало да знаете какво ми се случи в навечерието на сватбата ми.

– Не, сир, не зная.

– Но, Боже мой! Тогава вие не знаете нищо!

– Ако Ваше величество благоволи да ме осведоми по този въпрос,

който ми е непознат...

– Слушайте добре и нека това ви служи за урок по отношение на другите ми двама внуци¹⁶³, херцог...

– Слушам, сир.

– Аз самият бях възпитан така, както вие сте възпитавали дофина, под покрива на моя дядо. Възпитател ми беше господин Дьо Вилроа, смел мъж, много симпатичен. О! Само ако ме беше оставял по-често в компанията на моя чичо – регента¹⁶⁴! Но не... невинността на обучението, както казвате вие, херцог, ме беше накарала да пренебрегна обучението за невинността. И все пак аз се ожених, а когато един крал се жени – това е сериозно по отношение на всички... Монсеньор кардиналт ме изпита върху моята подготовка за бащинството – тя не съществуваше, а аз бях толкова непорочен, че се страхувах да не би Кралство Франция да попадне под чехъл. За щастие монсеньор кардиналт се посъветва с господин Ришельо по този въпрос. На него му хрумна една бляскава идея. Имаше една госпожица Льомор или Льомур, не си спомням вече точно, която рисуваше великолепни картини. Поръчаха ѝ да нарисува определени сцени, както разбирате.

– Не, сир.

– Как да ви обясня? Сцени на полето.

– В стила на картините на Тьоние¹⁶⁵ значи. Как? – извика господин Дьо ла Вогийон, като се изчерви, – Осмелили са се да предложат на Ваше величество...

– И понеже човек по природа е подражател, аз подражавах.

– Разбира се, сир, начинът е гениално измислен; той е сигурен, чудесен, макар и малко опасен за един млад човек.

Кралят изгледа херцог Дьо Вогийон с усмивка, която би могла да се нарече цинична, ако не беше се плъзнала по най-остроумната уста в света.

– Да не мислите повече за опасността – каза той – и да се върнем към онова, което ни предстои да направим. Ето какво: ще намерите господин дофина, който получава последните поздравления от мъжете, докато чака госпожа дофината да получи последните поздравления от жените.

163. Дофинът, бъдещият Луи XVI, е внук на Луи XV. Баша му – дофинът Луи, херцог Дьо Бурбон, умира през 1712 г. – бел.прев.

164. Филип Д'Орлеан, племенник на Луи XIV – бел.прев.

165. Фамилия фламандски художници. Тук става дума за най-известния от тях Давид II, наречен Младия (1610 – 1690) – бел.прев.

– Да, сир.

– Ще се снабдите с един свещник и ще дръпнете господин дофина настрана.

– Да, сир.

– И вие ще покажете на вашия ученик – кралят наблегна на двете думи, – ще покажете на вашия ученик стаята, която се намира в края на новия коридор.

– И за която никой не притежава ключ, сир.

– Защото аз го пазах, господине – ето го. Предвиждах какво ще се случи днес. Ето този ключ.

Господин Дьо ла Вогийон го пое, като трепереше.

– Искам да ви уведомя, господин херцог, че в тази галерия са заключени двадесет картини, които накарах да окачат там.

– А, сир, да.

– Да, господин херцог – ще прегърнете ученика си, ще му отворите вратата на коридора, ще му сложите свещника в ръката, ще му пожелаете лека нощ и ще му кажете да изгуби двадесет минути, преди да стигне до вратата на стаята си – по една минута за всяка картина.

– А! Сир, да, разбирам.

– Какво щастие! Лека нощ, господин Дьо ла Вогийон.

– Ваше величество ще има ли добрината да ме извини?

– Не съм много сигурен, защото без мен щяхте да сътворите хубави неща в семейството ми!

Вратата се затвори зад господин Дьо ла Вогийон. Кралят си послужи със специалния си звънец. Появи се Льобел.

– Кафето ми – каза кралят. – Между другото, Льобел...

– Сир?

– След като ми донесете кафето, ще проследите господин Дьо ла Вогийон, който излиза сега, за да изпълни дълга си по отношение на господин дофина.

– И какво трябва да направя, сир, ако се разнежи?

– Нищо. Ще дойдете да ме уведомите. Това е всичко.

Льобел постави кафето пред краля, който започна да го пие бавно. После камериерът, за който историята ни е оставила своя знак, излезе.

След четвърт час той се появи отново.

– Е, какво стана, Льобел? – попита кралят.

– Сир, господин Дьо ла Вогийон беше чак до новия коридор и държеше господина за ръката.

– Добре. После?

– Не ми се стори много разнежен, а напротив, въртеше доста весело малките си очички. Той извади от джоба си един ключ, даде го на господин дофина, който отвори вратата и влезе в новия коридор.

– И по-нататък?

– Господин херцогът даде своя свещник в ръката на дофина и му каза тихо, но не толкова, че да не мога да го чуя: „Господине, брачната стая е в края на тази галерия, за която току-що ви дадох ключа. Кралят желае вие да прекарате двадесет минути тук, преди да отидете в стаята.“

– Как така двадесет минути! – попита принцът. – За това стигат и двадесет секунди.

– Господине – отговори господин Дьо ла Вогийон, – тук моята власт върху вас свършва. Аз няма да ви давам повече уроци.

– Тогава, сир, господин Дьо ла Вогийон направи един голям поклон, придружен пак със святащи очи, които сякаш искаха да проникнат в коридора. После остави господин дофина до вратата.

– И предполагам, че дофинът влезе?

– Погледнете, сир, виждате ли светлината в галерията? Има вече четвърт час, откакто тя блещука там.

– Хайде, хайде! Тя изчезва – каза кралят, след като прекара няколко мига с вдигнати към прозореца очи. – И на мен самия ми бяха дали двадесет минути, но си спомням, че след пет минути бях при жена си. Уви! Ще се каже ли за дофина това, което се казваше за втория Расин¹⁶⁶: „Това е малкият внук на един велик дядо!“

65.

Брачната нощ на господин дофина

Дофинът отвори вратата на брачната стая, или по-скоро вратата на предверието, което водеше към нея. Ерцхерцогинята в дълъг бял пеньоар чакаше в позлатеното легло, едва огънато от лекото тегло на слабото ѝ нежно тяло. Странно нещо, но ако можеха да се прочетат нейните мисли по челото ѝ през облака тъга, който го покриваше, би се разпознал не нежният трепет на годеницата, а ужасът на младо момиче, заплашено от една от онези опасности, които нервните натура виждат в предчувствията си и понякога ги понасят с повече смелост, отколкото са проявили в тях.

166. Луи Расин (1692 – 1763) е син на великия поет и драматург от епохата на класицизма Жан Расин (1639 – 1699) – бел.прев.

До леглото беше седнала госпожа Дьо Ноай.

Дамите стояха в дъното на стаята и внимаваха за първия знак от страна на почетната дама, с който тя щеше да им заповяда да се оттеглят.

Последната, вярна на законите на етикета, чакаше безстрастно пристигането на господин дофина.

Но като че ли този път всички закони на етикета и на протокола трябваше да отстъпят пред стечението на обстоятелствата. Случи се така, че лицата, които трябваше да въведат господин дофина в брачната стая, не знаеха, че Негово величество – според желанията на крал Луи XV – щеше да пристигне по новия коридор, и го очакваха в другото преддверие. Това, в което току-що беше влязъл дофинът, беше празно, и вратата, която водеше в спалнята, беше полуоткрехната. В резултат на това господин дофинът можеше да вижда и чува какво става в спалнята.

Той зачака, като гледаше крадешком и се ослушваше. Гласът на госпожа дофината се повиши – чист и мелодичен, макар и малко треперещ:

– Откъде ще влезе господин дофинът? – попита тя.

– През тази врата, госпожо – каза херцогиня Дьо Ноай.

В този момент дофинът, отегчен да чака, натисна леко вратата, пхна главата си в полуотвореното пространство и попита дали може да влезе.

Госпожа Дьо Ноай нададе вик, защото първоначално не позна принца.

Подхвърляна от връхлитащите я едно след друго вълнения, госпожа дофината се намираше в такова състояние на нервите, когато всичко наоколо причинява страх. Тя сграбчи ръката на госпожа Дьо Ноай. Внезапно кралят влетя в стаята.

В присъствието на Луи XV, пристигнал така внезапно, Антоанета се смъкна от леглото си и застана права, обвита в големия си пеньоар, който я прикриваше от краката до шията така плътно, както тогата римлянката. „Добре се вижда, че е мършава – прошепна Луи XV. – Дяволите да го вземат господин Дьо Шоазьол, който от всички ерцхерцогини избра точно тази!“

– Ваше величество – каза госпожа Дьо Ноай – може да забележи, че от моя страна етикетът беше точно спазван. Грешката е от страна на господин дофина.

– Вземам грешката за моя сметка – каза крал Луи XV, – тъй като аз го накарах да я допусне. Но понеже обстоятелствата бяха сериозни,

скъпа ми госпожо Дьо Ноай, надявам се, че ще ми простите.

Госпожа дофината се отдалечи с една крачка от леглото и сграбчи ръката на госпожа Дьо Ноай с по-голям ужас от първия път.

– О, за Бога, госпожо! – каза тя. – Ще умра от срам.

– Сир – каза госпожа Дьо Ноай, – госпожа дофината ви моли да я оставите да си легне като обикновена гражданка.

– По дяволите! И вие ли казвате това, госпожо Етикет?

– Сир, зная добре, че това е против законите на френския двор, но погледнете ерцхерцогинята...

И наистина Мария-Антоанета беше права, бледа и се подпираше със слабата си ръка на облегалката на едно кресло и би приличала на статуя на ужаса, ако не се чуваше лекото тракане на зъбите ѝ, придружено от студената пот, която се стичаше по челото ѝ.

– О! Не искам да противореча на дофината по този въпрос – каза Луи XV, враг на протокола толкова, колкото Луи XIV беше негов горещ привърженик. – Да се оттеглим, херцогиньо. Всъщност има ключалки по вратите и ще бъде по-забавно.

Дофинът чу последните думи на дядо си и се изчерви. Дофината също ги чу, но не ги разбра. Крал Луи XV целуна снаха си и излезе, повличайки херцогиня Дьо Ноай.

Двамата млади хора останаха сами. Настана миг на мълчание.

Най-сетне младият принц се приближи до Мария-Антоанета. Сърцето му биеше силно. Той чувстваше, че в гърдите, в слепоочията, във вените на ръцете блика буйната кръв на младостта и любовта. Но той усещаше присъствието на дядо си зад вратата и неговия циничен поглед, проникващ чак до брачното ложе, който го вледеняваше. Дофинът всъщност беше много срамежлив и несръчен по природа.

– Госпожо – каза той, гледайки ерцхерцогинята, – страдате ли? Толкова сте бледа, човек би казал, че треперите.

– Господине – каза тя, – няма да скрия от вас, че изпитвам странно възбуждане. Може би има някаква силна буря на небето. Бурята има ужасно въздействие върху мене. Цялото ми тяло трепери, вижте.

И наистина цялото тяло на бедната принцеса се тресеше.

В този момент – като че ли, за да оправдае предчувствията ѝ, един силен порив на вятъра, от онези, които обръщат планините, известяващи за идващата буря, която се приближаваше, изпълни двореца със смут, безпокойство и силен трясък.

След бученето последва силно звънтене: това бяха счупените на хиляди парченца стъкла, които падаха върху мрамора на стълбите и

корнизите, като добавяха към този шум и една тревожна и неравна музика при скърцащото си летене в пространството.

Дофинът се приближи до прозореца, несъмнено за да затвори капака, но дофината го спря.

– О, господине, господине, за Бога – каза тя. – Не отваряйте този прозорец. Свещите ни ще угаснат и ще умра от страх.

Дофинът се спря.

Изведнъж на небето се появиха многобройни черни облаци, които се въртяха във вихър, подобно на хвърлени в атака ескадрони. Дофинът остана бледен и прав до прозореца, облегнал едната си ръка върху перваза. Дофината се строполи върху един стол и въздъхна.

– Страхувате ли се, госпожо? – попита дофинът.

– О, да! Но все пак вашето присъствие ме успокоява. Каква буря!

– Да – каза Луи. – Вятърът духа от юг-югозапад, а именно такъв вятър носи най-жестоките бури. Ако продължава, не зная как ще изстрелят фойерверките.

– О, господине! За кого ще ги изстрелват? Никой няма да остане в градините в подобно време.

– Ах, госпожо! Вие не познавате французите. Трябват им фойерверки, а тези ще бъдат чудесни. Вчера инженерът ми показа плана. Ето, вижте, погледнете – не се излъгах, ето първите ракети.

И наистина, лъскави като огнени змии, сигналните ракети се устремиха към небето, но в същото време – сякаш бурята прие тези огнени струи като предизвикателство – една светкавица, която сякаш щеше да стопи небето, се изви върху фойерверките и смеси синия си пламък с червения огън на ракетите.

– Наистина – каза ерцхерцогинята, – светотатство е човек да се бори с Бога.

– Ах, какво нещастие! – каза дофинът. – Ето, че за хората няма да има фойерверки.

– Ех, господине – възрази тъжно Мария-Антоанета. – Какво ли има, откакто съм пристигнала във Франция?

– Как така, госпожо?

– Видяхте ли Версай?

– Разбира се, госпожо. Версай не ви ли хареса?

– О, всъщност Версай би ми харесал, ако и днес беше такъв, какъвто го е оставил вашият велик праядо Луи XIV. А в какво състояние намерихме ние Версай? Кажете. Навсякъде нещастия и развалини. О, да, бурята подхожда добре на празника, който ми устройват. Има ли нещо

по-подходящо от този ураган, за да се скрие от народа нещастieto на нашия дворец? Не е ли благоприятно идването на нощта, за да бъдат скрити тревясалите алеи, потъналите в тиня тритони, фонтанчетата без вода и потрошените статуи?

Дофинът, видимо смутен, тъй като не знаеше какво да отговори на тези упреци и най-вече на тази патетична тъга, толкова чужда на характера му, на свой ред дълбоко въздъхна.

– О, Боже мой! Кажете ми, че няма опасност! Кажете ми го. Има ли такава? Умирам от ужас.

– Няма никаква опасност, госпожо. Версай е построен терасовидно и не може да привлече мълнията. Ако падне гръм, това ще стане най-вероятно върху църквата, защото покривът ѝ е островърх, или върху малкия замък, където има грапавини. Вие знаете, че остриетата привличат наелектризираните тела, а плоскостите – обратно – ги отблъскват.

– Не! – провикна се Мария-Антоанета. – Не зная!

Луи взе треперещата и ледена ръка на херцогинята. В този миг една светкавица освети със зловещото си синкаво сияние стаята. Мария-Антоанета нададе вик и отблъсна дофина.

– Но, госпожо – попита той. – Какво има?

– О! – каза тя. – В светлината на тази светкавица ми се сторихте блед, окървавен, разрошен. Помислих, че виждам призрак.

– Хайде, госпожо – поде той след миг на мълчание, – смелост, моля ви. Да оставим тези страхове на простолудието. В края на краищата госпожо, това е само една буря, а бурята е едно от най-често срещаните и най-естествените явления на природата. Не знам защо хората се плашат толкова силно от нея.

– О, сама по себе си тя може би не би ме уплашила, но в самия ден на нашата сватба не ви ли изглежда тя като едно зловещо знамение, което се прибавя към всички други, които ме преследват от влизането ми във Франция?

– Какво говорите, госпожо? – провикна се дофинът, развълнуван въпреки волята си от толкова големия ѝ ужас. – Знамения ли казвате?

– Господине, първата нощ, която прекарах във Франция, беше в Страсбург. Настаниха ме в голяма стая и запалиха факли, защото беше тъмно. А тези запалени факли осветиха една стена, от която капеше кръв. Разгледах по-внимателно червения ѝ отенък. Стените бяха покрити с гоблени, които представляваха Клането на невинните. Колкото повече я гледах, толкова по-истинска сякаш ставаше тя. Вледенена от ужас, аз не можах да заспя. Е, кажете, кажете ми! Това не беше ли

знамение?

– За една жена от античността – може би, но не и за една принцеса от нашия век...

– Господине, този век е пълен с нещастия – така ми каза майка ми. Ето и небе, което сега се подпалва над нашите глави. О, ето защо се страхувам толкова много и ето защо всеки знак ми се струва предупреждение.

– Госпожо, никаква опасност не заплашва трона, на който ние ще седнем. Ние, кралете, живеем над облаците, мълнията е в краката ни, а когато тя падне на земята, ние сме тези, които я изпращат там.

– Но, видях, казвам ви – видях, и тази картина остана в съзнанието ми толкова дълбоко, че няма нито ден, в който да не потръпна, като се сетя за нея, и нито една нощ, в която да не я сънувам.

– И не можете ли да ми кажете какво сте видяла? Поискаха ли от вас да пазите мълчание?

– Не, не поискаха нищо.

– Тогава, говорете, госпожо.

– Слушайте, невъзможно е да се опише. Това беше машина, издигната над земята подобно на ешафод, но към този ешафод бяха поставени две греди – като двете страни на стълба, и от тях се хлъзгаше надолу нещо като нож, като брадва, като сатър. Виждах това и странно, виждах и главата си под ножа. Ножът се плъзна между двете греди и отдели главата от тялото ми. Тя падна и се търколи на земята. Ето какво видях, господине, ето какво видях.

– Чиста халюцинация, госпожо – каза дофинът. – Аз познавам почти всички инструменти за мъчение, с помощта на които се умъртвява, а такъв не съществува. С други думи – успокойте се.

– Уви! – каза Мария-Антоанета. – Не мога да прогоня това видение.

– Ще успеете, госпожо – каза дофинът, като се доближи до жена си. – От този момент до вас стои любящ приятел и ревностен покровител.

– Уви – повтори Мария-Антоанета, като затвори очи и падна отново в креслото си.

Дофинът се доближи още до принцесата и тя усети дъха на съпруга ѝ да докосва бузата ѝ.

В този момент вратата, през която беше влязъл дофинът, се отвори наполовина и един жаден, любопитен поглед на крал Луи XV проби полумрака на голямата стая, която се осветяваше само от две останали запалени свещи, които се стичаха по позлатения канделабър.

Старият крал тъкмо отвори уста, за да насърчи тихо внука си,

когато един неописуем трясък отекна в двореца, този път придружен от светкавицата, която до този момент винаги се явяваше преди гърма. В същото време стълб от бяло-зеленикав пламък се устреми към прозореца, като разклати всички стъкла и премаза една поставена под балкона статуя. Накрая, след страхотен пукот, той се насочи към небето и изчезна като метеор.

Струя вятър угаси двете свещи и се изгуби в стаята. Уплашеният дофин се залюля и замаян отстъпи до стената, като се облегна на нея.

Дофината, полупримряла, падна върху стъпалата на домашния олтар и остана там закована, като дори забрави да се моли на Бога. Треперещият Луи XV помисли, че земята под него ще се разтвори, и последван от Лъобел, изчезна в апартаментите си.

В същото време като ято подплашени птици в далечината бягаше народът от Версай и Париж, който се беше пръснал из градините, пътищата и горичките. Едра градушка го преследваше от всички страни.

На сутринта земята беше попила водния потоп, а дърветата бяха погълнали огнения. Навсякъде имаше тиня и изпочупени, огънати и обгорени дървета от огнените обятия на змията, наречена мълния.

Луи XV не можа да спи – толкова голям беше ужасът му. Той накара Лъобел, който въобще не го беше напускал, да го облече в зори и се върна по същата галерия, където срамежливо на бледата светлина на деня кимаха познатите ни картини – картини, нарисувани, за да бъдат обкичени с цветя, оградени с кристали или със запалени свещници.

За трети път от предишната вечер Луи XV бутна вратата на брачна-та стая и потрепери, като видя върху стъпалата на домашния олтар бъдещата кралица на Франция – повалена, бледа, с очи, потънали във виолетови сенки като прочутата „Мадлена“ на Рубенс. Сънят най-сетне беше приглушил болките ѝ, а зората с религиозно почитание оцветяваше в небесносиво бялата ѝ рокля.

В дъното на стаята върху едно допряно до стената кресло си почи-ваше с обути в коприна крака, протегнати в локва вода, дофинът на Франция – също толкова блед, както и младата му съпруга, и бършеш като нея от челото си потта на нощния кошмар.

Брачното легло беше такова, каквото го видя кралят предишната вечер.

Луи XV свъси вежди. Болка, каквато не беше изпитвал до този момент, пресече като нажежено желязо вледененото му от егоизъм чело, което развратът се опитваше да постопли. Той поклати глава, въздъхна и се върна в апартамента си, по-мрачен и по-уплашен може би в този

час, отколкото беше през нощта.

66. Андре дьо Таверне

На 30 май¹⁶⁷, с други думи, на по-следващия ден от ужасната нощ, за която Мария-Антоанета беше казала, че е изпълнена със знамения и предупреждения, Париж на свой ред празнуваше сватбата на бъдещия си крал. Вследствие на това цялото население се отправи към площад „Луи XV“, откъдето трябваше с голяма тържественост да бъдат изстреляни фойерверките – това допълнение към празника, с което парижанинът се шегува, но без което не може.

Към седем вечерта заедно с първите любопитни пристигнаха няколко отделения стрелци.

Работата по спазването на реда не беше поета от френските гвардейци, защото градската управа не пожела да заплати възнаграждението от хиляда екю, поискано от техния командир, дворцовия маршал полковник херцог Дьо Бирон. Този полк възбуждаше едновременно обич и страх сред населението, защото всеки войник от корпуса минаваше едновременно и за Цезар, и за Мандрен¹⁶⁸.

Любопитно бе да се наблюдава сръчността, с която зяпачите се справяха в устрема си с всяка трудност по пътя си. Една от улиците беше много широка, но все още незавършена. Щяха да я кръстят „Кралска“. Към осем и половина всички обърнати в различни посоки погледи започнаха да се насочват в една и съща точка и се втрениха в дървената площадка за изстрелването на фойерверките. И тогава неотстъпно играещите лакти започнаха да бранят вече истински целостта на завладените територии срещу появяващите се непрестанно нови завоеватели.

Всъщност планът на фойерверките изглеждаше по-скромнен и по-ясен от този във Версай и подчиняваше пиротехническите възможности на една изисквана идея, а кралицата на онази епоха – алегорията, се изразяваше с помощта на изящен архитектурен стил.

Що се отнася до букета – твърде важна част, с която задължително завършваха тържествата – защото парижанинът винаги съдеше за фойерверките според блясъка на букета – управителят на всичко това

167. По нов стил 18 май – бел.прев.

168. Мандрен – популярен народен герой – бел.прев.

Руджиери го беше отделил от центъра и го беше поставил откъм страна-та на реката, зад статуята на Луи XV, в един бастион, целия натъпкан с допълнителни ракети. Това принуждаваше гражданите да се повдигнат с още три-четири тоаза и да насочат погледите си над това възвишение, където беше поставен букетът с цветя.

Каретите продължаваха да пристигат и да нахлуват в самия площад. Скоро зад колите се натрупаха още хора от непрестанно нарастващата тълпа, така че каретите – дори да искаха да се оттеглят – вече не можеха да го направят, притиснати в гъстата и шумна маса от хора. Тогава се видя как – чрез дързостта, с която парижанинът нахлува навсякъде и която не може да се сравни с нищо освен с дългото му търпение, с което се оставя да нахлуят при него – върху покривите на каретите се качват френски гвардейци, работници и лакеи.

Покрай новите сгради, където днес са хотел „Крийон“ и Кралското хранилище, колите на поканените, между които без всякаква предпазливост не беше оставен коридор, се образуваха три редици, които се простираха от едната страна от булеварда до Тюйлери, а от другата – от булеварда до „Шан-з-Елизе“. Те се виеха като тройно увита змия.

Една от каретите пристигна към девет часа, с други думи, едва няколко минути преди определения час за фойерверките, и се опита да си пробие път към вратата на управителя. Но това оспорвано вече от известно време желание изглеждаше сега дръзко, дори невъзможно. Четвърта редица карети, притискаща първите три, беше вече започнала да се образува и конете, които бяха част от нея, бяха измъчвани от тълпата. От буйни те се превръщаха в бесни, мятаха наляво и надясно копитата си при най-малкото раздразнение и причиниха няколко нещастни случая, които се изгубиха в шума и хората.

Увиснал върху пружините на тази карета, която току-що беше пробила пътя си в тълпата, един младеж риташе и отклоняваше всички желаещи, които се опитваха да си послужат с това улеснение като със средство за придвижване и което той сякаш си беше присвоил. Когато каретата спря, младежът скочи настрани, но без да пусне ресора, на който продължи да се държи с една ръка. През отворената вратичка на каретата той можа да чуе оживения разговор между собствениците на колата.

Глава на жена, цялата облечена в бяло и с няколко естествени цветя в косите, се наведе навън. Веднага един глас ѝ извика:

– Хайде, Андре, не се навеждайте така или, по дяволите, вие рискувате да ви целуне първият минаващ грубиян. Не намирате ли, че нашата

каре́та сред този народ е сякаш посре́д някоя река. Ние сме във водата, скъпа моя, при това – в мръсната вода. Да не се мокрим!

Главата на младото момиче се прибра в каретата.

– Но отгук не се вижда нищо, господине, – каза тя. – Ако нашите коне можеха да направят само един полукръг, ние щяхме да виждаме от вратичката така добре, както от прозорците на управителя.

– Обърнете, кочияш – извика баронът.

– Това е невъзможно, господине – отвърна кочияшът, – това би означавало да прегазя десет души.

– Ами, чумата да го вземе – прегази ги.

– Кой е онзи барон там, който иска да гази този нещастен народ? – извикаха няколко заплашителни гласа.

– По дяволите, аз съм! – каза Дьо Таверне, който се наведе и навеждайки се, показа една голяма червена лента, на която висеше орден.

По това време все още уважаваха големите ленти и дори големите червени ленти. Измърмориха нещо, но то бързо затихна.

– Почакайте, татко, аз ще слеза и ще видя дали има начин да се мине – каза Филип.

– Пазете се, братко, ще се нараните.

– Татко – каза Филип, като се усмихваше, – дори да бяхте самия дофин, не биха се отместили заради вас, особено – страхувам се – в този момент, защото ето, че фойерверките започват.

– Тогава ние няма да видим нищо – каза тъжно Андре.

– Грешката е ваша, по дяволите! – отвърна баронът. – Вие изгубихте повече от два часа за тоалета си.

– Братко – каза Андре, – не бих ли могла да се опра на ръката ви и да застана с вас сред всички тези хора?

– Да, да, малка госпожо – казаха много гласове, трогнати от красотата на Андре. – Да, елате. Вие не сте пълна и ще ви направим място.

И тя се спусна леко, без да докосне стъпалото на колата.

– Така да бъде – каза баронът, – но аз не се интересувам от фойерверки и оставам тук.

– Добре, останете – каза Филип. – Ние няма да се отдалечаваме много, татко.

И наистина, ако не е раздразнена, тълпата е винаги почтителна, тя винаги се прекланя пред върховната кралица, наречена красота. Тълпата се разтвори пред Андре и брат й, а един гражданин, който със семейството бе отстъпил на каменна пейка, накара жена си и дъщеря си да се пораздалечат, за да може Андре да намери място между тях. Филип

застана в краката на сестра си, която пък облегна една от ръцете си върху рамото му.

Жилбер, който ги беше проследил, стоеше на четири крачки от младите хора и поглъщаше Андре с очи.

– Добре ли сте, Андре? – попита Филип.

– Чудесно! – отговори младото момиче.

– Ето какво значи да си красива жена! – каза Филип, като се усмихваше.

– Да, тя е красива, много красива! – прошепна Жилбер.

Андре чу тези думи, но понеже те без съмнение излязоха от устата на някой човек от простолудието, тя им обърна толкова внимание, колкото един индийски бог обръща на пария, който му отдава почит.

67.

Фойерверките

Жилбер наблюдаваше профила на Андре. Всяка ракета осветяваше това хубаво лице и караше младия човек да потреперва. Струваше му се, че възхищението на тълпата се подчиняваше на всеобщото, изпълнено с обожание наслаждение от това божествено създание, което той беше превърнал в свой идол. Неочаквано бликна ярка светлина, която се изви по диагонал откъм реката. Андре насочи своето възхищение към разноцветните огнени светлини, които една летяща с шумно свистене ракетата разхвърляше.

– Вижте, Филип! – извика тя. – Колко е красиво!

– Господи! – провикна се обезпокоен младежът, без да й отговори.

– Последната ракета е била зле насочена, тя със сигурност се отклонява от пътя си, понеже – вместо да опише парабола – лети почти хоризонтално.

Филип едва беше успял да изрази безпокойството си, което започваше да се усеща и в конвулсиите на тълпата, когато вихрушка от пламъци изригна от бастиона, където бяха поставени букетът и останалите ракети. Шум, сътворен сякаш от сто гръмотевици, се разнесе във всички посоки и се сгромоляса върху площада, като че огънят пръскаше картес. Той обърна в бягство стоящите най-близо зяпачи, които усетиха за миг как неочакван пламък ги лизна по лицата.

– Дойде ред на букета! Вече е букетът! – викаха най-отдалечените зрители. – Не още! Много е рано!

– Вече? – повтори Андре. – О, да, много е рано!

– Андре, нямаме нито миг за губене! Последвайте ме! Точно от това се страхувах. Една погрешно изстреляна ракета подпали бастиона. Вече има смазани хора! Чувате ли виковете? Това вече не са радостни викове, това са викове на отчаяние. Бързо, бързо, в колата... Господа, господа, направете място, ако обичате!

И Филип, като обгърна с ръка талията на сестра си, я повлече към баща им. Баронът също се безпокоеше, защото по шума на тълпата беше предугадил някаква опасност, за която още не си даваше точна сметка. Нещастиего растеше пред очите му и той навеждаше глава от вратичката и търсеше децата си.

Беше много късно и опасенията на Филип се сбъдваха. Букетът, съставен от петдесет хиляди ракети, избухваше и се пръскаше във всички посоки като гонеше зрителите с огнени жила подобни на онези, които забиват на арената в биковете, когато искат да ги предизвикат към борба.

В момента, когато Филип повлече Андре, Жилбер също бе въввлечен в потока, но след двадесетина крачки група бегълци, които завиха наляво по улица „Ла Мадлен“, притисна момъка и го повлече. Той нададе силен вик, щом усети, че го разделят от Андре.

Вкопчени един в друг, Андре и Филип бяха погълнати от една група, която се мъчеше да избегне срещата си с една карета, теглена от два разбеснели се коня. Филип видя как каретата се насочва към него бързо и заплашително. Конете ѝ сякаш бълваха огън от очите си, а пяна излизахе от ноздрите им. Той направи нечовешко усилие да се отстрани от пътя ѝ, но всичко беше напразно усети как тълпата зад него се разтваря и видя обвитите в пушек глави на двете обезумели животни. Видя ги как се изправят на задните си крака като мраморните коне, пазещи входа на Тюйлери, и подобно на римски роб се опита да ги укроти. Блъскайки Андре и хвърляйки я колкото се може по-далече от опасността, той улови юздата на коня, който беше по-близо до него. Конят се изправи на задните си крака и Андре видя как брат ѝ пада на земята, свива се и изчезва от погледа ѝ. След миг тя беше сама, люлееща се и носена като перце от вятъра, без да може да се съпротивлява на силата, която я повличаше.

Андре нададе пронизителен писък – един войник си проби път в тълпата чрез сабята си, като удряше с нея хората. Сабята му проблесна над главата ѝ. Тя сплете ръце, както това прави удавникът, когато над главата му минава последната вълна, извика „Господи!“ и падна. А щом

някой паднеше, той все едно беше мъртъв.

Но един човек беше чул този силен ужасен вик, беше го разпознал и отделил от другите викове. Жилбер, отвлечен далеч от Андре, се беше доближил със сила до нея, повлечен от същия поток, който бе погълнал Андре, той се надигна, скочи върху тази сабя, която я беше заплашила, хвана за гърлото войника, готвещ се да удрия, и го повали на земята. До войника се бе простряла жена, облечена в бяло. Той я грабна и повдигна, както това би направил някой гигант.

Когато усети до сърцето си това тяло, тази красота, този труп може би, искра на гордост озари лицето му. В мига на върховно изпитание той владееше положението. Той възплащаваше силата и смелостта! Жилбер потъна с товара си в един поток от хора, пресечен от друг поток. Тази група го задържа и повлече – и него, и младото момиче. Той вървеше или по-скоро беше търкалян в продължение на няколко минути. Изведнъж потокът се спря като че ли преграден с някакво препятствие. Краката на Жилбер докоснаха земята. Едва тогава той усети тежестта на Андре и вдигна глава, за да прецени какво е препятствието. Видя, че е на три крачки от Хранилището. Масата камъни беше спряла масата плът.

По време на това тревожно спиране той имаше време да погледне Андре, заспала дълбоко като в смъртен сън. Сърцето ѝ вече не биеше, очите ѝ бяха затворени, лицето ѝ беше добило синкавия цвят на увяхваща роза.

Жилбер я помисли за мъртва. На свой ред той нададе вик, после допря устни до роклята ѝ, после до ръката ѝ, а накрая – добил дързост от неподвижността ѝ – я покри с целувки. Целуна това студено лице и затворените клепачи. Той почервения, заплака, застана, опита се да вдъхне живот, давайки душата си, и се учуди, че тези целувки, които можеха да стоплят и мрамор, бяха безсилни пред един труп. Изведнъж Жилбер усети сърцето ѝ да бие в ръката му.

– Тя е спасена! – извика той, виждайки как бяга черната окървавена тълпа, слушайки проклятията, виковете, въздишките и агонията на жертвите. – Аз съм този, който я спаси!

Задъханият Жилбер усети, че може да изгуби завладяното. Но събирайки всичките си сили, той обгърна тялото на Андре с ръцете си и облегна главата си върху гърдите на младото момиче. Човек би помислил, че иска да задуши тази, която спасяваше.

– Сбогом! – прошепна той, като по-скоро захапа, отколкото целуна роклята ѝ.

После повдигна очи, за да я обгърне с последен поглед. Тогава пред

погледа му се яви страшно видение. Видението беше застанало право върху един камък и хванало с дясната си ръка една закачена на стената желязна халка, а лявата му ръка сякаш направляваше армията бегълци. Това беше един мъж, който наблюдаваше как побеснялата тълпа минава в краката му, той ту произнасяше някоя дума, ту правеше някакъв знак.

Жилбер се надигна с последно усилие. Той усещаше, че спасението е там, защото там бяха спокойствието и силата. Последният отблясък от пламъците на горящите скелета се надигна и освети лицето на човека, преди да угасне. Жилбер нададе вик на изненада.

– О, нека умра аз, нека умра! – прошепна той. – Но нека тя да живее! Този човек има властта да я спаси!

И в един миг на възвишено себеотрицание той вдигна младото момиче с двете си ръце.

– Господин барон Дьо Балзамо – извика той. – Спасете госпожица Андре дьо Таверне.

Балзамо дочу този вик, който подобно на гласа от Библията излизаше от дълбините. Той видя как над разкъсващата се вълна на тълпата се надига едно бяло очертание. Хората около него премахнаха всичко, което би могло да му попречи, и Балзамо сграбчи Андре, поддържана от отслабващите ръце на Жилбер...

Жилбер поиска да произнесе една последна дума – може би след като беше измолил от този човек закрила за Андре, щеше да измоли подкрепа за себе си, но той имаше сили само да долепи устните си до увисналата ръка на младото момиче и да откъсне, свивайки ръката си, парче от роклята на тази нова Евридика¹⁶⁹, която беше изтръгнал от ада.

След тази последна целувка, след това последно сбогом на младежа му оставаше само да умре – той нямаше да се опитва повече да воюва. Жилбер затвори очи и падна върху една грамада от мъртъвци.

След големите бури винаги настъпва тишина – ужасяваща, но възстановителна тишина.

68.

Полето на мъртвите

Беше около два сутринта. През големите бели облаци се прецеждаше бледата светлина на луната, която оформяше техните променящи се

169. Евридика – любимата на Орфей, която той се опитва да изведе от царството на мъртвите – бел. прев.

очертания. Те сякаш застилаха развалините, останали от среднощния пожар, където бягащите хора бяха пропаднали и намерили смъртта си.

По този окървавен и изпълнен с отчаяние площад шаваха тайнствено забързани сенки, те се оглеждаха, навеждаха и бягаха. Това бяха крадците, които обират мъртъвци, привлечени от плячката като гарвани. Имаше и хора, носещи фенери, които можеха да бъдат сметнати за любопитни. Уви, тъжни любопитни бяха те! Това всъщност бяха роднини и разтревожени приятели, които не бяха видели да се завръщат нито техните братя, нито техните приятели, нито техните възлюбени. Те идваха от най-отдалечените места, защото ужасната новина се беше разпространила из Париж, отчайваща като ураган, а безпокойството бързо бе принудило хората да се заемат с издирвания.

Появиха се слухове, че парижката управа се опитва да скрие огромния брой на мъртвите, загинали поради нейната небрежност и непредпазливост, като хвърля трупове в реката.

В тази огромна гробница се чуваха и други звуци. Някои ранени, чиито крайници бяха счупени при падането и гърдите им прободени от сабя или смачкани от натиска на тълпата, надаваха по някой вик и изпускаха по някое стенание подобно на молба. Веднага притичваха онези, които се надяваха да намерят своя приятел, и се отдалечаваха, щом виждаха, че не е той.

Все пак в края на площада до градината благодарение на народното състрадание започваха да оказват бърза помощ. Един млад хирург, който можеше да бъде познат, че е такъв, ако не по друго, поне по изобилието инструменти, с които се беше обградил, караше да му носят ранени мъже и жени. Той непрекъснато повтаряше на двамата си едри помощници, които поставяха пред него жертвите, които следваха една след друга като кървав парад:

– Най-напред жените и мъжете от народа! Лесно ще ги познавате, обикновено са по-нارانени и, разбира се, по-бедно облечени.

При тази заповед от страна на лекаря, чута вече много пъти, той повдигна глава, като гледаше тъжно премазаните крайници, на които хирургът сякаш се наслаждаваше, каза:

– О, господине, защо избирате между жертвите?

– Защото – отговори хирургът, вдигайки глава при този въпрос, – никой няма да се погрижи за бедните, ако аз не помисля за тях, а за богатите ще има винаги твърде много желатели. Наведете фенера си и вижте по паважа – ще откриете сто бедни сред един богатия или аристократ. И при тази катастрофа, която ще завърши за щастие с умората и

на самия Господ, аристократите и богатите заплатиха данъка, който плащат и обикновено – един на хиляда.

Младият човек вдигна големия си фенер на височината на кървящото си чело.

– Значи аз съм единственият – каза той без раздражение – благородник, загубил се като толкова други в тази тълпа. Един конски ритник ме рани в челото и си счупих ръката, падайки в една дупка. Казвате, че тичат след богатите и благородниците ли? Но вие виждате добре, все пак, че още не съм превързан.

– Вие имате жилище, лекар. Върнете се у дома, след като сте в състояние да вървите.

– Аз не моля за вашите грижи. Търся сестра си – младо момиче на шестнадесет години. Уви, тя несъмнено е убита, макар че не е от народа. Тя беше облечена в бяла рокля и носеше кръстче на врата.

– Господине – каза младият хирург с трескава настървеност, която доказваше, че изразяваните от него мисли кипяха отдавна в гърдите му, – води ме човечността и аз съм предан на нея. Не, господине, не съм виждал вашата сестра.

Филип принадлежеше към онази млада аристокрация, която ни даде Лафайет¹⁷⁰ и двамата Ламет¹⁷¹. Той неведнъж беше споделял същите идеи. Произнесени от устата на младия лекар, те го ужасиха и той прие прилагането им на практика като наказание за самия него.

С разбито сърце се отдалечи от мястото, където оказваха първа помощ, за да продължи тъжното си търсене. След миг беше повален от болката си и го чуха как вика с глас, задавен от сълзи:

– Андре! Андре!

В този момент край него минаваше с бърза крачка един вече стар човек със сив редингот и с мъхести чорапи. С дясната си ръка той се опираше на бастун, а в лявата държеше един от онези фенери, направени от свещ, закрита с намаслена хартия. Като чу Филип да стене така, мъжът разбра, че той страда, и прошепна:

– Бедният младеж!

Но тъй като, изглежда, беше дошъл тук по същата причина, отмина.

170. Мари Жозеф Жилбер Мотие, маркиз Дьо Лафайет (1757 – 1834) – френски политик, генерал. Участва във Войната за независимост на Северна Америка. Един от ръководителите на либералните монархисти по време на Френската революция. Командващ Националната гвардия – бел.ред.

171. Шарл Ламет (1757 – 1832) и брат му Александър (1760 – 1829) са видни политици, привърженици на монархията – бел.прев.

После изведнъж като че ли се упрекна, че е подминал една толкова голяма болка, без да се опита да я облекчи, и каза:

– Господине, простете ми, че смесвам моята болка с вашата, но онези, които са поразени от един и същ удар, трябва да се подкрепят, за да не паднат. От друга страна, вие можете да ми бъдете полезен. Ясно е, че търсите от дълго време, защото вашата свещ е на угасване, така че би трябвало да познавате най-злокобните места на площада.

– Тогава погледнете най-напред в голямата яма. Там ще намерите над петдесет трупа.

– Петдесет! О, пресвети Боже! Толкова жертви заради един празник!

– Толкова жертви, господине! Вече осветих хиляда лица и все още не съм открил моята сестра.

– Господине, малко вероятно е тя да се е борила срещу течението. Ще търся откъм страната на улиците. Елате с мен и ако двамата сме заедно, може би ние ще намерим нещо.

– А кого търсите вие? Вашия син? – попита Филип плахо.

– Не, господине. Едно дете, което бях почти осиновил.

– И го оставихте да дойде само?

– О, Той е младеж – осемнадесет-деветнадесет годишен, господар на постъпките си. Той поиска да дойде и аз не можах да го спра. Всъщност кой можеше да предвиди тази ужасна катастрофа! Свещта ви гасне.

– Да, господине.

– Елате с мене. Аз ще осветявам и за вас.

– И аз изпитвах подобен ужас, но тази вечер моето чиракуване свърши. Виджте, ето един младеж на шестнадесет-осемнадесет години – той е бил задушен, защото не виждам рани. Този младеж ли търсите?

Старецът с усилие доближи фенера си.

– Не, господине – каза той, – наистина не. Моят е по-млад. Косите му са черни, лицето – бледо.

– Уви, тази вечер всички са с бледи лица – отговори Филип.

– О, вижте – каза старецът, – ето ни пред Хранилището. Виджте следите от борбата, тази кръв по стените, тези парцали по решетките, тези парчета дрехи, които се развяват по оградата. А сега човек наистина не знае вече накъде да върви.

– Ах, Господи!

– Какво има?

– Едно бяло парче плат под тези трупове! Сестра ми носеше бяла рокля. Подайте ми фенера си, господине, умолявам ви.

И наистина Филип беше забелязал парче бял плат, което стисна. После го пусна, защото имаше само една свободна ръка, за да поеме фенера.

– Това е парче плат от рокля на жена, подобна на роклята на Андре. О, Андре, Андре! – провикна се той.

А после нададе разкъсващо ридание. Старецът се приближи на свой ред.

– Той е! – провикна се той, като разтвори ръце.

Това възклицание привлече вниманието на младежа.

– Жилбер! – провикна се на свой ред Филип.

– Вие познавате Жилбер, господине?

– А вие Жилбер ли търсите?

Тези две възклицания бяха нададени едновременно. Старецът докосна ръката на Жилбер – тя беше ледена. Филип разтвори жилетката на младежа, разкопча ризата му и сложи ръката си на сърцето му.

– Бедният Жилбер! – каза той.

– Скъпото ми дете! – въздъхна старецът.

– Той диша! Жив е... казвам ви, че е жив! – провикна се Филип.

– О, вярвате ли в това?

– Сигурен съм. Сърцето му бие.

– Вярно! – отговори старецът. – Помощ!

– О, да му помогнем ние, господине. Преди малко аз му поисках помощ и той ми отказа.

– Той трябва да се погрижи за моето дете! – провикна се старецът силно раздразнен. – Ще трябва да го направи. Помогнете ми, господине, да занесем при него Жилбер, помогнете ми!

– Имам само една ръка. Трябва вие да го отнесете, господине.

– Колкото и стар да съм, ще бъда силен! Хайде!

Старецът хвана Жилбер за раменете, а младежът пое краката му с дясната си ръка и те вървяха така до групата хора, събрани около хирурга.

– Помощ! Помощ! – извика старецът.

– Най-напред хората от народа! – отговори хирургът, верен на своя принцип.

– Аз нося един човек от народа – каза старецът със страст, като започна да усеща малко от това възхищение, което категоричността на младия хирург възбуждаше около себе си.

– В такъв случай, след жените! – каза хирургът. – Мъжете имат повече сили да понесат болките от жените.

– Едно просто пускане на кръв, господине – каза старецът, – едно просто пускане на кръв ще бъде достатъчно.

– А! Пак ли сте вие, господин благороднико? – каза хирургът, забелязвайки Филип.

Филип не отговори нищо. Старецът помисли, че тези думи се отнасят до него.

– Аз не съм благородник – каза той. – Аз съм човек от народа. Казвам се Жан-Жак Русо.

Лекарят нададе вик на изненада и като направи един повелителен знак, каза:

– Направете място на освободителя на човечеството! Направете място за гражданина от Женева!

– Благодаря, господине, благодаря – каза Русо.

– На вас ли се е случило нещо, господине? – попита младият лекар.

– Не, на това бедно дете, вижте!

– А, и вие като мен, и вие като мене представлявате човеколюбие!

Русо, развълнуван от този неочакван успех, само промърмори, заеквайки, няколко почти неразбираеми думи. Филип, смаян от откритието, че се намира срещу философа, от когото се възхищаваше, се отдалечи. Помогнаха на Русо да постави все още безжизнения Жилбер върху масата.

Едва сега Русо хвърли поглед върху човека, когото молеше за помощ. Беше млад човек, приблизително на възрастта на Жилбер, но у него нито една черта не напомняше за младостта му. Жълтеникавият му тен беше като у старец, увисналият му клепач разкриваше око на змия, устата му напомняше устата на епилептик по време на пристъп. Със запретнати до лактите ръкави и окървавени ръце той приличаше по-скоро на палач, който изпълнява длъжността си с удоволствие, отколкото на лекар, посветил се на тъжния си и свят дълг.

– Хайде, хайде – ще го спасим! – каза хирургът. – Но ще са необходими големи грижи – гърдите му са били смачкани.

– Остава ми само да ви благодаря, господине – каза Русо, – а също така и да ви похваля – не заради отстраняването на богатите, което правите в полза на бедните, но заради вашата преданост към бедните. Всички хора са братя.

– Дори благородниците, дори аристократите, дори богатите? – попита хирургът с поглед, който блесна изпод тежкия клепач, сякаш принадлежеше на орел.

– Дори благородниците, дори аристократите, дори богатите, когато страдат – каза Русо.

– Извинете ме, господине – каза хирургът, – но аз съм роден в Бодри, близо до Нюшател. Аз съм швейцарец като вас и следователно повече или по-малко демократ.

– Сънародник! – провикна се Русо. – Сънародник! Името ви, ако обичате, господине, името ви?

– Името е забулено в тайна, господине, име на един скромен човек, който обрича живота си на обучението, докато чака, и като вас го посвети на щастието на човечеството. Казвам се Жан-Пол Марат¹⁷².

– Благодаря ви, господин Марат – каза Русо, – но като изяснявате на този народ правото му, не го подтиквайте към отмъщение, тъй като, ако той някога си отмъсти, може би вие ще бъдете потресен от престъпленията му.

Марат се усмихна със злокобна усмивка.

– Ах, ако този ден дойде, докато аз съм жив – каза той, – ох, само да имам щастието да видя този ден!

Русо чу тези думи и се стресна от начина, по който бяха изречени, така както се стряска пътникът от първите тътени на гръмотевицата. Той взе Жилбер в ръцете си и се опита да го отнесе.

– Дръжте, господине – каза на Филип, – нямам повече нужда от моя фенер. Вземете го.

– Благодаря, господине, благодаря – каза Филип.

Той взе фенера и докато Русо поемаше пътя си за улица „Платриер“, поднови търсенето си.

– Клетият младеж! – прошепна Русо, обръщайки се и виждайки го да изчезва в пълните с тропове улици.

69.

Завръщането

Докато хилядите описани нещастия следваха едно след друго, господин Дьо Таверне се опасяваше като по чудо от всички опасности. Неспособен да окаже физическа съпротива на тази огромна сила, която помиташе всичко по пътя си, но спокоен и сръчен, той успя да се задържи в центъра на една група, която се носеше към улица „Ла Мадлен“.

172. Жан-Пол Марат (1743 – 1793) – френски политически деец, един от водачите на якобинците по време на Френската революция, лекар и публицист – бел.ред.

Тази група, мачкана в парапетите на площада, притискана в ъглите на Хранилището, оставяше по фланговете си дълга върволица ранени и убити, но макар и поизтребена, беше успяла да пренесе центъра си във от опасността.

Подобно на всички, които го заобикаляха, господин Дьо Таверне разбра, че е във от опасност. Това, което сега ще кажем, би било трудно за вярване, ако не бяхме описвали дълго характера на барона. По време на цялото това всяващо ужас пътешествие, нека Бог му прости, господин Дьо Таверне беше мислил само за себе си. Освен че не беше с нежно телосложение, баронът беше енергичен човек и по време на големите изпитания през живота си темпераментът му го подтикваше да използва думите на Цезар: „Age quod agis“¹⁷³.

Не казваме, че господин Дьо Таверне беше егоист. Да приемем просто, че беше разсеян човек. Щом веднъж стъпи върху паважа на булеварда и можеше да се движи, щом се изплъзна от смъртта и се върна към живота, щом се увери, че самият той е в безопасност, баронът нададе вик на задоволство, след който последва друг вик. Този последен вик беше по-слаб от първия, но беше все пак вик на болка.

– Дъщеря ми! – викаше той.

И около барона се образува кръг от хора, готови да съчувстват, но и да разпитват.

Но господин Дьо Таверне не разбираше народа. Той се почувства неудобно сред тези състрадателни хорица и като направи усилие да се раздели с тях, успя и за негова чест трябва да кажем, че направи няколко крачки към площада.

Но тези няколко крачки представляваха необмислено движение, водено от бащината любов, която никога не угасва съвсем в сърцето на мъжа. Разумът дойде на помощ на барона в същия миг и той се спря рязко.

Господин Дьо Таверне се успокояваше чрез силата на собствения си разум. Той най-напред стигна до извода, че Филип естествено е трябвало да спаси сестра си, а после – че е изгубил малко време да търси баща си, за да спаси и него, и че сигурно е поел пътя за улица „Кок-Ерон“, за да отведе там замаяната от преживяното Андре.

Но едва беше пристигнал на двадесет крачки от жилището си, когато Никол, застанала на пост пред прага и бърбеца с няколко клюкарки, извика:

173. „Age quod agis“ (лат.) – „Прави, каквото правиш“ – бел.прев.

– Ами господин Филип? Ами госпожица Андре? Какво стана с тях?

– О, Боже мой! – извика баронът леко развълнуван. – Но те още ли не са се завърнали, Никол?

– О, не, господине, о, не!

– Вероятно са били принудени да направят завой – отговори баронът, треперещ все повече и повече, че предположенията му, които почи- ваха на логиката, се сгромолясаха.

– Ах – ето господин Филип! – извика Никол с неопикуем ужас, тъй като Филип беше сам.

И наистина в сянката на нощта притичваше Филип – задъхан и отчаян.

– Сестра ми тук ли е? – извика той отдалеч, щом видя групата, струпана пред прага на къщата.

– О, Боже мой! – каза баронът, блед и залитащ.

– Не сме я виждали. Тя не е тук, господин Филип. О, Боже мой, Боже мой! Клетата госпожица! – извика Никол, избухвайки в ридания.

– И ти се върна?! – каза баронът с несправедлив гняв, като се имат предвид тайните на логиката му, с които ние запознахме нашия читател.

Вместо отговор Филип се приближи, показва кървящото си чело и счупената си ръка, която висеше като изсъхнал клон до тялото му.

– Уви! – въздъхна старецът. – Андре, бедната ми Андре!

И той падна върху долепената до вратата каменна пейка.

– Ще я намеря – жива или мъртва! – провикна се Филип с мрачен вид.

И той пое отново своя път с трескава бързина. Именно тогава той среща на полето на смъртта, което ние посетихме, Русо, Жилбер и страшния хирург, който целият в кръв приличаше повече на демона от ада, предвождал сечта, отколкото на добрия гений, дошъл да дава помощ.

Най-после, при първите отблясъци на деня, които оцветяваха в бяло изтока, Филип, изтощен, готов да падне самият той сред труповете, които не бяха толкова бледи, колкото него, усети, че му се вие свят. Надявайки се подобно на баща си, че Андре се е завърнала или е била отведена вкъщи, Филип пое отново пътя за улица „Кок-Ерон“.

Отдалече той забеляза на вратата същата група, която беше оставил. Той разбра, че Андре не се е появявала, и се спря. От своя страна баронът също го видя.

– Е, и какво? – извика той на Филип.

– Как? Сестра ми още ли я няма? – попита той.

– Уви! – извикаха едновременно баронът, Никол и Ла Бри.

Филип се строполи върху каменната пейка, а баронът нададе вик. В този момент една карета се появи в края на улицата, приближи се тежко и се спря срещу входа на къщата. През вратичката се виждаше жена с отпусната върху рамото си глава. Тя сякаш беше припаднала. Филип, събуден внезапно от това видение, скочи на крака. Вратичката на каретата се отвори и от нея слезе един мъж, който носеше безжизнената Андре в ръцете си.

– Мъртва! Тя е мъртва! Носят ни я! – простена Филип, като падна на колене.

– Не ми се вярва, господа – отговори спокойно мъжът, който носеше Андре. – Мисля, че госпожица Дьо Таверне е само припаднала.

– О, магьосникът, магьосникът! – провикна се баронът.

– Господин барон Дьо Балзамо! – прошепна Филип.

– Господине – отговори Балзамо, без да се учуди, – вие разбирате добре затруднението ми. Не знаех адреса на госпожица сестра ви и накарах моите хора да я отнесат у госпожа маркизата Дьо Савини, една от моите приятелки, която живее до кралските конюшни. Тогава това смело момче, което виждате и което ми помагаше да носим госпожицата... Елате, Контоа! – Балзамо придружи последните си думи със знак и един мъж в кралска ливрея излезе от фиакъра. – Тогава – продължи Балзамо – това смело момче, което работи в кралските екипажи, позна госпожицата и се сети, че я е закарал една вечер от Ла Мюет до вашия дом. Госпожицата дължи тази щастлива среща на приказната си красота. Накарах го да се качи с мене в каретата и имам щастието да ви я доведе с цялото уважение, което ѝ дължа. Госпожица Дьо Таверне е по-малко пострадала, отколкото вие смятате.

И той довърши думите си, като я подаваше с най-почтителни обноси в ръцете на баща ѝ и на Никол. Баронът усети за първи път през живота си една сълза в края на клепача си и вътрешно учуден от тази си чувствителност, я остави да потече открито по набръчканата му буза.

Филип подаде здравата си ръка на Балзамо.

– Господине – каза му той, – вие знаете адреса и името ми. Ще очаквам с нетърпение възможността да ви се отплатя за услугата, която току-що ни направихте.

– Аз изпълних дълга си, господине – отговори Балзамо. – Нима не ви дължах това заради вашето гостоприемство?

И като поздрави, веднага направи няколко крачки, за да се отдалечи, без да пожелае да отговори на предложението на барона да влезе

вътре.

Но като се обърна, добави:

– Извинете ме. Забравих да ви дам адреса на госпожа маркизата Дьо Савини. Домът ѝ се намира на улица „Сен Оноре“, близо е до Фьонан... Казвам ви това, в случай че госпожица Дьо Таверне сметне за необходимо да я посети.

В тези обяснения, в това уточнение на подробностите, в това натрупване на доказателствата имаше деликатност, която трогна дълбоко Филип и дори барона.

– Господине – каза баронът, – дъщеря ми ви дължи живота си.

– Зная, господине, и това ме прави горд и щастлив – отговори Балзамо.

И този път, следван от Контоа, който отказа да вземе кесията на Филип, Балзамо се качи в каретата и изчезна. Почти в същия миг, сякаш заминаването на Балзамо сложи край на припадъка на младото момиче, Андре отвори очи. Остана още няколко мига мълчалива, замаяна, с блуждаещ поглед.

– Боже мой! – прошепна Филип. – Да не би Бог да ни я връща наполовина. Дали не е полудяла?

Андре сякаш разбра тези му думи и поклати глава. И все пак тя остана безмълвна, като че ли под властта на някакво опиянение. Тя се изправи и протегна едната си ръка към улицата, в посоката, в която беше изчезнал Балзамо.

– Хайде, хайде – каза баронът. – Помогни на сестра си да се прибере, Филип.

– Филип!... Татко! – проговори тя.

– Тя ни познава, познава ни! – провикна се Филип.

– Разбира се, че ви познавам, но какво се е случило, Боже мой!

Останала сама с Андре, Никол я съблече и я сложи в леглото. Завръщайки се в своята стая, Филип откри лекар, когото предвидливият Ла Бри беше отишъл да търси в мига, когато изчезна тревогата им за Андре. Лекарят прегледа ръката на Филип. Тя не беше счупена, а само изкълчена. Едно сръчно притискане върна рамото в ставата от която беше излязло.

След това Филип, все още неспокоен за сестра си, заведе лекаря до леглото на Андре. Лекарят измери пулса на Андре, вслуша се в дишането ѝ и се усмихна.

– Сънят на сестра ви е спокоен и чист като съня на дете – каза той.

– Оставете я да поспи, господине, няма какво друго да се прави.

Що се отнася до барона, вече успокоен за сина си и за дъщеря си, той отдавна спеше.

70. Господин Дьо Жюсю

Ако се пренесем отново в къщата на улица „Платриер“, където господин Дьо Сартин изпрати своя агент, ще открием сутринта на 31 май Жилбер, изтегнат върху един дюшек в стаята на Терез, а около леглото му – Терез и Русо с мнозина от техните съседи да наблюдават този зловещ подарък от голямото събитие, заради което Париж все още потрепваше от ужас.

Жилбер, блед и окървавен, беше отворил очи и веднага бе дошъл в съзнание.

– Страдате ли, приятелю? – попита го Русо, като пое ръката му със загриженост.

– О, кой ли ме е спасил? – попита Жилбер.

– Онова, което ви спаси, детето ми, е, че вие не бяхте още мъртъв. А този, който е помислил за вас, е онзи, който мисли за всички.

– Сега – каза той на Терез – вие можете да сложите това клето дете да спи. Тук. В моето легло.

Жилбер чу това, но крайната слабост му пречеше да отговори веднага. Той направи върховно усилие и като отвори очи, каза:

– Не! Не тук – горе!

– Искате да се върнете в стаята си ли?

– Да, да. Моля ви.

– Жак! – извика Терез.

– Да не би някой принц да е дошъл на свой ред да види и мене? – каза Жилбер с бледа усмивка.

– Жак! – продължи да вика Терез, като се приближаваше.

– Е, добре, кажете какво искате от мене?

Терез се появи.

– Долу е господин Дьо Жюсю – каза тя, – който, научавайки, че са ви видели там през нощта, идва да се осведоми дали не сте ранен.

– Добрият Жюсю – каза Русо. – Чудесен човек като всички, които по вкус или по необходимост са близо до природата – извор на всички добрини! Стойте спокоен, Жилбер, не се движете, ще се върна.

Русо излезе.

Но той едва беше излязъл, когато Жилбер, надигайки се колкото можеше, се завлече до прозорчето, откъдето се виждаше прозорецът на Андре.

Беше мъчително за един младеж без сили и почти без разсъдък да се покачи върху табуретката, да повдигне рамката на прозорчето и да се хване за края на покрива. Все пак Жилбер успя. Но ръката му потрепери, очите му се замъглиха и на устните му се появи кръв и той падна тежко върху перваза.

В този миг вратата на тавана се отвори отново и Жан-Жак влезе, водейки господин Дьо Жюсю, към когото отправяше хиляди любезности.

– Ето, че ви идваме на посещение, малки ми Жилбер – каза Русо, гледайки към леглото. – А, къде е той, Боже мой! Станал е клетникът.

И като видя, че рамката е отворена, Русо се канеше да се впусне в бащинско гълчене. Жилбер се надигна с мъка и с почти угаснал глас каза:

– Имах нужда от въздух – каза той.

Нямаше как Русо да се кара, защото страданието беше изписано по промененото лице на Жилбер.

– Наистина – прекъсна го господин Дьо Жюсю. – Тук е ужасно горещо. Да видим, млади човече, пулса ви. Аз също съм лекар.

Сръчният анатом опипа костите, прегледа диафрагмата, като слушаше внимателно.

– В основата си нещата са добри. Но кой ви притисна с такава сила в ръцете си?

– Уви, господине! Това беше Смъртта – каза Жилбер.

Русо изгледа младежа с учудване.

– О, вие сте премазан, детето ми, сериозно наранен, но с укрепващи лекарства, въздух и свободно време всичко това ще изчезне.

– О, без свободно време – не мога да си го позволя – каза Жилбер, като гледаше Русо.

– Какво иска да каже? – попита господин Жюсю.

– Жилбер е усърден работник, уважаеми господине – отговори Русо.

– Но – възрази господин Дьо Жюсю, който съзерцаваше с най-жив интерес изразителното и фино лице на Жилбер – колкото и горд да е човек, не би могъл да направи повече от възможното... Вярвате ли, че сте в състояние да работите, щом, за да отидете до това прозорче, сте паднали посред пътя?

– Вярно е – каза Жилбер, – чувствам се слаб, знам го.

– Е, добре, тогава починете си, най-вече психически. Вие сте гост на човек, на когото всички разчитат с изключение на вас.

Русо, твърде щастлив от тази фина проява на възпитание от такъв важен господин, взе ръката му и я стисна.

– И освен това – добави господин Дьо Жюсю – за вас ще се грижат нежно и бащински кралят и принцовете.

– За мене? – извика Жилбер.

– За вас, бедната жертва на тази нещастна вечер. Господин дофинът, като научи новината, нададе покъртителни викове. Госпожа дофината, която се готвеше да замине за Марли, остава в Трианон, за да бъде по-полезна при оказване на помощ на пострадалите.

– Наистина ли? – попита Русо.

– Да, скъпи ми философе, и тук не се говори за нищо друго освен за писмото, написано от дофина на господин Дьо Сартин. То е едновременно наивно и трогателно. Дофинът получава две хиляди екю месечна издръжка. Тази сутрин издръжката му се бавеше. Принцът се разхождаше съвсем разстроен. Пита много пъти за ковчезника и когато му донесоха парите, той ги изпрати веднага в Париж, придружени с два реда за господин Дьо Сартин, който сподели това с мене веднага.

– А! Вие сте се виждали днес с господин Дьо Сартин? – каза Русо с безпокойство или по-скоро с недоверие.

– Да, идвам оттам – отговори господин Дьо Жюсю, малко смутен. – Ходих да му искам семена – добави той бързо. – А госпожа дофината ще остане във Версай, за да се грижи за болните и ранените.

– Болните и ранените ли? – попита Русо.

– Да, господин Жилбер не е единственият пострадал. Сред ранените и жертвите има хора не само от народа, но и от аристокрацията.

Жилбер слушаше жадно и с неизразимо безпокойство. Струваше му се, че всеки момент прочутият ботаник ще произнесе името на Андре.

Господин Дьо Жюсю стана.

– Ето, че прегледът привърши! – каза Русо.

– И отгук нататък нашата наука не е необходима за този болен – въздух и леки движения и разходки в горите. А, сякаш да забравя!

– Какво по-точно?

– Следващата неделя организирам в гората на Марли събиране на растителни видове. Ще ме придружите ли, прочути ми колега?

– О! – каза Русо. – Кажете по-скоро, че съм ваш недостоен

почитател.

– Ето един хубав случай да се поразходи и нашият ранен... Доведете го и него.

– Толкова далеч?!

– Всъщност – на две крачки. Каретата ми ще ме отведе до Буживал, аз ще ви взема с мен... Ще се изкачим до Люсиен по Пътя на принцесата, така ще стигнем до Марли. Там ботаниците се спират на всяка крачка, нашият ранен ще носи съгъваемите столчета. Ние ще събираме билки, а той ще се забавлява.

– О, какъв любезен човек сте вие, скъпи ми учени приятелю! – възкликна Русо.

– Нека да го направим и аз ще имам полза от това. Зная, че вие готвите сериозен труд върху мъховете, а аз в тази област все още съм новак. Вие ще ме учите.

– Да, тогава до неделя, до хубавия излет. Струва ми се, че съм на петнадесет години. Радвам се предварително на щастието, което ще изпитам – отговори Русо с детинска радост.

– А вие, малки ми приятелю, възстановете се дотогава.

Жилбер смотолевия някаква благодарност, която господин Дьо Жюсъо не чу. И двамата ботаници оставиха Жилбер с мислите му или по-скоро с неговите страхове.

71.

Завръщане към живота

Докато Русо смяташе, че напълно е успокоил болния, Терез разказваше на всичките си съседки, че благодарение на предписанията на учения лекар, господин Дьо Жюсъо, Жилбер е в пълна безопасност. Като знаеше, че момъкът е влюбен и като го изненада, че не спазва лекарските препоръки, Русо беше решил, че Жилбер ще допусне същите грешки, ако има премного свобода.

И Русо като добър баща на семейство беше затворил по-грижливо от обикновено катинара на тавана на Жилбер, позволявайки му *in petto*¹⁷⁴ да отиде до прозореца, но не му даваше да излезе.

Жилбер си даваше сметка, че след като Русо го беше заключил, изкушението да излезе през вратата, за да види госпожица Дьо Таверне,

174. *in petto* (итал.) – мислено – бел. прев.

беше осуетено.

Всъщност входът на павилиона беше откъм „Кок-Ерон“, а Жилбер, затворен на улица „Платриер“, не можеше да се добере до никоя друга улица и следователно не му беше и необходимо да отваря вратата. Оставаша прозорците. Таванското прозорче гледаше към стена, висока четиридесет и осем стъпки. Човек не би поел риска да се спусне по нея, ако не е пиян или луд. Да счупи катинара! Лесно е да се направи, но нямаше да му остане никаква надежда за връщане в гостоприемния дом.

След като прегледа тръбата, след като откачи връвчиците, висящи по стените, и ги измери, след като премери и височината на око, Жилбер се почувства силен и решителен.

Той сплете така въженцата, че да се получи здраво въже. Опита силите си, като увисна на една греда в мансардата, и щастлив, че нито веднъж не повърна кръв, докато траеше упражнението, той реши, че ще предприеме излизането още същата нощ.

За да заблуди по-успешно господин Жак и Терез, той се престори на болен и лежа в леглото до два часа, до момента, в който, след като се беше наобяждал, Русо тръгваше на разходка и се връщаше чак вечерта. Жилбер съобщи, че ще спи чак до сутринта на другия ден.

Русо отговори, че тъй като ще вечеря в града, е щастлив да види Жилбер в такова добро разположение на духа. Разделиха се с уверения за взаимно уважение. След като Русо излезе, Жилбер развърза връвчиците и ги сплете за всеки случай.

Той опипа пак тръбата и керемидите и започна да дебне в градина-та. Това продължи чак до вечерта.

72.

Разходка по покрива

И така Жилбер се беше подготвил за нашествие във вражеската градина, както наум наричаше къщата на Таверне. Някой хвърли камък през оградата на градината и удари косо стената на къщата. Жилбер веднага видя нещо, което се свързваше непосредствено със случилото се току-що. Някой отваряше внимателно един от капациите на прозорците на партера и през открития капак се появи сънливото лице на Никол.

Като видя Никол, Жилбер отскочи обратно в стаята, без обаче нито за миг да изпусне из очи обезпокоеното младо момиче.

Там Никол вдигна ръце, за да откачи дантелите, изпусна една от

тях, повдигна я бавно и тогава взе камъка. Жилбер все още не разбираше нищо, но това беше ни повече, ни по-малко една бележка, която Никол току-що беше получила завита около един камък.

„Добре – каза си Жилбер, – разбирам. Писъмце и среща. Никол не си губи времето. Значи си има нов любовник?“

Жилбер вече не се страхуваше от друго освен от едно – неподвиженото завръщане на Русо. Жилбер си помисли, че ще намали гнева му с помощта на бележка, която остави на масичката и адресира до философа. Ето какво пишеше в нея:

Мой скъпи и прочути покровителю,

Не си изграждайте лошо мнение за мен, ако противно на вашите препоръки или дори на вашите заповеди аз съм си позволил да изляза. Няма да се забавя, освен ако не ме сполети някакво нещастие подобно на онова, което ме сполетя наскоро, но въпреки този риск и дори при още по-голям аз трябва да изляза от стаята за два часа.

Изведнъж Жилбер си даде сметка, че диша трудно, че внезапни капчици пот избиват по челото и по гърдите му – сигурни признаци за слабост и липса на сила. Но моментът беше настъпил. Жилбер нави малкото въже около врата си и с разтуптяно сърце започна да се изкачва по капандурата, като се улови здраво за корнизата. И така, изкачвайки се постепенно, Жилбер се придвижваше по покрива и това продължи две минути или цяла вечност.

Но все пак времето напредваше за голямо отчаяние на Жилбер.

На първия етаж той откри оловната тръба, готова да поеме въжето му. Завърза го с подвижен възел, качи се върху прозореца и започна бавно да се спуска. Беше вече увиснал между тръбата и земята, когато в градината под него отекнаха забързани стъпки. Той има време да се извърне, вкопчвайки се във възлите, и да погледне кой беше този злополучен гост. Беше мъж.

Понеже идваше откъм вратичката, Жилбер не се усъмни нито за миг, че това е точно щастливецът, очакван от Никол. На Жилбер му се стори, че разпознава прочутия Бозир, полицейския пристав, с когото Никол се беше запознала в Таверне.

Стигнал до земята без никакво произшествие, Жилбер не пресече градината по диагонал, а тръгна покрай стената на сградата, стигна до нисък зид, премина наведен и стигна, без да го забележат, до вратата,

оставена отворена от Никол.

Оттам, прикрит под едно огромно пълзящо растение, което се изкачваше чак до вратата и я обгръщаше цялата, огледа първото помещение. То беше просторно предверие и както беше предвидил, в него нямаше никого.

От това предверие можеше да се мине във вътрешността през две врати – едната беше затворена, а другата – отворена. Жилбер разбра, че отворената беше вратата за стаята на Никол. Той влезе бавно в нея, протягайки ръце напред от страх да не се блъсне в нещо, тъй като в нея изобщо нямаше светлина.

Жилбер долови слаб глас в осветеното помещение. Беше гласът на Андре и кръвта нахлу в сърцето му. Отговаряше й друг глас и това беше гласът на Филип. Младежът се осведомяваше загрижено за здравето на сестра си.

Жилбер, който беше нащрек, направи няколко крачки и застана зад една колона, върху която имаше някакъв бюст.

73.

Братът и сестрата

Жилбер виждаше Андре. Филип седеше на пода до шезлонга, с гръб към Жилбер. Ръката му все още се крепеше на превръзка и не трябваше да се движи. Андре ставаше от леглото си за първи път, а Филип за първи път беше напуснал стаята си.

Както казахме, Жилбер слушаше и гледаше, защото през полуотворената врата можеше да долови всяка дума от разговора им.

– Хайде, хайде, Андре! Кураж! Чистият въздух и красивите цветя ще ви възстановят силите и след осем дни вие ще можете спокойно да посетите госпожа дофината, която – както ми съобщиха – се осведомява с много загриженост за вашето състояние.

– Да, Филип. Надявам се, че това ще стане, защото госпожа дофината е наистина много благосклонна към мен.

Като каза това, Андре внезапно се впусна назад, допря ръка до гърдите си и затвори хубавите си очи. Жилбер направи крачка напред и протегна ръце.

– Боли ли ви нещо, сестричке? – попита Филип, като взе ръката й.

– Да. Имам болки. От време на време кръвта се качва в слепоочията ми и тупти. А понякога ми причернява пред очите и сърцето ми сякаш

спира.

– А знаете ли, че аз всъщност още не съм разменил и дума с вас по повод на това невероятно избавление от катастрофата – продължи Филип, като се приближи до сестра си, за да придаде повече значение на този въпрос.

– А аз си мислех – каза младото момиче, – че при моето завръщане са ви дали необходимите разяснения. Баща ми ме уведоми, че те напълно го удовлетворяват.

– Но начинът, по който сте била спасена. Разкажете ми за това, Андре.

Младото момиче направи усилия, за да отговори.

– Боже мой! Разбрах, че иде и моят ред да бъде премазана, унищожена. Можех почти с точност да изчисля още колко секунди ми оставаха. Полупримряла и полуобезумяла, вдигнах ръце към небето за последна молитва и видях блестящия поглед на един човек, който сякаш управляваше цялата тълпа, а тълпата сякаш доброволно му се подчиняваше.

– И този човек беше граф Жозеф Балзамо?

– Е, добре! Стори ми се, че този човек е над бедствието, човешките болки не могат да го достигнат. По погледа му разбрах, че иска и може да ме спаси. Тогава стана нещо странно – аз бях изтощена, полумъртва, смазана, но изведнъж някаква непозната, непреодолима и тайнствена сила ме повдигна и понесе към него. Сякаш невидими ръце ме носеха над тази мелница, в която се гърчеха и умираха толкова нещастници, сякаш тези ръце ме връщаха към въздуха и към живота. О, разбираш ли, Филип – продължи Андре с известно въодушевление, – сигурна съм, че именно погледът на този човек ме издигаше нагоре. Щом докоснах ръката му, бях вече спасена.

– Уви! – прошепна Жилбер. – Тя е видяла само него, но не и мене, умирация в краката й!

И той избърса плувналото си в пот чело.

– Така е. Било е почти полунощ! – продължи Филип. – И как стана така, че се прибрахте тук чак в три часа? Този мъж ви взе на ръце, така ли!

– На ръце ли? – Повтори Андре, като се изчерви. – Не си спомням добре. Знам само, че ме изтръгна от тълпата. А пък допирът на ръката му предизвика у мен същото усещане както в Таверне – щом ме докосна, аз припаднах отново или по-скоро отново заспах, тъй като преди припадък човек изпитва болка, а аз усетих само благотворното влияние

на съня.

А Жилбер поглъщаше всяка дума на Андре, защото знаеше, че поне до този момент всяка дума беше истина.

– Когато дойдох на себе си – продължи младото момиче, – разбрах, че се намирам в богато обзаведен салон. От двете ми страни бяха застанали една камериерка и една дама. Те не изглеждаха обезпокоени, защото, щом отворих очи, ми се усмигнаха приветливо.

– А знаете ли колко часът беше, Андре?

– Биеше дванадесет и половина.

– О! – промълви младежът, като си поотдъхна. – Продължавайте, Андре, продължавайте.

– Благодарих на двете жени за грижите им и като знаех колко ще се безпокоите, поисках да ме откарат у дома веднага. Тогава те ми обясниха, че графът е отишъл отново на мястото на нещастieto, за да помогне и на други ранени, но че щял да се върне и да ме откара у дома. И наистина, към два часа след полунощ чух, че по улицата се приближава карета. Обхвана ме познатият трепет, който съпътства винаги появата на този човек. Разлюлях се и паднах замаяна. Тогава са ме свалили по стълбата, настанили са ме във фиакъра и са ме довели тук. Ето всичко, което си спомням, братко...

– Благодаря, скъпа сестричке, благодаря. Ще посетя маркиза Дьо Савини и лично ще ѝ изкажа благодарността си, а сега имам един последен въпрос, който е от второстепенно значение. Видяхте ли по време на нещастieto нечие познато лице?

– Наистина – каза Андре, като се помъчи да си припомни нещо, – в момента, когато се разделихме с вас, Жилбер беше на десет крачки от мене.

– Видяла ме е – промълви Жилбер.

– Питам, защото докато ви търсех, Андре, намерих горкия младеж. Беше само ранен. Спасиха го и се надявам, че ще се оправя. Странното е – продължи Филип – и именно затова ви говоря за него, че намерих в сгърчената му ръка парче от вашата рокля. Не го ли зърнахте в последния момент?

– В последния момент, Филип, аз видях толкова ужасени и изплашени лица, лица, които изразяваха болка, егоизъм, любов, състрадание, алчност и цинизъм. Възможно е да съм видяла и този клетник, но не си спомням.

– Но все пак това откъснато от вашата рокля парче плат... а то е наистина от нея, защото аз го проверих с Никол и тя...

– И вие ѝ казахте причината, поради която я разпитвате, така ли? – попита Андре, като си припомни странния разговор с Никол в Таверне по повод на същия този Жилбер.

– О, не! Но все пак това парче плат беше в ръката му. Как ще обясните това?

– О, Боже мой! – каза Андре със спокойствие, което контрастираше неопишуемо със силно биещото сърце на Жилбер. – Ако е бил близо до мене в момента, когато аз съм се издигала нагоре, привлечена от погледа на онзи човек, той се е вкопчил в мен, за да се възползва като удавник, който се вкопчва в плувец.

– О! – въздъхна Жилбер с мрачно презрение, като чу предположението на младото момиче. – Какво недостойно тълкуване на моето себеотрицание! Ето какво мнение имат за нас, хората от народа, аристократите! О! Колко прав беше господин Русо! Ние имаме повече стойност от тях – сърцето ни е по-чисто, а ръцете – по-силни.

После той направи движение напред, за да чуе докрай разговора между Андре и брат ѝ, от който за миг размисълът му го беше изтръгнал. Внезапно той чу шум зад себе си.

– Боже мой! – прошепна Жилбер. – В преддверието има някой.

И чувайки приближаващи се стъпки, той бутна вратата на тоалетната стая и се вмъкна в нея.

– Ах, няма ли я тази глупачка Никол? – чу се гласът на барон Дьо Таверне, който влезе при дъщеря си, като почти докосна пътъм Жилбер с полите на дрехата си.

– Сигурно е в градината – каза Андре със спокойствие.

– Ех, деца! Колко далеч е улица „Кок-Ерон“ от Версай, когато, вместо човек да отиде там с хубава дворцова карета, е принуден да се влачи с бричка, теглена само от един кон. Нищо, все пак се срещнах с госпожа дофината.

– Значи вие идвате от Версай, татко? – попита Андре.

– О, принцесата бе така добра да ме повика, след като е научила какво се е случило с дъщеря ми. Нейно кралско величество благоволи да ми обещае, че щом Андре се съвземе напълно, ще я повика при себе си в Малкия Трианон. Избрала е този дворец за своя резиденция и се готви да го обзаведе според вкуса си.

– Аз – в двореца? – попита Андре плахо.

– Дворецът ли?! – каза си Жилбер едновременно разгневен и отчаян. – Дворецът – с други думи върхът, до който аз не мога да се изкача, пропаст, която не мога да преодоляя... Няма да виждам повече Андре!

Тя е изгубена за мен! Изгубена е!

– Ние нямаме – възразяваше в това време Андре на брат си – нито пари, нито образование, които биха ни позволили да живеем в подобен дворец. Какво ще правя аз, едно бедно момиче, сред толкова бляскави дами?

– Пак глупости! – възрази баронът, като смръщи вежди. – Наистина не разбирам защо близките ми винаги се стараят да принизят всичко, което правя, или да попречат на всичко, което ме засяга! Незабележителни ли?! Наистина, госпожице, вие не сте с ума си! Умеете да разговаряте, а това ще се хареса на граф Д'Артоа и граф Дьо Прованс. Не само ще бъдете добре посрещната, но и... обожавана.

Андре сведе очи, а Филип взе ръката ѝ.

– Господин баронът има право.

– Да, но Трианон е малък – възрази гордата Андре, която ставаше неотстъпчива, когато някой упорстваше с нея.

– Трианон ще бъде винаги достатъчно голям, за да предложи една стаичка на господин Дьо Таверне. Човек като мен може да живее навсякъде – каза баронът със скромност, която означаваше, че умее да се настани навсякъде.

Не особено доволна от възможността да живее близо до баща си, Андре се обърна към Филип.

– Сестричке – каза той, – вие няма всъщност да бъдете част от придворните. Просто, вместо да ви настани в някой манастир и да плати таксата за него, госпожа дофината е предпочела да ви задържи близо до себе си и да ви отличи.

– Добре. Ще отида там, татко.

– Между другото как сте с парите, Филип?

– Ако вие сте в нужда, татко, нямам достатъчно, за да ви дам! – отговори младежът. – Но, ако вие ми предлагате пари, напротив, ще ви отговоря, че имам достатъчно за себе си.

– Вярно, забравих, че си философ – каза баронът, като се заливаше от смях. – А ти, Андре, и ти ли мислиш по същия начин, и ти ли не искаш нищо? А имаш ли нужда от нещо?

– Не бих искала да ви притеснявам, татко.

– О, но ние вече не сме в Таверне. Кралят нареди да ни предоставят петстотин луидора... на кредит, така каза Негово величество. Така че помисли за тоалетите си, Андре.

– Благодаря, татко – отговори радостно младото момиче.

– А сега лека нощ, братко! – каза Андре. – Смазана съм от умора. За

първи път говоря толкова дълго. Лека нощ, Филип, скъпи мой!

И Андре подаде ръка на младежа, който сложи върху нея братска целувка, но братското чувство бе примесено с уважение, което Филип винаги бе изпитвал към сестра си. После той тръгна по коридора, като докосна вратата, зад която се беше скрил Жилбер.

– Искате ли да извикам Никол? – попита Филип, отдалечавайки се.

– Не, не – извика Андре, – ще се справя сама. Сбогом, Филип.

74.

Събитията, които Жилбер беше предвидил

Като остана сама, Андре се надигна от шезлонга си и по тялото на Жилбер премина тръпка.

Младото момиче застана право и започна да сваля от косите си фуркет след фуркет с белите си като алабастър ръце. Лекият пеньоар, който обвиваше тялото ѝ, постепенно се изхлузи от раменете ѝ и разкри изящна шия и прекрасни гърди, в които сърцето ѝ биеше все още неспокойно. Вдигнатите ѝ над главата ръце образуваха кръг, усилието я принуждаваше да се прегъва в кръста, а нежната ѝ шия потрепваше под батистата.

Жилбер се канеше да прекрачи прага на Андре и да извика с всички сили:

– Да, ти си красива, красива си! Но не бъди толкова горда с хубостта си, защото я дължиш на мен. Аз спасих живота ти!

Жилбер реши да се втурне навън, но след влизането си баронът бе затворил вратите на павилиона. В момента, когато той влизаше в стаята на Никол, тя самата вече се приближаваше към къщата. Жилбер чу стъпките ѝ по пясъка и имаше време само колкото да се скрие в мрака, за да не го забележи младото момиче. Никол затвори входната врата, прекоси предверието и се втурна по коридора лека като птичка.

Тогава Жилбер се добра до предверието и се опита да излезе навън. Но след като беше дотичала и припряно беше извикала: „Ето ме, ето ме, госпожице. Идвам. Само да затворя вратата“. Никол не само беше завъртяла два пъти ключа, но и го беше пхнала в джоба си.

Така че Жилбер се опита безуспешно да отвори вратата, а после прибягна и до прозорците, които пък бяха покрити отвън с решетки. След още пет минути, прекарани в напразно проучване на възможностите, Жилбер разбра, че не може да излезе. Тогава младежът се сви в един

тъгъл и реши да принуди Никол да му отвори вратата.

След малко Андре я освободи. Никол подпъкна завивката на господарката си, намали лампата, сипа разхладителна напитка в една сребърна чаша, поставена върху мраморно бялата нощна масичка, пожела нежно лека нощ на Андре и излезе на пръсти от стаята. После прекоси бързо стаята си и се приближи до водещата към градината врата.

Жилбер отгатна намеренията на Никол и за миг се запита кое беше по-разумно – да се издаде или пък да се шумгне внезапно покрай камериерката в мига, когато тя отваря вратата, и бързо да побегне. В такъв случай щяха да го видят, без да го познаят. Щяха да го вземат за крадец. Никол щеше да се развика за помощ, преди той да стигне до въжето, а дори и да стигнеше до него, щяха да го видят как се катери.

Ето защо, щом Никол застана пред вратата за градината, Жилбер излезе от тъмнината, където се беше скрил, и се появи пред младото момиче, целият облян от проникващата през прозорците лунна светлина. Никол се канеше да извика, но за миг тя взе Жилбер за друг човек и промълви след първия пристъп на уплаха:

– А, вие ли сте? Колко сте непредпазлив?

– Да, аз съм – отвърна Жилбер тихо. – Само че не вдигайте шум заради мен, както не го направихте и заради другия!

Никол го позна.

– Жилбер! – провикна се тя. – О, Господи!

– Помолих ви да не викате – каза студено младежът.

– Дошли сте да видите госпожица Андре. Вие сте влюбен в нея, но тя за щастие не ви обича. Пазете се да не ви издам...

– Опитай се – каза Жилбер, като се усмихна.

– А какво ще стане, ако кажа на госпожицата, на господин Филип и на господин барона, че съм ви видяла тук?

– Ще се случи това, което ти каза, но няма да ме изпъдят, тъй като, благодаря на Бога, вече съм изгонен, а ще ме преследват като див звяр. Но ти ще бъдеш изгонена, Никол.

– Внимавайте, господин Жилбер! – каза Никол заплашително. – Когато са ви открили на площад „Луи XV“, са намерили в ръцете ви парче плат от роклята на госпожицата.

– Внимавайте, Никол! Могат случайно и да се запитат защо, докато се преструвате, че простирате дантели, вдигате от земята хвърлени през оградата камъни.

– Не е по-голямо престъпление това, че получавам бележки, от факта, че сте се промъкнали тук, когато госпожицата се съблича! Е, какво

ще кажете, господин Жилбер!

– Ще кажа, госпожице Никол, че то се равнява на престъплението, което извърши послушно момиче като вас, като пъкна ключовете под малката градинска врата.

Никол изтръпна.

– Жилбер! Жилбер!

– А, ето какво нещо била добродетелта, искам да кажа добродетелта на госпожица Никол! Ако намирате, че съм постъпил зле, като съм влязъл в стаята ви, госпожице Никол, докато...

– Но, господин Жилбер!

– Кажете на госпожицата, че съм влюбен в нея, аз пък ще твърдя, че сега съм влюбен във вас. Тя ще ми повярва, защото имахте глупостта да й кажете това в Таверне. После ще ви прогонят оттук. И вместо да отидете с госпожицата при дофината в Трианон, където бихте могли да кокетирате с богати и красиви благородници, което вие няма да пропуснете да направите, ще се наложи да заживеете с вашия възлюбен господин Дьо Бозир, а той е само един полицейски пристав или, с други думи, обикновен военен. Хубав провал, Никол! Наистина! Ето докъде ви доведе вашата амбиция! Никол – любовница на един френски гвардеец!

– Имайте милост, господин Жилбер! – каза Никол. – Не ме гледайте така. Очите ви проблясват зловещо в мрака.

– В такъв случай – каза Жилбер повелително – отворете ми вратата, Никол, и нито дума за всичко това! Вървете в парника, върнете се при скъпия господин Дьо Бозир и останете с него десет минути повече, отколкото възнамерявахте първоначално. Давам ви награда за вашата дискретност.

– А за какво са ви тези десет минути? – попита разтреперана Никол.

– За да се измъкна оттук. Вървете, госпожице Никол, вървете де! И като жената на Лот¹⁷⁵, чиято история ви разказах по време на една от нашите срещи, които ми определяхте в купите сено, не се обръщайте назад, защото ще ви се случи нещо по-лошо от това да се превърнете в статуя. Хайде махайте се, красива сладострастнице, нямам какво повече да ви кажа!

Скоро от съзнанието на Жилбер изчезнаха всички – и баронът, и Филип, и Никол, и Бозир. В спомена си той виждаше само как полуголата Андре с вдигнати в кръг над главата ръце сваля един след друг

175. Лот – библейски герой, чиято жена въпреки Божията забрана погледнала назад и се превърнала в статуя от сол – бел.прев.

фуркетите от косата си.

Събитията, които току-що описахме, станаха в петък вечерта. А разходката в горите на Люсиен, на която Русо се радваше толкова много, трябваше да се състои на по-другия ден.

75.

Събирачите на билки

Жилбер беше станал безразличен към всичко, откакто научи за скорошното отпътуване на Андре за Трианон. Той прекара целия следващ ден облегнат на капандурата.

Толкова очакваната неделя най-после дойде.

Философът беше нетърпелив като дете и неведнъж, щом чуеше шум от колела, заставаше до прозореца, за да види дали не пристига каретата на господин Дьо Жюсю. Най-после той забеляза една, която намали ход и спря пред вратата. Каретата беше лакирана, конете ѝ с богата амуниция, а едрият кочияш – напудрен. Русо веднага изтича при Терез:

– Ето го, ето го, идва!

А после припряно се обърна към Жилбер:

– Бързо, Жилбер, бързо! Каретата ни чака.

Господин Дьо Жюсю беше намазан с помада, напудрен и свеж като пролетта. Разкошната му горна дреха беше от раиран индийски сатен в лепеносив цвят, рединготът – от светлолилава тафта, чорапите – от тънка бяла коприна. Прекрачвайки прага на Русо, той изпълни стаята с благоуханен парфюм, който Терез вдъхна, без да прикрива възхищението си.

– Колко сте красив! – възкликна Русо, като нарочно гледаше Терез и ѝ сочеше с очи разликата между своя скромнен костюм и обемистите си ботанически принадлежности и елегантния костюм на господин Дьо Жюсю.

– О, не, просто се страхувам от горещината! – каза елегантният ботаник.

Потеглиха бързо, теглени от два красиви датски коня. Един час по-късно ботаниците вече се спускаха по наклона за Буживал и като пресякоха пътя, завиха наляво към Шатение. Тази местност, прекрасна и днес, не беше по-малко привлекателна по онова време. А хълмът, който нашите естественици се канеха да изкачат и прехвърлят, беше залесен с

дървета още по време на Луи XIV и беше обект на постоянни грижи, от- както Луи XV беше проявил интерес към Марли.

А Жилбер вървеше мрачен и спокоен и целият му живот беше под- чинен на една-единствена мисъл: „Андре ще напусне павилиона в гра- дината и ще отиде да живее в Трианон.“

Русо, с малка лопатка в ръка, започна да оглежда земята, същото правеше и господин Дьо Жюсю. Но докато единият търсеше растения, другият се стараеше да запази чорапите си сухи от водата.

– Ах, какъв прекрасен *lepopodium*¹⁷⁶! – възкликна Русо.

– Очарователен! – отговори господин Дьо Жюсю. – Искате ли да продължим нататък?

– Ах, *lysimachia fenella*¹⁷⁷! Можем да я откъснем, вижте!

– Колко е часът? – попита господин Дьо Жюсю. – В бързината да се облека съм забравил часовника си.

Русо извади от джобчето на жилетката си голям сребърен часовник и каза:

– Девет часът.

– Дали да не си починем малко? Искате ли? – попита господин Дьо Жюсю. – Вижте какво, може би съм малко гладен...

– Е, добре тогава! Ще закусим!... Селцето е само на четвърт левга оттук.

– Виждате ли онази кичеста горичка ей там? – протегна ръка госпо- дин Дьо Жюсю към онази точка на хоризонта, която искаше да покаже на Русо.

Русо се повдигна на пръсти и сложи ръка пред очите си вместо козирка.

– Да, мисля, че съглеждам една малка и нова къщичка.

– Тогава да вървим там – подкани ги господин Дьо Жюсю, – а и нищо не пречи да събираме растения пътъм.

– О, трябва да кажа, че вашият племенник е по-запален естественик от вас. Аз събирах веднъж растения с него в гората на Монморанси. Имаше малко хора. Той намираще много растения, знаеше как да ги бе- ре и обясняваше свойствата им.

– Вижте какво, той е млад. Трябва тепърва да си създава име... Да не си нанасяме обиди, философе! Вижте, какво красиво *plantago nonanthos*¹⁷⁸. Има ли такива в гората на Монморанси?

176. *Lepopodium* – вид папрат, заешки уши – бел.прев.

177. *Lysimachia fenella* – вид пълзящо растение от рода на примулитите, ленивче – бел.прев.

178. *Plantago nonanthos* – вид живовляк – бел.прев.

– Бога ми, не! – каза Русо очарован. – Напразно го търсих сам, Турнфор ме уверяваше, че има. Наистина е чудесно. Всъщност как се нарича този павилион?

– Капан за мишки – каза господин Дьо Жюсю, като припомни измисленото от господин Дьо Сартин име.

– А на кого принадлежат тази гора, сенчестите дървета и земите наоколо?

– Познавам всички тук. Не съм съвсем сигурен дали този павилион е на госпожа Д'Егмон или на госпожа Дьо Мирпоа, или... Бога ми, не знам. Но най-важното е, скъпи ми философе, вие ще се съгласите с мен, допускам, че там ще намерим хляб, плодове и гъши пастет.

Добродушният тон, с който господин Дьо Жюсю произнесе тези думи, разпръсна облака от съмнения, който беше надвиснал над Русо. Философът изтупа праха от краката си, потърка ръце, а господин Дьо Жюсю пръв пое по покритата с мъх пътечка, която, закриляна от сянката на кестеновите дървета, се виеше към самотната лятна къщичка. След него пое и Русо, който все още се вираше из тревата.

Жилбер отново беше станал последен. Той мечтаеше само за Андре и обмисляше по какъв начин би могъл да я вижда, когато тя отиде в Трианон.

76.

Капанът за философи

На върха на хълма, който тримата ботаници изкачиха доста мъчително, се издигаше малък дървен заслон – с граяви борови греди с остри върхове, каквито често се срещат на село.

Не се виждаше никакъв прислужник, а върху порцеланов поднос вдигаха апетитна пара суджуци и наденички от Хантер, а в съседство с тях, до прекрасната сметана от Марли, имаше кайсии и сливи от Люсиен. Върху покритото с лозови листа панерче се усмихваха свежи ягоди. Малко по-настрани, до ослепително блестящо прясно масло, лежах чен селски хляб и хляб от най-фино бяло брашно, които доставят удоволствие на гражданина с изнежен стомах. Закуската накара Русо да ахне от възхищение. Той беше философ, но и гастроном. Скромният му вкус в това отношение не отговаряше на добрия му апетит.

– Чия е тази трапеза? – попита Русо с усмивка, която издаваше едновременно и смущение, и добро настроение. – Може би сме у добри

духове?

Като каза тези думи, той си отрязва дебел резен черен хляб и подаде хляба и ножа на ученика си. Захапа средата и взе от една чиния две сливи. Жилбер все още се колебаеше.

– Хайде, хайде! – подкани го Русо. – Иначе феите ще се обидят, като видят вашата въздържаност. Ще помислят, че този пир ви се струва беден.

– Или недостоен, господа – чу се звънък глас и на прага на павилиона се появиха две хванати под ръка жени – свежи и красиви. С усмивка на уста те направиха знак на господин Дьо Жюсю да спре с поклоните си.

Русо се обърна – в едната си ръка държеше нахапания резен хляб, а в другата – начената слива. Той видя двете богини, или поне двете жени му се сториха като богини с красотата и младостта си. После се залюля от смущение и стреснато ги поздрави.

– О, госпожо графиньо! – провикна се господин Дьо Жюсю. – Вие, тук?! Каква приятна изненада!

– Добър ден, скъпи ботанико! – поздрави фамилиарно едната от двете дами с непринуденост и царствена грация.

– Позволете ми да ви представя господин Русо – каза Жюсю, като улови философа за ръката, с която той държеше черния хляб.

Жилбер също беше видял дамите и ги беше познал. С широко отворени очи, блед като смъртта, той беше обърнал глава и гледаше през прозорците на павилиона с тайната мисъл да скочи през някой от тях.

– Добър ден, малки ми философе – каза другата дама на слисания Жилбер, като леко го докосна по бузата с розовите си пръсти.

Русо видя и разбра всичко – той без малко не се задуши от гняв. Ученикът му познаваше тези две жени, а и те го познаваха! Жилбер без малко не припадна.

– Не познавате ли госпожа графинята? – обърна се Жюсю към Русо.

– Не – отговори Русо с глупав вид. – Струва ми се, че се срещаме за първи път.

– Госпожа Дю Бари – допълни Жюсю.

Русо подскочи така, сякаш беше стъпил върху въглени.

– Госпожа Дю Бари! – възкликна той.

– Самата тя, господине! – каза младата жена с цялото си изящество.

– Щастлива съм да приема у дома си и да видя отблизо един от най-великите мислители на нашето време.

– Госпожа Дю Бари... – повтори Русо без да си даде сметка, че учудването му се беше превърнало в тежка обида. – И несъмнено този павилион е неин? И, разбира се, тя е тази, която ми предлага закуска?

– Отгатнахте, скъпи ми философе! Тя и сестра ѝ – намеси се Жюсю, който не се чувстваше особено удобно пред задаващата се буря.

– Значи сестра ѝ познава Жилбер?

– При това съвсем отблизо, господине – отговори Шон с характерната за нея дързост, която не се съобразяваше нито с кралските настроения, нито с философските сръдни.

– А-а! – каза Русо, като гледаше сърдито Жилбер. – Така значи, малък нещастнико?

– Господин Русо... – промълви Жилбер.

– Хайде, де! – намеси се Шон. – Човек би казал, че се оплакваш, че си бил глезен от мене. Знаех си, че си неблагоприятник.

– Госпожице... – замоли Жилбер.

– Та вие сте усетили вкуса на богатството, Жилбер. Трябва да се върнете при него – прекъсна го Русо с горчивина.

– Аз избягах от Люсиен, където ме държаха затворен.

– Това е клопка. Познавам човешката хитрост.

– О, Господи! – извика Жилбер, хванал главата си.

– Не се страхувайте! – каза му господин Дьо Жюсю, който беше светски човек и дълбоко се засегна от странното държание на Русо с двете дами. – Ще се погрижим за вас и ще се опитаме да ви върнем онава, което губите.

– Ето, виждате ли? – намеси се язвително Русо. – Ето че господин Дьо Жюсю – човек учен, приятел на природата и при това ваш съмишленник – добави той, като на лицето му се изписа гримаса вместо усмивка, – ви предлага помощ и богатство. Разчитайте на него!

– О, какво ужасно нещо са философите! – каза спокойно Шон, като наблюдаваше гражданина на Женева, който вече слизаше или по-скоро препускаше по пътечката.

– Кажете какво желаете! Хайде, господин Жилбер – обърна се господин Дьо Жюсю към младежа, който все още държеше главата си скрита в ръцете си.

Жилбер вдигна побледнялото си лице, дръпна назад косите си, които потта и сълзите бяха прилепили към челото му и каза с решителен глас:

– След като ми се предлага работа, искам да стана помощник-градинар в Трианон.

Шон и сестра ѝ се спогледаха, после Шон закачливо допря крака си до крака на графинята и тържествуващо ѝ намигна.

77. Алегорията

Маршал Дьо Ришельо и госпожа Дю Бари разговаряха пред маса с лека закуска в същия она будоар на Люсиен, където видяхме виконт Жан дьо Бари да поглъща огромно количество шоколад за голямо неудобство на графинята.

– Внимавайте! Ужасно ме дразните с всички тези ласкателства, защото не вярвате в нищо от това, което казвате.

– Графиньо, графиньо! Започвам да мисля, че не сте луда, а неблагодарна!

– Не знаете от какво съм разгневена.

– О, напротив, зная.

– Значи знаете какво ми е на душата?

– Разбира се! Причината е, че Замор е счупил китайския порцеланов леген.

– Да, така е – въздъхна графинята. – Наистина, херцог, вие сте прав. И сте много проникателен.

– Винаги са ми го казвали, госпожо – отговори господин Дьо Ришельо скромно. – Да, но отгатвам и нещо друго.

– И какво предусещате?

– Снощи сте очаквали Негово величество.

– Е, добре, ами после?

– Негово величество не дойде.

Графинята се изчерви и се повдигна на лакътя си.

– И какво означава това?

– Че не бих могъл да зная какво е станало във Версай, по дяволите, но все пак...

– Стигнахте до „все пак“...

– А, да! Наистина! Все пак... не само зная, че Негово величество не е дошъл, но и се досещам защо не е дошъл.

– Херцог, винаги съм знаела, че вие сте истински магьосник! Липсваше ми само доказателство за това.

– Графиньо, но все пак ще продължа. Вчера кралят посети Трианон.

– Малкия или Големия?

– Малкия. Госпожа дофината го беше уловила под ръка. И докато се разхождаха, тя го наричаше „татко“ и „татенце“. И накрая...

– И накрая – каза госпожа Дю Бари, пребледняла от нетърпение, – кралят не дойде в Люсиен, нали това искате да кажете?

– Ех, Боже мой, да.

– Случаят е още по-опасен, херцог! Внимавайте – вечеря, разговори, игри – това е всичко, което му трябва. И с кого е играл на карти Негово величество?

– С господин Дьо Шоазьол.

Графинята изглеждаше ядосана.

– Бихте предпочели да не говорим по този въпрос, така ли, графиньо?

– О, напротив, господине! Да говорим! О, този Шоазьол! Този Шоазьол! – промърмори госпожа Дю Бари. – Ами госпожа Дьо Грамон? И тя беше там, нали? И ще плете интриги.

– А какво, по дяволите, искате да прави? Понеже се готви да заминава, тя съвсем естествено – пожела да поздрави с добре дошла дофината. А дофината я харесва много... Та затова беше дошла в Трианон.

– В Големия?

– Да, сега става въпрос за Големия. Малкият Трианон още не е обзаведен.

– А! Като се обгражда с привържениците на Шоазьол, госпожа дофината показва чия страна ще вземе.

– Нека не преувеличаваме, графиньо. Все пак херцогинята заминава утре...

– И значи кралят се е забавлявал някъде, където аз не съм присъствала! – възмути се графинята и в думите ѝ се долови известен ужас.

– Боже мой, да! Невероятно, но вярно! И какъв извод направихте за себе си, графиньо?

– Правя извода и че доброволно или насила трябва да измъкнем краля от ноктите на Шоазьол, иначе сме загубени.

– Мисля, че съм ви го казвал, госпожо. Толкова ли е невъзможно да бъдат изтръгнати от корените си тези Шоазьол?

– Най-малкото здраво са се вкопчили.

– Значи каквото и да казва добрият Лафонтен, срещу дъба са безсилни и вятърът, и бурята.

– Много е умен този министър.

– Хубава работа! Ами че вие говорите като енциклопедистите!

– Но нима и аз не съм член на Академията?¹⁷⁹

– О! Толкова малко приличате на такъв, херцог. Но в какво се изразява гениалността на господин Шоазьол? Кажете ми.

– Например в това, госпожо, че той така върти нещата в Съда и с англичаните, че кралят не би могъл да я оправи без него.

– Съда ли? Ами че той го насьсква срещу Негово величество!

– Разбира се. Ето къде е умението му.

– Ами че той подтиква англичаните да водят война!

– Естествено. Мирът с тях би го погубил.

– Но това не е гениалност, херцог.

– А какво е, графиньо?

– Това е върховно предателство. Но аз познавам в това отношение един човек, който е поне толкова хитър, колкото и господин Дьо Шоазьол. Той е от вашето семейство.

– Значи в моето семейство има гений?! Да не би да имате предвид херцог-кардинала, моя чичо, госпожо?

– Не, говоря за херцог Д'Егийон¹⁸⁰, вашия племенник.

– Ах, да! Вярно е, че господин Д'Егийон вдигна шум около аферата Ла Шалоте¹⁸¹. Бога ми, той е умно момче. Вижте, графиньо, ето например един мъж, към когото една умна жена би трябвало да се привърже.

– Но вие разбирате ли, херцог, че аз не познавам вашия племенник.

– Горкото момче, откакто се издигнахте, той все живееше в най-затътените краища на Бретан. Да внимава, когато ви срещне. Не е свикнал да гледа слънцето.

– Тогава как човек с ум и с благороден произход като неговите се справя с всички мъже, облечени в черни тоги?

– Ами като не може да направи нещо по-добро, ги подтиква към бунт. Той е истински Ришелю, графиньо, така че позволете ми... да ви го представя още щом пристигне.

– Той толкова скоро ли ще дойде в Париж?

– Ех, госпожо... Кой знае?

Като каза тези думи, маршалът потърси да открие по лицето на младата жена какъв беше ефектът от тях. Но след като се замисли за миг, тя промълви:

179. Основател на Френската академия е херцог Арман-Жан дю Плеси, кардинал Дьо Ришелю (1585 – 1642). Маршал Дьо Ришелю е негов праплеменник – бел.прев.

180. Емануел-Арман Д'Егийон (1720 – 1788) – министър при Луи XV. Имал е сериозни сблъсъци със съда в Бретан, където известно време е бил управител – бел.прев.

181. Луи-Рене дьо Ла Шалоте (1701 – 1785) – водач на съпротивата на Съда, противник на йезуитите. Бори се усилено срещу господин Д'Егийон – бел.прев.

– Да се върнем на въпроса. Разбирайте думите ми както ви харесва, назовавайте ги с име, което ви се струва подходящо, но ми дайте категоричен отговор. Е, добре. Слушам ви.

– Та предположете, графиньо, че се разхождате в красивата градина на Люсиен. Изведнъж забелязвате една великолепна слива, една от онези ренглоти, които обичате толкова много. Впрочем техният пурпурно-червен цвят напомня цвета на устните ви.

– Продължавайте, ласкателю.

– Та значи виждате в края на някой клон, чак на върха на дървото, една слива. И какво ще направите, графиньо?

– Ами, ще разтърся дървото, по дяволите!

– Да, но това няма да помогне, защото, както казахте преди малко, дървото е голямо и не може да бъде изтръгнато от корена си. После обръщате грациозно глава по начин, характерен само за вас и за цветята, и казвате: „О, Господи! Колко бих желала тази слива да падне на земята“, ядосана сте...

– Естествено, херцог.

– О, не, аз ще твърдя пред вас обратното.

– Продължете, скъпи ми херцог, вашата алегория ме интересува твърде много.

– Изведнъж, както сте обърнали глава, забелязвате вашия приятел херцог Дьо Ришелю, който се разхожда замислен наоколо.

– Много добре!

– Вие му казвате: „...Вие сте мъж, вие сте силен, вие сте превзели Маон. Разтърсете това дяволско дърво, за да получа тази проклетата слива...“ А аз ще отговоря: „Аз искам да направя същото, с което сте се захванала, графиньо... Но погледнете колко здраво е дървото, колко грапави са клоните му! Аз също държа на ръцете си, дявол да го вземе! Нищо, че са с петдесет години по-стари от вашите!“

– Аха! – каза изведнъж графинята. – Добре, разбирам.

– Тогава вие довършете алегорията. Какво ще ми кажете?

– Ще ви кажа: „Скъпи ми маршале, престанете да гледате тази слива с такова безразличие! Гледате я така, защото не е за вас. Нека да се опитаме да я пожелаем и двамата. Ако в такъв случай разтърсите дървото, както трябва... Е, добре, ако сливата падне... Ще я изядем заедно...“

– Bravo! – каза херцогът, като плесна с ръце.

– Това ли е краят на алегорията?

– Бога ми, графиньо, само вие можете да я завършите. На работа, както казваше покойният ми баща!

- Значи ще разтърсите дървото, нали, херцог?
- С двете си ръце и с цялата си сила, графиньо.
- Значи портфейлът принадлежи на двама ни.
- О, не, само на мене. Не ми завиждайте за марокеновата му кожа, графиньо. Когато разтърся дървото, оттам ще паднат толкова хубави неща, че няма да знаете какво да изберете.
- Е, добре. Уговорихме се?
- Ще получа ли мястото на господин Дьо Шоазьол?
- Ако кралят пожелае.
- А нима кралят не желае това, което желаете вие?
- Виждате добре, че не е така. Щом не иска да освободи този Шоазьол... Е, всъщност и вие ще бъдете там. О, само още едно нещо.
- Кажете.
- Вие познавате господин Дьо Таверне, нали?
- Той има син, нали така?
- И дъщеря.
- Точно така.
- Ето малкото нещо, което ще поискам от вас в подходящо време и на подходящо място. Тогава съборете дървото заради мен!
- Имам привлекателен малък план, който бях измислил случайно.
- Мога ли да го узная?
- Уви, не, графиньо...
- Графинята произнесе тези думи с изящно движение на устните си, каквото умееше да прави само тя.
- Кога ще започнете да поваляте дървото, херцог? – попита графинята.
- Утре. А вие кога ще започнете да го разтърсвате?
- В това време в двора се чу силен шум от колела на карета. Почти веднага го последваха викове: „Да живее кралят!“
- А аз ще започна веднага – заяви графинята, като гледаше през прозореца.
- Браво!
- Минете по малката стълба, херцог, и ме почакайте в двора. След един час ще имате моя отговор.

78.

Резервният вариант на Негово величество Луи XV

Политиката отегчаваше Луи XV много и през дните, когато го завладяваше лошо настроение, той се измъкваше от подобни разговори със следното трудно оборимо извинение:

– Ех, кралската власт ще съществува, докато аз съм жив!

Госпожа Дю Бари познаваше твърде добре своя крал и постъпваше като моряците – никога не излизаше в морето в лошо време.

Госпожа Дю Бари задебна предпазливо кралския дивеч, за да го улови в капаните си. Нямахме само руж, защото кралят не го обичаше. Щом обаче съобщиха за пристигането на Негово величество, графинята се хвърли към едно гърненце с руж и започна с настървение да маже бутите си. От преддверието кралят забеляза на какво занимание се беше отдала графинята.

– Не ме ли очаквахте, графиньо? – попита кралят.

– Защо мислите така, сир?

– Защото си цапате лицето с това нещо!

– Напротив, сир, бях убедена, че денят няма да мине, без да имам честта да видя Ваше величество!

– О! Сериозна сте като Русо, когато слуша музика.

– То е, защото имам да съобщя нещо сериозно на Ваше величество.

– Ами да... сигурно упреци!

– Аз! Да ви отправям упреци?! И защо, сир?

– Жанет, ти се сърдиш.

– О, не, сир! Но съм много обидена.

– Слушайте, графиньо, уверявам ви, че не съм престанал да мисля за вас. А вечерта ми се стори безкрайна...

– О, сир, струва ми се, че аз не съм повдигнала този въпрос. Ваше величество има правото да прекарва вечерите си, където пожелае. Това не засяга никого. Защото съм резервен вариант.

– Вие ли, пресвети велики Боже!

– Аз, да аз! Графиня Дю Бари! Красивата Жана, очарователната Жанет, съблазнителната Жантон, както Ваше величество обича да казва! Да, аз съм резервен вариант. Място, което Ваше величество посещава в краен случай! Имам едно великолепно средство и ще го приложам в действие.

– И какво е то?... – попита кралят обезпокоен.

– Ами чисто и просто ще се оттегля.

Кралят вдигна рамене.

– Какво искате да кажете?

– Бъркате ме. Госпожа Дьо Шатору искаше да бъде богиня, госпожа Дьо Помпадур желаше да стане кралица, останалите се стремяха към богатство и могъщество и чрез оказваните им благоволения да унижават придворните дами. Аз не притежавам нито един от тези недостатъци. Но в замяна на това имам много качества.

– О, графиньо, никой не е по-уверен от мен във вашите достойнства.

– Така е, но изслушайте ме! Ще кажа нещо и то ще промени мнението ви за мен. Не съм толкова горда, че да се радвам на нещата, от които придворните дами се ласкаеха, нито храня дори най-малката амбиция да постигна това, към което те се стремят. Винаги съм имала едно желание – да обичам любимия си, пък бил той обикновен мускетар или крал. В момента, в който престана да го обичам, не ще държа повече на нищо. Искам да кажа на Ваше величество и следното – аз съм млада, красива, имам пред себе си още десет години хубост. В деня, когато няма да бъда повече любовница на Ваше величество, аз ще бъда не само най-щастливата, но и най-почитаната жена на света. Вие се усмихвате, сир. Но аз не възнамерявам да изчакам да ме отпратите. Ще се разделя с вас и ще разглася навсякъде, че аз сама съм се оттеглила. Ще раздам сто хиляди ливри на бедните, ще прекарам осем дни в някой манастир и ще се покая. А преди да измине и месец, портретът ми ще виси във всички църкви заедно с образа на каещата се Мария-Магдалена.

– О, графиньо, надявам се, че не говорите сериозно! – каза кралят. – Ще ви изпратя в Бастилията.

– Бихте ме изпълнили с щастие.

– Какво искате да кажете?

– Ами... Моята тайна амбиция е да стана известна подобно на господин Дьо ла Шалоте и господин Волтер. Бастилията ще свърши работа. Като престоя известно време в Бастилията, ще стана най-щастливата жена. Ще се възползвам от случая, за да напиша мемоари. Те ще включват моя живот, живота на вашите министри, на дъщерите ви, вашия живот. Така ще съхраня за поколенията всички добродетели на Луи Многообичания¹⁸². Напишете заповедта за задържането ми, сир. Ето ви перо и хартия.

182. Прякор на Луи XV – бел.прев.

И графинята побутна към краля перото и мастилницата, които се намираха върху една кръгла масичка. Нападнат така дръзко, кралят се замисли за миг, а после стана:

– Добре. Сбогом, госпожо – каза той.

– Конете ми! – извика графинята. – Сбогом, сир.

Кралят направи една крачка към вратата.

– Шон! – извика графинята.

Шон влезе.

– Куфарите ми, екипажа ми за пътуване и пощенската кола! Бързо! Хайде да тръгваме! Негово величество ще ни изпрати в Бастилията. Така че нямаме време за губене. Побързай, Шон, побързай!

Обвинението се заби като стрела в сърцето на Луи XV. Той се приближи до графинята и взе ръката ѝ.

– Простете ми за моята невъздържаност, графиньо! – помоли той.

– Наистина, сир, учудвам се, че не ме заплашихте и с бесилка. Нима аз не съм откраднала мястото на госпожа Дьо Грамон?

Кралят ѝ протегна и двете си ръце.

– И двамата не бяхме прави. Сега да си простим взаимно.

– Значи вие ме желаете? – попита графинята краля.

– Повече от всичко.

– Мислете добре какво говорите, сир.

Кралят размисли наистина, но нямаше място за отстъпление, а освен това той искаше да разбере колко далеч щеше да стигне в исканията си победителката.

– Говорете – каза той.

– Веднага, след минутка, сир. Внимавайте... Аз бях готова да си тръгна, без да ви поискам нищо. Но ако остана, ще ви поискам нещо...

– Какво? Трябва да знаем какво е то и това е всичко. Уволнението на господин Дьо Шоазьол?

– Точно така.

– Невъзможно е, графиньо.

– Тогава – конете ми!

– Но, упорита глава...

– Или подпишете заповедта за моето задържане в Бастилията, или тази за уволнението на министъра...

– Трябва да има и средно положение – каза кралят.

– Наистина! – провикна се графинята на свой ред. – Какво ме засягат господин Дьо Шоазьол, съдиите, правителството. Какво ли значение има за мен и кралят? Та нали аз съм неговият резервен вариант.

– Отново ли подхващате тази тема?

– Имате само десет минути, сир. Аз ще се оттегля в стаята си. Пъхнете отговора си под вратата. Ето хартия, перо, мастило. Ако след десет минути вие не сте ми отговорили или пък не сте дали желанието от мене отговор – сбогом, сир! Не мислете повече за мен, защото ще съм заминала.

Кралят се постара да прикрие смущението си и целуна ръка на графинята. Като се оттегляше, тя – съвсем като древния цар на партите¹⁸³ – му отправи най-предизвикателната си усмивка.

Кралят не се противопостави на това оттегляне и графинята се затвори в съседната стая. Пет минути по-късно, едно сгънато във формата на квадрат листче се показа между коприненото уплътнение на вратата и вълнения килим на стаята. Графинята жадно прочете съдържанието на бележката и драсна набързо няколко думи на господин Дьо Ришельо. Той се разхождаше в малкия двор под един навес, пристъпваше от крак на крак и изпитваше истински ужас да не го забележат, докато чака.

Маршалът разгъна листчето хартия, прочете го и въпреки своите седемдесет и пет години хукна към каретата си в големия двор.

– Кочияш! – каза той. – Карай към Версай! Бързай, колкото можеш!

А ето какво съдържаше бележката, която графинята хвърли през прозореца на господин Дьо Ришельо:

Разтърсих дървото и портфейлът падна.

79.

Как крал Луи XV работеше със своя министър

На другия ден във Версай се вдигна голяма врява. Към десет часа сутринта господин Дьо Ришельо, придружен от голяма група съмишленици, чакаше в кралското преддверие на Трианон.

Виконт Жан, целият отрупан с дантели, разговаряше с маршала. Ако се съди по грейналото му лице и гордата му осанка, разговорът им беше приятен.

Към единадесет часа кралят мина през преддверието на път за кабинета си. Той вървеше бързо и не заговори никога.

183. Става дума за Арзас, който умеел да се възползва от слабостта на неприятелите си. Така той създаде и царството си през II в. пр. Христа върху територията на част от днешен Иран и Месопотамия – бел.прев.

В единадесет и пет господин Дьо Шоазьол слезе от каретата си и пресече галерията, като носеше под мишница папка с документи. Той смело влезе в кабинета, където кралят прелистваше някакъв доклад и пиеше горещ шоколад.

– Добър ден, херцог! – поздрави кралят приятелски. – В добро разположение на духа ли сме днес?

– Сир, господин Дьо Шоазьол се чувства добре, но министърът е сериозно болен. Понеже Ваше величество не ме информира за нищо, министърът е дошъл да помоли да приемете оставката му.

– Как така вашата оставка? Какво искате да кажете, херцог?

– Сир, Ваше величество вчера е подписал заповед за освобождаването ми от длъжност и я е предал в ръцете на госпожа Дю Бари. Тази новина вече обиколи Версай и цял Париж. Злото е сторено. Но независимо от това аз не пожелах да напусна службата си при Ваше величество, без да съм получил нареждане и разрешение да го сторя. Аз съм назначен официално и мога да се считам уволнен само чрез официална заповед.

– Как е възможно, херцог? – провикна се кралят, като се смееше, защото поведението на господин Дьо Шоазьол, строго и изпълнено с достойнство, будеше у него тревога. – Как така вие, умен човек, който познава законите, повярвахте на този слух?

– Но, сир – подхвана изненаданият министър, – вие сте сложили подписа си...

– Къде?

– Върху едно писмо, което притежава госпожа Дю Бари!

– Ех, херцог, никога ли не сте имали нужда от спокойствие? Вие сте щастлив човек... Причината е във факта, че госпожа Дьо Шоазьол е безупречна съпруга.

Засегнат от сравнението, херцогът сви вежди.

– Шоазьол, трябва да ви разкажа случая. Много е забавен. Знаете ли, че дамата се бои много от вас?

– Искате да кажете, че ме мрази, сир.

– Щом предпочитате да го наречете така... А знаете ли, че тази безумна жена – графинята, ме накара да избирам – или да изпратя нея в Бастилията, или да освободя от длъжност вас, като ви благодаря за врънатата служба.

Кралят подаде ръка на министъра си, който се поклони над нея, без да изрази нито признателност, нито озлобление.

– А сега да поработим малко, ако желаете, херцог. Да преминем

към Съда. Отправят ни упреци.

– Упреците са отправени към мен, сир. Осъждат ме, че не съм подкрепил господин Д'Егийон срещу господин Дьо ла Шалоте. А кой ме упреква? Същите хора, които посрещнаха с радостни възгласи писмото на Ваше величество! Спомнете си, сир, че господин Д'Егийон превиши правата си в Бретан, че йезуитите бяха наистина заточени, че правото беше на страната на господин Дьо ла Шалоте, а също, че Ваше величество обяви с публично постановление невинността на главния прокурор. Все пак кралят не може да си противоречи непрекъснато. Пред министъра си – както и да е, но не и пред народа си!

– Хайде, херцог! Успокойте се. Злото е сторено. Да намерим сега лек... Как да обуздаем тези непокорни мъже?

– Нека господин канцлерът прекрати интригите си, така господин Д'Егийон няма да има вече подкрепа и гневът на Съда ще се уталож.

– На ваше място аз бих отстъпил, херцог.

– Значи господин Д'Егийон представлява вашите интереси, а не аз.

Заклучението беше грубо. Кралят почувства това.

– Вие знаете, че не обичам да отблъсквам служителите си дори когато те грешат... Но да оставим тази история. Да поговорим за външната политика. Твърди се, че ще обявя война.

– Ако това се наложи, сир, войната ще бъде справедлива и необходима.

– С англичаните ли, дявол да го вземе?

– Нека Ваше величество бъде спокоен! Моят братовчед и ваш военноморски министър херцог Дьо Праслен ще ви увери, че имаме шестдесет и четири кораба, без да броя плавателните съдове, които се строят в момента... А освен това имаме и материал да построим още дванадесет за една година... Имаме и петдесет отлични фрегати. Звучи внушително за една война по море. А що се отнася до сухопътните военни действия, там нещата са по-обнадеждаващи – имаме примера на Фонтъноа.

– Много добре, но защо да се бия с англичаните, скъпи херцог? Правителството на абат Дюбоа¹⁸⁴ – а то беше много по-неспособно от вашето – избягваше да води войни с Англия.

– Англия иска да завладее цяла Индия. Бях принуден да дам на вашите офицери най-строги заповеди. Първият сблъсък там ще предизвика искания от страна на Англия. Моето категорично мнение е, че ние не

184. Гийом Дюбоа (1656 – 1723) – министър на външните работи, през 1718 осигурява мир чрез Четворния съюз. През 1722 г. кардинал Дюбоа става премиер-министър – бел.прев.

трябва да ги сметнем за справедливи и не трябва да ги удовлетворяваме. Необходимо е правителството на Ваше величество да бъде уважавано, дори ако се наложи да приложим сила.

– По-спокойно! В Индия ли? Кой ще разбере какво става там? Толкова е далече!

Херцогът прехапа устни.

– Има един *casus belli*¹⁸⁵, който е значително по-близо до нас, сир! – каза той.

– И в какво се състои той?

– Ами... испанците имат претенции към Фолклендските острови... Пристанището на Егмон беше завзето от англичаните самоволно. Испанците ги прогониха оттам със сила и така предизвикаха бесния гняв на Англия. Тя заплашва испанците от колониите с крайни мерки, ако исканията ѝ не бъдат удовлетворени.

– Ами хубаво! Щом испанците са виновни, оставете ги те да се оправят!

– Не се тревожете, сир! – каза Шоазьол. – Имате прекрасна армия, внушителна флота, пари. Предвиждам разширяване на територията, за което ще ни дадат и повод, а ние ще имаме оправдание.

– В такъв случай, херцог, да осигурим мир в страната. Не може да водим война навсякъде.

– Но страната е спокойна, сир – възрази херцогът, като се преструваше, че не разбира за какво става дума.

– Не, виждате добре, че не е така. Вие ме обичате и ми служите добре. Но има други хора, които твърдят, че ме обичат и чиито обноси въобще не приличат на вашите. Хайде, да постигнем съгласие между всички групировки, скъпи ми херцог, и аз ще заживея щастливо!

– Най-малкото ще съм аз този, който ще попречи на вашето истинско щастие.

– Ама че думи! Е, добре! Елате да вечеряте с мен днес!

– Във Версай ли, сир?

– Не, в Люсиен.

– О, съжالياвам много, сир, но семейството ми е силно разтревожено от разпространилия се вчера слух. Смятат, че съм изпаднал в немилост пред Ваше величество! Не мога да оставя толкова сърца да страдат.

– Ами онези, за които ви споменах, не страдат ли, херцог? Спомнете си колко щастливо си живеехме тримата по времето на горката

185. *Casus belli* (лат.) – повод, причина за война – бел.прев.

маркиза!

Херцогът наведе глава, очите му се навлажниха и една сподавена въздишка излезе от гърдите му.

– Госпожа Дьо Помпадур жадуваше да ви създаде политическа слава, сир! – каза той. – Тя имаше велико политическо мислене. Признавам, че нейната гениалност будеше симпатии у мен. Неведнъж, сир, аз смело си слагах главата в ярема на големите планове, които тя кроеше. Да, сир, ние се разбирахме.

– Но тя се бъркаше в политическия живот, херцог, и всички я упрекваха за това.

– Вярно е.

– А тази, напротив, тя е кротка като агънце. Тя не ме е накарала да подпиша още нито една заповед за арест, дори за памфлетистите и уличните певци! Но вижте, упрекат я за нещо, което у другата хвалеха. Ех, херцог, ами че това пречи на напредъка! Хайде, ще дойдете ли да се помирите в Люсиен?

– Сир, бъдете така добър да уверите госпожа Дю Бари, че я смятам за очарователна жена, напълно достойна за любовта на Ваше величество. Но – продължи господин дьо Шоазьол – моето убеждение е, че както вие сте необходим на Франция, така и на Ваше величество е необходим един добър министър. Той ви трябва повече, отколкото една очарователна любовница.

– Да не говорим повече за това, херцог, и да си останем добри приятели. Но приласкайте малко госпожа Дьо Грамон, нека тя да не заговорничи срещу графинята. Жените ни скарват помежду ни.

– Херцогиня Дьо Грамон прекалено много се стреми да се хареса на Ваше величество. Там ѝ е грешката.

– Но тя ми става несимпатична, като вреди на графинята, херцог.

– Ето защо госпожа Дьо Грамон заминава, сир. Няма да я видим повече, а това означава един неприятел по-малко.

– Не така разбирам аз нещата. Главата ми гори. Тази сутрин ние двамата работихме като Луи XIV и Колбер както по времето на Златния век по думите на философите. Между другото, херцог, вие философ ли сте?

– Аз съм просто служител на Ваше величество! – отговори господин Дьо Шоазьол.

– Очарован съм. Вие сте безценен човек. Подайте ми ръката си, чувствам се доста замаян.

Херцогът побърза да предложи ръката си на Негово величество.

Той отгатна, че се канеха да отворят двете крила на вратата и че всички придворни чакаха в галерията. Всички щяха да го видят на върха на славата му. След като беше толкова страдал, той нямаше нищо против да поизмъчи враговете си. Вратарят наистина разтвори вратите и извика „кралят“ по посока на галерията.

Като разговаряше усмихнат с господин Дьо Шоазьол и като се подпираше на ръката му, кралят премина тежко през тълпата, без да забележи или без да пожелае да забележи колко беше побледнял Жан дю Бари и колко беше почервенял херцог Дьо Ришельо. Но господин Дьо Шоазьол забеляза добре всички тези отсенки.

– Постойте тук! – каза му кралят, като стигнаха до края на галерията. – Почакайте ме, херцог, ще ви отведа в Трианон. Спомняте ли си какво ви казах?

– Запазих го в сърцето си – отговори министърът.

Кралят влезе в покоите си. Господин Дьо Ришельо проби навалицата и дойде да стисне с двете си мършави ръце ръката на министъра.

– Отдавна зная, че един Шоазьол е издръжлив човек – каза му той.

– Благодаря – отвърна херцогът, като се задоволи с този кратък отговор.

– А какви са тези невероятни слухове? – продължи маршалът.

– Кралят си е послужил със заблуда – каза министърът, като всъщност отпрати тези думи към Жан дю Бари, който губеше присъствие на духа.

– Прекрасно! Прекрасно! – повтори два пъти маршалът.

Веднага щом господин Дьо Шоазьол изчезна и не можеше да го види, той се върна при виконта. В това време кралят слезе по стълбичката и повика херцога, който побърза да го последва.

– Ето че ни изиграха! – каза маршалът на Жан.

– Къде ли отиват?

– В Малкия Трианон, за да ни се подиграват.

– Триста дяволи! – изруга Жан. – Ах, извинете ме, господин маршал.

– Сега е мой ред – каза маршалът. – Ще видим дали моят начин няма да се окаже по-добър от този на графинята.

КРАЙ НА ЧАСТ I

80. Малкият Трианон

Когато Луи XIV построил Версай, той си дал сметка за неудобството на големите му размери.

Тогава великият крал, който беше човек на уединението, накарал да му построят Трианон – за да си почива и да крие част от живота си там. Трианон, построен като умален образец на Версай, се сторил твърде внушителен на Луи XV и той накарал архитект Габриел¹⁸⁶ да му построи Малкия Трианон – павилион с размери само около шестдесет квадратни стъпки.

От Големия Трианон, който беше официалното жилище на Луи XV, се отиваше в Малкия през една овощна градина. Тя свързваше двете резиденции с помощта на дървен мост.

Именно през тази градина, проектирана и залесена от Ла Кентини, Луи XV поведе господин Дьо Шоазьол към Малкия Трианон след описаната вече от нас работна среща. Той искаше да покаже какви подобрения е направил за новото жилище на дофина и дофината.

Господин Дьо Шоазьол се възхищаваше от всичко и изказваше мнение за всичко с проникателността и усърдието на придворен, с други думи, той даваше възможност на краля да му разкаже как от ден на ден Малкият Трианон става все по-красив и по-привлекателен за живееене, а министърът добавяше, че това е семейното жилище на Негово величество.

– Дофината – каза кралят – е все още малко дива, каквито са впрочем всички млади германки. Тя говори добре френски, но има лек акцент, който издава чужденката у нея. Но тук, в Трианон, тя ще се среща само с приятели и ще говори само когато пожелае.

– В резултат на това тя ще говори все по-добре френски. Вече забелязах, Нейно кралско величество е изградена личност – добави господин Дьо Шоазьол.

По пътя двамата се натъкнаха на господин дофина, който се беше разположил на една морава и измерваше височината на слънцето. Шоазьол направи нисък поклон и тъй като дофинът не го заговори, той замълча. Кралят произнесе на висок глас няколко думи, защото искаше да

186. Габриел – име на семейство френски архитекти. Тук става дума за Жак-Анж Габриел (1698 – 1782). Освен Малкия Трианон той е проектирал операта, военното училище, площад „Луи XV“ (днес „Конкорд“) и др. – бел. прев.

бъдат чути от внука му.

– Луи е учен мъж, но греша, че си блъска главата с наука. Жена му ще бъде недоволна.

– О, не, няма – възрази нежен глас и иззад храстите изскочи една жена.

Кралят видя, че дофината изостави един човек, натоварен с моливи, листа и компас. Тя прекъсна разговора си с него и се затича към Негово величество.

– Сир – каза тя, – това е моят архитект господин Мик¹⁸⁷.

– А! – възкликна кралят. – Нима и вие страдате от болестта да строите, госпожо?

– Болестта е наследствена, сир. Ще подреда отново този голям парк, в който всички скупчат.

– Какво наричате естествена градина? – попита кралят. – Аз все пак смятах, че дърветата и цветята, покрай които минах, и плодовете, които откъснах, докато идвах насам, са естествени.

– Дори човек да се разхожда сто години из градините ви, сир, ще вижда навред само прави алеи и стени от жив плет, подрязани под тъгъл четиридесет и пет градуса – така твърди дофинът – или пък водни пространства, редувани с морави и озеленени площи, разположени терасовидно или шахматно.

– Ами това грозно ли ви изглежда?

– Просто не е естествено.

– Ето, че моята внучка обича природата! – възкликна кралят развеселен. – Да видим какво ще направите от моя Трианон...

– Рекички, водопадчета, мостчета, пещерички, скалички, горички, хълмчета, къщички, планинки и долинки.

– Като за кукли!

– О, не, сир! За *крал*е, каквито ще станем ние – възрази принцесата, без да забележи червенината, която покри бузите на дядо ѝ, и без да си даде сметка, че думите ѝ съдържаха злокобно пророчество.

– Значи ще разбутате всичко, но какво ще построите?

– Няма да руша, ще съхраня... Сир, на моите прислужници ще бъде студено в жилищата, които заварих.

– А къде ще ги настаните, ако разрушите всичко? Не в двореца, смятам – там има място най-много за двама души.

– Ще запазя помещенията за прислугата такива, каквито са, сир.

187. Ришар Мик (1728 – 1794), френски архитект – бел.прев.

И дофината посочи с ръка прозорците на коридора, които вече описахме.

– Кого виждам! – провикна се кралят, като сложи ръка пред очите си вместо козирка.

– Една жена, сир – каза господин Дьо Шоазьол.

– Една госпожица, която ще взема при себе си – обясни дофината.

– Това е госпожица Дьо Таверне – отсече Шоазьол, след като позна момичето благодарение на зорките си очи.

– А! – каза кралят. – Я виж ти! Взели сте при вас семейство Таверне!

– Тя ще ми чете, сир.

– Много добре – каза кралят, без да откъсне очи от покрития с решетки прозорец, през който гледаше съвсем невинно и без да подозира, че я наблюдават, госпожица Дьо Таверне, все още бледа след инцидента.

– Колко е бледа! – забеляза господин Дьо Шоазьол.

– Едва не са я смазали по време на суматохата, господин херцог.

– Отдавна ли е при вас?

– От вчера, сир. Щом се настаних, я повиках да дойде.

– Неприветлив дом за едно такова красиво момиче – каза Луи XV. – Този дявол Габриел е бил голям некадърник. Не е помислил, че като пораснат, дърветата ще затулят сградата с помещенията за прислугата и оттам няма да се вижда нищо.

– Ваше величество желае ли да се убеди в обратното? – предложи дофината, която жадуваше да покаже на всеки гост колко е хубаво жилището й.

– Добре. Идвате ли, Шоазьол?

– Сир, два часът е. Имам съдебно заседание в два и половина, достатъчно време, за да се върна във Версай...

– Е, добре, вървете, херцог, и пораздрусайте мъжете с черни тоги! Вие, госпожо, ми покажете малките жилища. Аз съм безумно пристрастен към вътрешната архитектура.

– Елате, господин Мик – обърна се дофината към своя архитект. – Ще имате щастието да получите няколко съвета от Негово величество. Той разбира от всичко!

Кралят закричи пръв, дофината го последва.

– Кой живее тук? – попита Луи XV.

– Все още никой, сир.

– Но на първата врата има ключ!

– О, да, наистина. Госпожица Дьо Таверне днес се пренася.

– Е, тогава покажете ми нейното жилище, за да добия обща представа.

– Както желаете, сир – отговори дофината.

И тя въведе краля в единствената стая, свързана с преддверие и два будоара.

Няколко вече внесени и подредени мебели, книги и клавесин привлякоха вниманието на краля. Най-силно впечатление му направи огромен букет чудно красиви цветя, които госпожица Дьо Таверне беше направила в японска порцеланова ваза.

– Ах! – каза кралят. – Какви прекрасни цветя! А вие искате да промените градината... Кой, по дяволите, снабдява вашите хора с подобни цветя? Градинарят се грижи добре за госпожица Дьо Таверне. Кой е градинар тук?

– Не зная, сир. Господин Дьо Жюсю се грижи за назначението на градинарите ми.

Кралят хвърли изпълнен с любопитство поглед към малкото жилище, погледна и през прозореца на дворчето, а после си тръгна. Негово величество прекоси парка и се върна в Големия Трианон, където го очакваха екипажите му, за да го отведат на кратък лов с карети от три до шест часа следобед.

А през това време дофинът все още измерваше височината на слънцето.

81.

Заговорът се подновява

Докато кралят се разхождаше из Трианон, за да успокои напълно господин Дьо Шоазьол и за да убие времето си до лова, в Люсиен се събираха изплашени заговорници. Те пристигаха при госпожа Дю Бари с бързината на ято бързокрили птици, усетили миризмата на барут от ловджийска пушка. След като дълго си разменяха възмутени погледи, Жан и маршал Дьо Ришельо хукнаха първи.

Госпожа Дю Бари беше много уморена от дипломатическите си маневри и увенчанията ги лъжлив успех. Тя спеше следобеден сън, когато каретата на Ришельо пристигна с шума и бързината на ураган.

– Господарката Дю Бари спи – заяви невъзмутимо Замор.

Жан го ритна по онази част на дрехата му, която беше най-отрупана

с бродерии, и управителят се търкулна на килима, като пищеше пронизително. Дотича Шон.

– Пак ли биете това малко създание! – възкликна тя.

– Ще пребия и самата вас, ако не събудите веднага графинята! – изрева Жан със святкащи очи.

Не стана нужда да будят графинята. Дочула виковете на Замор и кръсците на Жан, тя беше отгатнала, че се е случило някакво нещастие, и тичаше към тях, загърната в пеньоара си.

– Какво има? – попита уплашена.

– Ами, по дяволите, Шоазьол си е на мястото – отговори Жан.

– Какво?

– Непоклатим повече от всякога при това! Хиляда дяволи!

– Какво искате да кажете?

– Граф¹⁸⁸ Дю Бари е прав – допълни Ришелю. – Херцог Дьо Шоазьол е по-силен от всякога.

Графинята извади от пазвата си малкото писъмце на краля.

– Ами това? – попита тя, като се усмихна.

– Добре ли прочетохте писъмцето, госпожо? – попита маршалът.

– Но аз зная да чета, херцог – отвърна госпожа Дю Бари.

– Не се съмнявам в това, госпожо. Ще ми позволите ли да го прочета и аз?

– О, разбира се, четете.

Херцогът пое писъмцето и бавно го разгърна. После прочете:

Утре ще благодаря на граф Дьо Шоазьол за службата. Обещавам твърдо да направя това.

Луи

– Ще победим утре. Още нищо не е загубено.

– Как така утре? Но кралят ми подписа това писмо вчера! Значи утре е днес.

– Извинете ме, госпожо – каза херцогът – тъй като на писмото няма дата, денят, когато вие пожелаете да видите господин Шоазьол свален, ще е все утре.

– Кралят се е подиграл с нас! – каза вбесен Жан.

– Невъзможно е – промълви графинята сломена. – Невъзможно е. Подобна измама е недостойна. Скъпо ще ми плати той – продължи

188. В тази част на романа Дюма нарича Жан ту граф, ту виконт. Исторически Жан дю Бари е бил граф – бел.прев.

графинята с нотки на гняв в гласа си.

– О, след подобно писмо не трябва да се сърдите на краля. Не трябва да обвинявате Негово величество в измама или хитрост! Не, кралят е изпълнил обещанието си.

– Не, по дяволите! Никой от нас не се шегува! Тази сутрин господин Дьо Шоазьол беше похвален, поласкан и почетен от краля. А в този час двамата си се разхождат из Трианон, хванати подръка.

– Подръка ли! – повтори Шон, която се беше вмъкнала в будоара.

– О, изиграна съм! – каза графинята. – Но ще види той... Шон, най-напред спри ловния екипаж.

– Добре! – измърмори Жан.

– Момент! – извика Ришелю. – Без бързане, без мръщене. Ах, простете ми, графиньо, че си позволявам да ви дам съвет.

– Продължавайте, херцог! Не се смущавайте. Мисля, че оглупявам. Вижте как стоят нещата – човек няма желание да се занимава с политика, но в деня, когато се намеси в нея, честолюбието го кара да се хвърли с главата напред... Та какво казвахте?

– Не е много разумно да се сърдите днес. Чуйте, графиньо, нещата са много сериозни. Ако кралят наистина държи на Шоазьол, ако той се влияе от дофината, ако той ясно ви казва истината в очите, това означава, че... Че трябва да станете още по-любезна, отколкото сте била досега, графиньо!

Графинята се замисли.

– Но аз се задушавам от гняв!

– Вярвам, че е така, по дяволите! Задушавайте се, графиньо, но нека кралят, или, по-точно казано, господин Дьо Шоазьол, не забележи това. Задушавайте се пред нас, но пред тях дишайте спокойно.

– Значи да отида на лов? Ще дойдете в моята карета тогава! – провикна се графинята, за да види каква физиономия ще направи съюзникът ѝ.

– Графиньо, графиньо! Господин Дьо Шоазьол няма да ми прости никога!

– В толкова добри отношения ли сте вече с господин Дьо Шоазьол!

– Не ме познавате добре, графиньо – каза херцогът, като ѝ целуна ръка. – Нима забелязахте колебание у мен, когато в деня на вашето представяне се наложи да ви търся рокля, фризьор и карета! Е, добре! Аз няма да се колебая и в днешния ден! О, много по-смел съм, отколкото си мислите, графиньо!

– Браво! Това се казва стратегия! Отиваме двамата при краля!

– Жан, ами вие какво правите?! Измъкнете се за малко от вашите възглавнички! Погребват се жив, приятелю мой!

– Какво правя ли? Искате да знаете какво правя?! Аз размишлявам...

– Върху какво?

– Ами мисля, че в този час уличните певци и цялата област ни подготвят всевъзможни песнички. Мисля също, че вестниците ловко се прицелват в слабите ни места.

– И до какъв извод стигнахте? – попита херцогът.

– Ами до извода, че ще трябва да изтичам до Париж, за да купя малко превръзки и малко мехлем, за да намажем и превържем раните си. Дайте ми пари.

– Колко? – попита графинята.

– Ами поне двеста-триста луидора.

– Виждате ли, херцог – заяви графинята, като се обърна към Ришелю, – че се налага да плащам военни разноски.

– О, но това просто означава, че влизате във война, графиньо. Сей днес, за да пожънеш утре.

Графинята сви рамене, отиде до едно скринче, отвори го и извади оттам пълна шепа с банкноти, които подаде на Жан, без дори да ги преброи. Той ги пхна в джоба си, като въздъхна дълбоко. После стана от софата, протегна се като човек, съсипан от умора, и се разходи из стаята.

– Ето – промърмори той, като посочи към херцога и графинята, – тези хора ще се забавляват на лова, а аз ще препускам към Париж. Те ще съзерцават красиви жени и изискани благородници, докато аз ще зяпам омразните лица на вестникарските драскачи. Не, наистина, аз не съм нищо повече от едно домашно куче.

– И забележете, херцог – каза графинята, – че той изобщо няма да се занимава с нас. Ще даде половината пари на някоя развратница, а останалото ще проиграе на комар в някой игрален дом. Ето какво ще стори, а надава вой, нещастник такъв! Хайде, Жан, вървете си, ужасявате ме.

Жан опразни съдържанието на три бонбонери и го натъпка в джобовете си, открадна от етажерката една китайска статуетка с очи от диаманти и потегли, като си придаваше важност, подканян от нетърпеливите подвиквания на графинята.

Часовникът удари.

– Дванадесет и половина е, графиньо – каза херцогът. – За щастие

вие сте почти облечена. Покажете се за малко на чакащите придворни, които ще помислят, че има слънчево затъмнение, и да се качваме бързо в каретата. Знаете ли къде ще се проведе ловът?

– Вчера се уговорихме с Негово величество, че ще отидем в гората на Марли, а освен това и че пътьом ще ме вземат оттук.

– Госпожо, вчера писах на моя племенник, който, ако предчувствието ми не ме лъжат, трябва да е вече на път.

– И вие разчитате на него?

– Ех, госпожо, той е пълен с идеи.

– Няма значение, твърде много сме загазили. Кралят щеше да отстъпи, ако не изпитваше ужасен страх от съдебните процеси. И в края на краищата аз се страхувам, че той няма да се съгласи никога да пожертва господин Дьо Шоазьол.

– Искате ли да говоря с вас откровено, графиньо?

– Разбира се.

– Е, добре. Аз също се страхувам, че той няма да го стори. Ще ни изиграе стотина подобни номера като вчерашния, Негово величество е толкова изобретателен! А вие, графиньо, няма да поемете риска да изгубите любовта му заради едно безсмислено упорство. За да бъде отстранен, трябва да се случи чудо.

– Да, чудо – повтори Жана.

– Но за нещастие хората вече не правят чудеса.

– Не! – възрази графинята. – Аз познавам един човек, който все още прави чудеса.

– Познавате човек, който прави чудеса ли, графиньо?

– Бога ми, да!

– Охо... И какво чудо е направил? Разкажете ми едно от тях, за да го преценя.

– Херцог – каза госпожа Дю Бари, като се приближи до Ришельо и неволно понижи глас, – този човек ме срещна преди десет години на площад „Луи XV“ и ми предрече, че ще стана кралица на Франция.

– Наистина, това е чудо. Може би този човек ще ми предскаже, че ще умра като пръв министър на Франция.

– Възможно е...

– О, не се съмнявам. И как се казва този човек?

– Името му няма да ви каже нищо.

– Но как да го намерим?

– Той има две имена.

– Да караме подред – кое е първото от тях?

- Граф Дьо Феникс.
– Как, нима става въпрос за мъжа, когото вие ми показахте в деня на представянето ви?
– Точно така.
– За пруския офицер? О, в такъв случай не вярвам. Всички магьосници, които съм познавал, имаха имена, завършващи на „и“ или „о“.
– Какво съвпадение, херцог! Второто му име завършва на „о“, както се харесва на вас.
– И кое е то?
– Жозеф Балзамо.
– Но в края на краищата няма ли никакъв начин да го откриете?
– Ще положа усилия, херцог. Мисля, че познавам един човек, който би могъл да го намери.
– Браво! Но побързайте, графиньо! Вече е дванадесет и петнадесет.
– Готова съм! Повикайте каретата ми!
Десет минути по-късно, седнали един до друг в каретата на графинята, госпожа Дю Бари и херцог Дьо Ришельо препусаха, за да настигнат ловното шествие.

82.

В търсене на магьосника

По пътищата из гората в Марли, където кралят ловуваше, се бе струпала дълга върволица от карети. Това беше следобедният лов на краля. По време на лова пускаха в три различни часа на деня няколко сърни, та да може кралят в зависимост от мястото, където се намира, да се отзове на близък или далечен рог, известяващ къде е дивечът.

Този ден Негово величество беше заявил, че ще ловува до четири часа. От всичкия дивеч бяха избрали една сърна, пусната на обед, и разчитаха, че тя ще стигне до него. Госпожа Дю Бари от своя страна пък разчиташе да следва толкова неотлъчно краля, както той беше решил да преследва сърната.

Но човек предполага, а Господ разполага. Едно случайно съвпадение промени добрия план на госпожа Дю Бари. А случайността е почти толкова капризен противник, колкото беше самата графиня.

Като разговаряше за политика с господин Дьо Ришельо, графинята препускаше след Негово величество, който пък гонеше сърната. Тя и херцогът поздравяваха всички срещнати по пътя. Внезапно насред

поредните поздрави те забелязаха на петдесетина крачки от пътя, под свод от великолепа зеленина, една счупена преобърнатата карета. Колелата й грозно стърчаха към небето. Конете на госпожа Дю Бари – великолепен впряг, подарен й от краля, бяха изпреварили всички останали и пристигнаха първи до преобърнатата карета.

– Я виж ти! Какво нещастие! – каза спокойно графинята.

– Бога ми, да! – каза херцог Дьо Ришельо.

– Мъртъв ли е онзи човек, когото виждам там, на тревата? – попита графинята.

– Не ми се вярва, госпожо. Нещо мърда.

– Я, виж ти! Някой ни поздравява.

– Значи не е умрял.

За всеки случай Ришельо вдигна тривърхата си шапка.

– О, графиньо, струва ми се, че...

– И на мен също...

– Че това е Негово високопреосвещенство принц Луи!

– Самият кардинал Дьо Роан.

– Какво, по дяволите, прави там? – попита херцогът.

– Да отидем и да видим – предложи графинята. – Шампан, карайте към обърнатата карета!

Кочияшът на графинята веднага излезе от пътя и колата потъна в горичката.

– Честна дума, това наистина е монсеньор кардиналът – прошепна Ришельо.

Това действително беше Негово високопреосвещенство, той се бе излегнал на тревата и чакаше да мине някой познат. Като видя, че госпожа Дю Бари се приближава, той стана.

– Хиляди почитания, госпожо графиньо – поздрави той.

– Как, вие ли сте, кардинале?

– Самият аз.

– И как се случи това нещастие?

– О, не ми говорете за това, госпожо! Единствено заради негодника – кочияша, когото накарах да домъкнат чак от Англия! Казах му да пресече направо гората, за да настигна ловците, а той изви така рязко, че ме обърна и на всичко отгоре счупи най-хубавата ми карета.

– Не се оплаквайте, кардинале – каза графинята. – Ако кочияшът беше французин, щеше да ви счупи врата или най-малкото ребрата.

– Наистина, госпожо, карате ме да се срамувам.

– Качете се, принце, качете се.

– Не искам да ви притеснявам!

Херцогът вече беше освободил мястото в дъното и се беше преместил на предната седалка. Кардиналът започна да се пазари да седне той на неговото място, но херцогът остана непреклонен. Скоро конете на графинята наваксаха изгубеното време.

– Извинете, монсеньор – каза графинята, – но нима Ваше високопреосвещенство е започнал да ходи на лов?

– О, не, госпожо. Отидох във Версай, където исках да изкажа почитанията си на Негово величество, и разбрах, че е на лов. Понеже работата, за която исках да му говоря, не търпи отлагане, хукнах след него. Но заради този проклет кочияш не само ще изпусна възможността кралят да ме изслуша, но няма да мога да отида на срещата си в града.

– Виждате ли, госпожо – каза херцогът, като се смееше, – монсеньор казва нещата направо и ясно. Признава пред вас, че има среща.

– Която, повтарям, ще пропусна – възрази Негово високопреосвещенство.

– Нима един Роан, един принц, един кардинал пропуска нещо? – попита графинята.

– Да, освен ако не стане чудо.

Херцогът и графинята се спогледаха. Думата „чудо“ им напомни нещо, за което бяха разговаряли наскоро.

– Бога ми, принце – каза графинята, – понеже заговорихте за чудеса, ще ви призная, че съм много щастлива да срещна духовно лице, защото искам да ви попитам дали вярвате в тези неща.

– Но нали знаете, госпожо – обади се, смеейки се, Ришельо, – за Негово високопреосвещенство се говори, че е във връзка с духове – това не отговаря на религията.

– Не, но сигурно е твърде удобно – каза графинята.

– И какво видяхте, принце?

– Заклел съм се да пазя тайна.

– Но ако сте обещали да пазите тайна за магьосническите действия, може би не сте обещали да пазите в тайна името на магьосника?

– Не.

– В такъв случай, принце, искам да ви кажа, че херцогът и аз излязохме, за да търсим един магьосник!

– О, тогава ще ви дам моя.

– И как се казва?

– Граф Дьо Феникс.

Госпожа Дю Бари и херцогът се спогледаха пребледнели.

– Ама че странна работа! – казаха те едновременно.

– Познавате ли го? – попита принцът.

– Не. И вие го смятате за магьосник?

– О, дори смятам, че струва колкото двама магьосници.

– По какъв повод се срещнахте с него?

Кардиналът се поколеба.

– Исках да науча съдбата си от него. Всъщност той ми разказа истории от отвъдния свят.

– Няма ли той друго име освен граф Дьо Феникс?

– Чух че го наричат още...

– Кажете, монсеньор! – възкликна графинята нетърпеливо.

– Жозеф Балзамо, госпожо.

Графинята сплете ръце и погледна Ришельо, а Ришельо си почеса върха на носа и също я погледна.

– Толкова ли е черен дяволът? – попита внезапно госпожа Дю Бари.

– Дяволът ли? Но аз не съм го виждал, графиньо.

– Каквото и да говорите, принце, – продължи госпожа Дю Бари, – признайте, че в тези неща малко или много е замесен дяволът.

– По дяволите, така е.

– Няма ли и вие да поискате от този магьосник да ви направи хосрокоп, графиньо? – попита Ришельо.

– Умирам от желание за това, признавам.

– Обърнете се към него, госпожо.

– Но къде би могло да стане това? – попита графинята, като се наядваше, че кардиналът ще ѝ даде адреса, който тя търсеше.

– Е, Бога ми, почакайте малко... не... да... не. Беше в Маре, почти на ъгъла на улицата. Улица „Сен Франсоа“, „Сент Анастаз“... беше име на някакъв светец. О, напротив, кълна се в честта си, че светците познавам дори твърде малко. Почакайте, този глупак, моят лакей, би трябвало да знае.

– Ах, чудесно? Ние го вземем с нас и той е отзад. Спрете, Шампан, спрете.

Херцогът дръпна едно въженце. Кочияшът спря внезапно бързите тръпнещи коне.

– Олив, там ли си, нещастнико? – каза кардиналът.

– Да, монсеньор.

– Къде точно ходихме в Маре една вечер?

Лакеят беше чул прекрасно целия разговор, но не показа, че знае защо му задават този въпрос.

– Улица „Сен Клод“, монсеньор.

– Клод, така беше! – провикна се кардиналт. – Ами да, нали се бях обзаложил с вас, че става дума за име на светец!

– Улица „Сен Клод“! – повтори графинята, като хвърли на Ришелю красноречив поглед, толкова явен, че маршалът, който винаги се страхуваше да не разберат тайните му, особено когато се отнасяше за заговор, прекъсна госпожа Дю Бари:

– Графиньо! Кралят!

– Къде?

– Ей там!

– Кралят, кралят! – провикна се графинята. – Завий наляво, Шампан, завий наляво, за да не ни види Негово величество.

– Защо, графиньо? – попита уплашеният кардинал. – Аз смятах, че ще ме отведете при краля!

– О, вярно, че вие искахте да видите Негово величество!

– Аз съм тук само по тази причина, графиньо.

– Е, добре! Ще ви закарат при него.

– Ами вие? Какво ще правите вие двамата?

– Ние ли? Ние ще останем тук.

Шампан спря рязко.

– Шампан, ние слизаме, а вие отведете Негово високопреосвещенство при краля!

– Ами вие самата, госпожо? Къде ще отидете? – попита той.

– Ей там, край дъбовете.

– Кралят ще ви потърси.

– Толкова по-добре.

Госпожа Дю Бари не си губеше времето. Тя хвана ръката на херцога и го задържа към сечището.

– Разбирате ли – попита тя, – че сам Бог ни изпрати скъпия кардинал? За да ни даде възможност да тръгнем по следите на нашия човек.

– Значи отиваме при него? Ще ви разкажа нещо... И така, бях във Виена, по времето на моето посланичество там. Една вечер под светлината на един уличен фенер ме раниха с шпага, пронизаха ме през цялото тяло. Шпагата принадлежеше на измамен съпруг, най-гибелното нещо на света. Аз паднах. Прибраха тялото ми, аз бях мъртъв.

– Как така бяхте мъртъв?

– Честна дума, или поне малко оставаше да умра. В това време мина един магьосник и попита кой е мъжът, когото носят да погребат. Казаха ми името ми. Тогава той спря носилката, изсипа три капки от една

течност върху раната ми и три капки в устата ми. Кръвта спря, аз започнах отново да дишам, очите ми се отвориха. Бях спасен...

– Това е Божие чудо, херцог.

– Съмнявам се, освен ако не е открил еликсира на живота.

– Може би, маршале. Нима вярвате в тези неща?

– Вярвам във всичко.

– А как се казваше?

– Носеше чудновато гръцко име – Алтотас.

– О, какво ужасно име, маршале!

– Нали, графиньо?

– Херцог, ето, че каретата се връща.

– Чудесно!

– И отиваме в Париж?

– В Париж.

– На улица „Сен Клод“?

– Щом така желаете... Ами кралят, който ви очаква...

– Ето това определи решението ми, херцог, ако допуснем, че преди малко съм се колебала. Той ме съсипа, негов ред е да се гневи! Твой ред е да беснееш, кралю!

– Но ще помислят, че сте се загубили или че са ви отвлекли.

– Тогава толкова по-добре, още повече че са ме видели с вас, херцог.

– Вижте, графиньо, аз също ще бъда напълно откровен – страхувам се.

– От какво?

– Да не разкажете тези истории на някого и да не се подиграват после с мен.

– В такъв случай ще се подиграват и с двама ни, херцог, защото и аз идвам с вас. Шампан! Шампан! Бързо тук, зад този храст, за да не ни забележат! Жермен, затворете вратичката! Готово. А сега карайте към Париж, на улица „Сен Клод“ в Маре, и колкото се може по-бързо!

83.

Куриерът

Беше шест часът вечерта. В стаята на улица „Сен Клод“, която ние вече показахме на нашите читатели, Балзамо седеше близо до Лоренца. Младата жена го гледаше сърдито, както Дидона е гледала готвещия се

да заминава Еней. Балзамо ѝ говореше с нежност и я гледаше с обич.

– Лоренца – казваше той, – защо сте толкова враждебно настроена и оказвате такава съпротива, дете мое? Та аз съм човекът, който ви обича безмерно! Защо се отказвате от това щастие, Лоренца? С вашата красота и богатство ще накарате толкова жени да ви завидват!

– Защото изпитвам ужас от вашето присъствие – отговори гордо младата жена.

Балзамо погледна Лоренца. В погледа му имаше едновременно и гняв, и съжаление.

– В такъв случай живейте, както се обричате да живеете. А щом сте толкова горда, не се оплаквайте – каза той.

– Нямахте да се оплаквам, ако ме оставехте сама. Нямахте да се оплаквам, ако не ме насилвахте да говоря с вас. Стойте далече от мен, а когато идвате да ме посетите в този затвор, не ме заговаряйте. А аз ще постъпя както бедните прелетни птици, които държат насила в клетка – те умират, но не пеят.

Балзамо направи усилия над себе си.

– Искам да се отегча толкова много, че да умра – рече Лоренца.

Балзамо се усмихна или по-скоро се опита да се усмихне.

– Вие сте луда! – каза той. – Знаете много добре, че няма да умрете, докато аз съм тук.

– О! – провикна се Лоренца. – Няма да можете да ме спасите, ако някой ден ме намерите обесена на решетката на прозореца с шала.

Балзамо настръхна. Той погледна Лоренца и каза заплашително:

– Не! Права сте, Лоренца. В един такъв ден аз няма да ви спася, но ще ви възкреса.

Лоренца нададе вик на ужас. Тя познаваше безграничните му възможности и повярва на заплахата му. Балзамо беше спасен.

Докато тя наново потъваше в отчаяние от нещо, което не беше предвидила, а разсъдъкът ѝ съзнаваше, че няма изход от тези мъки, звънецът, разклатен от ръката на Фриц, отекна в ушите на Балзамо.

– Курьер – промълви Балзамо.

След малко се чу още едно кратко извъняване.

– При това бърз – добави той.

– А! – каза Лоренца. – Това означава, че ще ме оставите сама.

Балзамо отново взе ръката ѝ и я целуна, без тя да даде признаци на живот. После тръгна към камината. Лоренца веднага излезе от вцепенението си и жадно впи очи в него.

– О! – промълви той. – Искаш да разбереш откъде ще изляза, за да

се промъкнеш някой ден след мен, за да избягаш, както ме заплаши. Ето защо си нашрек и ме следиш с поглед.

Балзамо прокара ръка по челото си като човек, който налага нещо на самия себе си насила. После протегна същата тази ръка към младата жена и ѝ хвърли остър като стрела поглед. Накрая направи още един рязък жест с ръка към гърдите и очите ѝ и произнесе със заповеднически глас:

– Спете!

Балзамо се доближи до нея и като видя колко е красива, я целуна по челото. Тогава лицето ѝ се проясни.

Балзамо се вгледа за миг в нея. Приличаше на човек, който не може да прекрати съзерцанието си, но тъй като звънецът нетърпеливо отекна отново, той се спусна към камината, натисна пружината и изчезна зад цветята.

Фриц го очакваше в салона заедно с един човек, облечен в дрехи на куриер и обут във високи ботуши с дълги шпори.

Ръката на пратеника веднага докосна гърдите му и той очерта с нея нов знак, който не би означавал нищо за страничен човек, защото наподобяваше движение, целящо да закопчее някое копче. След този последен знак господарят на дома показа един пръстен на ръката си. Пред този страшен символ пратеникът падна на коляно.

– С какво се занимаваш?

– Аз съм куриер и служа на госпожа Дьо Грамон.

– А кой те настани на работа при нея?

– Великия копт.

– Каква заповед получи при приемането на тази длъжност?

– Да нямам никакви тайни от господаря.

– Къде отиваш?

– Във Версай.

– Какво носиш там?

– Писмо.

– До кого?

– До министъра.

– Дай го.

Куриерът подаде на Балзамо писмо, което току-що беше извадил от окачената на рамото му кожена торба.

– Трябва да изчакам? – попита той.

– Да.

– Тогава ще чакам.

– Фриц!

Германецът влезе.

– Скрый Себастиан в канцеларията.

– Добре, господарю.

– Той знае името ми! – промълви привърженикът на братството със суеверен ужас.

– Господарят знае всичко – каза Фриц, като го отвеждаше в канцеларията.

Балзамо остана сам. Той погледна към чистия и дълбоко врязан печат на писмото. Умоляващите очи на пратеника сякаш му бяха внушили да го запази цял и непокътнат.

После бавно и замислено той се изкачи до стаята на Лоренца и отвори вратата ѝ. Лоренца все още спеше, но сънят ѝ издаваше умора и напрежение. Той взе ръката ѝ, а тя стисна неговата конвулсивно. След това Балзамо допря леко до сърцето ѝ запечатаното писмо.

– Можете ли да го прочетете?

– Мога.

– Тогава четете.

Лоренца със затворени очи и задъхана гръд прочете или по-скоро изрече дума по дума следните редове, които Балзамо записа.

Скъпи братко,

Както бях предвидила, заточението ще ми е полезно. Тази сутрин разговарях с председателя на съда в Руан. Той е с нас, но е нерешителен. Попритиснах го от ваше име. Най-сетне се съгласи и ще изпрати критичните изложения¹⁸⁹ на руанската магистратура във Версай най-късно до осем дни.

Заминавам веднага за Рен, за да пораздвижи малко Карадюк и Ла Шалоте, които, изглежда, бездействат.

Нашият агент от Кодбек беше в Руан. Срещнах се с него. Англия няма да остави нещата така. Там се подготвя остра нота до правителството във Версай.

Х ме попита дали тя трябва да се връчи. Аз дадох съгласието си. Ще получите и последните памфлети на Тевено, Моранд и Дьолил срещу онази Дю Бари. Тези фишеци биха могли да взривят цял град.

189. Имало е обичай с такива речи да се казва на краля, че някой издаден декрет не е особено удачен – бел.прев.

До мен достигнаха лоши слухове, във въздуха витаеше някаква заплаха от изпадане в немилост. Но тъй като вие все още не сте ми писали, аз не обръщам внимание на приказките. Все пак не ме оставяйте да гадая какво става. И ми отговаряйте само по куриера. Вашето писъмце ще ме настигне в Каен, където трябва да се позанимавам с някои от господата – наши привърженици.

Сбогом, целувам ви.

Херцогиня Дьо Грамон

Като прочете тези редове, Лоренца замълча. Балзамо, чието чело се беше прояснило, докато Лоренца четеше, взе обратно писмото.

– Странно писание! – каза той. – Ще ми платят скъпо за това! Шоазбол не може да бъде свален от цяла армия неприятели и от цял куп интриги, а ето, че гибелното дихание на една жена, галейки го, всъщност го премазва. Да... Ние гинем заради предателството и слабостта на жените... Ако случайно имаме сърце, а в него има макар и една по-чувствителна струна, ние сме загубени.

Изговаряйки тези думи, Балзамо гледаше с безкрайна нежност тръпнешката под погледа му Лоренца.

– Вярно ли е онова, което си мисля? – попита той.

– О, не, не е вярно! – възрази тя с жар. – Виждаш много добре, че те обичам прекалено много, за да се опитам да ти навредя, както постъпват всички жени без разум и сърце.

Балзамо остави ръцете на неговата очарователна вълшебница да го прегърнат. Внезапно звънецът на Фриц прокъркна два пъти по два пъти.

– Двама посетители! – промълви Балзамо.

Силен тревожен звън сложи край на съобщението на Фриц.

Като се освободи от ръцете на Лоренца, Балзамо излезе бързо от стаята, оставяйки все още спящата млада жена. По пътя надолу той срещна куриера, който очакваше заповедите на господаря.

– Какво да правя с писмото? – попита куриерът.

– Предай го на посочения адрес. Какво нещастие, че не мога да задържа подобно писание! – каза Балзамо. – И най-вече колко жалко, че не мога да го предам по сигурни ръце на краля!

Фриц се появи.

– Кой дойде? – попита го Балзамо.

– Една жена и един мъж.

– Познаваш ли ги?

– Не.

- Жената млада ли е?
 - Млада и красива.
 - А мъжът?
 - На шестдесет или шестдесет и пет години.
 - Къде са?
 - В салона.
- Балзамо влезе в салона.

84.

Викане на духове

Графинята бе скрила изцяло лицето си под дълъг воал. Тя беше намерила време да се отбие въщи и беше облечена като обикновена гражданка. Двата с маршала бяха пристигнали с фиакър. Ришелю, който беше по-предпазлив от графинята, се беше облякъл в сиво – като високоставен прислужник от добър дом.

– Познавате ли ме, графе? – попита госпожа Дю Бари.

– Отлично, госпожо графиньо.

Ришелю стоеше назад.

– Бъдете така добра да седнете, госпожо, също и вие, господине.

– Господинът е моят домоуправител – поясни графинята.

– Грешите, госпожо – заяви Балзамо, като се поклони. – Господинът е херцог Дьо Ришелю, когото аз познавам много добре. Ще бъде проява на неблагодарност от негова страна, ако не си спомни за мен. Да, монсеньор. Във Виена, по време на вашето посланичество. През 1725 година.

– През 1725 година ли?! Но тогава вие не сте бил роден, скъпи ми господине!

Балзамо се усмихна.

– О, напротив, господин херцог – каза той. – Видях ви, когато бяхте на прага на смъртта върху една носилка. Току-що бяхте получили хубава рана от преминала през гърдите ви шпага... Положението беше толкова сериозно, че ви сипах цели три капки от чудотворния еликсир... Ето, точно на мястото, където сега мачката вашата дантела от Д'Алансон. Впрочем тя не е ли твърде богато украсение за един домоуправител?

– Но – прекъсна го маршалът, – вие сте на около тридесет-тридесет и пет години, господин графе!

– Хайде стига, херцог! – провикна се графинята. – Ето, че стоите пред магьосник. Сега вярвате ли му?

– Направо съм стъписан, графиньо... Но в такъв случай – продължи херцогът, като се обърна отново към Балзамо – вашето име е...

– О! Както знаете, господин херцог, ние, магьосниците, си сменяме имената с идването на всяко ново поколение хора... През 1725 година носехме имена, завършващи на -ус, -ос и -ас. Не бих се учудил, ако точно тогава ми е хрумвало да заменя името си с някое гръцко или латинско... След като вече изяснихме нещата, аз съм на вашите заповеди, госпожо графиньо.

– Графе, маршалът и аз сме дошли да се посъветваме с вас.

– Е! – каза Ришельо. – Не е никак лесно да се добереш до френската корона, графе... Не е като да излекуваш рана с три капки чудотворен еликсир.

– Не, но един министър може да бъде свален само с три думи... – възрази Балзамо. – Е, отгатнах ли? Кажете ми честно.

– Напълно – отговори графинята, която трепереше. – Е, какво ще кажете на това, херцог?

– О! Не се учудвайте на такива дребни неща, госпожо! – каза Балзамо. Той виждаше, че госпожа Дю Бари и Ришельо са неспокойни и отгатваше причината и без магьосническите си способности.

– Ще съм възмутен, ако не кажете как да се излекуваме – каза маршалът.

– От болестта, която ви мъчи ли?

– Да, от болестта Шоазьол.

– Готов съм да ви служа с всички сили, госпожо. Но преди това бих искал да зная дали господин херцогът не е нахвърлил някой и друг план, преди да дойде тук.

– Признавам, графе... Честна дума, очарователно е да имаш на разположение магьосник, към когото можеш да се обръщаш с „господин графе“.

Балзамо се усмихна.

– Хайде – поде той, – бъдете искрен.

– Кълна се в честта си, точно това правя – заяви херцогът.

– Искате да се посъветвате с мен, така ли?

– Точно така.

– Ах, лицемер – прошепна графинята. – Той не ми каза нищо за това.

– Това можеш да кажа само на господин графа, при това на ухо –

отговори маршалът.

– О, но аз умирам от любопитство. Хайде, кажете и на мен, маршале! Имам руж и червенията ми няма да се забележи.

– Е, добре, ето какво – поде отново той. – Ами като се отнася до Негово величество и няма да се хареса на госпожата, как да го кажа?

– Колко убийствено бавен е този човек! – възкликна графинята.

– Тогава ще рискувам. Тъжно е човек да каже такова нещо, но... Негово величество вече не може да доставя удоволствие. Простете ми, графиньо. Констатацията не е моя, а на госпожа Дьо Ментьонон.

– В тези думи няма нищо, което да ме обижда, херцог! – заяви госпожа Дю Бари.

– Толкова по-добре! Хиляди пъти по-добре! Няма от какво да се притеснявам. Е, господин графе, ще трябва да му намерим някой чудотворен еликсир...

– Аз имам такъв – довърши Балзамо. – И този еликсир ще трябва да възвърне способността му да се забавлява. Ех, господин херцог! Това е лесно!

– Лесно?! Чувате ли го, госпожо? Тези магьосници не се съмняват в нищо.

– Защо да се съмнявам, когато се отнася до нещо съвсем просто – да се докаже на краля, че господин Дьо Шоазьол го е предал... От гледна точка на Негово величество, разбира се, тъй като господин Дьо Шоазьол не смята, че върши предателство с постъпките си.

– А какви са неговите постъпки?

– Знаете ги така добре, както и аз, госпожо – той поддържа бунта на Съда срещу кралската власт. При това със свои хора, които окуражава, обещавайки им, че няма да бъдат наказани.

– Но кои са тези хора? Ето нещо, което би трябвало да узнаем.

– Ще повярвате ли, че например госпожа Дьо Грамон замина единствено за да насърчава лудите глави и за да задушават гласовете на пострахливите?

– Да, но кралят не вижда в това заминаване нищо друго освен доброволно оттегляне. А как да му докажем, че това пътуване има и други цели освен привидната?

– Като обвините госпожа Дьо Грамон.

– О, ако ставаше въпрос само да се обвинява, графе... – намеси се херцогът.

– За съжаление трябва обвиненията да се докажат! – каза графинята.

– А ако това обвинение се докаже, мислите ли, че господин Дьо Шоазьол ще остане министър?

– Разбира се, че не! – възкликна графинята.

– Значи остава само да разкрием някое от предателствата на господин Дьо Шоазьол – продължи Балзано уверено – и да го покажем ясно, точно, очебийно на Негово величество.

Маршалът се облегна назад върху креслото и избухна в шумен смях.

– Очарователен е! – провикна се той. – Вижте колко е сигурен!

– И така, на работа – каза Балзано. – Налага се да поговорим сериозно и да направим изводи.

– Така да бъде.

– Нали подозират вече, че господин Дьо Шоазьол подстрекава Съда към бунт?

– Да, но къде е доказателството?

– Не се ли кани господин Дьо Шоазьол да обяви война на Англия с единствената цел да запази привилегиите си на крайно необходим служител? И накрая, не е ли господин Дьо Шоазьол открит враг на господарката? Не се ли мъчи той да я събори с всички средства от трона, който аз съм й обещал?

– О, това също е вярно! Но и то трябва да се докаже... О, ако можех, само ако можех...

– А какво ви е нужно? Един провал.

Маршалът размаха пръсти недоверчиво.

– Едно заловено поверително писмо например... – каза Балзано.

– Ето всичко необходимо. Дребна работа!

– Едно писмо на госпожа Дьо Грамон нали, маршале? – продължи графът.

– Магьоснико, добри ми магьоснико, ами че намерете ни едно такова писмо! – провикна се госпожа Дю Бари.

– Искате писмо, което да компрометира господин Дьо Шоазьол и по трите точки, които аз вече набелязах?

– О, честно казано, бих дала едното си око, за да получа такова писмо.

– Графиньо! Цената е твърде висока. Още повече че това писмо... ще ви го дам аз, при това безплатно.

Като каза тези думи, Балзано извади от джоба си сгънат на четири лист.

– Какво е това? – попита графинята, като разкъсваше листа с очи.

– Да, какво е това? – попита херцогът.

– Писмото, което вие искахте.

И графът прочете на удивените си слушатели, които пазеха дълбоко мълчание, вече добре познатото на нашите читатели писмо. Докато траеше четенето, графинята разтваряше широко очите си и на моменти губеше самообладание.

– По дяволите! Това е клевета! – прошепна Ришельо, щом Балзамо свърши.

– О, графе! – промълви госпожа Дю Бари.

– Добре, аз ви давам съвет, който вие, изглежда, не разбирате. Изказвате пред мен желанието си да съборите господин Дьо Шоазьол и търсите начини как да го сторите. Аз ви предлагам един начин, но вие не го одобрявате. Давам ви и доказателство в ръцете, а вие проявявате недоверие?

Балзамо впи очите си в господин Дьо Ришельо с толкова особено изражение, че по вените на графинята премина тръпка, а скептикът егост, наречен херцог Дьо Ришельо, усети лек хлад по тила и в сърцето си.

– И така, господин херцог, госпожо графиньо, ще чуете за доказателство един глас. На какъв език искате да говорите?

– На френски, ако обичате! – каза графинята. – Аз не знам друг език и ако говори на чужд език, ще ме изплашите.

С наведена глава Балзамо отиде към вратата, която, както знаем, водеше към малкия салон, а той, спомняме си, имаше излаз към стълбата.

– Позволете да ви затворя тук – каза той, – за да не сте твърде на показ.

Графинята пребледня, приближи се към херцога и здраво хвана ръката му. Балзамо почти стигна до вратата, която водеше към стълбата, и протегна ръце към мястото, където се намираше Лоренца. След това, като говореше на арабски, произнесе с кълтящ глас няколко думи. Преведени на простонароден френски, те означаваха следното:

– Приятелко! Чувате ли ме? Ако ме чувате, дръпнете шнура на звънеца и позвънете два пъти.

Балзамо изчака да види ефекта от думите си върху херцога и графинята. Те бяха отворили широко очи и наострили уши, но не можеха да разберат какво казва графът. Звънецът ясно отекна два пъти. Графинята скочи от стола, а херцогът избърса челото си с кърпичка.

– Щом ме чувате – продължи на същия език Балзамо, – натиснете мраморното копче, всъщност дясното око на лъва от скулптурата на

камината. Плочата ще се отвори. Минете оттам, прекосете моята стая и слезте по стълбите. Елате в стаята, съседна на помещението, в което се намирам аз.

Миг по-късно шум, лек като неуловим полъх на вятър, наподобяващ витаене на призрак, предупреди Балзамо, че заповедите му са били разбрани и че са вече изпълнени.

– Какъв е този език? – попита Ришелю, като си придаваше спокоен вид. – Езикът на кабалистиката ли?

– Да, господин херцог, обичайният за викане на духове език.

– А дойде ли висшият дух или свръхестественото същество?

Балзамо протегна ръка към драперията, закриваща вратата на съседната стая.

– В момента е в пряка връзка с мен, монсеньор.

– Страх ме е – промълви графинята. – Ами вас, херцог?

– Честна дума, графиньо... Признавам, че бих предпочел да бъда в Маон или Филипсбург.

– Госпожо графиньо и вие, господин херцог, ако искате да чуете, слушайте! – каза строго Балзамо.

А после се обърна с лице към вратата.

85.

Гласът

За миг настъпи тържествена тишина. После Балзамо попита на френски:

– Прочетете в мисълта ми името на мъжа, който е до мен.

– Херцог Дьо Ришелю.

– А сега кажете ми името на жената.

– Графиня Дю Бари.

– Добре – каза Балзамо. – А сега прочетете първия ред от писмото, което държи в ръката си.

Гласът се подчини. Графинята и херцогът размениха погледи, в които се четеше учудване, преминаващо постепенно във възхищение.

– Какво стана с писмото, което аз преписах под ваша диктовка?

– Писмото пътува. На запад.

– Кой носи писмото?

– Един мъж, облечен в зелена дреха, с кожена шапка и високи ботуши.

– Пеша ли върви или язди кон?

– Язди кон.

– Къде е сега?

Последва кратко мълчание.

– Погледнете – каза заповеднически Балзамо.

– Препуска по дълъг път с дървета от двете страни...

– Какво? Нима не виждате кой е този път? Няма ли някакъв стълб или някакъв надпис?

– Чакайте, чакайте. Близо до човека на кон минава някаква карета. А, те се разминават и каретата идва насам.

– Каква е каретата?

– Тежка карета, пълна е със свещеници и с военни.

– Това е дилижанс – промълви Ришельо.

– О, той препуска с всички сили и често поглежда часовника си.

– Какво виждате пред коня?

– Дълга алея, прекрасни сгради, някакъв голям град. Пратеникът пришпорва силно коня, животното е обляно в пот, подкованите му копита така чаткат по паважа, че минувачите се обръщат. Сега потъва в една дълга стръмна улица. Сега завива надясно и кара коня си да намали хода. Спира пред някаква голяма къща.

– Сега трябва да го следвате много внимателно, чувате ли ме?

Чу се въздишка.

– О, разбирам. Вие сте уморена. Нека тази умора изчезне. Аз искам това.

– Благодаря ви.

– Следите ли още куриера?

– Почакайте... О, да. Той се изкачва по огромно каменно стълбище. Пред него върви лакей, облечен в златисто-синя ливрея. Сега той преминава през огромни салони, целите в позлата. Стига до ярко осветен кабинет. Лакеят отваря вратата на кабинета и се оттегля.

– Какво виждате вътре?

– Куриерът се покланя.

– На кого?

– Не го виждам... А! Мъжът се обръща.

– Как изглежда?

– Жив поглед, неправилни черти, хубави зъби.

– На колко години е?

– Между петдесет и петдесет и осем.

– Херцогът! – подсказа графинята на маршала.

Маршалът направи знак с глава, който сякаш казваше: „Да, той е, но... слушайте.“

– А какво става сега? – попита Балзано.

– Куриерът – поде послушно гласът – подава на херцога писмо, което вади от висяща зад гърба му кожена торба. Херцогът го разпечатва и чете с внимание.

– Ами после?

– Той взема перо и хартия. Пише.

– Той пише! – прошепна Ришельо. – О, по дяволите! Ако можехме да разберем какво пише?! Би било чудесно.

– Кажете ми какво пише?

– Почеркът е лош, дребен, накъсан.

– Прочетете какво пише. Аз го искам.

Графинята и Ришельо затаиха дъх.

– *Сестро, успокойте се – чу се отново гласът, – имаше криза, вярно е, тя беше жестока, и това е вярно, но отмина. Чакам утрешния ден с нетърпение, защото утре е моят ред да настъпя, така поне разчитам и всичко ме кара да вярвам, че ще успея – при това решително. Новината за Руан е добра, както и вестта за милорд Х... добри са и фишеците. Утре, след работната ми среща с краля, ще добавя към писмото си послепис и ще ви го изпратя по същия куриер.*

Балзано бе протегнал лявата си ръка напред и сякаш изтръгваше с мъка всяка дума на гласа. В същото време с дясната си ръка той записваше бързо думите, които господин Дьо Шоазьол пишеше във версайския си кабинет.

– Какво прави херцогът сега?

– Сгъва на две писмото, което досега писа. После го сгъва на още две. Сега вади от левия джоб на дрехата си малък червен портфейл и слага листа вътре.

– Чувате ли? – обърна се Балзано към вцепенената от изненада графиня.

– Ето, че херцогът освобождава куриера. Говори му нещо...

– Какво му казва?

– Чух само края на изречението. В един часа, до решетъчната ограда на Трианон. Куриерът се покланя и излиза.

– Точно така – заяви Ришельо. – Той възнамерява да се види с куриера след работната си среща, както написа в писмото.

Балзано направи знак с ръка, с който призоваваше към мълчание.

– Ами сега? Какво прави херцогът? – попита той.

– Става от мястото си. Отива право към леглото си, като държи в ръка писмото, което му донесоха. После се промъква между стената и леглото, натиска някаква пружина и отваря малко желязно ковчеже. Хвърля писмото там и затваря отново ковчежето.

– Знаете ли вече всичко, което искахте, госпожо? – попита Балзамо.

– Господин графе – каза госпожа Дю Бари, като се приближи до него, тръпнеща от уплаха, – вие току-що ми направихте услуга, която бих могла да заплащам с десет години от живота си. Поискайте от мен каквото желаете.

– О, госпожо, нали сме се разбрали?

– Тогава кажете какво желаете.

– Времето за отплащане още не е дошло.

– Е, добре, когато то настъпи, дори да струва милион...

Балзамо се усмихна.

– О, госпожо графиньо – провикна се маршалът – по-логично е вие да поискате един милион от графа. Та няма човек, който знае толкова много и най-вече който вижда навсякъде, няма да съзре и диамантите в земните недра, така както чете мисълта в душите на хората?

– В такъв случай, графе – каза графинята, – аз съм напълно безпомощна и се налага да падна на колена пред вас.

– Не, графиньо, един ден вие ще ми се издължите.

– Графе – обърна се херцогът към Балзамо, – аз съм поразен, покорен, победен. Вече вярвам.

Балзамо се усмихна.

– А сега, госпожо – обърна се той към графинята, – позволете ми да направя нещо. Моят дух се измори. Дайте ми възможност да го освободя чрез едно магическо заклинание.

– Но, моля ви, господине.

– Лоренца – каза Балзамо на арабски, – благодаря ти, обичам те. Върни се в стаята си по същия път и ме чакай. Върви, любима моя.

– Много съм уморена – прошепна гласът на италиански. Сега той звучеше много по-нежно, отколкото по време на гадаенето. – Ела побързо, Ашарат.

– Идвам.

Чу се лек шум, наподобяващ пърхане от криле на птица, и стъпките се отдалечиха.

86. Заточение

На другия ден крал Луи XV излезе от апартаментите си във Версай, когато големият часовник биеше единадесет. Той прекоси бързо намиращата се в съседство с кабинета му галерия и извика силно и строго:

– Господин Дьо ла Врийер!

Кралят беше пребледнял и изглеждаше много развълнуван.

Начаса ледено мълчание скова придворните. Сред тях бяха и херцог Дьо Ришельо и Жан дю Бари. Двамата бяха напълно спокойни и се преструваха, че не разбират за какво става дума.

Херцог Дьо ла Врийер се приближи и пое документа, който кралят му подаде.

– Господин херцог Дьо Шоазьол във Версай ли е? – попита Луи XV.

– Сир, той е тук от вчера, завърна се в два следобед от Париж.

– Добре – каза кралят. – Занесете му тази заповед, херцог.

Продължителна тръпка премина по лицата на присъстващите. Кралят смръщи вежди сякаш по този начин искаше да придаде още повече ужас на разиграващата се сцена. После се върна гордо в кабинета си, следван от капитана на стражата и от началника на леката кавалерия.

Господин Дьо ла Врийер се завърна и всички веднага го заобиколиха.

– Е, какво стана?

– Ами това беше заповед за заточение.

И херцог Дьо ла Врийер повтори следните думи, които беше запомнил благодарение на безупречната памет, така присъща на придворните:

Братовчедо, силното ми недоволство от вашата служба ме принуждава да ви заточа в Шантьолу, където трябва да се озовете в срок от двадесет и четири часа. Бих ви изпратил още по-далече, ако не изпитвах особена почит към госпожа Дьо Шоазьол, чието здраве ми е твърде скъпо. Внимавайте вашето поведение да не ме принуди да предприема други мерки.

Продължителен шепот се разнесе от групичката, събрала се около господин Дьо ла Врийер.

– А той какво ви отговори, господин Дьо сен Флорантен? – попита Ришельо, като нарочно не се обърна към херцога нито с новото му име,

нито с новата му титла.

– Той ми отговори: „Господин херцог, напълно съм убеден, че изпитвате голямо удоволствие, връчвайки ми тази заповед.“

– Тежък удар, скъпи ми херцог – измърмори Жан.

– Е, какво да се прави, господин виконт! Не може да ви падне такава керемидна глава, без да изохкате.

– Ето херцога! – извика Жан, който дебнеше през прозореца.

– Той се запътва насам! – учуди се херцог Дьо ла Врийер.

– Мисля, че изразих подобни съмнения, господин Дьо сен Флорантен.

– Ах, Боже мой! Нима ще се повтори вчерашната сцена? – прошепна Ришельо.

– О, не ми напомняйте за това! Тръпки ме побиват! – отвърна Жан.

Той не беше завършил изречението си, когато херцог Дьо Шоазьол се появи на входа на галерията с високо вдигната глава и пълен с увереност поглед. След случилото се никой не очакваше такава постъпка, затова и никой не ѝ се противопостави.

– Ама сигурен ли сте, че сте прочели правилно заповедта, херцог? – попита Жан.

– Да, по дяволите! Нищо не разбирам вече, честна дума!

– Ах, ето че влиза при краля. Но това е нечувано!

Наистина херцогът, без да обръща особено внимание на слабата съпротива, която му оказваше вратарят, проникна чак до кабинета на краля, който виждайки го, изненадано извика.

Херцогът държеше в ръка заповедта за заточение и я показа на краля, усмихвайки се леко.

– Сир – каза той, – както Ваше величество благоволи да ме предупреди вчера, преди малко аз получих нова заповед.

– Да – заяви кралят.

– И тъй като Ваше величество вчера беше така добър и ме предупреди да не вярвам на заповед, която не е изрично потвърдена от вас, аз дойдох тук, за да поискам обяснение.

– Обяснението ще бъде кратко, херцог! – отвърна кралят. – Днешната заповед е в сила.

– В сила ли? – попита херцогът. – Една тъй обидна заповед, изпратена на един толкова предан служител?

– Един предан служител, херцог, не поставя господаря си в смешно положение!

– Сир – заяви министърът високомерно, – много близък роднина

съм ви и разбирам кралското достойнство.

– Господине – отсече кралят, – няма да ви карам да чезнете в догадки. Снощи във вашия версайски кабинет сте приели куриер, идващ от госпожа Дьо Грамон.

– Но забранено ли е, сир, брат и сестра да си пишат?

– Почакайте, ако обичате. Аз знам съдържанието на писмото.

– Така ли, сир!

– Не отричайте, господине! Вие сте скрили това писмо в едно ковчеже, поставено в тайника на стената зад леглото ви.

Херцогът беше блед като призрак.

– Това не е всичко – продължи безмилостно кралят, – вие сте написали отговор на госпожа Дьо Грамон. Зная и неговото съдържание. То се намира в момента във вашия портфейл и очаква само да му бъде прибавен послеписът. Щяхте да го напишете след срещата си с мен. Виждате, че съм добре осведомен, нали?

Херцогът избърса плувналото си в леденостудена пот чело, покло-ни се, без да промълви нито дума, и излезе от кабинета, като залиташе сякаш внезапно беше получил мозъчен удар.

Четвърт час по-късно господин Дьо Шоазьол напусна Версай с каретата си.

Веста, че той е в немилост, порази като гръм цяла Франция.

Съдът, поддържан от него, заяви, че държавата е загубила най-здравата си опора. Аристокрацията държеше на него, защото и той беше благородник. Духовенството толерираше този човек, който с качествата си, стигащи на моменти до горделивост, придаваше святост на министерската си длъжност. Господин Дьо Шоазьол се възхищаваше от Волтер, подпомагаше енциклопедистите и продължаваше да развива традициите на госпожа Дьо Помпадур – мецената на вестник „Меркюр“¹⁹⁰ и философите!

Целият Париж – и имаме доказателство за това – излезе да придружи до вратите на града заминаващия за Шантьолу заточеник. Хората от народа образуваха жив плет по пътищата, откъдето минаваше херцогът. Съдиите и придворните, които министърът не бе успял да приеме, струпваха каретите си пред тълпите народ, за да го поздравят и за да видят как той ще им кимне за сбогом.

Най-голямата врява се вдигаше около портата Д'Анфер, откъдето

190. Седмичен вестник, основан през 1672 г., със заглавие „Меркюр дьо Франс“. Сменя много пъти заглавието си, но винаги запазва думата „Меркюр“. През 1717 г. например се нарича само „Меркюр“ – бел.прев.

тръгваше пътят за Турен. Там имаше такава навалица от пешеходци, конници и карети, че движението беше спряно за няколко часа. Когато най-сетне херцогът успя да мине през портата, той бе заобиколен от стотина карети, които сякаш образуваха ореол около неговата. Господин Дьо Шоазьол беше достатъчно умен и прозорлив мъж, за да разбере, че целият този шум бе предизвикан не толкова от съжаление, че той е свален, а от страх пред неизвестното, което идваше след поражението.

Изведнъж по почти задръстения от карети път се зададе препускаща в галоп пощенска кола. С неимоверни усилия кочияшът успя да укроти покритите с прах коне, които без малко щяха да се сблъскат с каретата на господин Дьо Шоазьол.

От прозорчето на пощенската кола се подаде главата на някакъв мъж, а в същото време господин Дьо Шоазьол надничаше от своята карета.

Херцог Д'Егийон се поклони на сваления министър, към чийто пост се беше устремил. Господин Дьо Шоазьол се отдръпна рязко назад. Тази неочаквана среща само за миг помрачи радостта му, че се оттегля като герой.

Но в същия миг, несъмнено като компенсация, една карета с френския кралски герб, теглена от осем коня, се зададе по пътя от Севър и зави по разклонението за Сен Клу.

На задната ѝ седалка седеше дофината заедно с придворната си дама госпожа Дьо Ноай, а отпред – Андре дьо Таверне. Господин Дьо Шоазьол пламна от удоволствие и радост, показа се през прозорчето и дълбоко се поклони.

– Сбогом, госпожо – каза той с пресекващ от вълнение глас.

– Довиждане, господин Дьо Шоазьол – отговори дофината с царствена усмивка и величествено пренебрежение, което в случая се изискваше от етикета.

– Да живее господин Дьо Шоазьол! – извика един ентузиизиран глас след думите на дофината.

Чувайки този глас, госпожица Андре извърна живо глава.

– Отдръпнете се! Направете път! – извикаха конниците, които охраняваха принцесата, и принудиха Жилбер да застане в канавката край пътя. Той беше пребледнял и жадно гледаше в каретата.

Това наистина беше нашият герой. Той беше извикал: „Да живее господин Дьо Шоазьол“, обзет от чисто философски ентузиазъм.

87. Херцог Д'Егийон

Докато из цял Париж и по пътя за Шантьолу се разхождаха отчаяни и намръщени хора със зачервени от плач очи, в Люсиен пристигаха посетители с грейнали от щастие лица и с очарователни усмивки. Там ликуваше вече не жената, която поетите и ласкателите наричаха най-красивата и най-възхитителната от всички простосмъртни хубавици, а истинска богиня, в чиито ръце беше управлението на цяла Франция.

Върволицата карети се източи, пътят вече беше свободен. Тогава започнаха специалните приеми. А героят на деня беше Ришельо, но той оставаше неизвестен и скромен герой. Седеше в едно кресло на будоара и наблюдаваше носещия се покрай него вихър от посетители, ласкатели и просители.

– Трябва да признаем – каза графинята, – че Жозеф Балзамо, или граф Дьо Феникс, както вие предпочитате да го наричате, маршале, е най-великият човек на нашето време. Щеше да е жалко, ако все още на кладата изгаряха магьосниците...

– Да, графиньо, да. Това наистина е велик човек – съгласи се Ришельо.

– При това той е красив мъж. Аз имам слабост към него, херцог!

– Ще ме накарате да ревнувам – каза усмихнат Ришельо, но побърза да насочи разговора към по-сериозни теми. – Граф Дьо Феникс би могъл да стане най-великият началник на полицията.

– Вече обмислих този въпрос – възрази графинята – само че ще бъде невъзможно. Той знае всичко и ще разкрива игрите на всички ни...

Ришельо се изчерви под пудрата, която покриваше лицето му.

– Графиньо – заяви той, – бих искал, ако съм негов колега, той непрекъснато да разкрива моята игра и да ви казва какви карти държа. Ще видите, че валето купа е винаги на колене пред дамата каро и постоянно в краката на краля.

– Няма човек, който да притежава повече ум от вас, херцог – отвърна графинята. – Но да поговорим малко за нашето министерство... Смятах, че ви е останало време да предупредите племенника си за...

– Д'Егийон ли? Той пристигна вече, госпожо. И то при обстоятелства, които един римски гадател би взел за изключително добро предзнаменование – каретата му се е разминала по пътя с каретата на заминаващия господин Дьо Шоазьол.

– Нека да го повикат, херцог, веднага. Ето, че сме почти сами.

– На драго сърце, графиньо... Още повече че ние вече постигнахме съгласие, нали?

– Да, напълно, херцог. Та значи предпочитате министерството на войната пред това на финансите, нали? Или може би ви прилича флотата?

– Предпочитам военното министерство, графиньо. Там мога да бъда най-полезен.

– Точно това ще трябва да внуша на краля. Впрочем изпитвате ли неприязън към някого?

– Аз съм най-сговорчивият човек на земята, графиньо. Но позволете ми да изпратя някого да повика моя племенник, щом като вие проявявате благоволенieto да го приемете.

Ришельо се доближи до прозореца. В здрача последните лъчи на залязващото слънце все още осветяваха двора. Маршалът направи знак с ръка на един от своите лакеи, който наблюдаваше точно този прозорец. След знака на херцога той веднага затича надолу.

В това време у графинята вече започнаха да палят свещите.

Десет минути след тръгването на лакея в предния двор влезе една карета и графинята обърна бързо очи към прозореца.

Ришельо улови този поглед, който му се стори твърде обещаващ за работите на господин Д'Егийон, а оттам и за неговите. „Тя вече одобрява чичото, а сега проявява интерес към племенника. Господари тук ще бъдем ние.“

Докато той тънеше в това блажено мечтание, на вратата се чу слаб шум и гласът на доверения прислужник на графинята извести за пристигането на херцог Д'Егийон.

Господин Д'Егийон беше твърде красив и много изящен благородник. Облеклото му беше богато, елегантно и подбрано с вкус. Той беше преминал възрастта на най-свежата младост, но беше от онези мъже, чийто ведър поглед и силен дух подмладяват до най-дълбока старост.

Господин Д'Егийон имаше най-красивите ръце на света – едни от онези ръце, които изглеждат бели и нежни дори отрупани с дантели. В онази епоха много ценяха добре оформените крака, а в това отношение херцогът беше образец на елегантност и аристократично съвършенство. Той съчетаваше чувствеността на поета с достойнството на големия благородник и гъвкавата наперена стойка на красивия мускетар. За графинята господин Д'Егийон беше олицетворение на идеалния мъж – само у един човек бяха събрани три типа мъже, и то именно тези, които една

хубава, сладострастна и водена от инстинкта си жена непременно харесва.

Поради някаква изумителна случайност или по-точно поради обстоятелства, свързани от ловката тактика на господин Д'Егийон, двамата придворни герои, еднакво ненавиджани от обществото, все още не се бяха срещали лице в лице, за да покажат възможностите си.

Наистина през последните три години херцогът беше твърде зает в Бретан или пък работеше усилено в кабинета си и по тези причини се беше мяркал рядко в двореца. Той знаеше, че предстоят събития, благоприятни или неблагоприятни за него.

А освен това всички негови сметки се ръководеха и от една друга причина, която е от съществено значение за нашия роман и беше най-важната...

Преди госпожа Дю Бари да стане графиня и да докосва всяка нощ с устните си короната на Франция, тя беше красиво, усмихнато и обожавано създание. Беше и обичана – щастие, на което не можеше да разчита, откакто се страхуваха от нея.

Херцог Д'Егийон беше първият сред младите, богати, могъщи и красиви мъже, които ухажваха Жана дьо Воберние. Той влизаше и в числото на неуморните стихоплетци, които украсяваха края на всяка строфа с думичките Ланж и анж¹⁹¹. Но господин Д'Егийон трябваше да си прибере обратно всички стихове и акростихове, всички букетчета и парфюми. Херцогът замина за Бретан, като сподави въздишките си, а госпожица Ланж пък изпрати всички свои въздишки към Версай.

Та Жана чакаше нетърпеливо херцог Д'Егийон, тъй като искаше да разбере как точно стоят нещата – дали маршалът бе проявил дискретност, или просто не беше в течение на събитията. Херцогът влезе.

Почтителен, непринуден, достатъчно уверен в себе си, той прецени веднага как да излезе от деликатното положение и поздрави едновременно и кралицата, и придворната дама. После господин Д'Егийон пое ръката на чичо си, който се беше приближил до графинята, за да ѝ каже следното:

– Ето херцог Д'Егийон, госпожо. Имам честта да ви представя не моя племенник, а един от най-преданите ви служители.

Графинята погледна херцога така, както обикновено гледат жените, когато не искат от очите им да убегне нито една подробност. Тя видя

191. Ланж е едно от имената на Жана, взето от монашеското име на баща ѝ. Ланж означава ангелът, а анж – ангел – бел. прев.

само две почитателно сведени чела и две лица, които след поклона изразиха спокойствие и ведрина.

– Зная, че обичате херцога, маршале – отговори госпожа Дю Бари. – Вие сте мой приятел. Бих помолила господина от уважение към своя чичо да го следва във всички постъпки, които той се кани да направи в моя полза.

– Точно такова поведение съм предвидил, госпожо – отговори херцог Д'Егийон, като отново се поклони.

– Вие преживяхте много страдания в Бретан, нали? – попита графинята.

– Да, госпожо... при това те не са свършили – отговори Д'Егийон.

– О, но аз мисля, че напротив – те са свършили, господине. А тук е господин Дьо Ришельо, който ще ви окаже така нужната помощ.

Д'Егийон погледна маршала така сякаш думите на графинята го изненадаха.

– О! – възкликна графинята. – Виждам, че маршалът все още не е имал време да поговори с вас. Всичко е ясно – вие току-що пристигате. Сигурно двамата имате да си кажете хиляди неща. Оставям ви, маршале. Чувствайте се като у дома си, господин херцог.

Като изрече тия думи, графинята се оттегли. Но тя си имаше план и не отиде много далеч. Зад будоара бе един кабинет, в който кралят обичаше да се застоява по време на посещенията си в Люсиен. Ето защо госпожа Дю Бари беше уверена, че ще чуе целия разговор между херцога и племенника му и разчиташе въз основа на този разговор да си изгради окончателно мнение какво да прави занапред.

Но херцог Ришельо не беше глупак – той познаваше тайните задни стълбища и скритите помещения в кралските замъци. Една от неговите стратегии беше да подслушва, а една от неговите хитрости – да говори, когато знаеше, че го подслушват. Той накара херцога да седне и му каза:

– Както виждате, настаних се тук.

– Да, чичо, забелязах.

– Провървя ми. Имах щастието да спечеля благоволенieto на тази очарователна жена. На нея тук гледат като на кралица, каквато тя е в действителност.

Господин Д'Егийон се поклони.

– Сега ще ви кажа, херцог – продължи Ришельо, – онова, което естествено не можех да ви кажа наред улицата. Госпожа Дю Бари ми обеща министерски портфейл.

– А! – възкликна Д'Егийон. – Вие заслужавате такова нещо,

господине. Дължат ви го.

– Не зная дали ми го дължат, но то идва малко късно. Това е истината. И тъй като ще ми дадат служба, аз пък ще се погрижа за вас, Д'Егийон.

– Благодаря ви, херцог. Вие сте добър роднина. Имам не едно доказателство за това.

– Имате ли нещо предвид, Д'Егийон?

– Абсолютно нищо. Страхувам се само да не ми бъдат отнети титлата херцог и званието пер, каквото е желанието на господата съдебните заседатели.

– Значи, ако не беше сегашното стечение на обстоятелствата, вие щяхте да се провалите.

– Изцяло, господин херцог.

– Хайде де, вие говорите като философ... По дяволите, ако те хокам, аз не го правя като твой чичо, бедни ми Д'Егийон, а като министър...

– Добротата ви ме преизпълва с признателност, чичо.

– Ако съм те повикал да дойдеш от толкова далеч, и то толкова бързо, то е, за да те накарам да играеш тук внушителна роля... Между другото замислял ли си каква беше ролята на господин Дьо Шоазьол през последните десет години?

– Да, значителна.

– Значителна ли? Беше значителна, когато управляваше краля с помощта на госпожа Дьо Помпадур и прашаше в изгнание йезуитите... А ролята му стана твърде печална, откакто се скара като последен глупак с госпожа Дю Бари, която струва колкото стотина маркизи Дьо Помпадур. Изгониха го за двадесет и четири часа... Харесва ли ти първоначалната роля на Дьо Шоазьол?

– Разбира се.

– Е, добре, реших и аз да я изиграя, скъпи ми приятелю.

Д'Егийон се извърна рязко към чичо си.

– Значи ще станете любовник на госпожа Дю Бари?

– А, по дяволите, много бързаш и отиваш твърде далеч. Но все пак виждам, че си ме разбрал. Да, Шоазьол беше щастлив човек – той водеше за носа и краля, и любовницата му... Всъщност разправят, че е обичал госпожа Дьо Помпадур... А защо не... Е, добре, аз, разбира се, не мога да бъда обичан любовник, виждам това по презрителната ти усмивка... Всъщност, като правех сравнение с ролята на Шоазьол, не трябваше да кажа „аз ще я изиграя“, а „ние ще я изиграем“.

– Чичо!

– Не, тя не може да ме обича, знам това... и все пак бих искал да споделя нещо с теб и го правя без страх, защото тя не ще узнае никога това... бих обичал тази жена повече от всичко на света, но...

Д'Егийон смръщи вежди.

– Но... – продължи маршалът – измислих прекрасен план – ще си поделим ролята, която не мога изцяло да поема поради възрастта ми...

– Аха! – възкликна Д'Егийон.

След тези думи Ришельо заговори по-високо.

– Хайде, херцог, предлагам тази роля да изиграеш ти.

– Аз ли? – извика Д'Егийон. – Луд ли сте, чичо?

– Луд ли? Какво? Нима все още не си паднал в краката на човека, който ти дава такъв съвет? Не си ли обзет от радост? Нима след начина, по който тя те прие, ти вече не си обхванат от луда страст?

– Чичо, съзирам цялата изгода, която вие ще извлечете от благоприятното положение – вие ще управлявате с авторитета на господин Дьо Шоазьол, а аз ще бъда любовникът, който ще подсигури властта ви. Да, планът е достоен за своя създател – най-умния мъж във Франция, но докато сте го съставяли, сте пропуснали една-единствена подробност.

– И каква е тя? – възкликна Ришельо. – Нима ти, жалки глупако и клети безумец, не си в състояние да обичаш госпожа Дю Бари?

– О, не е това, чичо! – извика Д'Егийон, който сякаш знаеше, че всяка от неговите думи щеше да бъде чута. – Аз едва зърнах госпожа Дю Бари, но тя ми се стори най-красивата и очарователна жена от всички, които познавам. – Госпожа Дю Бари никога няма да ме обикне, херцог, а за да се изгради подобен съюз, първото условие е любовта. Как искате сред този бляскав двор, пълен с млади красавци, прекрасната графиня да спре очите си точно на мен – човек без особени заслуги, при това вече не млад и съсипан от грижи, а на всичко отгоре и човек, който се крие от очите на всички, защото знае, че скоро ще бъде прогонен завинаги.

Докато траеше тази изповед, Ришельо си хапеше устните и си мърмореше тихо:

– Чумата да го вземе, дали този тип е разбрал, че графинята ни слуша? Тогава той е много хитър и е истински артист.

Ришельо имаше право. Графинята слушаше и всяка дума на Д'Егийон проникваше право в сърцето ѝ, защото самият той беше там отдавна.

– И така, ти ми отказваш? – попита Ришельо.

– Да, по този въпрос – да, чичо. Отказвам със съжаление, но виждам, че не може да се направи нищо.

Ришелю почеса брадичката си.

– Работата се нарежда – каза си той – или просто Д'Егийон е глупак.

Внезапно в двора се чу силен шум и няколко гласа извикаха: „кралят!“

– По дяволите! – провикна се Ришелю. – Кралят не трябва да ме вижда тук! Аз изчезвам.

– Ами аз? – попита херцогът.

– С теб е различно. Той трябва да те види. Така че остани... остани, но, за Бога, не проваляй всичко!

88.

Вечерята на краля

Херцог Д'Егийон несъмнено бе смутен. Той бе разбрал отлично думите на чичо си, знаеше прекрасно, че госпожа Дю Бари е чула разговора им, и си беше дал съвършено явна сметка, че при подобни обстоятелства всеки умен мъж трябва да покаже, че има сърце, за да може да изиграе сам ролята, към която старият маршал искаше да се присламчи.

За щастие пристигането на краля предотврати обяснението, което неминуемо щеше да последва след появата на пуританска въздържаност на господин Д'Егийон.

Госпожа Дю Бари заговори първа.

– Сир – започна тя, – вие съборихте злото – това е добре, разрушихте го – това е прекрасно, но сега се налага да градите всичко отново, като съставите ново правителство?

– О, вече е сторено – заяви небрежно кралят.

– Повторете ми, че сте съставили кабинет!

Кралят се приповдигна от широката софа, на която до този момент беше по-скоро лежал, отколкото седял, като беше използвал вместо възглавничка раменете на красивата графиня.

– Човек би помислил, Жанет – каза ѝ той, – ако ви чуе да говорите така, че вече познавате хората от моя кабинет и не ги одобрявате, а в същото време имате предвид други хора.

– О, не! Кажете ми най-напред кои са вашите хора.

– Съгласен съм.

– Най-напред за флотата, която командваше скъпият господин Дьо Праслен.

– А, нов човек, графиньо. Очарователен е. Никога не е виждал морето.

– Но кой е този човек, сир? Кой?

– Да се обзаложим едно срещу хиляда, че няма да отгатнете.

– Човек, изборът на когото ще ви направи известен, популярен? Честна дума – не се сещам.

– Съдия, скъпа! Председател на съда в Безансон!

– Господин Дьо Боин?

– Същият... Чумата да го вземе! Колко много знаете! Нима познавате тези хора?

– Ами налага се. Вие ми говорите за съдилища по цял ден... Ама че работа! Та този човек дори не знае как изглежда веслото! А министерството на финансите, сир?

– О, това е друго нещо! Избрах специален човек.

– Финансист ли?

– Не, военен. От доста дълго време финансистите ме подяждат.

– Ами в министерството на войната, Боже мой? Там пък кого ще назначите?

– Успокойте се. Там ще сложа финансист. Той ще открие грешки във всички сметки на господин Дьо Шоазьол. Ще си намеря истински буквадец. Да ви призная, исках да назнача за военен министър някой прекрасен и чист човек, та дано така се харесам на философите...

– Хубаво... И кого? Волтер може би?

– Почти... Кавалера Дьо Мюи¹⁹²...

– Боже мой! Ужасявате ме!

– Вече го бях назначил. Накарах да го извикат. Заплатата му беше определена... Мюи вече ми беше благодарил и тогава моят добър или лош гений, съдете сама кой от двамата, графиньо, ми подшушна да го покая тази вечер в Люсиен – да вечеряме и да поговорим...

– О! Какъв ужас!

– Е, графиньо, точно същият отговор ми даде и Дьо Мюи. Да служи на краля, това било неговото най-горещо желание, но на госпожа Дю Бари – никога.

– О, прекрасен човек е вашият философ!

192. Читателят вече е срещал герой от същия род и със същото име в романа „Кралица Марго“. Там то беше транскрибирано Муи. И тук, както и при още някои имена има разлика поради различното гледище на преводача – бел. прев.

– Разбирате ли, графиньо! Аз подадох ръка... за да взема обратно заповедта за назначението му, скъсах я със спокойна усмивка на лицето. После кавалерът си отиде. Луи XIV сигурно щеше да изпрати този приятел да изгние в Бастилията, но аз съм Луи XV. Създадох съд, който ме критикува вместо аз него... Ето това е всичко...

– О, сир – каза графинята, като покри с целувки лицето на своя царствен любим, – вие сте съвършен мъж.

– Не всички ще бъдат на същото мнение. Хората мразят.

– Че кого ли не мразят?... Ами кой ще бъде министър на външните работи?

– Добрият Берген, когото вие не познавате.

– Но сред всички тези мъже аз не съзирам нито един способен министър, сир!

– Съгласен съм. Кажете ми вашите предложения.

– О, ще направя предложение само за един човек.

– Но не го правите – значи се страхувате.

– Маршалът.

– Кой маршал? – попита кралят, като се намръщи.

– Херцог Дьо Ришельо.

– Този старец? Тази мокра кокошка?

– Хубава работа! Победителят от Маон бил мокра кокошка!

– Никога повече не ми споменавайте за Ришельо. Той е черната овца. Този победител от Маон ме е водил във всички парижки вертепи... Бяха съчинили песнички за нас. Не, не! Ришельо?! Ето например господин Дьо Фронзак, един жалък херцог и недостоен пер. Поне десет пъти е заслужил да го изпратят на колелото за инквизиции, а той е от рода Ришельо.

– Давам ви го. Но има и още от рода Ришельо.

– А, да! Д'Егийон!

– Е, а мнението ви за него?

Оставяме читателя да прецени дали в този миг ушите на племенника бяха насочени право към кабинета или не.

– Него би трябвало да мразя повече от останалите. Той настройва всички кресльовци във Франция. Но изпитвам слабост към него и не мога да я преодоля. Той е смел и дързък, а това ми харесва.

– При това – умен човек! – възкликна графинята.

Кралят скръсти ръце и втренчи очи в графинята.

– Но как се случи така, госпожо, че вие ми предлагате подобно нещо сега, когато цяла Франция иска от мен да му отнема титлата херцог

и званието пер и да го изпратя на заточение?

Госпожа Дю Бари скръсти ръце на свой ред.

– Преди малко – каза тя – вие нарекохте Ришельо мокра кокошка. А всъщност това име повече подхожда на вас.

– О! Графиньо?!

– Горд сте, че отпратихте господин Дьо Шоазьол, нали?

– Е, не ми беше лесно...

– Да, но се страхувате да нанесете още един удар? По дяволите! Ами че ритнете и с двата си крака! Съдът искаше от вас да задържите Шоазьол. Вие го отпратихте. Сега иска да отпратите Д'Егийон. Тогава го задържете.

– Нима искате министерство за този сплетник, който скарва всички помежду им?!

– Искам награда за човека, който ви защити, като пожертва достойнството си и богатството си.

– Ах! А откъде идва тази ваша ревностна заштита за Д'Егийон?

– Ревностна заштита ли? Но аз не го познавам. Днес го видях за пръв път и за пръв път говорих с него.

– А, това е нещо друго! Тогава има убеждение. Аз уважавам твърде много убежденията, защото не притежавам такива.

– Тогава дайте нещичко на Ришельо заради Д'Егийон, след като не искате да дадете нищо на самия Д'Егийон.

– На Ришельо?! Никога, по никакъв начин, нищо!

– Тогава – на господин Д'Егийон, след като не давате нищо на Ришельо!

– Какво? Министерски пост?! В момента не е възможно.

– Разбирам... но по-късно... Помислете, той е човек с възможности, мъж на действията е. С Тере, Мопу и Д'Егийон вие ще притежавате един триглав Цербер.

– Лъжете се, графиньо. Ще издържи три месеца.

– Значи – след три месеца! Имам ли думата ви? Засега ще се задоволя с някой подарък.

– Но аз нямам нищо.

– Имате гвардейци, гвардия. А господин Д'Егийон е офицер, военен, майстор на шпагата. Поверете му гвардията си.

– Така да бъде.

– О, благодаря! – възкликна графинята в порив на силна радост. – Благодаря ви!

И господин Д'Егийон чу една звучна целувка, дадена от графинята

на краля.

– А сега дайте ми нещо да вечерям, графиньо.

– Ами тук няма нищо. Вие ме уморихте с вашата политика... Моите хора пригответе речи, фойерверки, но не и вечеря.

– В такъв случай сбогом.

– Искате да кажете довиждане.

– Приличам малко на господин Дьо Шоазьол. Отпращат ме.

– Да, но като ви отпращат, ви обсипват с почести и милувки – каза развеселената графиня, докато лекичко избутваше краля към вратата.

Накрая тя го принуди да излезе от стаята, а той заслиза по стълбите, като се спираше на всяко стъпало и се заливаше от смях. Застанала под колоните в горната част на стълбището, графинята държеше в ръка един свещник.

– Впрочем графиньо – започна кралят, като изкачи обратно едно стъпало, – мисля си... дано...

– Сир?

– Дано бедният маршал не умре.

– От какво, сир? Защо да умира?

– Защото му откраднаха поста под носа!

– Толкова ли сте лош? – попита графинята, като го изпроводи със звънлив смях.

Така Негово величество си тръгна твърде доволен от последния си *quolibet*¹⁹³ към херцога, когото действително мразеше.

Когато госпожа Дю Бари се върна в будоара си, откри там Д'Егийон, който беше коленичил пред вратата. Ръцете му се сплетоха умолително, а очите му се впериха жадно в нея.

– О, аз зная всичко. Оттук се чува всичко. Благодаря, госпожо, благодаря ви!

– Мисля, че ви дължах това – възрази тя с нежна усмивка. – Но, за Бога, станете, херцог, ако не – ще повярвам, че имате толкова памет, колкото и ум.

– Така е, госпожо. Чичо ми ви го каза – аз не съм нищо друго освен ваш предан служител.

– Също и служител на краля. Ще трябва да изпълните дълга си към Негово величество. Станете, моля ви.

И тя му подаде ръката си, която той целуна почтително. Господин Д'Егийон също стоеше безмълвен и смутен като нея. Най-сетне госпожа

193. Quolibet – подигравка, шега, каламбур – бел. прев.

Дю Бари вдигна глава и каза:

– Клетият маршал! Все пак трябва да узнае за поражението си.

Господин Д'Егийон счете тези думи за знак, че го отпращат, и се поклони.

– Аз ще отида при него, госпожо! – каза той.

– О, херцог! Лошите новини трябва да се съобщават възможно най-късно! Направете нещо по-добро от посещението си при маршала... Останете да вечеряте с мен.

Херцогът усети прилив на младост, усети как любовта пламва и изпълва с жар сърцето му. После устните на графинята докоснаха леко ухото му, за да прошепнат още няколко думи, и тя го повлече към масата.

89.

Приемната на херцог Дьо Ришельо

Изненадата на Ришельо беше доста голяма, когато се събуди, или по-скоро, когато бе събуден от тропота на каретите и научи от камериера си, че дворът, приемната и салоните на дома му бяха претъпкани с посетители.

– Охо! – каза си той. – Както изглежда, около мен се е вдигнал шум!

– Съвсем рано е, господин маршал – каза камериерът му, като видя трескавата бързина, с която херцогът развързваше нощната си шапчица.

– Отсега нататък – възрази той – за мен думите „рано“ и „час“ вече не съществуват. Запомнете това.

– Да, монсеньор.

– Къде е Рафте?

– Господин Рафте спи – отвърна камериерът.

– Как така спи? Събудете този нещастник!

– Хайде, хайде, спокойно! – каза едно бодро старче, което се появи на прага. – Ето го и Рафте. Какво се иска от него?

Цялата сръдня на херцога изчезна, когато той чу тези думи.

– А! Точно казвах, че ти не спиш!

– Какво чудно има, дори да спях? Едва разсъмване е.

– Но, скъпи ми Рафте, виждаш, че аз не спя.

– Това е друго нещо! Вие сте министър. Как ще спите?

– А, каниш се да ми се караш – каза маршалът, като се оглеждаше.

– Не си ли доволен?

– Аз ли? Че какво ме засяга това? Вие ще се преуморите, ще се разболеете, а накрая държавата ще управлявам аз. А това никак не е забавно.

– О, колко си остарял, Рафте!

– Да, точно четири години съм по-млад от вас. Остарял съм бил!

Маршалът нетърпеливо тропна с крак.

– И кой е дошъл?

– Всички.

Маршалът започна да се облича със старание.

– Донеси ми, моля те, военната униформа и отличията – заръча той на камериера си.

– А! Да не сте тръгнал на война? – попита Рафте. – Боже мой! Така изглежда!

– Много си досаден, Рафте! Колкото повече остаряваш, толкова повече издребняваш! Ако знаех, че си такъв, нямаше да те накарам да напишеш речта за приемането ми в Академията!

– Вижте какво, монсеньор, понеже сме вече в правителството, да бъдем точни... Има нещо твърде странно обаче...

– Какво е странното?

– Граф Дьо ла Водре ме заговори на улицата и ми каза, че все още нищо не се знае за новия кабинет.

Ришелю се усмихна.

– Господин Дьо ла Водре е прав. Но няма ти вече си излизал?

– Налагаше се, дявол да го вземе! Адският шум от каретите ме събуди. Всъщност трябва да ви кажа, че... докато се разхождах, срещнах някого.

– Кого?

– Секретаря на абат Тере.

– Е, и какво от това?

– Е, каза ми, че неговият господар е назначен за военен министър.

– Охо! Я виж ти! – каза Ришелю с вечната си усмивка.

– И какво е вашето заключение, монсеньор?

– Заключението ми е, че ако господин Тере е във военното министерство, то аз не съм там. А също и че ако той не е там, то може би аз съм.

Рафте беше казал достатъчно, за да успокои съвестта си. Той беше смел, неуморим и амбициозен човек, а също беше не по-малко остроумен от господаря си.

– Тогава, хайде, монсеньор! Побързайте! – каза той. – Не карайте да ви чакат дълго. Ще направите лошо впечатление.

– Готов съм. Питам ви пак кои са тук?

– Ето списъка.

Той подаде на господаря си дълъг списък. В него херцогът със задоволство прочете имената на най-видните представители на аристокрацията, Съда и финансите.

– Май ще стана прочут, Рафте?

– Ние сме във времето на чудесата – отвърна секретарят.

– Я виж ти! Таверне! Какво ли търси тук?

– Не зная нищо, монсеньор. Хайде, излезте най-сетне при гостите.

И почти насила секретарят избута господаря си в салона.

Ришельо вероятно се е почувствал удовлетворен – потеклото на посетителите беше достойно за истински принц.

Но изтънчените, остроумни и хитри любезности, характерни за обществото през онази епоха, не можаха да попречат на случайността, която подготвяше на Ришельо неприятна изненада.

За гостите посещението им призори беше просто една показна любезност и не означаваше нищо друго освен, да кажем, учтиво пожелание. По онова време много често и най-неуловимите нюанси бяха разбрани от всички. Някои от придворните се осмелиха да изразят в разговорно пожелание, молба, надежда.

Малко по малко посетителите оредяха. Всички казваха, че искат да оставят господин Дьо Ришельо насаме с неговите важни дела. В салона остана само един-единствен човек.

Той не се беше приближил заедно с другите, не беше поискал нищо и дори не се беше представил.

Когато повечето придворни се разотидоха, този човек пристъпи усмихнат към херцога.

– А! Господин Дьо Таверне! – възкликна маршалът. – Очарован съм да ви видя!

– Херцог, поздравът ми е искрен и честен. За вашето назначение...

– Шт! Тихо! – прошепна маршалът. – Да не говорим още за това...

– Но вчера в Трианон имах честта да бъда приет от краля... Негово величество ме поразпита за децата ми, а накрая ми каза: „Познавате господин Дьо Ришельо, нали? Предайте му поздравите ми!“

Херцогът беше опиянен. Човешка слабост е това – и най-извисените духом хора не са защитени от суетата.

– Да, разбирам – каза сурово маршалът. – Дошли сте да ми

поискате нещичко.

– Вие го казахте, херцог. Споменах ти, че имам две деца – продължи Таверне, хитър и гъвкав, защото долови студенината на стария си приятел и тя го накара да му покаже още по-голяма сърдечност. – Имам дъщеря, образец на добродетел и красота, която много обичам. Настанена е у госпожа дофината, която иска да ѝ окаже по този начин особено уважение. Но не съм дошъл да ти говоря за моята красавица Андре... Издигането ѝ е сигурно, успехът – също. Аз, както виждаш, нямам нужда от нищо. Кралят ми отпусна пенсия и ще живея с нея. Признавам ти, че от нея ще ми остане нещо настрана и ще възстановя замъка Мезон-Руж, където искам да се оттегля някой ден... И с твоя помощ, а и с помощта на дъщеря ми...

– Аха! – промълви Ришелю, който до този момент не беше чул нищо, защото беше потънал в съзерцание на собственото си величие и когото думите „с помощта на дъщеря ми“ накараха да подскочи. – Аха! Дъщеря ти! Тази красавица, която ще засенчи добрата ми графиня! А, един малък скорпион, скрит под крилото на дофината, за да може да ухапе някой обитател на Люсиен... Хайде, хайде... да не бъдем лоши приятели, а що се отнася до признателността, скъпата графиня, която ме направи министър, ще се убеди колко съм полезен в нужда...

А после добави на висок глас:

– Продължавайте.

– Вече привършвам – отговори баронът, който вътрешно се подиграваше на суетния маршал, но беше решил да получи онова, за което беше дошъл. – Мисля вече само за моя Филип. Филип е смело момче, разумен е... Е, може би е малко прекалено, но то се дължи на затрудненото му положение – нали знаеш, че и конят, ако му дръпнеш по-изкъсо юздите, навежда глава.

„Какво ли ме интересува това“ – мислеше си маршалът, без да показва с нищо, че се отегчава или че губи търпение.

– Трябва ми – продължи безмилостно Таверне, – някой високопоставен човек като теб, който да издейства за Филип една военна част... Дофината го направи капитан още при влизането си в Страсбург, но той не притежава пари, липсват му около сто хиляди ливри, за да командва част в някой елитен кавалерийски полк... Помогни му заради мен, стари приятелю.

– Вашият син – попита го Ришелю, – е онзи младеж, който е помогнал на госпожа дофината, нали? Това е невъзможно, скъпи ми господин Дьо Таверне – заяви маршалът и стана, за да покаже, че аудиенцията е

завършила.

– Господин Дьо Ришелъ, несправедливият в този момент сте вие!

Херцогът можеше да му разкрие истината, но това значеше да признае, че се чувства задължен и затова покровителства госпожа Дю Бари, а оттам да разкрие тайната, че е министър благодарение на една фаворитка. А такова нещо маршалът не би сторил на никаква цена. Затова той побърза да даде на барона следния отговор:

– Вие нямате врагове, приятелю мой, но аз имам, и то много. Цели двадесет години аз кроя планове за развитие и сега има възможност да се осъществят! Ходатайствата винаги са погубвали Франция, сега аз ще се заема със заслугите на хората. Не напразно съм се ровил толкова в съчиненията на нашите философи, не напразно светлината им ме е ограла... И така, аз ще проверя имотното състояние на вашия син въпреки всичко, и то така, както бих разгледал документите на всеки дошъл при мен случаен гражданин... Ако преценя, че вашият син, господин Филип дьо Таверне, притежава нужните достойнства и заслужава моята благосклонност, той ще я получи, но не защото баща му е мой приятел, не защото той носи неговото име, а защото самият има заслуги. Ето такъв план на поведение съм си предначертал!

– С други думи – поведение на философ! – избухна баронът.

– Наречете ме така, щом желаете. Философ е красива дума.

Маршалът беше по-съобразителен от Таверне. Той можеше да нареди да го изхвърлят, но само се задоволи да повдигне раменете си и да каже:

– Много сте изостанал в разбиранията си, господин кръстоносецо! Вие помните само изречените от съдебните заседатели клевети през 1720 година. Но нямате представа какво им отговориха херцозите и перовете. Заповядайте, минете в библиотеката ми и скъпият господин Рафте ще ви прочете отговора.

Докато изпращаше противника си с тази остроумна забележка, вратата се отвори и в приемната шумно влезе един мъж, който попита:

– Къде е скъпият херцог?

Този мъж със светнали от задоволство очи и с пухкави ръце, издаващи добродушие и чревоугодничество, беше самият Жан дьо Бари. Като видя новодошлия, Таверне отстъпи крачка назад от изненада и отвращение. Жан забеляза това движение, позна и човека, който го беше направил, и му обърна гръб.

– Мисля, че разбирам – каза баронът спокойно. – Затова се оттеглям. Оставям министъра в чудесна компания.

След тези думи той излезе с достойнство.

90. Разочарование

Жан побесня от изпълненото с предизвикателство излизане на барона. Той понечи да тръгне след него, но вдигна рамене и се върна при маршала.

– Приемате такива хора?

– О, драги мой, напротив, както виждате – прогонвам ги.

– Тъй като това е един господин, който иска да напъха дъщеря си в леглото на краля...

– И вие смятате, че той иска...

– Да не би да е много трудно за разбиране? А пък синът му... Истински убиец... Това е един младеж, готов да ухапе всеки, побойник, който едва не ми съсече рамото с шпагата си.

– О, моите съчувствия! Но аз не знаех тези неща! Отказах на всичките му молби, но ако бях в течение, щях не да го отпратя, а да го изгоня...

– О, не се съмнявам в това! Но с този удар ще предизвикате недоволство...

– Нима хората не ме обичат?

– Вас ли? Има хора – за, има и против, но той... него го мразят!

– Него ли? – попита Ришельо изненадан. – Кого?

– Да, мразят го! – прекъсна го Жан. – Съдът ще се разбунтува! Става същото както при Луи XIV! Отново смазват Съда!

– Ама за какво става дума, обяснете ми...

– Всичко се обяснява с омразата на съдебните заседатели към преследвача им. Но няма значение, херцог, хубаво направихте, че го накарахте да дойде навреме.

– Но кого съм довел, виконте, кого? Ужасно съм притеснен и не разбирам нищо от това, което ми говорите...

– Но аз ви говоря за Д'Егийон, за вашия племенник!

– А! Разбирам... Искате да кажете, че той ще ми помага, нали?

– Ще помага на всички ни. Знаете ли, че е в най-добри отношения с Жанет?

– А вие откъде знаете?

– Ами нищо по-лесно от това... Жанет е най-голямата поспалана...

Тя рядко става от леглото преди девет или десет часа, понякога става и в единадесет...

– Добре. И какво?

– Ами беше най-много шест сутринта, когато видях каретата на Д'Егийон да потегля от Люсиен...

– В шест часа ли? – попита Ришелю, като се усмихна.

– Да.

– И това е станало тази сутрин? Тази сутрин!

– Да, в шест часа сутринта. Да не би да си мислите, че е станала толкова рано само за да приема! Тя е луда по него! По скъпия ви племенник!

– Да, да – каза маршалът, като потри ръце. – В шест часа... Браво, Д'Егийон!

– Сигурно аудиенцията е започнала в пет часа! Та това е още среднощ! Твърде невероятно...

– Чудесно! – повтори маршалът. – Наистина е чудесно, скъпи ми Жан!

В мига когато маршалът си потриваше с най-голяма радост ръцете, в салона влезе Д'Егийон.

Племенникът се поклонил на чичо си толкова съчувствено, че видът му беше достатъчен на Ришелю, ако не да разбере цялата истина, то поне да отгатне по-голямата част от нея.

– Ама аз съм бил голям глупак – прошепна той, като сподави една въздишка. – Е, Д'Егийон?

– Е, господин маршал?

– Това е жесток удар срещу Съда – каза Ришелю, като повтори думите на Жан.

Д'Егийон се изчерви.

– А! – каза той. – Значи вие знаете?

– Господин виконтът ми разказа всичко. Дори ме уведоми за ранното ви посещение тази сутрин в Люсиен, още преди да съмне... Вашето назначение е чест за моето семейство, истински триумф.

– Вярвайте в най-искрените ми съжаления, господин маршал.

– Какво, по дяволите, говори той? – попита Жан, като скръсти ръце.

– Ние двамата разбираме за какво става дума – прекъсна го Ришелю.

– Вие да, но аз нищо не разбирам. Съжаления ли... Аха, защото няма да го назначат за министър веднага, аха... да... разбирам. Много добре.

– Аха, значи ще има и *interim*¹⁹⁴ – прошепна маршалът, в чието сърце се промъкна надеждата, този постоянен спътник на амбициозните и влюбените.

– Да, господин маршал, ще има *interim*.

– Да, но докато господинът чака – провикна се Жан, – той е прекрасно възнаграден! Той ще бъде най-красивият военачалник във Версай!

– А! – каза Ришельо, усетил в душата си нова рана. – Става дума за командване на военна част.

– Господин Дю Бари малко преувеличава може би – вметна херцог Д'Егийон.

– И каква част ще ръководите?

– Кралската гвардия.

Ришельо отново почувства, че бледността залива сбръчканите му бузи.

– О, да! – каза той с безкрайно тъжна усмивка. – Да, това е толкова малко за един толкова очарователен човек. Но какво да се прави? Дори и най-красивата жена на света не може да даде на мъжа нещо повече от онова, което има, пък била тя и любовницата на краля!

Сега беше ред на Д'Егийон да пребледнее. Ришельо потупа племенника си по рамото и му каза:

– За щастие вие сте получили и обещание за скорошно назначение. Приемете най-искрените ми поздравии, херцог... Вашите способности и старанието, което ще вложите при изпълнението на длъжността, оправдават вашето щастие и късмет... Сбогом, имам работа. Не ме забравяйте, когато проявявате благосклонност, скъпи ми министри!

– Вие – това съм аз, аз – това сте вие! – отговори кратко Д'Егийон.

И като се поклонил на чичо си, той излезе с присъщото му достойнство. Така той се измъкна от едно от най-трудните положения, в които осяаният му с мъчнотии живот някога го беше поставял.

Маршалът се въртеше развълнуван и възбуден около креслото си. Имаше вид на човек, който търси нещо, но не го намира.

– А, графиньо, вие ще ми платите за това – мърмореше си той.

– Маршале – каза Жан тактично, – ние четиримата ще образуваме снопа съчки, за който в древността са казвали, че е непобедим! Нали знаете за какво говорям?

– Ние четиримата ли? Скъпи господин Жан, как смятате, че е

194. Interim – временно изпълняване на длъжността от друго лице – бел.прев.

възможно това да стане?

– Сестра ми притежава могъщество, Д'Егийон – власт, вие – мъдрост, а аз – бдителност!

– Много добре! Много добре!

– Само някой да се опита да докосне дори с пръст сестра ми! Ще се боря срещу всичко и всички!

– По дяволите! – каза Ришельо, чийто мозък щеше да се пръсне от мисли.

– О, само да се появят сега съпернички! – викаше Жан, опиянен от плановете си и от великите си хрумвания.

– О, ето! – каза Ришельо, като се удари по челото. – Ами сетих се нещо. При това намирам идеята ви за нашия съюз възхитителна.

– О, нали?

– Поддържам я изцяло и ще участвам в този съюз с всички сили!

– Браво!

– Дали Таверне живее заедно с дъщеря си в Трианон?

– О, не – в Париж.

– А дъщеря му е красива, много красива, виконте.

– Дори да беше красива като Клеопатра или като сестра ми... все едно, не се страхувам, защото ние вече сме в съюз – ние, четиримата!

– Май казахте, че Таверне живеел в Париж на улица „Сен Оноре“?

– Не съм казал улица „Сен Оноре“. Той живее на улица „Кок-Ерон“. Имате ли някаква идея как да накажем Таверне?

– Да, мисля, че имам идея, виконте.

– Вие сте безценен, съвършен човек. Ще ви оставя, за да разбере какво се приказва из града...

– Сбогом тогава, виконте... А! Между другото вие не ми казахте кои влизат в новия кабинет...

– О, прелетни птици: Тере, Буртен и не знам кой... И накрая мястото на Д'Егийон, чието назначаване засега се отлага.

Жан излезе. Влезе Рафте. Той беше чул всичко и знаеше какви мерки трябва да вземе – сега, когато неговите подозрения се бяха оправдали. Той не каза нито дума на господаря си, защото го познаваше твърде добре.

Рафте дори не повика камериера, а сам разсъблече херцога. После му помогна да отиде до леглото си.

Предверието беше пълно със забързани прислужници, които чакаха заповеди. Рафте хвана за ръка и дръпна настрани личния камериер на Ришельо и му прошепна:

– Грижи се добре за господин маршала. Той страда. Тази сутрин е имал голямо пререкание... Наложило се е да не се подчини на краля...

– Да не се подчини на краля ли! – извика ужасеният прислужник.

– Да. Негово величество му е предложил министерски пост и му е изпратил назначението. Маршалът обаче узнал, че това е станало с посредничеството на госпожа Дю Бари, и е отказал! Но все пак ударът е бил тежък. Господарят ни е болен. Грижи се добре за него!

Четвърт час по-късно целият Версай беше научил за достойното държание и патриотичното себеотрицание на маршала. А Ришельо в този миг спеше дълбоко, без да знае нищо за популярността, която му беше създал неговият секретар.

91.

Вечерята за двама у господин дофина

Същия ден в три часа следобед госпожица Андре дьо Таверне излезе от стаята си, за да отиде при дофината, която имаше навика да ѝ се чете преди вечеря.

Андре носеше рокля от синя коприна с висока и силно пристегнатата талия с плътно прилепнал корсаж. Дългите ѝ гъсти къдри падаха по бузите, врата и раменете ѝ и подчертаваха много по-добре от перата, скъпоценните камъни и дантелите, които се носеха по онова време, гордото и същевременно скромно лице на красивото момиче, до чиято чиста и матова кожа не беше се докосвал руж.

Като пристигна в двореца, тя научи, че госпожа дофината е отишла да се поразходи със своя архитект и с главния си градинар. От горния етаж се дочуваше шум от въртене на колело – господин дофинът поправяше ключалката на една много ценена от него касичка.

Андре искаше да настигне дофината и затова бързо прекоси цветарника. Понеже вечерта приближаваше – а по това време на годината тя настъпва към шест часа – помощник-градинарите бяха заети да смъкват стъклените похлупаци върху най-чувствителните към студa цветя. Като зави по една алея, чиито вечнозелени дървета бяха заобиколени от гьсталак и храсти от бенгалски рози, Андре внезапно забеляза как един от градинарите, след като я видя, се надигна живо от земята с помощта на лопатата си и я поздрави, като ѝ се поклони с по-тържествена и по-обиграна учтивост, отколкото това би направил някой човек от народа.

Андре се вгледа в него и позна Жилбер. Въпреки тежката работа

ръцете му бяха още твърде бели, сякаш напук на господин Дьо Таверне. Андре неволно се изчерви. Стори й се, че присъствието на Жилбер на това място беше израз на странна благосклонност на съдбата.

Жилбер повтори поклона си, а Андре му кимна и продължи да върви. Но тя беше твърде почтено създание и твърде смело момиче, за да устои на нещо, което сърцето й я подканяше да направи, и за да остави без отговор въпроса, който безпокоеше ума й. Тя се върна, а Жилбер – вече силно преbledнял и все още следващ я мрачно с очи – изведнъж се върна към действителността и пъргаво се приближи до нея.

– Вие тук, господин Жилбер? – попита учудено Андре.

– Да, госпожице.

– Кой ви помогна да се настаните тук?

– Един мой покровител, господин Дьо Жюсю.

– А! – възкликна изненадано Андре. – Значи вие познавате господин Дьо Жюсю?

– Той беше приятел на предишния ми покровител и господар, на господин Русо.

– Желая ви успех, господин Жилбер – заяви Андре и се наклони да си тръгне.

– По-добре ли сте, госпожице? – попита Жилбер с глас, с разтреперан глас, който сякаш издаваше с всяко вибриране, че идваше направо от сърцето на младежа.

– По-добре ли?! Какво искате да кажете? – попита студено Андре.

– О, но вие без малко не загинахте! – каза Жилбер, увлечен от вълнението си.

В този миг Андре помисли, че беше крайно време да прекрати разговора си с един работник насред кралския парк.

– Приятен ден и сбогом, господин Жилбер – отсече тя.

– Госпожицата ще благоволи ли да приеме една роза? – попита треперещият и облян в пот Жилбер.

– Но, господине! Вие ми предлагате нещо, което не ви принадлежи.

Изненаданият и стреснат Жилбер не отговори нищо. Той наведе глава и понеже Андре го гледаше с известно задоволство, че е успяла да покаже превъзходството си, Жилбер се повдигна на пръсти, откърти цял разцъфтял клон от най-красивия розов храст и започна да къса едно по едно листчетата на розите толкова невъзмутимо и с толкова достойнство, че това впечатли младото момиче.

Жилбер захвърли клончето и взе лопатата, но в неговия характер гордостта се съчетаваше с хитрината. Той се наведе, за да продължи

работата си, но също така и за да наблюдава отдалечаващата се Андре. А тя не можа да се въздържа и на завоя на една алея се обърна. Андре беше жена.

Жилбер се задоволи с тази ѝ слабост и си каза, че в последната схватка победата е била неговата.

„Тя е по-слаба – мислеше си той – и аз ще я победя. Тя се гордее с красотата си, с името си, с богатството си, което от ден на ден расте, и нехае за моята любов, въпреки че може би се досеща за нея.“

Внезапно Жилбер заби с всичка сила лопатата в земята и бърз като коза, прескочи живия плет от кипариси и тисове. С лекотата на бриз младежът прекоси една леха, без – въпреки бесния си бяг – да счупи нито един от сложените върху цветята капаци. Накрая се спря задъхан от другата страна на завоя и зачака отново да зърне Андре.

Тя наистина се приближаваше – замислена и почти унижена. Но Жилбер свъси вежди, а лицето му изрази воля и почти омраза. Сгърчената му ръка се отпусна върху сърцето му. „Но тя е толкова красива!“ – добави тихо младежът.

Жилбер може би щеше да остане дълго в това положение, за да съзерцава Андре – алеята беше дълга, а девойката вървеше много бавно. Главната алея обаче се пресичаше от множество по-малки, откъдето всеки миг можеше да изскочи някой досадник. Случаят не беше особено благосклонен към Жилбер, защото такъв се появи още на първата странична алея вляво, с други думи – почти срещу гъсталака от вечнозелени храсти, зад който се криеше той.

Този досадник вървеше бавно, с премерена крачка. Държеше главата си вдигната високо, стискаше шапката си под дясната мишница, а лявата му ръка беше опряна върху шпагата. Мъжът носеше дреха от кадифе, която се подаваше изпод зибелинова наметка. Той крачеше леко, а красивите му и изящни крака издаваха благородния му произход.

Благородникът забеляза Андре и видът на младото момиче несъмнено му се понрави, защото той ускори крачката си с очевидното намерение да отиде на алеята. Като видя този човек, Жилбер избяга като подплашен кос и се скри в смрадликата.

Андре чу стъпките на непознатия и се отдръпна, за да даде възможност на мъжа да мине, а щом той отмина, погледна към него. Благородникът също я погледна, при това много внимателно, и дори се спря, за да я разгледа по-добре.

– А, госпожице – каза той с любезен глас, – накъде сте се запътили?

При звука на гласа му Андре вдигна глава и видя на тридесет

крачки зад нея двама гвардейци, които се придвижваха бавно. После забеляза, че под кожената наметка на мъжа, който я бе заговорил, се подава синя лента. Бледа и уплашена от тази неочаквана среща и от любезното отношение към нея, тя се поклони ниско и прошепна: „Кралят.“

– Госпожице – каза Луи XV, като се приближи, – не виждам добре и съм принуден да ви попитам как се казвате.

– Госпожица Андре дьо Таверне – прошепна младото момиче.

Гласът ѝ беше толкова смутен и трепереше толкова силно, че думите ѝ едва се чуха.

– Отивам да намеря Нейно височество, тя ме очаква.

– Госпожице! Аз ще ви отведа при нея – поде Луи XV. – И аз по съседски също отивам да посетя дъщеря ми! Бихте ли приели ръката ми, щом така и така пътят ни е един и същ?

Облак заигра пред очите на Андре, после проникна във вените ѝ и кипналата кръв обля сърцето ѝ – ръката на краля, върховния господар, беше чест за бедното момиче, неочаквана слава, невероятно благоволение – привилегии, за които можеше да ѝ завиди целият двор. Ето защо случката ѝ се стори като сън.

Можем да уверим читателя, че кралят, който никак не обичаше да върви пеша, избра най-дългия път, за да отведе Андре в Малкия Трианон.

Те закъсняха и не откриха дофината на мястото, където се надяваха да я заварят. Мария-Антоанета току-що си беше тръгнала, защото не искаше да кара дофина да я чака – той имаше навика да вечеря между шест и седем часа. Нейно височество пристигна навреме и видя, че дофинът – точен както винаги – бе застанал на прага на салона, за да може възможно най-скоро да се озове до масата – веднага щом церемониал-майсторът съобщеше, че вечерята бе сложена. Дофината бързо хвърли мантията си в ръцете на една камериерка, весело улови ръката на дофина и го поведе към трапезарията. Върху масата блестяха приборите, предназначени за двамата знатни домакини.

Дофинът и дофината седнаха от двете страни на масата, по средата, и оставиха свободно почетното място, тъй като напоследък кралят се появяваше неочаквано и никой не седнаше там дори когато имаха много гости.

Зад стола на дофината, оставила достатъчно място, за да могат прислужниците да минават, седеше госпожа Дьо Ноай. Стойката ѝ беше изправена, а лицето ѝ изразяваше цялата изисквана от случая любезност.

До госпожа Дьо Ноай се бяха наредили дамите, които било поради положението си в двореца, било поради проява на благоволение имаха право да присъстват на вечерята на техни кралски височества.

Точно срещу херцогиня Дьо Ноай, наречена от дофината госпожа Етикет, върху едно подобно на нейното столче, седеше херцог Дьо Ришельо.

Първият благородник по тържествата¹⁹⁵ и първата дама на Нейно кралско височество госпожа дофината стояха един срещу друг в салона и поради това госпожа Дьо Ноай се стараше да прекрати разговора, а господин Дьо Ришельо неуморно го подновяваше.

Маршалът беше посетил всички кралски дворове в Европа и от всички от тях беше заимствал онова, което най-добре подходеше на неговия тип поведение. Затова, влагайки забележителен такт и строг подбор, той беше усвоил всички анекдоти, които би могъл да разправя, съобразявайки се с положението на сътрапезниците си. Той знаеше какво да каже и на масата на младите престолонаследници, и на интимните вечери у госпожа Дю Бари.

Маршалът забеляза, че дофината се храни с апетит и че дофинът буквално се тъпче. Той предположи, че и двамата нямаше да възразят особено, ако се постараше да превърне в ад за госпожа Дьо Ноай времето около масата.

Господин Дьо Ришельо заговори за философия и за театър. И двете теми бяха неприятни за уважаемата херцогиня.

Дофината обичаше изкуствата и особено театъра. Тя дори бе намерила пълен костюм на Клитемнестра за госпожица Рокур. Ето защо тя слушаше господин Дьо Ришельо не само със снизходителност, но и с интерес.

Тогава нещастната придворна дама, напук на целия етикет, започна да се върти нервно на столчето си, да се секне шумно и да върти глава, без да обръща внимание на облака пудра, който при всяко нейно движение забулваше челото ѝ така, както снегът покрива Монблан при всеки повей на северния вятър.

Но не беше достатъчно човек да забавлява дофината, трябваше и да се харесва на дофина. По тази причина Ришельо изостави театъра, към който наследникът на френската корона никога не бе изпитвал особена симпатия, и заговори за философия. Той говори за англичаните с такава

195. В задълженията му влизало организиране на спектакли. На френски титлата е *жантийом дьо шамбр*, нещо като камериер – бел. прев.

страст, каквато бе вложил Русо, за да облее с животелна струя героя си Едуард Бомстън¹⁹⁶.

Докато ухажваше светски господарите на дома, Ришельо търсеше с очи някого, когото явно бе разчитал да срещне тук, но усилията му бяха напразни. Изведнъж сводът се разтресе от звука на глас, идващ чак от входа. Думите му бяха подети от стоящите в преддверието прислужници, а после – от лакеите, разположени по самото стълбище, които известиха: „Кралят!“

При тази магическа дума госпожа Дьо Ноай подскочи така, сякаш стоманена пружина я беше изхвърлила от столчето ѝ, а Ришельо се надигна бавно, с движение на опитен придворен. Дофинът избърса припряно устата си със салфетка и се изправи, като се обърна с лице към вратата. А госпожа дофината се отправи към стълбището, за да посрещне бързо краля и да го поздрави с добре дошъл в дома ѝ.

92.

Косите на бъдещата кралица

Кралят все още държеше ръката на госпожица Дьо Таверне. Щом стигна до преддверието, той направи такъв дълбок и продължителен поклон, че Ришельо можа да се наслади на грациозността му, а и да се запита за коя щастлива простосмъртна е бил предназначен. Много скоро го разбра. Луи XV пое ръката на дофината, която беше видяла всичко и бе познала Андре.

– Дъще – каза кралят, – идвам просто така, без официалности, да вечерям с вас. Прекосих целия парк, по пътя срещнах госпожица Дьо Таверне и я помолих да ми прави компания.

– Госпожица Дьо Таверне ли?! – прошепна Ришельо почти замаян от това, което чу. – Честна дума, какъв късмет имам!

– Излиза, че аз не само няма да се скарам на госпожицата, че закъсня – отговори любезно дофината, – но и ще ѝ благодаря, че е довела при нас Ваше величество.

Андре се изчерви като череша и се поклони, без да отговори.

„По дяволите! Тя наистина е красива! – каза си Ришельо. – Значи този смешник Таверне не е казал нищо невярно за нея или нищо, което тя да не заслужава.“

196. Едуард Бомстън – герой на Русо от „Новата Елоиза“ – бел.прев.

Докато се хранеше, кралят, въпреки че беше с гръб към вратата, сякаш търсеше нещо или по-скоро някого.

Госпожица Дьо Таверне, която не се ползваше от никакви привилегии, тъй като положението ѝ при госпожа дофината не беше твърде изяснено, не бе в трапезарията. След като се поклони дълбоко на краля, тя беше отишла в стаята на госпожа дофината, защото там, веднъж-дваж, след като господарката ѝ си беше легнала, я беше помолила да ѝ почете. Дофината разбра, че кралят търсеше красивата ѝ компаньонка.

– Господин Дьо Коани – обърна се тя към млад гвардейски офицер, който беше застанал зад краля, – поканете госпожица Дьо Таверне да влезе. С позволението на госпожа Дьо Ноай тази вечер ще нарушим етикета.

Господин Дьо Коани излезе и миг по-късно въведе Андре. Тя влезе, цялата трепереща, защото не разбираше на какво се дължат трупащите се едно връз друго необичайни благоволения.

– Седнете ей там, госпожице – каза ѝ дофината, – до госпожа херцогинята.

Андре плахо седна на столчето. Тя беше силно смутена, че е проявила дързостта да се настани на една крачка от почетната дама на дофината. Херцогиня Дьо Ноай ѝ хвърли такъв унищожителен поглед, че бедното дете се отдалечи от нея поне с още три-четири стъпки като опарено. Крал Луи XV я наблюдаваше и се усмихваше.

„Аха! – мърмореше херцог Ришельо. – Няма никаква нужда да се намесвам. Нещата се уреждат от само себе си.“ Кралят се обърна и втренчи очи в херцога, който се беше подготвил и издържа погледа му.

– А, добър вечер, господин херцог – поздрави кралят. – Разбирате ли се добре с госпожа Дьо Ноай?

– Сир – възрази маршалът, – госпожа херцогинята винаги ми е оказвала честта да се отнася с мен като с лекомислен човек. Аз съм премного щастлив от честта, която Ваше величество оказва на моето семейство!

Кралят не очакваше този удар. Той се канеше да осмива, а ето, че го изпреварваха.

– Какво съм направил за вашето семейство, херцог?

– Сир, Ваше величество е поверил командването на кралската гвардия на херцог Д'Егийон.

– Да, така е, херцог.

– Сир – каза херцогът, – казват, че успехът правел човека по-дързък.

– Казвате ми това, за да ме убедите, че сте дързък ли, херцог?

– Не. Правя го, за да поискам от Ваше величество още една милост след онази, която вече благоволихте да ми окажете. Един от моите най-добри приятели, стар служител на Ваше величество, има син в кралската стража. Младежът е с много достойнства, но е беден. Той е получил от една августейша принцеса чин капитан, но няма военна част.

– А тази принцеса дъщеря ми ли е? – попита кралят, като се обърна към дофината.

– Да, сир – каза Ришелю. – Бащата на този младеж се нарича барон Дьо Таверне.

– Баща ми! – възкликна неволно Андре. – Филип! За Филип ли молите военна част, господин херцог?

После, засрамена, че е нарушила етикета, Андре отстъпи крачка назад, цялата се заля в червенина и сплете ръце.

Кралят се извърна, за да се наслаждава на руменината и вълненията на красивото дете.

– Наистина – намеси се дофината, – този младеж е очарователен, а и аз бях поела задължението да уредя бъдещето му. Колко нещастни хора са принцовете! Бог ги дарява с доброжелателност, но им отнема паметта или по-скоро разсъдъка.

Кралят огледа лицата на стоящите около него – те бяха благородни и открити. После спря погледа си върху Ришелю. Неговото лице също беше огряно от лъч великодушие и щедрост, които може би беше взел назаем от високопоставената си съседка.

– Ах, херцог – тихичко си каза кралят, – май ще се скарам с Люсиен!

А после живо се обърна към Андре.

– А това ще ви достави ли удоволствие, госпожице?

– О, сир – каза Андре и сплете умолително ръце.

– Тогава – речено! – каза Луи XV. – Ще изберете една прилична военна част за този беден младеж, херцог. Аз пък ще платя издръжката й, ако все още не е платена, но мястото е свободно.

Това добро дело зарадва всички присъстващи. Андре възнагради с неземна усмивка краля и отправи благодарност към Ришелю. Ако беше млад и като се има предвид характера му, маршалът би си поискал и нещо повече.

В това време пристигнаха един след друг още няколко посетители. Сред тях беше и кардинал Дьо Роан, който, откакто дофината се беше настанила в Трианон, я ухажваше упорито.

Но през цялата вечер кралят не намери любезни думи или благосклонно държание за никой друг освен за Ришельо. Когато дойде време да се сбогува с дофината и да се завърне в своя Трианон, той дори накара херцога да го придружи. Старият маршал последва краля, треперейки от радост.

Докато Негово величество, придружен от херцога и двамата си офицери, крачеше по тъмните алеи, в чийто край се намираше дворецът му, дофината освободи Андре.

– Трябва да пишете на брат си за хубавата вест, госпожице – каза принцесата. – Можете да се оттеглите.

Щом Андре започна да се изкачва по стълбата, лакеят се върна в преддверията на Трианон.

Тогава Жилбер на свой ред се промъкна в хола на замъка, прекоси го, шумгнута се невидим към конюшните и по една малка права стълбичка се изкачи в намиращия се над тях таван – точно срещу прозореца на Андре, който пък беше в ъгъла на пристройката. Но щом момичето влезе в стаята, пердетата се спуснаха като плътна преграда между жадните очи на младежа и обекта на неговите мисли.

В замъка беше останал само господин Дьо Роан. Той беше удвоил любезностите си към госпожа дофината, а тя му отвръщаше доста хладно. Затова той се сбогува с Нейно кралско височество с най-нежни думи и уверения за дълбокото си уважение към нея. В момента когато господин Дьо Роан вече се качваше в каретата си, една от камериерките на дофината се приближи до него и почти влезе в каретата.

– Ето – прошепна тя.

После сложи в ръката му малко пликче от мека хартия, допирът с което го накара да потрепери.

– Ето – отвърна той живо, като сложи в ръцете на жената една тежка кесия.

Без да губи време, кардиналът заповяда на кочияша си да кара към Париж и да спре на барьерата, за да получи нови заповеди.

През целия път той опипваше и целуваше в тъмнината съдържанието на пликчето като напълно забравил се опиянен влюбен. Щом пристигнаха до портата, той каза:

– Улица „Сен Клод“.

Скоро след това той прекоси тайнствения двор и влезе в салона, където го очакваше мълчаливият Фриц. Балзано накара да го чакат четвърт час. Когато най-сетне се появи, той обясни на кардинала причината за закъснението си с късния час, заради който си бе позволил да

помисли, че този ден няма да го посети повече никои. И наистина, вече беше почти единадесет часът вечерта.

– Така е, господин барон – каза кардиналът, – и аз ви моля да ме извините за това безпокойство... Но, спомнете ли си, вие ми казахте един ден, че ако искам да узная някои тайни...

– Ще ми трябва косите от лицето, за което говорихме тогава – прекъсна го Балзамо, който вече беше забелязал малкото пликче в ръцете на наивния прелат.

– Съвършено точно, господин барон.

– И вие ми носите тези коси, монсеньор? Много добре.

– Ето ги. А смятате ли, че бих могъл да ги запазя за себе си след сеанса?

– Ако не се наложи да използвам огън, защото в този случай...

– Разбира се – прошепна кардиналът, – в такъв случай бих могъл да се снабдя с нови. Ще имам ли някакъв отговор?

– Най-напред трябва да опитаме, монсеньор.

Балзамо взе косите и бързо се качи при Лоренца.

– Значи ще узная тайната на тази монархия – мърмореше си той, докато се изкачваше, – ще узная скритите намерения на Бога.

И още преди да отвори тайнствената вратичка, през стената той приспа Лоренца. А младата жена го посрещна с нежна прегръдка. Когато най-сетне успя да се измъкне от красивите ѝ ръце, той я попита:

– Моя Лоренца, скъпа, можеш ли да ми кажеш на кого принадлежат тези коси? – и ѝ подаде пликчето.

Лоренца ги пое и ги допря до гърдите си, а после и до челото си.

– О! – промълви тя. – Главата, от която те са откраднали, е на една много високопоставена дама.

– А щастлива ли е тя? Кажи, Лоренца!

– Да, би могла. Все още нищо не застрашава живота ѝ.

– И все пак тя е омъжена.

– Да, скъпи Балзамо, тя наистина е омъжена, но все пак... Но все пак... – каза Лоренца и се усмихна. – Аз също съм омъжена – добави тя.

– Разбира се. Несъмнено.

Балзамо погледна Лоренца с дълбоко удивление. Въпреки че спеше, по лицето на младата жена се разля целомъдрена руменина.

– И все пак съм девица! – каза Лоренца.

– А тази жена, тази принцеса, тази кралица – провикна се Балзамо – е омъжена, но...

– Тази жена, тази принцеса, тази кралица – повтори и Лоренца – е

девица като мен, дори е повече девойка и по-чисто създание от мен, защото аз обичам, а тя не е влюбена.

– О, съдба! – прошепна Балзано. – Зная всичко, което исках да зная. Благодаря ти, Лоренца.

Той я целуна и прибра много внимателно косите в джоба си. После бързо отрязва кичур от черните коси на Лоренца, изгори го на свещите и събра пепелта в хартийката, където бяха завити преди това косите на дофината. После слезе долу, като по пътя събуди с движение Лоренца.

– Е, господин графе? – попита развълнуваният и треперещ от вълнение прелат, който очакваше завръщането му, изтерзан от догадки. – Какво каза оракулът?

– Оракулът каза, че можете да се надявате.

– Така ли каза? – попита зарадваният принц.

– Правете си заключенията сам, монсеньор, след като оракулът е на мнение, че тази жена не обича съпруга си. Що се отнася до косите – продължи Балзано, – наложи се да ги изгоря, за да мога да разкрия нещата. Ето ви пепелта – връщам ви я, грижливо събрах всяка частица от нея сякаш тя струваше поне милион.

– Благодаря ви, господине. Никога не ще мога да ви се отплатя.

– Да не говорим за това, монсеньор. Ще ви дам един съвет – в никакъв случай не поглъщайте пепелта, след като сте я потопили във вино, както понякога постъпват влюбените. Това е нещо твърде опасно, защото вашата любов може да стане неизлечима, а чувството на любимата ви да охладнее.

– О! Далеч съм от мисълта за подобно нещо! – извика почти ужасеният прелат. – Сбогом, господин графе, довиждане.

Двадесет минути по-късно каретата на Негово високопреосвещенство се размина с тази на господин Дьо Ришельо на улица „Пти Шан“ и едва не я преобърна в огромна дупка, останала от строежа на голяма нова къща.

Двамата благородници се познаха.

– Така значи! – каза Ришельо с усмивка.

– Тихо, херцог – прошепна монсеньор Луи дьо Роан, като сложи пръст на устните си.

После двамата се отправиха в две противоположни посоки.

93.

Господин Дьо Ришелъ оценява Никол

Господин Дьо Ришелъ се бе запътил право към малкото жилище на господин Дьо Таверне на улица „Кок-Ерон“.

Ние знаем – разбира се, с помощта на Куция дявол¹⁹⁷, който ни дава възможност да проникнем във всяка затворена къща, че баронът в това време седеше пред камината и беше сложил двата си крака върху решетката, под която догаряха остатъци от главни, и поучаваше Никол, като от време на време я погалваше по брадичката въпреки недоволните и презрителни гримаси на младото момиче.

Докато го слушаше, Никол се въртеше насам-натам, правеше очарователни сладострастни движения и отговаряше:

– Все едно ми е. Отегчавам се тук. Бяхте ми обещали, че ще отида в Трианон заедно с госпожицата.

Точно тогава баронът реши, че трябва да я погали състрадателно по бузите и по брадичката – несъмнено за да я поразее.

– Ами така си е – хленчеше тя. – Аз съм между четири грозни и бедни стени, не се срещам с хора, почти не излизам. А ми бяхте дали надежда – за развлечения и за едно приятно бъдеще!

– О, за какво мечтаеш, малката ми Никол! – въздъхна баронът.

– Да, господине, и аз съм жена като всички останали.

– Ама че приказки на вятъра! – каза глухо баронът. – Как ѝ се живее само, как ѝ се лудува! О, само ако бях богат и млад!

Той не можа да се въздържи и хвърли възхитен жаден поглед към тази младост, красота и жизненост. Никол ходеше замечтано насам-натам. Внезапно отекна звънецът на външната врата. Таверне потрепери, а Никол подскочи.

– Кой ли може да е? – попита баронът. – Иди, малката ми, виж кой е.

Никол отиде да отвори, попита за името на посетителя и остави пътната врата полуотворена. В това време една дотичала откъм двора сянка се промъкна през вратата и вдигна такъв шум, че маршалът – защото посетителят беше той – се извърна и видя бягация. Никол тръгна пред госта със свещник в ръка. Тя изглеждаше прекрасно. „Я виж ти! Гледай! – каза си маршалът, като се усмихна. – А този дявол Таверне ми

197. Герой от едноименен роман на Ален-Рене Лъосаж (1668 – 1747). Куция дявол прониквал във всяка къща и изненаждал стопаните ѝ – бел. прев.

говореше само за дъщеря си!“

Сянката, която избяга, го караше да мисли за Никол, а Никол си мислеше за сянката. А щом видя играещите ѝ очи, белите зъби и тънката ѝ талия, той знаеше вече всичко за навигите, характера и вкусовете ѝ. Пред входа на салона Никол не без вълнение извести името на посетителя.

– Херцог Дьо Ришельо!

– Херцогът! – изпелтечи Таверне.

– Да, скъпи приятелю, самият той – каза любезно Ришельо. – О, това ви учудва, нали, след предишното ви посещение при мен! Да, но все пак е истина. Ръката ти, ако обичаш.

– Господин херцог, карате ме да се учудвам...

– Слушай, стари приятелю – отговори Ришельо. – Оня ден ти се държа като ученик, а аз – като педант. Сгрешихме и двамата. Трябваше някой да ни удари през ръцете. Разбирам, искаше да ми кажеш нещо, но аз не ти позволявах, защото щеше да изтърсиш някоя глупост, а и аз щях да кажа нещо не на място. И така, да забравим оня ден, днешният е по-важен. Знаеш ли защо съм дошъл тук?

– Разбира се, че не зная.

– За да ти донеса вестта, че синът ти вече има военната част, за която ти оня ден дойде да ме молиш. Кралят му я даде.

– Но на какво се дължи тази добрина?

– Тя е естествена последица от моя приятелски дълг... Министърът ти отказа, но Ришельо можа да ходатайства и сега дава.

– Ах, херцог, очарован съм... Значи ти си бил истински приятел?

– Какво искаш да кажеш?

– Искам да кажа, че Негово величество, изглежда, в момента има някаква причина да дразни госпожа Дю Бари.

– И може би по-скоро на тази причина, отколкото на моята намеса, ти дължиш благоволенieto, което ти оказва.

– Така ли смяташ?

– Сигурен съм, аз просто помагам в случая... А знаеш ли, че заради тази глупачка аз отказах министерския портфейл?

– Казаха ми това, но...

– Но ти не вярваш. Кажи го направо!

– Искам да кажа, че те познавах като човек без предразсъдъци.

– Драги мой, аз остарях и искам да запазя хубавите жени само за себе си... А имам и други мисли в главата си... Да се върнем на сина ти – очарователно момче.

– Той е в ужасни отношения с Дю Бари, който беше у вас, когато имах глупостта да дойда и аз.

– Знам, затова и не станах министър. Ако ти го бях казал, нямаше да повярваш... защото синът ти няма нищо общо с тази работа. Отказах, тъй като амбициите на семейство Дю Бари, а те между другото започваха с искане за отстраняване на твоя син, щяха да стигнат до крайности – във всяко отношение.

– А! Сега ми стана ясно! Ти правиш услуга на сина ми, за да нараниш семейство Дю Бари.

– В голяма степен това е вярно. Твоята проникателност е силна и не греши. Твоят син ми служи като граната, с нея ще запали истински пожар... Но всъщност, бароне, ти имаш и дъщеря, нали?

– Да...

– А красива ли е?

– Като Венера.

– И тя живее в Трианон...

– Но в такъв случай ти я познаваш?

– Прекарах вечерта с нея и разговарях повече от час с краля... за нея.

– С краля ли? – възкликна Таверне, чиито бузи се наляха с червенина.

– Лично с него.

– И кралят е говорил с теб за моята дъщеря, за госпожица Андре дьо Таверне?

– Той направо я разкъсва с очи, драги мой.

– Ах, наистина ли?

– Нима смяташ, че кралят не трябва да гледа госпожица Дьо Таверне влюбено, след като тя е красива? А неговото ухажване е последица от това. Нима оспорваш факта, че е красива?

Таверне не отговори. Той само вдигна рамене и потъна в мечти. Но инквизиторското око на Ришельо като че ли проследи мислите му.

– Нямаме вече нито кралица, нито пък в двора има знатни жени и достойни придворни! Кралят поддържа и издига една уличница. Простолудието в лицето на Жана дьо Воберние, продавачка на бельо, се добра до трона! Това е място за жена – продължи маршалът, – която, без да страда от пороците на куртизанката, е дръзка, пресметлива, със замах. О, тази жена... Тя ще бъде толкова щастлива и толкова богата, когато монархията вече няма да съществува! Дали дъщеря ти е умна, бароне?

– Много. При това тя притежава и много здрав разум.

– Да. Красива е с онова сладострастие и очарование, които се харесват на мъжете, и с оная чистота и непорочност, които вдъхват уважение на жените... Трябва да се грижим за това съкровище, приятелю...

– Ти ми говориш направо с огън... със страст.

– Аз? Да си позволя да говоря така, би означавало, че съм лудо влюбен и че още утре ще се ожена за нея. Само да не бяха моите седемдесет и четири години! Но добро ли е положението ѝ в Трианон? Добре ли е настанена? Има ли поне малко лукс, който така подхожда на красиво цвете като нея... Размислете, бароне. Тази вечер тя се прибра сама – без камериерка, без човек, който да я охранява, само с един лакей на дофина, който носеше свещник пред нея... Ами това прилича на положението на прислужничка!

Таверне въздъхна.

– Знам, че ѝ трябва камериерка или поне че би трябвало да има такава.

– Е, да не би да нямаш камериерка?

Баронът не отговори.

– А кое е това красиво момиче, което беше тук преди малко? Та тя е красива и изящна, повярай ми!

– Ами не мога да я изпратя в Трианон. Погледна ли добре лицето ѝ, херцог? Видял си лицето ѝ, а не си забелязал странната прилика...

– С кого?

– С кого?! Ами че помисли... Елате тук, Никол.

Никол се приближи. Херцогът я хвана за двете ръце и я привлече към себе си. Преценяващият поглед на знатния благородник и на развратника не я засрами или смути нито за минута.

– Да – каза той. – Вярно е, че има прилика.

– Прилика знаеш с кого и виждаш защо не мога да рискувам висше-то благоволение, което очаквам, заради една случайна прилика. Приятно ли ще е тази повлекана Никол да прилича на най-знатната дама на Франция?

– О! О! – каза ядосано Никол, като се освободи от ръцете на херцога, за да може по-добре да противоречи на Таверне. – А сигурно ли е, че тази повлекана прилича точно на тази дама? Знатната дама има ли такива рамене, очи, жив поглед, закръглени крака и изваяни ръце като повлеканата Никол? Във всеки случай, господин барон – завърши гневно тя, – как ме подценявате така, сравнявайки ме с един модел!

Никол беше почервеняла от ярост и като последица от това чудно красива. Херцогът стисна отново ръцете ѝ, после за втори път притисна

коленете ѝ в своите и каза с поглед, който беше пълен с гальовност и обещания:

– Бароне, Никол наистина няма равна на себе си в двореца, поне аз смятам така. А що се отнася до приликата ѝ с една знатна дама – да, признавам, има известна лъжлива прилика. Но ние ще запазим цялото си честолюбие, нали... Вие имате чудно красиви руси коси, госпожице Никол, а също и безупречни вежди и изящно изваян нос. Е, постойте четвърт час пред тоалетката и тези малки пречки, ако баронът ги оценява така, ще изчезнат. Никол, мое дете, искате ли да дойдете в Трианон?

– О! – възкликна Никол.

– Вие ще отидете в Трианон, скъпа, ще имате успех, без да пречите на успеха на другите. Искам още нещо да ви кажа накрая, бароне...

– Кажете, драги ми херцог.

– Върви си, детето ми, и ни остави да си поговорим.

Никол излезе, а херцогът се доближи до барона.

– Ако ви карам бързо да изпратите камериерка на дъщеря си, правя го, защото кралят не обича бедността и красивите миловидни личица не го плашат. Това ще му направи удоволствие.

– Ами Никол тогава да върви в Трианон, щом смяташ, че това ще достави удоволствие на краля! – каза Таверне с усмивка.

– В такъв случай, щом ми разрешаваш, аз ще я отведа сега. Така тя ще се възползва от каретата ми.

– А приликата ѝ с госпожа дофината, херцог?

– Приликата ще изчезне за четвърт час под ръцете на Рафте. Давам ти дума за това... Напиши бележка на дъщеря ти, за да ѝ обясниш какво значение отдаваш на необходимостта тя да си има камериерка. А също и че тази камериерка трябва да е непременно Никол.

Баронът написа писмото и го подаде на Ришелю.

– Ами твоите подаръци, херцог?

– Поемам задължението да ги съобщя на Никол. Нали е умно момиче?

Баронът се усмихна.

– Елате с мен, госпожице. Бързо! – извика херцогът, като стана от мястото си.

Никол не накара да я молят. Без дори да поиска съгласието на барона, тя събра за пет минути малък пакет с дрехи и с толкова лека стъпка, че човек би казал, че лети, се устреми към кочияша на Негово благородие. Тогава Ришелю се сбогува с приятеля си, който му изказа благодарността си за направената на Филип дьо Таверне услуга.

94. Промяната

Никол не беше на себе си от радост – да напусне Таверне, за да отиде в Париж за нея не беше толкова голяма победа, колкото това да замени Париж с Трианон.

Когато пристигнаха в павилиона на „Отел дьо Ановр“, господин Дьо Ришельо хвана момичето за ръка и самичък я отведе на първия етаж, където го очакваше господин Рафте. Той вече бе написал куп писма вместо господаря си.

Ришельо се обърна към него и каза:

– Хей, Рафте, погледни това дете.

Рафте вдигна очи и погледна Никол.

– Много е приятна за гледане – каза той с красноречиво движение на устните си.

– Ами приликата, Рафте? Какво ще кажеш за приликата...

– Изключителна. Тя може да създаде щастието ѝ или да осигури падението ѝ.

– По-вероятно – падението ѝ, но ние ще се справим с това, като въведем ред. Както виждате, Рафте, косите ѝ са руси. Не е трудна работа, нали?

– Трябва само да ги боядисаме черни, господине!

Наистина само за десет минути Рафте боядиса в гарвановочерен цвят пепеляворусите коси на Никол. После прекара по гъстите ѝ руси вежди обгорена на пламък от свещ карфица. Така той придаде на лицето ѝ такъв невероятен израз, а на очите – такъв жив и на моменти мрачен огън, че човек би я взел за изскочила от вълшебна кутия фея, където догава я бе държал затворена господарят ѝ магьосник.

– А сега, моя прекрасна – каза Ришельо, като подаде на слисаната Никол огледало, – погледнете колко красива сте, колко сте очарователна и най-вече колко малко приличате на предишната Никол. Не ви чака провал, а успех.

– О, монсенъор! – провикна се младото момиче.

– Да... А за да стане това, трябва само да се разбираме.

Никол се изчерви и сведе очи. Хитрушата беше подготвена за тези хвалебствия, които херцогът така добре умееше да изказва. Той разбра това и за да сложи край на недоразуменията, каза направо:

– Седнете в това кресло, детето ми. Ей там, до господин Рафте.

Отворете добре ушите си и ме слушайте внимателно... О, господин Рафте съвсем не ни смущава, не се страхувайте! Напротив, той ще ни каже и своето мнение. Слушате ме, нали?

– Да, монсеньор – заекна Никол, засрамена, че се е объркала от суетност.

Разговорът на господин дьо Ришельо и Рафте с Никол продължи цял час. След това херцогът изпрати младото момиче да си легне при камериерките от дома му.

На другата сутрин една от неговите карети без герб откара Никол в Трианон и я остави пред решетъчната ограда заедно с пакета дрехи, който тя носеше със себе си.

А Никол, с гордо вдигната глава, леко сърце и надежда в очите, отиде да потропа на вратата на пристройката с жилищата за прислугата, след като се осведоми къде точно да търси господарката си.

Беше шест часът сутринта. Андре вече беше станала и се беше облякла, за да напише на баща си писмо, с което да го осведоми за щастливото събитие от предишната вечер. Както вече казахме на читателя, съдено беше негов вестител да бъде господин Дьо Ришельо.

През хубавите топли утрини Андре бе свободна и излизаше с книга в ръка. Тя скиташе самичка из гъстите гори, които се простират от Трианон до Версай, а после, след два часа разходка – размишления и мечти. Често не срещаше нито благородник, нито лакей.

Щом топлината проникнеше през гъстите сенки на дърветата, Андре се скриваше в стаята си. Там въздухът я разхлаждаше, понеже влизаше и от прозореца, и от вратата към коридора.

Както вече споменахме, младото момиче седеше в стаята си и пишеше на баща си, когато леко дискретно потропване по вратата към коридора привлече вниманието ѝ.

Тя вдигна глава, като видя вратата да се отваря, и нададе слаб вик на изненада, тъй като от преддверието се усмихна сияещото лице на Никол.

95.

Как радостта на едни предизвиква отчаяние у други

– Добър ден, госпожице – каза Никол с радостен поклон.

– Вие? По какъв случай? – отговори Андре, като остави перото си на масата, за да може да обърне по-добре внимание.

– Госпожицата ме забрави и ето – аз дойдох.

– Ако съм ви забравила, госпожице, значи съм имала причина за това. Кой ви разреши да дойдете тук?

– Разбира се, че господин баронът, госпожице – каза Никол, като се намръщи недоволено и сви черните си вежди, които бе получила от господин Рафте. – Така си и знаех – госпожицата няма и капка привързаност към мен...

След тези думи хубавите ѝ очи положиха неимоверни усилия и успяха да отронят от клепачите си по една сълза. В упрека ѝ имаше толкова сърдечност и чувствителност, че събуди съчувствие у Андре.

– Детето ми – каза тя, – тук ме хранят, а освен това не мога да си позволя да натоваря домакинството на госпожа дофината с още едно гърло.

– Хубава работа! Да не би пък моето гърло да е толкова гладно! – възрази Никол с очарователна усмивка.

– Няма значение, Никол. Не може да останеш тук.

– Заради приликата ли? – попита младото момиче. – А не разгледахте ли лицето ми, госпожице?

– Наистина, изглеждаш ми променена.

– Така мисля и аз. Вчера един красив благородник, същият, който е измолил от краля военна част за господин Филип, дойде у дома. Като видя колко тъжен е господин баронът, че ви е оставил без камериерка тук, той му обясни, че няма нищо по-лесно от това да ме променят малко. После ме отведе със себе си, боядисаха ме и ето ме при вас.

Андре се усмихна.

– Повтарям, Никол, че не мога да те приема без изрична заповед.

– Заповед от кого?

– От баща ми.

– Това ли е вашата последна дума?

– Това е последната ми дума.

Никол извади от пазвата си писмото на барон Дьо Таверне.

– Хайде да видим – каза тя, – щом моята преданост и молбите ми не оказаха никакво въздействие, дали препоръката на баща ви ще упражни повече власт над вас!

Андре прочете писмото, което гласеше следното:

Скъпа моя Андре,

Осведомиха ме, че в Трианон вие не поддържате такова домакинство, каквото изисква вашето положение там. Но тъй като се задоволявам с рента от хиляда ливри, постъпете като мен и вземете Никол – тя струва колкото цялата прислуга, от която имате нужда.

Никол е пъргавя, умна и предана. Тя бързо ще усвои тона и обноските, които се изискват при вас. А вие ще се погрижите да възпирате доброто ѝ желание, а не да го насърчавате. Задръжте Никол при вас и не смятайте, че правя някаква жертва. В случай че ми повярвате, помислете и за следното: Негово величество е имал добрината да се погрижи за нас, но той е забелязал – а това ми повери мой близък приятел – че вие нямате подходящи тоалети и ви липсва достатъчно блясък. Замислете се върху думите му, защото те са твърде важни.

Вашият любящ баща

Писмото хвърли Андре в болезнени и объркани мисли. Значи нейната бедност щеше да я преследва и в новото ѝ щастие! Тя не се срамуваше от това, но всичко я караше да мисли, че бедността я петни! По тази причина тя се задоволи да отговори на писмото на баща си само с едно допълнение към новините от Трианон, които му изпращаше често.

Татко, Никол току-що пристигна. Приемам я по ваше желание. Но онова, което ми пишете по този повод, ми е неприятно. Нима ще изглеждам по-малко смешна, каквато бях и без нея, в очите на богатите аристократи от двора, ако до мен в ролята на камериерка е това селско момиче?

Що се отнася до забележката, направена от Негово величество, позволете ми да ви кажа следното, татко – кралят е много умен мъж. Той не би могъл да ми се разсърди, че съм безсилна в усилията си да изглеждам видна дама. Освен това той е много сърдечен и не би си позволил да забележи или критикува моята бедност, вместо да я замени с охолство, което вашето име и вашите заслуги биха оправдали в очите на всички останали.

Ето какъв беше отговорът на девойката и, трябва да признаем, че искрената ѝ непорочност и благородната ѝ гордост бяха по-силни от лукавството и покварата на нейните изкустители.

Андре никога не заговори отново за Никол, просто я задържа при

себе си. А Никол – радостна и щастлива (а тя знаеше много добре защо) – незабавно си приготви легло в десния будоар, в който се влизаше направо от предверието.

Андре отиде в Трианон в един часа. Никога по-рано Никол не я беше приготвяла толкова бързо и никога преди господарката ѝ не бе изглеждала толкова красива. Камериерката надмина себе си – в работата ѝ имаше и разбиране, и внимание, и добри намерения.

Щом госпожица Дьо Таверне излезе, Никол се почувства господарка и огледа мястото, където беше попаднала. Изпитателното ѝ око обхвана всички подробности – писмата, дреболиите към тоалетите на Андре, камината, най-затънтените кътчета в двата будоара. Докато шеташе из стаята на Андре, Никол минаваше сегиз-тогиз покрай прозореца и дебнеше с поглед мансардата, от която недостойно я наблюдаваха, без да ѝ се показват. Веднъж ѝ се стори, че щом погледна от прозореца, някой се отдръпна навътре в мансардата. Това не беше правдоподобно и тя не обърна внимание. След малко пък почти бе сигурна, че съзира гърба на мъж – беше се приближила до прозореца по-бързо, отколкото той е очаквал.

Тогава камериерката си послужи с хитрост. Тя се скри зад пердето, но остави прозореца широко отворен. Така подозренията на личността отсреща щяха да бъдат приспани. Тя чака дълго и най-сетне се появи чернокоса глава, после плахи ръце, на които предпазливо се подпря наведено напред тяло, и накрая се видя лицето на човека. Никол едва не падна. Тя сграбчи здраво пердето и го смачка, за да се задържи на краката си. От мансардата я гледаше лицето на Жилбер.

Младежът би предпочел вместо Никол да види самия дявол. Той изпита ужасен страх от пристигането на тази жена, която виждаше всичко. Жилбер таеше в душата си стара омраза към Никол, тъй като тя знаеше тайната му от улица „Кок-Ерон“. Ето защо той се скри не само извънредно разтревожен, но и толкова разярен, че чак гризеше ноктите си от яд. „Какво струва сега – казваше си той – глупавото ми разкритие! (А бях толкова горд с него!)... Какво от това, че Никол си е имала любовник? Злото вече е сторено. Няма да я изгонят заради това оттук. Но ако тя каже какво съм правил на улица «Кок-Ерон», ще ме изгонят от Трианон... Не аз държа Никол в ръцете си, а тя държи мен в своите...“

Накърненото себелюбие на Жилбер увеличи ненавистта му към Никол, от което кръвта му закипя с невероятна сила. Стори му се, че прониквайки в стаята на Андре, тя бе унищожила със сатанинската си усмивка всички мечти на Жилбер.

Той знаеше добре, че рано или късно войната между него и Никол ще избухне, но беше по природа предпазлив и дипломатичен човек, ето защо в никакъв случай не искаше битката да започне, преди да е готов да я спечели – бързо и умело.

Затова Жилбер продължи живо да се интересува какво става в първата стая на коридора. Целият в слух и зрение, той следеше внимателно Андре, с изострена бдителност, без да даде възможност на Никол да го срещне нито веднъж в градините. За нещастие Никол не беше непогрешима. И дори да се стараяше да бъде такава в момента, в миналото ѝ винаги можеше да се намери някое прегрешение, което да я злепостави. И това наистина се случи след осем дни. Жилбер дебнеше и денем, и нощем. Най-сетне една нощ той забеляза до решетката на оградата едно перо на шапка, което му беше познато и принадлежеше на господин Дьо Бозир.

Добродетелността ѝ отчайваше Жилбер, но една вечер господин Дьо Бозир, изглежда, вложи повече красноречие от обикновено и успя да получи разбиране. Никол се възползва от времето, когато Андре вечеряше в павилиона заедно с госпожа Дьо Ноай, за да отиде при господин Дьо Бозир. От двора двамата отидоха в градината, а от градината тръгнаха по сенчестата алея, която водеше към Версай. Жилбер проследи двойката влюбени с жестоката наслада на тигър, който е надушил прясна следа. Той вървеше по стъпките им, броеше въздишките им, дори научи наизуст дочутото от разговора им. Изглежда, че резултатът беше благоприятен за него, защото на другия ден, вече без да се смущава, се показа, свирукайки на прозорчето на мансардата си, без да се страхува, че Никол ще го види. Напротив, търсеше дръзко погледа ѝ.

Камериерката кърпеше една ръкавица от бродирана коприна на подаръкката си. Чувайки песента на Жилбер, тя вдигна глава и го видя. Девојката направи пренебрежително-кисела гримаса, с която изразяваше открита враждебност... Но Жилбер издържа погледа ѝ и отвърна с толкова многозначителна усмивка и с такова предизвикателство в държанието си и в свирукането си, че Никол наведе очи и се изчерви. „Тя разбра – каза си Жилбер. – Исках само това.“

Жилбер забеляза, че го търсят. Той не би могъл да се излъже в значението на леките сухи покашляния на камериерката около прозореца, когато беше сигурна, че младежът се намира в мансардата, нито пък да бъде заблуден относно разходките ѝ по коридора, когато предполагаше, че той ще слезе или ще се качи по стълбата.

Младото момиче отиде още по-далеч в любопитството си или по-

скоро в страха си. Една вечер то събу чехлите с високи токове, подарък от Андре, и отиде треперещо чак до навеса, от който можеше да наблюдава вратата на Жилбер. Беше още доста светло и младежът, почувствал приближаването ѝ, можа да я забележи през процепите на дъските. След като се убеди, че Жилбер е в стаята си, тя почука на вратата му. Нашият герой не отговори на почукването.

След много скроени, но провалени планове двете враждуващи страни се срещнаха случайно един ден пред входа на църквичката, където си казаха:

- А! Я виж ти! Добър вечер, господин Жилбер. Вие сте тук?
- А! Добър вечер, госпожице Никол! Нима вие сте в Трианон?
- Както виждате, аз съм камериерка на госпожицата.
- А аз – помощник-градинар.

При което Никол направи любезен поклон пред Жилбер, а той я поздрави, както подобава на нов служител от двора, и двамата се разделиха. Жилбер продължи да се изкачва към мансардата. Всъщност само си даде вид, че се прибира. Той слезе от мансардата и я последва с леките стъпки на дебнеш вълк. Надяваше се, че младото момиче отива на среща с господин Дьо Бозир.

Действително под сенките на дърветата я очакваше някакъв мъж. Никол се приближи до него. Беше твърде тъмно и Жилбер не можеше да види дали това беше господин Дьо Бозир. Върху шапката на непознатия нямаше перо и това го заинтригува. Жилбер остави Никол да се прибере сама и проследи мъжа чак до решетъчната ограда на Трианон.

Жилбер се приближи и с безсрамна дързост мина почти под носа му. Той разпозна херцог Дьо Ришельо.

„По дяволите! – прошепна той. – След кавалерийския подофицер – маршала на Франция! Госпожица Никол преминава на по-висок чин!“

96.

Кралският съд

Докато описаните второстепенни интриги, мътени и излюпени под липите и покрай цветните лехи на Трианон, даваха живот на нископоставените в този затворен кръг, големите интриги разперваха заплашително криле и се спускаха като буреносни облаци над двореца на Темида¹⁹⁸ в Париж, както писа Жан дю Бари на сестра си.

Кралският съд, останка от бившата френска опозиция, се бе съвзел

под своенравното ръководство на Луи XV. Откакто обаче неговият покровител господин Дьо Шоазьол бе отстранен, членовете му усетиха приближаващата се опасност и се подготвиха да я предотвратят с мерки според обстоятелствата.

При това бретанският съд и останалите съдилища във Франция бяха затрупали краля с пълномощия, повече или по-малко ограничени и унаследени, и той бе признал благодарение на госпожа Дю Бари правото на феодалите пред третото съсловие, назначавайки за главнокомандващ леката кавалерия господин Д'Егийон.

Господин Дю Бари беше намерил най-точното определение – това представляваше груба плесница по бузите на лоялните съдебни съветници.

Как щеше да бъде приета тя? Ето въпроса, който, щом слънцето изгрееше, започваха да си задават и градът, и дворецът. Съдиите са хитри хора, те имат ясен поглед върху събития, които объркват останалите. Затова те постигнаха съгласие по нанесения удар и последиците от него. И след като стана ясно, че някой някому е ударил шамар, те решиха следното: Съдът ще разгледа поведението на бившия управител на Бретан и ще излезе с мнение по този въпрос.

Кралят обаче парира атаката, като забрани на перовете и на принцовете да присъстват на заседание, имащо нещо общо с господин Д'Егийон. Те се подчиниха на заповедта му. Тогава Съдът реши сам да свърши своята работа. Той издаде присъда, съдържаща сериозни обвинения и подозрения срещу господин Д'Егийон, дори такива, които поставяха под съмнение неговата чест. Той бе лишен от правата си на пер¹⁹⁹, докато на заседание на перовете не бъде напълно оправдан и изцяло очистен от подозренията.

Но една присъда, произнесена в съда, все още не означаваше нищо. Нещо повече – необходим беше скандал.

А Париж това и чакаше – да избухне някакъв скандал. Градът не бе особено предразположен към двореца и към Съда. Той вреше и кипеше и се възползваше от всеки повод да се посмее в замяна на съзливите истории, които му се предлагаха от сто години насам.

Присъдата бе произнесена по правилата. Авторите й упълномощаха специални длъжностни лица, които да я напечатат буквално пред

198. Кралският съд – бел. прев.

199. Пер – най-напред титла на кралски васал, предан на короната, после титла на благородник, чиито владения са издигнати в перство. Едва през 1814 г. с тази титла се отличават членовете на Горната камара на Парламента – бел. прев.

очите им. Издадени бяха десет хиляди екземпляра и разпространението им стана за миг.

Тъй като засега не трябваше да научи какво беше решил Съдът, същите длъжностни лица отидоха в дома на господин Д'Егийон, който пък току-що бе отседнал в Париж за някаква извънредно важна среща.

Тази среща имаше за цел честните и ясни обяснения между херцога и неговия чичо маршал, които се налагаха от обстоятелствата.

Благодарение на Рафте целият Версай бе узнал само за един час за благородната съпротива на стария херцог срещу заповедите на краля относно поста на господин Дьо Шоазьол. А с помощта на Версай не само Париж, но и цяла Франция беше в течение на тази новина. Така че от известно време господин Ришелю бе достигнал върха на популярността, откъдето правеше смели политически гримаси не само на госпожа графинята Дю Бари, но и на любимия си племенник.

Но Рафте стоеше на прозорчето на резиденцията, което гледаше към двора. Щом позна ливреята на херцога, той предупреди господаря си.

Маршалът не притежаваше достатъчно самолюбие, за да се заблуждава относно силата на племенника си. Веднъж застанал очи в очи с него, той щеше да изкопчи от чичо си или прошката му, или някаква отстъпка. Всъщност Ришелю не прощаваше никога, а и знаеше, че отстъпките пред врага са унищожителна грешка в политиката.

Ето защо, след като получи писмото на господин Д'Егийон, той се престори, че е напуснал Париж за много дни. А Рафте, с когото се посъветва по този въпрос, изказа пред господаря си следното мнение:

– На път сме да съсипем господин Д'Егийон. Нашите приятели съдиите си вършат работата. Но господин Д'Егийон все пак се досеща за това и ако успее да се срещне с вас преди пукотевицата, той непременно ще изтръгне обещание да му помогнете в случай на нещастие. Колкото и голямо да е озлоблението ви, не може да надделее над семейните интереси. Ако му откажете, напротив, господин Д'Егийон ще се оттегли, обявявайки ви за свой неприятел, и ще ви припише цялата вина. Но ще се оттегли облекчен, затова, че е открил причината за злото, макар и да не го е премахнал.

– Точно така е – съгласи се Ришелю, – но все пак аз не съм в състояние вечно да се спотайвам. Колко дни остават до началото на пукотевицата?

– Шест дни, монсеньор.

– Сигурно ли е?

Рафте извади от джоба си писмо, което бе получил от един съветник в Съда. То съдържаеше следните три реда:

Присъдата ще бъде оповестена в четвъртък. Това е крайният срок, определен от съдебния състав.

– В такъв случай нещата са съвсем прости – каза маршалът. – Върни писмото на херцога с бележка, написана от теб: „Господин херцог, сигурно сте узнали за заминаването на маршала за ХХХ. Промяната на въздуха му беше приписана като абсолютно необходима и наложителна от лекаря му, който смята, че господинът е малко уморен. Ако, както имахте честта да споделите с мен оня ден, желаете да говорите с господин маршала, аз мога да ви уверя, че на връщане от ХХХ в четвъртък вечерта херцогът ще преспи в парижкото си жилище, където и бихте могли да го намерите със сигурност.“ – А сега – добави маршалът – скрий ме някъде до четвъртък.

Рафте последва съвсем точно напътствията на господаря си.

Отсрочката до четвъртък задоволяваше Ришелю. В четвъртък той излезе от Версай с надеждата да срещне най-сетне и да победи неуловимия си противник.

По улиците, откъдето мина херцог Д'Егийон, се усещаше подводното, все още едва доловимо вълнение, което парижанинът умее добре да разпознае.

Господин Д'Егийон отиде право в жилището на господин Дьо Ришелю, но откри там само Рафте. Работата стана още по-неприятна, когато Рафте му отговори, че господин маршалът щял много да съжалява, като се върне, че е накарал господин Д'Егийон да го чака, но всъщност той нямало да преспи в Париж, както било уговорено първоначално, а и нямало да се прибере сам от провинцията. По тази причина той само щял да мине през Париж, за да разбере има ли някакви вести за него.

– Вижте какво, Рафте – каза мрачно Д'Егийон в отговор на неясните му обяснения, – вие сте съвестта на моя чичо. Отговорете ми като честен човек! Чичо ми не желае да ме види, нали? Кажете, трябва ли да се върна във Версай?

– Господин херцог, кълна се в честта си, че преди да измине и час, ще имате посещение от господин маршала.

– В такъв случай ще го почакам... щом така и така ще мине оттук.

– Вече имах честта да ви уведомя, че той може би няма да бъде сам.

– Разбирам... и разчитам на думата ви, Рафте.

Изглеждаше далеч по-благороден и изящен от маршала, който се появи от един остъклен будоар веднага щом племенникът му си тръгна. Той се усмихваше, както се усмихват грозните демони, с които е изпълнено произведението на Жак Кало²⁰⁰ „Искушението на свети Антоан“.

– Той не подозира нищо, нали, Рафте? – попита маршалът.

– Нищо, монсеньор.

– Колко е часът?

– Часът няма нищо общо с нещата, монсеньор. Просто трябва да изчакаме пристигането на нашия приятел, прокурора от Шатле, който ще ме уведоми как се развиват събитията. Длъжностните лица са все още в печатницата.

Рафте не беше завършил изречението си, когато прислужникът въведе през тайна вратичка мръсен и грозноват мургав човек, от онези писарушки, към които господин Жан дю Бари изпитваше силна антипатия. Рафте скри маршала обратно в будоара и тръгна усмихнат към новодошлия.

– А! Вие ли сте, господин прокурор Флажо! Очарован съм, че сте тук.

– аз съм ваш слуга, господин Дьо Рафте. Ами свършихме работата.

– Напечатано ли е съобщението?

– В пет хиляди екземпляра засега. Първите копия вече препускат из града. Останалите съхнат.

– Какво нещастие, скъпи ми господин Флажо! Какво нещастие за семейството на клетия маршал!

За да избегне отговора и по-точно лъжата, господин Флажо извади голяма сребърна кутия, от която бавно си взе щипка испански тютюн.

– А какво ще правим след това? – попита Рафте.

– Следва обичайната процедура, скъпи господин Рафте. Господата ще се качат в очакващата ги пред печатницата карета и ще отидат да уведомят лично херцог Д'Егийон каква е присъдата му. За щастие, извинете, исках да кажа за нещастие, той се намира в парижкото си жилище и ще могат да му съобщят всичко лично.

Рафте се обърна рязко, взе от едно бюро голяма папка с документи и я подаде на господин Флажо с думите:

– Ето документите, за които ви бях говорил, господине! – каза той.

– Маршалът има голямо доверие във вашите способности и ви поверява

200. Жак Кало (1592 – 1635), френски гравьор и художник – бел. прев.

това дело, от което сигурно ще имате полза. Благодаря ви за добрите вести!

И Рафте побутна лекичко, но с известна припряност господин Флажо към преддверието. Прокурорът си отиде, очарован от тежестта на папката. После секретарят веднага освободи господаря си от затвора му:

– Бързо, монсеньор! Качвайте се в каретата! Нямаме време за губене, ако желаете да присъствате на представлението. Направете така, че вашите коне да препускат по-бързо от конете на длъжностните лица.

97.

В тази глава става ясно, че пътят към министерството не е осеян с рози

Конете на господин Дьо Ришельо се оказаха по-бързи от тези на господата длъжностните лица и маршалът влезе пръв в двора на резиденцията на Д'Егийон.

Херцогът вече не очакваше, че чичо му ще дойде, и се приготвяше да се завърне в Люсиен, за да съобщи на госпожа Дю Бари, че врагът бе свалил маската си. Вратарят обаче извести за пристигането на маршала и разтърси обезкуражената душа на господаря си.

– Чичо – започна атаката си Д'Егийон, – възможно ли е вие, най-прозорливият човек във Франция, да сте ме преценили толкова зле, че да повярвате, че аз ще проявя себелюбие в нашите взаимоотношения?

Отстъплението беше невъзможно и Ришельо трябваше да реагира.

– Какво говориш! – възрази той.

– О! Стига хитри увъртания, господин маршал! Та вие ме отбягвате, а аз имам нужда от вас.

– Честна дума, не те разбирам.

– В такъв случай ще обясня. Кралят не пожела да ви назначи за министър, а аз приех да командвам леката кавалерия. Вие предполагате, че съм ви предал и изоставил.

Тук Ришельо наостри уши, но не само за да чуе думите на племенника си.

– Скъпи мой, аз не оспорвам нищо... Извиках те, за да се бориш заедно с мен. Ти си по-млад, следователно – по-силен, ти успяваш, а аз губя. Всичко това е в реда на нещата и, Бога ми, наистина не разбирам защо имаш скрупули...

– Чичо, наистина...

– Ти си дете, херцог. Положението ти е великолепно – пер на Франция, херцог, командващ леката кавалерия... след шест седмици ще станеш и министър. Та ти трябва да стоиш по-високо от всяка дребнавост. Успехът оправдава подобно поведение, детето ми. Но чувам шум от карета.

– Чичо, не прекъсвайте мисълта си, умолявам ви. Разговорът с вас ме интересува повече от всичко друго. И аз обичам басните.

– Е, добре, драги мой. Просто искам да ти кажа, че никога, докато преуспяваш, няма да се сблъскаш с упреци и няма защо да се страхуваш от омразата на завистниците, но ако нещата тръгнат на зле... о, по дяволите, пази се, внимавай – вълкът напада точно в този момент... Ах, ето че, както ти казах, дочувам шум от чакалнята ти – сигурно идват да ти предложат министерството. Малката графиня добре се е потрудила за теб в спалнята.

Влезе вратарят.

– Пратеници от Съда – извести той с безпокойство.

– Я виж ти! – каза Ришельо.

– Пратеници от Съда ли? Тук? Какво искат от мен? – възкликна херцогът, когато усмивката на чичо му съвсем не успокои.

Господин Д'Егийон пребледня и стана, за да посрещне лично на вратата на салона двете длъжностни лица от Съда.

– С господин херцога Д'Егийон ли имаме честта да говорим? – запита един от служителите.

– Да, господа. Аз съм херцог Д'Егийон.

Пратеникът отвърна с дълбок поклон и веднага извади от пояса си официален документ, който прочете високо и ясно. Това бе решението на Кралския съд, в което подробно, обстоятелствено и изчерпателно се обясняваше колко виновен е херцог Д'Егийон, колко сериозни са подозренията към него, колко опетнена е дори неговата чест. Лишаваха господин Д'Егийон от правото му да изпълнява функциите си на пер на кралството.

– Това е жесток удар! – заяви Ришельо. – Ти вече не си пер на Франция, а това е унищително.

Херцогът се извърна с лице към чичо си, сякаш едва сега идваше на себе си и възвръщаше способността си да мисли.

– Та кой би могъл да очаква, че Съдът ще нанесе такъв жесток удар на любимеца на краля и на фаворитката? Тези хора ще бъдат унищожени.

Херцогът седна с ръце на пламналите си бузи.

– Всъщност – каза старият маршал, забивайки отново нож в раната, – щом Съдът ти отнема званието пер заради назначаването ти за командващ кралската кавалерия, той ще те обяви за виновен и ще те осъди на разстрел в деня, когато бъдеш назначен за министър. Тези хора те ненавиждат, Д'Егийон. Пази се от тях!

Херцогът изтърпя тази ужасна подигравка с твърдостта на герой. Нешастието пречистваше и извисяваше душата му.

– А като не си вече пер – продължи Ришельо, – ти няма да си изложен на омразата на облечените в тоги... Оттегли се за няколко години, остана в сянка. При това забравата – твоето спасение, ще дойде независимо от желанието ти. Без званието пер ти ще стигнеш по-трудно до министерското място, но и ще си спестиш куп неприятности... Ако пък имаш желание да се бориш, имаш госпожа Дю Бари. Тя те обича, а това е една солидна опора.

Херцог Д'Егийон стана.

– Имате право, чичо – каза той спокойно. – В последните ви съвети към мен личи вашата мъдрост. Госпожа Дю Бари, на която ме представихте и на която казахте толкова хубави неща за мен, при това с такъв плам, че всички в Люсиен могат да ги потвърдят, ще ме защити. Слава Богу, тя ме обича, смела е, а и упражнява силно влияние върху Негово величество. Благодаря ви за съвета, чичо. Оттеглям се при нея като в спасително пристанище. Бургиньон, конете ми! Към Люсиен!

Вечерта Рафте попита херцога какво се е случило през деня. Ришельо не можа да сподави една въздишка.

– Монсеньор, чуйте мнението на господин Флажо!

– А! Я виж ти! И какво казва господин Флажо? И най-напред с какво се занимава той?

– Ами той е прокурор, господине.

– Е, и?

– Е, и неговото мнение е, че този път кралят няма да се измъкне.

– Охо! И кой ще попречи на лъва?

– Бога ми, господине – ще му попречи плъхът.

– Искаш да кажеш господин Флажо?

– Така поне смята той самият.

– А ти вярваш ли му?

– Вярвам винаги на прокурор, който си е наумил да причини някому неприятности.

– Трябва да видим, Рафте, с какви средства за това разполага

господин Флажо.

98.

Отмъщението на господин Д'Егийон

В деня след обявяването на страшната присъда херцог Дьо Ришельо, който вече се бе завърнал във Версай и бе възобновил обичайния си начин на живот, видя, че при него влиза Рафте с писмо в ръка.

– Какво има пак, Рафте? – попита маршалът.

– Нещо неприятно, предполагам, монсеньор.

– А защо смяташ така?

– Защото писмото е от херцог Д'Егийон.

Херцогът протегна ръка.

– Дай ми го – заяви той. – Аз съм смел човек.

– Предупреждавам ви, монсеньор, че пратеникът се смя като луд, докато ми предаваше писмото – прекъсна думите на господаря си Рафте.

– Боже Господи! Няма ли да ми го дадеш най-после, мъчител такъв? – провикна се маршалът, като счупи печата на писмото.

После го прочете.

– Охо, как се мръщите! – възкликна Рафте, който, скръстил ръце на гърба, наблюдаваше господаря си.

– Нима подобно нещо е възможно? – възкликна на свой ред Ришельо, като продължаваше да чете.

– Работата изглежда сериозна, нали?

Херцогът отново зачете писмото.

– Ама че великодушен крал! – каза той след няколко секунди.

– Да не би да е назначил господин Д'Егийон за министър?

– Дори нещо повече.

– Охо! И какво точно е направил?

– Чети и кажи мнението си.

На свой ред Рафте прочете бележчицата. Тя беше написана от ръката на господин Д'Егийон и съдържаеше следното:

Скъпи чичо,

Добрият ви съвет вече даде чудесни резултати. Аз споделих мъките си с прекрасната приятелка на нашето семейство госпожа графинята Дю Бари, която пък поиска да предаде моята изповед

на Негово величество. Кралят възнегодува срещу издевателствата на господата съдиите над човека, който вярно му е служил. По време на състоялия се днес кралски съвет Негово величество отмени присъдата и ми възложи отново функциите на пер на Франция.

Скъпи чичо, знаей, че тази вест ще ви достави огромно удоволствие. Ето защо ви изпращам съдържанието на текста, оповестяващ днешното решение на краля. Накарах един секретар да го препише и вие ще го узнаете преди всички.

Херцог Д'Егийон

– Факт е, че Съдът загуби – поде Рафте.

– Както и аз.

– За момента – да.

– Завинаги! Вчера предчувствах, че на главата ми ще се струпат неприятности, а ти ме успокояваше. Може би вие не разбирате колко непоносими са за мен подигравките на всички в Люсиен! В момента господин Д'Егийон ме клевети и ми се подиграва в прегръдките на госпожа Дю Бари. А госпожица Шон и Жан дю Бари се спукват от присмех за моя сметка. А негърчето пък се тъпче с бонбони и ми отправя присмехулни жестове. По дяволите! Аз имам благ характер, но това ме вбесява!

– Но в такъв случай не трябваше да се захващате с това, което направихте, монсеньор – заяви философски Рафте.

– Вие ме подтикнахте към тези действия, господин секретар?

– А какво ме засяга дали господин Д'Егийон е или не е пер на Франция? Питам ви, монсеньор, какво... Вашият племенник не ми е направил нищо лошо, струва ми се.

– Господин Рафте, вие сте нахалник!

– Четиридесет и девет години ми повтаряте едно и също, монсеньор!

– Ако така се грижите за интересите ми, Рафте...

– За интересите на дребните ви игри ли, монсеньор? Не, в никакъв случай, господин херцог... Но независимо че сте много умен мъж, вие вършите глупости, каквито не бих простил дори на обикновен служител като мен.

– Изяснете какво точно искате да кажете, господин Рафте. Ако съм сгрешил, ще си призная.

– Вчера изпитвахте нужда да си отмъстите, нали така? Пожелайте да се наслаждавате на унижението на вашия племенник, поискахте да

допринесете и вие с нещо за присъдата на Съда, да преброите колко пъти ще потрепери вашата жертва и колко пъти ще подскочи сърцето ѝ – както се изразява господин Кребийон-син. Е, добре, господин маршал! Подобни зрелища се заплащат винаги скъпо, удоволствието не е безплатно...

– А какво бихте сторили на мое място, остроумнико?

– Нищо... сякаш да чакам, без да давам признаци на живот. Само че вас направо ви сърбяха ръцете да изправите един срещу друг госпожа Дю Бари и Съда в момента, когато тя предпочете Д'Егийон, защото е помлад от вас. Вие ще продължите да упорствате, а господин Д'Егийон ще уреди нещата между госпожа Дю Бари и Съда и тогава той ще бъде назначен за министър, а вас или ще заточат, или пък ще хвърлят в Бастилията.

Вяда си маршалът изсипа цялото съдържание на табакерата си върху килима.

– Ама че предсказания! – въздъхна след дълго мълчание маршалът. – Та вие направо гадаете в бъдещето! Но какво ще кажете за настоящето?

– Господин маршалът е твърде мъдър човек и няма нужда от съвети.

– Да не би и ти да се подиграваш с мен, хитрецо?

– Внимавайте, господин маршал! Бъркате датите. Човек, който е надхвърлил четиридесетте, не може да бъде наричан хитрец! А аз съм на шестдесет и седем.

– О, това е без значение... измъкни ме от положението. Бързо, бързо!

– Монсеньор, ако вестта за днешния кралски указ вече беше стигнала до Париж, не бих казал... Искате ли да изпратим куриер при господин председателя Д'Алигр?

– За да ни се подиграват!

– Какво странно честолюбие имате, господин маршал!

Маршалът познаваше добре мрачните настроения на Рафте.

– Хайде, не ми се сърди – каза той. – Ако не съм разбрал нещо, обясни ми го.

– Монсеньор иска да му начертая план на поведение ли?

– Слушам.

– Ще изпратите на господин Д'Алигр – започна Рафте сърдито, – писмото на господин Д'Егийон, а към него ще прибавите текста на решението, взето от краля на съвета. Ще изчакате Съдът да се произнесе, а

това ще стане веднага. После ще се качите в каретата си и ще направите посещение на вашия прокурор, господин Флажо.

– Моля? – извика Ришелю, когото това име накара и сега, както и предишната вечер, да подскочи. – И какво, дявол да го вземе, ще правя аз у господин Флажо?

– Вече имах честта да ви кажа, монсеньор, че господин Флажо е вашият прокурор.

– И какво от това?

– Ами... той е ваш прокурор, а щом е такъв, сигурно движи ваши дела... някакви процеси... Вие ще отидете да го попитате как вървят те.

– Утре ли?

– Да, господин маршал. Утре.

– Но това е ваша работа, господин Рафте.

– О, не, не... Така беше, докато господин Флажо беше само един обикновен чиновник. Тогава бяхме равни, но тъй като от утре господин Флажо ще бъде ни повече, ни по-малко като Атила, бич за кралете²⁰¹, няма да е под достойнството на един херцог, пер или маршал на Франция да разговаря с такъв всемогъщ човек.

– Сериозно ли говориш или ще играем някаква комедия?

– Ще се ядосам много, когато утре се опитате да ми докажете, че сте отгатнали всичко предварително... Лека нощ, господин маршал. Не забравяйте – куриерът до господин Д'Алигр трябва да тръгне веднага, а утре вие трябва да посетите господин Флажо.

99.

В тази глава читателят ще се срещне отново с един свой стар познайник, когото сигурно е смятал да забрави и за когото може би не е съжалявал

Господин Флажо предвиди, че скоро щеше да настъпи време, когато за адвокатите изобщо нямаше да има хляб. Ето защо той така нареди нещата с господин Гилду, че последният срещу сумата от двадесет и пет хиляди ливри му отстъпи канцеларията и клиентелата си. Ето как господин Флажо стана прокурор.

Въпреки достойнството на новото си положение и все по-

201. Атила (395 – 453 г. сл. Хр.) – владетел на хуните. Понеже победил императорите, нарекол себе си Бич Божи – бел. прев.

нарастващото си влияние господин Флажо не напусна къщата си. За неговата любима госпожица Маргьорит би било непоносимо новите ѝ съседни да не се обръщат към нея с „госпожо Флажо“, нито пък писарите на господин Гилду, преминали на служба при съпруга ѝ, да не ѝ отдадат дължимото уважение.

Пред вратата на господин Флажо каретата на господин Дьо Ришельо бе задържана от друга карета, която в момента спираше пред къщата. Маршалът забеляза шапката на жена, която се канеше да слезе от колата, и понеже той си беше останал галантен кавалер въпреки седемдесет и четирите си години, бързо нагази в мръсната кал, за да помогне на дамата да слезе. Но този ден на маршала не му вървеше – костеливият и сух крак, който стъпи на стълбичката, беше на възрастна жена. А набръчканото ѝ лице, цялото наплескано с червило, окончателно го убеди, че тя беше не само стара, а и съвсем грохнала.

– Виждал съм някъде това лице – измърмори маршалът, а после попита на висок глас.

– Да, господин херцог – отвърна старицата.

– О! Нима имам честта госпожата да ме познава? – възкликна неприятно изненаданият херцог и се спря в началото на алеята.

– Коя жена не познава господин маршала и херцог Дьо Ришельо? – гласеше отговорът. – Това би означавало, че не е жена.

– А бих ли се осмелил да попитам на свой ред с кого имам честта да разговарям?

– Аз съм графиня Дьо Беарн. Ваша покорна слугиня, господине – отговори старицата и направи дворцов поклон.

– Очарован съм, госпожо. Направо съм възхитен – каза той. – Благодаря на щастливия случай, който ни среща. И вие ли водите дела, госпожо графиньо?

– Само едно-единствено, херцог, но в замяна на това какво! Не може да не сте чули за него! Делото срещу семейство Дьо Салюс.

– Срещу семейство Дьо Салюс?! Ами да, госпожо графиньо!

Като сумтеше, старицата пусна херцога да мине пред нея. Маршалът позвъни и госпожа Флажо, която продължаваше да е портиерка и готвачка, макар да бе станала прокурорша, дойде да отвори.

Откриха Флажо вбесен, с перо, как се мъчи да диктува на първия си писар едно страховито изложение.

– Боже милостиви, какво има, господин Флажо? – извика графинята и звукът на гласа ѝ накара прокурора да се обърне към тях.

– А, госпожо, аз съм ваш най-предан слуга! Стол за госпожа

графиня Дьо Беарн! Господинът с вас ли е, госпожо... О, ако не ме лъжат очите, в дома ми е дошъл самият херцог Дьо Ришельо! Още един стол!

– Господин Флажо, какво става с моя процес?

– Но, госпожо, аз тъкмо се занимавах с вашия случай!

– Но бихте могли да изслушате господин херцога, нищо, че се занимавате с моя случай.

– Извинете ме, господин херцог – заяви господин Флажо, – но вие сте твърде любезен човек и ще ме разберете...

– Разбирам, господин Флажо, разбирам.

– Ето, сега вече съм изцяло на ваше разположение.

– О, бъдете спокоен, няма да злоупотребявам с времето ви. Всъщност вие знаете какво ме води насам.

– Във връзка с папката, която господин Рафте ми връчи оня ден.

– Може би... А ще ми помогнете ли да го спечеля! А и ще бъде много любезно от ваша страна.

– Господине, тази работа ще се проточи безкрайно.

– Хубава работа! Защо?

– Защото делото ще се гледа след една година най-рано.

– А каква е причината за това, моля ви?

– Обстоятелствата, господин херцог, обстоятелствата. В течение ли сте на кралския указ?

– Мисля, че да... Но кой точно? Негово величество издава много укази.

– Става дума за указа, който отмени нашето решение.

– Добре. И после?

– После, господин херцог... Ще отговорим на това предизвикателство, като изиграем всичките си козове.

– А като ги изиграете, драги, няма ли да провалите възможностите в Съда? Нещо не ми е съвсем ясно. Не знаех, че Съдът крие някакви козове.

– Може би долната камара отказва да приема нови дела?

Намеси се госпожа Дьо Беарн, въпреки че делото на господин Дьо Ришельо в ни най-малка степен не отклоняваше вниманието ѝ от нейното собствено.

– И горната камара ли отказва?

– И още как... Двете камари решиха да не се занимават повече с дела, докато кралят не оттегли сам господин Д'Егийон.

– Значи няма да гледат и моето дело? – провикна се старицата с

ужас, който дори не се постара да прикрие.

– Нито вашето, нито това на херцога, госпожо.

– Но това е нечувано!

– Госпожо – отговори важно прокурорът, – кралят се самозабрави.

– Но, господине, преди малко вие ми казахте, че се занимавате с моя случай – продължи госпожа Дьо Беарн.

– Да, така е...

– Господин Флажо – каза графиня Дьо Беарн, – преди четиридесет години аз избрах баща ви – о, той беше достоен човек – да води делата ми. След неговата смърт аз станах ваша клиентка. Спечелили сте поне десет-дванадесет хиляди ливри от моите дела, а може би щяхте да спечелите още толкова...

– Пишете, пишете, запишете тези думи – обърна се живо господин Флажо към писаря. – Това е свидетелство, доказателство, ще го включим в изложението.

– Но сега – продължи графинята – аз изтеглям преписката и документите си от вас. От този момент нататък вие повече не се ползвате с моето доверие.

Господин Флажо остана като гръмнат от неблагодарността на старицата. За миг той се стресна, но после се съвзе от удара като мъченик, възвърнал вярата си в Бога.

– Така да бъде – провикна се той. – Върнете преписките на госпожата. Ще отбележите, че авторът на изложението е предпочел съвестта му да е чиста пред възможността да натрупа богатство.

– Извинете, госпожо – прошепна маршалът на ухото на графинята, – струва ми се, че не сте размислили добре.

– Да размисля върху какво, господин херцог?

– Вие изтегляте преписките си от този човек, който така смело протестира, но защо?

– Ще ги занеса на друг прокурор или на друг адвокат – извика графинята.

– Госпожо – продължи да шепне на ухото на госпожа Дьо Беарн маршалът, – щом като е решено, че двете камари няма да гледат никак-ви дела, и другият прокурор няма да направи за вас нищо повече от господин Флажо...

– Но това е заговор тогава!

– Мислите ли, че господин Флажо е толкова глупав, че да протестира само той и да загуби работата си, ако не беше уверен, че неговите събратя ще последват примера му и ще го подкрепят!

– А вие защо го защитавате, господине?

– Аз заявявам, че господин Флажо е един твърде честен прокурор и че у него моите документи са на толкова сигурно място, колкото в собствения ми дом!

– С основание хората говорят, господин маршал, че имате извънредно великодушен характер и че притежавате дух на либерал! – провикна се възхитеният господин Флажо.

– Ласкаете ме, скъпи ми прокуроре! – каза Ришельо, като се поклони.

Окуражен, Флажо се обърна отново към графинята:

– А аз ви казвам, че за да се гледа някога вашето дело, госпожо, кралят трябва да изпрати в голямата съдебна зала швейцарската гвардия, кралската кавалерия и двадесет оръдия! – заяви господин Флажо с толкова войнствен вид, че направо ужаси клиентката си.

– Значи вие не вярвате, че кралят ще се измъкне от затрудненото положение в случая? – попита тихо Ришельо, като се обърна към господин Флажо.

– Невъзможно е, господин маршал... Това е невероятен случай... Да остане Франция без правосъдие, това е все едно да остане без хляб!

– Затова сме решени на всичко.

Като каза това, господин Флажо се потупа силно в гърдите.

– Действително това е много критично положение за министерството – обърна се Ришельо към спътничката си. – Нали, госпожо?

– О, да – отговори след малко старата графиня. – Твърде неприятно е за мене, че съм засегната от този конфликт, след като не се меся изобщо в това, което става.

– Моето лично мнение, госпожо, е – заяви важно маршалът, – че има един човек, който би могъл да ви помогне. Един доста влиятелен човек, но дали ще се съгласи?

– Проява на твърде голямо любопитство ли ще бъде от моя страна, господин маршал, ако ви запитам за името на тази всемогъща личност?

– Вашата кръщелница, госпожо.

– А-а! Госпожа Дю Бари!

– Самата тя.

Херцогът прехапа устни.

– Ще идете ли в Люсиен?

– И то без да се колебае нито миг.

– Но графиня Дю Бари едва ли ще успее да разбие съпротивата на Съда!

– Аз ще ѝ кажа, че искам делото ми да се гледа, и понеже тя не би могла да ми откаже каквото и да било след услугата, която ѝ направих, ще настоява пред краля това да стане.

– Господин Флажо, окажете ми удоволствието да подготвите добре моето дело, тъй като то ще се гледа по-скоро, отколкото вие си мислите. Аз ви го казвам...

Господин Флажо поклати недоверчиво глава, но това не я разколеба.

В същото време херцогът размишляваше.

– Щом като отивате в Люсиен, госпожо, ще предадете ли моите най-смирени почитания?

– На драго сърце, господин херцог!

– Ние сме другари по нещастие – и вашето, и моето дело пострадаха.

– Така е, господин херцог. Сбогом, господа.

– Окажете ми честта да приемете ръката ми, госпожо. Аз ще ви придружа до каретата. Още веднъж сбогом, господин Флажо. Оставям ви с вашите занимания...

Маршалът заведе графинята до каретата ѝ.

– Рафте имаше право – каза си той. – Привържениците на Флажо ще вдигнат революция... Слава Богу, аз се вмъкнах и в двата лагера... От една страна, принадлежа към кралския двор, а, от друга, съм съдебен заседател... В политиката ще се замеси госпожа Дю Бари и сама ще се провали. Но ако удържи положението, разполагам с нещо за нея в Трианон! Този дявол Рафте наистина е мой ученик. В деня, когато стана министър, ще го назнача за началник на канцеларията ми.

100.

Нещата се заплитат още повече

Госпожа Дю Беарн се възползва от съвета на Ришелю. Два часа и половина след като херцогът я остави, тя стоеше в чакалнята на Люсиен в компанията на Замор.

Господин Д'Егийон също не си губеше времето. Той заговорничеше с фаворитката на краля, когато Шон влезе и помоли сестра си да приеме госпожа Дю Беарн. Херцогът пожела да се оттегли, но госпожа Дю Бари го задържа.

– Предпочитам да останете – каза му тя. – Ако старата просякиня е

дошла да ми иска пари назаем, ще ми бъдете полезен – във ваше присъствие ще поиска по-малко.

Госпожа Дьо Беарн влезе с подходящо за случая изражение и се настани в креслото срещу госпожа Дю Бари.

– Какво ви води насам, госпожо? – попита госпожа Дю Бари.

– Става въпрос за Съда...

– Аха! – изръмжа херцог Д'Егийон.

– Херцог Д'Егийон – побърза да го представи госпожа Дю Бари от страх да не стане някакво недоразумение.

Но старата графиня беше хитра колкото всички придворни, взети заедно.

– Зная добре – заяви тя – всички безобразия на онези съдии. Те нямат никакво уважение нито към заслугите, нито към знатния произход.

Този комплимент, отправен само към херцога, го накара да стане и да се поклони учтиво на тъжителката, която пък се надигна от креслото си, за да му отговори.

– Само че – продължи тя – въпросът вече не опира само до херцога, а до цялото население, тъй като съдилищата в страната отказват да работят.

– О, така ли? – провикна се госпожа Дю Бари, отпусвайки се на един диван. – Нима във Франция няма да има вече правосъдие? Е, и? Какво ще стане по-нататък? До каква промяна ще доведе това?

Херцогът се усмихна, а госпожа Дьо Беарн, вместо да приеме нещата от шеговитата им страна, помръкна още повече.

– Това е голямо нещастие – каза тя.

– Хм! – промърмори херцогът, за да привлече вниманието на госпожа Дю Бари, която най-сетне проумя намеците на тъжителката.

– Уви, госпожо! – каза тя веднага. – Така е! Вие ми напомнихте, че аз нямам дела, но в замяна на това пък вие имате, при това – много важни.

– Но в такъв случай, госпожо, предстои едно безкрайно отлагане.

– Виждате ли някакво друго разрешение, госпожо? Бъдете така добра да го посочите.

Тъжителката скри лицето под шапката си.

– Има един начин – намеси се тогава херцог Д'Егийон, – но може би Негово величество ще се въздържи да го приложи. На специално заседание на Съда да присъства кралят и да упражни изключителните си права като заяви „аз искам!“, докато всичките му противници мислено си повтарят „ние не искаме“.

– Чудесна идея! – провикна се зарадвана госпожа Дьо Беарн.

– Но това не трябва да се разгласява – допълни деликатно херцогът.

– О, госпожо – обърна се тогава тъжителката към графиня Дю Бари, – вие, която имате толкова силно влияние върху Негово величество! Накарайте го да каже следното: „Искам да се гледа делото на госпожа Дьо Беарн!“

Господин Д'Егийон прехапа устни, поклони се на госпожа Дьо Беарн и напусна будоара, тъй като беше чул шума от каретата на краля.

– Кралят! – каза госпожа Дю Бари и стана от мястото си, за да изпрати тъжителката.

– О, госпожо! Защо не ми позволите да се хвърля в краката на Негово величество?

– За да поискате от него да свика извънредно заседание на Съда ли? – попита живо графинята. – Съгласна съм. Останете тук госпожо, щом такова е вашето желание.

Госпожа Дьо Беарн едва бе успяла да пооправи шапката си, когато кралят влезе.

– А! Вие имате посетителка, госпожо?

– Госпожа Дьо Беарн, сир.

– Сир, моля за справедливост! – извика старата дама, като се поклони дълбоко на Негово величество.

– От кого да ви защитя?

– От Съда.

– А, така ли? Нима вие се оплаквате от моите съдилища? – попита кралят и плесна с ръце. – Е, добре, направете ми удоволствието да ги вразумите. И аз самият съм недоволен от тях и искам от вас справедливост – добави той, като отвърна на поклона на старата графиня.

– Сир, но вие сте кралят, вие сте господарят.

– Крал – да, но невинаги господар.

– Сир, аз мога да ви помогна... Поискайте извънредно заседание на Съда, на което да упражните изключителните си права.

– Извънредно заседание с мое участие – възкликна кралят. – Това би довело до друг проблем... Давате ли си сметка, госпожо? Ами че това си е почти революция.

– Това е само начин да заявите на тези бунтовници, че господарят сте вие.

– Факт е – намеси се госпожа Дю Бари, – че хрумването ѝ е великолепно.

– Великолепно – да – отвърна кралят, – но не е добро.

– Но церемонията е хубава – продължи госпожа Дю Бари с жар. – Представете си шествието от благородници, перове, цялата кралска гвардия, а след тях – тълпи от народ и „ложето на правосъдието“²⁰² – петте възглавнички, избродирани със златни лилии. Ще бъде наистина много пишно.

– Така ли мислите? – попита кралят, леко разколебан.

– О, сир. Споменът за ослепителната ви красота още живее във всички сърца! – възкликна графиня Дю Беарн.

– А освен това – намеси се и госпожа Дю Бари – случаят е твърде подходящ за господин пазителя на печата. Той ще има възможността да покаже твърдия си тон и стегнато красноречие. Така бунтовниците ще бъдат смазани с истината, с достойнството и с властта.

– Ще изчакам първата грешка на Съда – отсече кралят. – Пък после ще реша какво да правя.

– Каква по-голяма грешка, сир, от тази, която Съдът вече направи?

– И каква е тя? Кажете.

– Нима не знаете?

– Е, малко се позакачи с господин Д'Егийон, но това не е деяние, което заслужава смъртно наказание... макар че бе засегнат един мой приятел, скъпият ми херцог – и тук кралят погледна към госпожа Дю Бари. – Съдиите се заядиха с него, но аз пък им го върнах с моя указ от вчера или от оня ден, не помня вече кога беше... Ето че сме квит.

– Да, сир – възрази живо госпожа Дю Бари, – но графинята дойде, за да ни съобщи, че тази сутрин господата в черни тоги са започнали да своеволничат.

– Сир, господа съдебните заседатели са решили Съдът да не се събира дотогава, докато вие не признаете, че те имат право.

– Така ли! – каза кралят. – О, лъжете се, госпожо, това би означавало бунт, а аз се надявам, че моят Съд не ще се реши на подобна стъпка.

– Желаете ли да ме изслушате, Ваше величество?

– Говорете, графиньо.

– Е, добре, моят прокурор днес ми върна папката с документите и писмата по делото ми...

– О, повтарям ви, това са слухове, опити за сплашване.

Но докато изричаше тези думи, кралят се разхождаше възбудено из будоара.

202. Извънредно заседание на Съда, на което присъствал кралят, се наричало ложе на правосъдието – бел. прев.

- Някой чука на вратата... – каза кралят, за да отклони разговора.
- Това е Замор, сир.
- Замор влезе.
- Писмо, господарке – каза той.
- Позволете да го прочета, сир! – каза графинята и след секунда внезапно извика: – О, Боже мой!
- Какво става?
- Бележка от пазителя на печата, сир. Господин Дьо Мопу е разбрал, че сте имали намерение да ме посетите, и моли да му уредя кратка среща с вас.
- Но какво се е случило?
- Поканете господин пазителя на печата – каза госпожа Дю Бари. Графиня Дьо Беарн стана и поиска да се сбогува.
- Не прочитете, госпожо – каза ѝ кралят. – Какво ви води насам, господин Дьо Мопу?
- Сир, преди Съдът ви създаваше неприятности, но от днес нямате повече Съд.
- Как така! Да не би всички да са умрели?
- Не, сир, живи са, но не искат повече да заседават.
- Е, а вие какво направихте, господин пазителю на печата?
- Дойдох да получа заповеди от вас, сир.
- Всички на заточение, Мопу.
- Сир, заточението няма да ги накара да гледат делата.
- Ще ги принудим! Стига вече препоръки и заповеди.
- Смелост! – каза тихо госпожа Дьо Беарн на госпожа Дю Бари.
- Трябва да покажете и кой е господарят, след като толкова дълго време им бяхте като баща! – провикна се графинята.
- Пазителю на печата – каза бавно кралят. – Мога да посоча само една мярка, тя е крайна, но ще даде резултати. Искам незабавно да се свика Съдът на извънредно заседание с мое участие... Тези хора поне веднъж трябва да се стреснат.
- Ето така се говори, сир! – възкликна пазителят на печата. – Сир, вие сте най-великият крал в света.
- Хората обаче не мислят така – прошепна кралят.

101.

Извънредното заседание на Кралския съд

Прословутото извънредно заседание наистина се състоя. Кралската гвардия бе свикана и цели подразделения стрелци в къси туники, множество стражи и безброй служители от полицията охраняваха пазителя на печата, който като генерал пред решителна битка трябваше да излезе напред в името на делото.

Хората го мразеха и той знаеше това. Имаше толкова високо мнение за себе си, че се опасяваше да не го убият, но по-добре осведомените от него относно чувствата на народа му предричаха без преувеличение, ако не груби обиди, то поне викове и дюдюкания²⁰³.

Същото отношение имаха и към господин Д'Егийон. Кралят се мъчеше да изглежда спокоен. Виждаше се, че се наслаждава на блясъка си, който му придаваше пищната дреха. Госпожа дофината може би имаше желание да види това представление, в края на краищата то беше ново за нея. Но тя прикри любопитството си и още от сутринта придаде на лицето си печален израз и го запази по време на цялата церемония, като по този начин предразположи всички към себе си. Госпожа Дю Бари се държа смело. Младостта и красотата ѝ вдъхваха самоувереност. А и няма хората не бяха казали мнението си за нея? Имаха ли да добавят още нещо? Затова тя се появи сияеща, сякаш блясъкът на царствения ѝ любовник я озаряваше.

Голямата дворцова зала беше претърпкана – в нея имаше както потърпевши, така и интересни личности, които бяха повече от три хиляди.

Съдебните заседатели предварително знаеха какво им готвеше това заседание и защо ги бяха свикали – за да чуят каква беше твърдата воля на авторитетите. Те обаче познаваха кротостта, за да не кажем плахостта, на краля и затова се страхуваха не от самото заседание, а от неговите последици. Пазителят на печата взе думата.

Речта му премина в груби нападки, които предизвикаха усмивки у благородниците, а съдебните заседатели изпитаха известно неудобство.

Чрез пазителя на печата кралят нареждаше да се сложи край на всички конфликти в Бретан, които му били дошли до гуша, съдят да се

203. По съвет на пазителя на печата Мопу Луи XV заочава Кралския съд през 1771 г. и създава на негово място Кралски съвет. Адвокатите отказват да пледират в него и получават народната подкрепа. Луи XVI възстановява Съда веднага след качването си на престола – бел.прев.

помири с господин Д'Егийон, от когото той беше доволен. Освен това кралят изискваше да не се прекратява съдопроизводството. Така всичко щяло да си дойде на мястото като в щастливия Златен век, когато речите в Съда се леели като потоци, а папките се трупали като планини и господата адвокатите и прокурорите трябвало само да протегнат ръка към тях.

Всички тези примамливи обещания не успяха да помирят Съда нито с господин Дьо Мопу, нито с херцог Д'Егийон, но никой нямаше право да отговори на подобна реч.

Обхванати от силно огорчение, съдебните заседатели запазиха спокойствие и си придадоха безразличен вид с онова единодушие, което дава сила на обединените от една и съща идея хора. Поведението им подражни силно Негово величество и аристократите, насядали по трибуните.

Дофината беше дошла тук с намерение да се противопостави поне привидно на решението, което щеше да се вземе. Но постепенно тя реши да застане на страната на своята раса и каста и когато пазителят на печата отправяше язвителни нападки към Съда, младата горделива жена започна да се възмущава, че не са достатъчно остри. Струваше й се, че тя би намерила още по-силни думи, които да накарат присъстващите да подскочат като ужилени. Тя прецени, че пазителят на печата е твърде мек, а съдебните заседатели – много силни.

За миг всеобщото внимание се превърна в смайване. Главите на всички съдебни заседатели се обърнаха като по заповед към краля.

Принцовете, перовете и военните се развълнуваха, тъй като прецениха, че бе напълно възможно след толкова добре казани неща Негово величество, който беше добра душа, да изтърси нещо не на място. Присъстващите забелязаха как Ришельо, който в последно време се преструваше, че отбягва племенника си, му прави знаци с очи и му показва, че го разбира.

Но очите му, които започнаха да изразяват протест, срещнаха спокойния поглед на госпожа Дю Бари. Ришельо притежаваше изкусното умение да променя изражението си – на едните хвърляше иронични погледи, на другите – изпълнени с възхищение, а в средата седеше красивата графиня. Луи XV заговори:

– Вие добре чухте онова, което изрече пазителят на печата, за да ви осведоми за моите желания... Бъдете така добри да ги изпълните, тъй като аз няма да променя волята си никога!

Последните думи на Луи XV прозвучаха като гръмотевица. Всички

в залата останаха стреснати. Тръпка на ужас премина по телата на съдебните заседатели. Тя тутакси се предаде на множеството подобно на електрическа искра.

Силно развълнувана, госпожа Дю Бари не можа да се въздържи и стана от мястото си. Би искала да изръкопляска, ако не бе естественият ѝ страх, че на излизане можеха да я замерят с камъни или пък че още на другия ден щяха да съчинят за нея стотина куплета, кой от кой по-подигравателни.

Като стигна до вратата, пазителят на печата забеляза в далечината тълпата и се ужаси от заплашителните крясъци, които въпреки голямото разстояние достигаха до ушите му. Тогава той каза на стрелците:

– Застанете около мен.

Господин Дьо Ришелю направи дълбок поклон пред господин Д'Егийон и му каза:

– Ето ниско сведени чела, херцог. Но някой ден те ще се надигнат. Пазете се, племеннико!

В това време мина госпожа Дю Бари с брат ѝ, маршалшата Дьо Мирпоа и няколко жени. Тя чу думите на маршала и понеже в сърцето ѝ имаше повече желание да му възрази, отколкото омраза, каза:

– О, няма причина за страх, маршале! Нима не чухте думите на Негово величество? Струва ми се кралят заяви, че няма да промени решението си никога.

Явяването на краля в Съда даде веднага благоприятен резултат в полза на двореца, но често подобен удар предизвиква само временно зашеметяване, а трябва да кажем, че след като човек се съвземе, той реагира още по-остро.

Поне така си помислиха групичка скромно облечени хора, които наблюдаваха как кралят се отдалечава заедно с пищното си шествие. Те бяха застанали на ъгъла на улица „Ла Барийони“ и Ке-о-Фльор. Бяха трима... На това място ги беше събрала случайността и както изглежда, оттам те бяха следили променящите се впечатления на тълпата. Те не се познаваха, но със случайно разменени помежду си думи направиха оценка на събитието още преди да е завършило.

– Народът е готов – каза един от тях, възрастен човек с искрящи очи, благ поглед и почтено лице. – Явяването на краля в Съда е голямо нещо.

– Да – отговори му с горчива усмивка един млад човек – стига, разбира се, думите да отговарят на делата.

– Господине – обърна се към него старецът, – струва ми се, че ви

познавам отнякъде... Може би вече сме се срещали?

– През нощта на 31 май. Не сте се излъгали, господин Русо.

– Аха! Вие сте моят сънародник, младият хирург господин Марат!

– Да, господине, същият. На вашите услуги.

Двамата мъже си размениха по един поклон. Третият мъж все още не беше отронил нито дума. Той също беше млад човек с благородна осанка. През цялото време беше наблюдавал единствено поведението на тълпата. Младият хирург си тръгна пръв. Той си проби път през струпалия се народ, който му беше по-малко признателен от господин Русо и вече го беше забравил, но един ден щеше да си спомни за него. Другият младеж изчака господин Марат да се отдалечи и се обърна към Русо:

– Ами вие няма ли да си тръгвате, господине?

– О, твърде стар съм, за да се бутам в тази навалица.

– В такъв случай ще се видим тази вечер, господин Русо. На улица „Платриер“. Елате!

Философът потрепери, сякаш беше видял призрак. Обикновено бледият цвят на лицето му стана мъртвешки. Той поиска да отговори, но непознатият бе вече изчезнал.

102.

Какво въздействие оказаха думите на непознатия върху Жан-Жак Русо

Като чу странните думи на непознатия, треперещият и уплашен Русо бързо си проби път в навалищата. Той, изглежда, съвсем бе забравил, че е стар човек. През цялото време философът не престана да размишлява и да си задава въпроси. „Аз бих искал – разсъждаваше философът – да знам същността на плановете за духовното възраждане на човека, за което толкова приказват някои умове, кичещи се с прозвището религиозни просветители²⁰⁴... За малко да повярвам, че от Германия могат да дойдат насам и добри идеи, но в тази страна има само бира и мъгла. Без малко да опетня името си, свързвайки се с няколко глупаци или интриганти, които щяха да си послужат с него, за да прикрият собствената си глупост. О, не! Няма да го бъде! Усетих опасността и ще я избегна.“

Русо спря за миг и застана наред улицата, за да си поеме дъх, подпирайки се на бастуна. „Все пак – продължи мисълта си той – това беше

204. Така се наричали членовете на религиозни секти през XVII век – бел.прев.

една красива заблуда: да получиш свобода по време на робство, да завладееш бъдещето без сътресения и без шум, да скроиш цяла мрежа от заговори, докато тираните спят... Звучеше ми примамливо и аз имах глупостта да повярвам... Не искам да изпитвам страх, подозрения, нито пък съмнения, недостойни за един свободен и независим човешки дух.“

След тези изводи той пак се забърза, но като видя няколко агенти на господин Дьо Сартин, изплаши се, ускори ход и се скри в най-гъстата сянка на високите колони, покрай които вървеше.

Оттук до улица „Платриер“ не беше далеч. Русо измина разстоянието бързо, изкачи стремглаво стъпалата до жилището си като подгонена сърна и се строполи върху едно кресло в стаята си, без да има сили да отвърне поне с една дума на въпросите, с които го отрупа Терез.

След вечерята Русо не посвири на клавесина, както правеше обикновено, а започна нервно да обикаля стаята, като повече от сто пъти погледна през прозореца, за да види какво става на улица „Платриер“.

Терез внезапно изпита ревност. Като забеляза, че Русо не го свърта на едно място, често се приближава до прозореца и гледа замечтано навън, тя се обади:

– Аха, разбирам на какво се дължи вашето вълнение. Преди малко сте се разделили с някого?

Русо я погледна така стреснато, че тя видя в страха му ново потвърждение на правотата си.

– О! Среща – въздъхна облекчено Русо, който най-сетне разбра, че в случая става дума за ревност. – Да не сте полудяла, Терез!

– Знам, че би било лудост – заяви тя, – но вие сте способен на всичко. Само че как ли ще тръгнете да завладявате женски сърца със сбръчканото си лице, с разхлопаното си сърце и с тази отвратителна кашлица?

– Терез, нали знаете, че няма нищо подобно! Оставете ме да си почмечтая на спокойствие.

– Вие сте човек със свободно поведение – отвърна Терез сериозно.

Русо се изчерви така, сякаш му бяха казали истината или пък му бяха направили комплимент. Тогава Терез реши да се намръщи, да смути семейния мир, да тряска врати и да си играе със спокойствието на Русо, както постъпват децата, които слагат в кутия железни пръстенчета и тракат оглушително с тях.

Русо се спаси в кабинета. Този скандал малко понамали страха му. Той си помисли, че рискува, ако не отиде на тайното събрание, за което беше споменал непознатият.

„Щом има наказания за издайниците, сигурно има и такива за

равнодушните или небрежните – каза си той. – Освен това аз отдавна съм забелязал, че големите опасности не са най-страшните, поне не повече от големите заплахи, а и при подобни обстоятелства рядко прилагат смъртно наказание. Още повече че в масонската ложа може би има и някой памфлетист, който да ми е съсед. Ами че този драскач ще напише глупости по мой адрес и ще ме направи за смях на цял Париж... Та аз имам навсякъде неприятели!“

След минута Русо отново промени хода на мислите си: „Е, добре де – разсъждаваше той – къде са смелостта и чувството ми за чест? Дори целият свят да се е съюзил срещу мен, за да предизвика моето падение, всичко да се срути върху ми – ще отида! О, виждам една висока пирамида, върху която бъдещите векове ще поставят бюста на Русо, гражданин на Женева... защото той е изпълнил обещанието си и в името на истината е рискувал свободата си, с други думи, останал е верен на своя девиз *Vitam impendere vero*²⁰⁵.“

Тук Русо прекъсна разсъжденията си, седна пред клавиатура и за да подтикне още повече развихреното си въображение, засвири най-силните и войнствени песни, които инструментът позволяваше.

Дойде нощта. Сърцето на Русо заби силно. Той облече новата си дреха, сякаш отиваше на разходка, и за миг застана пред огледалото, за да разгледа лицето си. Черните му очи бяха живи и изразителни и това го очарова. После взе тръстиковия си бастун и без да събуди Терез, се измъкна от дома.

Русо забеляза, че мнозина от зяпачите се изгубваха по пътя, сякаш пропадаха вдън земя. Той разбра, че те бяха дошли на това място със същата цел като него самия, и затова реши да последва примера им и да направи вече описаната по-горе маневра, която не бе никак трудна...

Нашият герой не чака дълго. Една пренебрежваща по улицата кола разцепи потока хора на две и ги принуди да се прилепят към стените на къщите... Нашият философ забеляза, че вниманието на всички беше заето с кабриолета и стояха с гръб към къщата. Оказал се сам, той бързо тръгна по алеята и изчезна.

Само след няколко секунди той забеляза светлина, на която някакъв мъж, който приличаше на уморен от тежък ден търговец, четеше или се преструваше, че чете вестник. При шума от стъпките на Русо мъжът, огрян от фенера, вдигна глава и допря пръст до гърдите си.

Философът отговори на този символичен знак, като допря пръст до

205. *Vitam impendere vero* – Да посветиш живота си на истината – бел. прев.

устните си.

Начаса човекът скочи и бутна една вратичка, изкусно направена в ламперията, на която се беше облегал. Посочи на Русо стръмна дървена стълба, която водеше надолу. Макар и стръмна, стълбата не беше висока. Русо преброи седемнадесет стъпала и веднага след това го лъхна силна топлина. Тя идваше от множеството хора, събрани в подземие.

Влизането на Русо не предизвика интерес или учудване у никого.

Забеляза свободно празно място върху една от последните пейки и колкото можеше по-скромно, зае мястото си зад останалите мъже. После преброи, че в избата имаше тридесет и трима души.

Върху нисък подиум беше поставено малко писалище, което очевидно беше предназначено за председателя²⁰⁶.

103.

Масонската ложа на улица „Платриер“

Русо забеляза, че разговорите между присъстващите бяха съдържани и дискретни. Мнозина от тях мълчаха.

Не след дълго се чу звънец. Един от мъжете стана от мястото, на което беше седял до този момент, и се качи на подиума.

Русо нямаше представа кой е този човек. Той беше облечен като богат занаятчия и под тази външност се криеше самообладание, съчетано с красноречие на добър оратор. Речта му бе кратка и ясна. Той просто обясни, че членовете на масонската ложа са се събрали, за да приемат в нея нов събрат.

– Не се учудвайте – каза той, – че сме се събрали на място, където не е възможно да се извършат обичайните изпитания. Според ръководството те са излишни в този случай. Събратът, когото ще приемем, е едно от светилата на съвременната философия. Неговият невероятен ум ще ни бъде верен по убеждение, а не от страх.

Ораторът направи предложението и се огледа, за да прецени въздействието на думите си.

206. В тази глава за първи път след уводната част на романа Дюма се връща към темата за масонството. Авторът споменава тук за идеи, идващи от Германия, и всъщност има предвид тайна организация, основана през 1776 г. от Адам Вайхаупт и забранена от баварското правителство през 1785 г. След тази дата организацията се приотвява във Франция, но намира малко последователи. Що се отнася до страховете на Русо от масоните, те просто изразяват разпространяваните ужасни измислици за отмъщенията им на изневерили техни съмишленици – бел.прев.

Върху Русо те оказаха магически ефект. Гражданинът на Женева познаваше подготвителните изпитания за влизане в масонското тайнство. Той ги смяташе за отблъскващи и неприемливи като всеки просветен човек. Процедурата, на която се подлагаха новопосветените, беше абсурдна и излишна, тъй като те трябваше да се преструват на уплашени, а нямаше от какво. Русо виждаше в това върха на детинщината и предразсъдъците.

Беше безкрайно удовлетворен, че го освобождаваха от това, още повече че добре познаваше строгостта на масонските принципи относно равенството на всички масони пред тях. Така че едно изключение в негова полза си бе направо победа. Русо се канеше да отговори с няколко думи на любезността на председателя, но от пейките, където седяха членовете на братството, се чу глас.

– Щом като – извика острият и треперещ глас – вие се смятате за задължен да се отнесете като към принц към един човек, който е като всички нас; щом го освобождавате от физическите болки, сякаш те не са израз на нашето верую да търсим свободата в страданията на тялото, поне се надяваме, че няма да удостоите със святото звание един непознат, без да сте го разпитали според ритуала и без да е приел вярата.

Русо се извърна, за да види по-добре лицето на този нападателен човек, който така жестоко се опитваше да осуети победата му. С огромна изненада той разпозна в него младия хирург, с когото се бе срещнал същата сутрин на Ке-о-Фльор.

– Чухте ли? – попита председателят, като се обърна към нашия герой.

– Да, чух – отвърна Русо. – Учудвам се на това възражение, особено като знам от кого е отправено. Как може един човек, който е призван да се бори с физическата болка и да помага на ближните си, както масони, така и обикновени хора... Как може!

– Тук става въпрос за принцип – живо възрази младият човек. – Аз не познавам новия член на братството и той не ме познава. Разсъждавам логично и смятам, че достопочитаемият председател греши, като приема така хората. Не ме интересува – и той посочи към Русо, – че господинът е философ, както и господинът би трябвало да забрави, че съм лекар. Повтарям, че ако сте счели за свое право да спестите на новия ни брат изпитанията, поне трябва да му се зададат въпросите.

Русо не отговори нищо. Председателят прочете по лицето на философа, че спорът му е неприятен и че съжалява, че се е заел с това начинание.

– Братко – обърна се властно председателят към младежа, – по-добре би било да мълчите, щом говори водачът ви, и да не си позволявате да осъждате неговите деяния, тъй като те са висши.

– Имам право да питам – възрази малко по-меко младежът.

– Да питате – да, но не и да ме съдите. Братът, който ще стане член на нашето тайнство, е достатъчно известен, за да налагаме в нашите отношения смешни и излишни ритуали. Всички тук присъстващи братя знаят името му и то е гаранция за нас. Но тъй като съм убеден, че той държи на равенството, все пак го моля да отговори на въпроса, който ще му задам само формално – защо идвате в нашата организация?

Русо направи две крачки встрани, отдръпвайки се от присъстващите, като ги огледа тъжно и замислено.

– Дойдох за нещо, което не намирам – започна той. – Очаквах истина, а не софистика. Аз познавам човешките възможности. Познавам собствената си сила. Ако възнамерявате да я сломите, защо ме избирате за ваш събрат! Мъртъв аз няма да съм ви полезен – ето защо вие не би трябвало да ме убивате или нанаявате. Аз приех да се присъединя към вас, а и за това ме помолиха – и Русо наблегна върху последните думи, – мислех, че мога да бъда полезен. Така че аз давам, а не получавам. Уви!

– Лъжете се, знаменити братко – обади се един приятен проникващ глас, който прозвуча благо в ушите на Русо. – В нашата организация има нещо повече от това, което си мислите, тъй като в нейни ръце е бъдещето на целия свят, а вие знаете, че бъдещето – това са надеждата, науката, това е самият Бог, който ще даде светлина на хората, тъй като им е обещал тази светлина. А Бог не би могъл да излъже...

Русо бе изненадан от този изискан начин на изразяване. Той погледна говорещия и позна младия човек, който му беше определил тазвечерната среща по време на заседанието на Съда.

Мъжът носеше черни дрехи, подбрани с вкус и твърде голяма изисканост. Той се беше облегал отстрани на подиума. Леко осветеното му лице беше неимоверно красиво.

– Ах! – въздъхна Русо. – Науката е бездънно море от знания! Вие ми говорите за наука, утеха, бъдеще, обещания, друг ми говори за материя, суровост и жестокост. На кого да вярвам? Вълчите закони, които управляват света, и тук ли са в сила! Вълци и овце! Чуйте каква е моята вяра, след като не сте я открили в моите книги!

– Вашите книги ли? – провикна се Марат. – Те са превъзходни, съгласен съм, но съдържат утопии.

– Нима не смятате – попита философът, като се намръщи, – че

големите сътресения в природата стават внезапно? Виждали ли сте как се ражда човекът, този естествен, но върховен акт? Възможно ли е той да се извърши, без девет месеца животът и материята да са се създавали в утробата на майката? Вие искате аз да възродя света с действия... Светът няма нужда от възраждане, а от революция!

– Е, тогава вие не искате нито свобода, нито независимост – отговори дръзко младият хирург.

– Напротив – заяви Русо, – независимостта е моят идол, а свободата – богинята, която най-много почитам. Само че аз се стремя към една нежна, блага свобода, която да огрява като слънце, да топли сърцата и да съживява духовете. Искам равенство на хората, основано не на страха, а на братството.

По устните на Марат пробягна презрителна усмивка.

Председателят стана.

– Чухте ли всичко? – обърна се той към останалите.

– Да – отговориха присъстващите.

– Достоен ли е новият ни брат да бъде приет в организацията? Разбира ли той нейните задължения?

– Да – отвърнаха събралите се, но в сдържаността им личеше липсата на пълно единодушие по въпроса.

– Закълнете се – обърна се председателят към Русо.

– Би ми било неприятно – изрече философът с известна гордост, – ако не се понавря на някои от членовете на това братство. Ето защо ще повтора думите си отпреди малко, те са израз на моите убеждения. Ако бях оратор, щях да произнеса вълнуваща реч. Бих искал да ви кажа, че ще допринеса повече и за света, и за самите вас, ако съм далеч от тази организация и не следвам вашите обичаи. Така че оставете ме с моите трудове, с моите слабости, с моето уединение – аз съм се запътил към гроба, натам ме водят мъки, болести и бедност. Не съм създаден да вървя с всички, аз мразя хората и ги отбягвам, но все пак им служа, тъй като и аз съм човек. Сега вие знаете какво мисля и няма да изрека повече нито дума.

– Значи вие отказвате да положите клетвата? – попита Марат с известно вълнение.

– Отказвам, да, тъй като не искам да вляза в организацията.

– Братко – обади се помирителният глас на непознатия мъж, – позволете ми да ви нарека така, понеже всички сме братя и без да членуваме в нещо, не се поддавайте на гнева, пожертвайте малко от вашата гордост, направете за нас това, което не приемате. Та вашите съвети,

вашите идеи, вашето присъствие ни носят светлина! Не ни оставяйте в мрак, не ни напускате.

– Заблуждавате се – отвърна Русо, – аз не ви отнемам нищо, понеже не ще ви дам нищо повече от това, което давам на другите. Ако ви е нужен Русо и неговите идеи...

– Нужни са ни! – обади се любезно много гласове.

– Щом е така, вземете моите съчинения и ги поставете върху писалището на вашия председател... и когато стигнете до разисквания, отворете ги и ще откриете какво е мнението ми.

Като каза това, Русо направи крачка към вратата.

– Един момент – обади се хирургът, – човешката воля е свободна, свободна е и волята на философа. Не би било редно обаче да допуснем в нашето светилище човек, който дори мълчаливо да не се е обвързал с нас... Той може и да е честен и почтен и въпреки всичко да издаде нашите тайни!

Русо му отправи съчувствена усмивка.

– Значи искате от мен клетва за мълчание? – попита той.

– Вие сам го казахте.

– Готов съм да я произнеса.

– Прочетете текста на клетвата, дълбокоуважаеми преподобни брате.

Председателят прочете следното:

– Кълна се пред вечния Исус, Господ Бог, творец на света, кълна се пред моите водачи и пред почитаемото събрание, че никога няма да разкрия нито устно, нито писмено нищо от онова, което стана пред очите ми. Осъждам сам себе си в случай на непредпазливост да бъда наказан по законите на великия създател на масонството и водачите му; нека върху мен се излее гневът на прадедите ми.

Русо вече протягаше ръката си, когато непознатият, който досега беше слушал разговора, се приближи до председателя и авторитетно му каза няколко думи на ухото.

– Това е така – отговори му председателят.

А после добави:

– Вие сте човек, а не наш брат. Вие сте за нас почетен гост поради сходството във възгледите ни. Така че ние се отказваме от правото си да искаме от вас клетва и ви молим само да дадете честната си дума, че ще забравите всичко, което се случи!

– Кълна се в честта си, че ще забравя всичко, както се забравят сънищата на сутринта.

След тези думи Русо излезе. Последваха го много от събралите се.

104. Равносметка

След излизането на масоните от втора и трета степен останаха само седем души. Това бяха седмината водачи. Първата им грижа беше да затворят вратите. След това се разбра и кой от тях е върховният водач, след като показва пръстен, върху който бяха издълбани буквите *L.P.D.* Върховният водач поддържаеше кореспонденцията с ръководителите на масонското братство и беше във връзка с останалите шестима водачи, които живееха в Швейцария, Русия, Америка, Швеция, Испания и Италия.

Беше донесъл някои от най-важните писма, получени от колеги. Искаше да запознае с тях останалите водачи, които му бяха подчинени.

Ние вече разпознахме в лицето на този водач Балзамо. Най-важното писмо съдържаеше страшно предупреждение. То идваше от Швеция и бе написано от ръката на Сведенборг. „...Братя, бдете! – казваше той. – Под горещото южно слънце се е родил предател. Той ще ви погуби... Бдете в Париж, братя! Предателят живее там. Той държи в ръцете си тайните на братството и страшно чувство на омраза го ръководи.“

Братята се спогледаха с безмълвна изненада.

– Братя – каза Балзамо. – Великият пророк рядко греша. Затова бдете, както той препоръчва. И вие като мен разбирате, че битката започва. В никакъв случай не трябва да допуснем да ни победят смешни врагове, чиято власт ние подкопаваме. А те са опасно оръдие срещу ограничените души, които не виждат нищо извън земния живот. Да се пазим от подкупните предатели!

– Та това са смешни страхове – обади се един глас, – тъй като с всеки изминал ден ние ставаме по-силни. Водят ни гениални умове и здрави ръце.

Балзамо се поклони, за да благодари на ласкателя за тази похвала.

– Да, но както казва нашият прочут председател на събранието, предателството се промъква навсякъде – възрази един брат и това беше младият хирург Марат. – Размислете, братя – като се сложи по-голяма стръв, ще се хване по-едър дивеч. Щом господин Дьо Сартин успява да купи с една кесия пари някой от нисшестоящите ни братя, един министър с един милион би могъл да подкупи и някой от нашите водачи.

– Прекъсвам думите ви, братко – каза Балзамо, – тъй като вие изоставихте въпроса, който единствено би трябвало да ви тревожи. Вашата грешка е, че сте прекалено упорит и говорите много общо. Днес не става въпрос дали нашата организация е добре или зле изградена, а че трябва да е силна и единна. Ако исках да влизам в спор с вас, щях да ви отговоря следното: „Не, изпълнителят не може да се сравнява с твореца; не, работникът не е равен на архитекта; не, силата на ръката не е като силата на ума.“

– Значи, ако господин Дьо Сартин залови някой от по-нисшите братя – извика развълнуван Марат, – и него ще прати в Бастилията като вас и мен, така ли?

– Съгласен съм с вас, но в този случай ще бъде жалко само за човека, но не и за братството, което стои над всичко. А ако е заловен някой от ръководителите, съзаклятието ще загине, защото, щом няма генерал, битката е загубена. Братя, пазете водачите!

– Добре, но нека и те от своя страна да бдят над нас.

– Отново, братко, вие се отдалечавате от въпроса за състава на нашата организация. Нима не знаете, че клетвата, която обединява всички нейни членове, е еднаква, тя предвижда за всички едно и също наказание!

– В такъв случай – каза Марат (той използваше тази част от думите на Балзамо и от писмото на Сведенборг, които доказваха неговата мисъл) – да повторим клетвата, която ни свързва, и да потвърдим, че ще преследваме с цялата налагана от нея строгост онзи, който ни предаде или стане причина да бъдем предадени.

Балзамо замълча за миг, а после се надигна от мястото си, за да произнесе свещените думи, които нашите читатели веднъж вече прочетоха. Произнесе ги бавно, тържествено. Прозвучаха ужасяващо.

След като изрекоха свещените думи, Балзамо заяви:

– Ето ни успокоени! Да не намесваме повече странични неща в нашите разисквания. Трябва да дам отчет и да направя равносметка пред вас за най-важните събития, които се случиха през годината. За такива будни и усърдни хора като вас ще бъде интересно да узнаят как ръководих Франция. Започвам: Франция е разположена в сърцето на Европа. В нейните болки трябва да търсим причините за страданията на целия континент. Ето защо аз дойдох във Франция и пристъпих към Париж, както лекарят към болния. Преслушах го, опипах го, прегледах го, опитах се да направя нещо за него. Когато дойдох тук преди година, монархията вече западаше, а днес я убиват нейните пороци. Трябваше да

създам условия смъртните грехове да се увеличат и допринесох за това, като ги насърчих. Един мъж пречеше, той спъваше успеха на мисията ми, аз отстраних това препятствие. Този човек беше най-могъщият след краля. Той успя да намали робското чувство у народа, понеже съумя да го накара да повярва, че и той е част от френската държава. Аз прецених добре положението и се захех със свалянето на господин Дьо Шоазьол. Ето че тази работа дава вече своите резултати – цяла Франция си иска Шоазьол и се надига да си го върне, както сирачетата молят Бога да върне бащите им.

Съдилищата правят това, което винаги са правили – бездействат, а сега спират и да работят. А в една добре уредена държава парализирането на една важна институция е пагубно. Съдилищата вече не изпълняват задълженията си и народът, който е гръбнакът на държавата, също няма да иска да работи. Като последица той няма да е в състояние да плаща данъците си. Това пък означава, че самата държава ще остане без пари.

Ще искат да се справят с народа, но кой ще излезе срещу него? Разбира се, не войската – тя е съставена от народа, яде хляба на селянина и пие виното на лозаря. Значи остават единствено кралската гвардия, стражите, швейцарците, мускетарите. Колцина са те? Най-много пет-шест хиляди души. А какво могат да направят шепя хора, когато се надигне целият народ? Джуджетата са безсилни срещу гиганта.

– Тогава нека народът се надигне! – извикаха няколко гласа.

– Да действваме! – изкрещя Марат.

– Все още не съм поискал мнението ви, младежо – сръза го студено Балзано и продължи. – Народът ще се надигне и това ще е бунт на слабите, станали силни изведнъж, защото са осъзнали, че са много срещу могъщ, но един-единствен враг. Недотам изявени, зрели и опитни хора ще предизвикат бунта и той ще се увенчае с успех с такава лекота, че чак ме плаши. Но аз всичко съм обмислил и проучил. Наложих се да отида дори в низините, при самия народ, облякох неговите дрехи. Научих се да бъда груб и упорит като хората от народа, видях ги отблизо и станах част от тях. Сега вече ги познавам добре и не мога нито да се излъжа, нито да направя грешка. Народът е силен, но невеж, дразни се бързо, но не е злопамятен. На народа все още му липсва опит.

Балзано замълча. Той огледа своите слушатели. Лицата им изразяваха всички страсти на младостта и на неопитността.

– Сега говорете, братко – обърна се той към Марат, който се вълнуваше повече от всички останали.

– Ще бъда съвсем кратък – заяви Марат. – От многобройните опити

народът се отпуска, за да не кажа, че се обезкуражава. Та това е теорията на господин Русо, гражданина на Женева – голям поет, но с бавен и нерешителен ум. Все да изчакваме! Жалка и нещастна опозиция! Да отстраним гангрена от обществото. Може да чака само този, който става от масата, за да си легне в мекото легло. Но гладът, нищетата и отчаянието не могат да бъдат облекчени нито със стихчета, нито с мъдри сентенции, нито с басни или песни... Гладните надават викове, защото страдат дълбоко. Глух да остане завинаги онзи, който не ги чува! Проклет навеки да е онзи, който не отговаря на плача им! Един бунт поне ще отвори очите на кралете, ако не успее да ги отстрани, а това вече е много!

Одобрителен шепот се изплъзна от устите на мнозина.

– Къде са нашите неприятели? – продължи Марат. – Над нас – те вардят вратите на двореца, те заобикалят трона, а най-много от всичко – с по-голяма грижа и страх от самите троянци, те пазят светия символ, който им осигурява могъществото, богатството и дързостта. Този символ е кралската власт. Нека отстраним охраната, за да стигнем до идола. Нека най-напред ударим по стражата, а после ще унищожим и най-главния!

– И той ще ви смаже като дребосъци, щом падне върху вас, нещастници! – извика Балзамо с кълтящ глас. – Вие се бунтувате срещу поети, а си служите с още по-поетични метафори от тях!

Марат се изчерви.

– Знаете ли какво е това революция? – продължи Балзамо. – Аз познавам много, ето защо съм в състояние да ви обясня. Познавам революциите в древния Египет, в Асирия, в Гърция, в Рим и по време на разцветта му. Видях кръвопролитията през Средновековието, когато хората се нахвърляха и колежа едни други, без да разсъждават. Западът и Изтокът воюваха. От времето на библейските царе до наши дни е имало революции. Господа, да оставим отвлечените разсъждения и да видим каква е земята. Казвам ви го просто и ясно и с твърдото убеждение, че още моментът не е настъпил. Народът почита още краля, но това е последен отблясък от кралското величие. Макар и избледняло, то крие достатъчно сила, за да притъпи вашата неприязън. Човекът на престола е крал и ще умре като крал. Той винаги ще си остане крал. Ако се опитаме да го съсечем, ще се случи това, което се случи с Чарлз I – палачите ще паднат на колене пред него като лорд Капел и ще целуват бравата, с която щяха да секат главата му. Да, господа! Всички знаете, че Англия избърза – крал Чарлз I умря на ешафода, но синът му Чарлз II умря на трона.

Затова чакайте, чакайте, господа, докато дойде подходящият момент. Вие искате да стъпчете лилиите – *Lilia pedibus destrue* е девизът ни, но достатъчно е да остане само един корен, за да разцъфти отново лилията, символ на династията. Всъщност, господа, най-святото нещо в кралската власт – предаването ѝ по наследство, направлявано и благославяно от Бога в продължение на векове и славено от народите – си отива завинаги. Дофината, която извикаха във Франция, за да продължи кралския род, като влее в него и своята имперска кръв, и която цяла година вече е омъжена за престолонаследника... елате по-близо, господа, страхувам се думите ми да не бъдат чути от чужди уши...

– И какво? – попитаха тревожно шестимата водачи.

– Ами тя е още девица.

Зловещ шепот, който би стреснал всички крале по света – толкова омраза и тържествуваща мъст имаше в него – се надигна над скупчените глави на шестимата, над които стърчеше главата на Балзамо.

– При това състояние на нещата – продължи Балзамо, – съществуват две възможности, еднакво благоприятни за нашето дело. Първата е дофината да остане бездетна. Династията няма да бъде продължена. В такъв случай бъдещето не отрежда на нашите приятели и съмишленици нито трудности, нито неприятности, нито пък борби. И с тази династия, предварително белязана от смъртта, ще се случи това, което става във Франция всеки път, когато на трона се изредят трима крале от една и съща династия – така беше със синовете на Филип Хубави²⁰⁷ – Луи льо Ютен, Филип льо Лонг и Шарл IV. След като и тримата царуваха, умряха без наследници. Същото се случи и с тримата синове на Анри II²⁰⁸ – Франсоа II, Шарл IX и Анри III – починаха бездетни, след като и тримата бяха крале.

Като тях господин дофинът, граф Дьо Прованс и граф Д'Артоа ще умрат, без да са имали синове, а и тримата ще седят на трона. Такъв е законът на съдбата... Ето такава би била първата възможност.

Втората вероятност е госпожа дофината да не остане бездетна. О, това е клопка! Ако дофината има деца, всички в двореца ще се радват, тъй като ще смятат, че кралската власт е утвърдена. Ние също ще се

207. Филип Хубави (1268 – 1214) – крал на Франция. Синовете му са Луи льо Ютен, или Луи X (1289 – 1316), Филип льо Лонг, или Филип V (1293–1322), и Шарл IV Льо Бел (1294 – 1328) – бел.прев.

208. Анри II Хубави (1519 – 1559) – крал на Франция, съпруг на Катерина Медичи. Синовете му Франсоа II (1544 – 1560), Шарл IX (1550 – 1574) и Анри III (1551 – 1589) са герои на Дюма от романа му „Кралица Марго“ – бел.прев.

радваме, защото знаем една ужасна тайна, срещу която не може да се изправи никаква чест, никаква власт, никакви усилия. Тайната е свързана с престъпления, с нещастия, които ще се стоварят върху бъдещата кралица, ако роди, защото този наследник на трона ще обявим лесно за незаконен – той ще е рожба на грях. Пред това измамно щастие, отредено ѝ от Бог, тя би предпочела стократно безплодието пред грозната съдба на майчинството. Ето защо, господа, аз се въздържа и смятам за излишно отприщването на народните страсти още отсега, а искам да изчакам подходящия ден...

И така, господа и многообичани братя, аз бих закрил още сега събранието, ако не ми се налагаше да направя едно добро дело и да разкрия една злина. Тази вечер тук дойде един велик писател. Той би станал наш последовател, ако не беше излишното и вредно усърдие на един от нашите братя, който изплаши този плах човек. Надявам се, че подобно нещо няма да се повтори повече, защото в противен случай ще се наложи да се позова на закона за дисциплината.

Запомнете, ние ще станем велики само ако хората ни признаят за добри и ако изглеждаме по-добри от останалите! Господа, събранието е закрито!

Като изрече тези думи, Балзамо покри лицето си и се загърна в мантията си. Всеки от водачите си тръгна мълчалив и сам, за да не буди подозрения.

105.

Тялото и душата

При учителя остана само хирургът Марат. Смъртнобледен, той се приближи покорно до страшния оратор, чиято сила бе безгранична.

– О, учителю! – каза Марат. – Колко лошо мнение имате за мен! Наистина ли съм толкова незначителен, че не струвам нищо сред моите съмишленици? Толкова зле ли съм работил в областта на знанието, че не мога да произнеса и дума, без тя да бъде сметена за невежество?

– Господине – възрази Балзамо, – това е така, защото във вас се борят доброто и злото. Но ми се струва, че един ден доброто ще победи, ако се опитам да ви избавя от гордостта ви. А ще успее само при едно условие – ако гордостта ви все още не е взела връх над всичките ви чувства. И ще го сторя само за един час.

– За един час ли? – попита Марат.

– О, да. Ще благоволите ли да ми посветите този час?

– Учителю! Аз съм този, който ще дойде на срещата, и то на място, което вие посочите. Аз съм ваш слуга.

– Добре – каза Балзамо. – Ще ви посетя във вашия дом.

– Внимавайте! Поемате странно задължение, учителю. Аз живея в една мансарда на улица „Кордьолие“. Чувате ли – мансарда! – каза Марат с високомерна простота и изтъкване на бедността си, които не убягнаха на Балзамо.

Балзамо учудено вдигна рамене и изглеждаше като великан, който се надсмива над гнева на джудже.

– Така да бъде, господине! Ще дойда във вашата мансарда.

– При изгрев слънце аз ходя в залата за дисекции, а оттам отивам в болницата.

– Тъкмо щях да ви помоля да ме отведете там, ако не ми го бяхте предложили.

– Ще ви чакам.

Балзамо беше съвсем точен. На другия ден в шест часа сутринта той чукаше на вратата на площадката наред огромния коридор с шест врати, който всъщност беше последният етаж от една стара къща на улица „Кордьолие“.

Тъй като вратата бе отворена, Балзамо изненада Марат, зает с подреждане. При вида на учителя Марат се изчерви повече, отколкото подобаваше на един истински стоик.

– Е, вие виждате, господине – каза той, като скри хитро зад една завеса парцала, – аз съм човек, който се грижи за дома си, и затова помагам на тази женица, нищо, че работата не подхожда нито на мъж от простолюдието, нито на голям благородник.

– О, просто защото тази работа подхожда на един беден млад човек, който обича чистотата – каза хладно Балзамо. – Готов ли сте?

– Да, господине. Часовникът ми, госпожа Гривет.

Госпожа Гривет се суетеше наоколо, но не отговори нищо.

– Нямаме нужда от часовник, господине, за да отидете в залата за дисекции и в болницата. Ще е нужно дълго време, за да го открием, а това ще ни забави.

– Но все пак, господине – обясни Марат, – аз държа твърде много на него – той е чудесен и купен със спестявания.

– Във ваше отсъствие госпожа Гривет ще го потърси – каза Балзамо с усмивка.

– О, разбира се. Тук нищо не се губи.

– Е, виждате ли? – каза Балзамо. – Да вървим, господине.

Марат не настоя повече и последва Балзамо, като сумтеше и мърмореше. Щом стигнаха до вратата, Балзамо попита:

– Къде ще отидем първо?

– В залата за дисекции, учителю. Набелязал съм си един човек, който сигурно тази нощ е умрял от остър менингит. Трябва да извърша наблюдения върху мозъка му и не бих искал моите приятели да ме изпреварят.

– Тогава да вървим там, господин Марат.

– О, внимавайте – каза Марат, като се усмихна. – Може и да покажа превъзходство над вас, тъй като добре познавам тази част от професията, а и казват, че съм доста сръчен патоанатом.

– Казвам, че ще видим – отвърна Балзамо. – Да влезем.

Марат пое пръв по тясната алея, която водеше към залата за дисекции, намираща се на улица „Отфьой“. Балзамо го последва, без да се колебае. В тясната и дълга зала върху мраморна маса лежаха два трупа – на мъж и жена. Жената беше млада, а мъжът – стар и плешив. Двамата лежаха един до друг върху леденото легло.

Марат повдигна и метна настрана грубата покривка, която криеше телата на двамата нещастници, станали равни пред скалпела на хирурга. Двата трупа бяха голи.

– Не ви ли отблъсква видът на мъртъвци? – попита Марат.

– Натъжава ме – отговори Балзамо.

– Липсва ви навикът – заяви Марат. – Човек, изправен пред тази гледка ежедневно, не изпитва нито отвращение, нито тъга... О, виждате ли, ние, лекарите, живеем с мъртъвците, но не прекъсваме заради това работата...

– О, обяснете ми разсъжденията си. Не ги разбирам – каза Балзамо. – Добре! От какво да се страхувам? От едно бездиханно тяло?! Все едно, че е статуя от плът, а не от камък, мрамор или гранит.

– Наистина...

– Мислите, че няма нищо в един труп, така ли?

– Нищо... Абсолютно нищо...

– Така ли мислите?

– Убеден съм.

– А какво има в едно живо тяло?

– В него има движение²⁰⁹ – обясни самодоволно Марат.

– Но вие не споменавате душата, господине.

– Защото никога не съм я виждал, когато съм бъркал в телата със

скалпела.

– Но то е, защото сте се ровили само в тела на мъртъвци.

– О, напротив, господине. Оперирал съм и живи хора.

– И значи в тях не намерихте нищо повече, отколкото в мъртъвците?

– Не, открих в тях болката.

– Много добре. Значи вярвате в душата. Ето това исках да разбера.

Приятно ми е, че вярвате в нея.

– А жената е била красива. Една хубава душа би подхождала на това красиво тяло – отвърна Марат. – Това тяло, учителю, принадлежи на една глупачка от Сен Лазар. Тя почина от мозъчно възпаление. Историата ѝ е дълга и средно скандална. Ако вие си послужите с името „душа“, за да определите движенията ѝ, ще сгрешите и ще обидите нашите души.

– Тази душа е трябвало да бъде лекувана – каза Балзамо. – Но тя се е провалила поради липсата на лекаря, от който се е нуждаела – лекаря на душата.

– Уви! Пак вашите теории! Лекарите лекуват само телата! – промълви Марат с горчива усмивка.

– О, не! Лъжете се, а и не бихте могли да знаете кое ме кара да се усмихвам. За момента ние с вас установихме следното – че в трупове няма нищо, нали така?

– При това са безчувствени – уточни Марат, като повдигна главата на жената, а после я пусна и тя падна шумно върху мраморната маса, без тялото да потрепне.

– Много добре – заяви Балзамо. – Да вървим сега в болницата.

– Моля ви, почакайте един миг, учителю. Трябва да отрежа главата, тя ме интересува, защото в нея се е развила любопитна болест. Позволявате ли?

– Разбира се – каза Балзамо.

Марат отвори чантата с инструментите и извади оттам медицинско ножче. От един ъгъл на стаята той взе огромен чук с петна кръв по краищата му. После с опитна ръка направи кръгъл разрез и отдели всички мускули на врата от тялото. Като стигна до костта, той постави ножчето между два прешлена на гръбначния стълб и удари по него с чука. Движението му беше енергично и точно. Главата се търкулна върху масата,

209. Марат е автор на научния труд „За човека, или влиянието на душата и тялото“ – бел.прев.

а оттам – на пода. Марат трябваше да я вземе с влажните си ръце.

Балзамо се извърна, за да не позволи на Марат да се наслади на успеха си.

– Някой ден – каза Марат, който си мислеше, че е хванал учителя в момент на слабост – някой филантроп ще се позанимава със смъртта, както някои се занимават с живота. Този човек ще открие машината, която ще реже главата с един удар! Защото нито колелото за мъчения, нито бесенето, нито разчекването на четири коня са цивилизовани методи, а са чисто и просто варварщина.

– И аз мисля така, господине. А как вие самият си представяте тази машина?

– Студена и безчувствена като самия закон. Понякога човекът, натоварен да извърши наказанието, се впечатлява и вълнува при вида на себеподобния и не успява да го убие с един удар. А подобно нещо не би се случило, ако обществото притежаваше машина с два дървени лоста, които да задвижват един нож например.

– А смятате ли, господине, че ако ножът мине бързо – със скоростта на мълнията, между основата на тила и трапецовидните мускули, смъртта ще бъде моментална, а болката мигновена?

– Смъртта е моментална, това няма съмнение, защото желязото пресича с един удар нервите, които предизвикват движенията. А болката е мигновена, тъй като ножът отделя мозъка – източник на чувствата, от сърцето – източник на живот.

– Господине – каза Балзамо, – методът на обезглавяването е познат в Германия.

– Да, но с меч, а аз вече ви казах, че човешката ръка може да трепне.

– А в Италия има дори подобна машина, задвижва я дъбов механизъм. Наричат я *tannaia*.

– Е, и?

– Е, и, господине, аз съм виждал обезглавени от палача престъпници да се надигат от мястото, където са били коленичили, и да правят, треперейки, десет крачки, после да падат... Събирал съм глави в подножието на *tannaia*, както вие сега вдигнахте главата на мъртвата жена...

– И какъв извод следва от това?

– О, моят извод просто е, че вместо да търси машина, чрез която да убива за наказание, човекът трябва да намери начина да наказва, без да убива... Тогава ще имаме най-великото и най-просветеното общество, повярвайте ми...

– Ето! Пак утопии, утопии! – заяви Марат.

– Може би този път сте прав – каза Балзамо. – Времето ще ни научи... Не споменахте ли, че трябва да отидете в болницата? Да вървим!

И Марат зави главата на младата жена в една кърпа, която грижливо завърза в четирите ѝ краища.

– Е, сега съм сигурен, че моите приятели ще намерят само онова, което е останало след мене от тялото – възкликна Марат.

Поеха към болницата „Отел-Дийо“.

– Отрязахте сърчно и хладнокръвно тази глава, господине – каза Балзамо. – По-малко ли се вълнувате, когато имате работа с живи хора?

– Не. Един човек може да бъде убит не само ако му се отсече главата, но и ако му се отреже погрешно кракът. Добрият хирург оперира с ръцете си, не със сърцето си; макар и да знае в сърцето си, че причинявайки една мигновена болка, дава години живот и здраве. Това е една от добрите страни на професията ни, учителю!

– Да, господине. Но при живите хора вие се изправяте лице в лице с душата им, надявам се.

– Да, ако под душа разбирате като мен движенията и усещанията. Да, разбира се, срещам я... Тя убива много повече хора, отколкото моят скалпел, твърде ми пречи понякога...

В това време те стигнаха до „Отел-Дийо“ и влязоха вътре. Скоро, воден от Марат, който все още държеше в ръка зловещия си товар, Балзамо можа да проникне в залата за операции, където бяха главният хирург и учениците от училището по хирургия.

Помощниците току-що бяха докарали един блед човек, блъснат предишната седмица от тежка карета, която му бе премазала крака. Набързо му бяха направили операция, но тя се бе оказала недостатъчна. Болестта се бе разпространила и се налагаше бърза ампутация.

Клетникът, легнал върху масата на страданията, гледаше настървените хирурзи с ужас, който би покъртил и сърцето на тигър.

Все пак, щом усети върху рамото си съчувствената ръка на пазача и почувства ръцете на помощниците, които обвиняваха тялото му, както змиите са обвинявали тялото на Лаокоон, щом чу гласа на хирурга, който му прошепна „смелост“, клетникът се осмели да наруши мълчанието и да попита с плачлив глас:

– Ще се мъча ли много? Ще ме боли ли?

– О, не, бъдете спокоен! – отвърна Марат с престорена усмивка, която болният усети като милувка, а Балзамо – като ирония.

Марат видя, че Балзамо го е разбрал правилно, затова се доближи

до него и му прошепна тихо:

– Операцията е ужасна, костта е цялата в пукнатини, чувствителността ѝ буди състрадание. Човекът ще умре не от болестта, а от болката – тя ще му вземе душата.

– Но тогава защо не въздействате върху душата му? Спокойствието на душата ще даде повече възможности за лечението на тялото.

– Точно това направих току-що – прошепна Марат, докато продължаваха да връзват болния.

– И как го направихте?

– Както се прави обикновено – с думи. Обърнах се към душата, към разума, към чувствителността. Към това нещо, което караше гръцкия философ да казва: „Болката не е болест.“ Ето това е езикът, който използваме в такива случаи, и аз му казах: „Вие няма да страдате.“ Сега остава душата наистина да не страда, а това зависи изцяло от нея... Ето защо главата, която отрязях оде, не промълви нито дума, а тялото, което обезглавих, допусна да извърша това деяние. А след миг живото тяло, в което все още има душа, ще започне ужасно да крещи. Запушете добре ушите си, учителю! Запушете ги, тъй като вие сте чувствителен към връзката между душата и тялото. Тази връзка ще обезсилва теорията ви до деня, в който ще успеете да отделите тялото от душата.

– Смятате, че никога няма да го постигнем?

– Опитайте – усмихна се Марат. – Случаят е подходящ.

– Вие сте прав – каза Балзамо, – ще опитам. Не искам този млад човек да страда, интересувам се от него.

– О, вие сте известен водач – каза Марат, – но не сте нито Бог-отец, нито Бог-син и не сте в състояние да му попречите да се мъчи.

Балзамо хвърли върху Марат тържествуващ поглед, после застана пред младия нещастник и срещна ужасените му и изпълнени с отчаяние очи.

– Спете – каза той.

Думите обаче сякаш не бяха изречени само през устата му, но и внушени с погледа и волята му, предадени с движението на кръвта и с излъчването на тялото му. В това време главният хирург беше започнал да опипва болното бедро и да показва на учениците колко силна е болката. Но след думите на Балзамо младежът, който се беше понадигнал, потрепери, залюля се за миг в ръцете на помощниците, а после отпусна глава настрана и затвори очи.

– Той се чувства зле – промълви Марат.

– Не, господине.

– Нима не виждате, че загуби съзнание?

– Не, просто спи.

Всички се обърнаха към странния лекар, когото сметнаха за луд. Недоверчива усмивка пробяга по устните на Марат.

– Задайте му въпроси и той ще ви отговори.

– Ей, млади човече! – изрева Марат.

– Няма нужда да крещите – заяви Балзано. – Говорете с нормален глас и тон.

– Кажете ни какво ви е?

– Заповядаха ми да спя и аз спя – отговори пациентът.

Гласът му беше съвършено спокоен и контрастираше странно с гласа, който бяха чули преди малко. Всички присъстващи се спогледаха.

– А сега – обади се Балзано, – развържете го.

– Невъзможно е – възрази главният хирург. – Само едно помръдва-не и можем да сгрешим.

– Той няма да помръдне.

– А кой ще ми даде подобна гаранция?

– И аз, и той.

– Направете го тогава и не се бойте от нищо.

– Развържете го – нареди главният хирург.

Помощниците се подчиниха. Балзано застана до главата на болния.

– Отсега нататък няма да мърдате освен по моя изрична заповед – каза Балзано.

Надгробна статуя би помръднала повече от болния след тези думи на Балзано.

– А сега пристъпвайте към операцията – каза той. – Нещастникът е подготвен за нея.

Хирургът взе скалпела, но се поколеба за миг.

– Режете, господине – насърчи го Балзано с тон на вдъхновен пророк.

Хирургът подобно на Марат и на самия болен, сякаш бе подвластен на Балзано, приближи стоманата до плътта. Плътта се разтвори, но болният не нададе нито един вик, нито една въздишка, нито пък помръдна.

– От кой край сте? – попита Балзано младия човек.

– Бретонец съм, господине – отговори той, като се усмихваше.

– А обичате ли вашия край?

– О, господине! Толкова е красиво там!

В това време лекарят правеше кръговите разрези, чрез които в хирургията се оголва костта.

– А млад ли бяхте, когато напуснахте родния си край? – попита отново Балзамо.

– Бях десетгодишен, господине.

Хирургът беше вече направил разрезите и доближи триона към костта.

– Приятелю – продължи Балзамо, – изпейте ми онази песен, която работниците, добиващи сол в Бац, пеят при завръщането си вечер у дома. Спомням си само първия ѝ стих: „На моята покрита с морска пяна сол...“

Трионът вече режеше костта.

Подканен от Балзамо, болният запя – бавно, мелодично, вдъхновено, сякаш беше поет или влюбен.

Кракът падна върху леглото, а болният продължаваше да пее.

106.

Душата и тялото

Всички гледаха пациента с учудване, само лекарят го наблюдаваше със задоволство и с възхищение. Няколко души изказаха опасението, че и двамата са полудели. Марат прошепна това мнение на ухото на Балзамо.

– Може би нещастникът от болка е загубил разума си? – каза той. – Ето защо не усеща нищо.

– Не ми се вярва. Изобщо не си е изгубил разсъдъка – отговори Балзамо, – ако го поразпитам, ще ни каже дали и кога ще умре или пък колко време ще е необходимо за възстановяването му.

Марат беше готов да сподели общото мнение, с други думи – да повярва, че и Балзамо, и пациентът бяха луди. Но в това време хирургът връзваше артериите, откъдето обилно течеше кръв.

Балзамо извади от джоба си някакво шишенце и изсипа върху една марля няколко капки от течността. После помоли главния хирург да сложи превръзката върху артериите.

Главният хирург се подчини с известно любопитство.

Сложи малкия тампон върху артерията, тя потрепери, разтърси се и от нея кръвта започна да тече капка по капка. От този момент нататък хирургът можеше вече да я върже много по-лесно.

В този миг Балзамо наистина се почувства победител. Започнаха да го разпитват къде бе учил и към коя школа принадлежи.

– Аз съм германски лекар от школата на Гьотинг – каза той. – Направих откритието, на което бяхте свидетели. Засега бих желал, господа и скъпи колеги, това откритие да бъде запазено в тайна. Аз изпитвам страх от кладата и се боя да не би Парижкият съд да се събере за последен път, за да осъди на изгаряне един магьосник.

Балзамо се обърна към пациента, по чиито устни угасваше последната строфа от припева на песента.

– Е, приятелю, какво ще предскажете за състоянието на бедния Авар.

– Какво ще предскажа ли? – попита болният. – О, почакайте, първо трябва да напусна Бретан, където бях досега, и да се пренеса в „Отел-Дийо“, където се намира той.

– А операцията сполучлива ли е била?

– Да, напълно, само че...

Лицето на болния помръкна.

– Само че? – настоя Балзамо.

– Само че го очаква ужасно изпитание – треската. Ще настъпи тази вечер, към седем часа.

Всички присъстващи се спогледаха.

– О, тя ще влоши положението на Авар, но той ще превъзмогне първия ѝ пристъп!

– Да, но... – каза нещастникът и въздъхна.

– Значи ще има и втори пристъп на треска?

– Да, при това ужасен. Бедният Авар – продължи болният, – той има жена и дечица.

Очите му се напълниха със сълзи.

– Значи жена му ще остане вдовица, а децата му сираци? – продължи Балзамо.

– Чакайте, чакайте! – извика клетникът и сплете ръце.

– Не, не!

Лицето му просия. Вярата му се върна.

– О, не! Жена му и децата му толкова са се молили за него, че са издействали от Бога милост за бедния Авар!

– Значи той ще оздравее?

– Възстановяването му ще продължи много дълго. Почакайте – месец, шест седмици, два месеца. Той е влязъл тук преди пет дни, ще излезе след два месеца и петнадесет дни.

– А здрав ли ще излезе?

– Да.

– Но – обади се Марат, – той няма да може да работи и да храни жена си и децата си.

– О! Бог е добър и ще му помогне.

– А как ще му помогне? – попита Марат. – Щом научавам толкова неща днес, бих искал да разбера и това.

– Бог е изпратил при него един милостив човек, който го съжалява и който му прошепва тихо: „Искам на бедния Авар да не му липсва нищо.“

Всички се спогледаха, а Балзамо се усмихна.

– Наистина ние присъстваме на нещо много странно – обади се главният хирург, докато опипваше челото на болния, преслушваше гърдите му и измерваше пулса му. – Та този човек спи!

– Така ли мислите? – попита Балзамо. После той хвърли властен и енергичен поглед към ранения и извика: – Събудете се, Авар!

Младият мъж отвори с усилие очи и огледа с огромна изненада присъстващите – от ужасяващи и сеещи заплаха те се бяха превърнали за него в безобидни същества.

– О – прошепна той с болка, – още ли не сте ме оперирали?

Балзамо бързо взе думата. Той се страхуваше от вълнението на болния. Всъщност нямаше нужда да бърза, никой не се решаваше да проговори, защото всички бяха все още обхванати от прекалено голямата изненада.

– Приятелю – каза му той, – успокойте се. – Главният хирург оперира крака ви. Той спази всички изисквания, които налагаше вашето състояние. Изглежда, бедно момче, че сте слаб духом, тъй като припаднахте още при първите болки.

– О, толкова по-добре – каза младият бретонец весело, – не усетих нищо. Сънят ми беше лек и дори възстановителен. О, какво щастие! Няма да ми отрежат крака!

Но в това време нещастникът хвърли поглед върху масата и видя, че тя е обляна в кръв. После съзря и осакатения си крак. Нададе вик и този път наистина припадна.

– Хайде сега, разпитайте го – обърна се студено Балзамо към Марат – и ще се уверите, че ще отговори.

После се отдалечи с главния хирург в един ъгъл на стаята, докато помощниците отнасяха нещастника в леглото му.

– Господине – попита го той, – чухте ли добре какво каза горкият болен.

– Да, господине. Каза, че ще оздравее.

– Но каза и нещо друго – че Бог ще се смили над него и ще му помогне да изхрани жена си и децата си.

– Е, и?

– Господине, той каза истината – и за едното, и за другото. Бихте ли се съгласили обаче да бъдете посредник в милосърдието между вашия болен и Бога? Ето ви един диамант, който струва двадесет хиляди ливри приблизително. Щом видите, че болният оздравява, продайте го и му дайте парите. И тъй като, както мъдро ми каза вашият събрат Марат, душата има голямо влияние върху тялото, изчакайте клетият Авар да дойде в съзнание и му обяснете, че неговото бъдеще и това на децата му е осигурено.

– Както желаете, господине. Името ви, ако обичате.

– Граф Дьо Феникс.

Хирургът отиде в съседната стая, а в това време смаяният и объркан Марат, който все още се бореше с очевидното, се приближи до Балзамо. След пет минути се върна и хирургът. Той държеше в ръка лист хартия и го подаде на Балзамо. Това беше разписка и в нея пишеше следното:

Получих от граф Дьо Феникс един диамант, който по неговите собствени думи струва двадесет хиляди ливри. Сумата от диаманта ще бъде връчена, както графът пожела, на господин Авар в деня, когато той напусне болницата „Отел-Дийо“.

15 септември 1771 година
д-р Гийотен²¹⁰

Балзамо се поклонил на лекаря, взел разписката и излезе, следван по петите от Марат.

– Забравихте главата на починалата – напомни Балзамо, за когото разсеяността на младия му ученик по хирургия беше повод за ново тържество.

– О, да, наистина! – каза Марат и се върна, за да вземе зловещия товар.

Щом излязоха на улицата, двамата закрачиха бързо, без да разговарят. А щом стигнаха до улица „Кордьолие“, изкачиха заедно стръмната стълба, която водеше към мансардата. Само че, преди да се запътят

210. Игнас Гийотен (Гилотен) (1738–1814) – френски лекар, привърженик на смъртната присъда и конструктор на гилотината, която влиза за първи път в действие на 25 април 1792 г. – бел.ред.

нагоре, Марат се спря за миг пред жилището на портиерката – ако изобщо тази дупка можеше да бъде наречена жилище, за да разбере дали госпожа Гривет знаеше нещо за изчезналия му часовник. Едно седем-осемгодишно момченце – слабичко и с жълтеникав тен на лицето, обясни с кресливото си гласче:

– Мама излезе. Тя каза, ако господинът се прибере, да му предам това писмо.

– О, не, малки приятелю, предай ѝ лично да ми го донесе! – отговори Марат.

След тази случка Марат и Балзамо се качиха нагоре.

– Уф! – въздъхна Марат, като посочи на Балзамо един стол, а самият той се строполи върху едно трикрако столче. – Разбирам, че учителят има тайни.

– Това се дължи само и единствено на факта, че преди останалите хора аз съм достигнал до тайните на природата и на Бога – заяви Балзамо.

– Охо! – възкликна Марат. – Но науката вече доказва, че човекът е всемогъщ! Така че човекът трябва да се гордее, че е човек.

– Да, но аз съм само един безпомощен лекар, който лекува душата – усмихна се Балзамо.

– А! Ето точно тук мненията ни се разминават, господине. Вие смятате, че сте открили нещото и сега търсите само името му. А аз твърдя, че вие търсите и едното, и другото.

– Ще се върнем на този въпрос малко по-късно. Значи вие твърдите, че лудостта е моментно отделяне на духа?

– Да, със сигурност е така.

– И е неволно, нали?

– Да... Наблюдавах веднъж един луд в Бисетър, който захапваше решетките и крещеше: „Готвачо, фазаните ти са крехки, но не са удобно сервирани!“

– Но в края на краищата съгласете се, че лудостта преминава през духа като облак, а после човешкият дух остава непокътнат както преди.

– Почти никога не става така.

– Но вие все пак видяхте, че нашият болен бе съвършено нормален след налудничавия според вас сън, нали?

– Така ми се стори... Честно казано, не разбрах всичко от онова, което видях... Това е изключителен случай. Евреите биха го нарекли чудо...

– Не, господине, само отделяне на душата – каза важно Балзамо, –

изолиране на духа и материята – материята е нещо неподвижно. Тя е била и ще се превърне в прах, а духът е вечната божествена искра, затворена за миг в човешкото тяло... но тази искра е дъщеря на небето и след гибелта на тялото ще се завърне там.

Марат все въртеше и въртеше върху масата мъртвешката глава. Той не знаеше какво да отговори.

– И все пак – заключи той – има нещо свръхестествено.

– Напротив, всичко е напълно естествено, господине.

– Непознато за нас, учителю, но не и за вас. Конят е бил непознат за жителите на Перу, но испанците са знаели всичко за него, тъй като са го били укротили и опитомили.

– Твърде горделиво от моя страна би било да кажа „аз знам“. Затова като скромен човек заявявам „аз мисля“.

– Е, добре, какво мислите?

– Мисля, че първият, най-важният, най-могъщият в света е законът на развитието. Мисля, че Бог е творил само в името на благополучието и морала. Но понеже не е възможно да се изчисли колко ще продължи животът на земята, напредъкът идва бавно. Та нашата планета, така поне пише в Светото писание, е била вече на цели шестдесет века, когато се появи книгопечатането – като огромен фар, който отрази миналото и хвърли светлина върху бъдещето. С книгопечатането вече няма нито мрак, нито забрава. Книгите са паметта на човечеството. Е, добре, Гутенберг е открил печатането, а аз си възвърнах вярата.

– Аха! – каза иронично Марат. – Може би ще успеете да четете в сърцата?

– О, то не е необходимо, господине. Просто отделям душата от тялото. А душата е чисто и неопетнено дете на Бога. Тя ще ми издаде всички безсрамия на тялото – тази смъртна обвивка, която ѝ е съдено да движи!

– Значи ще разкриете и други тайни?

– А защо не?

– А ще кажете ли кой е откраднал часовника ми?

– Вие свеждате науката до много ниско ниво, господине! Но какво ли значение има това? Могъществото на Бога се доказва и от песъчинката, и от планината, и от мушичката, и от слона. Да, господине, ще ви кажа кой ви е откраднал часовника.

В това време на вратата се почука плахо. Беше жената, която се занимаваше с домакинството на Марат, неговата портiererка. Тя се беше завърнала и носеше писмото, както беше заръчал Марат.

107.

Портиерката на Марат

Вратата се отвори и влезе госпожа Гривет.

Умът на тази жена превъзхождаше тялото ѝ. Ето защо той беше оказал по-голяма съпротива на лошите условия на живот и като последница се беше запазил непокътнат. Беше постоянно нащрек – бдеше като нощна лампичка и осветяваше тялото и понякога в затыпелите ѝ и помръкнали очи проблясваше лъч интелигентност, красота, младост, любов и най-изтънчените неща, с които е надарена човешката душа.

Балзамо хвърли продължителен поглед върху тази жена или по-скоро върху нейния странен вид, който го беше впечатлил още при първата им среща. Портиерката носеше писмото и като се обърна към Марат, изрече със сладникав, треперлив глас на старица – бедността превръща и тридесетгодишните жени в старици – следните думи:

– Ето писмото, което сте искали, господин Марат.

– Не ме интересува писмото, исках да говоря с вас – поясни той.

– Ето ме, господин Марат. Ваша покорна слугиня.

Госпожа Гривет направи поклон, после попита:

– Какво желаете?

– Желая да науча нещо за часовника си – каза Марат – и вие сигурно знаете защо.

– Ама съвсем не мога да разбера какво може да е станало с него.

Вчера цял ден висеше на пилона над камината.

– Лъжете се. През целия вчерашен ден беше в джобчето на жилетката ми. В шест часа обаче, преди да изляза, го извадих оттам и го сложих под свещника, понеже щях да бъда сред много хора и се страхувах да не би някой да ми го открадне.

– Ако сте го сложили под свещника, значи все още е там.

И портиерката, с престорено добродушие, за което не предполагаше, че я издава твърде много, отиде към камината и вдигна точно този от двата свещника, под който Марат бе скрил часовника си.

– Да, това е свещникът – заяви Марат. – Но къде е часовникът?

– Не, наистина... няма го. Ама да не сте го сложили другаде, господин Марат?

– Вече претърсих навсякъде – промърмори Марат, а в погледа му проблесна гняв.

– Тогава някой е влизал тук – заключи госпожа Гривет. – Приемате

толкова непознати хора.

– Това е само извинение! – кресна Марат, който се разгневяваше все повече и повече. – Знаете много добре, че от вчера тук не е влизал никой! Не, просто моят часовник е поел по пътя на сребърната топчица от бастуна ми, малката сребърна лъжичка и ножчето с шест остриета! Крадат ме, обират ме, госпожо Гривет! Търпях дълго време, но край!

– Да не би да обвинявате мен, господин Марат?

– Длъжна сте да пазите вещите ми.

– Давате ми едно екю на месец, а искате да ви обслужвам, както биха ви обслужвали десетина прислужници.

– Все ми е едно как ми прислужват, добре или зле, важното е да не ме крадат.

– Аз съм честна жена, господине!

– О, аз ще предам тази честна жена на полицията, ако до един час часовникът ми не се намери.

– Ще предадете честна и почтена жена като мен?

– Пфу! Честна жена... честна жена...

– Аха! Значи ме подозирате?! Да, усъмних се в това още като излязохте...

– Но аз ви подозирам още откакто изчезна сребърната топчица от бастуна ми.

– Е, хубаво! Аз също имам какво да ви кажа, господин Марат.

– А? И какво е то?

– Че докато отсъствахте, аз споделих... със съседите това, че ме подозирате.

– А съседите? Любопитен съм да узная какво ви казаха?

– Казаха ми, че ако ме подозирате и за нещастие го кажете някому, трябва да стигнете докрай.

– В какъв смисъл?

– Да докажете, че часовникът ви е бил откраднат.

– Ами, откраднат е! След като беше тук, а сега вече го няма!

– Да, но трябва да докажете, че именно аз съм го взела, чувате ли! В съда са необходими доказателства.

Спокоен както винаги, Балзамо наблюдаваше разиграващата се пред очите му сцена. Той разбра, че въпреки увереността си Марат заговори по-тихо:

– Така че – продължи портиерката, – ако не докажете моята чест, ако не ми възвърнете доброто име, аз ще отида в полицията, както ме посъветва собственикът на сградата преди малко.

Марат прехапа устни. Той усети, че го заплашва истинска опасност.

Сега Балзамо реши, че е крайно време да се намеси. Той пристъпи към застаналата наред стаята страховита жена и като ѝ хвърли зловещ поглед, приближи двата си пръста до гърдите ѝ.

Госпожа Гривет моментално млъкна. После се залюля и загуби равновесие. Започна да отстъпва назад с неимоверно разширени очи, сломена от непознатата магнетична сила, и се строполи върху леглото, без да продума нито думичка.

Балзамо се обърна към Марат.

– Господине, сега цялата ви недоверчивост ще секне, а всичките ви колебания ще се изпарят. Вземете веднага писмото, което жената изтърва, докато падаше на леглото.

Марат се подчини.

– А сега какво? – попита той.

– Почакайте.

После графът взе писмото.

– Знаете ли от кого е това писмо? – попита той спящата.

– Не, господине – отвърна тя.

Балзамо приближи запечатаното писмо до жената.

– Добре, но вие можете да четете, нали?

– Естествено.

– Е, добре... Прочетете го, а тя ще повтаря запечатващите се в съзнанието ви думи.

Марат разпечата писмото и започна до го чете, а госпожа Гривет се надигна от мястото си и като трепереше под властния поглед на Балзамо, повтаряше онова, което Марат четеше:

Скъпи ми Хипократе,

Апел току-що нарисува първия си портрет и го продаде за петдесет франка. Така че днес ще изядем тези пари в гостилницката на улица „Сен Жак“. Ще дойдеш ли?

А! Разбира се, че ще изпием част от тях.

Приятелят ти:

Л. Давид

Ето какво съдържаше писмото. Марат изтърва листа хартия.

– Е, добре – каза Балзамо, – виждате, нали, че госпожа Гривет притежава душа и че душата ѝ е будна, докато тя спи.

Марат замълча. Цялата му материалистическа философия се

бунтуваше в сърцето му, но той не можа да му отговори.

– А сега – заяви Балзано – ще пристъпим към въпроса, от който вие се интересувате най-много – какво е станало с часовника ви?

– Госпожо Гривет – попита Балзано спящата, – кой е взел часовника на господин Марат?

– Госпожа Гривет не е откраднала часовника! Защо господин Марат мисли, че е тя?

– Щом не е тя, кой е? Отговорете ни.

– О, нямам представа.

– Виждате – обърна се Марат към Балзано, – че е невъзможно да проникнем в съзнанието.

– Скоро ще отпадне и това ваше съмнение! – възрази Балзано. – Ще ви убедя в това.

После отново се зае с портиерката.

– Чухте, нали? – повтори Балзано. – Казах, че настоявам!

При звука на настойчивия му глас нещастницата започна да кърши ръце като обезумяла, през цялото й тяло премина подобна на епилептична тръпка.

– Не, не! – извика тя. – По-добре да умра!

– Е, добре! – извика Балзано с такъв гняв, че огън излезе от очите му. – Ако трябва ще умреш, но ще проговориш! Говори, заповядвам ти – кой взе часовника?

Нервното напрежение и възбудата на клетката жена достигнаха върха си. Цялата й воля и устойчивост се съпротивляваха срещу волята на Балзано. Чуха се нечленоразделни викове, а устните й се обагриха от червеникава пяна.

– Ще получи епилептичен припадък! – уплаши се Марат.

– Не се страхувайте. Обладан е демонът на лъжата и не иска да я напусне.

След това Балзано отново се обърна към жената, протегна ръце и насочи към нея цялата си сила.

– Говорете – проговори той. – Кой взе часовника?

– Госпожа Гривет – отговори спящата едва разбираемо.

– И какво направи с него госпожа Гривет?

– Занесе го на улица „Сен Жак“.

– У кого?

– У един млад обушар.

– Как се казва този младеж?

– Симон.

– И кой е той?

Същото мълчание. Тогава Балзамо отново протегна ръка към нещастницата, която, смазана от ужасната му сила, прошепна:

– Любовникът ѝ.

Марат нададе вик на учудване.

– Тихо! – каза Балзамо. – Оставете я да говори. Нека съвестта ѝ се обади.

После той продължи да засипва треперещата и обляна в пот жена с въпроси.

– А кой посъветва госпожа Гривет да извърши тази кражба?

– Никой. Тя случайно повдигна свещника, видя часовника и демонът я изкуши.

– Значи го е дала на някого?

Спящата направи усилие над себе си.

– На Симон.

Клетата жена покри лице с ръце и се обля в сълзи. Балзамо хвърли бегъл поглед върху Марат, който наблюдаваше сцената със зяпнала уста, широко разтворени очи и разпилени в безпорядък коси.

– Е, добре, господине – каза той. – Вие най-сетне видяхте борбата между душата и тялото. Бяхте свидетел на атака срещу съзнанието като срещу непревземаема крепост. Виждате, че Бог се е погрижил за всичко на този свят и че всичко е на мястото си. Не отричайте, че съществуват душа, съзнание! Не отричайте непознатото, млади човече! Най-вече не отричайте вярата, която е най-висшата власт! Вие сте амбициозен, господин Марат – учете се, говорете малко, размишлявайте много, не съдете повърхностно тези, които ви превъзхождат! Сбогом. Ще бъда твърде щастлив, ако вие победите демона на недоверчивостта у себе си, както аз победих демона на лъжата у тази жена.

Като изрече тези думи, които накараха младежа да се изчерви от срам, Балзамо излезе.

108.

Произведенията на Русо

Докато Марат прекарваше толкова пълноценни часове и разсъждаваше върху съзнанието и раздвоението, на улица „Платриер“ един друг философ възстановяваше дума по дума събитията, на които бе станал свидетел предишната вечер, и не преставаше да се пита виновен ли е

или не.

„Вече съвсем не се учудвам, ако някои тъмни сили са се възползвали от моите разсъждения и са се загубили по пътищата, които покривах с цветята на моето красноречие. Значи аз съм човекът, който е разбунтувал обществото...“ Твърде развълнуван, той се надигна от мястото си и обиколи три пъти стаичката. „Значи аз – продължаваше Русо – съм зловил срещу хората на властта, които потискат и държат в подчинение писателите. След като съм такъв безумец, тези хора имат пълно основание да се държат така с мене. Та не съм ли наистина опасен за държавата? Аз използвах като извинение, че моите творби ще просветят масите, а ето че, Бога ми, съм запалил факла, която направо ще подпали света! О, колко съм виновен!“

Русо препрочете една страница от „Савойският викарий“.

– Да, това е: „Да се обединим, за да вземем в свои ръце щастието си...“ Аз съм го написал! „Да дадем на нашите добродетели сила, каквато другите дават на своите пороци...“ Това също съм го написал.

И Русо се надигна по-отчаян от всякога.

„Ето че по моя вина – продължи мислите си той – братя се изправят срещу братя. Някой хубав ден полицията ще нахлуе в техните скривалища под земята и ще залови всички тези хора, които са се заклели в случай на предателство да се самоунищожат. А сред тях все ще се намери някой по-дързък от останалите, който да извади от джоба си моята книга и да каже: «От какво се оплаквате? Та ние сме последователи на Русо и в момента се занимаваме с философия...» О! Колко ще се смее на това Волтер!“ Мисълта, че Волтер ще му се подиграва, вбеси женевския философ. „Значи аз съм заговорник? – прошепна той. – Не, аз наистина съм наивник, дете! Ама че заговорник съм!“

Терез влезе, без той да я забележи. Носеше му обяда. Като разбра, че съпругът ѝ чете „Мечтанията на един самотник“, при това внимателно, Терез сложи шумно млякото върху самата книга и каза:

– Аха! Моят горделивец се любува на образа си в огледалото! Господинът чете собствените си книги! Ама че обичаме себе си, господин Русо!

Русо изпи млякото си, без да натопи в него хляба, като движеше уста, сякаш дъвчеше.

– Вие мечтаете за идеалните жени – възмути се Терез. – А ще напишете книги, които младите момичета не ще се осмелят да прочетат! Или пък някоя бунтовна ерес, която палачите ще изгорят на клада?

Мъченикът потрепери. Терез беше сложила пръст в раната.

– Не – каза той, – вече няма да пиша книги, които ще учат хората да мислят лоши неща... Напротив, смятам да създам творба, която ще се чете с радост от всички честни хора.

– Ще видим – каза стопанката. – О! Я чуйте! Звъни се.

Терез излезе и миг по-късно се завърна с един красив млад мъж, когото помоли да почака в предната стая. После влезе при Русо, който вече нахвърляше някакви бележки с молив в ръка.

– Приберете тези оскърбителни неща – заяви тя. – Имате посетител.

– Кой е той?

– Господин Дьо Коани.

– Господин Дьо Коани ли? – възкликна Русо. – Той е благородник от свитата на господин дофина!

– Сигурно е така – приятно и очарователно момче.

– Идвам, Терез.

Русо хвърли един поглед в огледалото, изтупа дрехата си, поизчисти пантофите си – стари, износени обувки – и влезе в трапезарията, където го очакваше благородникът. Младият мъж дори не беше седнал. Той наблюдаваше с известно любопитство налепените върху хартия и заградени в рамки от черно дърво растения. При отварянето на остъклената врата той се обърна и се поклони учтиво.

– С господин Русо ли имам честта да разговарям?

– Да, господине – отвърна философът намръщен, но с известно възхищение от забележителната красота и изящната елегантност на посетителя.

Господин Дьо Коани наистина беше един от най-красивите и най-любезните мъже във Франция.

– С какво мога да ви бъда полезен, господине? – попита Русо.

– Сигурно са ви съобщили името ми. Аз съм граф Дьо Коани. Ще прибавя само, че идвам при вас от името на госпожа дофината.

Русо се поклони и се изчерви, а Терез с ръце в джобовете наблюдаваше с възхитени очи от един тъмен ъгъл на стаята красивия пратеник на великата френска принцеса.

– Нейно величество има нужда от мен? – попита Русо. – Впрочем седнете, господине, ако обичате.

При тези думи самият Русо седна, а господин Дьо Коани взе един плетен сламен стол и последва примера му.

– Ето как стоят нещата, господине. Онзи ден в Трианон Негово величество прояви известен интерес към вашата музика, която наистина е прелестна. Той пееше най-хубавите ви арии. Госпожа дофината пък

иска да му се хареса във всяко отношение и затова реши, че за краля би било удоволствие да представят в театъра на Трианон някоя от вашите комични опери...

Русо направи дълбок поклон.

– Затова съм дошъл, господине, да ви помоля от името на госпожа дофината...

– О, господине – прекъсна го Русо, – моето разрешение не ви е нужно. Моите опери и арийки принадлежат на театъра, който вече ги е представял. Трябва да се обърнете към артистите, а и там Нейно величество няма да срещне никакви трудности...

– Всъщност не ме изпратиха точно за това, господине – обясни господин Дьо Коани. – Нейно величество иска да достави на краля едно попълно удоволствие и едно по-рядко срещано развлечение.

Русо прехапа устни.

– Това е много голяма чест за мене – запелтечи той.

– Освен това – продължи гостът, – понеже повечето дами от двореца са отлични музикантки, а и пеят прекрасно, пък и много от благородниците се занимават с музика и имат известен успех... операта, която ще избере госпожа дофината, ще бъде изпълнена, изиграна и изпята от група дами и благородници от двореца, а главните роли ще се изпълняват от техни кралски височества.

Русо подскочи на стола.

– Уверявам ви, господине – каза той, – че това за мене е неизмеримо голяма чест. Моля ви да изкажете на госпожа дофината най-смирена та ми благодарност.

– О, но аз не съм свършил, господин Русо – каза господин Дьо Коани с усмивка.

– А! Така ли?

– Вярно е, че сформираната по този начин трупа е по-бляскава, но ѝ липсва опит. Нужни са съветите на маестро.

Русо отново стана, за да благодари. Този път комплиментът го беше трогнал и той се поклонил грациозно на господин Дьо Коани.

– Ето защо, господине – каза благородникът, – Нейно кралско величество желае да дойдете в Трианон и ви моли да ръководите генералната репетиция.

– О! – промълви Русо. – Може би Нейно величество... не е помислила добре... Аз да дойда в Трианон...

– Не виждам, господине – поде студено господин Дьо Коани, – по какъв начин подигравките и думите на глупавите хора, които ви

преследват, биха могли да смутят съня на такъв фин човек като вас, който освен това може да мине за най-великия писател в кралството. Ако проявявате подобна слабост, то прикрийте я добре, господин Русо.

– Господине, вие много изкусно ме принуждавате да приема, но помислете за моето положение – оттеглил съм се от света и живея сам и нещастен...

Терез изкриви лице.

– Виж ти! Бил нещастен! Какви капризи! – каза тя.

– О, господине, не ми причинявайте тази мъка, на мен, тъжния пратеник, натоварен да изпълни желанията на госпожа дофината.

– Господине, вашата любезност стопля сърцето ми, на вашето красноречие не може да се устои, а гласът ви толкова много ме вълнува...

– Ще успее ли да ви трогна?

– Не, не мога... Решително не мога. Здравето не ми позволява толкова дълго пътуване.

– Пътуване ли? О, господин Русо! Не мислете за това! Само час и четвърт е с карета.

Терез извика въодушевано. Възхищението ѝ не беше предизвикано от Русо, а от великодушния принц. А Русо не можа да устои на тази последна проява на доброжелателство.

– Ще трябва да дойда – въздъхна той. – Никога не съм бил така умело убеждаван.

– Атакувам вашето сърце, господине... – възрази господин Дьо Коани. – Умът ви е непревземаем.

– Ще бъда на услугите на Нейно кралско величество, господине.

– О, господине, приемоте благодарностите ми! Само от мое име. Ще се въздържа да ви благодаря от името на госпожа дофината, тъй като тя ще ми се разсърди, че съм ѝ отнел възможността да го стори лично! Господин Русо, ще ми кажете ли в колко часа ще тръгнете? Кажете и ще ви изпратя моята карета или още по-добре – ще дойда да ви взема и ще ви откарам в Трианон.

– О, не, господине! Не съм съгласен с това! Ще дойда в Трианон, но както ми е удобно и както на мен ми се харесва. Отсега нататък не се занимавайте повече с мене. Ще дойда, кажете ми само в колко часа...

– Как, господине?! Вие ми отказвате да ви въведа там? Вярно е, че съм недостоеен за това и име като вашето се представя само!

– Господине! Аз зная, че в двора вие заемате по-високо място, отколкото аз заемам където и да било по света... Аз не отказвам предложението ви, но си имам свои капризи. Бих искал да отида там, все едно

че отивам на разходка... Всъщност това е моето условие.

– Добре, господине! Ще се постарая да не ви дразня с нищо. Репетицията започва тази вечер в шест часа.

– Много добре. В шест без четвърт ще бъда в Трианон. Пеша.

Русо посочи все още здравите си крака, които винаги обуваше грижливо.

– Пет левги! – смая се господин Дьо Коани. – Но вие ще се уморите! А и вечерта ще бъде тежка, внимавайте!

– Тогава имам на разположение карета и коне. Тя принадлежи на всички мои събратя от народа и е толкова моя, колкото и на съседа ми, като слънцето, въздуха и водата, и струва само петнадесет су.

– О, Боже мой! Пътническият файтон ли? Само като си помисля, и потръпвам!

– Дървените пейки на файтона са твърди за вас, но за мен са като меко легло.

Господин Дьо Коани разбра, че го отправат, изказа отново благодарностите си, а също и повече или по-малко ясно предложи отново услугите си.

109.

Приготвянията на господин Русо

Когато господин Дьо Коани си отиде, Русо седна с въздишка в едно кресло и каза вяло:

– Каква скука! Как ме уморяват тези хора с вечните си преследвания!

Връщачата се в този миг Терез дочу случайно думите му и застана възмутена срещу него.

– Значи вие сте били и горделивец! – каза тя. – Вие... Очарован сте, че ще отидете в двореца, но прикривате радостта си под престорено безразличие.

– Ех, Боже мой! – въздъхна Русо, като вдигна рамене, унизен, че тя е отгатнала така добре чувствата му.

– Нали няма да се опитвате да ме убедите, че за вас не е голяма чест да чуете как кралят пее ариите, които вие дрънкате като някой безделник на вашето пиано?

– Вие сте глупачка – реагира остро Русо. – Не е чест за човек като мене да се представи пред краля! Всъщност каква е заслугата на този

човек, че е на трона? На какво дължи това? На един каприз на съдбата – родила го е кралица. Но аз съм човек, достоен да бъде повикан да весели краля, понеже го дължа на труда и на таланта си!

Терез не беше жена, която се оставя да я победят.

– Бих искала да ви чуе господин Дьо Сартин. Тогава той ще ви намери някое местенце в Бисетър или някоя килийка в Шарантон.

– Това е така, защото господин Дьо Сартин е тиранин, нает от деспот! Човек е напълно безпомощен пред тираните, особено ако излезе срещу тях само с таланта си... Но ако господин Дьо Сартин тръгне да ме преследва, враговете ми ще бъдат във възторг. Да, знам това – въздъхна Русо.

– А защо имате врагове? – подхвана отново Терез. – Защото сте лош и се заяждате с всички. А! За разлика от вас господин Дьо Волтер има само приятели.

– Вярно е – съгласи се Русо с ангелска усмивка.

– Ами да! Господин Дьо Волтер е благородник. Кралят на Прусия му е близък приятел. Богат е, притежава коне, замък във Ферне... И всичко това дължи на заслугите си... А когато посещава двореца, не дава израз на презрението си, а се държи, сякаш е у дома си!

– Да не смятате, Терез, че и аз няма да се държа там като у дома си? Да не би да мислите, че не знам откъде идват всички тези пари, които се харчат там, и че съм толкова глупав и не разбирам защо там уважават творците?

– Не казвам, че народът е щастлив – каза Терез, – но все пак кралят си е крал!

– Е, добре, аз му се подчинявам. Какво още се иска от мен?

– Подчинявате му се, защото се страхувате. В никакъв случай не би могло да се каже, че отивате някъде против волята си и че сте смел човек. Моето мнение е, че сте лицемер и че, напротив, това ви харесва, дори много. Ами че идете и кажете на краля поне една четвърт от онова, което ми разправяхте досега.

– Отстъпвал ли съм някога?

– Пфу! Та вие не се осмелявате да вземете дори от котката кокалчето, което тя гризе, от страх да не ви одраска!... А какво остава пък, ако сте заобиколен от стража и хора с шпаги... Аз ви познавам, все едно че съм ви майка... Ей сегичка ще се обръснете, ще се намажете с помада, ще се издокарате, ще подчертаете най-хубавото у вас. После ще присвиете очички, защото знаете добре, че са мънички и кръгли и като ги отваряте, естествено всички ще разберат, че са малки, а ако ги присвивате и

мигате, ще ги сметнат за огромни като входна врата. Ще ми поискате копчинените чорапи, кафявия редингот с лъскавостоманените копчета, новата перука и ще поръчат фиакър... Така моят философ ще отиде да го ухажват красивите жени... а утре, о, утре ще бъде в сладостно опиянение, за да пише стихчета, защото междуременно ще се е влюбил... Ще въздишате и ще поливате кафето си със сълзи... О, колко добре ви познавам!

– Лъжете се, добра ми Терез – каза Русо. – Повтарям ви, че ме карат насила да отида в двореца. Аз, разбира се, ще отида, тъй като се страхувам от скандал, както трябва да се страхува от разправии всеки почтен гражданин. Всъщност аз не принадлежа към онази категория хора, които не признават, че други в държавата стоят по-високо от тях... Ще отида в Трианон като свободен човек, без престореност и без страх.

– О, но все пак ще оправите малко брадата си. Тя е дълга почти половин стъпка!

– Казах ви, че няма да променя нищо във външния си вид.

Тогава тя започна да го насърчава с убеждение, с кокетство, с жесток присмех... Русо я познаваше и предсещаше клопката. Но Терез го дебнеше. Оставаше й само още едно средство. И то беше, че на излизане Русо никога не пропускаше да хвърли един поглед в огледалото, защото беше чистоплътен до крайност, ако изобщо в чистоплътността може да има крайности.

Часът за тръгване дойде. Междуременно Русо си беше натъпкал главата с всички неприятни сентенции, които би могъл да каже пред краля. Той изрече няколко от тях, докато закопчаваше токите на обувките, взе шапката си под мишница, не забрави и бастуна, а накрая се възползва от един миг, в който Терез не го гледаше, и изпъна с две ръце дрехите си, за да поизличи гънките по тях. Терез влезе отново при него, подаде му носна кърпичка, която той пхна в дълбокия си джоб, и го изпроводи до площадката.

– Бъдете благоразумен, Жак. Изглеждате ужасно. Направо имате вид на фалшификатор на пари.

– Сбогом – каза Жак.

– Изглеждате като нехранимайко, господине – не млъкна Терез. – Чувате ли? Внимавайте!

– А вие внимавайте да не избухне пожар. И не се докосвайте до книгите ми.

– О, приличате на полицейски доносник – каза отчаяно Терез.

Русо не отговори нищо, той слезе по стъпалата, тананикайки, и като

се възползваше от тъмнината, чистеше шапката си с ръкав, оправяше жабото си от фино платно с лявата ръка и така успя да импровизира един бърз, но спретнат тоалет.

110.

Театралната сцена на Трианон

Русо бе прашен от пътя, дрехите му бяха смачкани, а от бледото му лице се спускаше страховито такава отшелническа брада, каквато никога никой церемониалмайстор не бе виждал да се оглежда в огледалата на Версай. Философът се смути още повече под погледа на господин Дьо Коани, особено когато наближиха залата, където щеше да се състои представлението, защото видя толкова много красиви дрехи, колосани бухнали дантели, диаманти и сини ленти, които се открояваха в потъналия в позлата салон и приличаха на букет пъстри цветя, поставени в огромна кошница.

Философът се почувства неудобно, щом вдъхна нежния парфюм на тази изящна обстановка, която беше опияняваща за плебейските му разбирания и представи.

Все пак Русо трябваше да продължи пътя си и да отвърне с дързост. Много хора го наблюдаваха втречено, защото се открояваше като тъмно петно в салона. Господин Дьо Коани, който вървеше пред него, го заведе при очакващия го вече оркестър.

Ето че госпожа дофината излезе на сцената, облечена в костюма на Колет²¹¹. Господин Дьо Коани сменяше костюма си в своята ложа.

Изведнъж се появи кралят сред кръг от сведени глави. Луи XV се усмихваше и, изглежда, беше в прекрасно настроение. Дофинът седна от дясната му страна, а господин графът на Прованс – от лявата.

Петнадесетината души, които съпровождаха краля, седнаха при жеста му.

– Няма ли да започваме? – попита той.

– Сир – отговори дофината, – овчарите и овчарките още не са се облекли. Очакваме ги.

– Можеха да играят и в градски дрехи – заяви кралят.

– Не, сир – възрази дофината. – Театърът трябва да е истински, защото искаме да огледаме костюмите на светлината и да преценим как

211. Героиня от операта на Русо „Селският гадател“ – бел.прев.

изглеждат.

– Много правилно, госпожо – отвърна кралят. – Ами тогава да се поразходим.

Като изрече тези думи, Луи XV стана, за да обиколи коридора и сцената. Между другото той беше доста обезпокоен, защото госпожа Дю Бари все още не се беше появила.

Русо стана от мястото си силно развълнуван. Дофината го очакваше. Тя държеше в ръка арията на Колет.

– *Изгубих цялото си щастие...* – пееше тя.

Щом видя Русо, дофината се приближи до него. Философът се поклони смирено, като си казваше, че поздравява просто една жена, а не принцеса. Дофината после поиска мнението му за извивките на третия стих: *Колен ме изоставя...*

Русо разви цяла теория за декламацията и ритмичния ѝ съпровод, но колкото ѝ научна да беше тя, бе прекъсната от шумното нахлуване на краля и на няколко придворни. Луи XV влезе точно във фойето, където философът даваше урок на госпожа дофината.

Неволната изненада и реакцията на Негово величество бяха същите като на господин Дьо Коани, само че господин Дьо Коани познаваше Русо, а Луи XV – не. Той се вгледа продължително в нашия човек и в същото време слушаше комплиментите и благодарностите на дофината. Този изпълнен с власт и царственост поглед, който не беше приучен да се свежда при никакви обстоятелства, направи неотразимо впечатление на Русо, чийто поглед в това време стана плах и несигурен. Дофината изчака кралят да завърши огледа и като се приближи до Русо, попита:

– Ваше величество ще ми позволи ли да му представя нашия автор?

– Вашият автор ли? – отвърна Луи XV, като се престори, че се мъчи да си спомни.

Дофината изпита съчувствие към нещастника.

– Господин Жан-Жак Русо, сир – допълни тя. – Авторът на очарователната опера, която ще представим пред Ваше величество.

Тогава кралят вдигна глава.

– Аха! – каза той студено. – Поздравявам ви, господин Русо.

И продължи да го оглежда така, че да изтъкне още веднъж всички недостатъци на облеклото му. Русо не проронваше нито дума. Той сякаш се бе вкаменил и бе забравил всички сентенции, които се беше приготвил да каже на тиранина.

– Господин Русо – каза кралят, като продължаваше да разглежда костюма и перуката му, – написали сте очарователна музика, с която

прекарвам много приятни часове.

И кралят запя. Гласът му беше непригоден за каквато и да било мелодия и за която и да било гама.

О, само ако бях изслушала молбите,
които ми прошепваха момците,
колко щеше да е лесно
да се любя твърде често!

Русо се поклони.

– О, не зная дали ще пея добре – въздъхна госпожа дофината.

Русо се извърна към принцесата, за да ѝ даде още няколко съвета. Но кралят беше отново обладан от музикалните си желания и запя арията на Колен.

В мойта бедна мрачна
колиба ме преследват грижа подир грижа:
вятър, слънце или студ –
все се мъча като луд!

Негово величество пееше ужасно, особено за ушите на един музикант. Русо беше наполовина поласкан, че кралят е запомнил така добре творбата му, наполовина наранен от отвратителното ѝ изпълнение.

Дофината запази сериозния невъзмутим израз на лицето си и онова хладнокръвие, на каквото са способни само хората от двореца. А кралят, без да се смути от каквото и да било, продължи да пее:

О, Колет, овчарко моя,
ти при мен ела.
Аз, Колен, ще бъда най-честит
в моя сламен дом!

Русо усети как кръвта нахлува в лицето му.

– Кажете ми, господин Русо запита кралят, – вярно ли е, че понякога се обличате като арменец?

Русо почервеня още повече, а езикът му се заплете, и то така, че за нищо на света не би могъл да проговори. Кралят пък отново запя, без да дочака отговора:

Ах, любовта нищо не знае

и за простия човек нехае
що е позволено, що е забранено...

– Мисля, че живеете на улица „Платриер“, нали, господине? – зададе кралят следващия си въпрос.

Русо направи утвърдителен знак с глава, но това бе *ultima thule*²¹² на силите му. Никога той не беше призовавал повече Всевишния да му помогне.

Кралят пак затананика:

– Казват, че сте в много лоши отношения с Волтер. Нали, господин Русо? – попита Негово величество.

Сега вече Русо загуби и малкото останал в главата му разсъдък, а освен това го напусна и цялото му самообладание. Кралят обаче не го съжали, а продължи да удовлетворява дивата си музикална страст и се отдалечи, като припяваше:

Нека да потанцуваме под брястовете,
млади момичета, хайде, веселете се!

Оркестърът му акомпанираше така, че направо би убил на място Аполон, както самият той бе убил Марсий²¹³.

Русо остана сам във фойето. Госпожа дофината го беше оставила, за да пооправи сценичния си костюм. Треперещ и залитащ, философът тръгна отново по коридора, но точно в средата му се сблъска с една ослепителна двойка, блестяща със своите диаманти, цветя и дантели. Двойката беше заела целия коридор, въпреки че младежът беше притиснал плътно до себе си момичето.

Младежът беше слабичък, крехък, очарователен, изпод английското му жабо се показваше синя лента. Той ту избухваше в искрен, неудържим смях, ту потискаше изблиците си на веселие и шепнеше нещо на ухото на дамата, която пък на свой ред започваше да се смее. Двамата, изглежда, се разбираха чудесно.

В дамата Русо позна съблазнителната графиня Дю Бари, а щом се вгледа в нея, напълно се подчини на навика си да съзерцава и затова не обърна внимание на нейния придружител. А младежът всъщност беше не друг, а младият граф Д'Артоа, който се забавляваше от все сърце с

212. *Ultima thule* – на ръба на силите, последен предел – бел. прев.

213. Аполон накарал да одерат жив фригийския цар Марсий за това, че се осмелил да се състезава с него – бел. прев.

любовницата на дядо си. Госпожа Дю Бари забеляза мрачното лице на Русо и извика:

– Господин Русо!

– А! Я виж ти! Добър ден, господин Русо – усмихна се закачливото момче, като забеляза, че Русо се беше отдръпнал, за да им даде път, – значи ще слушаме вашата музика?

– Монсеньор... – запелтечи Русо, който забеляза синята лента.

– А! Прекрасна музика! – каза графинята. – Тя напълно подхожда на душата и сърцето на своя автор!

– Госпожо – опита се да проговори философът, като повдигна глава и впи огнения си поглед в искрящите очи на графинята.

– Аз ще играя Колен, госпожо – провикна се граф Д'Артоа, – а вас ще помоля да играете Колет.

– О, на драго сърце, монсеньор, но никога не бих се осмелила. Не притежавам музикален талант и ще съсия музиката на маестрото.

Русо би дал всичко на света, за да погледне още веднъж тази жена. Сърцето му бе завладяно от гласа ѝ, от интонацията, от комплиментата и от красотата ѝ. Всички тези неща забиха по една стрела в сърцето му. Той поиска да се измъкне, но принцът му препречи пътя и каза:

– Господин Русо, искам да ме научите да пея арията на Колен.

– Не бих се осмелила да ви помоля да ми дадете съвети за ролята на Колет – каза и графинята, като се преструваше на срамежлива и с това окончателно срази философа. Очите му все пак ѝ отправиха въпросителен поглед.

– Господинът ме мрази – каза тя с очарователна игривост на принца.

– Глупости! – провикна се граф Д'Артоа. – Вас?! Кой би могъл да ви мрази, госпожо?

– Но нали виждате! – възкликна тя.

– Господин Русо е твърде честен човек, при това е създал прекрасни неща, за да отбягва една толкова красива дама! – заяви граф Д'Артоа.

Русо въздъхна така, сякаш предаваше Богу дух, и се шмугна през тясното пространство, което граф Д'Артоа непредпазливо беше оставил между себе си и стената. Но на нашия герой тази вечер решително не му вървеше. Не беше направил и четири крачки и се сблъска с друга група. Този път това бяха двама мъже – единият носеше синя лента и беше млад, а другият носеше червени дрехи, имаше бледо и сурово лице и беше на около петдесет години. Двамата мъже дочуха гласа на граф Д'Артоа, който весело викаше и се смееше с цяло гърло:

– Господин Русо, ще разказвам навсякъде как госпожа графинята ви е принудила да побегнете. Никой няма да ми повярва!

– Русо ли? – прошепнаха двамата мъже.

– Спрете го, братко, спрете го, господин Дьо ла Вогийон! – извика принцът, като не преставаше да се смее.

Русо разбра, че злощастната му звезда го беше хвърлила в лапите на ново преमेждие. Това бяха граф Дьо Прованс и възпитателят на кралските деца господин Дьо ла Вогийон. Граф Дьо Прованс на свой ред препречи пътя на философа.

– Доволен съм, че ви срещнах, господине! – продължи принцът. Той говореше като възпитател, хванал ученика си в провинение. – Четох вашия превод на Тацит, господине.

– Значи е вярно – продължи да си мърмори Русо, – че този е не само учен, но и педагог!

– А не знаете ли колко е трудно да се преведе Тацит?

– Но, монсеньор, аз написах точно това в краткия предговор.

– Ах, господин Русо! Но вие сте сгрешили – превели сте *imperatoria brevitate* като „сериозна и кратка реч“.

Обезпокоюният Русо се помъчи да си спомни.

– Ами, вижте, господин Русо: *imperatoria brevitate* значи „стегната реч на генерал“ или „с краткостта на привикнал да командва човек“²¹⁴. Лаконичността на заповедите... нали така е най-точно, господин Дьо ла Вогийон?

– Да, монсеньор – отговори възпитателят.

Русо се обливаше в пот и се задъхваше под този безмилостен огън. Принцът го остави да си отдъхне за миг, а после добави:

– Във философията сте по-добър.

Русо се поклони.

– Само че книгата ви „Емил“ е опасна.

– Опасна ли, монсеньор?

– Ами да, защото ще внуши много фалшиви идеи в главите на нещастните френски граждани...

– Монсеньор, щом човек стане баща, той разбира моята книга и се съгласява с нея, независимо дали е първият или последният човек в кралството. Да бъдеш баща, това е...

– Кажете, господин Русо – поде отново злобният принц, – книгата

214. Всъщност преводът на граф Дьо Прованс също не е точен. Най-близкият превод е „властническа краткост“ или „заповедническа краткост“ – бел.прев.

ви „Изповедите...“ е твърде забавна, нали? Всъщност колко деца имате, господин Русо?

Русо пребледня, олюля се и вдигна гневните си и смаяни очи към младия палач, което увеличи още повече удоволствието от хапливостта на граф Дьо Прованс.

111.

Репетицията

Щом репетицията започна, престанаха да се занимават с Русо, понеже вниманието на всички бе погълнато от онова, което ставаше на сцената.

Русо се зарече да не слуша, но не можеше все пак да си запуши ушите, за да не чува нищо. Той обаче си намери утешение. Сред прочутите дворцови хубавици бе открил едно наистина красиво лице, чиято притежателка пееше най-добре от всички.

Дамата направи силно впечатление на философа и той се надигна от мястото си, за да наблюдава очарователното създание. Този път той отвори и двете си уши, за да чуе мелодичния ѝ глас.

Дофината забеляза, че авторът на операта слушаше внимателно. По усмивката му и по смаяните му очи тя реши, че той намираше за задоволително изпълнението на прекрасните си арии. Дофината беше жена и ѝ се искаше да получи комплимент. Затова тя се наведе към диригентския пулт и попита:

– Не е ли добре така, господин Русо?

Зашеметеният Русо беше зяпнал към сцената и не отговори. Очите му не се откъсваха от красивото момиче, което изобщо не си даваше сметка, че е обект на такова внимание.

– А! – възкликна дофината, като проследи погледа му. – Госпожица Дьо Таверне ли сгреша?

Андре се изчерви и видя, че всички погледнаха към нея.

– О, не! – извика Русо. – Не беше госпожицата. Тя пее като ангел!

Госпожа Дю Бари възнагради философа с поглед, който беше по-остър от копие. А барон Дьо Таверне усети, че сърцето му се изпълва с радост, и възнагради Русо с най-очарователната си усмивка.

– Намирате ли, че това младо момиче пее добре? – попита госпожа Дю Бари краля, тъй като думите на Русо я бяха засегнали много.

– Но аз не я чувам, не я различавам сред всички... За такава

преценка човек трябва да е музикант.

В това време Русо се занимаваше с оркестъра и съгласуваше акомпанимента с изпълнението на хора:

Колен се завърна при своята овчарка.
Нека отпразнуваме тържествено това!

След едно повторение на тази част от операта Русо се извърна и забеляза господин Дьо Жюсю, който го поздравяваше приветливо. За философа бе истинско удоволствие, че един човек от двореца, който малко го бе обидил с превъзходството си, го видя как ръководи дворцовата репетиция.

Той отвърна тържествено на поклона му, а после отново впери очи в Андре, която беше станала още по-красива след похвалата му. Репетицията продължи, а госпожа Дю Бари изпадна в кисело настроение. Тя на два пъти улови, че разсеяният Луи XV не следеше с внимание красивите фрази, които му отправяше.

Причината за ревността ѝ беше Андре. Разбира се, това не попречи на госпожа дофината да приеме множество комплименти и да бъде в оживено и приповдигнато настроение.

– Струва ми се – каза кралят, – че госпожица Дьо Таверне има хубав глас.

– О, очарователен! Ако не бях такава егоистка, щях да ѝ отстъпя ролята на Колет, но понеже приех да я играя, за да се позабавлявам, ще я задържа за себе си! – отговори му дофината.

– О! Но госпожица Дьо Таверне не би изпяла ролята по-добре от Ваше кралско величество. Освен това...

– Госпожицата е прекрасна музикантка – заяви силно заплениеният Русо.

– Прекрасна е, наистина – призна дофината. – Трябва да ви кажа, че тя ми помогна да разуча ролята си. А и тя танцува божествено, докато аз танцувам твърде зле.

Човек лесно би могъл да си представи какво впечатление произвежда подобни разговори върху краля, върху госпожа Дю Бари и целия събрал се там любопитен свят от хроникъори, сплетници и завистливци.

Ришельо беше по-злюбен и от жена и затова се наслаждаваше на отмъщението си. Той се приближи до Таверне-баща и двамата старци заприличаха на скулптурна група, чиито две статуи можеха да бъдат наречени „Лицемерието“ и „Корупцията“, кроящи план за съюз. Радостта на

двамата ставаше толкова по-голяма, колкото повече челото на госпожа Дю Бари се помрачаваше от тъга. Накрая, обхваната от силен гняв, тя стана на крака, нещо, което противоречеше на всички правила, понеже кралят все още беше седнал.

Придворните усетиха, че приближава буря, и като мравки се втурнаха да потърсят закрила и убежище при по-силните си покровители. Приятелите на дофината образуваха кръг около нея, а тези на госпожа Дю Бари започнаха да ѝ правят комплименти и да я ласкаят.

Малко по малко интересът към репетицията спадаше и се насочваше към други сцени. Колет и Колен не вълнуваха вече никого.

– Виждаш ли – обърна се Ришельо тихо към Таверне – ослепителния успех на дъщеря ти?

После поведе барона по коридора и отвори рязко една остъклена врата, от която падна младеж, който беше увиснал на нея, за да може да наблюдава залата.

– Дяволско изчадие! – изръмжа Ришельо, изтупвайки ръкава си.

– О! Но аз познавам този тип! – каза сърдито Таверне.

– Кой е той? – попита херцогът.

– Какво правиш тук, нехранимайко? – попита Таверне.

Жилбер (защото това беше той, както читателят навярно се е досетил) отвърна гордо:

– Виждате, че гледам.

– Вместо да си гледаш работата! – смотолеви Ришельо.

– Навсякъде ли ще срещам този безделник? – възкликна баронът.

– Тук, господине – прекъсна го кротък гласец. – Та малкият ми Жилбер е много добър работник и много прилежен ботаник.

Баронът се обърна и забеляза господин Дьо Жюсо, който галеше бузата на Жилбер.

– Само това липсваше! Прислужници тук?! – измърмори той.

– Шт! Тихо! – скара му се Ришельо. – Никол се чувства много добре тук... Погледни към онази врата! Ей там... Ах, малка палавница... Тя не изпуска нищо, дори намигванията...

Наистина красивата главичка на Никол стърчеше над главите на двадесетина прислужници от Трианон, а очарователните ѝ очи бяха широко отворени от изненада и възхищение. В това време Жилбер също видя Никол и се обърна на другата страна.

– Ела, ела веднага! – каза херцогът на Таверне.

– Имам чувството, че кралят иска да говори с теб. Виж, той те търси с очи.

Двамата приятели се отправиха към кралската ложа.

Госпожа Дю Бари стоеше права и разговаряше с херцог Д'Егийон, който също беше станал от мястото си. Племенникът не изпускаше из очи нито една стъпка на чичо си.

Останал отново сам, Русо съзерцаваше Андре и така я поглъщаше, че можем да кажем, се влюбваше в нея.

Таверне стоеше самичък в коридора и очакваше завръщането на херцог Дьо Ришельо, който пък беше отишъл при краля. Сърцето му ту се вледеняваше, ту се горещеше от нетърпение. Най-сетне маршалът се завърна и сложи пръст върху устните си. Баронът пребледня от радост и тръгна да посрещне приятеля си, който го помъкна към кралската ложа. Застанали под нея, те чуха думи, които бяха доловени от малко хора:

– Да очаквам ли Ваше величество за вечеря? – попита госпожа Дю Бари.

А кралят ѝ отговори:

– Чувствам се уморен, графиньо, извинете ме.

В това време пристигна дофинът, който почти настъпи госпожа Дю Бари, защото като че ли не я беше забелязал.

– Сир, Ваше величество ще ни окаже ли честта да вечеря с нас в Трианон?

– Не, сине мой, не. Току-що казвах на госпожата, че се чувствам уморен... Младежите ми замаяха главата... Ще вечерям сам.

Дофинът се поклони и се оттегли. Госпожа Дю Бари направи нисък поклон, навеждайки се чак до кръста и последва примера на дофина, цялата трепереща от гняв. Тогава кралят повика Ришельо.

– Херцог – каза му той, – искам да поговоря с вас за една работа, която ви засяга. Вижте какво, ще вечерям сам, а вие ще ми правите компания.

Докато говореше, кралят гледаше към барон Дьо Таверне.

– Мисля, че познавате този благородник, херцог?

– Господин Дьо Таверне ли? Да, сир.

– Аха! Бащата на очарователната певица.

– Да, сир.

– Чуйте ме, херцог...

И Негово величество се наведе над ухото на Ришельо. Барон Дьо Таверне заби нокти в кожата си, за да не даде израз на вълнението си. Миг по-късно Ришельо мина покрай него и му прошепна:

– Последвай ме спокойно.

– Къде? – попита по същия начин Таверне.

Херцогът тръгна, а Таверне го следваше на двадесет стъпки разстояние. Така двамата стигнаха до апартаментите на краля. Херцогът влезе вътре, а Таверне остана в приемната.

112. Ковчежето

Господин Дьо Таверне не чака дълго. Ришельо излезе скоро. Той се беше осведомил от камериера на Негово величество какво бе оставил за него кралят върху тоалетката си и сега носеше някакъв завит в коприна предмет, който остана тайна за барона. Маршалът сложи край на безпокойството му и го отведе към галерията.

– Бароне – каза той, като останаха сами, – струва ми се, че понякога се съмняваш в твоя късмет и в щастието на децата ти, нали?

– О, да.

– Е, добре, но неоснователно! Късметът ти работи, а щастието на децата ти се гради с такава бързина, че ще ти се завие свят. Ами ето, Филип вече е капитан. Той си има военна част, чиято издръжка се плаща от краля. После, ето че госпожица Дьо Таверне може би ще стане маркиза.

– Хайде де! Дъщеря ми маркиза! – извика Таверне.

– Чуй ме, Таверне. Кралят има много изискан вкус, а когато види, че у някоя жена наред с красота, грация и добродетел има и талант, остава очарован...

– Херцог – каза надутото Таверне, което в очите на маршала изглеждаше повече от смешно, – какво имаш предвид, като казваш това?

Ришельо не обичаше фасоните. Затова отговори твърде сухо на приятеля си:

– Скъпи мой, ти си възпитал дъщеря си като истински дивак.

– Скъпи мой, дъщеря ми се е възпитавала сама. Разбираш, нали че не ми беше до това... Стигаше ми само, че живея в оная дупка, имението ми е Таверне. Тя сама е изградила в себе си добродетелта. Тя е невинна като гълъбица.

Ришельо се намръщи.

– Е, добре... В такъв случай бедното дете трябва само да си намери съпруг, тъй като, щом притежава такъв недостатък, възможностите ѝ да се уреди ще бъдат твърде ограничени.

Таверне го погледна с безпокойство.

– За нейно щастие – продължи маршалът – кралят до такава степен се е заплеснал в госпожа Дю Бари, че никога няма да погледне сериозно на друга жена.

Безпокойството на Таверне прерасна в тревога.

– С други думи, ти и дъщеря ти можете да бъдете спокойни – продължи Ришелю. – Ще предам на Негово величество забележките и той няма да си помръдне пръста...

– Но защо, за Бога! – провикна се пребледнелият Таверне и разтърси ръката на приятеля си.

– Ами да даде един малък подарък на госпожица Андре, скъпи ми бароне! Виж, ето това...

И Ришелю разви коприната и показа на Таверне едно ковчеже.

– Ковчеже? С накити ли?

– Ами, дреболия... Огърлица за няколко хиляди ливри, която Негово величество, поласкан, че чу да пеят любимата му песен, пожела да подари на певицата... Това си е напълно в реда на нещата. Но щом дъщеря ти е плашлива, да не говорим повече!

– Чакай, херцог. Изслушай ме. Всъщност детето не е чак толкова неразумно...

– А, сега вече говориш вместо нея, така ли? – заяви Ришелю.

– Аз знам много добре какво ще каже тя!

– Да бъдем справедливи. Представи си, че имаш дъщеря.

– Дявол да го вземе! Но аз имам дъщеря! А ако някой ми кажеше, че е прекалено добродетелна, да му мисли!

– Всъщност ти предпочиташ да е по-различна, нали?

– Не се меся в живота на децата, след като станат на осем години.

– Добре, но поне ме изслушай. Да предположим, че кралят ми даде една огърлица и ме натовари да я поднеса на дъщеря ти. Ами ако тя възнегодува?

– О – приплака отчаяният барон – вече не знам какво да мисля! Не разбирам нищо, защото ти ми говориш със загадки. Защо ти дават ковчето, ако не за да го предадеш? А защо ще те натоварват с подобна задача, ако не за да я изпълниш?

Ришелю нададе такъв вик, сякаш беше видял паяк.

– Пфу! Пфу! Ама че дивак! Ама че несъобразително животно!

– Наистина вече не знам...

– Ама ти наистина не знаеш нищо. Мили мой, щом един крал прави подарък на някоя жена и натоварва с тази задача господин Ришелю, това означава, че подаръкът е благороден жест и че поръчката трябва да се

изпълни по всички правила... Аз не поднасям подаръци, скъпи мой, това влиза в задълженията на Лъобел? Познаваш ли Лъобел?

– А кого тогава ще натовариш да ѝ поднесе подаръка?

– О, приятелю – каза Ришелю и потупа барона по рамото, като се усмихна дяволито, – когато имам насреща си добродетелна жена като госпожица Дьо Таверне, аз ставам най-моралният човек на света. Щом се доближавам до гълъбица, както я нарече ти, аз няма да се държа като хищник. Щом съм пратеник при госпожица, аз ще се обърна към бащата... И така, барон Дьо Таверне, предавам ти ковчежето, за да го поднесеш на дъщеря си! Съгласен ли си сега?

Маршалът подаде ковчежето на Таверне.

– О! – извика очарован баронът. – Веднага трябваше да ми кажеш, че кралят е натоварил мене да връча подаръка! О, така всичко е по правилата...

– Значи ти подозираш Негово величество в лоши намерения, така ли? – продума Ришелю сериозно.

– Опазил ме Бог! Но какво би помислила дъщеря ми...

Ришелю вдигна рамене. Таверне бързо протегна ръка.

– Благодарение на твоята тактичност – каза той – дъщеря ми ще може да приеме този подарък.

– А подаръкът ще стане извор на богатството, за което ти споменах в началото на нашия досаден спор за добродетелта.

113.

Вечерята при Луи XV

Маршалът откри Негово величество в малкия салон, където го бяха последвали няколко придворни. Той освободи всички, като ги уведоми, че или изобщо няма да вечеря, или пък ще вечеря сам. Тогава посетителите се отправиха към празника, който господин дофинът уреждаше след репетицията, тъй като се страхуваха да не обидят младия принц. Те се възползваха от това, че няма да присъстват на кралската трапеза, за да се устремят като гладни гълъби към масата на престолонаследника, и дори бяха готови да му кажат, че заради него са напуснали салона на Негово величество.

Но Луи XV, когото придворните бяха напуснали с такава трескава бързина, изобщо не мислеше за тях.

Тази вечер цялото внимание на краля бе насочено към една карета,

която стоеше пред сградата на служителите в Трианон.

Каретата беше на госпожа Дю Бари и беше ярко осветена от факли. До кочияша седеше Замор.

Най-после госпожа Дю Бари, която несъмнено се бе позабавила из коридорите с надежда да получи бележчица от краля, се появи подръка с херцог Д'Егийон. По бързите ѝ стъпки можеше да се отгатне, ако не гневът ѝ, поне разочарованието ѝ. Нужна ѝ беше много твърдост, за да не изгуби самообладание.

След нея вървеше Жан в мрачно настроение, като несъзнателно мачкаше шапката си. Жан беше забелязал, че сестра му е пребледняла и силно уплашена, от което бе заключил, че са изправени пред голяма опасност.

– Охо! – каза си кралят. – Но тя дори не дойде да ме види, нито дойде да поговори с мене. Сигурно е бясна!

Ришелю току-що се беше вмъкнал в стаята със смелостта на човек, когото очакват. Той чу последните думи на краля.

– Бясна ли, сир? И защо? Защото Ваше величество е решил да се позабавлява за миг! О, това не е хубаво от страна на графинята!

– О, напротив, херцог – каза Луи XV, – уморен съм и искам да си почина.

– О, Ваше величество е напълно прав! – каза херцогът.

– А и графинята ще се поразсее! Нима аз съм забавен компаньон? Напразно ми е повтаряла, че съм забавен, но аз не ѝ вярвам.

– Сир, но графинята съзнава напълно, че не би могла да има по-добър събеседник от вас, и това я вбесява!

– Наистина, херцог, не разбирам как постигате това да водите жените за носа. Сякаш сте още на двадесет години... На тази възраст избира мъжът, докато на моята възраст, ех, херцог...

– Какво, сир?

– Ами, жената си прави сметката.

Маршалът избухна в смях.

– Хайде, хайде, сир, ако Ваше величество смята, че графинята се забавлява, не трябва да се тревожим за нея.

– Не казвам, че се забавлява, херцог. Исках да кажа, че ще започне да си търси развлечения.

– А! Не бих се осмелил да твърдя пред Ваше величество, че не се е случвало...

Силно развълнуван, кралят скочи на крака.

– А имате ли ваш човек? – продължи той.

– Рафте.

– Добре!

– Какво искате да направи той, сир?

– Ами ще трябва да се увери, херцог, че госпожа Дю Бари наистина се е прибрала в Люсиен.

– Но къде смята Ваше величество, че е отишла?

– Откъде да знам? Ревността я подлудява, херцог.

Всъщност херцогът не допускаше подобно нещо. Трябва дори да признаем, че беше твърде близо до истината и разбираше, че кралят не се интересуваше толкова дали госпожа Дю Бари се е прибрала в Люсиен, а по-скоро иска да е сигурен, че няма да се завърне в Трианон.

– Значи – попита той на висок глас – да изпратя Рафте на разузнаване?

– Да. Предупредихте ли въпросното лице?

– Да. То чака в приемната на Ваше величество.

– И какво каза?

– О, благодари сърдечно.

– А дъщерята?

– Още не е говорено с нея.

– Херцог, госпожа Дю Бари е ревнива и може да се върне.

Херцогът се поклони.

– Тя ненавижда и господин Дьо Таверне.

– Ако Ваше величество изчисли добре, сигурен съм, че ще спомене веднага и трето лице, което графинята мрази повече от мене и от барона.

– Кое е това лице?

– Госпожица Андре.

– Така е, но това не значи, херцог, че не трябва да бъдем много внимателни да не би госпожа Дю Бари да вдигне скандал тази вечер.

– Но, напротив, тази мярка се налага.

– О, ето церемониалмайстора! Тихо! Заповядайте на Рафте каквото смятате за нужно и се върнете в трапезарията ми с този, с когото трябва.

Луи XV стана и мина в трапезарията, а през това време Ришельо излезе от противоположната врата. Пет минути по-късно той се присъедини към краля, като водеше със себе си и барона.

Кралят любезно поздрави барон Дьо Таверне.

Седнаха на масата и започнаха да вечерят.

Луи XV беше лош крал, но очарователен човек. А когато пожелаеше, ставаше най-забавният събеседник. В края на краищата Негово

величество имаше сериозен житейски опит, особено в удоволствията. Той яде с апетит и заповяда да наляят вино на сътрапезниците. После подхвана разговор за музиката, а Ришелю веднага пое темата.

– Сир – каза той, – нашият балетмайстор твърди, че музиката внася разбирателство между мъжете. Ако Ваше величество споделя това мнение, смятате ли, че същото се отнася и за жените?

– О! Да не говорим за жени, херцог. Те винаги са предизвиквали противоположен на музиката ефект – от Троянската война та до наши дни. А вие пък имате да уреждате толкова сметки с тях, че направо не разбирам как имате сили да водите подобен разговор. На всичко отгоре сте избрали за свой враг жена, при това – уви, далеч не най-безопасната.

– Графинята ли, сир? Нима вината е моя?

– Разбира се, че е ваша.

– Е, добре, сир – каза Ришелю, като се възползва от свободата, която необичайното веселие на височайшия домакин даваше на гостите, – ще ви призная, че този път слуховете и вестниците не са съобщили нещо, което да е по-малко абсурдно от обикновено.

– Какво? – провикна се Луи XV. – Нима наистина сте отказали някое министерство?

– Сир – промълви Ришелю, – моля ви, нека не се занимаваме с последниците, а с причината. Дали съм, или не съм отказал министерски пост, това е държавна тайна. Важното е в случая каква е била причината да откаже поста, ако ми е бил предложен, разбира се.

– О, о! Херцог! Тази причина обаче, струва ми се, не е държавна тайна – каза кралят, като се превиваше от смях.

– Не, сир, не е, особено пък за Ваше величество, който както за мен, така и за моя приятел Таверне олицетворява (нека небето ми прости) най-забавния домакин на земята... Аз нямам тайни от моя крал!

– И така – прекъсна го кралят. – Истината, херцог!

– Сир – започна Ришелю, – във вашето кралство има две могъщи сили, на които един министър би трябвало да се подчинява. Първата сила това е вашата собствена воля, сир, а втората – волята на най-близките ви приятели, които сте благоволили да си изберете. Първата сила е неоспорима и всички трябва да ѝ се подчиняват. Втората е още по-святая, тъй като призовава всеки, който ви служи, да вложи и сърце... Тази втора сила е свързана с вашето доверие. А един министър трябва да обича фаворита или фаворитката на своя крал, за да им служи.

Кралят избухна в смях.

– Каква мъдрост, херцог! – възкликна той.

– О, сир! – въздъхна Ришельо. – Зная добре, че като чуят подобно нещо, философите ще се надигнат, но не вярвам техните викове да имат особено значение за вас, а и за мен. Най-важното е, сир, двете главни сили в кралството да са доволни. Има една сила, на която аз няма да се подчиня – силата на госпожа Дю Бари.

Луи XV се умълча.

– Хрумна ми нещо! – продължи Ришельо. – Онзи ден се поогледах около себе си в двореца и видях толкова красиви млади момичета с благороден произход! Ако бях крал на Франция, щях да се затрудня твърде много в избора си.

Луи XV се обърна към Таверне. Баронът разбираше, че ще стане обект на внимание, и сърцето му заби радостно.

– И вие ли смятате така, бароне? – попита кралят.

– Сир – отвърна Таверне с ликуващо сърце, – струва ми се, че преди малко херцогът каза чудесни неща на Ваше величество.

– Значи споделяте мнението му?

– Бих се съгласил с маршала, разбира се, ако се осмелявах да мисля, че това е мнението и на Ваше величество.

За миг настъпи тишина и кралят хвърли благосклонен поглед към барона.

– Господа, няма никакво съмнение, че щях да последвам съвета ви, ако бях на тридесет години. Щеше да ми е лесно. Но сега смятам, че съм твърде стар, за да проявявам лековерност.

– А, не, сир! Аз непрестанно си казвам, че Ваше величество е най-красивият благородник в кралството...

Това беше ловко ласкателство. Луи XV често се възхищаваше от начина, по който маршалът, човек, отдал младостта си в служба на короната, носеше годините си. С този пример пред очите му Негово величество можеше да се надява, че ще доживее до същата възраст.

– Така да бъде... Но не вярвам, херцог, да си въобразявате, че ви обичат заради самия вас.

– О, сир, ако мислех така, щях начаса да се скарам с две жени, които тази сутрин ме уверяваха в противното...

– Е, добре, ще видим, нали господин Дьо Таверне? – заяви Луи XV. – А е вярно, че младостта подмладява...

– Да, сир, а благородната кръв влива здравословна струя. Освен това от промяната един така богат ум като вашия само ще спечели.

– Все пак длъжен съм да си припомня, че като е остарял, моят дядо не е преследвал жените така дръзко, както в младостта си.

– Хайде, хайде, сир. Ваше величество познава моето дълбоко уважение към покойния крал. Та той ме е прасал два пъти в Бастилията... но това няма да ми попречи да кажа, че има съществена разлика между зрялата възраст на Луи XIV и на Луи XV. Няма място за никакво сравнение. Защо Ваше величество, като най-почитаният син на църквата, не стане аскет дотам, че да забрави човешките слабости?

– Не, Бога ми! Мога да го призная, понеже тук не са нито моят лекар, нито моят изповедник.

– Хубаво, сир! А покойният крал учудваше често с прекаленото си религиозно усърдие и с безкрайните изтезания на плътта си госпожа Дьо Ментьонон, която при това беше по-възрастна от него... Повтарям, сир, между Ваше величество и Негово величество покойния крал Луи XIV не може да се прави сравнение.

Тази вечер кралят беше в прекрасно разположение на духа, а думите на Ришелю му приличаха на капки вода от животворен извор. Маршалът издебна ловко подходящия момент и побутна коляното на барон Дьо Таверне.

– Сир – започна баронът, – ще ми позволи ли Ваше величество да му благодаря за прекрасния подарък за дъщеря ми?

– О, съвсем излишно е да ми благодарите, бароне – каза кралят. – Аз харесвам госпожица Дьо Таверне заради нейното почтено и благородно държание. Бих искал на дъщерите ми тепърва да предстоеше изборът на придворни дами... Наистина, госпожица Андре, нали така й беше името...

– Да, сир – отвърна Таверне, който беше очарован, че кралят знае името на дъщеря му.

– Но докато очакваме подходящото място, смятайте, че съм обещал, бароне, това момиче ще се ползва от цялото ми покровителство, нали? Е, добре! Ще се заема с брака й.

Таверне се поклони ниско.

– Да, разбира се, сир, още повече, че вашата любимка се ужасява от брака.

– Нима! – каза Луи XV като потърка радостно ръце и погледна към Ришелю. – Хубаво! Но ако сте затруднен, разчитайте на мен, господин Дьо Таверне.

Като каза това, Луи XV стана. После се обърна към херцога:

– Маршале... попита той, – доволна ли е малката?

– От какво, сир?

– От огърлицата.

– Нека Ваше величество ми прости, че говоря толкова тихо, но бащата слуша, а не трябва да чуе това, което ще ви кажа.

– Кажете.

– Сир, малката се ужасява от брака, това е истина, но има нещо, което също е вярно, сигурен съм – тя не изпитва ужас от Ваше величество.

Маршалът изрече тези думи с фамилиарност, която се хареса на краля с откровеността си, а после, ситнейки, настигна Таверне, който от уважение се беше оттеглил чак до входа на галерията.

Двамата тръгнаха през градините.

Вечерта беше прелестна. Клекнал зад стена от люлякови храсти и калина, Жилбер наблюдаваше играта на сенките зад полупрозрачните завеси. Дори небето да се сгромолясваше върху земята в този миг, то нямаше да отвлече вниманието на младежа, съзерцаващ с очаровани очи танците.

В това време обаче Ришельо и Таверне докоснаха пътьом храста, в който се беше прикрила тази нощна птица. Звукът на гласовете им и няколкото разменени помежду им думи накараха Жилбер да вдигне глава. А онова, което чу, беше твърде важно за младежа. Маршалът се беше облегал на ръката на приятеля си. Внезапно той се наведе към ухото му и прошепна:

– Като добре премислих и претеглих всичко, бароне, реших, че колкото и да ми е трудно, трябва да ти призная следното – налага се да изпратиш много бързо дъщеря си в манастир.

– Но защо? – учуди се баронът.

– Защото бих се обзаложил, че кралят е влюбен в госпожица Дьо Таверне – отговори маршалът.

При тези думи Жилбер пребледня и доби цвета на калините, които падаха върху раменете му и прикриваха челото му.

114.

Предчувствията

На другия ден, точно когато големият часовник в Трианон удари обед, Андре, която все още не беше напуснала стаята си, дочу гласа на Никол:

– Госпожице, госпожице, идва господин Филип!

Викът идваше от подножието на стълбата.

Андре се изненада, но и се зарадва много.

– Какво има, Филип? – попита тя веднага, с оня инстинкт, с който любящите сърца усещат нещата само от един поглед.

– Сестричке – отвърна Филип, – тази сутрин получих заповед да се присъединя към моята част. Заминавам.

– О! – въздъхна Андре, като вложи в тази въздишка всичката си смелост и голяма част от силите си.

Заминаването беше нещо напълно естествено, тя дори трябваше да го очаква, но независимо от това, като научи за него, се почувства толкова смазана, че трябваше да се облегне на ръката на брат си.

– Боже мой! – учуди се Филип. – Нима до такава степен заминаването ми ви натъжава? О, Андре! В живота на войника, както знаете, то е нещо обикновено.

– А къде отивате, братко?

– Гарнизонът ни е в Реймс. Както виждате, не предприемам далечно пътуване. Наистина по всяка вероятност оттам гарнизонът ще се премести в Страсбург. Заповедта е да тръгна начаса.

– Значи сте дошли да се сбогувате?

– Да, сестричке. Но нима имате да ми съобщите нещо по-специално, Андре? – попита Филип разтревожен да не би в тази прекомерна тъга да се крие още нещо освен заминаването му.

Андре разбра, че последните думи се отнасяха и до Никол. Камериерката наблюдаваше сцената с известна изненада, причинена от голямата мъка на господарката ѝ. Всъщност заминаването на Филип не беше нещастие, за което заслужаваше да се проляят сълзи.

Андре осъзна изведнъж и тревогата на Филип, и изненадата на Никол. Затова взе едно наметало, загърна се и като поведе брат си към стълбата, му каза:

– Елате. Ще ви изпратя до решетъчната ограда на парка, Филип. Ще минем по сенчестата алея. Наистина, братко, имам да ви казвам твърде много неща.

Тези думи бяха знак за Никол. Камериерката веднага се отдръпна до стената и се върна в стаята на господарката си. В това време Андре и Филип се спуснаха по стълбата, която минава покрай църквичката и води и днес към парка на Трианон. Внезапно сърцето ѝ преля от болка, лицето ѝ стана мъртвешки бледо, очите ѝ се замъглиха от сълзи, а от уста ѝ излезе сподавено ридание.

– Сестричке! – извика Филип. – Какво ви е? В името на небето, отговорете ми!

– Приятелю, единствен мой приятелю – проплака Андре. – Вие ме

оставяте сама тук, където съм едва от вчера, а ме питате защо плача. Загубих майка си при раждането ми, а колкото и да е ужасно да го призна, никога не съм имала баща. Единствено на вас съм поверявала дребните си сърдечни мъки и малките си тайни. Кой ми се е усмихвал? Кой ме е погалил? Кой ме е люлял, докато бях дете? Вие. Откакто съм се появила на този свят, не съм обичала никого освен вас, а и никой освен вас не ме е обичал! О, Филип!

– Но, скъпа Андре – каза Филип, – днес вие имате по-могъщ покровител от мене.

– Не зная.

– Това е неблагодарност към Бога, сестричке.

– О, не! Слава Богу. Аз не изпитвам неблагодарност към Всевишния! Благодаря му в молитвите си сутрин и вечер. Но имам чувството, че вместо да приеме моята благодарност, той ми прошепва „пази се, момиче, пази се!“ всеки път, щом коленича пред него.

– Но от какво би трябвало да се пазиш? Отговори ми. Да кажем, че наистина те заплашва нещастие. Имаш ли предчувствие какво точно ще бъде то?

– Не, Филип. Единственото, в което съм сигурна, е, че животът ми се държи на косъм. Мисля, че за мен няма да има и искрица надежда от мига, когато ви изгубя от очи. С една дума, струва ми се, че, докато съм спяла, са ме бутнали към някаква бездна по такава стръмнина, че дори, събуждайки се, още виждам пропастта и като че ли пак нещо ме тегли към нея. А след като и вие няма да сте тук, за да ме задържите, аз ще изчезна в нея и ще се убия.

– Скъпа сестричке, добра ми Андре – каза Филип, който въпреки волята си беше развълнуван от чувството на ужас у Андре, – вие ме обсипвате с прекалено голяма нежност и аз ви благодаря. Аз няма да съм толкова далеч, че да не мога да ви се притека на помощ, ако се наложи. Но знайте, че извън вашите въображаеми страхове не ви заплашва нищо друго.

Въпреки утешителните думи Андре му отговори с ридания и сълзи.

– Скъпа сестричке – провикна се Филип при вида на тази неразбираема за него мъка, – вие не сте ми казали всичко, вие криете нещо от мен. О, в името на небето, говорете, говорете!

После той я взе в ръцете си и я притисна до сърцето си, като се мъчеше да прочете нещо в очите ѝ.

– Аз ли? – попита тя. – О, не, Филип. Кълна ви се!

– Добре, но в такъв случай бъдете смела, Андре, и не ме

натъжавайте повече.

– Прав сте – отговори Андре, – аз съм обезумяла. Вижте какво, никога не съм била силна духом, а вие знаете това най-добре от всички, Филип. Винаги се боя от нещо, мечтая, въздишам. Нямам право да правя съпричастен многообичния си брат с въображаемите си страхове, щом той ме успокоява и ми доказва, че нямам основание да се безпокоя... Прав сте, Филип! Вярно е, напълно вярно е, че тук всичко е прекрасно! Простете ми, Филип, ето вижте, аз изтрих очите си и вече не плача. Ето, усмихвам се, аз също ще ви кажа не сбогом, а довиждане.

След тези думи младото момиче целуна нежно брат си и скри от него една последна сълза, която все още блестеше в очите ѝ.

– Обичам ви, Андре. Бъдете смела. Заминавам, но пощата ще ви носи всяка седмица по едно писмо от мене. Умолявам ви, пишете ми и вие всяка седмица.

– О, да, Филип. Това ще бъде едничкото ми щастие. Предупредихте ли баща ни?

– Скъпа сестричке, та самият барон ми донесе заповедта от министъра. Господин Дьо Таверне не е като вас, Андре. Както изглежда, той лесно ще се лиши от мен – изглеждаше щастлив, че заминавам, и всъщност беше напълно прав. Тук няма да имам възможности да напредна, а там може би ще се появят такива.

– Така ли мислите, Филип? Та той изобщо не идва и при мен.

– Сестричке, той ми поръча да ви предам, че след моето отпътуване днес ще дойде в Трианон. Повярвайте ми! Той ви обича, но по свой начин. Скъпа Андре, струва ми се, че часовникът удари. Колко е часът? Кажете ми, ако обичате.

– Един без петнадесет.

– Е, сестричке, ето причината за моето притеснение – още преди час трябваше да съм на път. А и ние вече стигнахме до оградата, където държат коня ми. И така...

Лицето на Андре стана неподвижно и тя хвана ръката на брат си.

– И така – каза тя сдържано, за да не издаде вълнението си, – довиждане, братко.

Филип я целуна за последен път.

– Довиждане – каза той. – Помнете обещанието си.

– Какво обещание?

– Да ми пишете веднъж седмично.

– О, искате ли?

Младото момиче произнесе тези думи с невероятно усилие.

Бедното дете сякаш вече нямаше глас, за да говори. Филип ѝ махна с ръка и се отдалечи. А щом не го виждаше вече, Андре се обърна и побягна като ранена сърна чак под сенките на дърветата. Там видя една пейка и със сетни сили падна върху нея. Сърцето ѝ беше спряло, силите я бяха напуснали, очите ѝ не виждаха нищо. От гърдите ѝ се открили продължително, сърцераздирателно ридание.

– О! Боже мой! Боже мой! Защо ме изоставяте сам-самичка на света?

Андре скри лице в ръцете си, а през белите ѝ пръсти потекоха едри сълзи, които тя дори не се постара да задържи. В този миг зад живия плет се чу лек шум. На Андре ѝ се стори, че дочува въздишка. Тя уплашено се обърна и пред нея се показа едно печално лице.

Това беше Жилбер.

115.

Романът на Жилбер

В присъствието на мъж, при това чужд човек, Андре веднага избърса очите си, сякаш изпитваше срам, че беше плакала.

– А! Пак ли сте вие, господин Жилбер? – попита Андре с небрежност, каквато винаги изпользваше, щом двамата се срещаха случайно.

Жилбер не отговори. Той беше премного развълнуван. Болката, накарала тялото на Андре да потрепери, го беше разтърсила из основи.

– Какво ви е, господин Жилбер? – попита тя. – Защо ме гледате с горящ от болка поглед? Моля, отговорете ми.

– Нима искате да знаете? – произнесе печално Жилбер, който чувстваше, че зад привидния и интерес се крие ирония.

– Да.

– Е, добре! Виждам, че страдате, а това ме разстройва, госпожице.

– Но аз не страдам! Заблуждавате се, господине! – заяви Андре, като още веднъж избърса лицето си с кърпичката.

Жилбер усети надигаща се в душата ѝ буря и реши да я предотврати със смирение.

– Никога не съм бил в състояние да гледам как плаче някоя жена! – изрече Жилбер с тон, който никак не се понарави на Андре.

– Значи в очите на господин Жилбер аз съм жена?! – каза високомерно младото момиче. – Аз не прося ничие състрадание, а най-малко от всичко на света състраданието на господин Жилбер!

– Госпожице – промълви с наведена глава Жилбер, – правите грешка, че се отнасяте толкова грубо с мен. Видях, че сте тъжна, и се разтревожих. Чух ви как се оплаквахте, че Филип е заминал, а вие сте сам-самичка на света. Не, това не е така, госпожице! Аз съм тук. Никога ничие сърце не е туптяло така предано за вас. Повтарям – никога госпожица Дьо Таверне няма да бъде сама в света, докато главата ми може да разсъждава, сърцето ми да бие, а ръката ми да се движи!

Докато изричаше тези думи, Жилбер беше наистина красив. От лицето му лъхаше благородство, сила и преданост, а от думите му – искреност и простота, продиктувани от почитта му към Андре.

Андре поиска да стане на крака, за да бъде груба не само в думите, но и в движенията си, но някаква нервна тръпка я задържа на пейката. Освен това, ако се изправеше, отдалече щяха да я видят да разговаря с Жилбер. Затова остана седнала, но веднъж завинаги реши да стъпче досадното нищожество.

– Нима вече не съм ви казвала, господин Жилбер – сви устни тя, – че никак не ви харесвам? Нима не съм ви обяснила, че вашият глас ме дразни, а философското ви поведение ме отвращава? Защо, след като знаете всичко това, упорствате и желаете да разговаряте с мен?

– Госпожице – поде Жилбер, като пребледня страшно, но се владееше, – една почтена жена не се дразни, когато ѝ засвидетелстват внимание. А един честен мъж е равен на останалите. Съжалявам, че се отнасяте към мен с такова ожесточено презрение. Може би повече от много други хора аз заслужавам симпатия, която за съжаление не изпитвате към мен.

Като чу два пъти думата „симпатия“, Андре разтвори широко очи и ги прикова дръзко върху Жилбер.

– Симпатия ли?! – попита тя. – Да изпитвам симпатия към вас? Господин Жилбер, аз наистина съм се излъгала в преценката си за вас. Мислех, че сте нахален, а вие сте просто луд!

– Не съм нито нахален, нито луд – заяви Жилбер с привидно спокойствие. (Това спокойствие сигурно е струвало много на младежа и най-вече на болезнената му гордост, която ние добре познаваме.) – Не, госпожице. Грешите! Природата ме е създала равен вам, а случайността пък ви направи моя длъжница.

– Охо! Значи пак случайността! Така ли? – запита Андре иронично.

– Може би дори providението. Никога не съм ви споменавал за това, но вашите обиди ме карат да ви припомня нещо.

– Аз?! Ваша длъжница?! Длъжница ли казахте?

– На ваше място бих изпитвал неудобство от неблагодарността си, госпожице! А Бог, който ви е дарил с такава красота, ви е дал и също толкова недостатъци.

Този път Андре стана от пейката.

– Вижте какво... Простете ми! – замоли се Жилбер. – Понякога ме предизвиквате твърде жестоко и тогава аз съвсем забравям за чувството, което ми вдъхвате.

Андре започна да се смее шумно, за да предизвика гнева на Жилбер. За нейна изненада той не пламна от яд, а скръсти ръце на гърдите си, запази враждебното изражение на лицето си, впери пламтящия си поглед в нея и търпеливо зачака да премине този обиден смях. После каза студено:

– Ще благоволите ли да ми отговорите на един въпрос, госпожице? Уважавате ли баща си?

– Струва ми се, че ме разпитвате, господин Жилбер! – възкликна младото момиче с подчертано високомерие.

– Да, вие уважавате баща си – продължи Жилбер. – Причината не се крие в това, че той притежава някакви добродетели. Съвсем не! Почитате го просто, защото ви е дал живот. Но за нещастие тази заслуга не е достатъчна, за да бъде уважаван един баща, и вие знаете много добре, че е така, госпожице! Нещо повече! Заради единственото му добро дело вие сте дори принудена да го обичате. Е, добре, госпожице – намръщи се Жилбер и на свой ред даде израз на презрението си, в което имаше и състрадание, – налага се да ви попитам нещо по принцип. Защо ме оскърявате, защо ме отблъсквате? И защо мразите човека, който не ви е създал, но е спасил живота ви?

– Вие сте спасил живота ми? – провикна се Андре.

– Това се случи в оня ден, госпожице, когато сто хиляди души се мачкаха едни други, стремейки се да избегнат побеснелите коне и сабите, които косяха тълпата.

– А! На 31 май ли?

– Да, госпожице.

Андре се овладя и се усмихна иронично.

– И през този ден, господин Жилбер, вие сте пожертвали вашия собствен живот, за да спасите моя?

– Вече имах честта да ви го кажа.

– Значи вие сте барон Дьо Балзамо? Простете ми, не знаех.

– Не, аз не съм барон Дьо Балзамо – промълви Жилбер с пламтящи очи и треперещи устни. – Аз съм бедното дете на народа Жилбер, който

има глупостта, нещастieto и лудостта да ви обича – диво, свирепо, безразсъдно. И защото ви обичаше, ви последва в тълпата, която ви раздели за миг, но ви откри отново по ужасения вик, който нададохте, когато се олюляхте. Жилбер падна близо до вас и ви обгърна с ръце, а в това време двадесет хиляди други ръце тежаха върху неговите и можеха да го смажат... В този миг търкалящата се жива маса от палачи и жертви ме покри като огромна морска вълна и ме погребва. А вие като ангела на възкресението се издигахте високо към небето над бездната, където аз загивах.

В този разказ Жилбер се разкри целият – див, наивен и величествен както в решимостта, така и в любовта си. Въпреки презрението си към него Андре го изгледа с учудване. За миг той си помисли, че неговият разказ беше толкова неударжим, както истината и любовта. Но бедният клет Жилбер, който разчиташе да му повярват, не знаеше какво нещо е омразата. А Андре ненавиждаше младежа. Тя дори не се вслуша в нито едно от победоносните му доказателства, защото дълбоко презираше този влюбен в нея мъж.

– А отсега нататък, госпожице, не ме мразете толкова! Ако го направите, това ще бъде проява не само на несправедливост, но и на непризнателност. Всъщност аз вече ви казах мнението си, сега само ви го повтарям.

Андре гордо вдигна глава. После каза с възможно най-безразличния и жесток глас:

– Господин Жилбер, колко време бяхте ученик на господин Русо?

– Около три месеца, госпожице. Не броя дните, в които бях болен вследствие нараняването ми на 31 май – отвърна наивно и простодушно Жилбер.

– Не ме разбрахте – каза рязко Андре. – Не ви питам дали сте бил болен или не... О, може би това увенчава красиво разказа ви, но... за мен няма никакво значение. Исках само да ви кажа следното – макар че сте останали само три месеца у прочутия писател, сте използвали ползотворно времето си. И ученикът изведнъж съчинява романи, почти достойни за таланта на учителя си!

Внезапно, като чу последните думи, добродушието на Жилбер се изпари от унищожителната ѝ ирония.

– Нима вие смятате онова, което ви разказах, за роман?!

– Да, господине! Ще повтора – това е роман! Много съм ви признателна, че поне не ме накарахте да го прочета. А съжалявам извънредно, че не мога да го платя. И да се бях опитала, нямаше да успея, тъй като

той е безценен.

Андре отблъсна Жилбер, за да мине.

Всъщност в началото на алеята се беше показала Никол. Тя правеше отдалеч знаци на господарката си, за да не прекъсне разговора ѝ, защото не виждаше кой е събеседникът ѝ. Тя не позна Жилбер, скрит под сянката на дърветата.

Като дойде по-близо обаче, тя видя младежа, позна го и се стъписа от изненада. Тогава съжали и се укори, че не е направила завой, за да може да чуе какво казваше Жилбер на госпожица Дьо Таверне.

Андре се обърна към Никол с по-мек и по-нежен глас, за да подчертае още по-ясно пред Жилбер високомерието, с което бе му говорила.

– Какво има, дете мое? – попита тя.

– Търсят ви барон Дьо Таверне и херцог Дьо Ришельо – отговори Никол.

– Добре, да тръгваме.

Андре забърза и се отдалечи. Никол я последва, но преди това хвърли подигравателен поглед към Жилбер. Той беше блед като самата смърт, разтреперан до лудост, разгневен до ярост.

– О, ти, безсърдечно създание! О, бездушна тяло! Аз спасих живота ти, посветих ти цялата си любов, потиснах всяко чувство, което можеше да засегне твоята чистота, защото за мен в моето безумие ти беше чиста като Светата Дева на небето... Сега аз те опознах отблизо и ти си вече само жена! Е, добре, аз пък съм мъж! О, някой ден аз ще си отмъстя, Андре дьо Таверне! Държах те два пъти в ръцете си и два пъти опазих чистотата ти! Пази се от третия път, Андре дьо Таверне!

И Жилбер се отдалечи. Той тичаше през храстите като ранен млад вълк, който от време на време показва острите си зъби и кръвясалите си очи.

116.

Бащата и дъщерята

Андре наистина видя, че в края на алеята, пред входа на постройката маршалът и баща ѝ се разхождаха, очаквайки я. Като забелязаха Андре, двамата мъже се зарадваха още повече и споделиха един с друг възхищението от ослепителната ѝ красота, подчертана още повече от гнева ѝ и от бързите ѝ стъпки.

Андре отвърна тържествено на поклоните, а после с очарователна

грациозност ги покани да се качат в стаята ѝ.

Маршалът седна в голямо кресло, тапицирано с персийска дамаска на едри цветя, а над главата му имаше малък китайски рог, от който висяха клонки акация и клен, примесени с ирис и бенгалски рози.

Барон дьо Таверне се настани в подобно кресло, а Андре се отпусна върху съгъваемо столче и облегна лакътя си върху клавиатура, който също беше украсен с натопени в саксонска ваза бели цветя.

– Госпожице – започна маршалът, – идвам от името на Негово величество, за да ви предам всички похвали, които вашият глас и вашият талант предизвикаха у слушателите по време на вчерашната репетиция. Кралят се страхува да не би, ако ви похвали пред всички, да предизвика силна завист и ревност. Ето защо той ме натовари да ви изкажа благодарността му за изключителното удоволствие, което сте ми доставили.

Андре се изчерви силно и стана толкова красива, че маршалът така се увлече, че продължи да говори сякаш от свое име.

– Кралят – каза той, – ме увери, че все още не е срещал в двореца човек, които да съчетава като вас дарбите на ума с красотата.

– Вие забравяте нежността на сърцето – намеси се въодушевено Таверне. – Андре е най-добрата дъщеря на света.

Маршалът за миг помисли, че приятелят му ще се разплаче. Обзет от възхищение към бащинското му чувство, той възкликна:

– Сърцето ли? Уви! Единствено вие, скъпи мой, можете да прецените колко нежност има в сърцето на госпожицата! О, защо не съм на двадесет и пет години! Тогава бих могъл да сложа в краката ѝ живота си и цялото си богатство.

Андре все още не умееше да отговаря с лекота на комплиментите на придворен като маршала. Затова измърмори на Ришельо нещо, което почти не се разбра.

– Господине – каза Андре, като не вложи в отговора си нищо друго освен почитта на обикновената поданичка към своя крал, – уверете Негово величество в признателността ми. Кажете също на краля, че ме изпълва с радост и че съм съвсем недостойна за вниманието на такъв велик владетел.

Ришельо изглеждаше възхитен от този отговор, произнесен от младото момиче с решителен глас и без никакво колебание. Той взе ръката ѝ и я целуна, като поглъщаше Андре с очи.

– Ръце на кралица, крака на фея... А притежава и ум, и воля, и чистота... – произнесе той. – Ах, какво съкровище, бароне! Вие сте отгледали не дъщеря, а кралица!

После херцогът се сбогува с барон Дьо Таверне, който остана при дъщеря си със сърце, изпълнено с гордост и надежда. Но беше твърде смутен от ведрото ѝ спокойствие и впитите в него изразителни очи, по-дълбоки от най-бездънната морска бездна.

– Не спомена ли херцог Дьо Ришелъ, господине, че Негово величество ви е връчил някакво свидетелство за неговото удоволствие?

– А! Тя проявява интерес – каза си Таверне. – Направо не ми се вярва... О, толкова по-добре, толкова по-добре!

После той бавно извади ковчежето, което маршалът му беше дал предишната вечер.

– Ето – каза той.

– А! Накити... – промълви Андре.

Това беше скъпа огърлица от перли, а между перлите бяха разположени двадесет големи диаманта, които свързваха отделните ѝ нанизы. Закопчалката също беше от диаманти. Освен това в ковчежето имаше и чифт обици, както и диамантена диадема. Подаръкът възлизаше на стойност най-малко тридесет хиляди екю.

– Подаръкът е прекалено хубав... Кралят се е излъгал, сбъркал е... Та аз бих се срамувала да нося тези накити... А и ще имам ли някога тоалети, които да подхождат на блясъка на тези диаманти?

– Нима се оплаквате? – попита иронично баронът.

– Вие не ме разбирате, господине... Съжалявам, че няма да мога да ги нося, тъй като са твърде красиви.

– Кралят ви даде накитите, госпожице. А той е твърде голям благородник и ще осигури и роклите.

След кратко размишление тя затвори ковчежето и заяви:

– Няма да нося тези диаманти. Защото, татко, и вие, и брат ми имате нужда от много неща, а това разхищение ме наранява, като си помисля за нищетата, в която и двамата живеете...

Таверне стисна ръката ѝ и се усмихна.

– Не мислете повече за това, дете мое. Кралят направи за мене много повече неща, отколкото за вас. Ние се радваме на благоволенieto на краля, дъще. Няма да бъдете нито почтителна поданичка, нито признателна жена, ако се появите пред Негово величество без накитите, които той е благоволил да ви подари, скъпо мое дете.

– Тогава ще се подчиня, господине.

– Да, но това подчинение трябва да е свързано и с удоволствие от ваша страна. Нима накитите не ви харесват?

– Аз не разбирам нищо от диаманти, господине.

– Тогава трябва да ви кажа, че само перлите струват около петдесет хиляди ливри...

Андре сплете ръце.

– Господине – промълви тя, – помислете само! Не е ли странно, че кралят ми прави подобен подарък? На мен?!

– Госпожице, странно е вашето признание, че виждате неудобство там, където аз не виждам такова. Да живеят младите непорочни момичета!

– О, братко! – прошепна тя. – Защо си тъй далеч?

Не се знае дали Таверне чу тази въздишка, или я отгатна с познатата ни проникателност. Той обаче смени тона и хвана Андре за ръцете.

– Хайде, хайде, детето ми! Нима баща ти не е поне мъничко твой приятел?

Покритото с тъга лице на Андре просветна от лека, нежна усмивка.

– Нима не съм тук, за да ви дарявам обич и съвети? – продължи баронът. – Нима не се чувствате горда, че допринасяте с нещо за моето щастие и това на брат си?

– О, напротив! – възрази Андре.

Баронът погледна дъщеря си с гальовен поглед.

– Е, добре! Както преди малко ви каза господин Дьо Ришельо, вие ще бъдете кралица Дьо Таверне! Кралят ви забеляза, както и госпожа дофината – добави той бързо. – А сред тези височайши хора, в чийто интимен кръг живеете, вие ще си осигурите бъдещето, а същевременно ще ощастливите и тях... Приятелка на госпожа дофината и приятелка на краля! Каква чест и слава... Той ще ви глези като своя собствена дъщеря, а вие ще царувате над Франция с правото си на красиво, смело и предано момиче!

Андре отвори широко учудените си очи. Баронът продължи да говори, без да ѝ даде време да поразмисли.

– Вие ще прогоните само с един поглед онези безчестни жени, които позорят трона, и вашето присъствие ще пречисти двореца.

– Но – попита замаяната Андре – какво ще трябва да направя, за да стане всичко това?

– Андре – каза баронът, – често съм ви говорил, че в този свят трябва да принуждаваме хората да бъдат добродетелни. А това може да стане само като ги убедим да ценят добродетелта. А тъжната добродетел, проповядвана със сентенции и с псалми, прогонва и онези, които най-искрено искат да се доближат до нея. Прибавете към вашата нравственост и всички примамки на кокетството, ако трябва, дори и на порока!

Това няма да е трудно за умно и силно по характер момиче като вас. Станете толкова красива, че в двореца да говорят само и единствено за вас.

– Не разбирам добре последните ви думи – каза Андре.

– Оставете ме аз да ви ръководя и направлявам, а вие изпълнявайте съветите ми. Не е нужно да ги разбирате. Това е най-доброто за мъдро и великодушно момиче като вас. Всъщност налага се най-напред, дъще, да понапълня малко вашата кесия. Вземете тези сто луидора и си направете тоалет, достоен за ранга, който нашият благодетел кралят ви отрежда.

Таверне даде сто луидора на дъщеря си, целуна ръката ѝ и излезе.

Той бързо пое по алеята, откъдето беше дошъл, и не забеляза, че в края на Горичката на любовните приключения Никол слушаше внимателно един благородник, който ѝ шепнеше нещо на ухото.

117.

Какво беше необходимо на Алтотас, за да получи своя еликсир на живота

На другия ден след описания от нас разговор, към четири часа следобед, Балзамо седеше в кабинета си на улица „Сен Клод“ и беше зает с четенето на писмо, което Фриц току-що му беше донесъл. Писмото беше без подпис и затова той замислено го въртеше в ръце.

– Познавам този почерк – повтаряше си Балзамо. – Едър, на места неравен, с много правописни грешки. Писала го е трепереща ръка.

Графът прочете отново писмото:

Господин графе,

Едно лице, което поиска вашите съвети малко преди падането на последното правителство и което всъщност беше идвало при вас много преди това, ще дойде днес за нова консултация. Ще позволят ли многобройните ви занимания да отделите на това лице половин час между четири и пет часа следобед?

След като прочете за втори или трети път писмото, Балзамо отново започна да гадае кой можеше да бъде неговият автор.

– Няма смисъл да безпокоя Лоренца за такава дреболия. В края на краищата не мога ли да отгатна и сам? Почеркът е едър, което е белег на

аристократизъм, неравен и треперещ – знак за старост, пълен с правописни грешки – значи принадлежи на придворен. О, да! Открих! Ами че това е херцог Дьо Ришельо! Разбира се, че ще отдели половин час за вас, господин херцог!

Балзамо извади часовника си, за да види още колко време щеше да чака херцога. Внезапно едно звънче, разположено между корнизата на прозореца и тавана, шумно прокънтя.

– Какво има? – прошепна Балзамо и потрепери. – О, Лоренца ме вика!

По навик той се спря в предната стая и протегна ръце към мястото, където предполагаше, че е Лоренца. После с онази сила, за която нямаше препятствия, ѝ заповяда да заспи. Накрая Балзамо се приближи към почти невидим процеп в стената и надникна в стаята на Лоренца, за да се увери, че е успял да я приспи, или да вземе други предпазни мерки. Лоренца се събуди, отвори очи и зениците ѝ проблеснаха. Първо, като че ли да сложи в ред мислите си, тя приглади с ръце косата си и облиза жадните си за любов устни.

Балзамо я наблюдаваше с безпокойство. Той знаеше, че любовната ѝ кротост преминава в изблици на гняв и омраза. Но сега Лоренца беше замислена, а той не беше свикнал да я вижда такава, и се владееше напълно. Самообладанието, с което го посрещна вместо с обичайните изблици на ярост, му подсказваше, че се случва нещо по-сериозно от всичко, което беше виждал досега.

Лоренца се поизправи и вдигна кадифените си очи към Балзамо.

– Господине – поде отново Лоренца все така нежно, – моля ви да седнете, въпреки че няма да говоря дълго с вас. Но, струва ми се все пак, че ще ми е по-лесно, ако сте седнал.

– И днес както винаги, скъпа ми Лоренца, аз съм на заповедите ти – заяви Балзамо.

После той се отпусна в едно кресло до софата, върху която седеше Лоренца.

– Господине – продължи тя, като му отправи поглед, изпълнен с ангелска кротост, – повиках ви, за да ви помоля за едно нещо.

– Говорете, Лоренца, говорете! Ще го имате, дори да струва цялото ми състояние или половината от живота ми.

– Желанието ми ще струва само минута от вашето време, господине.

Радостен от спокойния тон, който вземаше разговорът им, Балзамо кроеше в богатото си въображение купища предположения за

желанията на Лоренца и мислеше предимно за онези, които би могъл да задоволи.

– Може би – прошепна той – тя ще поиска от мен прислужница или компаньонка. Е, добре! Това ще бъде огромна жертва от моя страна, защото ще разкрие тайната и приятелите ми, но ще удовлетвори молбата й, тъй като горкото дете е много нещастно в уединението си.

– Кажете, Лоренца – каза той високо и се усмихна с любов.

– Господине – каза тя, – вие знаете, че умирам от тъга.

Балзамо сведе глава и въздъхна в знак на съгласие.

– Младостта ми отминава – продължи Лоренца, – дните ми са низ от ридания, а нощите – върволица от кошмари. Аз старея в самота и мъка.

– Вие си избрахте тази самота, Лоренца. Не зависи от мен, че животът ви е толкова тъжен, щом би могъл да е достоен за завистта на една кралица.

– Така да бъде. Знаете, че аз сама ви повиках.

– Благодаря, Лоренца.

– Вие сте добър християнин. Така поне сте ми казвали, въпреки че...

– Въпреки че вие смятате душата ми за погубена... Това ли искахте да кажете? Довършвам мисълта ви, Лоренца.

– Вярвайте само на това, което казвам, и не правете предположения, моля ви.

– Продължавайте.

– И така, вместо да ме оставите да се погубвам в пристъпи на гняв и отчаяние, дайте ми, още повече че не съм ви полезна за нищо... дайте ми...

Тя замълча и погледна към Балзамо. Той обаче вече се беше овладял и тя срещна само студения му поглед под смръщените му вежди. Лоренца доби нови сили от този почти заплашителен поглед.

– Дайте ми ако не свободата, о, аз зная, че Божията или по-скоро вашата всемогъща воля ме е обрела да бъда през целия си живот ваша пленница, то поне възможност да виждам и други лица, да чувам и други гласове освен вашия. Позволете да излизам, да се движа, да се разхождам, да живея.

– Бях предвидил, че ще пожелаете това, Лоренца – каза Балзамо и взе ръката на младата жена. – Знаете, че от дълго време вашите желания са и мои.

– В такъв случай... – извика Лоренца.

– Но вие самата ме предупредихте за опасността – продължи Балзано, – а аз като безумец (а всеки мъж, който обича, става такъв) ви направих съпричастна с някои от моите тайни в науката и в политиката. Вие знаете, че Алтотас е открил философския камък и че иска да открие еликсира на живота. Това се отнася до науката. Вие знаете, че аз и моите приятели заговорничим срещу монархията. Ето това пък се отнася до политиката. Заради първата тайна ще ме изгорят като магьосник, а заради втората ще ме измъчват на колелото като обвинен в държавна измяна. А вие ми отправихте заплахи, Лоренца. Но ще бъде ли сърцето ви постоянно и нежно? Вие знаете, че това пък е моето най-страстно желание, Лоренца.

Младата жена не отговори.

– А ще ме обичате ли? – въздъхна Балзано.

– Мога да обещаю само онова, което съм в състояние да изпълня – каза Лоренца. – Нито любовта, нито омразата зависят от нас самите. Надявам се, че Бог като отплата за вашите добри постъпки ще направи така, че омразата да изчезне и да бъде заменена от любов.

– За съжаление подобно обещание не е достатъчно, Лоренца. Съвсем не ми стига, за да ви се доверя. Нужна ми е категорична свещена клетва, чието престъпване би било равно на светотатство. Клетвата ще ви обвърже и на тоя, и на оня свят. А ако ѝ измените, ще причини смъртта ви на земята и Божието проклятие на небето.

Лоренца мълчеше.

– Искате ли да дадете такава клетва?

Лоренца отпусна глава в ръцете си, а гърдите ѝ се развълнуваха от борещите се в сърцето ѝ противоречиви чувства.

– Дайте ми тази клетва, Лоренца! Изречете я такава, каквато ще ви я подсказва аз, вложете в нея тържествеността, която ще поискам, и ще бъдете свободна.

– В какво трябва да се закълна, господине?

– Ще се закълнете ли, че никога и по никакъв повод няма да издадете тайната на Алтотас?

– Да, ще се закълна.

– Ще се закълнете ли, че няма да издадете нашите политически събрания?

– Ще се закълна и в това.

– Най-важна ще бъде последната клетва. От предишните две зависи само животът ми, а от тази – щастието ми. Ще се закълнете ли, че никога няма да ме напуснете, Лоренца? Закълнете се и ще бъдете свободна.

Младата жена потрепери така, сякаш желязно острие беше проболо сърцето ѝ.

– А как ще стане клетвата? – попита тя.

– Ще отидем заедно в някоя църква, Лоренца. Ще се причестим и двамата с една и съща нафора. Над нея вие ще се закълнете, че няма да издадете нито Алтотас, нито моите приятели. Ще обещаете, че никога няма да ме оставите. След това ние ще разчупим хляба на две, всеки от нас ще вземе по половинка и ще дадем обет пред Всевишния: вие – че никога няма да ме предадете, а аз – че ще ви направя щастлива.

– Не – заяви Лоренца. – Такава клетва е светотатство.

– Тогава бъдете предпазлива, Лоренца – каза Балзамо, без да се гневи, но обзет от дълбока мъка.

Челото на Лоренца се помрачи като покрита с цветя ливада, над която е надвиснал облак.

– Значи ми отказвате? – попита тя.

– О, не, Лоренца, напротив. Вие ми отказвате.

Нервно движение показа, че младата жена потискаше нетърпението си.

– Бог, случайността или съдбата, вие ще изберете думата, Лоренца, са ни свързали един с друг, и то със здраво сплетени възли. Да не се опитваме да ги развържем, тъй като това може да направи само смъртта.

– Но аз зная всичко това – възкликна нетърпеливо Лоренца.

– Е, добре! След осем дни Лоренца, каквото и да ми струва решението ми и каквито и рискове да поемам с него, вие ще си имате компаньонка.

– Къде? – попита тя. – Тук?! Зад решетките, зад затворените метални врати?! Значи аз ще си имам другарка в затвора? О, откажете се, господине! Не такава беше молбата ми.

– Но това е всичко, което мога да ви дам, Лоренца.

Младата жена направи рязко движение, в което нетърпението ѝ прилича още по-ясно.

– Скъпа приятелко! – продължи нежно Балзамо. – Размислете! Двете ще можете по-лесно да носите тежестта на това необходимо нещастие.

– Лъжете се, господине! Досега страдах само от собствената си болка, но не и от чуждата. Разбирам, че искате да ме накарате да понеса още едно изпитание. Да... Вие ще доведете тук още една жертва, която ще гледам как линее, пребледнява и чезне от мъка като мен. Значи ще я гледам как блъска стената, както аз правя това, тази ужасна врата, която

разглеждам по сто пъти на ден, за да разбера как се отваря. А когато тази жертва изгърка като мен ноктите си в дървото и мрамора, опитвайки се напразно да я отвори, щом очите ѝ погрознеят от сълзи, и тя като мен ще умре от отчаяние. Тогава вие ще имате два трупа вместо един, но с дяволската си лицемерна доброта ще си казвате: „Ах, ето че тези две деца се забавляват! Правят си компания и са щастливи.“ О, не! Хиляди пъти не!

Лоренца яростно тропна с крак по пода. Балзано отново се опита да я успокои.

– Хайде – промълви той. – Имайте търпение! Бъдете кротка и разумна, Лоренца!

– Може би виждам зло навсякъде? – попита иронично Лоренца. – Така е! Аз съм неопитна и невежа, не познавам нито света, нито хорски-те сърца.

– Лоренца, вие се лъжете! Та аз рискувам с тази постъпка сигурността си, свободата си, живота си, но ще пренебрегна всичко на драго сърце, за да ви спестя известно отегчение и скука!

– А ще позволите ли да се оттегля в манастир! Ще дам нужния обет.

– В манастир ли?! Лоренца, скъпа, ние не можем да се разделим. Разберете! Ние сме свързани! Не искайте от мен нищо, което излиза извън пределите на тази къща.

Балзано произнесе тези думи с толкова ясен глас и с такава непоколебимост, че Лоренца не посмя да настоява.

– Значи вие не искате? – попита тя сломена.

– Не мога.

– Окончателно ли е?

– Окончателно е, Лоренца.

– Е, добре, тогава да поговорим за нещо друго – каза с усмивка Лоренца.

– О, добра ми Лоренца, усмихнете се пак, усмихнете се отново! Така ще ме накарате да изпълня всичко, което пожелаете.

– О, да, ще изпълните всичко, което поискам, ако аз на свой ред направя всичко, което ви се харесва, нали? Е, добре! Така да бъде! Ще се опитам да бъда колкото е възможно по-разумна.

– Говори, Лоренца, говори.

– Преди малко вие ме успокоявахте: „Ще дойде ден, когато ти вече няма да страдаш, Лоренца. Ще дойде ден, когато ще бъдеш свободна и щастлива!“

– О, да! Казах тези думи и, кълна се в небето, очаквам този ден със същото нетърпение като теб!

– Е, добре! Този ден може да настъпи веднага, Балзамо! – каза младата жена с гальовно изражение, каквото мъжът беше виждал само когато тя спеше. – Виждате, че съм уморена! О-о-х! Много съм уморена. Вие разбирате, нали? Толкова съм млада, а толкова много съм страдала! Е, приятелю мой, понеже вие твърдите, че сте ми приятел, изслушайте ме – дарете ми още сега този щастлив ден.

– Слушам ви – каза Балзамо с неизразимо смущение.

– Ще завърша с една молба, която трябваше да ви отправя още щом дойдохте, Ашарат.

След тези думи младата жена потрепери.

– Кажете, скъпа приятелко.

– Е, добре! Забелязах, че докато правите опити с животни, за които ме уверявате, че са полезни за хората, вие причинявате смъртта им по тайнствен начин с капка отрова или с отваряне на вена. Смъртта им е лека и настъпва светкавично. Така тези създания, обречени на пленничество като мене, се освобождават от нещастиято чрез смъртта – първото благодеяние, проявено към тях, откакто са се родили... Та...

Лоренца замълча и пребледня.

– Какво, Лоренца? – попита Балзамо.

– Та, в името на хората направете с мене онова, което правите с животните в името на науката. Направете го за вашата приятелка! Тя ще ви благослови от все сърце и ще целуне с безкрайна признателност ръцете ви. Хайде, Балзамо! Аз ви моля на колене и ви обещавам в последната си въздишка да вложа толкова любов и радост, колкото не сте виждали у мен, откакто сме заедно!

– Лоренца! – провикна се Балзамо, като сграбчи в ръцете си младата жена, която беше станала права. – Лоренца, ти си полудяла! Аз – да те убия?! Да убия теб – моята любов и моя живот?!

С неимоверно усилие Лоренца се изскубна от ръцете на Балзамо и падна на колене.

– Няма да стана – каза тя, – докато не изпълниш молбата ми. Убий ме без конвулсии, без болка, без агония. Окажи ми тази милост, понеже казваш, че ме обичаш! Приспи ме, както правиш често, но този път не ме събуждай!

– Но аз пък ви обичам твърде много и не мога да ви гледам как умираете. Вие няма да умрете! О, ще ви спася... дори това да е най-трудното нещо, което съм извършвал досега! Ще ви накарам да обикнете

живота, Лоренца!

– Живот или смърт? – провикна се младата жена, която все повече се увличаше от гнева си. – Днес е велик ден! Ще ми подарите ли смъртта?

– Ще ви даря живот, Лоренца.

– Значи свобода?

Балзамо остана безмълвен.

– Тогава ми помогнете да умра с отрова или с върха на някоя игла, която ще отнеме живота ми, докато спя! О, как искам да си отдъхна!

– Трябва да живеете и да бъдете търпелива, Лоренца.

Лоренца се отдръпна назад и се изсмя зловещо. После внезапно извади от пазвата си кама с тънко острие. Тя проблесна в ръката ѝ като светкавица. Балзамо нададе вик, но беше късно. Той се спусна към нея, за да сграбчи ръката ѝ, но оръжието вече беше извършило своето злодеяние и беше пробило гърдите ѝ. Балзамо беше зашеметен от ужас, а видът на бликналата кръв го потресе. На свой ред той нададе вик, хвана Лоренца през кръста и протегна ръка към ножа, който тя се канеше да забие втори път, и улови острието. С невероятнo усилие момичето го изтръгна от ръката му и от нея бликна кръв. Тогава, вместо да продължи борбата, той простря кървящата си ръка над тялото на младата жена и каза с властен глас:

– Спете, Лоренца! Аз искам това!

Този път обаче възбудата ѝ беше толкова голяма, че думите му не подействаха веднага.

– Не, не – прошепна Лоренца, която се люшкаше и се опитваше да се прободe още веднъж. – Не, няма да спя!

– Спете, спете! Спете, заповядвам ви! – извика Балзамо и направи крачка към нея.

Този път волята му беше толкова могъща, че всяка съпротива на момичето беше победена. Лоренца въздъхна, изпусна камата, олюля се и се отпусна върху възглавничките. Очите ѝ останаха отворени, но зловещият огън в тях постепенно избледня и те се затвориха. Едва тогава Балзамо можа да разтвори дрехите ѝ и да разгледа раната, която му се беше сторила лека, но кръвта продължаваше да блика. Графът натисна лъвското око, пружината изскърца и вратичката се отвори. После откачи противотежестта, с помощта на която се смъкваше подвижната платформа на Алтотас. Балзамо стъпи върху нея и се изкачи в лабораторията на стареца.

– А! Ти ли си, Ашарат? – каза Алтотас, който седеше в креслото си.

– Знаеш ли, че след осем дни навършвам сто години? И сега ми трябва само кръвта на дете или девица!

Но Балзамо не го слушаше. Той се втурна към шкафа, където се намираха вълшебните балсами, и сграбчи едно шишенце, чието чудотворно съдържание вече беше изпитвал многократно. После скочи отново върху платформата, удари с крак по нея и слезе.

Алтотас придвижи креслото си на колела чак до отвора на пода, като се надяваше да улови Балзамо за дрехите.

– Чуваш ли, нещастнико? – каза му той. – Ако до осем дни не съм получил детето или девицата, за да довърша еликсира си, ще бъда мъртъв!

Балзамо вдигна глава. Очите на стареца блестяха. Заобиколени от неподвижни сковани мускули, те сякаш бяха единственото живо нещо на лицето му.

– Да, да – отвърна Балзамо. – Бъди спокоен. Ще ти дам това, което искаш.

След това натисна пружината, платформата се изкачи до тавана и прилепна към него, сякаш беше част от украсата му. Балзамо се втурна отново в стаята на Лоренца. Едва беше влязъл там и звънецът на Фриц шумно отекна.

– Господин Дьо Ришельо! – прошепна Балзамо. – О, Бога ми, който и да си – херцог или дори пер на Франция – ще трябва да почакаш.

118.

Двете капки от лекарството на херцог Дьо Ришельо

Херцог Дьо Ришельо излезе от къщата на улица „Сен Клод“ в четири и половина. А какво точно бе искал от Балзамо, ще разберем от следващите редове...

Същия ден господин Дьо Таверне беше останал да вечеря при дъщеря си, а госпожа дофината беше освободила Андре от всичките й задължения, за да може любимката й да посрещне баща си.

Опитваха десерта, когато при тях влезе херцог Дьо Ришельо и както винаги донесе добри новини – кралят бил заявил сутринта, че ще даде на Филип не част, а цял полк. Таверне изрази шумно радостта си, а Андре благодари сърдечно на маршала. Последвалият между тримата

разговор беше естествено отражение на случилото се, Ришельо говореше само за краля, Андре – само за брат си, а барон Дьо Таверне – само за Андре.

От внушение на внушение, от намек на намек и от пример на пример Ришельо стана толкова ясен, че Андре съвсем се обърка. Разговорът продължи в същия дух почти до седем часа вечерта.

Щом удари седем, херцогът стана и заяви, че трябва да отиде при краля във Версай. Като прекоси стаята, за да вземе шапката си, маршалът се сблъска с Никол.

– О, малката ми! – каза маршалът и я потупа по рамото. – Ела да ме изпратиш. Искам ти да носиш букета, който госпожа Дьо Ноай накарала да изберат за дъщеря ми, графиня Д'Егмон.

Никол се поклонил като селянките от комичните опери на Русо.

Ако читателят ни позволи, ще оставим Андре и барона да обсъждат оказаното на Филип ново благоволение и ще проследим маршала. Така ще узнаем за какво точно маршалът беше ходил на улица „Сен Клод“, където, спомняме си, се беше появил в един твърде драматичен момент.

Ришельо слезе по стълбата, като се опираше върху рамото на Никол. Щом стигнаха в двора, той я погледна в очите.

– Значи Никол Лъоге си има любовник.

– Ех, какви приказки, господин маршал!

– Така-а. А любовникът е един тип, доста добре сложен, когото Никол е приемала още на улица „Кок-Ерон“ и който я е последвал във Версай.

– Господин херцог, кълна ви се...

– Той е пристав, полицейски пристав и се казва... Искаш ли да ти кажа как се казва любовникът на госпожица Никол Лъоге?

На Никол оставаше една-единствена надежда – маршалът да не знае как се казва щастливецът.

– Е, щом вече сте се накарнали, господин Дьо Бозир²¹⁵ – каза маршалът. – И напълно заслужава името си.

Никол застана в поза на лицемерно добродетелна жена, което не измами Ришельо.

– Монсеньор – каза тя, – ако господин Дьо Бозир се хвали, че е мой любовник, това означава, че е самомнителен глупак и негодник. Аз съм съвсем невинна. Кълна ви се.

– Не твърдя обратното – заяви Ришельо, – но питам дали си му

215. Бозир съчетава думите бо – красив, и сир – господар. – бел.прев.

определяла или не среща тук?

– Една среща не е никакво доказателство, монсеньор.

– Определяла ли си му среща или не?

– Но, монсеньор...

– Определяла си му. Не те упреквам, скъпо дете. А освен това аз обичам красивите момичета, които умеят да поддържат красотата си, и често съм ги подпомагал.

– Монсеньор – каза Никол решително, – не е възможно да са ме видели.

– Не зная нищо, но слухът се носи упорито и придава на господарката ти лоша слава. А ти разбираш, нали, че аз все пак съм повече приятел на семейство Дьо Таверне, отколкото на семейство Лъоге? Затова мой дълг е да кажа две думи на барона по този въпрос.

– Ах, монсеньор! – възкликна Никол, изплашена от посоката, която вземаше разговорът. – Но вие ще ме погубите! Аз съм напълно невинна, а ще ме изгонят оттук, и то само заради едно подозрение.

– Да, бедното ми дете. Ще те изгонят. Не знам кой зъл гений е видял нещо нередно в тези срещи, колкото и невинни да са, и е предупредил госпожа Дьо Ноай.

– Госпожа Дьо Ноай ли? Велики Боже!

Никол плесна отчаяно с ръце.

– Зная, че това е голямо нещастие! – каза Ришелю. – Но какво, дявол да го вземе, искаш да направим?

– Не можете ли вече да ме закриляте?

– Напротив! Мога, чумата да го вземе!

– Но в такъв случай, монсеньор...

– Мога, но не искам.

– О! Господин херцог!

– Да. Ти си мило момиче. Очите ти са красноречиви, те ми нашепват разни неща, но с възрастта взех да недовиждам. Ето защо, бедна ми Никол, не разбирам вече езика на красивите очи. Някога бих ти предложил убежище, но сега от това не би имало никаква полза. Но защо, дявол да го вземе, си определила среща на господин Дьо Бозир и на всичко отгоре на оградата край конюшните?

– А! Значи вие знаете и това? – прошепна Никол, която разбираше добре, че трябваше да промени тактиката си, ако искаше да си осигури мълчанието на маршала.

– Чумата да го вземе! Виждаш добре, че и аз, и госпожа Дьо Ноай сме напълно в течение. Ами че ти имаше среща и тази вечер...

– Вярно е, монсеньор, но, кълна се, няма да отида – заявя Никол.

– Разбира се, ти си предупредена. Но Бозир не е и ще отиде. Така че ще го хванат. Той, разбира се, няма да поиска да го вземат за крадец и да го обесят или пък за шпионин и да го набият. Ще предпочете да признае: „Оставете ме. Аз съм любовникът на малката Никол.“ Ами че в това няма нищо лошо.

– Аз ще го предупредя, господин херцог.

Никол скри лице в ръцете си, оставяйки достатъчно процепи между пръстите си, за да наблюдава какво прави господин Дьо Ришелю.

– Ех, защо не съм с петдесет години по-млад! Но все едно! Дявол да го вземе! Ще те измъкна от тази каша, Никол.

– Готова съм на всичко, господин херцог, за да не ме изгони госпожица Дьо Таверне.

– Чак толкова ли държиш да останеш в Трианон?

– Повече от всичко на света, монсеньор.

– Е, добре, хубаво момиче, избий това от главата си! Забрави го, Никол!

– Но ако не са ме разкрили, господин херцог...

– Разкрита или не, ти все пак ще заминеш.

– О! Защо?

– Ще ти кажа. Ако госпожа Дьо Ноай знае тайната ти, дори и кралят не би могъл да те спаси.

– Аз наистина нищо не разбирам, господин маршал.

– Точно така ще направя.

– А какво стана с вашето покровителство?

– Щом не го искаш, кажи. Има още време да се откажеш. Хайде, Никол!

– О! Напротив! Но аз го искам, господин маршал!

– Вместо да оставя да те изпъдят и затворят, аз ще направя за тебе нещо друго – ти ще бъдеш свободна и богата.

– А какво трябва да направя, за да стана свободна и богата, господин маршал? Казвайте бързо.

– Само онова, което ще ти наредя.

– Добре. Но какво трябва да направя? Във ваша или в моя полза е то? Довършете думите си, господин маршал.

– Онова, което ще извършиш, е в твоя полза – каза той смело. – Значи господин Дьо Бозир идва в седем и половина, нали?

– Да, господин маршал. Това е обичайният час.

– Вече е седем и десет. Ако поискам, ще го хванат.

– Да, но вие не искате.

– Не, не искам. Ще отидеш при него и ще му кажеш...

– Ще му кажа?

– Най-напред искам да те питам нещо. Обичаш ли това момче, Никол?

– Но щом му определям срещи...

– Нямам предвид това. Можеш да поискаш да се омъжиш за него. Жените имат такива странни прищевки...

Никол избухна в смях.

– Е, добре. Не искаш да се омъжиш за него, но го обичаш. Толкова по-добре. Да предположим най-напред, че след като обичаш господин Дьо Бозир, ти ще избягаш с него.

– Охо! Ами щом трябва, щом се налага – ще избягам. И щом вие искате това.

– Добре. Ще отидеш при господин Дьо Бозир и ще му кажеш: „Разкрити сме, но аз имам покровител. Той ще ни спаси – вас от Сен Лазар, а мен – от Салпетриер. Да избягаме.“

Ришелъо разбра вперения в него красноречив поглед на момичето.

– Така да бъде! – каза той. – Аз ще поема разноските по пътуването, дявол да го вземе!

Никол не поиска повече разяснения. Щом ѝ плащаха, щеше да разбере защо. Маршалът отгатна мислите на прислужницата и побърза да ѝ каже всичко, каквото имаше да ѝ казва. Така постъпва и играчът на зарове, който е загубил – той бърза да плати, за да се отърве от неприятното си задължение.

– Да ти кажа ли какво мислиш сега, Никол? – попита маршалът.

– О, не – отвърна момичето. – Вие знаете толкова неща, монсеньор, и се обзалагам, че сте отгатнали.

– Никол – каза Ришелъо, – ти се страхуваш да не би господарката ти да има нужда от теб и да не те потърси през нощта. Боиш се, че като не те намери, ще вдигне тревога, а това ще те изложи на опасността да бъдеш заловена.

– Не, монсеньор – отвърна Никол. – Съвсем не мислех за това. Като добре прецених нещата, реших, че най-доброто за мен е да остана тук.

– Но ако заловят господин Дьо Бозир?

– Нека да го заловят.

– А! – прошепна Ришелъо с безпокойство. – Но тогава ти си загубена!

– Не. Госпожица Андре има добро сърце. Тя ме обича и ще

поговори за мен с краля. Ако причинят някому зло, то ще бъде само на господин Дьо Бозир. На мен няма да ми сторят нищо.

Маршалът прехапа устни.

– Аз пък ти казвам, Никол, че си глупачка – заяви той. – Госпожица Андре не е в добри отношения с краля. А ако не ме слушаш и не изпълняваш заповедите ми, ще накарам да те отвлекат. Разбра ли, малко змийче?

– О, монсеньор! Нито съм толкова глупава, нито пък толкова твърдоглава! Слушам ви, но си имам съображения.

– Добре. Значи ще обмислиш плана за бягство с господин Дьо Бозир.

– Как искате да избягам, господин маршал? Та вие самият казвате, че госпожицата може да се събуди, да има нужда от мен, да ме повика или да се случи още Бог знае какво – например нещо, за което не бях се сетила, но вие сте го предвидили. Та вие сте човек с опит, господин маршал!

Ришелю отново прехапа устни, но този път по-силно отпреди.

– Да. Предвидил съм това, глупачке. Помислил съм също и как да предотвратим подобна опасност.

– Как ще попречите на госпожицата да ме повика?

– Като ѝ попреча да се събуди.

– Пфу! Ами че тя се буди по десет пъти на нощ. Невъзможно е да ѝ попречите.

– Значи и тя страда от същата болест като мен – каза Ришелю спокойно. – Само че аз вземам приспивателни. Господарката ти също трябва да вземе лекарство за сън. Ако не иска, ти ще го направиш вместо нея...

– Но госпожицата пие само чаша чиста вода. Понякога – леко подсладена и с портокалова есенция, ако нервите ѝ са изостриши.

– О, прекрасно! – каза Ришелю. – И аз постъпвам така. А това означава, че моето лекарство ще ѝ се отрази добре.

– Какво искате да кажете?

– Вечер аз си сипвам няколко капки лекарство в напитката и спя цялата нощ.

Никол чакаше, за да чуе как ще завършат дипломатическите ходове на маршала. Тя размишляваше трескаво.

– Ти не ми отговаряш – каза той.

– Мисля си, че госпожицата не разполага с вашето лекарство.

– Аз ще ти дам. Ще изсипеш две капки от лекарството в чашата на

господарката си. Две капки, чуваш ли? Нито повече, нито по-малко.

– О! Ако е само това, то е лесно.

– Значи ти ще изсипеш двете капки лекарство в чашата?

– Разбира се.

– Обещавах ли ми?

– Струва ми се, че е в мой интерес да ги изсипя, нали? – попита Никол. – Освен това аз ще заключа добре госпожицата...

– О, не! – протестира живо Ришельо. – Точно това не трябва да правиш. Напротив, ще оставиш вратата на стаята ѝ отворена.

– А! – каза Никол силно развълнувана.

Ришельо усети, че беше разбрала.

– Колко искаш, Никол?

– За какво?

– За да сипеш в чашата двете капки от лекарството.

– Не би било справедливо, монсеньор, да ми заплащате за това, че ще сипя две капки от лекарството в чашата на госпожицата. Вие ме уверявате, че това е в мой интерес, а не е хубаво на човек да му заплащат за това. Виж, за да оставя вратата на стаята отворена, ще ми трябва една тлъста сумичка, предупреждавам ви.

– Кажй. Каква е тази сумичка?

– Ще ми трябват двадесет хиляди франка, господине.

Ришельо потрепери.

– Ти ще отидеш далеч, Никол – каза той с въздишка.

– Налага се, монсеньор. Струва ми се, че ще ме проследят, споделям мнението ви. А щом ме следят, ще съумея наистина да стигна далеч, ако имам двадесет хиляди франка.

– Върви да предупредиш господин Дьо Бозир, Никол. После ще ти дам парите.

– Господин Дьо Бозир е твърде недоверчив. Той не ще повярва на думите ми, ако не ги подкрепя с доказателства.

Ришельо извади от джоба си шепя банкноти.

– Ето ти предплата – каза той. – А в тази кесия има и сто екю.

– Господинът ще пресметне още веднъж и ще ми даде остатъка, след като говоря с господин Дьо Бозир ли?

– Не, по дяволите! Ще ти дам остатъка веднага. Ти си пестеливо момиче, Никол, и това ти качество ще ти донесе щастие.

След като каза тези думи, Ришельо наброи исканата му сума – в банкноти, екю и луидори.

– Така добре ли е? – попита маршалът.

– Струва ми се, че да – отвърна Никол. – А сега, монсеньор, остава да ми дадете най-важното нещо.

– Лекарството ли?

– Да. Вие, монсеньор, разбира се, имате шишенце.

– Моето, в което е лекарството ми. Нося го винаги със себе си.

Никол се усмихна.

– Освен това, монсеньор, всяка вечер затварят вратата на решетъчната ограда, а аз нямам ключ, за да изляза.

– Но аз съм първи благородник по тържествата и имам ключ.

– Какъв късмет! – каза Никол. – Каква поредица от щастливи случайности и чудеса. А сега – сбогом, господин херцог.

– Как така сбогом?

– Казвам сбогом, тъй като няма да видя повече господин маршала. Ще тръгна, докато госпожицата спи своя първи сън.

– Точно така. Сбогом, Никол.

Като се усмихваше скришом, Никол изчезна в мрака.

– Все още успявам да се справям – каза си Ришелю. – Но трябва да призная, че съм твърде стар вече и не ми върви както преди. Нещата някак си се уреждат насила. Малката ме надхитри. Ех, няма значение, щом като успявам да си отмъстя.

119.

Бягството

Никол беше съвестно момиче. Беше получила предварително парите от господин Дьо Ришелю и трябваше да оправдае доверието му.

Камериерката хукна бързо към решетъчната ограда, но вместо в седем и половина пристигна там в седем и четиридесет. Господин Дьо Бозир беше военен, следователно дисциплиниран човек, и чакаше на уреченото място вече десет минути. Почти по същото време господин Дьо Таверне си тръгна от жилището на дъщеря си. А щом остана сама, Андре спусна пердетата на прозорците. Верен на навика си, Жилбер я беше наблюдавал или по-скоро поглъщал жадно с очи цяла вечер. Поради дебелиите пердета той вече не можеше да види нищо и затова погледна в друга посока. Твърде учуден, младежът забеляза шапка с перо и позна полицейския пристав господин Дьо Бозир, който, докато чакаше, си тананикаше някаква песничка, за да прогони досадата си, и се разхождаше край оградата.

Никол, както вече казахме, дойде на срещата в седем и четиридесет. Тя размени няколко думи с господин Дьо Бозир. Той кимна утвърдително с глава, че е разбрал, а после се отдалечи по алеята, която се спускаше към Малкия Трианон. А Никол полетя обратно лека като птичка.

Жилбер реши да се опита да чуе нещо и да го прибави към откритието, което беше направил. От стената той, свикнал с тъмнината, можа да види как Никол изсипва съдържанието на кесията, която ѝ беше дал Ришельо, върху каменна плоча, като внимаваше да стои далеч от ръката на господин Дьо Бозир.

Луидорите звънтяха и подскачаха, а полицейският пристав не откъсваше пламналия си поглед от камериерката. Ръцете му трепереха. После премести очите си върху златото и се мъчеше напразно да си обясни каква беше връзката между Никол и парите. В това време момичето наруши мълчанието:

– Вие неведнъж сте ми предлагали да ме отвлечете, скъпи ми господин Дьо Бозир.

– И дори да се ожена за вас! – възкликна опияненият полицейски пристав.

– О, що се отнася до това, ще го обсъдим по-късно, скъпи ми господине. Засега най-важното е да избягаме. Ще можем ли да го направим след два часа?

– След десет минути дори, ако пожелаете.

– О, не! Имам да свърша нещо преди бягството ни, за което са ми необходими два часа. – Ето, вземете петдесет луидора – каза Никол и подаде през решетката парите на господин Дьо Бозир. Той ги сложи в джоба си, без да ги преброи. – След час и половина бъдете на това място, но с карета.

– О, аз не се отмятам от думата си, Никол, но се страхувам от бъдещето. Заради вас.

– Заради мен ли?

– Да, петдесетте луидора ще свършат, всъщност вие знаете, че парите изчезват бързо. А после ще сте в окаяно положение и ще съжалявате за Трианон, вие ще...

– О, колко сте внимателен, скъпи ми господин Дьо Бозир! Хайде, хайде, не се страхувайте от нищо! Не съм от жените, които позволяват да ги направят нещастни. Отхвърлете скрупулите си. Впрочем... като свършат петдесетте луидора, е добре... ще видим! – отвърна Никол и разтърси кесията, където имаше още петдесет луидора.

Очите на господин Дьо Бозир станаха фосфоресциращи.

– За вас – извика той – аз ще вляза и в запалена пещ!

– О, но аз не искам подобно нещо! Изпълнете само онова, което вече споменах.

– Дадено! – извика господин Дьо Бозир и сграбчи през решетката ръката на Никол, като се опита да привлече към себе си момичето, за да го целуне.

– Тихо, по дяволите! – каза Никол. – Луд ли сте?

– Не, но съм влюбен.

Двамата се разделиха, но след секунда господин Дьо Бозир, много изплашен, се обърна назад и прошепна: „Ей, пст!“

– Какво има? – попита Никол отдалеч, като сложи ръка пред устата си, за да пренесе думите като ехо и без шум до мястото, където стоеше възлюбеният ѝ.

– Ами решетъчната врата? – попита Бозир. – Ще я прескочите ли?

– Ама че глупак! – промълви Никол, която се намираше само на десетина крачки от Жилбер. После добави високо: – Имам ключ.

В това време пък Андре беше ходила да придружи баща си чак до вратата на Големия Трианон и сега се връщаше замислена. Никол внезапно се появи задъхана в края на алеята, понеже – както знаем – много бързаше да се прибере, след като беше уговорила всичко с господин Дьо Бозир. Камериерката се закова на място, като видя господарката си, и подчинявайки се на един знак на Андре, я последва в стаята ѝ.

Беше може би осем и половина вечерта. Нощта беше настъпила порано от обикновено и беше по-непрогледна. Причината за това беше грамаден черен облак, придвижващ се от юг на север, покрил почти цялото небе. Докъдето можеше да стигне погледът – чак отвъд горичката, до Версай – се стелеше гъст мрак. Излезе вятър, който духаше ниско над земята. Опасността от буря не накара Андре да ускори крачка. Напротив, тя продължаваше да върви смълчана и замислена и сякаш със съжаление преодоляваше стъпало след стъпало от стълбата, която водеше до стаята ѝ. А Никол ставаше все по-нетърпелива и все по-нервна.

Най-сетне Андре бутна вратата на стаята си и по-скоро падна, отколкото седна в едно кресло. Тя кротко помоли Никол да пооткрехне прозореца, който гледаше към двора. Камериерката го отвори. После дойде отново при господарката си и започна да ѝ говори загрижено, нещо, което лицемерката твърде добре умееше.

– Да не би госпожицата да е неразположена тази вечер? – попита тя. – Очите ви са зачервени и подути, но въпреки това са искрящи.

Мисля, че госпожицата наистина се нуждае от почивка.

– Така ли мислиш, Никол? – попита вяло Андре, която не беше чула и дума от онова, което ѝ каза камериерката ѝ. После протегна небрежно краката си на една възглавничка.

Никол изтълкува позата на господарката си като знак да се заеме с нощния ѝ тоалет. Тя започна да сваля от косите ѝ панделки и цветя. Необезпокоявана от нищо, Никол се зае със задълженията си и оскуба Андре, но тя не извика и не се оплака, тъй като беше много угрижена. После Никол съблече дрехите на господарката си, която ѝ даде нареждания какво ѝ предстоеше да направи на следващия ден. Камериерката трябваше да отиде във Версай и да намери книгите, които Филип беше накарал да отнесат там за сестра му, а после да доведе в Трианон акордьора, за да настрои клавесина.

Никол спокойно отговори, че ако не ѝ се налага да става през нощта, ще се събуди рано и още преди госпожица Дьо Таверне да се е надигнала от леглото, поръчките ѝ щели да бъдат изпълнени.

– А утре – продължи да говори Андре, но този път като на себе си – аз ще пиша на Филип. Това ще ме облекчи малко.

– Само че – прошепна Никол също на себе си – не аз ще отнеса писмото, където трябва.

После малката прислужничка се замисли тъжно, че за първи път щеше да напусне господарката си – чудесното момиче, в присъствието на което тя беше развила ума и сърцето си. Никол доразсъблече господарката си колкото можеше по-бързо и въздъхна няколко пъти, но Андре не ѝ обърна никакво внимание. Никол ѝ подаде нощния пеньоар, но госпожица Дьо Таверне беше вперила очи в тавана и дори не помръдна, все така замислена. Тогава Никол пусна две бучки захар в чашата вода, след това, без да се колебае, твърде уверено сипа в разтвора и две капки от шишенцето на херцог Дьо Ришельо, което извади от пазвата си. Водата леко помътня и придоби опалов оттенък, който в следващите секунди постепенно изчезна.

– Госпожице – каза Никол, – ето ви чашата с вода. Роклите ви са сгънати и прибрани. Свещта ви за нощта е запалена. Знаете, че утре трябва да ставам рано. Можа ли вече да си легна?

– Да – отговори Андре разсеяно.

Никол се поклони, въздъхна още веднъж, но и тази въздишка остана незабелязана. След което почти побягна навън.

А Жилбер не беше помръднал от наблюдателния си пост. Той беше чул от самата Никол, че ще се върне след два часа. Бяха минали два часа

и десет минути и младежът започна да се страхува, че тя няма да дойде. Изведнъж я видя, че тича, сякаш я преследваха.

Никол се приближи до оградата и подаде през решетките ключа на господин Дьо Бозир. Приставът отвори вратата и Никол излезе. Вратата се затвори със скърцане. После някой от двамата захвърли ключа в затревената канавка точно под мястото, където беше Жилбер.

Останал сам, той осъзна, че вече беше свободен и се беше отървал от Никол, с други думи, от своята неприятелка. Андре беше сама. Може би в бързането си камериерката беше оставила ключа на вратата и младежът се надяваше да проникне чак в стаята на госпожица Дьо Таверне. Тази мисъл накара буйното му сърце да подскочи от страх, неувереност, любопитство и желание. Жилбер мина по същите места, откъдето беше дошла Никол, и се насочи към добре познатата ни сграда за служителите.

120.

Пророчески видения

Като остана сама, Андре се отърси постепенно от обзелото я вцепенение. Докато Никол, възседнала коня зад господин Дьо Бозир, бягаше, господарката ѝ коленичи и отправи към Бога гореща молитва за Филип, единственото същество на света, което обичаше истински и дълбоко. После тя се надигна, взе една книга от скромната си библиотека, доближи свещта и си легна.

Книгата, която беше избрала или по-скоро взела случайно, се оказа един наръчник по ботаника. Разбира се, подобно четиво не беше в състояние да погълне вниманието ѝ, но я приспа. Скоро лек облак, който бързо се сгъстяваше, се спусна пред очите на Андре. Младото момиче се опита веднъж-дваж да се пребори със съня, като съсредоточаваше мисълта си, която ѝ убягваше, но накрая се надигна, за да духне свещта. Тогава забеляза оставената от Никол чаша с вода и я взе в едната ръка, а с другата пое лъжичката и леко разбърка течността, за да доразтвори захарта. Вече полузаспала, тя приближи чашата до устните си. Внезапно, тъкмо щеше да отпие от нея, бърз странен трепет разтърси ръцете ѝ, а някаква тежест притисна мозъка ѝ. По флуидите, проникващи в нервите ѝ, Андре с ужас разпозна свръхестественото въздействие на непонятното усещане, което вече много пъти беше побеждавало силата и разума ѝ.

Тя само успя да остави чашата върху чинийката и веднага от устата

й се отрони болезнена въздишка. Загуби възможност да вижда, да чува, да говори и да разбира. Андре падна като ударена от гръм върху леглото и се скова като умряла. Така както беше вцепенена, изведнъж стана, отвори странно втренчените си очи и слезе от леглото като мраморна статуя от надгробен камък.

Нямаше място за съмнение – Андре спеше магическия сън, който няколко пъти вече беше прекъсвал живота ѝ. Тя отвори стъклената врата и излезе в коридора. Приличаше на жена от мрамор, на която някой бе вдъхнал живот. Щом стигна до стълбата, тя слезе по нея внимателно и без да се колебае. А когато стигна до външната площадка и стъпи на най-горното стъпало, за да слезе надолу, Жилбер прекрчаваше най-долното, за да се изкачи нагоре. Пред това бяло видение, тържествено пристъпващо напред, Жилбер отстъпи, побягна обратно, и се скри в живия плет. Припомни си, че беше наблюдават същата гледка в замъка на Таверне. Андре мина покрай него, докосна го, но не го видя. Краката му се подкосиха от страх.

Жилбер не знаеше как да си обясни странното нощно излизане на Андре.

Изведнъж му се стори, че разбира всичко – Андре не страдаше от кошмари, нито пък, както беше помислил първоначално, беше безумна. Тя просто имаше среща и с отчетлива и зловеща крачка отиваше на нея. На небето внезапно проблесна светкавица и Жилбер забеляза един мъж, който се спотайваше под липите. Младежът видя на кратката светлина, че лицето му беше бледо, а дрехите му – в безпорядък.

А Андре вървеше към този мъж, който беше протегнат ръка към нея и като че ли искаше да я привлече към себе си. Сякаш острие на нажежено копие прободеше сърцето на Жилбер и той се изправи на колене, за да вижда по-добре. През това време нова светкавица освети нощта. Жилбер позна Балзамо, чиито дрехи бяха покрити с прах, а от лицето му се стичаше пот. Значи той беше проникнал по някакъв тайнствен начин в Трианон и сега привличаше неудържимо Андре, както змия привлича птичето. Младото момиче спря на две крачки от Балзамо. Той се приближи и взе ръката ѝ. Цялото тяло на Андре потрепери.

– Виждате ли? – попита я той.

– Да – отговори Андре, – но като ме извикахте толкова силно, за малко не ме убихте.

– Простете ми, простете ми – каза Балзамо. – Но аз просто не съм на себе си, полудявам, направо съм пред прага на смъртта.

– Да, наистина. Вие страдате – отвърна Андре, усетила това по

допира на ръката му до своята.

– Да, страдам и дойдох да потърся утеха при вас. Само вие бихте могла да ми помогнете.

– Задавайте ми въпроси.

– Искате ли да се пренесете в моя дом?

– Достатъчно е само да ме водите натам с мисълта си.

– Вървете тогава.

– А! – въздъхна Андре. – Ето, навлизаме в Париж, вървим по една голяма улица, сега пък завиваме по една уличка, осветена само от единствен фенер.

– Така е, така е, но да влезем сега в къщата.

– Сега сме в преддверието. Вдясно има стълба. Но защо ме водите право към стената? А! Стената се отваря, има стълбички... А! Намираме се в стая, където има лъвски кожи, оръжия. Плочата на камината се разтваря!

– Да минем през отвора. Къде сте сега?

– В една странна стая без никакъв изход. Прозорците ѝ са покрити с решетки. О! Но в тази стая цари пълен безпорядък!

– А стаята е празна, нали? Празна?

– Да, празна е.

– Можете ли да видите къде е жената, която е живяла в нея?

– Да. Ако ми дадете предмет, който ѝ е принадлежал и до който тя се е докосвала.

– Ето кичур от косите ѝ.

Андре притисна кичура към себе си.

– О! Познавам тази жена. Виждала съм я вече. Тя бягаше към Париж. Препускаше върху гърба на един кон.

– Така е, така е, но можете ли да ми кажете какво е направила преди два часа и как е успяла да избяга?

– Почакайте, почакайте... тя лежи върху една софа. Гърдите ѝ и са полуголи, под тях има рана...

– Андре, не я изпускайте от очи! Кажете ми какво е станало после!

– Заспала е, но не след дълго се е събудила... О, тя търси нещо около себе си. Взема една кърпа... Качва се на един стол. Завързва кърпата зад решетките на прозорците. О! Боже мой!

– Иска да умре, така ли?

– О, да! Решена е да умре! Но тази смърт я ужасява. Тя оставя кърпата. Слез, клета жено, слез!

– Какво? Какво казвате?

– О, как плаче тази жена! И колко страда! Как кърши ръце! Ох, сега пък търси някой ъгъл в стаята, за да разбие в него челото си.

– А после, после, Андре? Гледайте добре! Искам да зная какво се е случило.

– О, но тя се спира.

Балзамо си отдъхна.

– Кръв!!!

– Боже мой! – извика Балзамо.

– Да, кръв, но тази кръв не е нейна, тъй като тя не е ранена. Странно! Тази кръв е ваша!

– Да. Това е моята кръв! – извика ужасен Балзамо.

– Да, вашата! Порязали сте се с нож, всъщност с кама... После сте натиснали с пръст окото на лъва и сте оставили по него следи от кръв. Виждам ви. Чакайте... тя разглежда кръвта, размишлява. После докосва с пръст мястото, покрито с вашата кръв. А окото на лъва потъва навътре. Скърца пружина. Сега пък се отваря плочата на камината.

– Глупак! Непредпазлив глупак! – провикна се Балзамо. – Нещастник! Клет безумец! Сам се издадох!

– О! – прошепна Андре.

– И тя е излязла? И сега бяга, така ли?

– О, трябва да ѝ простите! Тя беше толкова нещастна!

– Къде е сега? Моля ви, Андре, проследете я! аз го искам!

– Почакайте! Тя се спира за миг в стаята с кожите и оръжията. Вратичката на един шкаф е отворена, а едно ковчеже, което обикновено е прибрано в този шкаф, сега е на масата. Тя сякаш разпознава това ковчеже и го взема в ръце.

– Какво има в това ковчеже?

– Струва ми се ваши документи.

– Значи тя го е взела, така ли?

– Да. Сега тя слиза по стълбата. Излиза в преддверието, отваря вратата. После дърпа веригата, която затваря пътната врата. О, тя е вече на улицата. А навън е нощ.

– О! Толкова по-добре! Значи е излязла малко преди моето завръщане. Ще имам време да я догоня може би. Проследете я, Андре, проследете я!

– Тя напуска къщата и тича като луда... излиза обезумяла на улицата... Продължава да тича, без да спре.

– В каква посока!

– Към Бастилията.

– Все още ли я виждате?

– Да. Тя продължава да тича. Блъска се в минувачите. Сега спира. Искате да разберете къде се намира.

– Какво казва? Опитайте се да чуете, Андре. О, в името на небето не изпускат нито една нейна дума. Тя разпитва минувачите.

– Да. Говори с един облечен в черно мъж.

– Какво го пита?

– Искате от него адреса на началника на полицията. Бягайте, бягайте бързо! Тя ще ви издаде. Ако пристигне у господин Дьо Сартин преди вас, вие сте загубен!

Балзамо нададе ужасен вик, прекоси гъсталака, после излезе през една вратичка, отворена и затворена бързо от човек, подобен на сянка. С един скок графът възседна коня си Джерид, който удряше с крак по земята.

Андре остана на мястото си като закована. Тя беше бледа и безмълвна. След няколко секунди се строполи върху земята, сякаш Балзамо беше отнесъл живота ѝ със себе си. А той наистина беше забравил да събуди Андре, защото бързаше да догони Лоренца.

121.

Хипнотичен сън

Щом остана сама, Андре усети, че тялото ѝ се вледенява след многобройните конвулсии. Скоро започна да се олюлява и да се гърчи като пред епилептичен припадък.

Жилбер, вцепенен и наведен напред, не помръдваше от мястото си и продължаваше да я следи с очи. Изводът можеше да бъде само един: „Госпожица Дьо Таверне си има любовник или най-малкото човек, когото обича и с когото се среща нощно време“.

След като Балзамо изчезна, Жилбер видя, че младото момиче се олюлява, сгърчило ръце. Две-три глухи ридания раздраха развълнуваната ѝ гръд. Инстинктът ѝ се помъчи да отхвърли тежестта на непоносимата енергия, която, както видяхме в предишната глава, я беше дарила с ясновидство. Въпреки усилията тялото ѝ се оказа слабо, за да преодолее остатъка от енергията, която Балзамо беше влял в нея. Тя не успя да разкъса тайнствената сила, която като въже беше стегнала тялото ѝ.

Тя загуби равновесие и като простена мъчително, се свлече на покритата с пясък алея, сякаш беше поразена от гръмотевицата, която в

този миг раздра небесния свод. Малко преди да докосне земята, Жилбер я улови със силата и ловкостта на тигър. Без да осъзнава колко тежеше отпуснатото ѝ тяло, той я понесе към стаята ѝ, която тя беше напуснала, подчинявайки се на повика на Балзамо.

Допирът с тялото на Андре разгаряше в неговото тяло трескав огън. Ръцете му трепереха, а кръвта все по-буино и непокорно течеше във вените му. Въпреки всичко първата му мисъл беше непорочна и чиста – младежът се зае да вдъхне живот на тази красива каменна статуя. Той затърси с очи гарафата, за да плисне върху лицето на Андре малко вода. Точно когато треперещата му ръка се протягаше, за да вземе големия кристален съд, на младежа му се стори, че дочува по дървената стълбичка и тухления под на коридора леки, но уверени стъпки. Не беше Никол, защото тя беше избягала с господин Дьо Бозир, не беше и Балзамо, защото той беше препуснал в галоп върху гърба на Джерид. Можеше да бъде само някой непознат човек.

Жилбер бързо духна свещта, която осветяваше стаята, и се шмугна в малкия будоар, служещ на Никол за стая.

Нито трясъкът на бурята, нито предизвиканите от нея шумове уплашиха Жилбер. Цялата му мисъл, цялата му душа, цялото му същество бяха съсредоточени в очите му, които неотклонно следяха непознатия. Той мина на две крачки от Жилбер и без да се поколебае, влезе в стаята на Андре. Жилбер видя, че мъжът пипнешком стигна до леглото на младото момиче и тихо ахна, като разбра, че леглото беше празно. Носле нощният гост несъзнателно бутна свещта. Тя падна върху мраморната масичка и счупи кристалната подложка. После непознатият извика: „Никол, Никол!“

„Никол ли? – прошепна изненадан младежът от скривалището си. – Защо този мъж вика Никол вместо Андре?“

Никой не отговори на повикването. Тогава мъжът се наведе, взе свещта от земята и отиде да я запали в преддверието. Жилбер внимателно се вгледа в лицето на непознатия посетител. Толкова много воля беше вложил в погледа си, че можеше да пробие дори стена.

Момъкът изведнъж настръхна от ужас и се отдръпна в будоара. Примрял от уплаха, на светлината на двете свещи Жилбер позна краля. Това обясняваше всичко – и бягството на Никол, и парите, които тя беше дала на господин Дьо Бозир, и отворената врата. Посещенията на Ришельо и на Таверне също бяха част от зловещата интрига, център на която беше Андре. Ето защо кралят беше произнесъл името на Никол – тази съучастница в престъплението – услужливата Юда, продала и

предала господарката си. А при мисълта за какво точно беше дошъл кралят и какво се канеше да направи пред очите му, кръвта нахлу в мозъка на Жилбер и го заслепи от ярост. Младежът понечи да извика, но го възпря страхът, това неволно, непобедимо и неразбираемо чувство, което всеки изпитваше към този човек, който все още имаше авторитет и който се наричаше крал на Франция. Ето защо езикът на Жилбер не помръдна.

През това време кралят влезе отново в стаята и забеляза легналата върху софата Андре. Муселиненият ѝ пеньоар беше широко отворен и момичето беше по-скоро голо, отколкото облечено. Главата му беше отпусната върху облегалката на софата, единият ѝ крак беше върху възглавничките, а другият висеше гол и вцепенен и почти докосваше килима. При тази гледка кралят се усмихна. Свещта освети сатанинската му усмивка, а почти веднага подобна зловеща усмивка се изписа на лицето на Жилбер.

Луи XV произнесе думи, които Жилбер не чу, но разтълкува като любовно обяснение. Негово величество остави върху масата свещта, хвърли бегъл поглед върху осветеното в червено небе, коленичи пред младата жена и целуна ръката ѝ.

Жилбер избърса с ръкав плувналото си в пот чело. Андре не помръдна.

Кралят взе ледената ръка на момичето в своята, за да я стопли, а с другата си ръка обгърна нежното му и красиво тяло. После се наведе над ухото ѝ, за да ѝ прошепне някаква любовна нежност. Лицето му докосна лицето на Андре. Жилбер плъзна ръка по дрехата си и напипа в джоба голям нож, който му служеше за подкастриране на храстите в парка. В това време кралят усети, че лицето на Андре е леденостудено като ръката ѝ. Той се надигна. Очите му се пренесоха върху голия крак на момичето, малък и бял като крака на Пепеляшка. Луи XV го хвана с две ръце и изтръпна – кракът беше леденостуден.

При вида на красивата полугола Андре, която беше заплашена от кралската похотливост и сладострастие, Жилбер потрепери така, сякаш насилието беше насочено към самия него. Той изскърца свирепо със зъби и отвори ножа, който досега беше затворен.

Кралят пусна крака на Андре, както беше пуснал ръката и лицето ѝ. Първоначално той беше взел съня на момичето за проява на умело кокетство, но сега вече не можеше да си го обясни. Мъчеше се да разбере какъв беше този мъртвешки студ, сковал крайниците на госпожица Дьо Таверне, и си задаваше въпроса дали сърцето ѝ все още бие.

Той разтвори пеньоара ѝ и разголи девствената ѝ гръд. После плъзна плахо и цинично ръката си и се опита да чуе сърцето ѝ. То не биеше под алабастровата студена и неподвижна плът.

Жилбер наполовина се измъкна от вратата на будоара. Очите му блестяха, зъбите му бяха стиснати, а ръката му държеше отворения нож. Той беше решил, ако кралят продължи по-нататък в намеренията си, да го прободe в сърцето, а после да прободe и своето.

Изведнъж нова страшна гръмотевица разтърси всички мебели и софата, до която кралят беше коленичил. Жълто-виолетова светлина обля лицето на Андре. Ужасен от бледото безмълвно лице и неподвижността на тялото ѝ, кралят неволно отстъпи крачка назад.

– Но това момиче е мъртво! – прошепна той.

Мисълта, че e прегръщал и целувал труп, смрази вените на Луи XV. Кралят нададе вик, изтърва свещта, залитна като пиян и олюлявайки се, стигна до преддверието, като ужасен се блъскаше в стените.

След малко се чуха забързаните му стъпки по стълбата и по алеята. Скоро буйният вятър, който свиреше и огъваше дърветата, погълна и този шум в могъщия си вой. Чак тогава Жилбер излезе безмълвен и мрачен от скривалището си. Той все още стискаше ножа в ръка. По лицето му се четеше непоколебима решителност. Той отиде до вратата, през която беше излязъл кралят, и се ослуша. Слуша дълго. После подобно на краля затвори вратата и я заключи. Духна свещта в преддверието. Бавно, с опасен пламък в очите, младежът се върна в стаята и настъпи с крак свещта, чийто восък вече течеше по пода. Тъмнината скри злоещата му усмивка.

– Андре, Андре! – прошепна той. – Обещах ти, че третия път ти ще ми паднеш в ръцете и няма да се измъкнеш както предишните два пъти. О, Андре! За ужасния роман, който ме обвини, че съм написал, e необходим ужасен край!

После Жилбер отиде до софата, върху която лежеше Андре, и протегна ръце. Младото момиче беше все така студено, безмълвно и неподвижно.

122.

Необикновената сила

Балзамо измина почти една левга. Очите му святкаха, мозъкът му гореше, а дишането му беше толкова учестено, че днешните поети биха

го оприличили на онези чудовищни машини, бълващи огън и пара, които задвижват огромния локомотив и му помагат да лети по покритите с железни релси пътища.

Конникът и конят прекосиха Версай само за няколко минути. Изведнъж една мисъл осени Балзано. Той притисна нервните си крака до хълбоците на животното и заби шпорите в железните му мускули. Джерид се спря, подгъна задните си крака и удари по земята с предните. Конникът и конят си отдъхнаха за миг.

Като дишаше тежко, Балзано бавно вдигна глава. Той прекара кърпичка по блестящите си от пот слепоочия и по разширените си от вятъра ноздри. После прошепна:

– Напразно се стараяш, Балзано, напразно препускаш. Лоренца вече е пристигнала където искаше и се кани да говори. Може би вече е разказала всичко. О, клета жено! Всички мъки на земята са твърде дребни, за да те накажат! Науката не е само понятие, тя е и факт, тя или може, или не може да направи нещо. А аз искам тя да успее! Да опитаме! Лоренца, Лоренца, желя да заспиш! Лоренца, заспивай, където и да си! Аз искам това!

– О, не! – простена той, отдавайки се отново на отчаянието си. – Лъжа себе си и не вярвам... или по-точно не смея да повярвам, и все пак силата, която притежавам, е върховен господар. Да, аз искам това с цялата сила на моето същество! Удряй! Унищожавай! Заспи и онемей, Лоренца! Аз искам това!

В продължение на няколко минути Балзано съсредоточаваше в мозъка си мисълта към целта, за да я ускори още повече, насочвайки я към Париж.

Противно на онова, което биха помислили някои повърхностни умове, през това време Балзано се огледа, сякаш очакваше някого. Наистина почти веднага до него се приближи мъж, който се беше спотаил до железната входна врата.

– Ти ли си, Фриц? – попита Балзано.

– Да, господарю.

– Госпожа Дю Бари в Париж ли е или в Люсиен?

– В Париж е.

Балзано вдигна тържествуващ поглед към небето.

– Как дойде дотук?

– Със Султан.

– Къде е той?

– В двора на тази странноприемница.

– Оседлан ли е? Е, добре, бъди готов!

Фриц отиде да развърже Султан и се върна при Балзамо. В това време той пишеше нещо под светлината на фенер, който гореше през цялата нощ заради търговските пътници.

– Върни се в Париж – каза му Балзамо. – Намери госпожа Дю Бари където и да е и ѝ предай тази бележка лично. Имаш половин час, за да свършиш това. После ще се прибереш на улица „Сен Клод“ и ще чакаш сеньора Лоренца. Тя няма да се забави. Остави я да влезе в къщата, без да ѝ създаваш трудности... Върви и не забравяй, че до половин час първата ти задача трябва да бъде изпълнена.

– Добре – отвърна Фриц. – Ще бъде изпълнена.

И докато даваше на Балзамо това успокоително обещание, той заби шпори в хълбоците на Султан и го удари с камшика по гърба.

Балзамо постепенно се съвзе и пое към Париж, където влезе след три четвърти час. Лицето му беше почти бодро, а очите му, макар и замислени, бяха по-спокойни.

Всъщност той се беше оказал прав. Колкото и да беше бърз Джерид, този красив цвилец син на пустинята, Балзамо не можа да стигне навреме. Само силата му можеше да се движи толкова бързо, колкото побягналата от затвора си Лоренца.

От улица „Сен Клод“ младата жена беше изтичала на булеварда. Като зави надясно, тя забеляза стената на Бастилията. Но живеещата в уединение Лоренца не познаваше Париж. А и нейната най-главна цел беше да избяга от омразната къща, която за нея беше само затвор. Мисълта за отмъщението дойде по-късно.

Смутена и забързана, тя навлезе в предградието „Сен Антоан“. До нея се приближи млад мъж, който учудено я следеше от няколко минути.

Лоренца беше италианка от околностите на Рим, но независимо от това беше живяла винаги доста настрана и твърде различно от другите. Затова не познаваше нито нравите, нито облеклото на обществото. Тя се обличаше по-скоро като ориенталка, отколкото като европейка. Дрехите ѝ бяха широки и лъскави. Тя не приличаше на очарователните кукли, притиснати в корсетите си като нежни пчелички. Под трептящите или муселинени рокли мъжът напразно търсеше с очи плът, защото желанието им да изглеждат безплътни беше по-силно от всичко друго на света.

А Лоренца не беше заела от костюма на французойките нищо друго освен обувките с високи почти два палеца токове.

Тази кошмарна обувка помагаше на крака да изглежда чудно красив, но правеше невъзможно бягството на сестрите на Аретуза, ако ги подгонеха последователите на Алфей²¹⁶.

Ето защо младият Алфей, който беше тръгнал по следите на нашата Аретуза, я настигна лесно. Той забеляза изящните ѝ крака, които се очертаваха под полите от сатен и дантели. После срещна горящите под качулката на мантията ѝ черни очи. Изненада се, че по косите ѝ нямаше пудра. Младежът естествено беше взел Лоренца за жена, която отива на весел карнавал или на кратка любовна среща из съседните къщи. Беше си обяснил, че върви пеша, защото не е успяла да наеме фиакър. Той се приближи до нея и учтиво свали шапката си.

– Боже мой, госпожо! Няма да стигнете далеч с тези обувки! Та те направо затрудняват придвижването ви! Бихте ли приели ръката ми, докато намерим карета. После ще имам честта да ви придружа до мястото, където отивате.

Лоренца обърна живо глава и впи изразителните си черни очи в младия мъж. Почти всяка друга жена би нарекла предложението му проява на безочливост. Но Лоренца се спря и каза:

– Да, ще приема.

Младежът любезно ѝ подаде ръка.

– Къде отиваме, госпожо? – попита той.

– В дома на началника на полицията.

Младежът изтръпна.

– У господин Дьо Сартин ли? – попита той.

– О, не зная как се казва. Искам да говоря с него.

Младежът се позамисли. Красивата млада жена му се стори твърде подозрителна.

– А! По дяволите! – възкликна той. – Но господин Дьо Сартин живее доста далече оттук, госпожо.

– Къде живее?

– В предградията „Сен Жермен“.

– А как се стига дотам?

– Оттук, госпожо – отвърна младежът, който запази учтивото си държание. – Ако позволите, ще спра първата карета, която се изпречи на пътя ни...

– Да, да, имате право. Трябва ми карета...

216. Богът се влюбил в Аретуза, докато тя се къпела в реката. За да я спаси, богинята Диана превърнала и нея в река, но Алфей влял водите си в тези на Аретуза – бел. прев.

Младежът отведе Лоренца на площада и повика с ръка препускаш насреща му фиакър. Кочияшът дръпна юздите на конете и спря.

– Къде желаете да ви откарам, госпожо? – попита той.

– В дома на господин Дьо Сартин – обясни младежът.

Изпълнен със страхопочитание към страшното име, кочияшът шиба на конете и подкара фиакъра в указаната посока. Точно в момента, когато Лоренца пресече площад „Роаял“, Андре с помощта на хипнотичния си сън прочете намеренията ѝ и ги съобщи на Балзамо.

След двадесет минути Лоренца пристигна пред дома на господин Дьо Сартин.

– Да ви почакам ли, красива госпожо? – попита кочияшът.

– Да – отвърна Лоренца, без да съзнава какво казва.

След това се запъти с лека стъпка към къщата и потъна зад красивата ѝ врата.

123.

Домът на господин Дьо Сартин

Щом влезе в двора, Лоренца бе заобиколена от цял куп полицейски пристави и войници. Тя се обърна към гвардееца най-близо до нея и го помоли да я заведе при началника на полицията. Той ѝ изпрати при портiera, който внимателно разгледа тази странна жена с красиво лице, богати дрехи и великолепно ковчеже в ръка и прецени, че посещението ѝ може би не е случайно, затова се изкачи заедно с нея по огромното каменно стълбище, а после я въведе в една приемна.

След време я уведомиха, че господин Дьо Сартин все още не се е прибрал, и я помолиха да го почака. Тогава тя потъна в дълбоко мълчание и разглежда разсеяно голите стени на приемната.

Изведнъж отекна звънче и по двора се дочу шум от карета. След няколко минути друг служител съобщи на Лоренца, че господин Дьо Сартин я очаква.

Тя стана от мястото си и го последва. Двамата прекосиха две големи зали, претъпкани с подозрителни хора, някои от които бяха облечени в по-странни дрехи от тези на Лоренца. Накрая младата жена беше въведена в огромен осмоъгълен кабинет, осветен от безброй свещи.

Мъж на петдесет-петдесет и пет години, облечен в халат, с накъдрена и лепкава от пудрата перука, седеше зад високо бюро.

Всъщност долната част на това бюро-шкаф криеше под огледалата

дванадесет по-малки чекмедженца. Те пък се отваряха не с шифри, а с помощта на тайнствени механизми. Шкафът-бюро беше изработен по поръчка на регента, който го беше подарил на абат Дюбоа, за да скрие там важни политически документи и химически формули. Абат Дюбоа пък го беше подарил на господин Домбревал, бивш началник на полицията, от когото го бе наследил заедно с шифрите и самият господин Дьо Сартин. Той се реши да си послужи с шкафа-бюро едва след смъртта на дарителя. Освен това накара да сменят всички ключалки. Шкафът-бюро беше известен и се затваряше прекалено добре, за да се допусне, че господин Дьо Сартин криеше там единствено прочутите си перуки.

Началникът на полицията видя в огледалата сериозното и бледо лице на Лоренца, която пристъпваше към него с ковчето в ръка.

Младата жена се спря по средата на кабинета. Облеклото, лицето и походката ѝ направиха силно впечатление на господин Дьо Сартин.

– Коя сте вие? – попита той, без да се обръща, като я наблюдаваше в огледалата.

– Пред господин Дьо Сартин, началник на полицията, ли се намирам? – попита Лоренца.

– Да – беше краткият отговор.

– Кой ще потвърди това? – зададе нов въпрос Лоренца.

Сега вече господин Дьо Сартин се обърна.

– Ще бъде ли доказателство, че аз съм човекът, когото търсите, ако накарам да ви изпратят в затвора?

Този път Лоренца не отговори. Тя само се огледа и с характерното за италианките достойнство потърси стол, какъвто господин Дьо Сартин до този момент не ѝ беше предложил. Погледът ѝ го покори – в края на краищата граф Д'Алби дьо Сартин беше възпитан човек.

– Седнете – каза ѝ той рязко.

Лоренца притегли едно кресло и седна.

– Говорете бързо – продължи господин Дьо Сартин. – Какво ви води насам?

– Идвам, за да бъда под ваше покровителство.

Той я изгледа с характерния за него дълбок ироничен поглед и възкликна:

– Я виж ти!

– Господине – продължи Лоренца, – аз съм отвличена от семейството си и съм принудена да живея в лъжлив брачен съюз с един мъж, който от три години ме държи в подчинение и ме кара да умирам от мъка.

Господин Дьо Сартин се вгледа внимателно в това благородно лице

и усети леко вълнение, като се заслуша в нежния като песен глас.

– Откъде сте? – попита той.

– От Рим. Казвам се Лоренца Феличиани.

– Не познавам това семейство. Госпожица ли сте?

По онова време госпожица означаваше момиче от благородно потекло. А днес, както знаем, всяка жена се счита за достатъчно благородна веднага щом се омъжи и държи всички да я наричат с уважение госпожо.

– Госпожица съм – отговори Лоренца. – И искам да раздадете правосъдие и да накажете този човек, който ме държи затворена.

– Това не ме засяга – заяви началникът на полицията, – защото вие сте негова съпруга.

– Само защото той твърди това. Но аз не си спомням нищо, защото бракът е бил сключен, докато съм спяла.

– Чумата да го вземе! Значи имате здрав сън.

Господин Дьо Сартин махна с ръка, с което искаше да каже: „Вървете си.“ Лоренца не помръдна.

– Е, какво, какво има? – попита учудено господин Дьо Сартин.

– Не съм свършила – каза Лоренца. – Ако съм тук, то не е, за да се оплача от прищявка, а за да си отмъстя. Мисля, че ви казах вече – аз съм римлянка и в моята страна жените не се оплакват, а си отмъщават.

– Тогава има разлика. Но, красива госпожо, побързайте! Времето ми е твърде скъпо.

– Вече ви попитах дали ще получа вашата закрила. Ще ми я дадете ли?

– Закрила срещу кого?

– Срещу мъжа, на когото искам да отмъстя.

– Хайде, обяснете ми, скъпа госпожо... Защо да ви закрилям от един мъж, който по ваша преценка е по-могъщ и от крал и който е извършил нещо, което може би е престъпление?

– Аз ще си отмъстя, като разкрия тайните на този мъж.

– А! Значи този мъж има и тайни! – възкликна господин Дьо Сартин, чийто интерес се пробуди въпреки волята му.

– Големи тайни, господине.

– Какви точно?

– Политически.

– Каква закрила искате? – попита висшият чиновник със студена усмивка. – Пари или приятелство?

– Искам да вляза в манастир, господине, където бих могла да живея

погребана, забравена от всички.

– Аха! – извика Сартин. – Ще ви осигуря манастира. Говорете.

– И така, давате ли ми честната си дума, господине?

– Мисля, че вече го сторих.

– В такъв случай – каза Лоренца – вземете това ковчеже. То съдържа такива тайни, че ще ви накарат да се разтреперите за сигурността на кралството и държавата.

– Вие знаете ли тези тайни?

– Бегло. Но знам, че съществуват. Никога ли не сте чували за съществуването на едно тайно братство?

– Братство на масоните ли?

– Братство на невидимите.

– О, да. Но не вярвам, че съществува.

– Ще повярвате, щом отворите това ковчеже.

– А! – възкликна живо господин Дьо Сартин. – Да видим какво има вътре.

Той взе ковчежето от ръцете на Лоренца, но като поразмисли, го постави върху бюрото.

– Не – каза той предпазливо. – Вие го отворете.

– Но ключът му не е у мен.

– Как така не е у вас? Носите ми ковчеже, чието съдържание застрашава спокойствието на цяло кралство, а сте забравили ключа!

– Толкова ли е трудно да се отключи една ключалка?

– Не, ако човек я познава. – След миг мълчание Сартин продължи.

– Тук имаме ключове за всички видове ключалки. Ще ви дам една връзка и вие сама ще го отворите.

След тези думи той втренчи погледа си в Лоренца.

– Дайте ми ключовете – каза спокойно Лоренца.

Господин Дьо Сартин подаде на младата жена връзка мънички ключета с най-различна форма. Тя я взе. Ръката ѝ се докосна до неговата и той усети, че пръстите ѝ са студени като мрамор.

– А защо все пак не донесохте и ключето?

– Защото господарят на ковчежето никога не се разделя с него.

– И този господар е мъжът, който е по-могъщ и от краля, нали? Кой е този човек?

– Никой не би могъл да каже кой точно е той. Само вечността знае колко време е живял, а само Бог е бил свидетел на деянията, които е извършил.

– Добре. Но името му. Как е името му?

- Той го сменя често. Чувала съм да се нарича поне с десет имена.
- Тогава кажете името, под което го познавате вие.
- Ашарат.
- И къде живее?
- На улица „Сен...“

Внезапно Лоренца потрепери, олюля се, изпусна ковчежето, което държеше в едната си ръка, и ключовете, които стискаше в другата. Тя направи усилие да проговори, но устата ѝ болезнено се сгърчи. Тогава момичето доближи двете си ръце до гърлото, сякаш думите, които се канеше да произнесе, го задушаваша. Накрая Лоренца вдигна треперещи ръце към небето и без да издаде нито звук, падна върху килима.

– Горката млада дама! – прошепна господин Дьо Сартин. – Какво ли ѝ става? Тя наистина е много красива! О, хайде, в това отмъщение се крие любовна ревност!

Той позвъни веднага и сам вдигна от пода младата жена, която с широко отворените си очи и с неподвижните си устни приличаше на човек, напуснал вече този свят. Влязоха двама лакеи.

– Вземете внимателно тази млада дама – каза Сартин – и я отнесете в съседната стая. Опитайте се да възвърнете съзнанието ѝ без никакво насилие! Вървете.

Покорните лакеи отнесоха Лоренца.

124.

Още едно ковчеже

Щом остана сам, господин Дьо Сартин взе ковчежето в ръце и започна внимателно да го разглежда с вид на човек, който добре разбира стойността на находката. После протегна ръка и вдигна от пода изгърваните от Лоренца ключове. Опита с всички, но нито един от тях не влезе в ключалката. Трябва да кажем, че господин Дьо Сартин притежаваше по един от всички съществуващи ключове.

Магистратът изпробва двадесет, петдесет, сто ключа. Нито един от тях дори не помръдна ключалката на ковчежето. Господин Дьо Сартин направи мислено заключение, че ключалката беше подобие на ключалка, а следователно и не можеше да се отвори с ключ.

Той пак бръкна в същото чекмедже и извади длето и чукче. Потъналата му в маншет от малински дантели ръка най-после сръчно разби ключалката.

Пред очите му не се появиха нито страшни взривни машинки, нито пък отрови, причиняващи смърт само с аромата си, които всяка по свой начин можеха да лишат Франция от най-важния ѝ служител. Ковчежето съдържаше само голям свитък документи. Първите думи, изскочили пред очите на господин Дьо Сартин, бяха: „Учителю, време е да промените името Балзано.“ Почеркът беше леко подправен. Нямаше подпис, а само три букви: „L.P.D.“, чието значение читателят ни познава.

– Аха! – прошепна той, като си играеше с буквите на перуката. – Не познавам почерка, но съм чувал името. Хайде, да потърсим на буквата Б.

Господин Дьо Сартин отново отвори едно от двадесет и четирите чекмеджета и извади оттам указател, където по азбучен ред бяха подредени грижливо триста-четиристотин имена. Пред и зад всяко име стояха заградени в скоби завъртулки.

– Охо! Доста нещица има за Балзано – прошепна той.

След това прочете цялата страничка, правейки жестове на явно недоволство. Малко по-късно той прибра обратно указателя в чекмеджето и отново се зае със съдържанието на ковчежето. Не след дълго лицето му изрази дълбоко смайване. Беше попаднал на бележчица с много имена и цифри. Тя му се стори твърде важна, тъй като краищата ѝ бяха измачкани от пипане, а по нея имаше и голям брой направени с молив добавки. Висшият чиновник позвъни. Появи се един прислужник.

– Веднага да дойде при мен служителят от министерството. Нека мине през апартамента, за да не губим време.

Прислужникът излезе.

Две минути по-късно при господин Дьо Сартин влезе служителят. Господин Дьо Сартин видя в огледалата, че той чака на прага на кабинета му, и като му подаде през рамото си лист хартия, каза:

– Разшифровайте тези текстове!

Човекът, който умееше да отгатва гатанки, беше дребен, слаб мъж с бледо лице. Хълтналите му мрачни очи от време на време се оживяваха. Господин Дьо Сартин го наричаше Ла Фуин²¹⁷.

Ла Фуин седна плахо върху една табуретка. После започна да прелиства сборника с шифри и да рови в паметта си, като от време на време пишеше нещо в поставения на коляното си бележник с безизразна физиономия. След пет минути той вече беше написал следното:

Заповед да бъдат свикани три хиляди братя в Париж.

217. От френски белка и хитрец – бел.прев.

Заповед да бъдат образувани три кръга и шест ложи.

Заповед да се осигури охрана на Великия копт и да се поставят на негово разположение четири жилища, едно от които – в някой кралски замък.

Заповед да му бъдат дадени на разположение петстотин хиляди франка, за да си има собствена полиция.

Заповед в първия от парижките кръгове да бъде въввлечен цветът на литературната и философската мисъл.

Заповед да бъде подкупена или спечелена на наша страна магистратурата, както и да си осигурим подкрепата на началника на полицията – с хитрост, с подкупи или с насилие.

Господин Дьо Сартин нетърпеливо изтръгна листа и прочете написаното. Като завърши последния пасаж, на лицето му се изписа такъв ужас, че той силно пребледня. Не върна този лист на служителя си, а му подаде друг – празен, на който Ла Фуин продължи да пише разшифрованите текстове. Всеки съставител на шифри би потреперил, ако можеше да види лекотата, с която той се справяше със сложните буквени комбинации.

Господин Дьо Сартин стоеше зад него и следеше движението на ръката му. Този път той прочете следното:

В Париж да не се действа от името Балзамо, което вече е твърде познато, и да се използва граф Дьо Фе...

Краят на думата беше зацапан от петно мастило. Докато господин Дьо Сартин се мъчеше да разгадае липсващите букви, отвън отекна звънец и след малко един прислужник извести:

– Граф Дьо Феникс!

Господин Дьо Сартин нададе вик. После побърза да освободи служителя си, който излезе през една скрита вратичка. Заставайки до бюрото си с гръб към вратата, господин Дьо Сартин каза:

– Нека влезе!

След две-три секунди той забеляза в огледалото строгото лице на графа, с когото вече се беше срещал в деня на представянето на госпожа Дю Бари.

Балзамо влезе решително и също от пръв поглед забеляза отворено то ковчеже, чието съдържание беше наполовина изпразнено върху бюрото на господин Дьо Сартин. Пробягалите по ковчезето очи не убягнаха на полицейския началник.

– На каква случайност дължа честта да ме посетите, господин графе? – попита господин Дьо Сартин.

– Господине – отвърна Балзано с приветлива усмивка, – имам честта да бъда представен на всички крале в Европа, на всички техни министри и посланици. Никой от тях обаче не пожела да ме представи на вас. Ето защо дойдох да се представя сам.

– Наистина, господине – отвърна полицейският лейтенант, – идвате точно навреме. Ако не бяхте го направили, щях да изпратя да ви повикат.

– Ето, виждате ли – каза Балзано, – мислите ни съвпадат.

Господин Дьо Сартин се поклонил с иронична усмивка на устните.

– Ще имам ли щастието, господине – продължи Балзано, – да ви бъда полезен?

Тези думи бяха произнесени, без в гласа му да трепне безпокойство и без някаква сянка от вълнение да помрачи усмихнатото му лице.

– Вие сте пътували много, нали, господин графе? – попита Сартин.

– Да, господине. Може би желаете някакво географско разяснение? Човек като вас не се занимава само с Франция. Неговият широк кръгзор обхваща също и Европа, дори целия свят...

– Географско не е точната дума, господин графе. По-скоро бих употребил израза нравствено разяснение...

– Не се стеснявайте... И в единия, и в другия случай аз съм на ваше разположение. Очаквам вашите заповеди.

– Е, щом е така, господин графе... Представете си, търся един много опасен човек. Бога ми, той е истински безбожник!

– Я виж ти!

– Фалшификатор, шарлатанин, водач на секта. Биографията му е в моите указатели, в ковчежето, което виждате пред вас, навсякъде.

– Аха! Разбирам. Притежавате биографията, но не сте заловили човека, на когото тя принадлежи, така ли?

– Да.

– По дяволите! Но това е най-важното нещо, струва ми се – да го заловите.

– Да, разбира се. Ще се изненадате обаче, като ви кажа колко сме близо до него. Разбира се, дори Юпитер и Протей²¹⁸ не са имали толкова имена и не са претърпели толкова метаморфози като него...

218. Протей – син на Посейдон, надарен от баща си с дарбата да променя външния си вид – бел. прев.

Този тайнствен пътник се е казвал Ашарат в Египет, Балзамо в Италия, Сомини в Сардиния, маркиз Д'Ана на остров Малта, маркиз Пелегрини в Корсика, а накрая, във Франция, се е наричал граф Дьо...

– Граф Дьо...? – попита Балзамо.

– Не можах да разчета добре последното име, но вие ще ми помогнете, нали? Сигурен съм, че е невъзможно да не сте срещали този човек по време на пътуванията си в някои от страните, които споменах преди малко...

– Кажете ми подробности – каза спокойно Балзамо.

– Аха, разбирам. Искате отличителни белези, нали, господин графе? Е, добре – натърти господин Дьо Сартин, като втрени изпитателен поглед в Балзамо, – този мъж е на вашите години, има същия ръст като вас, външно прилича на вас, също и поведението му наподобява вашето, ту е голям благородник, който сипе купища злато, ту шарлатанин, който „изследва“ природните тайни. Виждали са го да влиза като сянка при хората, участващи в тайни секти, и да се кълне, че ще настъпи време, когато кралете ще умрат, а монархиите ще рухнат.

– А къде се намира в момента?

– Във Франция.

– Какво прави във Франция?

– Ръководи един голям заговор.

– А! Ето това е вече някаква следа за щастие!

– А дали да го заловя или не?

– Не разбирам думата не, господин Дьо Сартин. След като този човек е заговорник...

– Той заговорничи, но ако случайно е защитен от някакво голямо име или пък е покровителстван от титлата си...

– О, разбирам. Но тогава кое е името? Каква е титлата? Трябваше да започнете оттук, щом искате да ви бъда от помощ в разследванията ви.

– Ех, господине, но аз вече ви съобщих, че зная името, под което той се прикрива, само че...

– Но не знаете името, с което се появява в обществото, нали?

– Точно така, иначе...

– Иначе щяхте да го арестувате, нали?

– Незабавно.

– Е, добре, скъпи ми господин Дьо Сартин! Чудесно е, че споделихте това с мен, тъй като аз ще ви окажа услугата, която ми поискахте.

– Значи вие ще ми кажете името му?

– Да.

– И кое е това име? – попита господин Дьо Сартин, който очакваше да чуе някоя лъжа.

– Граф Дьо Феникс.

– Как? Но това е името, под което се представихте.

– Името, което накарах да ви съобщят.

– Значи това е вашето име.

– Да. Моето е.

– Значи този Ашарат, Сомини, маркиз Д'Ана, маркиз Пелегрини, този Жозеф Балзамо, това сте вие.

– Разбира се – каза спокойно Балзамо. – Това съм аз.

На господин Дьо Сартин беше нужна цяла минута, за да се съвземе от смайването, което предизвика у него това дръзко признание.

– Виждате ли, бях се досетил. Познавах ви. Знаех, че Балзамо и граф Дьо Феникс са едно и също лице.

– О! Вие сте велик министър – заяви Балзамо. – Признавам качествата ви.

– А вие сте един твърде непредпазлив човек! – отсече магистратът, като се отправи към звънчето.

– Непредпазлив? Аз? И защо?

– Защото ще накарам да ви арестуват.

– Хайде де – каза Балзамо и направи крачка към господин Дьо Сартин и звънчето. – Нима е възможно да бъде арестуван човек като мен?

– По дяволите! А какво ще направите, за да ми попрачите? Питам ви, какво?

– Скъпи мой, ще ви пръсна черепа.

Балзамо извади от джоба си красив пистолет с лакирана дръжка, която сякаш беше изработена и гравирана от Бенвенуто Челини²¹⁹. Той спокойно насочи оръжието си към господин Дьо Сартин, който пребледня и се строполи в креслото си.

– Така – каза Балзамо, като взе още едно кресло, постави го до креслото на началника на полицията и седна. – Сега и двамата сме седнали и можем да си побърим малко.

219. Бенвенуто Челини (1500 – 1571) – италиански скулптор, художник на миниатюри и златар, привлечен в двора на Франсоа I – бел.прев.

125. Разговорът

На господин Дьо Сартин му беше необходимо малко време, за да се свърже от страха.

– Господине – заяви той, – аз имам предимство пред вас. Знаейки с кого точно имам работа, не взех предпазните мерки, които се налагат при работа с обикновени злосторници.

– О, не се ядосвайте, господине! – усмихна се Балзамо. – Дразните се и изричате обидни думи! Та вие дори не си давате сметка колко сте несправедлив! Аз просто съм дошъл да ви направя услуга.

Господин Дьо Сартин махна с ръка.

– Точно така, господине, услуга – поде отново Балзамо, – а вие тълкувате погрешно моите намерения – говорите ми за заговор и заговорници в момент, когато самият аз съм дошъл при вас, за да ви разкрия един заговор.

Балзамо хабеше красноречието си напразно. Господин Дьо Сартин не слушаше внимателно опасния посетител. Ето защо при думата заговор той не подскочи както обикновено, а едва наостри уши.

– Щом като знаете кой съм, господине, вие знаете и каква е мисията ми във Франция – изпратен съм лично от Фридрих Велики, с други думи, аз съм повече или по-малко тайният посланик на Негово величество пруския крал. А всеки посланик е по традиция любознателен човек. Е, щом това правило се отнася и за мен, аз съм в течение на доста неща, които стават тук, и най-вече как се изкупува житото.

Колкото и небрежно да беше произнесъл Балзамо последните думи, те оказаха много по-голямо въздействие върху началника на полицията, отколкото всичко, казано досега, и той стана много по – внимателен.

– За какво жито говорехте? – попита Дьо Сартин, като се преструваше на спокоен, както правеше в началото на разговора им с Балзамо. – Бъдете така добър да ме осведомите, господине!

– Твърде хитри спекуланти убедиха Негово величество да построи хамбари за запаси от зърно, в случай че народът бъде заплашен от глад. И така, построиха ги, но докато ги правеха, решиха да са по-големички. Не спестиха нищо – нито камък, нито пясък, и издигнаха огромни хамбари. А, за да бъдат напълнени такива големи хамбари, беше необходимо много жито. Логично е, нали?

– Разбира се.

– После на пазара няма много жито и по този начин лишаваш хората от хляб. Но, забележете, че колкото по-малко се предлага на пазара, толкова по-малко се произвежда. Хиляда чувала жито в хамбарите означават хиляда чувала по-малко на пазара. А сега умножете ги само по десет и ще видите какво количество се получава.

В този момент господин Дьо Сартин започна нервно да кашля. Балзамо замълча и спокойно изчака пристъпът на кашлица да премине.

– И така – продължи той, щом началникът на полицията го остави да говори, – спекулантите със зърно се обогатяват бързо от нарастването на цените. Сега ясно ли ви е?

– Напълно – заяви господин Дьо Сартин. – Както виждам, господи-не, вие нагло твърдите, че сте дошли при мен, за да разкриете един заговор, чийто автор може би е кралят.

– Точно така! – отвърна Балзамо.

– Много е дръзко твърдението ви, господине. Много съм любопитен как кралят ще възприеме вашето обвинение. Страхувам се, че резултатът ще бъде същият, какъвто си го представях, докато разлиствах документите от ковчето, преди да дойдете. Внимавайте, господине, чака ви Бастилията.

– А! Ето, че престанахте да разбирате.

– Как така?

– Боже мой, господине, колко лошо мнение имате за мен и колко прибързани са заключенията ви! Нима ме вземате за глупак? Нима мислите, че ще хукна да обвинявам краля? Аз, един посланик! И както споменах преди малко, един любознателен човек! Така би постъпил един глупак! Изслушайте ме докрай, умолявам ви.

Господин Дьо Сартин кимна утвърдително с глава.

– Простете ми, че ви отнемам време. Ще се убедите впрочем, че не е загубено... Та хората, които разкриха този заговор срещу народа на Франция, са работливи и съвестни. Естествено забелязали са, че кралят не действа сам. Запознати са с това, че Негово величество има счетоводна книга, в която се отбелязва количеството жито на пазарите. И добре знаят, че той потрива радостно ръце всеки път, когато повишението на цените му донесе осем-десет хиляди екю печалба. Те знаят още, че до краля стои един висш чиновник, чието положение улеснява тези операции... Та този висш чиновник благодарение на функциите си наблюдава изкупуването, доставките, печалбите... С други думи, действа като подставено лице на краля. А хората с лупа в ръка, искам да кажа, икономистите, няма да се заемат с краля, те не са чак толкова глупави! Ще

потърсят висшия чиновник, пълномощника, агента, човека, който върши тези спекулации, за да спечели Негово величество!

Господин Дьо Сартин се опита да намести перуката си, но усилията му бяха напълно безуспешни.

– И така – продължи Балзамо, – аз вече приближавам към същността на нещата. Така както вие сте убеден, че разполагате с полицията, и знаете, че съм граф Дьо Феникс, така и аз знам, че сте господин Дьо Сартин.

– Е, добре! И какво? – попита смутеният началник. – Да, аз съм господин Дьо Сартин! Голяма работа!

– Да, но разбирате добре, че именно господин Дьо Сартин е човекът, който, било със или без знанието на краля, е дърпал конците и е прибирал парите.

Господин Дьо Сартин свали перуката си и попи мократа си от пот коса и лъщящото си чело, без повече да се грижи за приличието на външния си вид.

– Така да бъде – отсече той. – Но това няма да ви помогне. Ако можете, унищожете ме. Вие имате ваши доказателства, аз имам мои. Запазете си тайната, аз пък ще задържа ковчежето.

– Ах, господине, ето още една грешка! – каза Балзамо. – Учудвам се как е възможно човек като вас да я допусне... Това ковчеже...

– Какво това ковчеже?

– ... Вие няма да го задържите.

– Охо! – провикна се господин Дьо Сартин и избухна в подигравателен смях. – Забравих, че граф Дьо Феникс е странстващ благородник, който обира хората с пистолет в ръка. О, извинете ме, не виждам пистолета, който прибрахте. Извинете ме, господин посланик!

– О, Боже мой, но работата вече не опира до пистолета, господин Дьо Сартин. Нали не допускате, че аз със сила ще ви отнема ковчежето, за да позвъните веднага след излизането ми от този кабинет и да закрепите „дръжете крадеца!“ , докато аз съм още по стълбите?! О, не! Щом ви казвам, че няма да го задържите, това означава, че ще ми го върнете лично вие и напълно доброволно.

– Аз ли?! – изрева магистратът, като удари с юмрук по ковчежето с такава сила, че едва не го счупи.

– Да, вие.

– Чудесно! Подигравайте се с мен, господине! Но що се отнася до ковчежето, казвам ви, че ще го получите само през трупа ми! Убийте ме! Специалист сте по тези работи! Но знайте, че шумът ще привлече

хора, а на мен все ще ми остане малко глас, за да ги уведомя за престъпленията ви, пък те ще отмъстят за мен!

– Ще се задоволя с намесата на лицето, което в този миг чука на вратата.

Наистина точно в тази минута по външната врата отекнаха три удара.

– Ето, че каретата на това лице влиза в двора – продължи Балзамо.

– Значи на посещение при мен идва някой ваш приятел, струва ми се?

– Отгатнахте.

– На когото аз ще предам ковчежето ли?

– Да, скъпи ми господин Дьо Сартин, ще му го предадете.

Господин Дьо Сартин се опитваше да махне пренебрежително с ръка, когато един забързан лакей влезе и съобщи, че при монсеньор е дошла госпожа графинята Дю Бари и че го моли да я приеме. Господин Дьо Сартин погледна смаяно Балзамо, който пък положи неимоверни усилия, за да не му се изсмее в лицето. През това време зад лакея се появи една жена. Тя очевидно не смяташе, че трябва да чака разрешение, за да влезе. Това беше графинята. Тя прекрачи с бърза стъпка прага, докосна дървената врата с роклята си и в кабинета се дочу приятното й шумолеене и се разнесе силна миризма на парфюм.

– Вие, госпожо?! – прошепна ужасеният господин Дьо Сартин и притисна до гърдите си все още отвореното ковчеже.

– Добър ден, Сартин – поздрави весело графинята.

После се обърна към Балзамо.

– Добър ден, скъпи графе.

Госпожа Дю Бари подаде ръка на Балзамо. Той се наведе над нея, целуна бялата кожа точно там, където много пъти се бяха докосвали усните на краля, и докато правеше тези движения, можа да прошепне три-четири думи, които господин Дьо Сартин не успя да долови.

– А, ето го моето ковчеже! – възкликна графинята.

– Вашето ковчеже ли? – изпелтечи господин Дьо Сартин.

– Да, моето. Но вие сте го отворили, не ви ли е неудобно?

– Но, госпожо...

– О, колко хубаво, че е тук! Така си и помислих. Като ми го откраднах, си казах: „Трябва да ида при Сартин, той ще ми го намери.“ А вие вече сте го намерили. Благодаря ви!

– И както виждате, дори го е отворил – допълните думите й Балзамо.

– Да, можете ли да си го представите! Това е недостойно, Сартин.

– Госпожо, при цялото ми уважение към вас ще ви кажа следното – страхувам се, че ви налагат волята си.

– Да не би случайно да казвате това по мой адрес? – възкликна Балзамо.

– Казвам, каквото казвам – възрази господин Дьо Сартин.

– Аз пък не знам нищо – каза тихичко госпожа Дю Бари на Балзамо. – Какво става, скъпи графе? Изпълних обещанието си да се отзова веднага щом ме повикате. Както виждате, държа на думата си. Хайде, кажете какво искате от мене?

– Госпожо – отговори високо Балзамо, – преди няколко дни вие ми поверихте това ковчеже с цялото му съдържание, нали така беше?

– Но това е ковчеже с доказателства за поне десет заговора!

Балзамо погледна многозначително графинята.

– Няма нещо, което да не знам. Върнете ми ковчежето. Не съм се разкарвала за нищо дотук, разбирате ли? – каза сухо госпожа Дю Бари.

– В името на Бога и в името на Негово величество, госпожо...

Балзамо нетърпеливо махна с ръка.

– Ковчежето! – настоя кратко графинята. – Да или не? Помислете добре, преди да кажете не.

– Както обичате, госпожо – съгласи се смирено господин Дьо Сартин.

После той подаде на графинята ковчежето, в което Балзамо беше натъпкал всички разпилени по масата листа. Графиня Дю Бари се обърна към него с очарователна усмивка.

– Графе – каза му тя, – искате ли да носите ковчежето ми до каретата и да ми подадете ръка, за да не прекосявам сама тези чакални, пълни с грозни лица? Благодаря ви, Сартин.

Балзамо вече беше се запътил към вратата заедно със своята покровителка, когато забеляза, че господин Дьо Сартин протегна ръка към звънеца.

– Госпожо графиньо – обърна се Балзамо към госпожа Дю Бари, спирайки с поглед неприятеля си, – бъдете така добра да кажете на господина, който ми е ужасно сърдит, че се осмелих да му поискам вашето ковчеже, че ще бъдете много нещастна, ако заради него ми се случи някоя неприятност, както и колко ще му се разсърдите, ако това стане.

Графинята се усмихна на Балзамо.

– Чувате ли какво казва господин графът, скъпи ми Сартин? Точно така е! Графът е мой близък приятел, чудесен приятел. Ще ви се

разсърдя ужасно, ще ви се обидя до смърт, ако го раздразните или пък му причините някаква неприятност, колкото и малка да е тя. Сбогом, Сартин.

Този път госпожа Дю Бари наистина напусна кабинета. Тя се опираше на ръката на Балзамо, който с другата си ръка отнасяше ковчежето. Господин Дьо Сартин не избухна в гняв, както гостът му очакваше, а мълчаливо наблюдаваше как се отдалечават.

– Добре! – прошепна победеният магистрат. – Задръж ковчежето! Аз пък ще задържа жената!

Господин Дьо Сартин изля яда си върху звънеца, дърпайки го с всичка сила.

126.

Господин Дьо Сартин започва да вярва, че Балзамо е магьосник

На припряното звънене на господин Дьо Сартин дотича един старателен служител.

– Къде е жената? – попита магистратът.

– Тя се чувства прекрасно, господине.

– Много добре. Доведете я тук.

– Тя вече не е в стаята, монсеньор.

– Вече не е там? А къде е тогава?

– Не знам.

– Тръгнала ли си е?

– Да.

– Но тя не можеше да се държи на краката си!

– Така е, монсеньор. Тя беше в безсъзнание известно време, но пет минути след като влезе граф Дьо Феникс, се събуди и дойде на себе си от странния припадък, на който не подействаха нито силните есенции, нито лекарствата. Тогава отвори очи, стана и облечено въздъхна. И понеже вие, монсеньор, не бяхте наредил нищо, никой от нас не я задържа. Тя отиде до вратата и си тръгна.

– Тръгна ли си?! – възкликна отчаяно господин дьо Сартин. – Ах, нещастници! Ще ви изпратя всички да изгниете в Бисетър! Бързо, бързо, повикайте първия ми помощник!

Служителят дотърча начаса, за да изпълни новата заповед.

– Ах, този мизерник е магьосник! – изстена господин Дьо Сартин. – Аз ръководя полицията на краля, а той – полицията на дявола!

Читателят несъмнено е разбрал онова, което господин Дьо Сартин не беше в състояние да си обясни.

Същата вечер, щом си легна, господин Дьо Сартин накара да му пуснат кръв, за да се съвземе от страшното преживяване. Лекарят впрочем твърдеше, че ако бяха закъснели само с четвърт час, всичко щяло да е напразно, тъй като магистратът щял да получи мозъчен удар.

А през това време Балзамо беше съпроводил графинята до каретата ѝ и се беше опитал да се сбoguва с нея. Само че тя не беше от жените, които се разделят с някого, без да са разбрали или поне да се опитат да открият причината за странното събитие, което се беше разиграло пред очите ѝ. Затова тя помоли графа да се качи с нея в каретата и той прие, а един лакей поведе Джерид за юздата.

– Е, видяхте ли, графе, че съм лоялна жена – заяви тя. – Щом нарека някого приятел, аз или само го заявявам, или влагам в думите сърцето си. Канех се да отида в Люсиен, където Негово величество ще ме посети утре сутринта, но вашето писмо ме накара да изоставя всичките си планове. Много жени биха се стреснали от думите заговор и съзаклатие, които господин Дьо Сартин ни навираше непрестанно в носа, но аз наблюдавах единствено вас, преди да отговоря на който и да било въпрос, и изпълнявах вашите желания.

– Госпожо – отвърна Балзамо, – вие заплатихте твърде висока цена за скромната услуга, която ви направих. Но с мен човек не губи нищо... Умея да бъда признателен, ще се уверите в това. Не вярвайте, че съм престъпник или заговорник, както твърдеше господин Дьо Сартин. Скъпият магистрат е получил от някого, който е искал да ме злепостави, моето ковчеже. То съдържа моите малки тайни, свързани с алхимията. Май веднъж ви споменах, госпожо, че занаятът ми е изложен все още на опасности като през Средновековието. Към него са благосклонни само умните хора с младежки дух, като вас например. Накратко, госпожо, вие ме избавихте от затруднение и аз ще ви се отплатя.

– А какво щеше да стане, ако не ви се бях притекла на помощ?

– Ами... щяха да ме хвърлят в Бастилията или пък във Венсен, за да подразнят Фридрих Велики, когото Негово величество мрази. Е, щях да изляза оттам, разбира се (та аз мога да стопявам камъни с дъха си), но щях да загубя ковчежето, в което се съдържат, както имах честта да ви кажа, много безценни и интересни формули, които по една случайност съм изтръгнал с помощта на науката от вечния мрак на невежеството.

– Ах, графе, вие ме успокоявате, а освен това ме очаровате. Обещавате ли ми наистина чудотворно питие, което ще ме подмлади?

– О, нека не избързваме. Ще ми го поискате след двадесет години, скъпа графиньо. Надявам се, че нямате желание сега да се превърнете в дете?

– Вие сте очарователен човек, скъпи графе... Последен въпрос и ще ви оставя да си вървите, тъй като ми се струва, че бързате много.

– Кажете, графиньо.

– Казахте ми, че някой ви е предал... Този някой мъж ли е или жена?

– Жена.

– Охо, графе! Значи има и любов!

– Уви, да! При това съпътствана от ревност и гняв, които доведоха до събитията, на които станяхте свидетелка. Тази жена не смее да ми нанесе удар, защото знае, че съм безсмъртен, и затова се опитва да ме вкара в затвора или да ме съсипе!

– Как така да ви съсипе?

– Поне така си мисли.

– Сега ще накарам да спрат каретата, графе – каза графинята, като се смееше. – А! Да не би във вените ви да тече живак и той да ви дарява с безсмъртие и затова искат да ви предадат, вместо да ви убият... Тук ли ще слезете, или да ви откарам в дома ви?

– О, госпожо, ще бъде проява на твърде голяма доброта от ваша страна, ако се отклоните от пътя си! Ето го моя Джерид!

– А! Прекрасното животно, за което се говори, че можело да надбяга и вятъра!

– Позволете ми да ви го подаря, но само при едно условие... да го яздите само вие.

– О, не, благодаря ви. Не яздя. Впрочем... яздя много лошо, страшлива съм. А вашето намерение да ми направите подарък е за мен по-скъпо от самия подарък... Сбогом, скъпи ми графе! Не забравяйте, че след десет години ще поискам чудотворното питие, което ще ме подмлади.

– След двадесет години.

– Ако можеше да ми го дадете след пет години например, щеше да е още по-добре. Човек не знае какво може да му се случи... Трябва да ви имам пълно доверие... за да споделя още нещо важно с вас.

Балзамо, който вече беше стъпил на земята, преодоля нетърпението си и се качи обратно в каретата при графинята.

– Навсякъде приказват – продължи госпожа Дю Бари, – че кралят

се е увлякъл по тази малката... госпожица Дьо Таверне.

– Ах, госпожо – възкликна Балзамо, – нима е възможно?

– Дори разправят, че увлечението било доста силно. О, умолявам ви, не ми спестявайте нищо и не ме щадете, заклевам ви... Бъдете откровен с мен и ми кажете истината.

– Госпожо, ще направя нещо повече от онова, за което ме молите...

Ще ви дам гаранция, че госпожица Дьо Таверне никога няма да бъде любовница на Негово величество.

– Защо, графе? – провикна се госпожа Дю Бари.

– Защото аз не искам това – заяви Балзамо.

– Нима е невъзможно?

– Не се съмнявайте в науката, госпожо. Повярвахте ми, когато ви казах да. Повярвайте ми и сега, когато ви казвам не.

– Но все пак вие си имате начини... – графинята се усмихна и замълча.

– Продължавайте.

– ... начини, с които да укротите желанието на краля и да се преборите с прищевките му.

Балзамо се усмихна.

– Аз умея да събуждам симпатии у хората.

– О, да, зная това.

– И дори вярвате в тази моя способност, нали?

– Да, вярвам.

– Е, добре, ако трябва, мога да предизвикам отвращение, а ако се наложи, и непреодолими трудности. Така че успокойте се, госпожо. Аз бдя.

Балзамо подхвърляше тези недовършени фрази с унес, който госпожа Дю Бари не би изтъкувала като ясновидство, ако знаеше, че мисълта на Балзамо беше постоянно заета с трескавото желание да намери час по-скоро Лоренца.

– Графе – каза госпожа Дю Бари, – вие не само предричате моето бъдеще, но сте и моят ангел пазител. Да направим така, графе – защитавайте ме, ще ви защитавам и аз. Да сключим съюз, искате ли?

– Вече е сторено, госпожо – потвърди Балзамо.

После целуна още веднъж ръката на графинята и затвори вратата на каретата, която тя беше спряла на Шан-з-Елизе. Балзамо тутакси яхна коня, който радостно изцвили, и потъна в тъмната нощ.

– Към Люсиен! – заповяда успокоена госпожа Дю Бари на кочияша.

През това време Балзамо подсвирна лекичко, притисна леко с

колене Джерид и той препусна в галоп. След пет минути Балзамо беше вече във вестибюла на улица „Сен Клод“ и гледаше с безпокойство Фриц.

– Значи тя се прибра? – попита тревожно той.

– Много е уморена. Тя тичаше толкова бързо, че аз я видях отдалече, тъй като дебнех кога ще се прибере. Дори не можах да я посрещна...

– Наистина ли?

– Да! Дори се изплаших. Тя връхлетя в къщата като вихър, изкачи се по стълбата на един дъх, а щом влезе в стаята с трофеите, падна върху кожата на големия черен лъв. Ще я намерите там...

Балзамо се изкачи припряно по стълбата и видя Лоренца, която се бореше безуспешно срещу първите пристъпи на тежка нервна криза. Потокът от енергия ѝ бе въздействал дълго време и започваше да буйства. Балзамо се загледа в нея за миг, а в очите му горяха гневни пламъчета. После я вдигна на ръце и я отнесе в нейната стая, а тайнствената врата сама се затвори след него.

127.

Еликсирът на живота

Знаем в какво състояние на духа Балзамо влезе в стаята на Лоренца. Той се готвеше да я събуди и да я обсипе с гневни упреци, а после да я накаже; наказанието щеше да му бъде подсказано от гнева. В това време едно почукване на тавана го предупреди, че Алтотас беше разбрал за завръщането му и искаше да говори с него.

Балзамо побърза да излезе, като преди това отпрати към момичето нов поток енергия. Той много се страхуваше да не би Алтотас да слезе долу, както вече се беше случвало, да събуди Лоренца със сила, различна от неговата, и тя да научи още някоя тайна, не по-малко опасна от политическите съзаклятия.

Видът на Алтотас беше едновременно страшен и отблъскващ. Безкръвното му лице или по-скоро малкото все още живи места по него бяха зачервени от гняв. Тънките му възлести ръце на подвижен скелет трепереха, костите му скърцаха, хлътналите му очи сякаш плуваха в бездънните си орбити. Алтотас кълнеше с всички сили ученика си на език, непознат дори за Балзамо.

Знаем, че старецът беше твърде немощен и по принуда мързелив. Явно се беше случило нещо извънредно важно. То беше върнало

раздразнения старец от съзерцателния към действителния живот.

Балзамо, когото Алтотас изненада „на местопрестъплението“, изрази най-напред учудването си, а после и безпокойството си.

– Аха! – изрева Алтотас. – Ето те, безделнико! Подлецо, ти изоставяш своя стар учител!

Както винаги, когато се налагаше да разговаря с Алтотас, Балзамо се въоръжи с неизчерпаемо търпение.

– Хайде, учителю – каза спокойно Балзамо, като свали платформата до пода, стъпи върху нея, застана до стареца и натисна пружината, която изкачи и двамата нагоре, – от какво имате нужда? Кажете. Разправяйте, че съм ви държал гладен... Доколкото си спомням обаче, вие сте в задължителния си четиридесетдневен пост, нали?

– Да, разбира се. Преди тридесет и два дни започнах процеса на възстановяване.

– Тогава от какво се оплаквате? Виждам на масата ви две-три гарафи с дъждовна вода. Нали само от нея пиете?

– Да, но знаеш ли, че аз не съм копринена буба, която може сама да върши всичко? Не мога сам да сътворя чудото на подмладяването и превъплъщението. Мислиш ли, че останал без сили, мога да създам сам еликсира на живота! Смяташ ли, че немощно полегнал на една страна, поддържан телом и духом единствено от освежителните напитки, бих могъл да се справя съвсем сам, ако ти не ми помогнеш мъничко? Ти, нещастнико, знаеш много добре, че си длъжен да ми помагаш като на приятел!

– Но аз съм до вас, учителю – заяви Балзамо. – Хайде, отговорете ми какво искате? Пред вас са дори не две, а три гарафи дъждовна вода, тя е събрана през май. Ето и бисквитите от ечемик и сусам. Аз самият ви донесох белите капки, от които имахте нужда.

– Да, но еликсирът все още не е готов! Ти не си спомняш някои неща, защото тогава работех с баща ти, който беше по-предан човек от теб, но... през предишните петдесет години от живота ми аз успях да приготвя еликсира цял месец по-рано от крайния срок. Бях се оттеглил в планината Арарат. Един евреин ми донесе малко дете срещу толкова сребро, колкото то тежеше. Детето беше християнче и още сучеше. Според обичая аз му пуснах кръв и взех трите последни капки от кръвта му. Само за един час довърших еликсира, на който и тогава липсваше единствено тази съставка. Така преди петдесет години моето прераждане се увенча с успех. Косите и зъбите ми опадаха вследствие на ужасните конвулсии, след като изпих чудотворния еликсир. После поникнаха, но

зъбите ми са лоши, защото не внимавам и все забравям, че трябва да излея течността внимателно направо в гърлото си с помощта на златна тръбичка, но пък косите и ноктите ми пораснаха така, сякаш бях на петнадесет години...

А сега ето ме отново стар, а еликсирът не е готов. Ако не вложа цялото си старание в това начинание, знанията, натрупани в продължение на един век, ще изчезнат заедно с мен, а чудотворното питие, чиято тайна аз държа в ръцете си, ще бъде изцяло загубено за човечеството, което чрез мен би могло да се докосне до божественото начало. О, ако не успея, ако се излъжа, ако сбъркам в нещо, вината ще бъде изцяло твоя, Ашарат! Пази се, гневът ми ще бъде страшен! Страшен!

– Хайде, учителю – каза Балзамо, – кажете ми желанията си.

– Искам... – промълви Алтотас и втренчи поглед в ученика си.

– Слушам ви... Искате...

– Ето какво искам...

– Говорете, слушам ви и ще ви го дам, ако е по възможностите ми!

– Знаеш, че всичко е по възможностите ти, нали? Всичко е възможно, всичко! – промърмори презрително старецът.

– Да, разбира се, всичко е възможно с помощта на времето и науката.

– Науката е в ръцете ми, на път съм да овладее и времето. Дозата е добра. Само че силите ми са на привършване, защото белите капки предизвикаха преждевременното им изчерпване в остарелия ми организъм. А младостта подобно на пролетна мъзга напират под кората на дървото и изтласква старото... Ти виждаш, Ашарат, благоприятните симптоми – гласът ми отслабва, зрението ми е на път да изчезне, чувствам, че на моменти разсъдъкът ме напуска... не усещам топлината и студа, а това означава, че трябва да побързам с довършването на еликсира! Така в деня на моето столетие аз ще стана пак двадесетгодишен. Всички съставки за чародейното питие са налице, приготвил съм този път и златната тръбичка, липсват ми само трите капки кръв, за които съм те молил много пъти...

Балзамо изрази отвращението си.

– Е, хубаво – въздъхна Алтотас, – тогава нека се откажем от детето, щом ти предпочиташ да се затваряш с любовницата си, вместо да ми го доставиш!

– Знаете прекрасно, учителю, че Лоренца не ми е любовница – възрази Балзамо.

– О! – възкликна Алтотас. – Нима смяташ, че можеш да лъжеш и

мен, както правиш с всички останали?! Искаш да ме накараш да повярвам в непорочността ти, та ти си мъж!

– Кълна ви се, учителю, че Лоренца е чиста като Светата Дева Мария. Кълна ви се също, че съм се отказал от любовта си, желанията си, сладострастните си изживявания в името на моята душа. Аз също искам да извърша обновление, само че, вместо да помогна само на себе си, ще възродя света!

– Ти си луд, клетнико! – провикна се Алтотас. – О, безумец! Пак ли ми дрънкаш глупости за сътресения, които ще предизвикаш сред дребните човечета, и за революции сред тези жалки мравки, а аз ти говоря за вечния живот и за вечната младост!

– Но тази вечна младост не може да бъде постигната с цената на ужасно престъпление, а освен това...

– Аха! Значи ти изпитваш съмнения, негоднико?

– Не, учителю, щом като се отказваме от детето, какво ви трябва?

– Първото непорочно и девствено човешко същество, което ти попадне подръка, все едно мъж или жена! Открих, че половете не се различават чак толкова много. Е, жена все пак би ми свършила по-добра работа! Намери ми такъв човек, но побързай – остават ми само още осем дни!

– Добре, учителю... Ще видя... ще потърся...

– Това ли е отговорът ти? А откога, жалък червей такъв, отрочето държи такъв тон на създателя си? А, да, разбирам... Виждаш ме безсилен, виждаш, че не мога да стана, слушаш молбите ми и си мислиш, че завися само от тебе. Така ли е, Ашарат? Не се опитвай да ме лъжеш! Знаеш, че чета в сърцето ти, защото те преценявам. Знай, че ще те преследвам.

– Внимавайте, учителю! Гневът ще ви погуби. На моя учител аз мога да кажа единствено истината – ще се постарая да удовлетворя молбата ви, но ще се мъча никой от нас да не пострада. Ще потърся човек, който да ни продаде такова същество, от каквото вие имате нужда, но няма аз да цапам ръцете си с подобно престъпление! Ето моя отговор.

С нечовешки усилия Алтотас опря двете си ръце на облегалките на креслото и се изправи.

– Значи ти ще ме предадеш в лапите на смъртта, така ли, нещастнико? И то само за да спестиш три капки кръв от някое мръсно, нищожно животно! И ще ме оставиш да потъна във вечността, мене, съвършения? Слушай, Ашарат, не искам вече нищо от теб – заяви старецът със злоещата усмивка. – Не, не искам от теб нищо, ще чакам, но ако не свършиш

това, което искам, аз сам ще го намеря; ако ме изоставиш, сам ще си поможна. Чу ме, нали? Сега си върви!

Балзамо не отговори нищо на тази заплаха. Пригответи на стареца всичко, което му беше необходимо, остави близо до него и храната, и напитките. Обгради Алтотас с всички грижи, които дължи един бдителен слуга на господаря си и един добър син на баща си. После, погълнат от собствените си мисли, стъпи върху платформата и слезе надолу, без да забележи, че ироничните очи на столетника го следваха чак до най-затъntenите части на мозъка му и чак до дълбините на сърцето му.

Щом Балзамо отново застана пред заспалата Лоренца, Алтотас се усмихна като зъл гений.

128.

Вътрешна борба

Балзамо се спря пред момичето, а в сърцето му напиреха болезнени чувства, болезнени, а не яростни. Може би причина за това беше разговорът му с Алтотас, който го беше изправил лице в лице с човешката нищожност и така беше изличил остатъците от гнева му. Балзамо реши да се вслуша в съвета на гръцкия философ, който, преди да направи каквото и да било, си казвал наум цялата азбука. Нашият герой предпочете да последва примера му, вместо да се поддаде на гнева – лошият съветник, изпратен от боговете на Ахил.

След миг на студено съзерцание пред канапето, където спеше Лоренца, той прошепна:

– Лоренца ме мрази, тя ме заплаши, че ще ме предаде, и наистина ме предаде. Аз вече нямам тайна, предадох я в ръцете на тази жена; все едно че съм я хвърлил на вятъра! Ах, какво нечувано нещастие! Аз дори не споменах за него на Алтотас, тъй като той не би ме разбрал. Ето какво стана – продължи той, като се пооживи, – доброто, което тя ми донесе, бе изместено от злото. Отсега нататък Лоренца може само да ми вреди... О, змийче с нежни извивки на тялото, което задушаваш, с позлатена шия, пълна с отрова! Спи, спи, защото, щом се събудиш, ще бъда принуден да те убия!

Балзамо се наведе със зловеща усмивка над младата жена, чиито сладострастно притворени очи се отвориха с приближаването му, както се отварят слънчогледът и чадърчето при първите лъчи на слънцето.

– О – каза Балзамо, – ще бъда принуден да затворя завинаги тези

очи, които сега ме гледат толкова нежно, в които толкова бързо блясъкът на гнева прогонва любовния плам.

Лоренца се усмихна кротко и зъбите ѝ като перли проблеснаха в устата ѝ.

– Но ако убия жената, която ме мрази – прошепна си Балзамо и закърши отчаяно ръце, – ще убия и тази, която ме обича!

Сърцето му се изпълни с дълбока тъга и неосъзнато желание.

– О, не! – продължи той. – Напразни бяха моите клетви! Напразно отправях към нея заплахи! Никога няма да имам смелостта да я убия.

Нежният му поглед срещна влюбените очи на Лоренца. Бавно сложи ръка върху главата ѝ. В този миг Лоренца, която сякаш четеше мислите му, продължително въздъхна, надигна се и в очарователната леност на съня постави нежните си бели ръце върху раменете на нашия герой. Той усети опияняващия ѝ дъх съвсем близо до устните си.

– О, не! – извика Балзамо, като прокара ръка по пламналото си в огън чело и през замъглените си очи. – Не! Това опиянение ще ме доведе до безумие! Не, аз няма да мога вечно да устоявам на този съблазнителен демон! Редом до тази сирена аз ще забравя за мечтаната от мен слава, за могъществото, за безсмъртието и те ще ми се изплъзнат! О, не, не! Тя ще се събуди, трябва да се събуди, шом аз го искам!

Объркан, Балзамо отблъсна Лоренца и тя падна върху софата като нежен ефирен воал, като снежинка. И най-сръчната кокетка не би избрала по-съблазнителна поза, за да покаже на любимия си всички свои прелести. Балзамо намери малко сили в себе си и отстъпи няколко крачки, но подобно на Орфей се обърна и подобно на Орфей беше погубен.

– О, ако я събудя, борбата между нас пак ще започне. Ако се събуди, ще се самоубие или ще ме убие! А може и да ме принуди с предизвикателствата си да я убия. О, гибел, гибел! Да... Съдбата на тази жена е предначертана, струва ми се, че чета нейните огнени букви – любов и смърт! О, Лоренца, Лоренца, ти си създадена да обичаш и да умреш! А аз държа и любовта, и живота ти в собствените си ръце!

– Искам смърт – каза тя тихо и раздвижи влажните си и блестящи като корал устни, – но преди това искам да позная любовта!

Балзамо отстъпи, отдръпна главата си и с ръка закри очи. Задъханата от страст Лоренца го последва, пълзейки на колене.

– Приемам смъртта – повтори тя с опияняващ глас, – но искам любов!

Балзамо не можеше да устои повече на изкушението. Огнен пламък

го заля.

– О, това е вече свръх силите ми! Аз воювах повече, отколкото беше във възможностите на едно човешко същество! Демон или ангел на съдбата ми, о, бъди доволен! Отдаден на егоизма и гордостта си, пожертвах благородните страсти, бушуващи в сърцето ми! О, не, не! Нямам право повече да се съпротивлявам на единственото човешко чувство, което кипи у мен! Обичам тази жена, а с любовта си ѝ вредя повече, отколкото, ако я мразех! Моята любов ще причини смъртта ѝ!

– О, любими мой! – въздъхна Лоренца.

– Нима ти ще приемеш този лъжовен живот вместо истинския?

– Аз те моля на колене за него. О, дай ми го! Този живот е моята любов и моето щастие!

– А ще те задоволи ли такъв живот, ако станеш моя жена? Аз те обичам страстно, знаеш това, нали?

– Да, защото чета в сърцето ти като в отворена книга.

– И никога няма да ме упрекнеш нито пред Бога, нито пред хората, че съм насиллил волята ти и че съм излъгал сърцето ти?

– Никога! Напротив, пред Бога и пред хората аз ще ти благодаря, че си ми дарил любовта си! Та любовта е единственото богатство на света, единствената перла, единственият драгоценен диамант!

– А няма ли да страдаш за крилете си, бедна моя гълъбице? Ти вече никога не ще можеш да проникнеш заради мен в лъчезарните покои на Йехова, който озарява с щедрия си лъч челата на пророците. А когато поискам да узная бъдещето, когато поискам да направлявам хората, уви, твоят глас няма да ми отговаря повече. В твое лице аз имах и любимата, и пророчицата – моя гений помощник, а сега при мен ще остане само любимата. Освен това...

– А! Ти изпитваш съмнения! – извика Лоренца. – Виждам сянката на колебанието в сърцето ти!

– Винаги ли ще ме обичаш, Лоренца?

– Винаги! Винаги!

Балзамо прекара ръка по челото си.

– Добре. Така да бъде – прошепна той. – А и всъщност...

Нашият герой остана замислен още няколко мига.

– А и защо ли ми е всъщност точно тази жена! Нима е единствената на света? Не, разбира се. Докато тя ме дарява с щастие, другата ще продължи да ме прави богат и могъщ! Андре също притежава дарбата да гадае. Тя е млада, чиста, непорочна, а и аз не я обичам. Андре с лекота ми се покори в съня си, както ми се подчиняваш ти! Андре е моята нова

жертва. За мен тя е една душа без стойност, обречена да следва опитите на лекаря! Андре, Андре, ти ще ми служиш! Ела в прегръдките ми, Лоренца! Тебе избирам за любима и любовница! С Андре ще бъда всемогъщ, а с Лоренца – щастлив! От този миг нататък животът ми е пълен, свършен! Ето, че освен в безсмъртието аз постигнах мечтата на Алто-тас! Макар и смъртен, съм равен на боговете!

Балзамо повдигна Лоренца от пода, разтвори ръце, а Лоренца се притисна до задъханата му гръд и се вплете в тялото му така, както бръшлянт се увива около дъба.

129. Любов

За Балзамо започна нов живот, въпреки че до този момент той беше водил бурно, напрегнато и разнообразно съществуване. От три дни Лоренца не го обсипваше вече с гневни изблици, проклетия и ревност, самият той пък нямаше никакво желание да разговаря за политика, заговори и съзаклятници. Балзамо не напускате дори за миг красивата италианка и беше забравил целия свят.

Неведнъж през тези три дни, когато се съвземаше от любовния си унес, нашият герой наблюдаваше любимата си – тя постоянно му се усмихваше с копнеж и възторг, защото сега вече ѝ бе създал нов живот, в който с помощта на екстаза и измамния сън ѝ даваше отдих от неестественото ѝ съществуване. Виждаше я колко е спокойна, нежна и щастлива, слушаше я как го назовава с най-нежни имена и се удивляваше на способността ѝ да изрича на висок глас най-сладолюбивите си желания. Едновременно с това той неведнъж си задаваше въпроса дали Бог не се беше разгневил срещу него – новия титан, който беше дръзнал да открадне тайните му. Питаше се дали Всевишният не бе дарил Лоренца с хрумването да се преструва, за да приспи бдителността му, и щом умът му задреме, да се появи пред него като богиня на отмъщението.

– Ако Лоренца мамеше и се преструваше – казваше си той, – ако имаше намерение да ме отбягва, щеше да дебне удобни случаи да ме отдалечи от себе си и щеше да измисли поводи да остане сама. А тя не прави нищо подобно, напротив – ръцете ѝ ме обвиват като верига, огненият ѝ поглед ми казва „не си отивай“, а нежният ѝ глас прошепва „остани“.

Оставаше му да си изясни само едно – дали тази прозорливост не се

дължеше на синхрона в мислите на двамата и дали проникателната ѝ душа, така безпогрешна, преди да се превърне в обикновена Евина дъщеря, можеше все още да пробива тъмата извън магическия кръг, осветяван от лъчите на любовта им.

Балзамо не смееше да подложи на изпитание съмненията си. Предпочиташе да се надява, тъй като надеждата увенчаваше със звезден ореол безмерното му щастие.

Понякога Лоренца му прошепваше с кротък укор:

– Ашарат, ти мислиш и за друга жена. Тя е от север, косите ѝ са руси, а очите сини. Ашарат, Ашарат, тази жена върви винаги в мислите ти успоредно с мен.

Балзамо поглеждаше нежно към Лоренца:

– В такъв случай можеш да разбереш дали мисля за тази жена с любов или не! Хайде, прочети истината в сърцето ми, скъпа Лоренца! – отговаряше Балзамо.

– О, зная, че не мислиш за нея с любов, но мисълта ти е раздвоена между нас двете, както неотдавна се раздвояваше между двете Лоренци...

– О, не, не, любов моя! – провикваше се Балзамо. – Виж, аз мисля само за теб, поне в сърцето си. Не забелязваш ли, че откакто сме така щастливи, аз вече не се интересувам от нищо – нито от наука, нито от политика, нито от работа.

– И грешиш, защото бих могла да ти помогна.

– Разбира се, но сега се отказвам от всичките си празни опити, защото те биха откраднали много часове от живота ми, през които няма да те виждам.

– А защо да не те последвам в работата ти, както те следвам в любовта ти? Защо да не те направя и могъщ, след като вече те направих щастлив?

– Защото моята Лоренца е красива, но не е образована. Бог дарява хората с красота и любов, но за да си учен, трябва да си занимавал с наука.

– Душата знае всичко.

– А ще можеш ли да ме водиш във важното ми изследване – искам да открия философския камък.²²⁰

220. Според легендата философският камък е открит от прочутия алхимик Никола Фламель, за когото вече стана дума в романа. Този среден по големина камък с кърваво-червен цвят имал свойството да превръща всеки друг метал в злато, а също и да дарява с безсмъртие – бел.прев.

– Така мисля.

Балзамо прегърна младата жена през кръста и я отведе в лабораторията. Гигантската пещ, която никоой не бе докосвал от четири дни насам, зееше угаснала. Лоренца хвърли равнодушен поглед върху тези странни инструменти, последна дума на модерната алхимия. Тя сякаш беше добре запозната с предназначението на всеки един от тях.

– Искаш да правиш злато ли? – попита Лоренца с усмивка.

– Да.

– Прав си. Твоето злато ще бъде само оцветен живак. Може би някога ще успееш да го втвърдиш, но никога няма да превърнеш живака в злато.

– Но как тогава саксонецът Пейкан, който беше осъден на смърт от Чарлз II, откупи живота си, превръщайки оловно кюлче в златно? От златното кюлче изтеглиха цели четиридесет дуката, като отделиха и метал, с който изляха специален медальон в чест на великия алхимик.

– Този велик алхимик е само един сръчен мошеник. Той просто замени оловното кюлче със златно. Най-сигурният начин да произведеш злато, Ашарат, е да стопяваш богатствата, които робите ти носят от четирите краища на света, и както ти имаш навика – да пълниш потите с метал и да получаваш кюлчета.

Балзамо се замисли.

– Все пак – настоя Балзамо и каза наслуки – как тогава се правят диаманти?

– О, работата с диамантите е съвсем друга – обясни Лоренца. – Защото да направиш диамант не значи да превърнеш едно тяло в друго, а просто да видоизмениш един познат елемент.

– И ти познаваш елемента, от който се образува диамантът, така ли?

– Естествено. Диамантът представлява кристализация на чист въглерод.

Балзамо се смая. Силно сияние избликна пред очите му. Той ги закри с ръка, защото се уплаши да не би невиданият досега огнен пламък да го ослепи.

– О, Боже, ти правиш твърде много за мен, а това означава, че ме заплашва някаква опасност! Велики Боже, назови скъпоценния пръстен, който да захвърля в морето, за да поуталожа твоята ревност! Стига, достатъчно за днес, Лоренца.

– Нима не съм твое притежание? Хайде, заповядвай ми!

Балзамо повлече Лоренца във от лабораторията, пресече заедно с

нея стоята с кожата, а после, без да обърне внимание на лекото скърца-не над главата му, двамата влязоха в стаята с решетки на прозорците.

– И така – попита младата жена, – доволен ли си от твоята Лоренца?

Балзамо сплете умолително ръце и впери ужасените си очи в младата жена. Някой случаен наблюдател, без дарба да чете в душата му, не би могъл да си обясни изражението на лицето му.

– О, прошепна той. – А аз се готвех да убия този ангел!

Младата жена се усмихваше и устните ѝ бяха озарени от божествено сияние.

– Лоренца, Лоренца – обърна се към нея Балзамо, – тайнственото пророчество на Всевишния се сбъдна! Той е създал жената от плътта на мъжа и е пожелал двамата да имат едно и също сърце. За мен възкръсна Ева!

После мъжът падна на колене и обгърна с ръце очарователната красавица. Гледаше я с нямо обожание, а тя му се усмихваше с неземната си усмивка.

– Е, добре – заговори отново той. – Вече няма да се отделиш от мен. Ще заживея спокойно, закрилян от погледа ти, който пробива мрака и тъмата. Ще бъда велик като Бога, но по-щастлив от него, Лоренца – Бог е господар на света и няма равен на себе си на небето, но той е сам в своята божествена власт и няма съпруга! Той не споделя с нито едно подобно нему божествено същество всемогъществото си, превърнало го в Бог!

Лоренца продължаваше да се усмихва и да отвръща на думите му с огнени милувки.

– И все пак – каза тя, сякаш четеше всяка мисъл на любимия си, вълнуваща безбройните фибри на вечно напрегнатия му дух, – ти все още изпитваш съмнения, Ашарат. Не си сигурен дали ще мога да се прехвърля отвъд предела на нашата любов и дали ще съм способна да виждам на по-голямо разстояние. Утешавах се, че ако не успея, ще успее тя.

– Коя тя?

– Почакай... Тя се нарича Андре.

– Да, така е, ти наистина четеш мислите ми! Да, имам едно опасение, което ме смущава... Можеш ли все така да виждаш в пространството?

– Опитай.

– Подай ми ръката си, Лоренца.

Младата жена страстно стисна ръката на Балзамо. Балзамо излезе мислено от улица „Сен Клод“ и отведе мисълта на Лоренца със себе си.

– Къде сме? – попита той.

– На една планина – отвърна младата жена.

– Така е – каза Балзамо и потрепери от радост. – А какво виждаш наоколо?

– Виждам широка планинска долчинка, встрани от нея има гора, от другата ѝ страна пък лежи град. Една река разделя гората от града, тече покрай стените на някакъв замък и се изгубва в далечината.

– Така е, Лоренца. Гората е Везине, градът е Сен Жермен, а замъкът е Мезон. Да влезем в павилиона, който зад гърба ни.

– О, да влезем.

– Какво виждаш?

– Най-напред едно странно облечено негърче. То дъвче бонбони.

– Вярно, това е Замор. Да влезем по-навътре.

– В салона няма никого. Обзаведен е разкошно. Предната част на вратата представлява скулптурна група от богини и амурчета. А! Сега сме в приказно красив будоар.

– И будоарът ли е празен?

– Не. Някаква жена се е излегнала върху една софа.

– Коя е тази жена?

– Това е графиня Дю Бари.

– Така е, така е, Лоренца. Ще ме накараш да полудея. Какво прави жената?

– Мисли за теб, Балзамо.

– Значи можеш да прочетеш мислите ѝ? По какъв повод?

– Дал си ѝ някакво обещание.

– Да. Какво обещание?

– Обещал си ѝ вода, която разхубавява – същата, каквато Венера е дала на Фаон²²¹, за да си отмъсти на Сафо. Почакай. Тя протяга ръка към звънеца, звъни, влиза друга жена.

– Кестенява или руса?

– Кестенява.

– Това е зълва ѝ. Слушай какво си говорят.

– Иска да приготвят конете и каретата ѝ.

221. Фаон – древен жител на остров Лесбос, който превозил Афродита с лодка, без да ѝ вземе пари. Богинята му дала еликсир, благодарение на който станал чудно красив и всички жени се влюбвали в него от пръв поглед. Влюбила се и Сафо, но той ѝ отхвърлил и в отчаянието си тя се хвърлила в морето – бел. прев.

– Къде иска да отиде?

– Иска да дойде тук. След два часа тя ще бъде тук.

Балзамо падне на колене.

– О! – провикна се той. – Ако след два часа тя наистина е тук, аз няма вече да моля Бога за друго освен да бъде милостив към мене и към моето щастие.

– Клетн ми приятелю, значи ти си се страхувал от нещо?

– Да, да...

– А от какво би могъл да се страхуваш? Та любовта не само допълва физическото съществуване, но също така възвисява и духа. Като всяка изпълнена с великодушие страст любовта доближава човека до Бога, а всяка светлина идва от Бога.

– Ще ме накараш да полудея от щастие, Лоренца!

Балзамо обори главата си в скута на младата жена. Все още чакаше ново доказателство, за да се почувства напълно щастлив. Това доказателство беше пристигането на госпожа Дю Бари.

Двата часа на очакване изминаха бързо. Балзамо беше загубил всякакво усещане за време. Изведнъж тялото на Лоренца потрепери и тя хвана още по-здраво ръката на Балзамо.

– О, каретата й лети бързо по големия булевард. Приближава, навлиза в улица „Сен Клод“, спира пред вратата. Госпожа Дю Бари вече тропа на вратата.

Балзамо се спусна към камината.

– Нека дойда с теб до стълбата – помоли го Лоренца.

– Ела.

Двамата влязоха в стаята с кожите.

– Ще излезеш ли от тази стая? – попита Балзамо.

– О, не, ще те чакам. Бъди спокоен, тази Лоренца, която те обича, не е същата Лоренца, от която ти се опасяваш. Но всъщност...

Тя замълча и се усмихна.

– Какво искаш да кажеш? – попита Балзамо.

– Нима не прозираш в моята душа така, както аз прозирам в твоята?

– Уви, не.

– Исках да ти кажа да ме приспиш и спяща да те очаквам, докато се върнеш. Заповядай ми да стоя неподвижно върху тази софа и аз ще го сторя. Ще спя и ще бъда неподвижна.

– Така да бъде, скъпа Лоренца! Спи и ме чакай!

Балзамо махна с ръка на момичето. То вече кротко спеше.

Лоренца беше чудно красива. Освободени от всякакви панделки,

косите ѝ обгръщаха тялото ѝ. Полуотворената ѝ уста беше изящна. По бузите ѝ грееше трескава червенина. Очите ѝ плуваха в мечти. Приличаше на непорочно младо момиче, а не на жена. Балзамо се наведе над нея. Целуна ръцете и шията ѝ, но не посмя да докосне устните ѝ.

Балзамо се лъжеше. Гърдите на Лоренца се задъхваха не само от любов, не само страстта правеше дъха ѝ неравен и насечен. Тя сънуваше сън, предизвикан от летаргията, в която беше изпаднала. А тази летаргия беше тъй странно близка до смъртта!

Лоренца продължаваше да сънува. Стори ѝ се, че не ѝ достига въздух, сякаш тежестта на един доближаващ се подвижен кръг я затискаше. После съзря там някакво мърдащо чудовище с човешко лице, подобно на Калибан²²² от „Буря“. Това беше старецът, мърдаха само ръцете му, движеха се единствено очите му. Той я гледаше със страшните си очи и протягаше към нея костеливите си ръце.

Бедното дете се гърчеше, без да може да се изскубне от ръцете на този призрак, без да прозре заплашващата го опасност. Лоренца видя как двете клещи я сграбчиха за роклята, как я повдигнаха от софата като бяло перце, а после усети как я отнесоха върху подвижната врата, която бавно-бавно се заизкачва към тавата с познатото вече злокобно проскърцване, сякаш желязо се отриваше о желязо. От устата на това чудовище с човешко лице излезе остър, скърцащ, страшен смях. Смахът кънтеше, а чудовището отнасяше момичето все по-нагоре и по-нагоре към небето, без то да усети сътресение или болка.

130.

Чудотворното питие

Както беше предсказала Лоренца, посетителката, която току-що беше почукала на вратата, беше самата госпожа Дю Бари. Докато чакаше Балзамо, тя прелистваше твърде интересна книга за смъртта, отпечатана в Майнц. Госпожа Дю Бари тъкмо разглеждаше една гравюра, на която някаква красива жена си червеше устните и се оглеждаше със задоволство в огледалото, когато Балзамо бутна вратата, влезе в салона и ѝ се поклонил с щастлива усмивка, която озаряваше цялото му лице.

222. Калибан – герой на Шекспир, чудовище бунтар, който от създаването му около 1611 г. до наши дни е претърпял най-много метаморфози под перото на различни писатели, с четката на различни художници и в интерпретацията на различни актьори – бел.прев.

– Простете ми, че ви накарах да ме чакате, госпожо! Изчислих погрешно разстоянието или пък се съм се заблудил относно бързината на вашите коне. Мислех, че сте още на площад „Луи XV“.

– Как така? – попита графинята. – Нима знаехте, че идвам насам?

– Да, графиньо. При това узнах, че вие мислите за мен с най-добри чувства и намерения.

– Имате право, скъпи ми графе!

– Карате ме да се чувствам неимоверно щастлив, госпожо! Мога ли да ви бъда полезен с нещо?

– Как? Вие сте човек, който умее да разгадава всичко, а не се сещате каква ще бъде молбата ми?

– Оставете ми поне удоволствието да проявявам скромност!

– Така да бъде, скъпи графе. А за да не губим време, ще ви разкажа какво съм направила за вас.

– Няма да го понеса. Моля ви, нека говорим за вас.

– Е, добре, скъпи графе. Най-напред – необходим ми камък, който да ме направи невидима. Стори ми се, че по време на бързото и неочаквано и за самата мен пътуване срещнах един от посивелите прислужници на господин Дьо Ришелю.

– А какво точно правеше този прислужник, госпожо?

– Препускаше след мен на бързоходен кон!

– Какво мислите по този повод и защо смятате, че херцогът би накарал този човек да ви преследва? С каква цел?

– За да ми изиграе някаква лоша шега! Колкото и да сте скромен, граф Дьо Феникс, надявам се няма да отречете, че Бог ви е надарил с твърде много предимства, достатъчно, за да изпита ревност дори един крал! Било защото аз ви посещавам, било защото вие ме посещавате...

Балзамо разбра, че тук се криеше някаква тайна, която Лоренца все още не бе успяла да му разкрие. Не посмя да рискува и се задоволи да отговори на графинята само с усмивка.

– Беше опасен за мен и аз без малко не станах жертва на един безупречно скроен заговор. Всъщност и вие играхте известна роля в него, графе.

– Аз?! В заговор срещу вас? Никога, госпожо.

– Нима не дадохте на херцог Дьо Ришелю чудотворно питие, което обвързва хората с любов един към друг, което кара човек безмерно да обича някого.

– Не, госпожо. Господин Дьо Ришелю си приготвя подобни питиета сам, тъй като отдавна познава рецептите им. Аз просто му

предоставих малко приспивателно.

– О, наистина ли?

– Кълна се в честта си, госпожо!

– Вие винаги ми служите прекрасно. Сега обаче можете да направите за мен нещо повече от всичко, което сте сторили досега. О, докторе! Бях доста болна, имам предвид в политическия смисъл на думата, и все още не мога да повярвам напълно, че съм излекувана.

– Лекарят, госпожо – а лекар има, тъй като аз наистина съм лекар – винаги иска малко повече подробности за болестта, която ще лекува.

– Нищо по-лесно от това, скъпи ми докторе или скъпи ми магьоснико, ако предпочитате... Вечерта преди деня, когато това приспивателно е било използвано, Негово величество отказа да ме придружи до Люсиен. Остана в Трианон, като се извини с умората си. Вечерял е с херцог Дьо Ришелю и барон Дьо Таверне. Схващате, нали? По време на вечерята са сипали чудотворното любовно питие на краля. Той вече беше проявил интерес към госпожица Андре. Знаеше се, че на другия ден ние двамата няма да се виждаме. Той се канел да посети малката в жилището ѝ и да атакува...

– Добре. А после?

– После я е атакувал.

– Но как е завършила историята?

– Всичко, което мога да ви кажа е, че през онази ужасна нощ, когато бушуваше бурята, Негово величество се завърнал в Трианон. Бил като обезумял – смъртноблед, имал температура.

– Вие сигурно смятате, че кралят не се е уплашил само от бурята, нали?

– Да, тъй като прислужникът му го чул да казва три пъти: „Мъртва! Тя е мъртва! Мъртва е!“ Причината е била в приспивателното. Кралят се страхува много от смъртта или от нейното подобие. Той е заварил госпожица Дьо Таверне да спи. Сънят ѝ наистина бил странен и кралят помислил, че е мъртва.

– Наистина е била мъртва – прошепна Балзамо, който си припомни, че беше побягнал, без да успее да събуди Андре – или поне е приличала на мъртва. Така е. По-нататък, госпожо, по-нататък!

– Вечерта – повтори и графиня Дю Бари – кралят естествено не пожелал да остане в Трианон след изживения ужас. Посети ме в Люсиен и аз, господин графе, се убедих, че господин Дьо Ришелю е почти толкова голям магьосник като вас!

Усмехнатото и грешо от тържество лица на графинята,

изпълнените ѝ с грация и кокетство движения довършиха недоизказаната ѝ мисъл и успокоиха Балзамо – мястото ѝ на красива фаворитка все още беше непокътнато.

– Значи вие сте доволна от мен, нали, графиньо? – попита той.

– Направо съм възхитена, графе, кълна ви се! Вие ми говорихте за пречки и трудности и наистина сте ги съзрели. Следователно сте ми казали самата истина.

За да подкрепи думите си, госпожа Дю Бари протегна към Балзамо нежната си бяла ухаеща ръка. Тя не беше толкова свежа, колкото ръката на Лоренца, но в хладната ѝ кожа имаше не по-малко красноречие.

– Вие ме спасихте от голяма опасност – продължи госпожа Дю Бари. – Е, аз пък ви избавих от не по-малко страшна гибел или поне така си мисля...

– Няма нужда да ми го припомняте, за да предизвикате признателността ми – заяви Балзамо, като старателно криеше вълнението си, – но все пак обяснете ми...

– Ще ви обясня. Става дума за ковчежето.

– Е, госпожо?

– Съдържало множество шифровани текстове, които господин Дьо Сартин дал за разшифроване на служителите си. Днес господин Дьо Сартин пристигна във Версай, докато бях при краля. Донесе всички разшифровани текстове и речника с дипломатическите шифри.

– Аха! Какво каза кралят?

– Кралят най-напред се изненада, а после се изплаши. Човек може лесно да накара Негово величество да го слуша, като му приказва за опасности. След удара с нож на Дамиен има само една възможност да имаш успех пред господаря ни и тя е да му повтаряш „пазете се“.

– Значи господин Дьо Сартин ме обвини, че заговорнича.

– Най-напред господин Дьо Сартин направи опит да ме накара да напусна стаята. Аз обаче останах, като заявих, че никой не е по-привързан от мен към краля и никой няма право да ме принуждава да излизам, щом ще се разисква сигурността на Негово величество. Господин Дьо Сартин настояваше на своето, но аз бях по-упорита от него, а кралят ме погледна по начин, който много добре познавам, и каза на Сартин: „Оставете я, днес не мога да ѝ откажа нищо...“ Разбирате, нали, графе, че господин Дьо Сартин добре си спомняше начина, по който се бяхме разделили, и условията, които ясно и точно му бях поставила. Страхуваше се да не ме раздразни, като ви обвини в заговорничество... Ето защо започна дълги речи за лошите намерения на пруския крал по отношение

на Франция, а също и за склонността на някои умове да викат на помощ свръхестественото, за да улеснят успеха на бунта си. В крайна сметка обвини много хора, като държеше в ръка разшифрованите текстове и твърдеше че тези хора наистина са виновни.

– Виновни в какво?

– В какво ли? Нима искате да ви издам държавна тайна, графе?

– Струва ми се, че тази тайна е наша обща тайна, графиньо. Вие не поемате никакъв риск, защото аз имам интерес да мълча...

– При това – сериозен интерес, зная това... господин Дьо Сартин се мъчеше да убеди краля в съществуването на многочислена и могъща секта, сформирана от смели, сръчни и решителни съмишленици. Те подкопавали авторитета на Негово величество, като разпространявали най-различни слухове по негов адрес. Например, че Негово величество щял да бъде обвинен, че мори народа от глад...

– Какво отговори на това кралят?

– Както Негово величество отговаря винаги – с шегички.

Балзамо пое дълбоко дъх.

– А каква точно беше шегата му?

– Негово величество каза „е, щом ме обвиняват, че държа народа си гладен, ще го нахраня“, а господин Дьо Сартин го попита как, на което пък кралят отговори: „Ще поема издръжката за храна на всички, които разпространяват подобни слухове, и ще им предложи подслон в замъка, наречен Бастилия...“

Хладна тръпка пробяга по вените на Балзамо, но той продължи да се усмихва.

– А след това?

– След това разпратиха много заповеди за арести. Господин Дьо Сартин се опита да прокара и една заповед за вашето задържане, но аз не се огънах и го спрях с едно-единствено изречение. „Господине – казах му аз в присъствието на краля, – арестувайте цял Париж, това си е ваша работа и влиза в задълженията ви, но не докосвайте и с пръст някой от моите приятели, иначе...“ „Охо – намеси се кралят, – Пазете се, Сартин, тя е сърдита“, на което пък Сартин измъкна: „Но, сир, в името на кралството... Искат да убият краля, както убиха Анри IV.“ Кралят пребледня, ръката му потрепери и той обхвана челото си с нея. За миг помислих, че са ме победили. „Сир – настоях аз, – да оставим господина да продължи по-нататък. Неговите служители сигурно са разшифровали и някой текст, от който става ясно, че и аз заговорнича срещу вас!“. После излязох от стаята. Но това, скъпи графе, се случи на другия ден

след историята със злополучното питие. Така че кралят предпочете мое-то присъствие и се втурна да ме гони. „Умолявам ви, скъпа графиньо, не се сърдете“ – каза ми той. „Тогава изгонете този долен човек, той воня на затвор“ – заявих аз. „Е, вървете си тогава, Саргин“ – вдигна рамене кралят. „В бъдеще ви забранявам не само да ме посещавате, но и да ме поздравявате“ – продължих аз да следвам линията на поведението си. За миг нашият магистрат загуби самообладание и се приближи да целуне ръката ми. Беше много смирен. „Така да бъде, госпожо – каза ми той. – Да не говорим повече за това! Само че вие погубвате държавата. Вашият любимец ще бъде пощаден от моите агенти, щом това е желанието ви.“

Балзано беше потънал в дълбок размисъл.

– О, та вие дори не ми благодарите, че ви спестих едно запознанство с Бастилията! – възмути се графинята.

Вместо отговор Балзано извади от джоба си шишенце с кърваво-червена течност.

– Вземете, госпожо – каза той. – Вие ми дарихте свободата, а в замяна аз ви давам още двадесет години младост.

Графинята пусна шишенцето в корсета си и си тръгна радостна и тържествуваща. Балзано все още размишляваше дълбоко.

– Ако не беше тази суетна жена – прошепна той, – те щяха да се спасят. Малкото краче на тази придворна ги ритна и ги запрати на дъно-то на пропастта. Бог наистина е на наша страна!

131. Кръвта

Вратата още не беше се затворила зад гърба на госпожа Дю Бари, а Балзано вече се изкачваше стремглаво по скритата стълба към стаята с кожите. Разговорът му с графинята беше продължил доста дълго и сега той бързаше по две причини – искаше да види час по-скоро Лоренца и се страхуваше да не би младата жена да се е източила.

Балзано затвори вратата след себе си и хвърли поглед към канапето, където беше оставил Лоренца. Тя вече не лежеше там. Върху възглавничките се търкаляше само тънкото наметало от фин бродиран със златни цветя кашмир, което обикновено обгръщаше тялото ѝ. То беше единственото доказателство, че Лоренца е била в стаята и че си е почивала върху канапето. Балзано остана за миг неподвижен и се замисли.

Може би някаква неприятна миризма, която сякаш беше напоила жилището, я беше принудила да стане от мястото си и инстинктивно да се премести другаде – както постъпва човек, водещ нормален живот. Първото предположение на нашия герой беше, че Лоренца се е върнала в лабораторията, където неотдавна я беше отвел самият той. Отиде в лабораторията. Тя беше празна.

Оставаше само стаята ѝ – може би се беше оттеглила там. Балзамо отърча към стаята, но плочата на камината беше плътно затворена. Балзамо натисна пружината – и стаята, както и лабораторията, беше празна. Лоренца дори не беше влизала тук.

Тогава Балзамо беше завладян от болезнена мисъл, която неведнъж беше стреляла в сърцето му. Тя прогони всички други предположения и сложи край на надеждите му на щастливо влюбен мъж. Лоренца беше играла роля, само се беше преструвала, че спи, за да приспи всяко подозрение, безпокойство или бдителност на съпруга си, а при първия удобен случай беше избягала отново на свобода. При тази мисъл Балзамо подскочи и позвъни, за да повика Фриц.

– Къде е сеньората? – попита той.

– Никой не е излизал от къщата освен графинята, господарю. Токущо затворих вратата зад гърба ѝ.

– Хайде, спокойствие! Да проявим разум – каза си той. – Лоренца не е тук. Излишно е да търся други потайни места, няма смисъл да се заблуждавам. Щом не е тук, значи е излязла. Да! Излязла е, наистина е излязла...

– О, ще узная всичко, всичко! – шепнеше Балзамо. – Имам госпожица Дьо Таверне! От Андре ще се осведомя за предателството. Щом любовта е способна на измама, щом науката допуска грешки, щом верността е само клопка, Балзамо ще наказва безмилостно.

Балзамо грабна падналата си на земята шапка и се втурна към вратата, но внезапно се спря.

– О, мили Боже! – продължи да шепне той. – Забравих клетия грохнал старец! Трябва да видя Алтотас.

Балзамо трескаво се приближи до механизма, който смъкваше подвижната врата надолу. Влезе в стаята на Алтотас и скърцащият глас на стареца подразни ухото му и го откъсна от мъчителното му вглъбение. За голямо учудване на Балзамо Алтотас не го посрещна с упреци, както очакваше, а с весело и радостно настроение. Ученикът вдигна глава и смаяно втръгна поглед в учителя си.

Старецът се беше тръшнал върху подвижния си стол и дишаше

шумно така, сякаш всяко вдишване му носеше наслада. В очите му гореше мрачен, дори страшен пламък, но широката усмивка върху устните придаваше на лицето му щастливо изражение.

Балзамо се задави от отровните изпарения, сърцето му сякаш спря да бие, главата му натежа, съзнанието му се замъгли, силно му се зави свят. Усети, че дишането му бе затруднено и че силите му го напускаха.

– Учителю, учителю – прошепна Балзамо, който все повече и повече се замайваше, – бъдете разумен, нека отворя някой прозорец. От пода се издигат изпарения от кръв!

– Кръв?! Така ли мислиш? – изрева Алтотас и избухна в смях.

– О, да! Усещам зловонието, което се разнася от тялото на току-що убит човек! То тежи върху мозъка ми и притиска гърдите ми!

– Да-а! – потвърди старецът. – Сега окончателно се убедих, че сърцето ти е прекалено нежно, а мозъкът – твърде неустойчив, Ашарат.

– Учителю – каза Балзамо, като посочи с пръст гърдите на Алтотас, – по ръцете ви има кръв, тази маса също е обагрена в кръв. Кръв има навсякъде, дори очите ви са кръвясали и оттам проблясват два огнени пламъка!

– Нима не си правил опити? Нима не си ме наблюдавал, като правя опити?

– Но не с човешка кръв! – задъхан отговори Балзамо и започна да бърше потта от челото си.

Залитайки, той отново затърси някаква мебел, за да се подпре на нея. Изведнъж с ужас забеляза широк меден леген, чиито блестящи стени отразяваха пурпурния цвят на току-що пролята кръв. Огромният съд беше напълнен наполовина. Балзамо отстъпи назад, устата му трепереше.

– Каква е тази кръв? – извика той.

Алтотас не му отговори, но погледът му не изпускаше нищо – нито вълнението, нито залитането, нито ужаса на ученика му. Внезапно Балзамо нададе страшен рев. После се наведе, сякаш дебнеше някаква плячка, и се хвърли към другия край на стаята. Вдигна от земята панделка от бродирана сребърна коприна, след която се влачеше дълга плитка от смолисточерни коси. Чу се остър, болезнен, сърцераздирателен вик, а после стаята на стареца за миг бе завладяна от мъртвешка тишина.

– Какво е това? – прошепна той, но достатъчно силно, за да стане ясно, че не е отправил въпроса към себе си.

– Панделка за коси.

– А с какво са напоени тези коси?

– Дявол да го вземе! С кръвта, която ми беше необходима, за да довърша моя еликсир! С кръвта, която ти отказа да ми намериш и за чието доставяне бях принуден да се погрижа сам.

– Ами косите, панделката? Откъде ги взехте? Това не е прическа на дете?

– А кой ти е казал, че непременно съм заколил дете? – попита спокойно Алтотас.

– За еликсира не ви ли трябваше кръв на дете? – изкрещя Балзамо.

– Или непорочно девствено момиче – заяви Алтотас и повтори като ехо – девствено момиче.

След това старецът протегна костеливата си ръка над страничната облегалка на креслото и взе от масата пред него някакво шишенце, от което отпи с наслада. После заговори на Балзамо с най-естествения си тон и с най-голямата топлина, на която беше способен.

– Дълга я на теб, Ашарат – каза му той. – Ти прояви мъдрост и предвидливо настани тази жена в стаята под моята, почти в обсега на ръката ми. Човечеството няма да се оплаче, а законът няма да ме преследва. Само че не ти ми даде в ръцете девственото момиче, без което щях да умра. О, не! Аз си го взех сам! Благодаря, скъпи ми ученико! Благодаря, малки ми Ашарат!

Като изрече тези думи, Алтотас още веднъж доближи шишенцето до устните си. Балзамо пък изпусна кичура коса от ръката си. Ужасната истина замъгли разсъдъка му и заслепи очите му. Видя, че масата бе покрита с бяла покривка на тъмни цветя. Отдолу се очертаваше зловещ силует – все подробности, които Балзамо не беше забелязал до този момент. Той хвана покривката за единия ѝ край и живо я дръпна към себе си. Косите му настръгнаха, а отворената му уста, готова да закрепчи, не издаде нито стон, тъй като гърлото му беше сковано от ужас. Под белия саван лежеше трупът на Лоренца. Тя беше просната върху масата. Лицето ѝ беше смъртнобледо, но все още усмихнато. Главата ѝ висеше и сякаш под тежестта я притегляше към земята. Над ключицата ѝ зееше огромна рана, но от нея вече не капеше кръв. Ръцете ѝ бяха вкочанени, а очите ѝ – затворени под виолетовите клепачи.

– Да, кръв от девствено момиче, последните три капки – ето какво ми трябваше – продължи за мърмори старецът, докато отпиваше за трети път от шишенцето.

– Негодник! – провикна се Балзамо. – Умри тогава! От четири дни тази жена беше моя любовница, моя любима и моя съпруга! Убил си я напразно! Тя не беше девствена!

Клепачите на Алтотас потрепериха, а очите му изскочиха от орбитите сякаш ги раздвижи електрическа искра. Зениците им се разшириха неимоверно. Венците на стареца изскърцаха, защото той нямаше зъби, които да издадат този звук. Ръката му изтърва шишенцето. То падна на земята и се счупи на хиляди парченца. Зашеметеният столетник, ранен едновременно и в сърцето, и в мозъка, се строполи тежко върху креслото си.

А Балзамо се наведе ридаящ над тялото на Лоренца и докато целуваше окървавеното ѝ тяло, изгуби съзнание.

132.

Човекът и Бог

Алтотас не откъсваше поглед от счупеното шишенце, олицетворение на разбитите му илюзии. Той сякаш броеше хилядите парченца, които, разпилявайки се, бяха намалили живота му с толкова дни, колкото беше броят им, сякаш искаше да придаде с погледа си чудотворна сила на разлелия се по пода скъпоценен еликсир, в чиято способност да дарява безсмъртие беше повярвал. От време на време, когато отчаянието му ставаше непоносимо, старецът вдигаше помътнелите си очи към Балзамо, а после ги преместваше върху трупа на Лоренца. „Възможно ли е – сякаш питаше все още изразителният въпреки мълчанието му поглед – върху главата ми да се стоварят толкова несполуки и нещастия, и то заради един толкова нищожен мъж, когото сега виждам на четири крачки от мен, коленичил пред една толкова обикновена мъртва жена? Не се ли е объркала природата, не е ли сгрещила науката?“

Що се отнася до Балзамо, той сякаш беше пречупен, полумъртъв. Не проронваше нито една дума, не правеше нито едно движение. През разстроения му мозък не преминаваше нито една човешка мисъл. Лоренца! Лоренца! Неговата съпруга, неговият идол, двойно скъпоценното създание с излъчване на ангел и любима! В продължение на цели три часа Балзамо сякаш беше в дълбока гробница. В ужасната си болка той смяташе, че сънува страшен сън – от онези, които спохождат в саркофага единствено обречените на вечен и безмълвен мрак.

За него Алтотас вече не съществуваше – изчезнали бяха и омразата, и желанието за мъст. Лоренца също не съществуваше, защото нямаше да усеща вече нито любовта, нито наградата от живота. Балзамо сякаш спеше, а сънят му беше заобиколен от мрака на нощта и от нищото!

Ето как течеше времето – безмълвно, злокобно и безкрайно! Кръвта изстиваше, след като напразно беше изпратила силата си в еликсир, който не изпълни предназначението си.

Внезапно звън наруши тишината и мрака. Фриц несъмнено знаеше, че господарят му се беше качил у Алтогас, тъй като звънчето отекна в самата стая. Неговият повик беше напразен, трикратният му звук се разби без последица в пространството. Балзамо дори не вдигна глава. След няколко минути звънчето се обади отново, но пак не откъсна нашия герой от вцепенението му.

Малко по-късно раздразеното звънче дрънна за трети път. Този път то се обади по-скоро, отколкото между първото и второто позвъняване. В стаята се разнесоха нетърпеливи и приканващи звуци. Без да трепне, Балзамо най-сетне повдигна бавно челото си и се огледа с тържествения хлад на мъртвец, който излиза от гроба си. Така вероятно е изглеждал и Лазар, когато Божият глас го е призовал за трети път.

Звънчето вече дрънчеше, без да спре. Нарастващият му шум най-сетне върна разсъдъка на любовника на Лоренца. Той откъсна ръката си от ръката на трупа. Тялото му беше леденостудено, но топлината му не беше преминала в тялото на мъртвата му любима.

– Важна новина или голяма опасност – прошепна Балзамо. – Дано бъде голяма опасност!

После се изправи на крака. Вместо отговор звънчето удари така силно езичето си по бронзовата си камбанка, че се откъсна и падна върху една реторта²²³, която се счупи шумно и засипа пода с парченцата си.

Балзамо най-сетне се постресна, никой не биваше да го намери тук, дори Фриц! Той тръгна бавно към пружината, натисна я и стъпи върху вратата. Тя слезе бавно надолу и го остави насред стаята с кожата. Като минаваше покрай софата, Балзамо докосна падналото от раменете на Лоренца наметало, докато безмилостният старец, безстрастен като смъртта, я е отнасял със страшните си ръце. Допирът му с него беше пожив от допира до самата Лоренца и го накара да потръпне. Той взе парчето плат в ръката си, целуна го и запуши устата си с него, за да заглуши виковете си. После отвори вратата към стълбата.

На най-горното стъпало стоеше Фриц, блед и задъхан. В едната си ръка държеше факла, а с другата, която трепереше, продължаваше ужасен да дърпа нетърпеливо шнура на звънеца. Очевидно го очакваше.

223. Реторта – съд за лабораторни опити подобен на колбата, но с криво и извито гърло – бел.прев.

Като видя господаря си, най-напред нададе вик на облекчение. Последваха още два вика – на изненада и на покруса. Балзамо, който не знаеше каква е причината за последните два възгласа, го попита мълчаливо с поглед защо крещи.

– Погледнете лицето си, ваше благородие!

За няколко часа Балзамо бе остарял с двадесет години – в очите му нямаше вече младежки блясък, под кожата му не течеше кръв, чертите на лицето му бяха неподвижни и върху тях сякаш тежеше печатът на затъпяването. Устните му бяха обагрени с кървава пяна, а върху снежно-бялата батиста на ризата му аленеше петно кръв.

Балзамо гледаше отражението си, без да се познае, а после решително впи очи в очите на човека, който го наблюдаваше от огледалото, и каза:

– Да, Фриц, имаш право!

После забеляза разтревожения израз на прислужника и попита:

– Защо ме викаш?

– О, господарю! Заради *тях*.

– А кои са *те*?

– Ваше благородие – прошепна Фриц и доближи устата си до ухото на господаря си, – *те*, петимата водачи.

Балзамо потрепери.

– Всички ли са тук? – попита той.

– Да, всички.

Балзамо дори не се опита да прикрие кървавото петно под някоя гънка на жабото си и дори не си даде труда да сложи в ред дрехите си. После заслиза по стълбата, като предварително се осведоми от Фриц дали гостите са в салона или в големия кабинет.

– В салона са, ваша светлост – отвърна Фриц, като следваше господаря си по петите.

В подножието на стълбата го попита:

– Имате ли заповеди за мен, господарю?

– Никакви, Фриц.

– Ваша светлост, без оръжие ли ще отидете при тях?

– Да, Фриц, без оръжие.

Фриц се подчини, направи няколко крачки, но се върна.

– Не чухте ли? – попита Балзамо.

– Ваша светлост, исках да ви кажа, че пистолетите ви са заредени и се намират в ковчежето от слонова кост върху позлатената кръгла масичка.

– Казах ви да си вървите – повтори Балзамо и влезе в салона.

133. Присъдата

Фриц беше познал кои бяха ношните посетители. Балзамо не беше изненадан от това посещение. Влезе, без да се подготви, в салона, осветен, както подобава, от Фриц в чест на височайшите гости.

Балзамо видя петимата водачи. Те бяха седнали и никой от тях не стана при влизането му. Като домакин той ги поздрави най-учтиво. Едва сега те се надигнаха от местата си и отговориха сериозно на поздравата му.

Балзамо на свой ред взе едно кресло и седна срещу гостите си, без да си дава сметка за странното подреждане на мебелите в салона. А всъщност петте кресла бяха разположени в полукръг и напомняха античен трибунал, където мястото на председателя е било малко по-напред от местата на стоящите от двете му страни заседатели. Балзамо пък се беше настанил точно срещу председателя и така беше заел мястото на обвиняемия в съдилищата на древния Рим или в църковните събори. Той не взе пръв думата, както би постъпил при всякакви други обстоятелства. Гледаше, без да вижда, и все още беше полузамаян след преживения шок.

– Както изглежда, ти си разбрал целта на нашето посещение, братко – заговори председателят или поне човекът, който седеше в средата. – Ти закъсня да дойдеш при нас и ние решихме да дойдем и да те намерим.

– Не разбирам – беше отговорът на Балзамо.

– Не останах с подобно впечатление, когато те видях да сядаш срещу нас на мястото на обвиняемия с поведението на човек, който съзнава, че е виновен.

– На мястото на обвиняемия ли? – попита Балзамо.

После отново вдигна рамене и повтори:

– Не разбирам.

– А спомняш ли си, братко, – продължи председателят, – че по време на една от предишните ни срещи Върховният съвет изказа мнението, че се замисля предателство и че то ще бъде осъществено от един от най-ревностните привърженици на ордена?

– Не казвам „не“.

– Отговаряш, както отговаря човек с гузна съвест... Ела на себе си,

не падай духом. Ужасното положение налага да дадеш ясни отговори, така че отговаряй с увереност и точност, ако искаш да ни убедиш в каквото и да било. Ние не сме дошли тук нито с предварително изградено мнение, нито пък с омраза. Законът проговоря чак след като съдията е изслушал обвиняемия.

Балзамо не отговори.

– Повтарям ти, Балзамо, че моето предупреждение прилича на предупрежденията, които си отправят една на друга две воюващи страни, преди да встъпят в бой. Аз ще те нападна с могъщи, но почтени оръжия. Защищавай се.

Балзамо кимна утвърдително с глава.

– Като твой лоялен брат, изпълнен с доброжелателство, те предупредих за естеството на нашия разпит. Предупреден си. Пази се и се защитавай, защото започвам да задавам въпросите си.

– След предупреждението, че предстои предателство – продължи председателят, – братството изпрати в Париж петима свои членове, за да наблюдават действията на човека, когото ни посочиха като възможен предател. И така, един от нашите братя получи прозрение за твоето предателство, а ние знаем, че той никога не греша. Застанахме нащрек и те проследихме.

Балзамо слушаше, без да прояви и най-малкия признак на нетърпение или протест, без дори да даде вид, че разбира какво му се говори. Председателят загуби търпение и повиши глас.

– Преди три дни са били подписани пет заповеди за арест. Господин Дьо Сартин е назовал пред краля виновните и е поискал те да бъдат задържани. Заповедите били изпълнени начаса, веднага след подписването им, и още същия ден са били арестувани петима от най-верните ни съмишленици, петима от нашите братя, живеещи в Париж. Двама били отведени в Бастилията – при това в най-голяма тайна, двама са обречени на забвение във Венсенската крепост, а един е изпратен в Бисетър – една от клиниките за опасно луди. Известна ли ти беше тази подробност?

– Не – заяви Балзамо.

– Странно, като се има предвид познанството ти с най-могъщите личности в кралството... Но ето и най-странното нещо... Господин Дьо Сартин е могъл да се позове единствено на една поверителна записка, в която ясно се четат имената на петте жертви. Тя ти беше връчена по време на събранието на Върховния съвет през 1769 г. Ти трябваше да ги приемеш в братството и да им дадеш чиновете, които им беше отредил този съвет.

Балзамо направи знак с ръка, че не си спомня нищо.

– Ще опресня паметта ти. Петимата бяха обозначени с пет арабски букви, а в твоята бележчица тези букви отговаряха на имената на петимата ни братя.

– Така да бъде – каза Балзамо.

Председателят потърси с очи погледите на „заседателите“, за да разбере какво беше тяхното мнение.

– Е, добре – продължи той, – в тази бележчица, която е единствена-та улика срещу нашите братя, нали разбираш, имаше още едно име. Спомняш ли си?

Балзамо не отговори.

– Това име беше граф Дьо Феникс. А защо тогава, щом като и петимата братя са задържани със заповеди за арест, твоето име е почетено и тачено благосклонно от двора или от министъра? Ако нашите братя заслужават затвор, заслужаваш го и ти! Какво ще отговориш на това?

– Нищо.

– А! Вече отгатвам възражението ти, вероятно ще кажеш, че полицията по някакъв начин се е добрала до имената на най-потайните ни братя, но ѝ се е наложило да пожали твоето име, тъй като то е име на посланик и на могъщ човек. Може би дори ще кажеш, че изобщо не е заподозряла това име.

– Няма да кажа нищо.

– Гордостта ти е по-силна от честта ти. Полицията е открила имената по един-единствен начин – прочела ги е в поверителната записка, която ти бе дадена от Върховния съвет. А ето как се е добрала до самата записка... Ти я беше скрил в едно ковчеже, нали така? Вярно ли е? Един ден някаква жена е излязла от дома ти. В ръцете си тя е носела ковчежето. Била е забелязана от наши агенти, които наблюдавали дома ти, и те я проследили до дома на полицейския лейтенант в предградиято „Сен Жермен“. Можехме да унищожим злото в зачатъка му, защото, ако бяхме хванали жената и задържали ковчежето, всичко щеше да е спокойно и сигурно за нас. Ние обаче се подчинихме на нашия правилник, където изрично се препоръчва да се уважават всички способности, колкото и страни да са те, използвани от някои членове на нашето братство в името на каузата ни, дори ако те приличат на предателство или непредпазливост.

Балзамо сякаш потвърди тези думи на председателя, но жестът му беше толкова плах, че ако не беше предишната му вцепененост, изобщо нямаше да бъде забелязан.

– Тази жена достигна необезпокоявана до полицейския лейтенант –

продължи председателят – и му предаде ковчежето. Така всичко беше разкрито. Вярно ли е?

– Напълно вярно.

Председателят стана от мястото си.

– А коя беше тази жена? – провикна се той. – Красива, страстна, предана ти телом и духом, твоя любима! Тя е Лоренца Феличиани, съпругата на Балзамо!

Балзамо нададе отчаян рев.

– Убеден си в това, нали? – попита го председателят.

– Довършете обвиненията си – каза Балзамо.

– О, имам да разказвам още много. Четвърт час след като жената отиде у полицейския лейтенант, самият ти прекрачи прага на дома му. Тя вече беше посяла семето на злото, а ти отиде, за да пожънеш плодовете на наградата. Тя извърши престъплението като покорна слугиня, а ти – при това с много изящество – довърши безславното й дело. Лоренца излезе от дома на господин Дьо Сартин сама. Ти несъмнено се беше отрекъл от нея и не искаше да те заподозрат, нито пък да ви видят заедно. Вместо това ти излезе тържествуващ с госпожа Дю Бари, която пък беше повикана там, за да чуе от устата ти всички издайничества, за които ти пожела да ти заплатят. Качи се в каретата на тази проститутка, както лодкарят се качва в лодката заедно с грешницата Мария Магдалена от Египет. Остави поверителната записка, която ни погуби, при господин Дьо Сартин, но си взе обратно ковчежето, което можеше да те погуби пред нас. За щастие ние бяхме свидетели на всичко! Бог ни изпрати частица от светлината си, както е постъпвал винаги в подобни случаи!

Балзамо се поклони, без да отговори.

– Сега вече мога да довърша речта си – каза председателят. – Пред орденa са виновни двамата – жената, твоята съучастничка, която може би невинно нанесе голяма вреда на братството ни, разкривайки една от тайните му, и ти – господарят, Великия копт, слънчевият лъч... Ти се скри като подлец зад гърба на тази жена, за да замъглиш предателството си и за да го потулиш.

Балзамо бавно повдигна бледото си чело и впери искрящия си поглед в посетителите си. В очите му сякаш се беше събрал целият огън, който беше тлял в сърцето му, откакто бяха започнали разпита си.

– Защо обвинявате тази жена? – попита той.

– О, ние знаехме, че ще се опиташ да я защитиш! Знаем, че я обичаш до идолопоклонничество и че я предпочиташ пред всичко и пред

всички. Знаем също, че тя е твоето съкровище – тя ти помага в научните открития, в забогатяването ти и в късмета ти. Знаем, че тя е за теб най-съпоценният инструмент на света.

Председателят се изправи отново на крака.

– Ето присъдата: Жозеф Балзамо е предател, той измени на всички си клетви, но неговият принос в науката е огромен, откритията му са от полза за ордена. Балзамо трябва да живее в името на каузата, която предаде.

– А! Я виж ти! – мрачно възкликна Балзамо и в очите му проблесна див пламък.

– Вечен затвор ще предпазва нашия орден от новите му коварства, а едновременно с това ще осигури на братята му онова, с което той може да им е полезен; орденът има право да използва способностите на всеки свой член. Що се отнася до Лоренца Феличиани, чака я страшно наказание...

– Почакайте – каза Балзамо, а гласът му беше привидно спокоен. – Забравяте, че аз изобщо не съм се защитавал пред вас. А обвиняемият трябва да бъде изслушан, той има право да представи оправданията си... Ще кажа само една дума и ще ви дам само едно доказателство. Почакайте за миг и аз ще ви го донеса тук.

Заседателите се спогледаха.

– Страхувате се да не се самоубия? – усмихна се горчиво Балзамо. – Ако исках, щях вече да съм го направил. Та в този пръстен има отрова, която е достатъчна, за да убие и петима ви... Страхувате се да не избягам ли? Придружете ме, ако желаете.

– Върви! – каза председателят.

Балзамо изчезна. След минута го чуха отново да слиза по стълбата. Стъпките му бяха тежки. Пак влезе при тях. На рамото си носеше вкочанения труп на Лоренца. Лицето ѝ беше вече без цвят, а бялата ѝ ръка висеше надолу към земята.

– Аз обожавах тази жена! – изрева той. – Тя беше единственото ми съкровище, единственото красиво нещо в живота ми, самият ми живот. Тази жена, както казахте, е предателка! Вземете я! Бог не ви дочака, за да я накаже, господа!

После, бърз като светкавица плъзна тялото на Лоренца надолу и го търкулна по килима чак до краката на съдиите си. Ледените ѝ коси и вдървените ѝ ръце се допряха до тях и ги ужасиха с докосването си. А на светлината на свещите съзряха потресени дълбоката зловеща рана на лебедовата ѝ шия.

– Сега можете да произнесете присъдата си – добави Балзамо.

Ужасените съдии нададоха страшен вик. Зави им се свят и побягнаха от салона в невероятна суматоха. Скоро се чу как конете им цвилят и трополят в двора на къщата. Вратата изскърца върху пантите си, а после пак се възцари тишина, която отново дойде и се настани при отчаянието и смъртта.

134.

Човекът и Бог (продължение)

Съзирайки как Балзамо вдига тялото върху раменете си и слиза обратно надолу по вътрешната стълба, Алтотас помисли, че това е последното сбогом от страна на този човек, чието сърце беше разбил. Обхвана го страх, че ще остане сам; той увеличи ужаса му от смъртта, която беше направил всичко възможно да избегне.

– Аха! – изрева Алтотас. – Ето какво сяпаю и неблагодарно животно е човекът! А! Ти предпочиташ смешния предмет, наречен жена, пред най-съвършения екземпляр на човечеството, каквото съм аз! Предпочиташ частицата живот пред безсмъртието.

Гневът на стареца постепенно се усилваше, по бузите му се разгоря трескав огън, в полуотворените му очи мъждукаше мрачен пламък, който на моменти беше фосфоресциращ.

– Върни се, Ашарат! Внимавай! Зная клетви, които ще запалят огън над главата ти. Ще призова свръхестествените духове! Викал съм Сатаната, когото влъхвите²²⁴ наричаха Фегор²²⁵. Бях в планините на Гад²²⁶ и Сатаната изостави мрачната си обител и ми се яви. В същата планина разговарях със седмината ангели служители на Божия гняв, на онова място, където Мойсей получи скрижалите. Само с един порив на волята си запалих триножника, който Траян открадна от евреите, и лумнаха

224. Влъхви – добри магьосници. Тримата влъхви са Балтазар, Мелхиор и Гаспар, представители на различни езически религии. Идват да поздравят Младенеца при люлката му – бел.прев.

225. Фегор или Ваал-Фегор – идол на моавците, свързан с плодородието и разврата. Изобразяват го като фалос (библ.). Подобни божества има у персите, гърците, римляните и индусите – бел.прев.

226. Гад – син на Яков, който дава името на племе, обитавало земите на запад от река Йордан, вероятно на североизток от Мъртво море – бел.прев.

седем пламъка! Пази се, Ашарат! Пази се! Помогни ми да живея, Ашарат, така ще мога да те уча още! Виж... Чуй...

И Алтотас показваше с очи и треперещи пръсти хиляди предмети и документи, както и множество свитъци хартия, разхвърляни из стаята. После чакаше и си почиваше, за да посъбере силите си, които все повече и повече гаснеха.

– Не идваш, така ли? Надяваш се, че ще умра ли?

Никой не му отговаряше, тъй като през това време Балзамо в отговор на обвиненията на съдиите им показваше тялото на убитата Лоренца.

– Аха! Така значи! Не идваш! Презираш ме! – продължаваше да стене Алтотас. – Разчиташ, че съм слаб, немощен и грохнал? О, ще видиш тогава! Огън! Огън! Огън!

Изпълнените с ярост викове на Алтотас станаха толкова силни, че изтръгнаха за миг от болката му Балзамо, който най-сетне се беше отървал от ужасените си посетители. Той взе на ръце тялото на Лоренца и се изкачи нагоре по стълбата, за да остави мъртвото момиче върху софата – на същото място, където преди няколко часа го беше оставил да спи. После скочи върху подвижната врата и неочаквано за Алтотас изскочи пред очите му.

– А! Най-сетне! – извика опияненият от радост старец. – Уплаши ли се? Разбра, че мога и да си отмъстя, нали? Дойде при мен и стори много добре, тъй като след миг щях да подпаля стаята!

Балзамо го погледна и вдигна рамене, но не благоволи да каже и думичка.

– Чуваш ли ме, Ашарат? – изхрипя старецът, като направо раздра гърлото си, изричайки тези думи, тъй като беше силно разгневен. – Вода! Вода! Дай ми вода!

Лицето на Алтотас се разлагаше бързо. В очите му вече нямаше блясък, а само зловещи пламъчета, които сякаш осветяваха вратите на ада. Под кожата му като че ли не течеше кръв, като че ли дъхът му беше спрял. Той вече не правеше никакви движения. Ръцете му, които бяха понесли Лоренца, все едно че вдигаха дете, сега висяха безсилни и приличаха на слюдестата ципа на полип, който плува на повърхността на водата. Гневът беше унищожил и малкото му съхранени от отчаянието му сили.

– Аха! Намираш, че не умирам достатъчно бързо ли? А! И поглъщаш с очи моите ръкописи, така ли! Мислиш, че са вече в ръцете ти ли?!

С невероятно усилие Алтотас успя да извади изпод възглавничките на креслото си шишенце, което побърза да отпусне. Щом въздухът нахлу втръ, от гърлото му изскочи някакво пламъче. Старецът веднага разтърси шишенцето. В същия миг натрупаните около креслото му ръкописи, пръснатите из стаята книги и свитъците хартия, изтръгнати с толкова труд от Хеопсовите пирамиди и при първите разкопки на Херкулан, се запалиха с такава бързина като че ли пламна барут. Върху пода се простря цяла огнена покривка и пред Балзамо сякаш оживя един от голящите кръгове на ада, за които пише Данте.

В последния час от живота си старият пророк изглеждаше като човек, готов да се изкачи на небето, духът му пренебрегваше материята. Нямахме какво повече да чака и беше готов да се устреми към висините, където сякаш го издигаше огънят. От този миг очите на Алтотас, които се бяха пооживили при първия отблясък на пламъците, се разводниха. Изразът им стана блуждаещ и унесен, сякаш се канеше да пробие хоризонта и да достигне далече, много далече. Старият маг като че ли се успокои и примири, заслуша се в болката си сякаш тя беше последният глас, който чуваше на земята, и прецени хладнокръвно всяко свое усещане. После въздъхна и каза сбогом на могъществото си, на надеждите си и на живота си.

– Хайде, хайде, умирам без съжаление. Всичко на земята беше в ръцете ми, познавах всяко удоволствие. Направих всичко, което беше във властта на един всемогъщ човек, и без малко щях да постигна и безсмъртието.

Балзамо се изсмя зловещо и смехът му привлече вниманието на стареца. Тогава, през пламъците, които го обвиваха като воал, Алтотас му хвърли поглед, изпълнен с диво величие:

– Да, прав си! – обърна се той към Балзамо, – не бях предвидил едно единствено нещо – че има Бог.

Цялата нощ пламъците горяха над главата на Балзамо и виеха като вулкан. Той не направи нищо – било за да ги угаси, било, за да избяга. Стоеше до безчувственото тяло на Лоренца и беше безчувствен колкото нея. Въпреки очакванията му, след като изгори всичко и оголи свода до тухла, огънят угасна. Балзамо дочу последния му вой, който подобно на воя на Алтотас затихна, превръщайки се най-напред в стенение, а после във въздишка.

135.

В която слизаме отново на земята

Херцог Дьо Ришельо беше в спалнята си във Версай. Лакеят събщи името на барон Дьо Таверне. Докато херцогът се канеше да отложи срещата с някой друг ден или поне с някой друг час, вратата се отвори и пъргавият старец връхлетя в спалнята, подаде един пръст от ръката си на маршала и побърза да потъне в огромно кресло.

– Е, бароне – обърна се той към госта си, – какво има? Изглеждаш тъжен като смъртта.

– Не казвай, че съм тъжен, херцог! Кажы по-скоро, че съм обезпокоен или дори разтревожен до смърт! Ето вече месец ме разиграваш с думи като „не съм виждал краля“, „кралят не се е срещал с мен“ или с малко по-ясни обяснения като „кралят ме отбягва“. По дяволите, херцог! Не така се отговаря на стар приятел! Един месец! Та това е цяла вечност, разбираш ли?!

Херцогът вдигна рамене.

– Ама какво, дявол да го вземе, искаш да ти кажа, бароне?

– Истината! Нима искаш да ти повярвам, че ти – херцог, пер и маршал на Франция, първи благородник по тържествата, не се срещаш с краля? Икаш да повярвам, че не присъстваш сутрин на събуждането му. Хайде де!

– Вече ти обясних, но ще ти повтора всичко пак – изглежда невероятно, но е истина...

– Но кралят не говори с теб, така ли – прекъсна го нетърпеливо Таверне, – ти също не говориш с него, нали? Нима искаш да повярвам на тази лъжа?

– О, що се отнася до това... то е друга работа! Ами побеснявай, приятелю, тъй като и аз беснея!

– Беснееш ли?

– Има защо. Нали ти обясних вече, че от оня знаменателен ден кралят дори не ме е погледнал? Ако искаш да знаеш, ми дойде до гуша да ходя във Версай и да ставам за смях! Е, според теб какво да направя?

През това време Таверне си гризеше ноктите.

– Трябва да излезеш от това положение, от това затруднено положение, херцог... Налага се да изиграеш някаква маневра, чрез която да си изясним нещата.

– Бароне – възрази маршалът, – твърде опасно е да се предизвикват

кралски обяснения. Да ти призная, опасявам се от нещо.

– Какво е то? – попита надменно баронът.

– А! Ето, че се обиждаш!

– Очарователен си, господин херцог! Виждаш, че всичките ни планове рухват, всичките ми начинания са в застои, и ме съветваш да чакам?!

– Какъв застои? Да видим.

– Ето, най-напред това. Погледни. От сина ми.

– Е, какво става с него?

– Почти цял месец Филип чака в Реймс назначението си. То му е обещано от краля, но заповед не идва, а полкът му ще отпътува след два дни.

– Закъде ще отпътува?

– За Страсбург, така че, ако до два дни Филип не получи назначението си...

– Какво ще стане?

– След два дни Филип ще бъде тук.

– Да, ясно, разбирам. Забравили са го... Бедното момче! Ами така става – администрацията на новия кабинет е мудна. Ако аз бях станал министър, вече щеше да е получил назначението си!

– Не вярвам нито думичка.

– Как така?

– Ако беше станал министър, щеше да изпратиш Филип по дяволите...

– О!

– А сестра му – още по-далеч!

– Удоволствие е човек да разговаря с теб, Таверне! Много си духовит! Но да прекратим разговора дотук.

– О, нямам нищо против, господин херцог! Само че Филип няма да спре дотук! Положението му е нетърпимо! Трябва на всяка цена да се срещнем с краля.

– О, скъпи мой, човек не може да заговори краля, ако той не го заговори!

– В такъв случай – заяви Таверне – ще събера смелост и ще поговоря с дъщеря ми... Във всичко това има нещо твърде подозрително.

Последната дума оказва силно влияние върху Ришельо сякаш беше вълшебна. Херцогът вече си беше съставил мнение за Таверне. Страхуваше се от съюза между бащата и дъщерята, от него можеше да се роди нещо, заради което да изпадне в немилост.

– Е, добре! Не се сърди! Ще направя още един опит. Само че ми трябва повод.

– Имаш повод. Кралят даде обещание...

– На кого?

– На сина ми. А това обещание... Може да му го припомним.

– Наистина... това е хитро. У тебе ли е писмото?

– Да.

– Дай ми го тогава.

Таверне извади писмото от джоба на дрехата си и го подаде на херцога, като го уговаряше да бъде едновременно и дързък, и предпазлив.

– Гръм и мълния! Вършим глупости, но няма значение. Виното е разлято по чашите ни. Трябва да ги изпием до дъно.

Херцогът позвъни.

– Облечете ме и впрегнете конете ми – каза той.

После се обърна към Таверне:

– Искаш ли да присъстваш на моя тоалет, бароне? – попита го той с безпокойство.

Таверне съобрази, че ще обиди приятеля си, ако остане.

– Не, приятелю – заяви той. – не мога. Имам работа в града. Определи ми среща някъде.

– О, в замъка²²⁷.

– Така да бъде, в замъка. Бъди в Огледалната зала в единадесет часа. А аз ще вляза при Негово величество.

Таверне се качи в каретата си и тръгна на самотна и изпълнена с размисъл разходка из градината, а Ришельо, оставен на грижите на прислужника си, се подмладяваше на воля, доколкото можеше. Това занимание отне два часа на победителя от Маон.

Сърцето на Таверне биеше до пръсване. Той се отправи към Огледалната зала. Там имаше много придворни, които не се радваха на особена благосклонност, офицери с прошения в ръце и амбициозни благородници. Таверне с въздишка се смеси с тълпата, но все пак се постара да застане в един тъгъл така, че да види маршала, когато той излезе от покоите на Негово величество.

– О! – процеди през зъби той. – Да чакам заедно със селските благородници и с военните! Аз, човекът, който само преди месец вечеря насаме с Негово величество!

227. Французите смятат Версай за замък и го наричат шато, но в много преводи на френски автори на български език е предпочетен преводът дворец, тъй като Версай е постоянна резиденция на френските крале и е логично да бъде назван така – бел.ред.

Смърщените му вежди подсказваха, че в ума му танкуват много подозрения, всяко от които би накарало лицето на бедната Андре да се покрие с ярка червенина.

136.

Паметта на кралете

Кралят тъкмо се канеше да влезе в кабинета си, когато забеляза Ришельо, който грациозно смени няколко пози и направи елегантен поклон пред Негово величество. Луи XV се спря. Беше почти смутен.

– Значи все още не сте напуснали Версай, драги?

– За четиридесет години, сир, съм напускал Версай рядко, а в повечето случаи съм го правил в служба на Ваше величество.

Кралят застана лице в лице с господин Дьо Ришельо.

– Вие искате нещо от мен, нали?

– О, сир! Преследвам ви с любов и уважение. Благодаря ви, сир, че сте го забелязали.

– Не се правете, че не ме разбирате! Разбирате ме чудесно. Е, добре! Знайте, че нямам какво да ви кажа.

Ришельо се въръжи с дълбоко безразличие.

– Сир – каза той, – за щастие винаги дълбоко в себе си, при това с най-чиста съвест, съм си казвал, че усърдието ми към вас е било напълно лишено от интерес... А това е голямо предимство, сир!

– Добре, херцог. Ако имате нужда от нещо за самия вас, поискайте го. Но побързайте.

– Не се нуждая от нищо, сир. Засега ще се задоволя единствено да помоля Ваше величество... да благоволи да приеме благодарността на един човек... Един човек, на когото Ваше величество оказа невероятна милост... Защото, ако някой веднъж е имал честта да седне на масата ви, сир, ако е вкусил изящния ви разговор и се е насладил на очарователната ви веселост, които ви превръщат в божествен събеседник... той не го забравя никога и бързо се научава да търси само най-доброто...

– Имате златна уста, херцог Дьо Ришельо. И все пак за кого ми говорите?

– За моя приятел Таверне.

Ришельо замълча за миг, а после добави:

– Той служи заедно с мен под предводителството на Вилар²²⁸.

– Но господин Дьо Таверне е човек без морал.

– Сир, честна дума на благородник, и аз имах подобни съмнения!
– Той няма никакъв такт, господин маршал.
– О, няма да говоря с Ваше величество за такта му! Не знам изобщо да притежава такъв. Мога да дам гаранция само за нещо, което познавам...

– Как? Нима няма да дадете гаранция за такта на вашия приятел?! Та нали е служил заедно с вас под предводителството на Вилар, а освен това се осмелихте да ми го представите! Значи все пак го познавате, нали?

– Него – да, сир, но не и такта му.

– Както и да е... Казвам ви, маршале, че той е долен човек и че игра една твърде непочтена роля...

– Е, добре, сир! Ваше величество ме улеснява, като говори по този начин. Да, признавам, сир, че Таверне не е образец на тактичността, познавам го отдавна, но тъй като, сир, досега не бяхте благоволили да ме запознаете с мнението си...

– Какво искате да кажете?

– Ако бащата е имал нещастieto да не се хареса на краля... То един ангел с руси коси и сини очи...

– Не ви разбирам, херцог.

– Един невежа като мене, сир, трепери само при мисълта да повдигне булото на очарователната любовна тайнственост, но Таверне няма ли да получи известна благосклонност заради тази, която смекчава кралското негодувание? О, госпожица Андре сигурно е истински ангел!

– Дъщерята е малко чудовище. Тя няма никакви физически прелести, така както баща ѝ е звяр и няма никакви духовни добродетели! – провикна се Луи XV.

– Охо! Я виж ти! – възкликна слисаният Ришелю. – Значи всички сме се излъгали, че зад този красив външен вид...

– Никога вече не ми говорете за това момиче, херцог! Направо ме побиват тръпки, като се сетя за нея! Нещо повече, херцог. Тя страда от страшна болест... и залага истински капани, херцог. Но за Бога, нито дума повече за нея, иначе ще умра!

– О, небеса! – провикна се Ришелю. – Вече няма да си отворя уста! Ваше величество да умре по моя вина?! О, колко тъжно! Какво семейство! Горкото момче трябва да е много нещастно.

– Сега пък за кого говорите?

– О! Този път ще ви говоря за един искрен и предан служител на Ваше величество! Сир, той е истински образец за подражание и вие сте го преценили правилно, сир!

– Но за кого става дума, херцог? Довършете, тъй като бързам.

– Исках да ви напомня – продължи угоднически Ришелю – за сина и за брата, за Филип дьо Таверне, за този младеж, на когото Ваше величество даде полк.

– Вие сте луд!

– Ех, сир. Все ми се струваше, че обещахте полка, а сега разбирам, че съм се излъгал.

– Не е моя работа да раздавам полкове! Имам си военен министър. Полк ли? Ама че глупост! Нима сте адвокат на това змийско гнездо? Ето, сгрешихте, че ми наприказвахте всичко това. Направо ми прилошава!

Като каза това, кралят обърна гръб на Ришелю и влезе в кабинета си, оставяйки го по-нешастен от всякога.

– Сега поне сме наясно – промърмори старият маршал.

Като се четкаше с кърпичката си, тъй като във вълнението и изненадата си се беше изпоцапал с пудра, Ришелю се отправи към галерията, където приятелят му го очакваше с разяждащо сърцето му нетърпение. Маршалът едва се беше появил, когато Таверне подобно на паяк, който дебне плячката си, изтича към него, за да научи новините. Очите му святкаха, устата му беше издадена напред във формата на сърце, а ръцете му бяха сплетени като гирлянда.

– Е, какво ново научи? – попита той.

– Новото, господине, е – заяви Ришелю, като се изправи, сви президентно устните си и оправи жабото си, – че ви моля повече да не разговаряте с мене!

Таверне смаяно погледна приятеля си.

– Да. Не сте се харесали на краля. Раздразнили сте го твърде много – продължи Ришелю. – А който не се харесва на краля, не се харесва и на мен. Който е нанесъл обида на краля, все едно че е обидил самия мен.

Таверне остана като закован на мястото, толкова силно беше стъписването му. Краката му сякаш пуснаха корени в мраморния под. Ришелю пък продължи пътя си. Щом стигна до вратата на Огледалната зала, където го очакваше лакеят му, извика „към Люсиен!“ и изчезна.

137.

Припадъците на Андре

Щом Таверне дойде на себе си и усети още по-силно дълбочината на нещастieto си, осъзна, че е настъпил моментът за обяснения с дъщеря му – причината за всички тревоги. Ето защо, като кипеше от гняв и негодувание, се отправи към жилището на Андре.

Младото момиче тъкмо довършваше тоалета си и беше вдигнало двете си закръглени ръце, за да прибере зад ушите си два немирни кичура. Тя чу стъпките на баща си в преддверието точно когато се канеше да излиза с книга под мишница.

– А, добър ден, Андре – каза господин Дьо Таверне. – Излизате ли? Но вие не можете да се обличате сама, Андре, това ви затруднява и вреди! Една жена, която се облича така просто, няма успех в двора! Бях ви дал препоръка да постъпите иначе.

– Простете ми, татко, госпожа дофината ме очаква.

– Уверявам ви, Андре – разгорещи се баронът, – че ако се обличате така просто, ще станете смешна. Присмехът убива човека – навсякъде! А още повече – в двора.

– Ще обмисля думите ви, господине, но засега госпожа дофината ще ме извини, че се обличам по-простичко в името на това, че бързам, за да съм навреме при нея.

– Вървете тогава, но, моля ви, върнете се, щом се освободите. Ще водим сериозен разговор.

– Да, татко – каза Андре и се опита да продължи пътя си.

– Чакайте, чакайте – извика баронът, като я поглъщаше с очи. – Не можете да излезете така. Забравили сте да си сложите червило, госпожице, а бледността ви е направо отблъскваща.

– Така ли, татко? – попита Андре и се спря.

– Ама наистина, за какво мислите, като се гледате в огледалото? Бузите ви са бледи като восък. Около очите ви има тъмни кръгове! Не се излиза така, госпожице! Видът ви ще уплаши хората.

– Нямам време да променям нищо в тоалета си, татко. Бързам.

– Това е страшно, отвратително е! – продължи да вика Таверне, като вдигна рамене. – На този свят има само една такава жена и се случи така, че това е дъщеря ми! Ама че лош късмет! Андре, Андре!

Но Андре беше вече по стълбата. Тя се обърна.

– Поне кажете, че сте болна – посъветва я Таверне. – Бъдете

интересна, щом не желаете да сте красива!

– О, що се отнася до това, така ще ми бъде лесно да последвам съвета ви. Ще кажа, че съм болна, без да лъжа, той като наистина в момента се чувствам зле.

– Добре! – промърмори баронът и добави: – Само това липсваше сега, да се разболеете...

А после процеди през зъби:

– Чумата да ги вземе тези превзети жени!

Баронът се върна в стаята на дъщеря си и започна старателно да търси нещо, което би подкрепило догадките му и би му изградило окончателно мнение.

Огрявана от слънцето, залитаща и необяснимо уморена, търсеща къде да се подпре и бореща се с непознато досега неприятно усещане, Андре успя да се добере до чакалнята на Трианон. Госпожа Дьо Ноай стоеше пред кабинета на дофината и с една дума даде на Андре да разбере, че е закъсняла и че я очакваха.

Всъщност първият четец на принцесата беше абат. Той често обядваше с Нейно кралско височество, която неведнъж оказваше подобни благоволения на свои близки приятели.

Андре влезе. Дофината като всички хора на света си имаше лоши дни – тогава я болеше глава и проявяваше капризи. Разговорът с абата я беше заинтригувал, а сега, след него, книгата на Андре ѝ се стори скучна. Ето защо тя каза на втория си четец, госпожица Дьо Таверне, да бъде точна и добави, че това е най-вече в неин интерес.

Андре, разстроена и потисната, наведе глава така, сякаш всеки миг щеше да умре. Затвори очи и загуби равновесие. Ако не беше госпожа Дьо Ноай, момичето щеше да падне на земята.

– Колко сте неиздръжлива, госпожице – прошепна госпожа Етикет.

Андре не отговори.

– Но, херцогиньо, тя се чувства зле! – възкликна дофината и стана, за да се притече на помощ на Андре.

– Не, не! – живо протестира Андре, чиито очи бяха пълни със сълзи. – Добре съм, Ваше височество, или поне се чувствам малко по-добре.

– Но тя е бледа като кърпичката си, херцогиньо, вижте я! О, наистина, аз съм виновна! Не трябваше да ѝ се карам! Клето дете, седнете, аз искам това!

– Госпожо...

– О, но аз заповядвам! Хайде! Дайте ѝ вашето сгъваемо столче,

абате!

Андре седна и малко по малко под влияние на нежната добрина на дофината умът ѝ се поизбистри, духът ѝ се поуспокои и руменина отново заля бузите ѝ.

– Е, сега ще можете ли да четете, госпожице? – попита я дофината.

– О, разбира се, надявам се...

Андре отвори книгата там, където беше стигнала предишната вечер, и започна да чете, като се стараеше да нагласи гласа си така, че да звучи най-приятно. Едва ли беше прочела две-три страници, когато пред очите ѝ затанцуваха черни мушици, а буквите затрепериха и станаха нечетливи. Госпожица Дьо Таверне преbledня отново. Дофината, вдигнала глава заради колебливото четене на момичето, извика:

– О, пак ли? Виждате, нали, херцогиньо, че това дете е болно! Ами че тя ще припадне!

Този път самата дофина отвори едно шишенце и даде на Андре да вдъхне миризмата на течността му.

– Андре е болна, херцогиньо! – заяви дофината. – Не искам положението ѝ да се влоши, ако остане тук.

– В такъв случай госпожицата трябва начаса да се прибере в жилището си! – отговори херцогинята.

Абатът се почувства сериозно застрашен от опасността, за която беше споменала госпожа Дьо Ноай. Той живо се надигна от мястото си и благодарение на свободното поведение, за което му даваше право неразположението на една жена, се измъкна на пръсти толкова умело, че никой не забеляза изчезването му.

Андре осъзна, че е почти в ръцете на госпожа дофината, и се засрами, че създава неприятности на една толкова високопоставена особа. Това ѝ даде сили и тя се приближи до прозореца, за да подиша чист въздух.

– О, уверявам ви, госпожо, че вече съм съвсем добре и ще си отида сама, щом Ваше височество е така добра да ме освободи – отговори Андре.

– Да, да! И бъдете спокойна! Повече никой няма да ви се кара, щом сте толкова чувствителна, малка хитруша такава!

Андре се трогна от добротата на дофината, която приличаше на сестринска загриженост. Тя целуна ръката на покровителката си и излезе, докато принцесата я следеше с очи, силно обезпокоена. Щом момичето слезе по стълбата, тя извика от прозореца:

– Не се приближайте веднага у дома, госпожице! Поразходете се

покрай лехите с цветя. Слънцето ще ви подейства добре.

– О, Боже мой, госпожо! Колко любезности ми оказвате! – прошепна Андре.

– Направете ми удоволствието да изпратите при мен абата. Той изучава ботаника. Ето го там, до квадратната фигура с холандските лалета.

За да отиде при абата, Андре беше принудена да направи завой и да мине покрай една леха с цветя. Тя не забеляза, че на двадесет крачки от нея разговаряха двама мъже, единият от които я следеше с поглед, изпълнен с безпокойство и смущение. Те бяха Жилбер и господин Дьо Жюсю.

– А за да опознаете почвата – каза господин Дьо Жюсю, когото широко отворената уста на Жилбер продължаваше да заблуждава, – е необходимо да вземете шепя пръст и да я поставите в една цедилка... Както казваше вашият предишен учител, господин Дьо Русо, в природата всичко е аналогия, асимилация и стремеж да се постигне хомогенност.

– О, Боже мой! – извика Жилбер и протегна ръце напред.

– Какво има?

– Тя припадна, господине, тя припадна!

Ужасът и бледността на Жилбер, прибавени към думата тя, сякаш да го издадат, ако господин Дьо Жюсю не беше извърнал очи от лицето на младежа и не беше проследил ръката му. Като погледна в указаната му посока, наистина видя как Андре се свлече до един храст и със сетни сили се довлече до една пейка. После застана неподвижна и почти без дъх.

Това се случи по времето, когато кралят правеше ежедневно си посещение у дофината и на път от Големия за малкия Трианон обикновено минаваше през овощната градина.

И така Негово величество се появи неочаквано на сцената. Забързаният господин Дьо Жюсю, чийто силует Негово величество едва различа и изобщо не можа да познае поради лошото си зрение, както и сподавените викове на Жилбер, издаващи уплахата му, накараха Луи XV да ускори крачка.

– Какво има? – попита той, като се приближи до пътеката, обградена с храсти, от която го отделяше само една алея с цветя.

– Кралят! – извика господин Дьо Жюсю, като придържаше Андре.

– Кралят! – прошепна Андре и този път напълно загуби съзнание.

– Но какво има? – настоя Луи XV. – Какво й се е случило?

– Припадък, сир – каза господин Дьо Жюсю.

Кралят се приближи, позна Андре и потрепери. После извика:

– О, но това е ужасно! Когато човек има такива болести, си остава у дома. Не е благоприлично да се умира така посред бял ден и пред очите на всички!

И като мърмореше под носа си хиляди неприятни неща по адрес на клетата Андре, Луи XV продължи пътя си към павилиона на дофината в Малкия Трианон.

Господин Дьо Жюсю, който не познаваше предисторията на събитията, се стъписа за миг, но после се обърна и забеляза Жилбер на десет крачки от мястото. Поведението на младежа издаваше страх и безпокойство.

– Ела тук, Жилбер – извика той. – Ти си силен. Ще отнесеш госпожица Дьо Таверне у дома ѝ.

– Аз?! – извика Жилбер и го побиха тръпки. – Аз – да я нося, да я докосна! Не, не, тя никога няма да ми го прости! Няма да го направя!

И избяга като обезумял, като викаше с цяло гърло за помощ.

138.

Доктор Луи

На няколко крачки от мястото, където беше припаднала Андре, работеха двама помощник-градинари. Те притичаха в отговор на виковете на Жилбер и като се подчиниха на заповедите на господин Дьо Жюсю, пренесоха момичето в жилището му, докато Жилбер следеше отдалеч и с наведена глава безжизненото ѝ и уморено тяло и приличаше на убиец, който върви зад тялото на жертвата си.

Шумът от гласовете и суматохата, характерни за всеки нещастен случай, накараха господин Дьо Таверне да излезе от стаята на дъщеря си. Видя все още залитащата Андре, която се опираше на ръката на господин Дьо Жюсю и правеше усилие да се изкачи по стълбите. И баронът като краля притича и попита:

– Какво има, какво е станало?

– Нищо, татко – отговори му със слаб глас Андре. – Сигурно имам мигрена.

– Госпожицата е ваша дъщеря, така ли, господине? – попита господин Дьо Жюсю, като се поклони на барона.

Таверне само отвърна:

– Нищо ѝ няма наистина.

Господин Дьо Жюсю съпроводи Андре до най-горното стъпало и

се сбогува. Бащата и дъщерята останаха сами.

– Извинете, господине – каза Андре, – бъдете така добър и отворете прозореца. Не ми достига въздух.

– Исках да поговоря с вас, Андре, и то сериозно! Но в тази клетка, която ви дадох за жилище, човек чува и дъха си. Но ще говоря тихо.

Баронът отвори прозореца. После отново седна до дъщеря си.

– Имате прекалено добро мнение за мен, господине! – поде Андре с усмивка. – За голямо съжаление обаче не всички мислят като вас.

– Напротив, всички, които ви познават, мислят като мен, момичето ми.

Андре се поклони сякаш благодареше на някой чужд човек за изказаните по неин адрес комплименти. Само че толкова красиви думи от страна на баща ѝ малко я обезпокоиха.

– А и самият крал ви познава – продължи Таверне със същия сладникав глас, – нали?

– Негово величество ме познава слабо – отвърна Андре с най-естествен глас. – Доколкото разбирам, означавам твърде малко за него.

При тези думи на дъщеря си баронът подскочи.

– Малко ли? – извика той. – Наистина не разбирам нито думичка, госпожице! Вие наистина нямате самочувствие.

Андре погледна учудено баща си.

– Да, да – продължи баронът, – казах и повтарям – вашата скромност стига дотам, че ви лишава от достойнство.

– О, господине! Преувеличавате! Вярно е, че кралят прояви интерес към несполуката в нашето семейство. Вярно е също, че благоволи да направи нещичко за нас, но около трона на Негово величество има толкова бедни благородници! А от кралската ръка излизат толкова благодеяния, че беше напълно естествено след благодеянията му към нас да ни покрие със забрава.

Таверне изгледа втренчено дъщеря си и не можа да съдържи възхищението си към съдържаността ѝ и непроницаемия ѝ такт.

– Склонна ли сте да направите нещо за мен и за брат си? Отговорете ми – да или не?

– Господине – отговори Андре, – ще направя всичко, което ми заповядате. Не се ли страхувате обаче, че може да изглеждаме твърде алчни? Кралят ми подари огърлица, за която вие твърдите, че струва сто хиляди ливри. Негово величество обеща и полк за Филип. Ние се радваме на значителна част от обичайните благоволения в двора!

Таверне не можа да съдържи острия си и презрителен смях.

– Значи смятате, госпожице, че са ни заплатили достатъчно, така ли?

– Знам, че вашата служба струва скъпо, господине! – отговори Андре.

– О! – възкликна Таверне нетърпеливо. – Че кой ви говори сега за моята служба?! Зная всичко, дъще!

– А какво е това всичко, господине?

– Добре – въздъхна той. – така да бъде. Вие предпочитате да проявявате съдържаност и да се правите на тайнствена, но така оставяте баща си и брат си да тънат в забрава и мрак.

– Пак не ви разбирам, татко!

– Добре. Ще бъда още по-ясен. Използвайте цялата си дипломатичност, вие сте природно надарена с нея, и когато ви се предостави случай, погрижете се за богатството на семейството ни! А също и за вашето щастие! При първата ви среща с краля му припомнете, че брат ви очаква назначението си и че вие живеете твърде натясно – в жилище без въздух и без никаква гледка...

– Но, господине!

– Кажете това на краля. Още тази вечер.

– Къде да се срещна с него?

– Добавете също, че за самия него не е много прилично да идва...

Но точно в това време по стълбата се чува приближаващи се стъпки. Баронът веднага млъкна и изтича навън, за да види кой идваше при дъщеря му. Андре с учудване видя как баща ѝ се прилепи до стената. Почти в същия миг в малкото жилище на Андре влезе дофината, последвана от един мъж, облечен в черни дрехи, който се подпираше на дълъг бастун.

– Ваше височество! – извика Андре и събра всичките си сили, за да стане и да се поклони на дофината.

– Да, малката ми болница! – отговори дофината. – Нося ви кураж и ви вода лекар. Приближете се, докторе. – Ах, господин Дьо Таверне – възкликна дофината, като позна барона, – дъщеря ви е болна, вие не се грижите достатъчно за това дете!

– Госпожо! – заекна баронът.

– Елате, докторе! – продължи дофината с характерната само за нея очарователна доброта. – Премерете пулса, прегледайте тези хлътнали очи, а после ми кажете каква е болестта на моята любимка!

Доктор Луи дълго мери пулса на Андре, а после я разпита какви са оплакванията ѝ.

– Силно отвращение към всякаква храна – отвърна Андре, – внезапни болки в стомаха, призляване, а също и топли вълни, които веднага се качват в главата ми, спазми, сърцебиене, припадъци.

Докато Андре говореше, лекарят ставаше все по-мрачен и помрачен. После пусна ръката ѝ и извърна очи.

– Е, добре, докторе – обърна се принцесата към него, – quid²²⁹, както казвате на медицински език.

– Госпожо – отговори лекарят, – болестта на госпожицата е естествена.

– А! Толкова по-добре – отдъхна си принцесата. – В такъв случай не я измъчвайте повече.

– Срещу тази болест не може да се направи нищо.

Сякаш за да избегне по-нататъшни обяснения с принцесата, младият лекар се сбогува, като се извини, че го очаквали и други болни.

– Докторе, докторе – задържа го отново дофината. – Ако не казвате всичко това, за да ме успокоите, имайте предвид, че съм по-болна от госпожица Дьо Таверне. Донесете ми тази вечер хапчетата, които ми обещахте и на които разчитам, за да заспя.

– Ще ги приготвя лично, щом се прибера у дома, госпожо – каза доктор Луи и си тръгна.

Дофината остана още малко при Андре.

– Успокойте се, скъпа ми Андре – каза тя с добродушна усмивка. – Болестта ви очевидно не е много опасна, след като доктор Луи си отиде, без да ви предпише никакви лекарства.

– Толкова по-добре, госпожо – отговори Андре, – това означава, че повече нищо няма да пречи на службата ми при Ваше височество! Но с риск да не се харесам на доктора искам да споделя с вас, госпожо, че се чувствам зле, кълна ви се.

– О, страданието ви сигурно не е толкова страшно, щом лекарят му се присмива! Поспете добре, дете мое! Ще изпратя някого да ви прислужва.

Тя подаде ръката си на Андре и си тръгна, след като – както ѝ беше обещала – я утеши.

229. Quid – какво (лат.) – бел. прев.

139.

Игрите на думи на херцог Дьо Ришельо

Както казахме, херцог Дьо Ришельо се понесе към Люсиен. Графинята лежеше върху софата и даваше обичайните си утринни заповеди на херцог Д'Егийон. Щом вратата изскърца, двамата се обърнаха и се стъписаха, като видяха херцог Дьо Ришельо.

– А! Господин херцог! – провикна се графинята.

– А! Чичо! – възкликна херцог Д'Егийон.

– Аз съм, госпожо! Аз съм, племеннико!

– Значи вие се завръщате...

– Да. Завръщам се – заяви маршалът и се настани в най-удобното кресло, на което беше хвърлил око още при влизането си.

– О-о! – каза графинята. – По всяка вероятност има още нещо, което премълчавате...

– Графиньо, грешите, като ме нападате. Самият аз струвам повече от репутацията си и ако се връщам, виждате ли, правя го, защото... защото ми го диктува сърцето.

Господин Д'Егийон и графинята избухнаха в смях.

– Кълна ви се, че само глупаците не биха разбрали, само те биха се изненадали и биха потърсили другаде причината за вашето завръщане. Наистина, кълна се в честта си, само вие, господин херцог, можете да си отивате и отново да се завръщате. Луда съм от щастие! Знаете ли защо?

– Е, добре, кажете ми.

– Весела съм, маршале, тъй като вашето завръщане е предвестник на доброто време!

Ришельо се поклони.

– Да – продължи госпожа Дю Бари, – вие сте като добрите птици, които предвещават спокойствие, като птиците-поети... как се наричаха тези птици, господин Д'Егийон, кажете! Нали и вие пишете стихове!

– Алциони²³⁰, госпожо.

– О-о, сравнението ви е напълно точно. Понеже и сега нося добри новини.

– А! – възкликна графинята.

– Какви са тези новини? – попита Д'Егийон.

230. Според древните гърци тези птици прелетявали огромни разстояния, за да си построят гнездата на сигурно място, и затова се считали като предвестници на добри времена и щастливи събития – бел.прев.

– О, дявол да го вземе, много бързате, скъпи херцог – каза графинята. – Дайте възможност на маршала да се подготви.

– О! Мога да ви ги съобща веднага, по дяволите! Всички новини са вече факти, при това – поостарели.

– Е, ако сте ни донесли стари новини, маршале...

– Изглежда, графиньо, че кралят е попаднал в примката.

– В примката ли?

– Да. При това – изцяло.

– В каква примка?

– В тази, която му поставихте вие.

– Моля ви, обяснете ми за какво става въпрос.

– Да, чичо – обяснете ни – намеси се Д'Егийон, който отгатваше зламисъл зад лицемерната усмивка на маршала. – Виждате, че госпожата чака и се притеснява.

Старият маршал се обърна към племенника си.

– Чумата да го вземе! Смешно би било, ако се окаже, че госпожа графинята не ви се е доверила, скъпи ми Д'Егийон. О, в такъв случай нещата ще се окажат по-сериозни, отколкото смятах! Хайде, графиньо, бъдете откровена! Нима не му доверихте поне половината от малките си заговори срещу Негово величество... О, бедният херцог! Той все пак игра в тях доста централна роля...

Госпожа Дю Бари се изчерви. Беше още рано сутринта и тя нямаше нито червило, нито пудра. Значи беше възможно да се изчерви. Но и опасно.

– И двамата ме гледате така учудено, че май ще трябва аз да ви осведомя за собствените ви дела?

– Осведомете ни! – извикаха в един глас херцогът и графинята.

– Кралят е разбрал всичко благодарение на собствената си проникателност и се е уплашил...

– Какво е разбрал! Говорете, маршале, ще ме уморите! – каза графинята.

Д'Егийон пребледня и сякаш каза с поглед на графинята: „Нали ви предупредих, че тук се крие някакво коварство.“ В подобни случаи жените са по-смели от мъжете. Графинята веднага се намеси в битката и пое нещата в свои ръце.

– Херцог – обърна се тя към Ришелю, – страхувам се от подобни гатанки! Особено когато лицето ви е неподвижно като лицето на сфинкс! Ако поведението ви е шега, позволете ми да кажа, че не е от най-сполучливите. Лоша шега е.

– Хайде, хайде, без честолубие, графиньо – каза маршалът. – И така, уплашихте се, че кралят ще се привърже към госпожица Дьо Таверне. О, не отричайте, за мен това беше ясно като бял ден!

– Вярно е, не крия.

– Добре! След като се изплашихте, поискахте и вие на свой ред да нараните краля. Мъничко. Наближаваме обяснението. За да убодете Негово величество, чиято кожа е малко дебела, ви беше необходим един мъничък егийон²³¹... О, каква игра на думи. Изплъзна ми се неволно от устата, графиньо.

– Каква игра на думи виждате тук, чичо? – попита Д'Егийон, който пръв се съвзе и се опита да играе ролята на наивник.

– Не ме ли разбра? – попита маршалът. – О, толкова по-добре! Ужасна игра на думи. Всъщност исках само да кажа, че графинята целеше да предизвика ревността на краля и за тази цел избра един красив и умен благородник, направо чудо на природата.

– Кой се осмелява да твърди това? – разгневи се графинята, както се разгневяват хора, които знаят, че са силни, или пък съзнават, че са допуснали грешка.

– Всички.

– Всички означава никой. Знаете това, херцог.

– Напротив, госпожо. Това означава сто хиляди души само във Версай, шестстотин хиляди в Париж, двадесет и пет милиона във Франция. Забележете, че не слагам в сметката Хага, Хамбург, Ротердам, Лондон и Берлин!

– И какво точно се говори във Версай, Париж, Хага, Хамбург, Ротердам, Лондон и Берлин!

– О, че вие сте най-умната и най-очарователната жена в Европа. Казват, че сте следвали вашата гениална стратегия, чрез която си давате вид, че си имате любовник...

– Любовник ли? И откъде е дошло това глупаво обвинение?

– Обвинение ли, графиньо? Какво говорите? Думата е възхищение! С други думи, аз бях тук, кралят беше тук и Д'Егийон беше тук. Аз излязох пръв, кралят ме последва, а Д'Егийон излезе трети...

– Довършете.

– Ами нали се престорихте, че оставате сама с Д'Егийон, все едно че ви беше любовник. На сутринта вдигнахте малко шум, а той излезе от Люсиен, както би излязъл някой любовник. А двама-трима глупаци и

231. Егийон на френски език означава жилище на пчела, а също и остен – бел. прев.

лапнимухи отърчаха да го разнесат навсякъде! Така кралят разбра всичко и за да не ви загуби, изостави малката Таверне...

Госпожа Дю Бари и херцог Д'Егийон не знаеха каква линия на поведение да предприемат.

– Защото, изглежда – продължи маршалът, като изтърсваше жабото си, – е почти сигурно, че кралят е изоставил малката.

– Херцог – обади се графинята, – не разбирам нищо от измислиците ви. А съм сигурна, че дори кралят не би разбрал нищо от тях.

– Графиньо, в дипломатията – а най-способните дипломати са жените – хитростите никога не се признават. В политиката има едно негласно правило, аксиома, ако щете, и то гласи: „Никога не издавайте на никого средствата, с които сте успели веднъж, тъй като те могат да ви помогнат да успеете и втори път...“

– Но, херцог!

– Средствата успяха, това е най-важното, кралят е във възможно най-лоши отношения със семейство Дю Таверне.

– Само вие можете да изказвате подобни подозрения, херцог. Тази привилегия принадлежи единствено на вас.

– Значи не вярвате, че кралят се е скарал със семейство Дю Таверне? – опита се Ришельо да отклони спора.

– Не исках да кажа това.

Ришельо направи опит да хване ръката на графинята.

– Истината е – отговори Ришельо, – че обичам прекалено много приятелите си. Затова исках пръв да донеса вестта за вашата победа, графиньо. Знаете ли, че Таверне-баща беше готов да продаде дъщеря си на краля?

– Но аз мисля че той вече го направи – каза госпожа Дю Бари.

– О, графиньо! Колко сръчен е този човек! Той всъщност е змията. Наистина, графиньо, трябваше да повикам на помощ цялата си преданост към вашите интереси, за да запазя разсъдъка си здрав и да проявя далновидност. Честна дума, бил съм сляп...

– И казвате, че с това е свършено, така ли? – попита госпожа Дю Бари.

– О, напълно! Отговарям за това! Така жестоко съм мрих този бивш боец, че той сигурно си е подвил опашката и сега господари на терена сме ние!

– Ами кралят?

– Негово величество благоволи да нарече бащата угодник, дъщерята – наперена уродливка. Що се отнася до сина, него пък не го нарече

никак, тъй като изобщо не си спомни за него.

– Много добре. Значи се отървахме от тази пасмина. И значи твърдите, че синът, на когото кралят беше обещал полк...

– А! Но вие имате по-добра памет от краля, госпожо! Вярно, забравих, че месир Филип е красиво момче. Той ви отправяше доста погледи, повечето от които направо убийствени! А! Той вече не е нито полковник, нито пък брат на фаворитка! Остава му само една надежда – да го забележите вие...

С тези думи маршалът искаше да разкъса сърцето на племенника с ноктите на ревността. Само че господин Д'Егийон нямаше време да мисли за ревност. Мъчеше се да разбере постъпката на маршала и да отгатне истинската причина за завръщането му. Направи на госпожа Дю Бари знак с очи, който маршалът забеляза в едно голямо огледало, където беше застанал, за да оправи перуката си. Графиня Дю Бари веднага покани Ришельо да изпие с нея чаша шоколад, а херцог Д'Егийон се сбогува. Чичото остана насаме с графинята пред масичката, която Замор току-що беше отрупал с лакомства. Като наблюдаваше играта на фаворитката, старият маршал си мърмореше под носа:

– О, само преди двадесет години щях да си погледна часовника и да си кажа: „След час ще съм вече министър!“ И щях да бъда! Какво нещо е животът!

– Скъпи ми маршале – обади се графинята и прекъсна вътрешния монолог на госта си, – сега, когато отново сме приятели и най-вече когато сме само двамата, отговорете ми – защо си дадохте толкова много труд да напъхате тази малка глезла в леглото на краля?

– Бога ми, госпожо – отвърна маршалът, – и аз все това се питам. И право да ви кажа – не зная.

140. Завръщане

Господин Дьо Ришельо знаеше какво говори, когато спомена за окаяното положение на Филип.

Той наистина беше преживял неуспех в Реймс – след всички степени на благосклонността бяха дошли безразличието и забравата. Младецът съжаляваше за лейтенантския си чин в Страсбург, на който идването на дофината във Франция беше сложило край, тъгуваше за добрите си приятели, равните му по чин офицери, другарите си. А най-много

тъгуваше за спокойствието в бащиния си дом, за което се грижеше Ла Бри подобно на свещеник, който бди над храма си. Младият офицер страдаше най-много от отсъствието на сестра си. Липсваха му подкрепата ѝ и почти винаги точните ѝ съвети, родени не толкова от опита, колкото от гордостта. Така е с благородните сърца, те просто успяват неволно да се извисят величествено над простацината. Филип беше почувствал досада и отвращение. След тях дойде ред на отчаянието. Почувства се толкова нещастен в уединението си, че в мислите си инстинктивно усети, че Андре, тази половина от самия него, не е щастлива.

Филип сам беше определил срока за назначението си. Като не получи никакъв документ, се сбoguва с другарите си офицери и се престори, че не забелязва презрението, сарказма и насмешките им.

И така в часа, определен от самия него, Филип се качи на коня си и потегли към Париж. Той беше очаквал документа за назначението повече със страх, отколкото с желание. Колкото повече младежът приближаваше града, толкова повече мълчанието на баща му и сестра му, която горещо беше обещала да му пише два пъти седмично, придобиваше заплашителен смисъл.

Когато конят му препусна по постланата с камъчета алея и вдигна такъв шум, че изпод копитата му излязоха искри, някакъв човек, несъмнено привлечен от тропота, се показа иззад окастрените храсти. Това беше Жилбер с косер в ръка. Градинарят позна предишния си господар и Филип също позна младежа.

През изтеклия месец младежът беше доста отслабнал. Младостта му се отгатваше единствено по огъня в очите и по гладкото бяло лице.

Като позна Филип, Жилбер отстъпи крачка назад, за да се скрие отново в гъсталака, но офицерът бързо препусна с коня си към него и извика:

– Жилбер! Ей, Жилбер! Не ме ли познаваш, Жилбер? – извика му офицерът.

– Не, господин кавалер, не ви познах – заяви младият мъж. – Не се намирам точно на мястото, което изискват задълженията ми, и се уплаших да не ме видят тук и да не ме накажат.

Филип се задоволи с това обяснение, скочи на земята и поведе коня за юздата с едната си ръка, а другата постави върху рамото на Жилбер, който видимо потръпна при това докосване.

Филип се усмихна тъжно.

– Ти не ни обичаш, Жилбер. О, разбирам – поде Филип, – баща ми се отнасяше грубо и несправедливо към теб, но аз, как се отнасях аз с

теб? Винаги съм те обичал и подкрепял.

– Вярно е.

– Ето защо забрави злото в името на доброто. А и сестра ми винаги се е отнасяла добре с теб.

– О, не, това не е така! – възрази живо Жилбер, а изражението на лицето му стана неразгадаемо. Все пак издаваше укор към Андре и извинение за самия него. В гримасите му се отгатваха и гордост, и угризения.

– Да, да – меко каза Филип, – разбирам. Сестра ми е малко високомерна, но в сърцето си е добра.

Разговорът всъщност беше добре дошъл за Филип, тъй като отлагаше разговора му с Андре, който кой знае защо плашеше нашия герой. След кратка пауза офицерът попита:

– Кажу ми, Жилбер, знаеш ли къде е сега добрата ми Андре?

Името на момичето накара младежа да усети остра болка в сърцето си и той отговори задавено:

– В жилището си, поне така мисля... По всяка вероятност сама, господине, тъй като, откакто госпожица Никол избяга...

– Какво?! Никол е избягала?!

– С любовника си.

– Наистина, Жилбер – каза Филип, който се разтревожи още повече, – нищо не разбирам. Човек трябва да измъква думите от устата ти една по една. Бъди малко по-любезен. Не си глупав. Притежаваш природна изтънченост. Не разваляй хубавите си качества с показна грубост и диващина. Те не ти прилягат, а и не прилягат на никого.

– Ама как искате да зная отговорите на въпросите ви, господине! Размислете и ще ме разберете, та аз по цял ден съм в градината. Как бих могъл да знам какво става и в двореца? По дяволите, не зная!

– Жилбер, Жилбер, все пак мислех, че имаш очи... При това мислех, че се интересуваш от хората, които носят името Таверне.

– Да, господин Филип, интересувам се от вас – каза Жилбер със скърцащ и дрезгав глас, тъй като великодушието на Филип и още едно чувство, за което офицерът не можеше да се досети, бяха смекчили сърцето на това момче дивак. – Обичам ви и затова ще ви кажа, че госпожица Андре е много болна.

– Много болна ли?! Сестра ми?! – избухна Филип. – О, сестричката ми е болна, а ти мълчиш!

Филип веднага ускори крачката си и попита:

– Какво й е?

– Ами не знаят, не могат да разберат...

– Е, все пак?

– Днес припадна три пъти наред лехите с цветя. А преди малко при нея бяха дофината, лекарят, а и баща ви.

Филип вече не слушаше. Предчувствията му се бяха оказали верни. А сега, изправен срещу опасността, придоби смелост. Остави коня си в ръцете на Жилбер и хукна с всички сили към общите жилища.

А Жилбер отведе припряно коня в конюшните и избяга подобно на дива или по-скоро злосторна птица, която вече не иска да стои в обсега на човешките ръце.

141.

Братът и сестрата

Когато Филип влезе, Андре размишляваше. Той бе ускорил ход, щом научи от Жилбер, че сестра му е болна, и по тази причина пристигна до общите жилища съвсем задъхан. В подножието на стълбата се спря за миг, за да възвърне самообладанието си. После изкачи стъпалата с по-спокойни крачки. Движеше се толкова тихо, че прекрачвайки прага на жилището на Андре, не вдигна повече шум от някой силф²³².

Филип бутна остъклената врата толкова леко, че Андре не го чу, и стигна до средата на стаята, без тя да си даде сметка какво става. Сърцето на Филип се сви и той неволно направи движение, издаващо голямата му уплаха. Андре вдигна очи, нададе силен вик и скочи от софата като възкръснала. После, задъхана от радост, се хвърли на врата на брат си.

– Вие – тук, Филип? – извика тя.

– Да, тук съм – отвърна Филип, като я целуваше и придържаше, тъй като усещаше, че се огъва като сламка в ръцете му. – Идвам си и ви намирам болна.

Андре се засмя нервно и това причини болка на Филип, вместо, както се надяваше болната, да го успокои.

– О, откъде тази мисъл, братко? Та аз дори не се чувствам неразположена! Кой ви е дал такива погрешни сведения, кой е имал глупостта да ви разтревожи? Наистина на разбирам какво искате да кажете, чувствам се прекрасно! Е, леко ми се вие свят, но ще ми мине.

– Милата ми Андре!

232. В скандинавската и в германската митология – дух на въздуха – бел.прев.

И той притисна младото момиче до гърдите си. Андре усети, че силите отново я напускат. Тя напразно се опита да се хване за врата на брат си. Ръката ѝ се отпусна, вдървена и безжизнена, и момичето отново се строполи върху софата.

– Ето, че ме лъжете! – провикна се Филип. – Скъпа сестричке, вие страдате, чувствате се зле!

– Шишенцето! Шишенцето! – промълви Андре, като озари лицето си с усмивка, която сякаш беше последната преди смъртта.

Чезнешите ѝ очи и повдигната ѝ ръка посочиха на Филип едно шишенце, поставено върху малко шкафче до прозореца. Младежът изтича нататък, като не изпускаше от очи сестра си. После отвори прозореца, взе шишенцето и го постави под сгърчените ноздри на Андре.

– Ох – въздъхна младото момиче, като си пое дълбоко въздух, – ето, че вече се чувствам по-добре. Като възкръснала. Нима все още смятате, че съм болна, Филип?

Филип и не помисляше да отговори, а внимателно наблюдаваше сестра си. Малко по малко Андре наистина се съвзе и седна върху софата. После хвана с двете си ръце треперещата от вълнение ръка на Филип. Погледът ѝ се смекчи, кръвта заля лицето ѝ. Стана по-красива от всякога.

– Кажете ми все пак на какво отдавате тези прилошавания?

– Знам ли и аз, приятелю? На пролетта, на цветята. Знаете, че съм много чувствителна... От петнадесет дни насам не е влязло нито стръкче! Колко странно! Та аз винаги съм обичала цветята, а сега ги изхвърлям! Но да оставим засега цветята, Филип! Болеше ме силно глава. Ах, госпожица Дьо Таверне има мигрена!

– Как така?

– Ами така, госпожа дофината беше така добра да ме посети тук. О, Филип, тя е не само очарователна покровителка, но и грижовна приятелка! Доведе тук най-добрия си лекар, неговата преценка винаги е била безупречна. Този сериозен мъж ми премери пулса, прегледа ми очите и ми погледна езика под загрижения и нежен поглед на дофината и знаете ли с какъв щастлив извод ме дари?

– Не.

– Чисто и просто заяви, че аз изобщо не съм болна, и дори не намери за нужно да ми предпише каквото и да било лекарство – нито сироп, нито хапче. А този доктор Луи всяка вечер режел ръце и крака, поне така ми казаха, направо тръпки да те побият! И така, Филип, разбирате, че се чувствам превъзходно! Сега ми кажете кой ви уплаши толкова?

– Този глупак Жилбер, чумата да го вземе!

– Жилбер ли? – трепна нервно Андре.

– Да. Той ми каза, че сте болна.

Андре направи усилие да се съвземе.

– Не, няма нищо – каза тя. – Не обръщайте внимание на подобни краткотрайни неразположения! Те преминават. Ето че съм вече на крака, Филип. Хайде да се поразходим заедно. След десет минути ще съм напълно здрава.

– Струва ми се, че злоупотребявате със силите си, Андре.

– Не, а и дори да умирах, вашето завръщане би ми върнало живота, Филип. Искате ли да поизлезем?

– След малко, скъпа моя! – отвърна Филип и нежно възпря сестра си. – Още не сте се оправили напълно. Успокойте се, съвземете се.

– Така да бъде.

Андре се отпусна отново върху софата и повлече до себе си Филип, когото държеше още за ръка.

– Първо ми отговорете, Андре, защо престанахте да ми пишете?

– Вярно, но само от няколко дни.

– От петнадесет дни, Андре.

Момичето наведе глава.

– Мързелана! – каза Филип с нежен укор.

– О, не, Филип! Не се чувствах добре. Имате право. Неразположението ми се влоши един ден и оттогава сте престанали да получавате писма от мен. От този ден и най-скъпите неща се превърнаха в уморителни и досадни задължения.

– Е, все пак аз съм доволен, че между другото преди малко споменахте и една дума...

– Какво съм казала?

– Че сте щастлива – толкова по-добре! Щом тук ви обичат и мислят за вас, това е чудесно! С мен не е така. Забравиха ме. Всички. Дори сестра ми.

– О, Филип!

– А ще повярвате ли, скъпа ми Андре, че откакто съм заминал, не съм научил нищичко за този въображаем полк, който ме изпратиха да командвам! Полк, който кралят ми бил обещал, така поне ми съобщиха баща ми и херцог Дьо Ришельо. Те толкова настояваха да замина начаса!

– Не ме учудва това. О, само ако знаехте, Филип! И господин Дьо Ришельо, и баща ми са силно разтревожени, останали са направо без

душа. Не разбирам нищо. Една сутрин баща ми отърча при херцога, при стария си приятел, както често го нарича. Накара го да отиде при краля във Версай. После пристигна тук да го чака и започна да ми задава въпроси, чийто смисъл не разбрах. Денят изтече без никакви новини от маршала. Тогава господин Дьо Таверне побесня. Заприказва, че херцогът го бил разигравал и че го бил предал. Господин Дьо Таверне живее като грешник и мъченик, все едно че е в чистилицето! Все чака да донесат нещо, което не донасят, и да дойде някой, който никога не идва.

– Ами кралят, Андре, кралят?

Андре срамежливо се огледа.

– Какво има? – попита Филип.

– Да говорим по-тихо. Вижте какво, Филип... смятам краля за доста придирчив... Негово величество не ме и поглежда, а и вчера, когато припаднах сред лехите с цветя в парка...

– Аха! Значи все пак Жилбер е бил прав! Вие наистина сте припаднали, Андре!

– Ах, този мизерник Жилбер! Знам, Филип, че не е редно човек да припадне в кралски замък – каза Андре със смях, – но не съм го направила нито нарочно, нито за собствено удоволствие!

– Но кой ви отправя подобни обвинения, скъпа сестричке?

– О! Кралят! Негово величество тъкмо идваше от Големия Трианон през овощната градина, а аз глупаво бях полегнала на една пейка в ръцете на господин Дьо Жюсю, който се опитваше да ме свести. Кралят ме забеляза... Е, хубаво, видях как се намръщи, а в погледа му проблесна гняв. След това изскърца със зъби и каза няколко обидни думи. Негово величество продължи пътя си... очевидно беше твърди възмутен, че съм си позволила да припадна в градината... Но, наистина, Филип, вината не е моя!

– Бедната ми сестричка! – каза Филип и стисна съчувствено ръката на Андре. – Разбира се, вината не е ваша! А какво стана после?

– Това е всичко, приятелю. И Жилбер ме е удостоил с вниманието да разисква състоянието ми!

– Ето, че пак мачкаш клетото дете!

– О, защитавате го! Само това оставаше! Ама че приятна тема за разговор!

– Андре, за Бога, не бъди толкова груба към това момче, тъпчеш го, подиграваш му се, виждал съм те да го правиш!... О, Боже мой! Боже мой! Какво ти е, Андре?

Андре отново падна върху софата. Лежеше върху възглавничките,

без да промълви нито дума. Този път и шишенцето не можа да я свести. Трябваше да се изчака кръвообращението ѝ отново да стане нормално.

– Наистина – прошепна Филип, – вие страдате толкова, че ще уплашите и най-смелия човек! Говорете, каквото си искате, сестричке, но на вашето заболяване не трябва да се гледа така леко, както правите вие.

– Но, Филип, нали все пак лекарят каза...

– Той не може да ме убеди, докато не поговоря с него. Къде можем да се срещнем?

– Доктор Луи идва всеки ден в Трианон.

– А дежурен ли е и в момента?

– Да, приятелю. И тъй като е много точен, точно в седем часа ще се изкачи по стълбата, която води към покоите на госпожа дофината.

– Е, добре! – каза Филип. – Ще го изчакам.

142.

Презрение

Щом удари седем часът, Филип припряно излезе. Тръгна право към павилиона на дофината. Застана на достатъчно голямо разстояние, за да не го спре стражата, но и достатъчно близо, за да може да наблюдава хората, които минаваха.

Наложил се да чака само пет минути. Познал скованото и величественото лице на лекаря, което Андре му беше описала. Вече се смрачаваше, но доктор Луи разлистваше един неотдавна публикуван в Кьолн труд върху стомашните болки, затова по-скоро отгатваше, отколкото четеше написаното. Той вдигна очи и видя пред себе си някакъв мъж, когото попита:

– Какво обичате?

– Простете ми, господине – каза Филип, – с доктор Луи ли имам честта да разговарям?

– Да, господине – каза лекарят и затвори книгата си.

– В такъв случай само една дума, ако ми позволите – усмихна се Филип.

– Господине, извинете ме, но дългът ме зове. Госпожа дофината ме очаква. Време е да отида при нея. Не мога да я карам да чака.

– Господине – настоя Филип и направи умолително движение, с което препречи пътя на доктор Луи, – лицето, заради което настойчиво моля за вашите грижи, е на служба при дофината. То страда, докато

госпожа дофината не е толкова зле.

– Най-напред за кого всъщност ми говорите? – попита лекарят.

– За едно лице, при което ви е завела лично дофината.

– Аха! Да не би случайно да става дума за госпожица Андре дьо Таверне?

– Знаете, че не се чувства добре, нали?

– Да. И има болки в стомаха, така ли е?

– И непрекъснато ѝ прилошава... да, господине. Днес в течение само на няколко часа тя припадна три или четири пъти в ръцете ми.

– Нима младата дама се чувства по-зле?

– Уви, не зная. Но когато човек обича друг човек, господине, нали разбирате, че...

– Значи вие обичате госпожица Дьо Таверне?

– О, повече от живота си, господине!

Филип произнесе тези думи с такова въодушевление, че лекарят не разбра вложения в тях братски смисъл и попита:

– Значи вие сте...

После колебливо замълча.

– Аз съм кой, господине? – попита Филип.

– Ами, дявол да го вземе – любовникът! – каза нетърпеливо лекарят.

Филип отстъпи крачка назад и хвана челото си с ръка, а лицето му преbledня като лице на мъртвец.

– Внимавайте, господине! – извика той. – Обиждате сестра ми.

– Вашата сестра ли? Госпожица Дьо Таверне е ваша сестра?

– Да, господине. Мисля, че не съм сторил нищо, което да ви дава основание да се отнасяте към мен с толкова презрение.

– Простете ми, господине. Идвате в странен час и започвате разговора си с мен по тайнствен начин... помислих, че ви води друг, по-нежен интерес от братската обич. Поднасям ви извиненията си... а сега ще ми позволите ли, господине... – и доктор Луи понечи да отmine.

– Докторе – настоя Филип, – умолявам ви, не си отивайте, без да сте ме успокоили за състоянието ѝ!

– Но защо се тревожите?

– Чуйте ме, докторе! Във всичко това има нещо твърде странно! Вие сякаш не желаете да ми дадете отговор, сякаш не се осмелявате да го сторите...

– А не допускате ли, че съм притеснен, тъй като карам госпожа дофината да ме чака?

– Докторе, докторе, вие ме взехте за любовника на госпожица Дьо Таверне, нали? – попита Филип, като избърсваше с ръка челото си, от което струеше пот.

– Извинете, господине, но не съм длъжен да ви уведомя какво точно мисля.

– Докторе, имайте милост съм мен! Изгървахте една дума, която пробужда сърцето ми като острие на кама. Вие сте възпитан човек и способен лекар. Каква е тази болест, която отдавате на любовника? Умолявам ви, отговорете ми!

– Напротив, ще ви помоля да ми спестите отговора, господине. Начинът, по който разговаряте с мен, издава, че вие вече не се владеете.

– Но разбирате ли, господине, че всяка произнесена от вас дума ме тика към бездна, в която не смея да погледна! Направо изтръпвам!

– Господине!

– Докторе! – провикна се Филип с нов плам. – Искате да кажете, че ще ми съобщите някаква ужасна тайна, за която ще е нужно цялото ми самообладание, така ли? И цялата ми смелост?

– Господин Дьо Таверне, не съм казал нищо нито на дофината, нито на баща ви, нито пък ще кажа на вас, не настоявайте повече!

– Добре, но нали си давате сметка, че аз тълкувам вашето мълчание? Разбирате, че следя мисълта ви в тъмния и съдбоносен път, където тя криволичи сега. Прекъснете ме, ако се лъжа!

– Сбогом, господине! – каза лекарят многозначително.

– О, няма да ме изоставите в подобно състояние, без да ми кажете да или не. Една дума, това е всичко, за което ви моля.

Лекарят се спря.

– Веднага, господине. Но вие ще изтълкувате искреността ми като презрение, а то толкова ви обиди преди малко!

– Да не говорим вече за това, господине!

– Щом толкова я обичате, това означава, че и тя ви отвръща със същото, така ли е?

– Да, господине. Тя също ме обича повече от всичко на света.

– Щом е така, идете при нея, разпитайте я... от онова място, където аз бях принуден да престана да ви отговарям. Ако ви обича, ще отговори на въпросите ви. Има хиляди неща, които човек казва на приятелите си и премълчава пред лекаря... Може тя би ще се съгласи да ви съобщи онова, което аз не бих искал, дори да ми отрежат един пръст от ръката, да ви помогна да отгатнете. Сбогом, господине.

– О, не, това е невъзможно! – провикна се обезумелият Филип.

Лекарят се отдръпна внимателно от младежа и с нежно състрадание му каза:

– Последвайте съвета ми, господин Дьо Таверне! Това е най-доброто, което можете да сторите! Сбогом, господине! И внимавайте! Ако говорите с такава жар, ще накарате всички да научат онова, което аз скрих от тях. Бях си обещал, че ще мълча, и исках да спазя обещанието си дори пред вас.

– Да! Прав сте, докторе! – каза Филип със слаб, почти замиращ глас. – Но науката може и да допусне грешка. Може би ще признаете, че и на вас ви се е случвало да се заблудите.

– Рядко, господине. Аз съм човек на точните науки. Устата ми прозная „да“ само ако очите и умът ми вече са потвърдили негласно „видяхме... знаем... сигурни сме“.

Но Филип не можеше да се помири и примири. Той сложи ръката си върху ръката на лекаря с толкова умолителен израз на лицето, че ученият спря.

– Последна милост, господине – каза Филип. – Виждате, че разсъдъкът ми е разстроен. Струва ми се дори, че полудявам. За да взема решение дали да живея, или да умра, ми е необходимо потвърждение, доказателство, че не ме заплашва толкова сериозна опасност. Връщам се при сестра ми, но ще поговоря с нея само след като вие отново я посетите. Размислете.

– Вие трябва да размислите, господине. Аз нямам какво да добавя към това, което вече казах.

– Господине, позволете да ви кажа, че и палачът не би отказал на жертвата си последната милост. Обещайте ми да посетите сестра ми след визитата ви при Нейно кралско височество дофината. О, докторе, в името на Бога, обещайте ми!

– Посещението е излишно, господине, но щом държите, мой дълг е да изпълня желанието ви. На излизане от госпожа дофината ще дойда при сестра ви.

– О, благодаря ви, благодаря ви! Елате и ще признаете, че сте сгрешил!

– Бих се радвал с цялото си сърце да е така, господине. Ако съм се излъгал, ще го призная с радост.

Доктор Луи се освободи от Филип и го остави до стълбата. Младежът трепереше като трескав и ледена пот обливаше челото му. В безумието си забрави за миг къде се намира, с кого точно беше разговарял и каква тайна беше научил току-що.

143. Разпит

Щом обаче Филип се появи пред Андре, лицето му беше толкова бледо, а изражението му – толкова убито, че тя на свой ред се разтревожи за брат си и ѝ се прииска да го попита на какво се дължи ужасната промяна, станала с него. Всъщност едно-единствено нещо би могло да се отрази така на Филип.

– Боже мой, братко! – възкликна Андре. – Нима съм толкова болна?

– Защо смятате така? – попита Филип.

– Защото разговорът ви с лекаря е променил ужасно лицето ви!

– О, не, сестричке, лекарят съвсем не е разтревожен. Вие ми казахте истината. Дори с голям труд изтръгнах от него обещание, че ще дойде отново.

Като произнасяше тези думи, Филип впи очи в очите на младото момиче.

– Добре – каза простичко тя, – щом тази визита ще ви донесе утеха. Но докато чакаме, кажете откъде се появи тази ужасна бледност на лицето ви, която толкова ме тревожи.

– Андре, все още ли ме обичате толкова, колкото в дните на нашето детство?

– О, Филип, Филип!

– Значи аз все още съм за вас едно от най-скъпите същества на земята?

– Най-скъпото. Единственото.

Филип взе ръката на сестра си и я погледна нежно.

– Не мислете, Андре, че бих ви упрекнал, ако в сърцето ви има място за друга обич освен тази, която изпитвате към баща ми и мен...

После младежът седна до сестра си.

– Вие сте на възраст, Андре, когато сърцето на младите момичета им нашепва думи, които и самите те не биха желали... Знаете, че Божи-ята воля заповядва на жената да напусне семейството си и да последва съпруга си.

Андре се вгледа за миг във Филип така сякаш се мъчеше да разбере човек, който говори на чужд език.

– Моят съпруг ли? – попита тя. – Нали току-що споменахте думата съпруг, Филип? О, Боже мой! Той все още не се е родил или най-малкото не се е появил!

Искреното възклицание на сестра му трогна младежа и той се приближи, за да вземе ръката ѝ с двете си ръце. После каза:

– Преди едно момиче да се омъжи, то има годеник или любим, добра ми Андре!

Андре погледна смаяно Филип, засегната, че потапя толкова жадно очите си в очите ѝ на девица, където се отразяваше цялата ѝ невинна душа, сякаш искаше да проникне до мозъка на костите ѝ.

– Сестричке, откакто се родихте, вие ме избрахте за свой най-добър приятел. Андре, вие се променихте без причина. Необходимо ли беше?

– Аз?! Да съм се променила? Към вас ли, Филип? Обяснете какво искате да кажете!

– Да, Андре – каза младежът и я притисна до гърдите си. – Вие не ме сметнахте за напълно подходящ човек или за твърде сигурен приятел, за да споделите, че сърцето ви е завладяно от любов!

– Братко! Приятелю! – възкликна Андре, която все повече и повече се учудваше. – Какво говорите? За каква любов намекувате? Кълна ви се, че не разбирам нищо от упреците, с които ме обсипвате!

– В такъв случай, след като вие самата ме насърчавате, ако стана прекалено точен и ако червенина залее бузите ви и срам притисне сърцето ви, сърцете се единствено на себе си! Защото с вашата непредпазливост ме принуждавате да проникна чак до дъното на душата ви, за да изтръгна оттам тайната ѝ!

– Направете го, Филип, обещавам да не ви се сърдя.

Филип се вгледа в сестра си. Между назрялото в сърцето му обяснение и спокойствието на младото момиче имаше толкова силен контраст, че той не знаеше какво да мисли.

Преди младежът да заговори отново, Андре стана и го хвана под ръка. После, гледайки го с неописуема нежност и обич, каза:

– Погледни ме в очите, Филип!

– О, нищо по-лесно от това! – отвърна младежът. – Това е най-голямото ми желание! Какво искаш да ми кажеш? – попита той и впери горещите си като въглени очи в очите на Андре.

– Искам да ти кажа, Филип, че винаги си бил мъничко ревнив по отношение на моята обич и приятелите ми, както и аз съм била ревнива по отношение на твоята любов и твоите грижи! Е, хайде – продължи младото момиче с усмивка. – Погледни ме пак в очите! Нима виждаш някаква тайна?

– Да. – отвърна Филип. – Ти обичаш някого.

– Аз?! Да обичам някого? – провикна се Андре.

После избухна в смях.

– Но може би някой обича теб?

– Бога ми, толкова по-зле! Това непознато лице никога не се е представило, нито пък е разкрило любовта си!

Филип отново хвърли косо поглед към Андре. Видът ѝ отново му подсказа, че доктор Луи е допуснал грешка. Младежът така се зарадва, че целуна сестра си като ония мъченици, които вярват в чистотата на Дева Мария и непорочното зачатие, но едновременно с това изповядват и вяра в нейния божествен син. Точно в този щастлив за него миг Филип чу по стълбите стъпките на доктор Луи, който изпълняваше дадено обещание да посети отново момичето.

– Кой идва? – попита тя.

– По всяка вероятност доктор Луи – отвърна Филип.

В същия миг вратата се отвори и очакваният с толкова безпокойство от Филип лекар наистина влезе в стаята.

Още от предверието погледът на лекаря и на наблюдателния човек се прикова върху Андре и вече не се отмести от нея. Било поради вълнението от идването на лекаря, било поради естествения ход на нещата, Андре отново получи един от онези пристъпи, които толкова плашеха Филип. Тя изведнъж се олюля и с болезнено изражение поднесе кърпичката към устните си. Филип беше твърде зает да посрещне доктор Луи и не забеляза нищо.

– Бъдете добре дошъл, докторе, и ми простете днешната грубост! Преди час бях развълнуван, но сега съм напълно спокоен.

Лекарят отмести за миг погледа си от Андре, за да разгледа лицето на Филип, и видя върху него само усмивка и радост.

– Поговорихте ли с госпожицата, както ви посъветвах? – попита той.

– Да, и в сърцето си виждам повече рая, отколкото ада.

Лекарят пое ръката на Андре и този път по-продължително измери пулса ѝ. Филип го наблюдаваше и сякаш го насърчаваше: „О, по-смело, докторе! Вече не се боя от медицинските ви заключения!“

– Е, господине? – попита той гласно, а по лицето му се четеше тържество.

– Господин кавалер, бъдете така добър да ме оставите насаме със сестра ви – отговори доктор Луи.

Тези спокойно произнесени думи удариха право в лицето младежа и нараниха гордостта му.

– О, Боже! Пак ли съмнения? – попита той.

Лекарят му направи знак с ръка.

– Добре! Оставям ви, господине – прошепна мрачно Филип. – Бъдете честна с лекаря, Андре. Проявете лоялност! – добави той.

Младото момиче вдигна рамене така, сякаш не разбираше какво й говори брат й. Филип проговори отново:

– А докато той ви задава въпроси, отнасящи се до вашето здраве, аз ще се поразходя из парка. Часът, в който съм заръчал конят ми да е готов, е още далече. Така че, преди да тръгна, ще мога отново да поговоря с вас.

После младежът стисна ръката на Андре и се помъчи да се усмихне, но в това ръкостискане младото момиче усети някаква принуденост. Принуденост имаше и в усмивката му.

Лекарят съпроводи тържествено Филип чак до външната врата и я затвори зад гърба му. Като направи това, отново се приближи към Андре, но този път седна до нея на софата.

144. Прегледът

Дълбоко в себе си Андре се притесняваше от важността, която и Филип, и лекарят отдаваха на болестта й. Внезапно лекарят, който беше нагласил свещта така, че да пада върху лицето й, и не беше престанал да я наблюдава, взе ръката й – вече не за да й премери пулса, а за да покаже на момичето приятелските си чувства и да я предразположи, както би направил някой изповедник. Тази постъпка изненада Андре и тя за малко не отдръпна ръката си.

– Брат ви изглежда твърде загрижен за честта си, непримирим е по отношение на някои неща. Несъмнено това е причината да не му разкриете всичко.

Андре погледна лекаря, както бе погледнала Филип.

– И вие ли, докторе? – попита тя високомерно.

– Простете ми, госпожице. Нека да довърша.

Андре кимна търпеливо или по-скоро примирено.

– Напълно естествено е – продължи доктор Луи, – като сте забелязали мъката на младежа и сте предусетили гнева му, да сте взели решение да пазите тайната си, но пред мен, госпожице – повярвайте ми, аз лекувам не само тялото, но и душата – можете да кажете истината!

– Господине – каза Андре, – ако не бях забелязала болката по

лицето на моя брат и мрачните му очи, ако няхах доверие във вашата почтеност и ако не бях в течение на голямата ви слава, щях да си помисля, че двамата сте се наговорили да играете някаква комедия пред мен може би за да се съглася с по-голяма лекота на още един преглед или пък за да взема доброволно някое силно и горчиво лекарство.

Лекарят смръщи вежди.

– Умолявам ви, госпожице – повиши леко гласа си той, – да престанете да се преструвате.

– Но, господине! Вие ме обиждате!

Андре стана, но лекарят я накара нежно да седне пак.

– Не, дете мое – настоя той, – съвсем не ви обиждам. Опитвам се да съм полезен, ако успея да ви убедя да кажете истината, ще ви спася!

– Но, за Бога, какво искате от мен?

– Питам ви за последен път, госпожице, ще ми спестите ли неудобството да видя как се изчервявате? – подвикна смаяният лекар.

– Не ви разбирам! – каза Андре. В очите й, вперени право в доктор Луи, блестяха искри на омраза и дори на заплаха.

– Е, добре! Но аз ви разбирам, госпожице! Вие се съмнявате в науката и се надявате да скриете състоянието си. Не се самозалъгвайте! С една дума ще сразя гордостта ви – *вие сте бременна!*

Андре нададе страшен вик и падна върху софата. Чу се шум от отваряне на врата и Филип скочи наред стаята с шпага в ръка. Очите му бяха кръвясали, а ръката му трепереше.

– Негодник! – обърна се той към лекаря. – Излъгали сте ме!

Без да изпуска ръката на Андре, чийто пулс мереше (а той едва се долавяше), лекарят се обърна към Филип.

– Казах вече онова, което имах да казвам, господине – каза презрително той. – Шпагата ви, извадена от ножницата или пък прибрана в нея, не ще ме принуди да излъжа.

– Докторе! – прошепна Филип и изтърва шпагата си.

– Помолихте ме да направя втори преглед, за да имам ново доказателство. Е, добре! Изпълних желанието ви и съм сигурен в диагнозата си. Съжалявам, млади човече! Вие ми вдъхнахте огромна симпатия, равна на неприязънта, която ми вдъхна това момиче с упоритите си лъжи!

Андре не помръдна, но Филип направи движение напред.

– Аз съм баща на семейство, господине – продължи лекарят. – Разбирам колко страдате. Предлагам ви услугите си и дискретността си! Думата ми е свещена, господине! Всеки ще ви увери, че държа повече на нея, отколкото на живота си!

– О, но, господине, това е невъзможно!

– Не зная дали е възможно, господине, но е вярно! Сбогом, господин Дьо Таверне.

Щом вратата се затвори, Филип се строполи върху креслото на две крачки от Андре.

– Вие ме излъгахте подло и глупаво – започна Филип, като скръсти ръце, – подло, тъй като аз съм ваш брат, проявих слабост, защото ви обичам, предпочетох ви пред всички и всичко! Но вие се провалихте! О, да! Понеже не сте омъжена, вашата чест засяга само лицата, чието име носите! Исках да кажа, чието име петните! О, вече не съм ви брат! Вие се отрекохте от мен! Признайте престъплението си или...

– Заплашвате ли ме? – възкликна гордата Андре. – Отправяте заплахи към една жена?

– Да. Отправлям заплахи, но не към една жена, а към едно същество, което е напълно лишено от вяра и чест!

– Добре, добре! Убийте ме! – извика тя, без да се уплаши от блясъка на шпагата и без да се отдръпне от острието ѝ.

Обезумяла от мъка, Андре се хвърли бързо напред. Устремът ѝ беше толкова неочакван, че шпагата щеше да я прободне, ако не беше внезапният ужас на Филип при вида на няколко капки кръв, които обагриха белия муселин около шията на момичето. Младежът забрави гнева си и силите му го напуснаха. Той отново изпусна шпагата от ръката си. После падна на колене, избухна в ридания и обхвана с две ръце тялото на сестра си.

– О, не! Не, Андре! Аз съм този, който ще умре! Значи обичаш друг, и то до такава степен, че предпочиташ да умреш, вместо да признаеш греха си, притиснала глава до гърдите ми!

Филип искаше да избяга от стаята, но Андре го сграбчи с две ръце и увисна на врата му, а после отчаяно го обсипа със сълзи и целувки.

– Не, не! – възпротиви се тя. – Убий ме, Филип, след като хората смятат, че съм виновна! Но ти – който си толкова добър, чист и благороден и когото никой не обвинява в нищо – живей!

– Е, добре, сестричке – отговори младежът, – в името на небето, в името на някогашното ни приятелство аз няма да се уплаша от нищо – нито за теб, нито за себе си. А що се отнася до човека, когото обичаш, дори да е най-големият ми враг, ще стане най-скъпото за мен същество. Ще крия мъката в сърцето си! Нека напуснем Франция! Споменах ми, че кралят ти е подарил скъпо украшение. Ще го продадем, ще изпратим половината пари на баща ни, а с другите ще живеем двамата, без никой

да знае къде сме. Хайде, няма ли пак да ме наречеш свой брат?

Андре изслуша мълчаливо думите на развълнувания младеж. Само биенето на сърцето ѝ показваше, че в нея има живот, а само погледът ѝ издаваше, че разсъдъкът ѝ е непокътнат.

– Филип... – започна тя след продължително мълчание – ти помисли, че не те обичам вече, така ли, клети братко? И че обичам друг човек, нали? И че съм забравила честта – аз, девойка от благороден произход, която добре знае какви задължения ѝ отрежда той... Прощавам ти, приятелю мой! Напразно си помислил, че съм безчестна, напразно ме наре-че подла. Но няма да ти простя, че искаш да направя пред теб лъжливи признания. О, не! Не съм паднала толкова ниско! Кълна ти се, Филип, и в Бога, който ме чува сега, и в душата на моята майка, която, уви, не е имала време да ме закриля, кълна ти се в жарката си обич към теб – никога мисъл за любов не е смутила разума ми и никога никой мъж не ми е казал „обичам те“. Никога ничии устни не са целунали ръката ми. Духът ми е чист и необременен от плътски желания, както е било в деня на моето раждане. Сега, Филип, душата ми принадлежи на Бога, а ти държиш тялото ми в ръцете си!

– Добре, това е добре – каза Филип след дълго мълчание. – Благодаря ти, Андре. Сега проникнах в дълбините на душата ти. Да, ти си чиста, непорочна, ти си жертва! Някой ти е скроил капан, Андре. Безсрамен капан. Будна и в съзнание никой не би могъл да те обладае, насилил те е в съня ти! Попаднала си в клопка, скъпа! Но сега ние сме заедно, следователно сме силни. Поверяваш ли ми честта си и отмъщение-то си?

– О, да, да – отговори Андре с мрачно оживление. – Ако отмъстиш за мен, ще отмъстиш за едно престъпление!

– Е, добре – продължи Филип, – Хайде, помогни ми, подкрепи ме! Да потърсим заедно, да пребродим час по час изминалите дни... Да проследим нишката на спомените ти, които ще ни разкрият завръзката на този страшен заговор...

– О, да, съгласна съм! – каза Андре. – Да започнем.

– Забелязала ли си някой да те следи, да те дебне?

– Не.

– Жените имат непогрешим инстинкт! Дори и без писма, без признания те знаят, че са обичани. Забелязала ли си някой, който да те... желае?

– Не. Никога не съм усетила подобно нещо.

– Скъпа сестричке, потърси в ежедневието, в най-интимните

подробности от живота ти!

– Води ме ти.

– Никол те е напуснала, така ли?

– Мисля, че на същия ден, когато замина и ти.

– Нравите ѝ бяха съмнителни. А знаеш ли подробности около бягството ѝ?

– Не. Знам само, че е заминала с един младеж, когото обича.

– Какво стана по време на последната ви среща?

– О, както обикновено, тя влезе в стаята ми към девет часа, пригответи чашата ми с вода за през нощта и излезе.

– А не забеляза ли да слага нещо в чашата ти?

– Не. Но всъщност това не би имало значение, тъй като в момента когато се канех да отпия от чашата, усетих нещо странно. Същото като в Таверне.

– В Таверне ли?

– Да. По време на посещението на чужденеца. На граф Дьо Балзамо.

– На граф Дьо Балзамо ли? И какво беше това усещане?

– Наподобяваше световъртеж. Като че ли нещо ме замая и заслепи. Загубих силите си и способността си да разсъждавам.

– При какви обстоятелства?

– Бях седнала пред пианото, стори ми се, че ще припадна. Погледнах пред себе си и в едно огледало видях графа. От този момент нататък не си спомням нищо, освен че заспах и се събудих отново пред пианото, без да мога да преценя колко време съм прекарала в сън.

– Само тогава ли изпита това?

– Още веднъж. На деня или по-скоро в нощта на фойерверките. Тълпата ме влачеше, щеше да ме смачка и убие. Събрах всичките си сили, за да се преборя с нея. Изведнъж ръцете ми се сковаха и облак замъгли очите ми. Но дори през облака съзрях същия човек.

– Граф Дьо Балзамо?

– Да.

– И ти заспа, така ли?

– Не мога точно да преценя дали заспах, или припаднах. А ти знаеш как той ме доведе при баща ми.

– Да, да! А през онази нощ, когато Никол замина, видя ли го отново?

– Не. Но усещах всички симптоми, които винаги предшестват появяването му. Разпознах странното му влияние, с което не мога да се

преборя – същото странно заслепление, същото замайване, същия трепет, същия сън, с който не мога да се преборя, същото усещане като в Таверне.

– Велики Боже! – извика Филип. – Продължавай.

– Заспах.

– Къде?

– В леглото си, сигурна съм в това, но се събудих върху килима. Бях сама, не се чувствах добре, бях леденостудена, приличах на мъртва, която възкръсва. Повиках Никол, но напразно. Тя беше изчезнала.

– И преди да припаднеш първите два пъти, ти видя графа, нали? Жозеф Балзамо, или граф Дьо Феникс?

– Съвсем ясно.

– А не го ли видя и третия път?

– Не – отвърна Андре с ужас, тъй като беше започнала да разбира, – но се досетих, че е той.

– Добре – възкликна Филип. – А сега успокой се, Андре! Бъди горда! Аз вече знам тайната. Благодаря, скъпа сестричке, благодаря! Ах, спасени сме!

Филип взе Андре в прегръдките си и нежно я притисна до сърцето си. А после, обзет от решителност, се втурна навън. Не поиска да се бави нито миг, нито пък да чуе какво му говори Андре. Младежът отиде в конюшните, оседла коня си самичък, скочи на гърба му и препусна в галоп по пътя за Париж.

145.

Съвестта на Жилбер

Всички сцени, които току-що описахме, имаха ужасни последици за Жилбер. Макар и двусмислена, чувствителността на младежа съществуваше и беше подложена на сурово изпитание – ден след ден той дебнеше от някой скрит кът в градината и виждаше признаците на болестта върху лицето и походката на Андре.

Жилбер и обичаше, и мразеше красотата на Андре. Ето защо в сърцето му се преплитаха любов и омраза, желание и презрение. Той забелязваше с мъка как изчезва красотата на любимата му и как се руши здравето ѝ. Изпита най-сетне наслаждението да пожали това гордо и студено момиче, което се отнасяше към него с такова презрение, да му изкаже мислено съчувствие заради постигналото го по негова вина

безчестие.

– Аз я погубих – шепнесе той.

После ѝ хвърляше гневен и разкъсващ поглед и побягваше, но все му се струваше, че чува въздишките ѝ. В такива случаи изпитваше най-страшните мъки, които е съдено да изпита човек. Безумната му любов се молеше за някаква утеха. Би дал живота си, за да получи правото да падне на колене пред Андре, да поеме ръката ѝ, да я успокои, да я подкрепи и съживи при припадъците ѝ. Безпомощността му беше неописуемо наказание.

Но след угризенията и съчувствието дойде ред на егоизма. Жилбер се досещаше, че честите припадъци на Андре щяха да разкрият пред всички естествената ѝ болест и щяха да потърсят кой беше причината за нея. Жилбер считаше собственото си деяние за най-страшното и най-достойното за наказание престъпление. Трепереше от ужас, тъй като се боеше да не би страданията на момичето да предизвикат разследвания.

Жилбер беше скептик, не вярваше в нищо и на никого, с други думи – нито в небето, нито на хората. Той обаче имаше своя Бог – науката, и за него тя беше всезнаеща и всемогъща. Младежът доброволно бе отрекъл съществуването на Христос, но никога не би се усъмнил в правотата на лекаря. Затова посещението на доктор Луи при Андре представляваше за нашия герой такъв удар, от който той дълго не можа да се съвземе.

Можем само да предположим колко се измъчи младежът. Знаеше, че доктор Луи е голям учен и че щеше да разкрие тайната с безпогрешното око на рис. О! Бурята нямаше да се разрази веднага. Жилбер знаеше, че присъствието на дофината ще я поотложи, но след като височайшата особа и лекарят си тръгнаха, между Филип и Андре щеше да започне страшно обяснение.

Но Андре остана сама. Тя лежеше върху софата и ту четеше, ту отблъскваше книгата поради пристъпите на главоболие. От време на време потъваше в дълбок размисъл и безразличието ѝ към света се струваше странно на Жилбер, който едва успяваше да зърне легналото и сякаш потънало в екстаз момиче само при случайното повдигане на пердето от вятъра. Най-последно уморената от мъка и вълнение Андре заспа. А Жилбер се възползва от съня ѝ, за да провери какво се шушукаше навън.

Жилбер добре познаваше селските нрави, знаеше какво мислят за един чужденец, дошъл от едни полудиви краища, осеяни със запустели къщурки и колиби. Най-малкото щяха да заподозрат, че е безделник или крадец. А нашият герой не можеше и да помисли да се укрие в

градовете! Освен това младежът се познаваше твърде добре и знаеше, че ужасната му тайна щеше да остави отпечатък върху лесно запомнящото му се лице и щеше да привлече вниманието на всички. Значи да избяга беше опасно, а щеше да дойде и позорът. След евентуално бягство нещастникът очакваше само смъртта.

Жилбер за първи път се сещаше за смъртта, но нейният призрак не го стресна. „Винаги ще има време за тази крайна мярка – помисли си той – когато всички средства се изчерпят. А и е подлост човек да се самоубие, нали така пише Русо. По-благородно е да страда.“

След този важен извод Жилбер възобнови безцелното си шляене из градините... Тъкмо лъч светлина беше облял душата му, и ето, че пристигна Филип! Аха! Бяха повикали и брата! Значи всичко беше разкрито и семейството искаше да прикрие срама. После щяха да го убият като куче – с тояги или с нож! О! Това отмъщение щеше да е напълно законно! То просто щеше да е продължение на върволицата примери от историята на тълпата! Пък и крал Луи XV проявяваше голямо съчувствие към аристокрацията при подобни обстоятелства.

– Загубен съм! – помисли той.

Тогава Жилбер зачака Филип с нож в ръка. Щом излезеше, щеше да го убие или пък при нужда да убие себе си. Но смаяното момче видя как братът се помири със сестрата, падайки на колене и целувайки ръцете ѝ. Значи имаше още надежда, оставаше някое и друго спасително пристанище! Щом Филип не надаваше негодуващи викове, причината вероятно беше само една – Андре не знаеше името на своя похитител.

Сега Жилбер обмисли трезво създалото се положение. Беше възвърнал яснотата на разсъжденията си и нищо нямаше да го спре.

– Къде са уликите, щом госпожица Дьо Таверне не ме обвинява – питаше се той. – А и досега аз, клет безумец, не се досетих, че тя може да ме упрекне в две неща – престъплението и последиците му. А тя не ме напада за злодеянието ми, тъй като от три седмици насам с нищо не е показала, че ме ненавижда или отбягва повече отпреди. Госпожица Дьо Таверне не познава причината за бедите си, защо тогава ще поставя под подозрение и мен, и който и да било друг мъж? А всъщност и за мен не се досеща никой. Само Бог видя какво направих – добави Жилбер горчиво, – но Бог е виждал толкова пъти моите сълзи и моите страдания, без да каже нищо! Защо сега да допусне несправедливост и да ме издаде, когато съдбата за първи път ми помогна да изпитам щастие?

След тези разсъждения или по-скоро след спогодбата със съвестта си Жилбер стисна в ръка градинарските си сечива и отиде да вечеря

заедно с другарите си. Беше весел, безгрижен и дори предизвикателен. Само че си беше направил сметката без съвестта си, тъй като през нощта не можа да мигне.

146. Две болки

Наистина Филип нямаше никаква представа къде живее Жозеф Балзамо, граф Дьо Феникс. Той обаче си спомни за маркиза Дьо Савини, дама с положение в обществото, у която бяха завели Андре през нощта на 31 май, за да се погрижат за нея. Не беше толкова късно, че да не може да я посети у дома ѝ на улица „Сент Оноре“. Филип потисна безпокойството в ума и сетивата си. Качи се у маркизата и нейната камериерка без колебание му даде адреса на Балзамо на улица „Сен Клод“ в Маре. Филип веднага се отправи към посоченото място.

Обхванат от силно вълнение, хвана с ръка чукчето на вратата на подозрителната къща, където според догадките му бяха погълнати покоят и честта на клетата Андре. Почука уверено на вратата и според обичаите на дома тя се отвори. Филип влезе в двора, като държеше коня си за юздата. Не беше направил обаче и четири крачки, когато Фриц излезе от преддверието, застана на стълбите и го спря със следния въпрос:

– Какво желае господинът?

Филип погледна германеца, като смръщи вежди.

– Искам да говоря с господаря на дома – граф Дьо Феникс – отговори Филип, като завърза повода на коня си за една халка, а после се отправи към къщата и влезе вътре.

– Господинът не у дома – каза Фриц.

Колкото и да беше странно, Филип беше предвидил всичко с изключение на този прост отговор. За миг се обърка.

– Приятелю, трябва все пак да говоря с господаря ви още тази вечер – продължи Филип.

– Не мисля, че това ще бъде възможно.

– Налага се. Въпросът е от изключително значение.

Фриц се поклони, без да отговори.

– Излязъл ли е? – попита Филип.

– Да, господине.

– Много добре – заяви Филип, който започваше да трепери, – докато чакам, идете и кажете на вашия господар...

– Вече имах честта да ви уведомя, че господинът не си е у дома – възрази невъзмутимо Фриц.

– Ще го почакам.

– Казвам ви, че господинът не е тук – отговори Фриц. – Преди известно време къщата беше обхваната от пламъци и вследствие на пожара тя е необитаема.

– Но ти все пак я обитаваш, нали? – попита Филип, като на свой ред прояви безцеремонност.

– Обитавам я като пазач.

Филип вдигна рамене като човек, който не вярва и думичка.

– Всъщност няма значение дали господин графът си е у дома или не. Не сме свикнали нито в негово присъствие, нито в негово отсъствие при него да нахлуват със сила. Така че, ако не се съобразите с обичаите на дома, ще бъда принуден... да ви изхвърля – отговори спокойно Фриц.

И Фриц направи една крачка към младия човек, който, раздразнен и извън себе си, извади шпагата си.

Фриц не се развълнува при вида на оръжието, нито пък извика. Грабна от стената, където беше окачено някакво рицарско въоръжение, нещо като копие с късо желязно острие и го развъртя така, че още с първия удар счупи върха на малката шпага. В това време тайната вратичка откъм коридора се отвори и в тъмната ѝ рамка се очерта силуетът на графа.

– Граф Дьо Феникс, обичай във вашата страна ли е лакеите да посрещат един благородник с оръжие в ръка или пък това е специален обичай само за вашия дом? – попита Филип.

– Кой сте вие, господине? – попита графът, който не виждаше добре Филип на слабо осветление.

– Човек, който иска на всяка цена да говори с вас.

– Ето една дума, която извинява напълно Фриц, понеже аз не искам да говоря с никого – каза Балзано и добави с въздишка: – Ще ви простя, ако се оттеглите и не смущавате повече покоя ми.

– Приляга ви да искате покой – вие, човекът, който отне моя покой! – изкрещя Филип.

– Аз? Аз ли съм ви отнел покоя? – попита графът.

– Аз съм Филип дьо Таверне!

– Филип дьо Таверне – повтори графът. – Господине, бях добре приет у баща ви, бъдете добре дошъл в моя дом.

– А! Това е много добре – промърмори Филип.

– Бъдете така добър да ме последвате, господине.

Балзамо затвори вратата към тайната стълба и поведе Филип към салона, където видяхме да се разиграват доста сцени от историята, която разказваме, и най-вече – последната, сцената с петимата водачи.

– Добър вечер, господин Дьо Таверне – каза Балзамо с кротък и приглушен глас, който накара Филип да вдигне очи към него. Като видя каква гледка представляваше графът, младият човек неволно направи крачка назад.

Наистина графът беше сянка на самия себе си. В дълбоко хлътнали му очи вече нямаше светлина. Бузите му бяха отслабнали и очертаваха устата му като две огромни бръчки. Изпъкналите под кожата на лице то му кости всъщност го превръщаха в лице на мъртвец.

– Моля ви да извините моя прислужник, господине, но той наистина изпълняваше дълга си.

– Господине – каза Филип, – знаете, че в живота има изключителни ситуации, и аз се намирам точно в такава.

Балзамо не каза нищо.

– Исках да ви видя, исках да поговоря с вас – продължи Филип. – Най-сетне сте в ръцете ми, в моя власт и ще се изясним помежду си, ако вие пожелаете, но ви моля най-напред да освободите този човек – каза Филип и посочи с пръст Фриц, който се беше появил на вратата, сякаш за да попита господаря си какви са последните му заповеди по отношение на досадния посетител.

Балзамо обхвана Филип с поглед, с който целеше да отгатне намеренията му. Лице в лице с човек, който му беше равен по ранг и по изисканост, Филип беше възвърнал спокойствието и силата си. С леко движение на главата или по-скоро на веждите Балзамо освободи Фриц и двамата мъже седнаха един срещу друг. Филип беше с гръб към камината, а Балзамо се облакоти на една масичка.

– Говорете бързо и ясно, господине – каза графът. – Слушам ви единствено от доброжелателство. Предупреждавам ви, че ще се уморя скоро.

– Господине – започна Филип, – не ми обяснихте добре какво точно сте правили през прочутата нощ на 31 май от момента, в който сте отнесли сестра ми от полето на умиращите и мъртвите, чиито тела задръстваха площад „Луи XV“.

– Господине, откакто имах честта да ви видя последния път, ми се случи голямо нещастие – продължи Балзамо със същия тон. – Част от къщата ми изгоря, а с нея и много скъпи и ценни предмети, твърде

ценни, разбирате ли, са завинаги загубени за мен. Поради мъката ми по изгубеното съм малко объркан. Затова ви моля да бъдете пределно ясен, в противен случай ще се сбогувам с вас веднага.

– О, не, не, господине, няма да се сбогувате с мен така лесно, както казвате. Ще уважа скръбта ви, ако покажете съчувствие към моята.

Балзамо се усмихна. Усмивката му изразяваше отчаяние и Филип вече я беше забелязал да блуждае по устните му и преди.

– Господине, изгубих семейната си чест – продължи Филип.

– И така да е, господине, с какво мога да ви помогна аз в това нещастие? – попита Балзамо.

– Можете да ми върнете онова, което изгубих, господине!

– А! Но вие сте луд, господине! – заяви Балзамо и протегна ръка към звънеца, но го направи толкова безволево и вложи толкова малко гняв, че ръката на Филип го спря начаса.

– Луд съм значи? – извика младежът с прегракнал от вълнение глас. – Не разбирате ли, че става дума за сестра ми? Тя беше припаднала и вие я държахте в ръцете си на 31 май. Заведохте я в един почтен по думите ви дом, а според мен – безчестен. Ще защитавам честта ѝ и ще ви искам удовлетворение с шпага в ръка.

Балзамо вдигна рамене.

– Какъв плачевен глас имате, господине – каза Балзамо със същото тъжно нетърпение. – Направо ми проглушихте ушите. Да видим, значи идвате да ми кажете, че съм сторил зло на сестра ви. Кой, по дяволите, ви е казал, че съм се отнесъл зле със сестра ви?

Филип се поколеба, тъй като Балзамо беше произнесъл тези думи с толкова отчаян глас, че това можеше да означава две неща – връх на наглостта или проява на напълно чиста съвест.

– Кой ми го е казал ли? – подхвана отново Филип.

– Точно това ви питам.

– Сестра ми, господине.

– Исках да кажа, господине, че в моите очи изграждате за себе си и за сестра си доста жалка представа. Знаете ли, че това е една от най-грозните спекулации, с която си служат някои жени, когато честта им е накърнена. Дойдохте със заплахи като брадатите братя от италианските комедии. Искате с шпага в ръка да ме принудите да се омъжа за сестра ви, тъй като тя очевидно има нужда от съпруг, или пък да ми поискате пари, тъй като сте научил, че правя злато. Е, господине, сгрешили сте и в двете си намерения – няма да получите пари и сестра ви ще си остане неомъжена.

– Тогава ще пролея кръвта ви, ако въобще имате такава във вените си – извика Филип.

– Пазя кръвта си. Имах далеч по-сериозен повод да я пролея от този, който вие ми предлагате. Направете ми услугата да се оттеглите спокойно и безшумно, господине. Ако вдигнете шум, а всеки шум ми причинява болка, ще извикам Фриц, който само с един мой знак ще ви прецупи на две като тръстика. Вървете си.

Този път Балзано успя да позвъни и тъй като Филип се опитваше да му попречи, отвори едно ковчеже от слонова кост, което беше на масичката пред него. Извади оттам пистолет за два патрона и го зареди.

– А! Толкова по-добре! – извика отново Филип. – Убийте ме!

– И защо да ви убивам?

– Защото ме опозорихте.

Младежът произнесе тези думи с толкова правдив глас, че погледът на Балзано се изпълни с нежност и кротост.

– Нима е възможно да казвате истината? – попита той.

– Съмнявате ли се в думата на благородник?

– В такъв случай – продължи Балзано – може би на госпожица Дьо Таверне ѝ е хрумнала недостойната мисъл да ви тласне към такава постъпка? Искане ми се да го допусна... В такъв случай ще ви дам удовлетворение. Кълна се в честта си, че поведението ми към госпожица Дьо Таверне през нощта на 31 май е било безукорно. Нито честта, нито съдът на хората или Божието правосъдие биха открили нещо недостойно в моето напълно почтено отношение към нея, вярвате ми, нали?

– Но, господине... – промълви изненаданият младеж.

– Знаете, че не се боя от дуел, това се чете в очите ми, нали? Що се отнася до слабостта ми, не се заблуждавайте, тя е само привидна. Лицето ми е бледо и обезкръвено, но мускулите ми не са изгубили силата си. Искате ли доказателство? Вижте...

И Балзано повдигна само с една ръка и без никакво усилие тежка бронзова ваза, поставена върху една маса, изработка на Бул²³³.

– Добре, така да бъде, господине – каза Филип, – вярвам ви за нощта на 31 май, но вие си служите с хитрост – давате ми дума, като умишлено допускате грешка по отношение на датата. Оттогава сте се срещали отново със сестра ми.

Балзано се поколеба.

233. Андре-Шарл Бул (1642 – 1732) – парижки мебелист. Създател е на мебели от мозайка, покрити със седеф и мед, често инкрустирани и с бронз – бел.прев.

– Вярно е – каза той. – Срещнах я.

Челото му, което за миг се беше разведрило, отново се помрачи ужасно.

– А! Признавате, нали! – каза Филип.

– Да, видях я и след тази дата, но какво доказателство представлява този факт срещу мен?

– Доказва, че сте я потопили в необясним сън – това се случва вече три пъти, при вашето приближаване тя усеща признаците му, и сте се възползвали от нейната безчувственост, за да обвините с тайна престъплението.

– Питам ви пак, кой твърди това? – извика на свой ред Балзано.

– Сестра ми!

– Как може да го твърди, след като е била заспала?

– А, признавате значи, че е спяла?!

– Дори нещо повече, господине – признавам, че самият аз я приспах.

– И с каква цел, ако не с цел да я опозорите?

– Уви, наистина, с каква цел... – промълви Балзано и обори глава на гърдите си.

– Говорете, за Бога, говорете!

– С цел, господине, тя да ми разкрие една тайна, която за мен беше по-скъпа от живота ми.

– Ах, хитрец, измамник!

– През онази нощ ли – продължи Балзано, следвайки мисълта си, без да обърне внимание на заплашителния тон на Филип, – през онази нощ ли вашата сестра е била...

– Обезчестена? Да, господине.

Балзано нададе вик.

– О, да, вярно, спомням си! Та аз си тръгнах, без да я събудя!

– А, значи признавате, признавате това! – извика Филип.

– Да, и през оная ужасна за всички нас нощ, господине, някой безчестник се е възползвал от съня й.

– О, подигравате ли се с мен, господине?

– Къде е в момента сестра ви?

– Там, където така успешно я открихте.

– В Трианон?

– Да.

– Ще дойда в Трианон с вас, господине.

Филип се смръзна от изумление.

– Допуснах грешка, господине, но не съм извършил престъпление. Оставих това дете в състояние на магнетичен сън. Е, добре, за компенсация на грешката ми, която би било справедливо да ми простите, ще ви помогна да научите името на виновника.

– Кажете го, кажете го!

– Не го зная – каза Балзамо.

– Кой го знае тогава?

– Сестра ви.

– Сестра ми ли?

– Ако тя обвини някого, ще повярвате ли?

– Да, защото тя е чист и невинен ангел.

Балзамо позвъни.

– Фриц, пригответе карета – каза той, щом германецът се появи.

След четвърт час двамата вече се качваха в каретата и Фриц, пришпорвайки конете в галоп, ги поведе към Версай.

147.

На път за Трианон

Щом пристигнаха до края на алеята, която водеше от Версай към Трианон, Филип нареди колата да спре и се обърна към своя спътник, който през целия път беше запазил мрачно мълчание.

– Господине – каза той, – боя се, че ще бъдем принудени да изчакаме известно време тук. Вратите на Трианон се отварят едва в пет часа сутринта и се боя, че ако наруша заповедта, нашето пристигане ще предизвика подозрения у наблюдателите и стражата.

Балзамо не отговори, но даде знак с глава, че приема предложението.

– Бяхте ми казали, че през нощта на 31 май сте оставили сестра ми у маркиза Дьо Савини – подхвана Филип.

– Уверихте се и сам в това, господине, тъй като на следния ден й направихте посещение, за да й благодарите, нали?

– Но сега мисълта ми ме води към случилите се едва преди месец събития в Трианон и стигам до извода, че за да говорите със сестра ми през онази нощ, когато сте се промъкнал в градината, е трябвало да влезете в стаята ѝ.

– Изобщо не съм влизал в стаята ѝ, господине. Изяснете нещата, господине, и аз го искам, затова дойдохме тук.

– Е, добре, внимавайте какво ще ми отговорите. Сигурен съм в онава, което ще кажа, тъй като го чух от сестра ми. Онази вечер си е легнала рано и в такъв случай излиза, че вие сте я изненадали в леглото й?

Балзамо поклати отрицателно глава.

– Добре. Ще продължа да разпитвам, а вие отговаряйте.

Балзамо не се раздражни, напротив, направи знак на Филип, че очаква думите му.

– Когато сте се качили у сестра ми – продължи младежът, който все повече и повече се разпалваше, – сте я заварили да спи сън, предизвикан от вашата дяволска власт. Андре сподели, че си е била легнала и че е усетила вцепенението, което винаги й налага вашето присъствие. После е изгубила съзнание. Вие пък твърдите, че само сте я разпитвали, и признавате, че сте забравили да я събудите, преди да си тръгнете. И все пак – каза Филип, като стисна конвулсивно ръката на Балзамо, – Андре казва, че когато е дошла на себе си на другата сутрин, е лежала на земята, до софата, полугола... Отговорете на това обвинение, господине, без да увъртате...

Докато Филип говореше, самият Балзамо приличаше на човек, който са събудили от сън, и се опитваше да прогони една по една черните мисли, които мрачно властваха в ума му.

– Наистина, господине – каза той. – Не би трябвало да се връщате все на този въпрос и постоянно да търсите начин да се спречкате с мен. Дойдох тук с благосклонност и във ваш интерес, а вие забравяте тези неща. Вие сте млад, при това – военен, свикнали сте да говорите високо и с ръка върху шпагата. Така обаче разсъждавате погрешно, и то при сериозни обстоятелства. Внимавайте, уморявате ме. Ще заспя дълбок сън, а това е сънят на моите скърби. Сравнени с тях, кълна ви се, вашите са само детска игра, развлечение. А когато спя така, господине, горко на онзи, който ме събуди! Не съм влизал в стаята на сестра ви, а тя – признавам, чрез моята воля дойде при мен в градината.

Филип подскочи, но Балзамо го спря.

– Обещах ви доказателство и ще ви го дам – продължи Балзамо.

– Така да бъде. Нека влезем в Трианон, вместо да губим ненужно времето си.

Като изрече тези думи по начин, който нашите читатели познават, мигновеният блясък в очите на Балзамо угасна и той отново потъна в дълбок размисъл. Филип изръмжа глухо като диво животно, което се капи да хапе. После изведнъж промени държанието си и насоката на мислите си.

– Този мъж – каза си той – трябва да се победи или с убеждение, или с надмощие. В момента не разполагам с нито едно от двете. Да бъдем търпеливи...

След десетина минути обаче Филип си даде сметка, че не може да чака повече. Предпочете да накара да отворят вратите преди приетото време с риск да предизвика подозрения.

– В края на краищата – шепнеше си Филип, като прегърна една спасителна мисъл – какви подозрения би могъл да има вратарят, ако му кажа, че здравето на сестра ми ме е обезпокоило до такава степен, че съм отишъл в Париж да търся лекар и че съм го довел тук още при изгрев слънце?

Осланяйки се на това хрумване и обладан от желанието да го приложи в действие, губейки всякакво усещане за опасност, младежът изтича към каретата.

– О, господине – каза той. – Имате право. Не е необходимо да чакаме повече. Елате, елате...

Филип потегли по една пътечка и по възможно най-краткия път поведе Балзамо към желязната ограда.

– Да побързаме – каза му той.

И той наистина забърза така, че на Балзамо му беше трудно да го следва. Вратата се отвори, Филип даде необходимите обяснения на вратаря и двамата мъже преминаха през нея. Когато вратата се затвори зад тях, Филип отново се спря.

– Господине – каза той. – Ето ни пред целта... Не зная какъв въпрос ще зададете на сестра ми. Спестете й поне подробностите около ужасната сцена, разиграла се, докато е спяла. Пощадете чистота на душата й, тъй като девствеността на тялото й е отнета.

– Чуйте ме добре, господине – каза Балзамо, – не съм навлизал понавътре в парка от онези дървета, ей там, срещу жилището на сестра ви. Не съм влизал в стаята на госпожица Дьо Таверне. Що се отнася до спомена от разигралата се трагедия, ефектът от думите на госпожицата ще бъде само върху вас, тъй като тя ще спи, при условие че още сега, в този момент, аз я потопя в магнетичен сън.

Балзамо се спря и скръсти ръце. После се обърна към сградата, където живееше Андре, смръщи вежди и върху лицето му се изписа всемогъщата му воля.

– Забележете, че сега, точно в тази минута, госпожица Дьо Таверне вече потъва в сън – каза той и отпусна ръцете си.

По лицето на Филип се изписа съмнение.

– Не вярвате, така ли? – продължи Балзамо. – Добре, почакайте. Не е необходимо да влизам у сестра ви, за да ви убедя в това. Ще ѝ наредя, както спи, да слезе по стълбата и да дойде при нас на същото място, където ѝ говорих миналия път.

– Така да бъде. Ще повярвам, като го видя – заяви Филип.

Филип и Балзамо се озоваха бързо на указаното място. Балзамо протегна ръка към жилището на Андре. Едва беше застанал в тази поза и зад съседния храст се чу едва доловим шум.

– Някакъв мъж – каза Балзамо.

– Къде? – попита Филип и затърси в очи в посоката, указана му от графа.

– Там, наляво, при сечището – отвърна той.

– О, да – каза Филип. – Това е Жилбер, бивш наш слуга.

През това време обзетият от ужас Жилбер се отдалечаваше, тъй като, щом видя Филип и Балзамо заедно, инстинктивно се досети, че с него е свършено.

– Господине – каза Филип, който неволно се поддаде на притегателната сила и очарованието, които излъчваше Балзамо, – ако наистина вашата власт е достатъчна, за да доведе госпожица Дьо Таверне при нас, докажете го по някакъв начин, но в никакъв случай не водете сестра ми на толкова открито място, където всеки би могъл да чуе вашите въпроси и нейните отговори.

– Време беше – каза Балзамо и сграбчвайки ръката на Филип, му показва бялата и строга фигура на Андре, застанала на прозореца в коридора на общите жилища.

– Спрете я, спрете я! – извика Филип, който беше едновременно и силно развълнуван, и слисан.

– Така да бъде – каза Балзамо и протегна ръка към Андре, която на часа се закова на мястото си. После бавно се завъртя на пети и се върна в стаята си. Филип забърза след нея. Балзамо го последва. Филип влезе в стаята почти едновременно със сестра си. Няколко секунди след Филип в стаята влезе и Балзамо, като затвори вратата. Но колкото и кратък да беше промеждутъкът между влизането на Филип и това на Балзамо, още един човек успя да се промъкне вътре и да влезе в стаята на Никол. Скри се там, като си даваше сметка, че от предстоящия разговор зависеше животът му. Този човек беше Жилбер.

148. Разкритие

Балзамо затвори вратата и се появи в стаята в мига, когато Филип наблюдаваше сестра си със смесица от ужас и любопитство.

Балзамо се приближи до огнището и запали свещ. После доближи пламъка ѝ до лицето на Андре, но клепачите ѝ не потрепнаха.

– Да, да, тя спи, вижда се, но какъв странен сън, Боже мой! – възкликна Филип.

– Е, добре, ще я разпитам, или не, по-скоро вие ще го направите, тъй като изразихте опасение, че аз ще ѝ задам недискретни въпроси – продължи Балзамо. – Хайде, кавалере, разпитайте я!

Младото момиче начаса се усмихна.

– Питайте, тя ще ви отговори.

– Но щом не си спомни нищо, докато беше будна, как ще си спомни, когато спи?

– Това е една от тайните на науката.

Балзамо въздъхна и седна в едно кресло в ъгъла на стаята. Но докато Филип мислеше за постигналото го нещастие и челото му се помрачаваше, челото на Андре на свой ред се засенчи от облак и тя първа проговори:

– Братко, имаш право, настана голяма беда за семейството ни.

Филип се втренчи в сестра си.

Андре се изчерви.

– Колко е лошо от твоя страна, Филип, да мислиш, че Андре те е излъгала!

Филип погледна графа сякаш искаше мнението му.

– О, бъдете спокоен, тя няма да си спомня нищо, когато се събуди.

– Е, добре, щом виждаш, разкажи ми, сестричке, какво се случи през нощта, когато загуби съзнание.

– Няма ли да започнете с нощта на 31 май? – прекъсна го Балзамо.

– Вашите подозрения се отнасят и към нея, нали? Дойде моментът да изясним всичко наведнъж.

– Не си спомням – промълви Андре.

– Чувате ли, господин графе?

– Трябва да си спомни, трябва да говори, заповядайте ѝ го!

– Но тя е спяла...

– Душата ѝ е била будна.

Балзано стана и протегна ръка към Андре, като смръщи вежди – гримаса, която означаваше, че удвоява волята и действието си.

– Спомнете си. Аз искам това.

– Спомням си – каза Андре.

– И така виждате ли самата себе си?

– Да. Държа в ръката си чашата, приготвена от Никол... О, Боже мой!

– Какво? Какво има?

– Ах, злосторница! В чашата има напитка, приготвена предварително. Ако я изпия, ще се погубя...

– Напитка ли? – извика Филип. – С каква цел?

– Тъкмо я поднасях към устните си и в този миг... графът ме повика.

– И тогава?

– Оставих чашата и заспах.

– А той къде беше?

– Под липите, срещу прозореца ми.

– Нима графът не влезе в стаята ти?

– Не.

Един поглед на Балзано към Филип ясно му каза: „Не ви излъгах, нали?“

– Какво искаше от вас графът?

Андре се поколеба.

– Говорете, проверете, няма да слушам – провикна се Балзано.

При тези думи той се строполи в креслото и обгърна главата си с ръце сякаш за да попречи на думите ѝ да достигнат до него.

– Какво искаше от вас графът? – попита отново Филип.

– Искаше новини.

Андре млъкна отново, като че ли се страхуваше да не разбие сърцето на графа.

– За едно лице, което беше избягало от дома му и... – Андре сниши гласа си – което вече не е между живите.

Колкото и тихо да произнесе Андре тези думи, Балзано ги чу или по-скоро ги отгатна и мрачно въздъхна. Филип престана да задава въпроси и за миг настана пълно мълчание.

– Продължете, продължете, брат ви иска да узнае всичко, госпожице – насърчи я Балзано. – Той трябва да узнае всичко. Какво направи този мъж, след като получи исканите сведения?

– Избяга. Докато той се отдалечаваше от мен, силата, която ме

поддържаше, намаляваше и аз паднах.

– Можете ли да си спомните какво ви се случи по време на съня?

– Един мъж излезе иззад един храст. Взе ме на ръце и ме понесе...

– Къде?

– Отнесе ме до апартамента ми.

– А! Виждате ли кой е този мъж?

– Почакайте... Да... Да... Да... – продължи Андре с отвращение и болка. – О, но това е пак малкият Жилбер!

– Какво направи той?

– Положи ме на софата.

– Гледайте добре – намеси се Балзамо. – Искам да виждате.

– Ослушва се... Отива в другата стая. Отстъпва ужасен... Влиза в стаята на Никол... О, Боже мой Боже мой! След него идва друг мъж, а аз не мога нито да стана, нито да се защитавам, нито дори да викам. Та аз спя!

Лицето на Андре изрази дълбока страдание.

– Назовете този мъж – каза Балзамо. – Аз го искам.

– Кралят – промълви Андре.

Филип настръхна.

– А! – промълви Балзамо. – Имах подобни съмнения.

– Той се приближава до мен, говори ми – продължи Андре, – взема ме в ръцете си, прегръща ме, целува ме... О, братко!

По бузите на Филип се стичаха едри сълзи, а ръката му стискаше дръжката на дадената му от Балзамо шпага.

– О, какво щастие! Той е объркан... Спира ласките... Уплашен е и побягва. Андре е спасена!

Филип дишаше на пресекулки и поглъщаше всяка излязла от устата на сестра му дума.

– Андре е спасена! Спасена е! – повтори той машинално.

– Почакай, братко, почакай!

Като че ли за да си даде кураж, младото момиче потърси подкрепа в ръката на Филип.

– Там, там, в стаята на Никол, той е с нож в ръка...

– С нож в ръка ли?

– Виждам го. Блед е като смъртник.

– Но кой?

– Жилбер.

Дъхът на Филип спря.

– Върви след краля. Затваря вратата след него. Настъпва с крак

свещта, която е паднала на пода и е подпалила килима. Приближава към мен... О!

Младото момиче се хвърли в прегръдките на брат си. Цялото й тяло се вдърви, като че щеше да се пречупи.

– О, мизерник! – каза тя накрая.

После падна отново в леглото, останала съвсем без сили.

– Боже мой! – провикна се Филип, който не смееше да прекъсне сестра си.

– Той е! Той е! – прошепна тя.

Накрая викът на Андре заглуши всичко.

– Какво е това? Чуйте! – запита Балзано. – Сякаш се отвори някак-ва врата.

– Това беше той! – извика Андре. – Пак той! Жилбер! Жилбер, все той! Ще го убиеш, нали, Филип? О, Филип, ти ще го убиеш!

– О, да! – извика младежът и се втурна към преддверието с гола шапага в ръка, а Андре се строполи отново върху софата.

Балзано се втурна след младия човек, хвана го за ръката и му каза:

– Внимавайте, господине! Тайната ще стане публично достояние.

Утрото вече настъпи, а когато се вдигне шум в кралския дом, ехото е звучно!

– О, Жилбер, Жилбер – прошепна Филип, – скрил се е там, чувал ни е. Можеше да го убия! Проклет да е този злодей!

149.

Малката градина на доктор Луи

Доктор Луи се разхождаше в малка градинка, обградена от четири стени – част от имотите на стар манастир.

Една малко навъсена слугиня, каквито са слугините на хора, погълнати от работата си и нежелаещи да се тормозят с каквото и да било, беше поела поддържането на цялата му къща. При шума от бронзовото чукче, което отекна под ръката на Филип, тя се приближи до вратата и я откряна. Вместо да води преговори с нея, младежът влезе. Щом се озова на алеята, забеляза първо градината, а после и доктор Луи. Без да обърне никакво внимание на протестите и виковете на бдителната пазачка, той се втурна напред. При шума от неговите стъпки лекарят вдигна глава.

– А! – изненада се той. – Вие ли сте?

– Простете ми, докторе, че влязох без разрешение и смутих вашето уединение, но дойде моментът, който предвиждахте. Имам нужда от вас и съм дошъл да ви моля за помощ.

– Обещах ви я, господине – каза лекарят.

Филип се поклонил, но беше твърде развълнуван, за да започне разговор.

Лекарят разбра колебанието му. Силно обезпокоен от бледността на Филип, тъй като се страхуваше по време на развоя на драмата да не е станало някое нещастие, попита:

– Как се чувства болната?

– Доста добре, слава на Бога – отвърна Филип. – Сестра ми е толкова почитана и изпълнена с достойнство, че наистина Бог не прояви справедливост, изпращайки ѝ страдание и излагайки я на опасност.

Лекарят погледна внимателно Филип сякаш за да прецени какво става в душата му. Думите му изглеждаха продължения на вчерашните му упорити отрицания на фактите.

– В такъв случай – каза той – тя вероятно е била жертва на изненада или клопка?

– Да, докторе, жертва е на нечувана изненада и на долна клопка.

Практикуващият учен сплете ръце и вдигна очи към небето.

– Уви – въздъхна той, – живеем в ужасно време.

Филип хвана доктор Луи за ръката и му каза:

– Господине, странно, притежавам здрав разсъдък, плод на дълбоко убеждение и на неопетнена съвест. Искам не някой друг да въздаде справедливост за мен, а аз самият да я извоювам. Не искам да оставя сестра си сама и умираща от мъка, ако ме убият. Искам да отмъстя за нея, като убия виновника.

– Ще го убиеете? Вие – един благородник! Ще извършите убийство?!

– Но, господине! Ако го бях видял да се промъква като крадец десет минути преди да извърши престъплението, в стая, където низшето му положение дори не му дава право да припари, и ако го бях убил тогава, всеки щеше да каже, че съм постъпил, както трябва. Защо да го пощадя сега? Нима престъплението го е направило недосегаем?

– Значи този кървав план е замислен в ума ви, решен в сърцето ви?

– Да. Замислен и твърдо решен! Със сигурност ще го намеря един ден, въпреки че се крие, и тогава, кълна ви се, господине, ще го убия като куче – без никаква милост и без да изпитвам угризения.

– В такъв случай ще извършите престъпление, равно на

извършеното, дори може би още по-тежко, тъй като човек никога не знае дали някоя непредпазлива дума или вродено кокетство от страна на жената не са предизвикали желанието и природата на мъжа. Убийство! Та вие имате и други възможни начини да поправите злото. Нима един брак...

Филип вдигна глава.

– Не знаете ли, че родът Таверне Мезон-Руж е известен още от кръстоносните походи и че сестра ми е с толкова благородна кръв, както е една инфанта или ерцхерцогиня?

– О, да, разбирам. Виновен е само той – нищожество с долен произход, както се изразявате вие, хората от сой. Да, да – продължи лекарят и се усмихна горчиво, – вярно е. Бог е създал хора от некачествена глина, за да ги убиват други, изваяни от по-фина материя. Да, имате право, господине. Убивайте...

И доктор Луи обърна гръб на Филип и се върна към заниманието си да изтръгва плевелите от градината.

– Изслушайте ме, докторе – каза Филип и скръсти ръце. – Тук не става дума за някой съблазнител, когото кокетка е насърчила веднъж или няколко пъти. Не става дума за мъж, когото са предизвикали, както се изразявате вие. Това е един бедняк, израснал в дома ни, който ядеше нашия хляб по милост. Той се възползва от неестествено предизвикан сън и припадък и омърси предателски и подло най-святата и чистата сред жените, нея – която на дневна светлина не смееше да погледне в очите. Съдът със сигурност би го осъдил на смърт. Е, добре, ще го съдя аз. Ще бъда също толкова безпристрастен и ще го убия. Е, докторе, сега вие, когото смятах за толкова щедър и издигнат човек, ще ме накарате ли да ви заплащам услугата или пък ще ми поставите някакво условие? Въпреки презрението, което ми засвидетелствахте преди малко, аз стоя по-високо от вас, защото ви доверих тайната си, без да имам задни мисли.

– Значи казвате, че виновникът е избягал? – попита доктор Луи замислено.

– Да, докторе. Несъмнено е предугадал, че предстои обяснение и изясняване на нещата. Когато е чул, че го обвиняват, си е плюл на петите.

– Добре. А сега какво желаете, господине? – попита лекарят.

– Нужна ми е помощта ви, за да оттегля сестра ми от Версай, за да обвиня в още по-гъста сянка и в по-голямо мълчание страшната тайна, която ще ни опозори, ако стане публично достояние.

– Ще ви задам един-единствен въпрос.

Филип се наклони да възрази.

– Чуйте ме – спря го лекарят със знак, който повеляваше спокойствие. – Един философ и християнин, когото вие направихте свой изповедник, е принуден да ви поиска на свой ред услуга – не като отплата за направената от него, а заради съвестта си. Човечността е дълг, господине, а не добродетел. Уведомявате ме, че ще убие човек, аз съм длъжен да ви попреча, както бих попречил с всичко в моя власт – дори насилие, за да спра престъплението, извършено върху сестра ви. Ето защо, господине, в името на Бога ви призовавам да ми се закълнете...

– О, никога, никога!

– Ще го сторите! – извика доктор Луи пламенно. – Човече с благородна кръв, признайте, че навсякъде е Божията ръка.

– Подигравате ли ми се, господине? Та той може пак да ми се изплъзне.

– Кой знае? Ех, господи... Знаем, че един убиец бяга, страхува се от ешафода, но, странно, желязната ръка на правосъдието го привлича като магнит и той коленичи пред палача. Запазете мълчание, погребете нещастieto.

– И кой ще узнае, като убия този урод, че съм го направил заради сестра ми?

– Ще трябва да измислите някаква причина за това убийство.

– Добре, докторе. Ще ви се подчиня. Няма да преследвам виновника, но Бог е справедлив. О, да. Той ще използва факта, че не е наказан като примамка, и ще ми го прати в ръцете.

– Това ще означава, че Бог го е осъдил. Дайте ми ръката си, господине.

– Ето.

– Какво трябва да се направи за госпожица Дьо Таверне? Кажете.

– Ще трябва, господине, да намерим за пред дофината претекст, за да я отдалечим отук за известно време – например тъга по родния край, смяна на въздуха, спазване на определен режим... Това се отнася до вас и затова ви търся. Ще отведе сестра ми в някое кътче на Франция, например в Таверне, далеч от всички очи и от всички подозрения...

– Не, не, господине. Това е невъзможно. Бедното дете има нужда от постоянни грижи, от усърдна утеха. Ще има нужда и от помощта на медицината. Позволете ми да й намеря местенце надалеч отук, в област, която познавам, много по-скрито и по-сигурно убежище от дивата страна, където се каните да я отведете.

- Тогава, докторе, захващайте се за работа.
- Още днес, господине.
- Предупредете дофината.
- Още тази сутрин.
- Що се отнася до останалото...
- След двадесет и четири часа ще имате отговор.
- О, благодаря, благодаря ви, докторе. За мен Бог сте вие!
- Добре, младежо, щом всичко е уговорено, изпълнете мисията си – върнете се при сестра си, утешете я, закриляйте я.
- Довиждане, докторе, довиждане!

150.

Бащата и синът

Когато Филип се върна при сестра си, я откри твърде възбудена и много разтревожена.

– Приятелю – каза тя, – във ваше отсъствие мислех много за онова, което ми се случи в последно време. Това е пропаст, която ще погълне и малкото ми останал разсъдък. Срецнахте ли се с доктор Луи?

– Идвам от дома му, Андре.

– Този човек отпрати ужасно обвинение към мен. Вярно ли е то?

– Не се е излъгал, сестричке.

Андре пребледня и нервен пристъп сгърчи тънките й дълги бели пръсти.

– Името! – каза тя. – В такъв случай, кажете ми името на подлеца, който ме погуби!

– Не трябва да го узнаете, сестричке. Никога.

– О, Филип, не ми казвайте истината. Лъжете за сметка на собствената си съвест... Трябва да науча името. Колкото и слаба да съм, ми е останала молитвата и чрез нея мога да обърна целия Божи гняв в оръжие срещу него... Кажете ми името на този човек, Филип!

– Андре – каза той, – не мога да ви кажа нещо, което не е известно и на мен.

Филип стисна двете си ръце в юмруци и вдигна очи към небето.

– Може би познавам този мъж! – извика Андре с нарастващи гняв и възмущение. – Усетих върху себе си отново странното му влияние.

– Той е невинен. Срецнах се с него. Имам и доказателство... Не търсете повече, Андре, откажете се...

Обхванат от ужасно отчаяние, Филип закри лицето си с ръце. После изведнъж откри лицето си.

– От какво се оплаквам? – каза той с усмивка. – Сестра ми е чиста и ме обича. Никога не е предала нито доверието ми, нито приятелството ми. Тя е млада като мен, добра като мен. Ще живеем заедно, ще остареем заедно... Дватама ще сме по-силни от целия свят!

Докато младежът я утешаваше, Андре ставаше все по-тъжна. Тя сведе към земята бледото си чело, а погледът ѝ придоби същото изражение на мрачно отчаяние, от което Филип току-що се беше поотърсил с цялата си смелост.

– Говорите само за нас двамата – каза тя и впи пронизателните си сини очи в живото подвижно лице на брат си.

– За кого още искате да говоря, Андре – попита младежът, като издържа погледа ѝ.

– Ние имаме баща. Той как ще се отнесе с дъщеря си?

– Казах ви и вчера да забравите всичките си мъки и страхове, да ги отхвърлите от съзнанието си, както вятърът отхвърля утринната омара, да прогоните всеки спомен и всяко чувство, ако те не се отнасят до мен – отвърна студено Филип. – Наистина, скъпа ми Андре, никой не ви обича повече от мен и никой не ме обича повече от вас. Защо ние, изоставените сирачета да се обременяваме с ярема за отплата към баща ни?

– Но тогава, братко, трябва ли да мисля...

– Не трябва да губим време в ненужни разговори, приятелко. Съберете всичко, което имате. Доктор Луи ще уведоми дофината за вашето заминаване. Знаете какви доводи ще изтъкне – че имате нужда да промените въздуха, че имате необясними страдания. Пригответе всичко за пътуването.

Андре стана:

– И мебелите ли? – попита тя.

– О, не, не. Бельо, дрехи, бижута.

Андре се подчини. Пригответи няколко сандъка. Опразни в тях най-напред чекмеджетата с бельо на скрина, после взе дрехите от гардероба, където се беше скрил Жилбер, а накрая взе и няколко ковчежета и поиска да ги сложи в най-големия сандък.

– Какво е това? – попита Филип.

– Това е ковчежето с огърлицата, която Негово величество ми изпрати, след като бях представена в Трианон.

Филип пребледня, като прецени колко е скъп подаръкът.

– Само с тези скъпоценности ще живеем по подобаващ начин

навсякъде – каза Андре. – Обзалагам се, че само перлите струват сто хиляди ливри.

Филип затвори ковчежето.

– Наистина са много ценни – заяви той, като затвори ковчежето и го взе от ръцете на Андре. – Нямах ли още някакви скъпоценни камъни?

– О, приятелю, те не могат да се сравняват с тези. Украсявах тоалетката на добрата ни майчица преди петнадесет години. Часовникът, гривните, обиците са украсени с брилянти. Пазим и самия портрет. Баща ни искаше да продадем всичко, тъй като тези неща вече не били на мода.

– Но само те ни остават – каза Филип. – Те са единственото ни богатство. Сестричке, ще дадем за претопяване златните украшения, ще продадем и скъпоценните камъни от портрета. Така ще получим около двадесет хиляди ливри, достатъчна сума за двама несретници.

– Но ковчежето с перлената огърлица е мое! – настоя Андре.

– Никога не се докосвайте до тези перли, Андре, те ще ви изгорят пръстите. Всяка от тях е с особен характер и оставя особен отпечатък върху шията, на която виси, и така опетнява челото на притежателката си.

Андре настръхна.

– Ще взема това ковчеже, Андре, и ще го върна на когото принадлежи. Казвам ви, това богатство не е наше и ние нямаме какво желане да претендираме за него, нали?

– Както кажете, братко – отвърна Андре, като трепереше от срам.

– А сега, сестричке, облечете се за последното си посещение при дофината. Бъдете съвсем спокойна, много почителна, покажете дълбоко съжаление, че напускате една толкова издигната покровителка.

– Но аз наистина изпитвам съжаление – прошепна Андре развълнувано, – към нещастieto ми се прибавя и тази болка.

– Отивам в Париж, сестричке, ще се върна тази вечер и веднага ще ви отведа със себе си. Разплатете се тук за всичко, което дължите, ако имате задължения.

– Не. Не дължа нищо. Никол избяга... а, да, бях забравила Жилбер.

– Дължите нещо на Жилбер ли? – извика Филип.

– Но да – каза съвсем естествено Андре. – Той ми носеше цветя от началото на пролетта. Както и сам казахте, понякога съм несправедлива към това момче, което в края на краищата беше любезно... Ще му се отплатя по друг начин.

– Не, не. Ще загубите ценно време... Ще направим друго. Като минавам през алеите, ще се срещна с него, ще си поговорим и... ще му платя...

– Щом е така, добре. Довиждане, до тази вечер.

Филип целуна ръка на младото момиче, което се хвърли на врата му. Той я притисна нежно и чу биенето на сърцето ѝ. После, без да се бави, замина за Париж. Каретата го остави пред прага на малкия дом на улица „Кок-Ерон“. Знаеше, че там ще намери баща си.

Когато Филип позвъни на вратата, баронът се разхождаше из градината и съседния двор и изричаше ужасяващи слуха ругатни. Затова посрещна Филип с едва доловима досада и с леко любопитство. Не му трябваше много време, за да забележи ужасната бледност на сина му, скованото му лице и сгърчената му уста. Така въпросите, които се канеше да му зададе, замръзнаха на устните му и той каза само:

– Вие? По какъв случай?

– Ще имам честта да ви обясня, господине – отвърна Филип.

– Това момче винаги има тържествени маниери, които ме обезпокояват. Вест за нещастие или за сполука ми носите?

– Нещастие, господине – каза сериозно Филип.

Баронът се олюля.

– Съвсем сами ли сме тук? – запита Филип.

– О, да.

– Не искате ли влезем вътре в къщата, господине?

– Защо не останем на открито и не поговорим под тези дървета...

– Защото има неща, за които не се разговаря под синия небесен свод.

Баронът погледна сина си и се подчини на безмълвния му знак, като се престори на безразличен и дори на лицето му се изписа усмивка. Последва го в ниската зала, чиято врата Филип вече беше отворил. Едва след като я затвори грижливо, младежът изчака баща му да потвърди, че е готов да слуша, и го изчака да седне удобно в най-хубавото кресло.

– Господине – каза Филип. – Сестра ми и аз ще се сбогуваме с вас.

– Как така? – попита силно изненаданият барон. – Вие ще си тръгнете? Ами службата?

– Вече няма такава за мен... Знаете, че обещанията на краля не се осъществиха... за щастие.

– Обяснете ми... Как така сте щастлив, че вече не сте полковник на един хубав полк? Отивате далеч с вашата философия.

– Но не отивам твърде далеч, като предпочитам честта пред

изпълнения с безчестие успех. Но, умолявам ви, господине, да не навлизаме в размишления по този повод...

Баронът свъси вежди.

– А сестра ви? И тя ли забравя дълга си и службата си при госпожата?

– Тя трябва да подчини задълженията си на други по-важни, господине.

– А от какъв характер са те, моля?

– Продиктувани от най-наложителни обстоятелства.

Баронът се надигна от креслото и смотолев.

– Винаги съм мразил гатанките.

– Ще обясня тогава. Сестра ми си отива, тъй като е принудена на бяга, за да избегне позора.

Баронът избухна в смях.

– Ама че деца за пример имам! – провикна се той.

Филип вдигна рамене.

– Господине, и аз като вас имам съвест и съзнавам необходимостите, които ми налага честта, но не пролятата кръв ще върне обратно...

– Думи, празни думи, фрази на философ! – провикна се старецът, раздразнен до такава степен, че чак изглеждаше величествен. – Впрочем щях без малко да кажа думи на... страхливец.

– Добре сторихте, че се въздържахте, господине – отвърна Филип, като силно пребледня и потрепери.

Баронът издържа гордо безпощадния и заплашителен поглед на си-на си.

– Та, казвах – поде отново той, – и моята логика не е така лоша, както искат да ми внушат, че всяко безчестие на света произлиза не от дадена постъпка, а от целта, заради която е извършено. Ето как отговаря на нападението на безчестника благородник, който носи името Таверне Мезон-Руж! Минавам на сестра ви. Ако според моята система за критерии мъжът не трябва никога да бяга от нещо или някого, с когото може да се бие, жената също трябва да отстоява твърдо позициите си. За какво служи добродетелта, господин философ, ако не за да отблъсква нападенията на порока?

И барон Дьо Таверне отново започна да се смее.

– Госпожица Дьо Таверне се е уплашила... нали? Почувствала се е слаба...

– Господине – възрази Филип, като се приближи до баща си, – госпожица Дьо Таверне не е слаба, а е победена! Измамена е и е попаднала

в клопка.

– Но аз не разбирам...

– Ще разберете... Някой подлец е вкарал някого в стаята на госпожица Дьо Таверне...

Баронът пребледня.

– Този подлец – продължи Филип – е искал името Таверне, моето и вашето, господине, да се покрие с петно, което не може да се изчисти. Да видим! Къде е шпагата на младежа, който ще пролее кръв и струва ли си трудът?

– Господин Филип...

– А! Не се страхувайте от нищо! Не обвинявам никого, не познавам никого... Престъплението е замислено в мрак и е станало в мрак... Никой няма да пита нищо, когато след няколко месеца види сестра ми, господин барон!

– Но в такъв случай, Филип – извика старецът с блеснали от радост очи, – късметът и славата на дома ни не са угаснали, в такъв случай ние печелим!

– В такъв случай вие сте наистина такъв, за каквото ви мислех – каза Филип с огромно отвращение.

– Нахалник!

– Достатъчно! – възрази Филип. – Внимавайте, като говорите толкова високо, да не събудите духа на майка ми.

Баронът сведе глава пред огъня, който искреше от очите на сина му.

– Дъщеря ми – каза той след малко – няма да ме напусне против волята ми.

– Сестра ми няма да ви види повече, татко – заяви Филип. – Изпрати ме да ви го кажа.

Баронът изтри с треперещата си ръка напуканите си и влажни устни.

– Така да бъде! – каза той и добави – Не случих с децата си – синът е глупак, а дъщерята е неопитомена.

– Имах още две неща да ви казвам, господине. Ето първото: Кралят ви е дал едно ковчеже с перли... Дал ги е на вас, господине... Няма значение впрочем... Сестра ми не носи подобни бижута... Госпожица Дьо Таверне не е проститутка. Тя ви моли да върнете ковчежето на онзи, който ви го е дал, или в случай че се страхувате да не обидите Негово величество, който направи толкова за нашето семейство, да го задържите вие.

Филип подаде ковчежето на баща си. Той го взе, отвори го, погледна перлите и го хвърли върху едно шкафче.

– Понеже не сме богати, господине, тъй като вие заложихте или продадохте всичко, дори онова, което принадлежеше на майка ни, о, не ви упреквам за това, не дай Боже...

– И по-добре – каза баронът през зъби.

– В края на краищата, тъй като скромното ни наследство включва само Таверне, ви молим да изберете за ваш дом между Таверне и тази малка къщичка. След вашия избор ще се оттеглим в другия.

Баронът ядно смачка дантеленото си жабо. Гневът му се забелязваше единствено по мърдането на пръстите му, по слабата пот на челото му и потрепването на устните му. Филип дори не забеляза тези признаци, тъй като беше извърнал глава.

– Предпочитам Таверне – отговори баронът.

– Тогава за нас остава къщичката.

– Кога заминавате?

– Още тази вечер... Не, веднага.

Като каза тези думи Филип се поклони.

– В Таверне – продължи баронът – човек изглежда като крал с рента от три хиляди ливри... Аз ще бъда крал и половина. Филип, позволявам ви да подпишете с нашето фамилно име първия си философски трактат, който ще публикувате. Що се отнася до Андре... и до нейната първа творба... посъветвайте я да я кръсти Луи или Луиз. Това име носи щастие.

Баронът излезе, като си подсвиркваше, а Филип, с кръвясали очи и пламнало в огън чело, стисна дръжката на шпагата си и прошепна:

– Дари ме с търпение и забрава, Боже!

151.

Случай на съвест

След като преписа грижливо и педантично както обикновено няколко страници от „Мечтанията на един самотник“²³⁴, Русо довърши скромната си закуска.

Въпреки предложения му от господин Дьо Жирарден отдых в прекрасните градини на Ерменонвил²³⁵ Русо се колебаеше дали да стане роб

234. Автобиографично нравоучително четиво – бел.прев.

на силните на деня, както наричаше този кръг хора поради вечните си човеконенавистни настроения, и затова все още обитаваше малкото жилище на улица „Платриер“, което ние вече познаваме.

През това време Терез беше сложила ред в малкото домакинство и с кошница в ръка тръгваше на пазар. Беше девет часът сутринта. Според привичките си тя дойде да попита Русо какво би искал да вечеря.

– Както пожелаете, стига да има череша и цветя – отвърна той.

– Ще видим, ако не са много скъпи – заяви Терез.

– Разбира се – съгласи се Русо.

– Не знам дали това, което работите, има някаква стойност или не, но ми се струва, че ви плащат по-малко отпреди.

– Греша, Терез, плащат ми все същото, но се уморявам и работя по-малко. Освен това книжарят ми закъснява с половин час.

– Искате ли си черешите, лакомнико? Интересуват ли ви цветята, безделнико?

– Какво да се прави, добра ми стопанке – каза Русо с ангелско търпение, – духът и тялото ми са болни и не мога да излизам. Възраждам се, като поне гледам какво е хвърлил Бог с пълни шепи из полята.

Русо действително бе блед и замаян. Ръцете му мързеливо прелистваха книгата, но очите му не четяха. Терез поклати глава:

– Добре, излизам за час. Не забравяйте, че съм сложила ключовете под изтривалката, в случай че имате нужда от тях...

– О, няма да излизам – каза Русо.

– Знаем, че няма да излезете, защото едва се държите на краката си. Казвам ви това, в случай че дойдат хора и се наложи да им отворите. А не било лошо и да им обърнете малко внимание. Ако се позвъни, със сигурност това не съм аз.

– Благодаря ти, добра ми Терез, благодаря ти.

Щом вратата се затвори, Русо се възползва от уединението и се отпусна с наслада на стола, загледа се в птичките, които клъвваха по някоя троха хляб на прозореца, и се обърна към слънцето, което успяваше да се промъкне между комините на съседните къщи. Мисълта му, млада и бърза, разпери криле веднага щом се почувства свободна, както се случва с мързеливците след щастлив обяд. Внезапно входната врата изскърца и откъсна философа от сладкото му бленуване.

– Какво? Вече се връща ли? Да не би да съм заспал, докато ми се

235. Русо умира в имението на маркиз Дьо Жирарден, което е в Ерменонвил. Днес Ерменонвил се нарича Нантъой льо Идуен и е главен град на департамента Оаз – бел. прев.

струваше, че просто мечтая?

Вратата на кабинета му бавно се отвори. Русо, с гръб към нея, не си направи труда да се обърне, защото беше убеден, че Терез се връща. Последва миг мълчание. После един глас разби тишината и накара философа да потрепери:

– Извинете, господине...

Русо живо се обърна.

– Жилбер! – възкликна той.

– Да, аз съм Жилбер. Моля ви още веднъж да ме извините, господин Русо.

Видът на Жилбер накара Русо до потръпне и изтръгна от гърлото му жалостиво възклицание, което сякаш изразяваше безпокойство.

– Какво правите тук? – извика живо Русо, който не обичаше безредието и ако го забележеше у другите хора, гледаше на него като на зла умисъл.

– Господине – отговори му Жилбер, – гладен съм.

Русо отново потрепери, като чу гласа му да изрича най-ужасната дума в човешкия език.

– А как влязохте тук? – попита Русо. – Вратата беше заключена.

– Господине – отвърна Жилбер, – знам, че госпожа Терез обикновено оставя ключовете под изтривалката.

Русо се изправи, като се хвана с две ръце за облегалките на креслото си.

– Чуйте ме – каза Жилбер, – отделете ми един миг, само един миг, уверявам ви, господин Русо, че заслужавам да бъда изслушан.

– Да чуем – отвърна Русо, напълно смаян при вида на това лице, което не изразяваше нито едно от общоприетите и познати на човешкия род чувства.

– Докаран съм до такова състояние, че не зная дали трябва да крада, да убивам или да направя нещо още по-лошо... О, не се страхувайте от мен, учителю и покровителю – каза Жилбер с кротък и нежен глас, – мисля, че няма да ми се наложи да се самоубивам, ще умра така и така. Преди осем дни избягах от Трианон и оттогава шетам из гори и поля и не ям нищо друго освен сурови зеленчуци и диви плодове. Тоест дойдох тук, за да намеря някакво решение, господин Русо.

– Полудял ли сте? – извика Русо.

– Не, господине, но съм много нещастен и много отчаян. Щях да се удавя в Сена тази сутрин, ако през ума ми не беше минало едно съждение.

– И какво е то?

– Бяхте написали, че самоубийството представлява кражба към човечеството, нали?

Русо погледна младежа сякаш искаше да му каже: „Толкова ли сте честолюбив и смятате ли, че съм мислил точно за вас, като съм писал тези думи?“

– Искате да кажете: „Нима вашата смърт, окаянико и нищожество, което не притежава нищо и не държи на нищо, би представлявала някакво събитие за света?“

– Не става въпрос за това – каза Русо, засрамен, че са разгадали мисълта му, и продължи, – казахте, че сте гладен, ако не се лъжа?

– Да. Казах го.

– Добре. Понеже знаехте къде е вратата, сигурно знаете и къде е бюфетът. Идете, отворете го и си вземете хляб. После си вървете.

Жилбер не мръдна от мястото си.

– А ако не ви интересува хлябът, а искате пари, не мисля, че сте чак толкова лош, че да се отнесете зле с един старец, който беше ваш покровител, при това – в дома, където получихте подслон. Задоволете се с малкото, което имам... Дръжте – каза Русо и пребърка джобовете си, откъдето извади няколко монети.

Жилбер спря ръката му.

– О – въздъхна той с остра болка, – не става въпрос нито за хляб, нито за пари. Не сте разбрали какво исках да ви кажа, когато обяснявах, че съм се канел да се убия. Как мислите – съществува ли в този свят брънка, която може да прикрепи отново към живота човек, който иска да умре?

– Има много такива брънки – каза Русо.

– А да си баща една от тях ли е? – запита тихо Жилбер. – Погледнете ме, господин Русо, ще прочета отговора в очите ви.

– Да – заекна Русо. – Да, естествено. По какъв повод ми задавате този въпрос?

– Господине, думите ви ще бъдат присъда за мен – каза Жилбер. – Премежете ги добре, преди да ги изречете, заклевам ви. Толкова съм нещастен, че искам да си отида от света, но аз... ще имам дете!

Русо подскочи от учудване, както си седеше в креслото.

– Не се подигравайте с мен, господине – каза смирено Жилбер. – Може би смятате, че само ще боднете сърцето ми, а всъщност ще го прободете с кама. Повтарям – ще имам дете.

Русо го погледна, без да отговори.

– Ако не беше това, щях вече да съм мъртъв – продължи Жилбер. – При този ми избор си казах, че ще ми дадете добър съвет. Затова дойдох.

– И защо да ви давам съвети? – попита Русо. – Допитахте ли се до мен, когато допуснахте тази грешка?

– Тази грешка, господине...

На лицето на младежа се изписа странно изражение и той се приближи до Русо.

– Някои хора биха нарекли тази грешка престъпление – каза Жилбер.

– Престъпление ли? Ето още едно основание да не ми говорите за това. Аз съм човек като вас, а не изповедник. Впрочем не съм изненадан от думите ви. Винаги съм мислил, че няма да тръгнете по добър път. Характерът ви е зъл.

– Не, господине – отговори Жилбер, като клатеше меланхолично глава, – лъжете се. Умът ми е погрешно устроен или може би е изкривен. Прочетох много книги, които проповядваха за равенството между кастите, за гордостта на духа, за благородството на инстинктите. Тези книги, господине, бяха подписани от толкова прочути имена, че всеки беден селянин като мен би се объркал, а аз се погубих.

– Аха! Виждам накъде биете, господин Жилбер!

– Не отправям обвинения, господине. Казвам ви какво съм прочел. Обвинявам единствено моята склонност да вярвам. Повярвах и се провалих. За моето престъпление има две причини. Вие сте първата от тях. Ще стигна и до втората, но когато му дойде времето.

– В края на краищата какво искате от мен?

– Нито благодаяние, нито подслон, нито дори хляб, въпреки че съм изоставен от всички и изгладнял. Не! Искам от вас единствено морална подкрепа, искам да потвърдите вашата доктрина и само с една дума да ми върнете цялата ми сила, която се пречупи не заради изтощението или безсилието на ръцете и краката ми, но поради съмнението в ума и сърцето ми. Господин Русо, заклевам ви, искам да ми обясните дали от осем дни насам онова, което изпитвам, е мъката от глада, който усещам в стомаха си, или пък са угризенията, които разяждат мисълта ми. Направих дете, господине, като извърших престъпление. Е, добре, кажете ми, трябва ли да си скубя косите от отчаяние или да се въргам в пясъка и да викам: „простете ми!“, или пък да кажа като жената в Светото писание „Постъпих като всички останали. Ако сред мъжете има някой по-добър от мен, нека той да ме убие с камъни.“ С една дума, господин

Русо, вие сте изпитвали това, което изпитвам, отговорете ми естествено ли е един баща да изостави детето си?

Щом Жилбер произнесе последните думи, Русо пребледня повече от младежа и загуби всякакво самообладание.

– С какво право ми говорите по този начин? – заекна той.

– Защото, докато бях у вас, господин Русо, в мансардата, където ми предложихте гостоприемство, прочетох какво сте писали по този въпрос. Заявявате, че децата, родени в бедност, принадлежат на държавата, и че тя трябва да поеме грижата по тях. Говоря ви така, защото вие винаги сте били честен човек, но не сте се поколебали да изоставите децата, които са ви се родили.

– Нещастнико – каза Русо, – чел си книгата ми и идваш в дома ми да ми държиш такъв език?! Имаш порочен ум и лошо сърце.

– Господин Русо!

– Зле си чел книгите ми, както и зло тълкуваш човешкия живот! Видял си само повърхността на страниците, както и не виждаш нищо друго освен лицето! Да не би вече да нямам страсти? Кажете! Погледни ме в очите. Нима, въпреки че съм на шестдесет години, те не горят с пламъка на младостта и желанието? Та ти си чел и преписвал книгите ми! Нима не си спомняш, че въпреки упадъка ми заради възрастта и множеството ми сериозни болести сърцето ми е все още младо и, сякаш за да страда повече, е събрало в себе си остатъка от всички сили в организма ми.

– Зная това, господине – каза Жилбер, – опознах ви отблизо и ви разбрах.

– След като си ме опознал отблизо и след като си ме разбрал, не виждаш ли, че животът ми има различно предназначение от това на останалите хора? Това странно пожертвование, което не ми е присъщо, не ти ли подсказа, че се стремя към изкупление?

– Изкупление ли? – прошепна Жилбер.

– Не си ли осъзнал – продължи философът, – че тази бедност ме е принудила най-напред да взема крайно решение, а после не намерих никакво друго извинение за него освен липсата ми на интерес към всичко и постоянство в нещастieto? Не си ли разбрал, че наказан моя дух чрез унижението? Защото моят дух беше виновен – той прибягваше до парадокси, за да се оправдае, докато същевременно аз наказвах сърцето си с постоянни угризения.

– А! – извика Жилбер. – Така ли ми отговаряте? Значи вие, философите, хвърляте писмени предписания за човешкия род и ни потопявате в отчаяние, като така ни обричате, ако се разбунтуваме. Ей! Какво ме

интересува вашето унижение, ако то е тайно, или вашите угризения, ако и те са скрити? О, горко ви, нека престъпленията, извършени във ваше име, се струпат върху главата ви!

– Върху главата ми ли казвате? Значи проклятие и наказание наведнъж. Забравяте, че е имало наказание. О, това е прекалено. Та вие имате същите грехове, осъждате ли и себе си също така строго, както осъждате мен?

– О, дори много по-строго! – отговори Жилбер. – Моето наказание ще бъде ужасно. Вече нямам вяра в нищо, ще се оставя да бъде убит от моя противник или по-скоро от врага ми. Мога да извърша и самоубийство, както ми нашепва моето нещастие, и съвестта ми ще ми го прости, тъй като моята смърт няма да представлява кражба към човечеството. Просто сте написали едно изречение, без да се замислите.

– Млъкни, нещастнико! – каза Русо. – Спри! Нима вече не си направил достатъчно злини с глупавата си доверчивост? Трябва ли да сътвориш още беди с глупавия си скептицизъм? Говореше ми за някакво дете? Разправяше ми, че си баща или че си щял да станеш такъв?

– Да. Така ви казах.

– Имаш ли представа какво означава – прошепна Русо съвсем тихо – да повлечеш със себе си не в смъртта, а в срама, същества, които са родени да дишат волно въздуха на добродетелта? Добродетелта е дадена от Бога на всеки човек, отбил се от майчината гръд. Чуй все пак колко ужасно е положението ми. Когато изоставих децата си, осъзнах, че обществото, което се чувства обидено от всеки по-издигнат духовно от него човек, се канеше да ми хвърли тази тежка обида в лицето като най-позорно заклеймяване. Тогава се оправдах чрез парадокси. Употребих десет години от живота си да давам съвети на майките как да гледат децата си – аз, който не съумях да бъда баща. Оправях препоръки и към отечеството си как да възпитава силни и честни граждани – аз, който бях слаб и подкупен. И ето, че един ден палачът, отмъстител и на обществото, и на отечеството, и на сирачето, видя сметката на книгата ми, понеже не можа да се справи с мен. Изгори я като жив срам за страната, чийто въздух беше замърсила. Хайде, избирай, отгатни, отсъди дали съм постъпил правилно, като съм възбуждал духовете, и дали съм бил причинил зло с наставленията си? Моето сърце решава дилемата и то ми нашепва от лоното на гърдите ми: „Горко ти, безчувствен баща, изоставил децата си, горко ти, ако един ден срещнеш някоя млада проститутка, която безсрамно се смее на някой кръстопът – тя може би е твоя дъщеря и гладът я е подтикнал към безчестие, или пък, ако видиш

на улицата как задържат някой крадец, все още с умело откраднатия предмет в ръце – той може би е твой син и гладът го е принудил да стане престъпник!“

При тези думи Русо, който се беше понадигнал от креслото, се отпусна отново в него.

– Значи – каза младежът, като смръщи вежди, – никога не бихте изоставили децата си, ако имахте средства да ги храните?

– Ако разполагах само с необходимия минимум пари, никога не бих го сторил, кълна ти се!

И Русо тържествено протегна треперещата си ръка към небето.

– Стигат ли двадесет хиляди ливри, за да се изхрани едно дете? – попита Жилбер.

– Достатъчни са – отговори Русо.

– Добре. Благодаря, господине, сега вече зная какво трябва да направя – заяви Жилбер.

– Е, добре, скрийте се тук, дете мое, малкото таванче е свободно.

– Обичам ви, учителю! – провикна се Жилбер. – Предложението ви ме изпълва с радост, наистина не искам нищо освен подслон, що се отнася до хляба, ще го спечеля, знаете, че не съм мързеливец.

– А сега, това ли е всичко, което искахте? – попита Русо, като се опитваше с поглед да изтика Жилбер във от стаята.

– Не, господине, още една дума, ако позволите.

– Говорете.

– Един ден в Люсиен ме обвинихте, че съм ви предал. Не съм предал никого, господине, просто преследвах любовта си.

– Да не говорим повече по този въпрос. Това ли е всичко?

– Да. А сега, господин Русо, когато човек не знае адреса на някого в Париж, възможно ли е да го научи?

– Разбира се, ако човекът е известен.

– Мъжът, за когото ви говоря, е доста известен.

– Името му?

– Граф Жозеф Балзамо.

Русо потрепери. Той не беше забравил събранието на улица „Платриер“.

– Какво искате от него? – попита той.

– Нещо много просто. Бях ви обвинил, учителю, че сте моралната причина за моето престъпление, тъй като смятах, че съм се подчинил единствено и само на природния закон.

– И разубедих ли ви? – извика Русо, като целият трепереше при

мисълта, че върху него лежи подобна отговорност.

– Поне ми изясните нещата.

– Е, и? Какво искате да кажете?

– Че моето престъпление има не само морална, но и физическа причина.

– И граф Дьо Балзано е физическата причина, нали?

– Да. Имах за пример подобни събития. Използвах случая, който ми се предостави, признавам го сега, действах като диво животно, а не както подобава на човек. Вие ми дадохте примера, а граф Дьо Балзано ми предостави удобния случай. Знаете ли къде живее?

– Улица „Сен Клод“ в Маре.

– Благодаря. Отивам веднага при него.

– Внимавайте, дете мое – спря го Русо, – той е могъщ човек с твърде задълбочен и потаен ум.

– Не се бойте, господин Русо, аз съм решителен човек, а вие ме научихте да се владея.

– Бързо, бързо, качете се горе! – провикна се Русо. – Чувам, че външната врата се отваря, това несъмнено е госпожа Русо. Тя влиза. Скрийте се на тавана, докато влезе къщи. После излезте.

– Ключа, ако обичате.

– Закачен е на гвоздеа в кухнята както обикновено.

– Довиждане, господине, довиждане.

– Вземете си хляб, а аз ще ви приготвя работа за тази вечер.

– Благодаря!

Терез едва беше затворила вратата на жилището и ето, че човекът, който следеше движенията ѝ от прага на мансардата, слезе с такава бързина по стълбата сякаш силите му не бяха го напуснали след дългото гладуване. Умът му беше зает с надежда и омраза, а зад всичко това витаеше сянката на отмъщението, която го пробождаше с жалбите и обвиненията си. Той пристигна на улица „Сен Клод“ в трудно за описване състояние. Точно когато влезаше в двора на къщата, Балзано съпровождаше до прага ѝ принц Дьо Роан, който като човек с добро възпитание беше дошъл да направи ново посещение у щедрия алхимик. Докато принцът си тръгваше и за пореден път изказваше благодарностите си на Балзано, бедното дете – с дрипави и окъсани дрехи – се промъкна вътре като куче, като не смееше да се огледа наоколо от страх да не би блясъкът да го заслепи.

Каретата на принц Луи го очакваше на булеварда. Прелатът премина пъргаво разстоянието до нея и щом вратата ѝ се затвори след него,

потегли бързо.

Балзамо я проследи с меланхоличен поглед и щом тя изчезна, се обърна към площадката на дома си. Там някакъв човек, който приличаше на просяк, беше заел умолителна стойка. Балзамо тръгна право към него. Въпреки че от устата му не се отрони нито дума, погледът му беше достатъчно изразителен и отправяше въпрос към посетителя.

– Само четвърт час разговор насаме, господине – каза дрипавият човек.

– Кой сте вие, приятелю? – попита Балзамо с безкрайно благ глас.

– Не ме ли познавате? – попита Жилбер.

– Не, но това няма никакво значение, влезте – каза Балзамо, без да се обезпокои от странния вид на просителя, от дрехите му и от опасността да му досади. – Наистина, струва ми се, че съм ви виждал някъде.

– В Таверне, господине, където дойдохте в навечерието на деня, преди там да се отбие дофината.

– Какво правехте в Таверне?

– Живеех там. Дойдох в Париж, където най-напред учих при господин Русо, после ме настаниха в градините на Трианон като помощник-градинар с препоръката на господин Дьо Жюсю.

– Какви прочути имена ми цитирате, скъпи приятелю! Какво искате от мене?

– Ще ви кажа.

Жилбер замълча за миг и впери очи в Балзамо. В погледа му не липсваше твърдост.

– Спомняте ли си – продължи той, – че дойдохте в Трианон през нощта на страшната буря? В петък ще станат шест седмици оттогава.

От сериозен Балзамо стана мрачен.

– Да. Спомням си. – призна той. – Да не би случайно да сте ме видели?

– Видях ви.

– В такъв случай името ви е Жилбер?

– Да, господин графе.

Балзамо обхвана с дълбокия и разнищващ поглед младежа, към когото бяха отправени толкова обвинения. Беше изненадан – той, който познаваше хората – от увереността в държанието му и от достойнството на думите му.

– По държанието ви разбирам защо сте дошъл тук – каза Балзамо. – Знаете, че от страна на госпожица Дьо Таверне ви е отправено ужасно обвинение. С помощта на науката аз я принудих да каже истината.

Идвате тук, за да ме упрекнете за това, нали? За това разкритие, което без моята намеса щеше да си остана в мрака, сякаш е потънало в гроб?

Жилбер се задоволи да поклати отрицателно глава.

– Братът ще ви преследва, а сестрата ще накара да ви убият – продължи Балзамо, – ако имате непредпазливостта да се разхождате из улиците на Париж, както правите сега.

– О, що се отнася до това, слабо ме интересува! – заяви Жилбер.

– Как така слабо ви интересува?

– Така е. Обичах госпожица Андре. Обичах я така, както няма да я обича никой друг, но тя ме презря – мен, човека, който имаше толкова почтителни чувства към нея и който два пъти я държеше в ръцете си, без дори да се осмели да доближи устни да крайчеца на роклята ѝ.

– Да, да. И сте я накарали да си плати за това уважение. Отмъстили сте си за презрението ѝ и то – как? Чрез засада.

– О, не. Засадата не е мое дело. Беше ми предоставен удобен случай, за да извърша престъплението, именно от вас!!!

Балзамо се изправи бързо от мястото си сякаш го беше ухапала змия. Отново погледна Жилбер с поглед, изпълнен с тъга и жал.

– Имаш право, детето ми, аз съм причината за твоето престъпление и за нещастieto на това младо момиче.

– Искам да намерите начин, чрез който да бъде поправено всичко, господин графе – и престъплението, и нещастieto.

– Обичаш ли това момиче?

– О, да.

– Има много видове любов. Каква е твоята любов?

– Преди да я притежавам, я обичах с вдъхновение, сега я обичам с ярост и страст. Ще умра от мъка, ако тя ме посрещне с гняв. Ще умра от радост, ако ми позволи да целуна краката ѝ.

– Тя е момиче с благороден произход, но е бедна – каза Балзамо, размишлявайки на глас. – А брат ѝ е сърцат човек и мисля, че е слабо привързан към празните привилегии на аристокрацията. Какво би станало, ако поискаш да се ожениш за сестра му?

– Ще ме убие – отговори студено Жилбер. – Въпреки че не желая смъртта, ако ме посъветвате да направя своето предложение, ще ви послушам.

Балзамо потъна в размисъл.

– Ти си умен човек, Жилбер – каза той, – а бих казал също, че си и сърцат човек, въпреки че действията ти наистина са престъпни, като оставим настрана моето съучастничество. Е, добре! Върви при господин

Дьо Таверне, о, не, не при сина, а при барона, баща му, и му кажи, кажи му, чуй ме добре, че в деня, когато ти позволи да се ожениш за дъщеря му, ще ѝ донесеш зестра.

– Не мога да кажа това, господине. Нямам нищо.

– Аз пък ти казвам, че ще ѝ занесеш като зестра сто хиляди екю. Аз ще ти ги дам, за да поправа нещастieto и престъплението, както ти се изрази преди малко.

– Няма да ми повярва. Знае, че съм беден.

– Добре, ако не ти повярва, ще му покажеш тези бонове²³⁶. Щом като ги види, той повече няма да изпитва съмнения.

Като каза това, Балзамо отвори едно чекмедже и отброи тридесет бона, всеки със съдържание от десет хиляди ливри. После ги даде на Жилбер.

– Това пари ли са? – попита младежът.

– Чети.

Жилбер хвърли поглед на пачката, която държеше в ръка, и разбра, че Балзамо казваше истината. В очите му като светкавица проблесна радост.

– Господине, понеже тази сума ми се дава само въз основа на честна дума, не вярвам в истинността на този подарък – промълви Жилбер.

Балзамо взе перо и написа:

Давам сумата от сто хиляди екю като зестра на Жилбер в деня, когато той подпише брачен договор с госпожица Андре дьо Таверне. Всъщност предоставям му я предварително, като се надявам, че развоят на преговорите ще бъде щастлив.

Жозеф Балзамо

– Господине, ако се окаже, че дължа това щастие на вас, ще бъдете единственият Бог на земята, пред когото ще се прекланям.

– Има само един Бог, пред когото трябва да се прекланяме – каза тържествено и сериозно Балзамо. – И това не съм аз. Вървете, приятелю.

– Последна милост, господине.

236. В оригинала – *billets de caisse*. Френската национална банка издава за първи път бонове около 1800 г. – преди да пусне в обращение банкноти. Има сведения за менителници в Нем, под чието учредяване са се подписали собственици на работилници, банкери и търговци – около 1790 г. В романа „Тримата мускетари“, чието действие се развива през 1627–1630 г., също срещаме *billet de caisse*, сполучливо преведено от Йордан Павлов с „бон“: херцог Дьо Бъкингам плаща на бижутера си с бон за хиляда пис-тола – бел.прев.

– Каква?

– Дайте ми петдесет ливри.

– Искаш ми петдесет ливри, когато държиш триста хиляди в ръцете си?

– Те ще бъдат мои едва в деня, когато госпожица Андре се съгласи да се омъжи за мене – каза Жилбер.

– А какво ще правиш с петдесет ливри?

– Ще си купя прилична дреха, с която ще мога да се представя у барона.

– Вземете, приятелю – каза Балзамо.

И му даде исканите петдесет ливри. После бавно и тъжно кимна с глава, за да се сбогува с Жилбер, и се прибра обратно.

152.

Плановете на Жилбер

Жилбер си купи костюм от кафяв памучен плат, чиято чистота го очарова, а също и черни, малко поизбелели, копринени чорапи, обувки с лъщящи токи, както и риза от фино платно, с която допълни костюма. Дрехата беше по-скоро прилична, отколкото богата. Жилбер се наслади на вида си, като хвърли един-единствен поглед в огледалото на вехтошаря.

Младежът остави дрипите си като добавка към двадесет и петте ливри. После излезе от магазинчето на вехтошаря и влезе в съседното – на перукера, който само за четвърт час успя да направи главата на взетия под покровителството на Балзамо момък не само елегантна, но и красива. След всички тези процедури Жилбер влезе у един хлебар на площад „Луи XV“ и си купи хляб за две су. Изяде го бързо, като вървеше към Версай. При чешмичката на площад „Конферанс“ се поспря, за да утоли жаждата си. После продължи пътя си, като отклоняваше подканите на кочияшите на фиакри, които не разбираха как един толкова добре облечен млад човек правеше икономия от петнадесет су с риск да изцапа лъснатите си с яйчена боя обувца.

Плановете на Жилбер бяха готови и той си бе избрал следния начин да направи своето предложение: най-напред ще отправи към барона тържествени думи, а после, щом получи позволението му, ще произнесе пред госпожица Андре толкова красноречива реч, че тя не само ще му прости, но и ще изпита уважение и обич към автора на чувственото

слово.

В действителност Жилбер, макар и твърде отдалечен от обществото, с което беше живял, инстинктивно отгатваше, че тристата хиляди ливри в джоба му представляваха сигурна броня. Страхуваше се най-много от страданията на Андре, страхуваше се да не би това нещастие да го направи слаб и слабостта му да не му отнеме част от способите, които беше предвидил за успеха на начинанието си.

Най-после Жилбер навлезе в градините на Трианон, като гледаше не без чувство на гордост, което добре подхождаше на лицето му, всички работници, които до вчера бяха негови другари, а сега стояха по-долу от него. Най-напред попита за барон Дьо Таверне, като за целта се обърна към едно момче, което дежуреше в общите жилища.

– Баронът не е в Трианон – отговори момчето.

Жилбер се поколеба за миг.

– А господин Филип?

– Господин Филип замина с госпожица Андре.

– Замина ли? – извика уплашено Жилбер.

– Да. Преди пет дни.

– За Париж ли?

Момчето направи едно движение, с което искаше да каже „не зная“.

– Как не знаете? – продължи да вика Жилбер. – Госпожица Андре е заминала, без никой да знае къде, така ли? Тя не е заминала без причина, нали?

– Ама че глупост! – каза момчето, без да прояви особено уважение към кафявата дреха на Жилбер. – Разбира се, че не е заминала без причина.

– И каква е причината за заминаването ѝ?

– Изглежда, че въздухът в Трианон влияел зле на здравето ѝ и по предписание на лекаря тя напусна мястото.

Излишно беше да се задават повече въпроси. Беше очевидно, че момчето беше казало всичко, което знаеше за госпожица Дьо Таверне.

Жилбер се върна в своята стая и я откри такава, каквато я беше оставил. Прозорецът на Андре беше отворен, за да се проветрят помещенията. Погледът на Жилбер проникна чак до преддверието. Апартаментът беше напълно празен. Тогава Жилбер се отдаде на безкрайната си болка. Той заудря главата си в стената и се затъркаля по пода. После като безумен се втурна навън и слезе по стълбата сякаш имаше криле на раменете си. Потъна в горите на Трианон, заровил ръце в косите си, като надаваше викове и изричаше проклетия. Падна насред купищата

изтравничета и запроклена живота си и онези, които го бяха надарили с такъв живот.

– О! Наистина е свършено! – проплака той. – Бог не иска да я намеря. Бог иска да умра от угризения, от отчаяние и от любов. Ето как ще изкупя престъплението си, ето как ще бъда наказан заради жената, която оскърбих. Къде може да е тя? В Таверне? Ще ида там, ще ида до всички краища на света, ще се изкача и до облаците, ако се налага. Баронът – си казваше той не без основание – може би не е напуснал Париж. Ще поговоря с него. Госпожица Андре е избягала. Наистина тя не би могла да остане в Трианон, но където и да е отишла, баща ѝ ще знае къде е. Една негова дума ще ми посочи следите ѝ и освен това той ще повика дъщеря си, ако успее да използвам алчността му.

Така Жилбер, окуражен от това ново хрумване, влезе в Париж към седем часа вечерта. Следвайки взетото решение, младежът отиде право до малката къщичка на улица „Кок-Ерон“ и без да се поколебае нито миг, почука на вратата ѝ. Отговори му пълна тишина. Тогава той заудря отново с чукчето, но без резултат. Така му се изплъзна и последният източник за сведения, на когото беше разчитал. Обхванат от бесен гняв, той започна да хапе ръцете си, за да накаже тялото си, което страдаше по-малко от душата му. Внезапно прекоси улицата и бутна пружината на вратата на Русо, а после се изкачи по стълбите. В кърпичката, където криеше тридесетте бона, се намираше и ключът от тавана. Жилбер побърза да се хвърли навътре, както би се хвърлил и в Сена, ако тя течеше покрай това място.

153.

В която Жилбер разбира, че е по-лесно да се извърши престъпление, отколкото да се победи някой предразсъдък

Колкото повече намаляваше болезненото усещане, обзело Жилбер, толкова повече мислите му ставаха по-ясни. Припомни си как една вечер, в по-щастливи времена, му се беше приискало да получи новини за Андре, да я види, да чуе гласа ѝ и как с риск да загуби живота си се бе спуснал по водосточната тръба от първия етаж чак надолу, до благодатната почва на градината.

„Да видим – каза си Жилбер – какво ще стане, ако отида за

последен път там, като лазя на колене по пясъка на алеите и търся обожаваната следа, оставена от стъпките на моята любовница²³⁷.“

Жилбер притежаваше едно голямо качество – щом веднъж вземеше решение, го прилагаше бързо в действие. Изведнъж от вътрешността на къщата се чу шум, който накара младежа да потрепери. Жилбер отстъпи назад. Лицето му беше мъртвешки бледо, а главата му бе толкова измъчена от осем или десет дни, че като видя светлинка да пропълзва изпод вратата, той повярва, че суеверието – това дете на неграмотността и угризенията – запалваше пред очите му един от злокобните си пламъци и че именно този пламък се прокрадваше през процеците на капациите. Повярва, че душата му, цялата обременена от ужаси, вика друга душа и че е настъпил часът за видения, каквито имат безумните хора или маниаците.

И все пак стъпките и светлината се приближаваха. Жилбер виждаше и чуваше, без да вярва на очите и ушите си. Внезапно капакът на единия прозорец се отвори тъкмо когато младежът се приближаваше, за да погледне през процеците му. Ударът отпрати момъка настрана към стената и той нададе силен вик, после падна на колене. Повали го не толкова ударът, колкото гледката. Смяташе, че къщата е празна, бе почукал на вратата и не му бяха отворили, а сега там стоеше Андре.

Младото момиче (защото това наистина беше Андре, а не сянката ѝ) също като Жилбер извика, но след малко вече не беше толкова уплашено, тъй като очевидно очакваше някого.

– Какво има? – попита тя. – Кой сте вие? Какво искате?

– О, простете ми, простете ми, госпожице! – прошепна Жилбер, като гледаше смирено в земята.

– Жилбер? Вие – тук? – провикна се Андре с изненада, в която бяха примесени и страх, и гняв. – Какво правите тук, приятелю?

Последното обръщение отекна болезнено чак до дъното на сърцето на младежа.

– О! Не ме укорявайте, госпожице – развълнувано каза той. – Бъдете милостива!

Андре погледна учудено Жилбер като жена, която не разбира това смирение.

– И най-напред – продължи Андре – станете! После ми обяснете как така сте тук?

237. На френски език думата *maitresse* означава и господарка, и любовница. Очевидно тук Жилбер е изкушен да я употреби във втория смисъл – бел. прев.

– О, госпожице! – извика Жилбер. – Няма да стана, докато не ми простите!

– Какво сте ми направили, че да се налага да ви прощavam? Филип ли ви даде ключа?

– Ключа ли?

– Разбира се. Бяхме се уговорили да не отварям на никого в негово отсъствие. Значи, за да влезете, трябва той да ви е улеснил, освен ако не сте минали през стените.

– Брат ви ли? Господин Филип? – заекна Жилбер. – Не, не ми е давал ключа. Но не се отнася за брат ви, госпожице. Значи не сте заминали? Не сте напуснали Франция? О, какво щастие, щастие, на което не съм се надявал! – Жилбер беше застанал на едно коляно и с протегнати ръце благодареше на небето със странна набожност.

Андре се наведе към него и го погледна с безпокойство.

– Говорите като луд, господин Жилбер! – каза тя. – Ще скъсате роклята ми!

Жилбер стана.

– Ето, че се разгневихте! – каза той. – Не се оплаквам. Заслужил съм го. Зная, че не по този начин трябваше да се представя. Но какво да се прави? Не знаех, че живеете тук, мислех, че павилионът е безлюден и празен. Дойдох по следите на един спомен, това е всичко. Единствено случайността... О, вече не зная какво говоря. Извинете. Най-напред исках да поговоря с баща ви, но и той беше изчезнал.

Андре се раздвижи.

– С баща ми ли? – попита тя.

Жилбер се обърка при този въпрос.

– Да, защото се страхувам много от вас – каза той. – И все пак разбирам, че е много по-добре всичко да се изясни между вас и мен. Това е най-сигурният начин всичко да се поправи.

– Да се поправи ли? – попита Андре. – И какво трябва да се поправи? Говорете.

Жилбер я погледна. В очите му се четеше любов и смирение.

– О! Не се гневете – помоли се той. – Голяма дързост е от моя страна, зная, та аз съм толкова нищожен човек. Голяма дързост е да вдигна очите си толкова нависоко, но нещастieto е сторено.

Андре отново пристъпи от крак на крак.

– Престъплението, ако искате да го наречете така – продължи Жилбер. – Да, престъплението, защото това наистина беше голямо престъпление. Е, добре, за него упреквайте фаталността, но моето сърце

никога...

– Вашето сърце? Вашето престъпление? Фаталността... Вие сте полудял, господин Жилбер, и ме плашите.

– Чуйте какво ще ви кажа, госпожице, това е свещен обет, който давам пред лицето на Бога и на хората... Искам целият ми живот да бъде посветен на изкуплението на един миг грешка. Искам цялото ви бъдеще да бъде толкова щастливо, че да изличи всички минали болки и скърби. Госпожице... – Жилбер се поколеба – съгласете се на брак, който ще направи свещено едно престъпно съвкупление.

Андре направи крачка назад.

– Не – каза Жилбер, – съвсем не съм луд. Не се опитвайте да избягате, не отдръпвайте ръцете си, които целувам... В името на прошката, в името на милостта съгласете да станете моя жена.

– Ваша жена? – извика Андре.

– О! – продължи Жилбер с разкъсващи сърцето ридания. – Кажете, че ми прощавате за онази ужасна нощ. Кажете, че моето насилие ви е ужасило, но и че ми прощавате заради моето разкаяние. Кажете, че моята любов, която потисках толкова време, оправдава моето престъпление...

– Негодник! – извика Андре с див гняв, – значи си бил ти? О, Господи! Господи!

Жилбер отстъпи ням и вкаменен от ужас пред тази красива бледа глава на Медуза, която изразяваше едновременно и ужас, и учудване.

– Такова ли нещастие си ми отредил, Боже – провикна се младото момиче с нарастваща възбуда, – да видя името си двойно опозорено – от престъплението и от престъпника? Отговори, подлецо! Отговори, негоднико! Ти ли беше?

– Тя не е знаела! – прошепна смазан Жилбер.

– Помощ! Помощ! – извика Андре и влезе в жилището си. – Филип! Помогни ми!

Жилбер я последва, мрачен и отчаян, и затърси с очи било някое място, където достойно да приеме ударите, които очакваше, било някое оръжие, с което да се защити. Никой не откликна на вика на Андре. Тя беше сама в жилището.

– Сама! О, да, сама съм! – извика младото момиче с лице, сгърчено от ярост. – Вън оттук, негоднико! Не предизвиквай Божия гняв!

Жилбер вдигна кротко глава.

– За мене вашият гняв е по-страшен от гнева на всички останали! Не ме упреквайте, госпожице, милост! – и той сплете умолително

ръцете си.

– Убиец! Убиец! Убиец! – крещеше младата жена.

– Няма ли да ме изслушате? – провикна се и Жилбер на свой ред.

– Още едно наказание – да те изслушам! И какво ще кажеш? Да чуем!

– Онова, което вече казах преди малко – че извърших престъпление, но че за него ще намери извинение всеки, който надникне в сърцето ми. Освен това аз нося със себе си начина, по който то ще бъде поправено.

– Брак! – възкликна гордото младо момиче, което все повече и повече се разпалваше. – О, не, не изпитвам към вас гняв, а презрение, придружено от омраза. Това чувство е толкова дълго и ужасно, че не разбирам как човек може да продължи жизнения си път, като му го хвърлят право в лицето, както в момента правя аз.

Жилбер пребледня, две гневни сълзи блеснаха в края на миглите му, а устните му изтъняха и побеляха като две седефени нишки.

– Госпожице – заяви той, като трепереше, – не съм чак толкова нищожен, че да не мога да послужа за възстановяването на вашата чест.

Андре се изправи.

– Ако ставаше въпрос за изгубена чест, господине, то това е вашата чест, а не моята. Моята чест е недокосната. Бих я изгубила единствено ако се омъжа за вас!

– Никога не съм вярвал – отвърна студено и рязко Жилбер, – че една жена, която ще става майка, държи сметка за други неща извън бъдещето на детето си.

– Аз пък не допускам, че ще се осмелите да се занимавате с това, господине! – заяви Андре и очите ѝ блеснаха.

– Напротив, заемам се с това – отговори Жилбер, който започваше да надига глава при това ожесточено потъпкване на достойнството му, – правя го, тъй като не искам това дете да умре от глад, както често се случва в домовете на благородниците, където момичетата разбират честта по техен си начин. Хората са равни помежду си, госпожице. Мъже, които са били по-умни от останалите, са оповестили този принцип. Разбрах, че не ме обичате, защото не надниквате в сърцето ми, приемам и че ме презирате, макар че не знаете какво мисля, но никога няма да разбера, че ми отказвате да се погрижа за детето си. Ех, Боже мой! Можеше никога да не носите името ми, ако пожелаехте, можеше да продължите да се отнасяте с мен като с Жилбер градинаря, но не трябваше за жертвите детето си. Ето триста хиляди ливри, които един щедър

покровител, който ме прецени по по-различен начин от вас, ми даде вместо зестра. Ако се ожения за вас, госпожице, тези пари ще ми принадлежат, а аз имам нужда само от малко въздух, за да дишам, ако ще живея, или от една дупка в земята, за да положат тялото ми, ако умра. Всичко останало го давам за детето си. Ето ви триста хиляди ливри.

И Жилбер постави на масата боновете, почти до ръката на Андре.

– Господине – каза му тя. – Допускате сериозна грешка. Вие нямате дете.

– Аз ли нямам дете?

– Всъщност за какво дете говорите? – попита Андре.

– Но... за същото дете, на което сте майка. Нима не признахте пред двама души, брат ви Филип и граф Дьо Балзамо, че сте бременна и че аз, окаяникът, нещастникът, съм бащата!

– А! Чули сте това? – извика отново Андре. – В такъв случай чуйте и какво ще ви кажа, господине. Вие сте ме изнасилили подло, притежавали сте ме, докато ме съм спяла, притежавали сте ме с помощта на престъпление. Аз ще ставам майка, така е. Но запомнете – детето ми има само майка, чувате ли! Изнасилили сте ме, но не сте баща на детето ми.

И като грабна от масата боновете, ги хвърли презрително във от стаята, така че те докоснаха преbledнялото лице на нещастния Жилбер, преди да се разхвърчат. В този момент той усети в сърцето си толкова мрачен и суров гняв, че добрият ангел закрилник на Андре трябваше да потрепери още веднъж от страх за нея. Но гневът му не се разрази и младежът мина покрай Андре, без да я погледне. Едва беше прекрачил прага, когато тя се хвърли след него, затвори вратите, прозорците, капациите им, като че ли с това си бурно действие поставяше целия свят като преграда между миналото и настоящето.

154. Решение

Слънцето беше вече доста високо на хоризонта, когато лъчите му проникнаха в мансардата. Жилбер стана, като залиташе. Надяваше да зърне за последен път своята неприятелка в градината или в самия павилион. Това беше едничката му останала радост в изживяната беда. Изведнъж прилив на раздразнение, угризения и гняв разбърка мислите му. Припомни си всичко, което младото момиче го беше накарало да понесе

– беше се отнесла към него и с отвращение, и с презрение. Жилбер се спря наред тавана с помощта на порив, който волята му изпрати грубо към тялото.

„Не – каза си Жилбер – няма да зяпаш през прозореца, няма да вишваш повече отровата, от която ти харесва да умреш. Тази жена е жестока. Ти свеждаше чело пред нея, а тя никога не ти се усмихна, нито пък някога ти отправи утешителна или приятелска дума. За нея представляваше удоволствие да мачка сърцето ти и да го драска с ноктите си, когато то беше още преизпълнено с невинност и най-чиста любов.“

Бледен и треперещ, със сърце, което го влечеше към прозореца, той все пак се подчини на заповедта на разума. Бавно сякаш краката му бяха пунали корени в стаичката, крачка по крачка се запъти по посока на стълбата. Най-сетне излезе от мансардата, за да отиде у Балзано.

Изведнъж промени намерението си.

„О, безумец! – каза си той. – Безмозъчен окаяник! Исках отмъщение, но какво отмъщение бих могъл да извърша? Да убия жена? О, не, тя ще умре щастлива, защото ще може да ми отправи още едно проклетие! Да я разоблича публично? О, не, това би била постъпка на подлец! Има ли в душата на това създание някое чувствително място, където едно убождане с игла се равнява на удар с кама? Трябва й унижение... Та тя е по-горда и от мен! Да я унижа, но как... Какво всъщност иска Андре? Какво ли притежава? Какво смята да използва, за да се защити и за да ме опозори? Да видим... На Андре би се харесало онова, което аз ненавиждам. Нима трябва да разруша всичко, което не харесвам? Да го унищожа ли? О, не... Дано моето отмъщение не ме доведе никога до такава беда! Нека не ме принуждава да употребя огън или желязо! Тогава какво ми остава? Ето: да открия причината за превъзходството на Андре, да видя с помощта на каква верига тя ще задържи едновременно и ръката, и сърцето ми... Да не я видя никога вече... Тя никога да не ме погледне! Да мина на две крачки от тази жена, когато тя, греейки с наглата си красота, ще държи детето си за ръка... детето й, което няма да ме познава О, небеса! Нейното дете! Ето тайната. То не трябва да е нейно! Тя не трябва да покрие с погнуса името на Жилбер! Напротив, трябва да е наясно, че това дете ще расте с отвращение към името на Андре! С една дума, тя няма да обича това дете, може би и ще го тормози, тъй като сърцето й е зло. В такъв случай не трябва да го вижда. Точно така! – каза той и показа юмрук към павилиона на Андре. – Ти ме обричаш на срам, на самота, на угризения, на любов. А аз те обричам на безплодно страдание, на самота, на позор. Ти ще ме търсиш, но аз ще съм избягал,

ще зовеш детето, дори и за да го разкъсаш, като го видиш, но така поне ще съм запалил в сърцето ти бесния гняв на желанието, ще съм забил в сърцето ти кинжал без острие! Това дете ще бъде мое, а не, както се изразяваш, твое, Андре. Детето ще е на Жилбер, благороден син поради майчиния си произход! Моето дете! Моето дете!“

Жилбер се приближи до капандурата и видя как капациите на прозорците в павилиона се разтварят, а после и как сянката на Андре се плъзга по пердетата и по тавана на стаята, очевидно беше отражение от някое огледало. Появи се и Филип, който се събудил преди сестра си и беше работил в стаята си, намираща се зад нейната. Жилбер забеляза, че разговорът между двамата доста оживен. Със сигурност говореха за разигралата се предишната вечер сцена, а Филип ходеше насам-натам с объркан вид. За пръв път от началото на събитията Жилбер изпита радост и се усмихна иронично.

– Горките хора – каза си той, – та те съвсем не са опасни. Разправят се с ключалката, а дори не подозират способността ми да се катеря! Ама че мнение имат за теб, Жилбер! Толкова по-добре! Да, горделива ми Андре – прибави той, – въпреки ключалката на вратата ти мога да нахлуя при теб, стига да поискам. Най-сетне щастието е на моя страна – презирам те и... ако не беше въображението...

Жилбер се завъртя подигравателно на петите си, като подражаваше на дворцовите развратници.

– О, не – продължи той горчиво мисълта си, – това е под достойнството ми... вече не се интересувам от вас! Спете си спокойно... Струвам повече от вас и ще ви измъчвам на воля! Спете!

После младежът се отдалечи от прозорчето и като хвърли поглед над рехите си, слезе по стълбата, за да иде у Балзамо.

155.

На 15 декември

Жилбер не срещна никаква съпротива от страна на Фриц, за да влезе при Балзамо.

Графът си почиваше, излегнат на една софа, като всички богати и свободни хора.

– Охо! – каза той. – Ето едно момче, което ще се жени.

Жилбер не отговори.

– Е, добре – каза графът, като отново зае не особено възпитаната си

поза, – щастлив си и почти си ми признателен. Много хубаво. Идваш да ми благодариш, но това е излишно. Запази това, Жилбер, за новите си нужди.

В думите и в тона на Балзано имаше нещо твърде сладниково и едновременно с това злокобно. Те удариха в лицето Жилбер, който ги възприе и като упрек, и като разкритие.

– Не, господине, лъжете се, няма да се женя. Отпратиха ме.

Графът се извърна изцяло с лице към младежа.

– Действал си зле, драги мой.

– Не, господине, или поне не смятам така.

– Кой те отпрати?

– Госпожицата.

– Сигурно беше, че ще постъпи така. Защо не поговори с бащата?

– Защото фаталността не го пожела.

– Значи си фаталист?

– Нямам повод да вярвам.

Балзано смръщи вежди и погледна Жилбер с известно любопитство.

– Не говори за неща, които не разбираш – каза той, – от устата на възрастен човек думите ти звучат глупаво, ако така говори дете – това е проява на прекалена самоувереност... Позволявам ти да имаш гордост, но не и да бъдеш глупак. Кажи ми, че не си глупак, и ще получиш одобрението ми. Накратко, какво направи?

– Ще ви разкажа. И аз като поетите предпочетох да си помечтая, вместо да действам. Затова отидох да се поразходя по алеите, където бях изпитал удоволствието на любовните мечти, и изведнъж се изправих пред действителността, без да съм подготвен за нея.

– Хубава работа, Жилбер. Човек в твоето положение прилича на съгледвачите в армията. Те трябва да вървят, като държат мускетона в дясната си ръка, а в лявата – затъмнения фенер.

– Така или иначе, господине, се провалих. Госпожица Андре ме нарече разбойник и убиец и заяви, че ще накара да ме убият.

– Хубаво, ами детето й?

– Каза ми, че детето си нейно, а не мое.

– После?

– После се оттеглих.

Жилбер вдигна глава.

– Какво бихте направили вие? – попита той.

– Още не зная. Кажи ми какво възнамеряваш да направиш ти?

- Да я накажа за онова, което ми причини, и да я унижа.
- Това са само думи.
- Не, господине, това е решение.
- Но си допуснал може би да ти изтръгнат тайната и... парите?
- Тайната си е моя и никой няма да ми я изтръгне, а що се отнася до парите, те са си ваши и аз ви ги нося.

И Жилбер извади тридесетте бона, отброи ги грижливо и ги разстла на масата пред Балзамо. Графът ги взе и ги сгъна, без да откъсва поглед от младежа, чието лице не изрази дори и най-слабо чувство.

– Честен е, не е алчен... умен е, притежава твърдост и е мъж – помисли той.

– А сега, господин графе, нека да ви обясня какво направих с двата луидора, които ми дадохте – каза Жилбер.

– Не прекалявай – възрази Балзамо, – хубаво е да върнеш триста хиляди екю, но е момчешко да върнеш четиридесет и осем ливри.

– Не възнамерявам да ви ги върна, исках само да ви кажа какво съм направил с тях, за да сте наясно, че ще имам нужда и от други... За да изпълня нещо, което преди малко вие назовахте, че са само думи.

- Така да бъде. Искаш да си отмъстиш ли?
- Мисля, че е благородно.
- Колко ти трябва?
- Двадесет хиляди ливри.
- И ти няма да докоснеш тази млада жена – каза Балзамо, като смяташе, че с този въпрос ще възпре Жилбер.

- Няма да я докосна.
- А брат й?
- Също и него.
- И няма да я клеветиш?

– Никога няма да отворя уста, за да произнеса името й.

– Добре. Разбирам те. Но е все едно и също да наръгаш една жена с нож и да я убиваш с постоянни словесни предизвикателства... Искаш да я предизвикаш, като се показваш, като я преследваш, като й отправяш изпълнени с подигравки и омраза усмивки.

– Не съм склонен да направя нещата, които казвате. Ето защо идвам да ви поискам, в случай че ме обземе желание да напусна Франция, някакъв начин да прекося морето, без да ми струва нещо.

Балзамо възропта.

– Господин Жилбер – каза той с характерния си кисело-сладникав глас, който не изразяваше нито радост, нито мъка, – струва ми се, че не

сте последователен с вашата показна липса на интерес. Искате ми двадесет хиляди ливри, а не можете да жертвате хиляда от тях, за да се качите на някой кораб?

– Не, господине, по две причини. Първата е, че в деня, когато погледя на път, няма да имам и грош, тъй като, забележете добре, не искам парите за себе си. Искам ги, за да поправа една грешка, чисто извършване вие улеснихте...

– А! Упорит си – каза Балзано и сви устни.

– Защото имам основание... Искам ви парите, за да поправа нещата, както ви казах, а не за да живея с тях или да се утешавам. Нито едно су от тези двадесет хиляди ливри няма дори да се докосне до джоба ми. Те си имат предназначение.

– Детето ти ли? Разбирам...

– Да, детето ми, господине – каза с известна гордост Жилбер.

– А ти?

– Аз съм силен, свободен и интелигентен, ще оцелея, тъй като искам да живея!

– О! Ще живееш! Бог никога не дава толкова силна воля на души, които трябва да напуснат този свят преждевременно. Бог облича топло растенията, на които предстоят дълги зими. Дава стоманена ризница на сърцата, които трябва да понесат много изпитания. Струва ми се обаче, че беше обявил две причини, за да не запазиш за себе си хилядата ливри. И така, първата беше деликатността.

– После идва ред на предпазливостта. В деня, когато напускам Франция, ще ми се наложи да се крия... Ако отида при някой капитан на някое пристанище, за да се кача на кораба му, и му дам парите, предполагам, че така се постъпва, няма да успее да се укрия...

– В такъв случай допусках, че мога да ти помогна да изчезнеш?

– Зная, че можете да го направите.

– И кой ти го каза?

– О, та вие разполагате с толкова свръхестествени начини, че не може да нямате и цял арсенал от естествени средства. Един магьосник никога не е напълно уверен в себе си, ако няма и някоя сигурна спасителна вратичка.

– Жилбер – заговори внезапно Балзано, като протегна ръка към младежа, – имаш авантюристичен дух, дързък си, изграден от добро и зло... Ще направя от теб много издигнат човек. Предлагам ти да останеш тук, тази къща е сигурно убежище. Самият аз напускам Франция след няколко месеца. Ще те отведа със себе си.

Жилбер се заслуша.

– След няколко месеца – каза той, – не бих отговорил с не, но днес съм принуден да ви кажа: „Благодаря ви, господин графе, предложението ви е заслепяващо за един окаяник като мен, но все пак отказвам.“

– Може би миг отмъщение не се равнява на бъдеще от петдесет години?

– Господине, моята фантазия или по-скоро моят каприз винаги са стрували за мен колкото цялата вселена в момента, когато съм фантазирал или проявявал каприз. А освен отмъщение имам и дълг, който трябва да изпълня.

– Ето ти твоите двадесет хиляди ливри – каза без колебание Балзамо.

Жилбер пое двата чека от своя благодетел и каза:

– Добре, но аз съм благодарен, както казахте преди малко, и когато изпълня дълга си, ще ви върна тези двадесет хиляди ливри.

– Как?

– Като се поставя на вашите услуги в продължение на толкова години, колкото са необходими на един прислужник да изплати двадесет хиляди ливри на господаря си.

– На всичко отгоре не си особено логичен, Жилбер, не каза ли: „Дайте ми двадесетте хиляди ливри, които ми дължите.“

– Вярно е, но вие ми спечелихте сърцето.

– Много се радвам – каза Балзамо безстрастно, – значи ти ще си на мое разположение, ако поискам.

– Да.

– Какво умееш да правиш?

– Нищо, но всички умения са в мен.

– Така е.

– Сега обаче искам средство да напусна Франция до час, ако обстоятелствата го наложат.

– А, ето, че дезертираш от службата си при мен.

– Ще съумея да ви се отплатя.

– А аз ще съумея да те открия. Да спрем дотук. Дългите разговори ме уморяват. Доближи масата.

– Ето.

Балзамо взе документите от масата и се зачете полугласно в един от тях. Върху него имаше три подписа или по-скоро три странни цифри.

На 15 декември от Хавър за Бостън,

П. Ж., кораб „Адонис“

– Какво мислиш за Америка, Жилбер?

– Че това не е Франция и че ще ми е много приятно да отида по море в определен момент в някоя страна, която не е Франция.

– Добре. 15 декември не е ли приблизително моментът, в който ти се каниш да заминеш?

Жилбер запресмята нещо с пръсти.

– Да – отвърна той.

Балзано взе перо и се задоволи да напише върху чисто бял лист само два реда:

Приемете един пътник на „Адонис“

Жозеф Балзано

– Този лист хартия е опасен – заяви Жилбер, – търся убежище, а вместо това мога да се озова в Бастилията.

– Въпреки че сте много умен, изглеждате глупак – заяви графът. – Скъпи ми господин Жилбер, „Адонис“ е търговски кораб, а аз съм един от главните му притежатели – снабдявам го със стоки.

– Простете ми, господин графе, – каза Жилбер и се поклони, – аз наистина съм окаяник, който понякога се главозамайва, но това никога не става два пъти един след друг. Простете ми и вярвайте в моята признателност.

– Вървете, приятелю.

– Сбогом, господин графе.

– Довиждане – каза Балзано и му обърна гръб.

156.

Последна аудиенция

През ноември, с други думи, много месеци след събитията, които описахме, Филип дьо Таверне излезе една сутрин твърде рано за сезона – при изгрев слънце, от къщата, в която живееше със сестра си. Под светлината на все още запалените улични фенери дребните занаятчийи вече се бяха събудили заедно с предлаганата от тях стока. От малките топли сладкиши се издигаше апетитна пара. Дошлите от селата търговци ги поглъщаха под свежия утринен въздух сякаш бяха пиршество, докато носеха препълнени кошове със зеленчуци или пък бутата пълни с

риба и стриди колички и тичаха бързо към пазара. Сред тази трудолюбива тълпа обаче цареше някаква съдържаност, наложена ѝ от уважението към съня на богатите.

Филип побърза да напусне многолюдния и задръстен квартал, където живееше, за да излезе на „Шан-з-Елизе“. Ръждивокафявите листа на дърветата се въртяха вихрено в кръг по короните им. По-голямата им част вече покриваше отгъпканите алеи на „Кур ла Рен“²³⁸, така че местата за игра на топка, пусти в този ранен час, бяха скрити под дебел килим от потръпващи листа.

Младият човек беше облечен като всички граждани в Париж, които нямат материални затруднения. Носеше жакет с широки поли, пристегнати панталони до коленете и копринени чорапи. Носеше и шпага. Грижливо направената му фризура издаваше, че дълго преди изгрев слънце се беше оставил в ръцете на перукара, основен източник на красотата през онази епоха.

Когато Филип си даде сметка, че утринният вятър разваляше прическата му и разпръскваше пудрата му, обходи с недоволен поглед булевард „Шан-з-Елизе“, за да разбере дали някоя от наемните коли по този маршрут не беше вече тръгнала на път. Не чака дълго – стара, изпочупена карета с избеляла боя, теглена от слаба бяложълтеникава кобила, заподскача по пътя. Кочияшът ѝ с уморени, но зорки очи търсеше отдалеч някой пътник сред дърветата, както Еней е търсил един от корабите си сред вълните на Тиренско море²³⁹. Като забеляза Филип, силно удари кобилата с камшика си и каретата бързо стигна до него.

– Гледайте точно в девет часа да бъда във Версай – каза Филип – и ще получите половин екю.

Действително в девет часа Филип имаше утринна аудиенция с дофината, каквито тя беше започнала отскоро да дава. Бдителна и освобождаваща се от всички закони на етикета, принцесата имаше навика всяка сутрин да наблюдава преустройствата и строителството, които се извършваха по нейно искане в Трианон. По пътя си се срещаше с много молители, на които беше определила час за среща. Справяше се бързо с тях благодарение на ума си. Беше ласкава и благосклонна. В приветливостта ѝ не липсваше достойнство, а когато си дадеше сметка, че

238. Голям булевард по брега на река Сена, създаден през XIV в. от Мария Медичи, която кара да засадят дървета върху блатата. Днес булевардът носи името „Булевард Албер I“ – бел. прев.

239. Тиренско море е част от Средиземно море, между Апенинския полуостров, Корсика, Сардиния и Сицилия. Оттам е минал Еней на път от Троя към Лацум – бел. прев.

злоупотребявах с деликатността ѝ, влагаше и отсянка на високомерие.

Първоначално Филип беше решил да измени пътя пеша, тъй като беше принуден да прави и най-дребни икономии, но честолюбието му или по-скоро уважението, което никой военен не губи по отношение на външния си вид, когато ще се среща с някой висшестоящ, принуди младия човек да похарчи едnodневните си спестявания, за да се яви с различни дрехи във Версай.

Филип възнамеряваше да се върне пеша. Така, макар и тръгнаха от противоположни изходни точки, патрицият Филип и плебеят Жилбер се бяха срещнали, както виждаме, на едно и също стъпало на обществената стълбица.

Филип видя със свито сърце Версай, който беше все така омагьосващ и където много розови мечти със златисти отблясъци го бяха очаровали с обещанията си.

Когато стигна Трианон, сърцето му се разкъса от болка при споме-на за изживяното нещастие и срама. Точно в девет часа застана край малкия цветарник до павилиона на дофината, като държеше писмото си за аудиенция в ръката си. Забеляза на стотина крачки принцесата да разговаря с архитекта си. Беше цялата обвита с кожи от белки, въпреки че времето не беше студено. Младата дофина, с шапчица като дамите от картините на Вато, се открояваше на фона на редицата вечнозелени дървета. От време на време трептящият ѝ сребрист гласец достигаше до ушите на Филип и предизвикваше в сърцето му чувства, които обикновено изличават тъгата от всяко наранено сърце.

Много личности, облагодетелствани като Филип с аудиенции, се представяха пред вратата на павилиона, а в преддверието един лакей идваше да ги вземе и ги въвеждаше. От време на време като специално благоволение си разменяше по няколко думи с някои от тях.

Филип стоеше последен в редицата. Беше вече забелязал как погледът на принцесата се насочва многократно към него сякаш тя се опитваше да си спомни кой е. Всеки път той се изчервяваше и се опитваше, без да помръдне от мястото си, да си придаде скромнен и търпелив вид. Найсетне лакеят дойде да го попита дали не възнамерява да се представи, тъй като принцесата скоро щяла да се прибере, а щом веднъж влезела в покоите си, нямало повече да приеме никого.

Тогава Филип пристъпи напред. Дофината не го изпусна от очи през цялото време, докато той прекосяваше разстоянието от сто крачки, а той избра най-подходящия момент, за да ѝ отправи най-почтителния си поздрав.

Дофината се обърна към лакея и попита:

– Как се казва мъжът, който ми се покланя?

Лакеят прочете името от писмото за аудиенцията и обяви:

– Филип дьо Таверне, госпожо.

– Наистина... – промълви дофината.

Погледна младежа още веднъж – по-продължително и с по-голямо любопитство.

Филип, полунаведен, чакаше тя да го заговори.

– Добър ден, господин Дьо Таверне – каза Мария-Антоанета. – Как е госпожица Андре?

– Твърде зле, госпожо, но сестра ми ще е много щастлива, че Ваше кралско височество благоволява да прояви такъв интерес към нея – отвърна Филип.

Дофината не отговори. Беше прочела по бледото, отслабнало и измъчено лице на младежа, че е изживял доста страдания. Тя трудно разпозна под скромната дреха на този гражданин красивия офицер, който беше първият ѝ водач на територията на Франция.

– Господин Мик – каза тя, като се приближи до архитекта, – мисля, че вече се разбрахме как ще изглежда украсата на салона за танци. Най-сно сме и по отношение на съседната горичка. Извинете ме, че ви държах на студа толкова време.

Това означаваше, че го освобождава. Мик се поклони и си тръгна. Тогава дофината поздрави всички посетители, които стояха на определено разстояние от нея, и всички те веднага се оттеглиха. Филип смяташе, че този поздрав се отнася и за него, и сърцето му вече се свиваше от болка, когато принцесата застана до него.

– Казахте, господине, че сестра ви е болна, нали? – продължи разговора тя.

– Не е точно болна, госпожо – отговори Филип, – но се чувства слаба, чезне и няма желание за нищо.

– Чезне ли? – попита дофината с явен интерес. – Та тя имаше толкова здрав вид!

Филип отново се поклони. Принцесата му хвърли още един изпитателен поглед. Ако беше мъж, щяха да кажат, че има поглед на орел. След кратка пауза тя каза:

– Имате ли нещо против, ако повървя малко? Вятърът е доста студен.

Принцесата направи няколко крачки. Филип остана закован на мястото си.

– Какво? Нима няма да ме последвате? – запита Мария-Антоанета, като се обърна.

С два скока Филип я настигна.

– Защо не ме уведомихте по-рано за състоянието на госпожица Андре? Знаете, че се интересувам от нея.

– Уви – въздъхна младежът. – Ваше височество изрече думата. Да, интересувахте се от сестра ми, но сега...

– Все още се интересувам от нея, господине. Но все пак ми се струва, че госпожица Андре напусна службата си при мен доста преждевременно.

– По принуда, госпожо – каза тихо Филип.

– Какво искате да кажете? Думата принуда звучи ужасно. Моля, обяснете ми, господине.

Филип не отговори.

– Доктор Луи ме осведоми, че въздухът във Версай бил губелен за здравето на госпожица Дьо Таверне и че здравето ѝ щяло да се стабилизира единствено ако се завърнела в бащиния си дом... – продължи дофината. – Ето какво ми каза той, а сестра ви ми направи само едно посещение, преди да замине. Беше бледа и тъжна. Трябва да ви уведомя, че тогава ми засвидетелства много голяма преданост и плака много.

– Сълзите ѝ са били истински, госпожо – отвърна Филип, чието сърце биеше до пръсване. – И тези сълзи още не са пресъхнали.

– Имах чувството, че баща ви е насилвил това дете да дойде в двора и че несъмнено то е страдало по родния си край, копняло е по някаква обич...

– Госпожо – побърза да каже Филип, – сестра ми страда само за Ваше височество.

– И не е здрава... Странна болест, която въздухът в родния край трябваше да излекува, а всъщност я е усложнил.

– Няма да злоупотребявам повече с времето ви – каза Филип. – Болестта на сестра ми се изразява в дълбока скръб, която я доведе до състояние, твърде близко до пълното отчаяние. В целия свят госпожица Дьо Таверне обича само вас и мен, но започва да предпочита Бога пред чувствата си към когото и да било. Аудиенцията, за която имах честта да помоля Ваше височество, има за цел да поискам покровителството ви, за да бъде изпълнено това желание на сестра ми.

Дофината вдигна глава.

– И тя иска да поеме по пътя на религията?

– Да, госпожо.

– А вие обичате това дете и го приемате тежко, нали?

– Мисля, че преценявам трезво положението ѝ, госпожо, и аз ѝ дадох този съвет. Разбира се, обичам много сестра си и не бих искал на този съвет да се гледа с подозрение, нито пък светът да го прецени като скъперничество от моя страна. Нищо няма да спечеля от оттеглянето на Андре от светския живот. Нито тя, нито аз притежаваме нещо.

Дофината се спря, като крадешком хвърли още един поглед на Филип.

– Ето какво ви питах преди малко, когато сякаш не пожелахте да ме разберете, господине. Вие не сте богат...

– Ваше височество...

– Без фалшив срам, господине. Става въпрос за щастието на едно кето момиче... Отговорете ми честно, като почтен човек, какъвто съм сигурна, че сте.

– Ще ви отговоря, госпожо – отвърна той.

– Добре тогава. По принуда ли сестра ви иска да се оттегли от света? Нека да каже! Колко са нещастни принцесите! Бог им е дал сърце, за да оплакват нещастните, но не ги надарил свише с ясновидство, с което да отгатва нещастieto им, когато е прикрито под булото на дискретността. Отговорете ми честно, това ли е причината?

– Не, госпожо – каза твърдо Филип. – Не това е причината. Така или иначе сестра ми иска да отиде в манастира „Сен Дьони“, а ние разполагаме само с една трета от исканата за издръжка там сума.

– Исканата в подобни случаи сума е шестдесет хиляди ливри! – възкликна принцесата. – Значи вие разполагате само с двадесет хиляди?

– Имаме малко под тази сума, госпожо, но знаем, че Ваше височество може само с една дума и без да е необходимо да се плаща, да заповяда да приемат там една пансионерка.

– Разбира се, че мога.

– Ето едничката милост, която искам от Ваше височество, ако, разбира се, не сте обещали застъпничеството си на някого друго пред госпожа Луиз дьо Франс.

– Полковник, изненадвате ме по твърде странен начин – заяви Мария-Антоанета. – Какво? Толкова близо до мен да се натъкна на толкова благородна нищета! Не е хубаво, че ме подведохте по този начин, полковник.

– Не съм полковник, госпожо – меко каза Филип, – а само един предан служител на Ваше височество.

– Казвате, че не сте полковник? И откога?

– Никога не съм бил, госпожо.

– Но кралят в мое присъствие обеща полк...

– Назначението ми за командващ на този полк не беше подписано.

– Но вие имате чин...

– Отказах се от него, госпожо, след като изпаднах в немилост пред краля.

– Защо?

– Не зная.

– О! Разбирам – тъжно въздъхна дофината. – О, да! Дворът!

Филип се усмихна меланхолично.

– Вие сте ангел небесен, госпожо – каза той. – Съжалявам, че не служа в кралския дом на Франция, защото щях да имам честта да умра за вас.

В очите на дофината проблесна толкова жива и ярка светкавица, че младежът скри лицето си в двете си ръце. Принцесата дори не се опита да го утеши, нито поне да го изтръгне от мисълта, която обсебваше съзнанието му в този миг. Беше бледа и дишаше с усилие, късаше листата на няколко бенгалски рози, които бе отскубнала с нервната си и тревожна ръка. Филип дойде на себе си.

– Простете ми, госпожо – каза той.

Мария-Антоанета не отвърна на тези думи.

– Сестра ви може да отиде в манастира „Сен Дьони“ още утре, ако желае, а след месец вие ще командвате полк. Аз искам това! – каза тя с трескаво вълнение.

– Госпожо – възрази Филип, – ще имате ли и добрината да чуете и последните ми обяснения? Сестра ми приема благодарението на Ваше височество, но аз трябва да откажа.

– Отказвате?

– Да, госпожо. Оскърбен съм от двора... Враговете, които ми нанесоха поражението, ще намерят начин да ме ударят още по-силно, когато видят, че съм се издигнал повече от тях.

– Какво? Дори с моето покровителство?

– Особено с любезното ви покровителство, госпожо – заяви Филип решително.

– Така е – прошепна принцесата и пребледня.

– А освен това, госпожо, докато разговарях с вас, бях забравил, че на земята вече няма щастие... Забравих, че щом се завърна в мрака, не трябва да излизам повече оттам, а в мрака един човек със сърце може само да се моли и да си спомня...

Филип произнесе тези думи с тон, който накара принцесата да потрепери.

– Ще дойде ден – каза тя, – когато ще мога да казвам открито оно-ва, което сега само си мисля. Господине, сестра ви може да отиде в манастира „Сен Дьони“ когато намери за добре.

– Благодаря, госпожо, благодаря.

– Що се отнася до вас... Искам и вие да отправите към мен някаква молба, някакво искане...

– Но, госпожо...

– Заповядвам!

Филип видя как обвитата в ръкавица ръка на дофината се спусна към него и остана така сякаш очакваше нещо; може би по този начин само изразяваше волята си...

Младежът коленичи, пое ръката и бавно, с разтуптяно сърце постави върху нея устните си.

– И така, каква е молбата ви? – попита дофината и беше толкова развълнувана, че не отдръпна ръката си.

Филип сведе глава. Порой от мисли завладя съзнанието му и го погълна, както бурята поглъща удавник... За няколко минути той остана безмълвен и неподвижен. После вдигна глава. Лицето му беше без цвят, а погледът му беше угаснал.

– Паспорт, за да напусна Франция в деня, когато сестра ми се приюти в „Сен Дьони“ – каза той.

Дофината отстъпи назад, като че ли изпита ужас. После, виждайки болката му, която безспорно разбра и която може би споделяше, не намери друг отговор освен няколко едва доловими думи.

– Добре. Както желаете.

После изчезна в една алея с кипариси, единствените, които бяха запазили недокоснати вечнозелените си листа, украса за гробовете.

157.

Детето без баща

Наближаваше денят на болката и на срама. Въпреки все по-честите посещения на добрия доктор Луи, въпреки изпълнените с обич грижи и утехата на Филип Андре ставаше от час на час все по-мрачна подобно на обречените, когато наближава краят им.

Злощастният ѝ брат понякога я намираще замечтана и трепереща.

Очите ѝ бяха сухи. По цели дни тя не произнасяше нито една дума. После неочаквано се надигаше от леглото и правеше две-три припрени обиколки на стаята, опитваше се като Дидона да излезе във от себе си²⁴⁰, с други думи – да забрави болката, която я убиваше.

Най-сетне една вечер, като видя, че е по-бледа и по-неспокойна от обикновено, Филип изпрати да повикат лекаря, който пристигна още същата нощ. Беше 29 ноември. Филип съумя да забави лягането на Андре до късно. Беше засегнал най-тъжните и най-интимните теми на разговор, дори онези, от които младото момиче се боеше, както раненият се бои от допира на някоя груба и тежка ръка до раната му. Беше седнал до огъня, а прислужницата, която беше отишла във Версай, за да повика лекаря, беше забравила да затвори капациите на прозорците. Затова светлината на лампата и отблясъците от огъня озаряваха нежнобелия снежен килим, натрупан върху пясъка в градината още през първите зимни студове.

Филип изчака момента, когато духът на Андре малко се успокои, и тогава каза без никакво предисловие:

– Сестро, взехте ли решение?

– По кой въпрос? – попита Андре с болезнена въздишка.

– За вашето дете.

Андре потрепери.

– Моментът приближава – продължи Филип.

– Боже мой!

– Не бих се изненадал, ако утре...

– Утре?

– А може и днес, скъпа сестричке...

Андре пребледня толкова силно, че уплашеният Филип взе ръката ѝ и я целуна.

Андре тутакси дойде на себе си.

– Братко – каза тя, – няма да водя с вас лицемерни разговори, които опозоряват низшите духом. У мене предразсъдъкът към злото е объркан с предразсъдъка към доброто. Не разпознавам вече злото, откакто не се доверявам на доброто. Затова не ме съдете по-строго, отколкото бихте съдили една луда жена, освен ако не предпочитате да приемете сериозно философията, която ще очертая пред вас. Кълна ви се, че тя е единствен и съвършен израз на моите чувства и обобщава моите усещания.

240. След заминаването на Еней от Картаген Дидона изпада в крайно отчаяние и напразно се бори с него, преди да се самоубие – бел. прев.

– Каквото и да кажете, Андре, каквото и да направите, винаги ще си останете за мен най-скъпата и най-уважаваната жена.

– Благодаря, мой единствени приятелю, осмелявам се да кажа, че не съм недостойна за това, което ми обещавате. Аз ще стана майка, Филип, но Бог е пожелал, или поне така ми се струва – добави тя като се изчерви, – майчинството у човека да бъде аналогично състояние с оплождането у растенията. Плодът идва след цвета. По време на цъфтежа растението се подготвя и преобразява, тъй като цъфтежът поне според моите представи представлява любовта.

– Имате право, Андре.

– А аз – продължи живо младата жена – не познах нито подготовка, нито преобразяването. Та аз съм аномалия. Нито съм обичала, нито съм желала някого... Умът и сърцето ми са също толкова девствени, колкото е и тялото ми... И независимо от това... Какво тъжно чудо... Онова, което не съм искала и за което не съм мечтала... ми го изпраща Бог. Той, който никога не е изпращал плодове на дърво, което е бесплодно... А къде са моите дарби и дадености, къде са моите инстинкти? Не зная дори къде са надеждите ми! Та една майка, която изпитва страдания по време на раждането, познава и цени съдбата си, а аз не съзнавам нищо, страх ме дори да мисля... Вървя към този последен ден сякаш отивам на ешафода... Филип, аз съм прокълнатата!

– Андре, сестричке...

– Филип – продължи тя с неопишуема горест, – нима не осъзнаваш, че мразя това дете?! О, да, мразя го! Ако оживея, Филип, ще си спомням цял живот за деня, когато за първи път този смъртен враг, когото нося в утробата си, помръдна в мен. Потръпвам, щом и помисля, че този допир до невинното създание, така скъп на майките, запали в кръвта ми треска на омраза и накара устните ми да изричат клетви. Доскоро бях толкова чиста, Филип, а сега съм лоша майка. Филип, аз съм прокълнатата!

– Добра ми Андре, в името на небето, успокой се. Не бъркай сърцето си с ума. Та това дете е твоят живот и твоята кръв. Аз го обичам, тъй като е твое.

– Обичаш го? – провикна се тя, силно разгневена и бледа. – Осмеляваш се да кажеш, че обичаш моя и твоя позор! Осмеляваш се да кажеш, че обичаш спомена от едно престъпление, възпроизвеждането на подлия престъпник! Е, добре, Филип, вече ти казах, не съм нито подла, нито пък лицемерна, мразя това дете, защото то не е мое и не съм го желала! Изпитвам погнуса от него, защото може би ще прилича на баща си... Баща му! О, някой ден ще умра, докато поизнасям тази ужасна

дума! О, Боже – извика тя, като падна на колене на пода, – не мога да убия това дете, когато се роди, защото Вие му вдъхнахте живот... Не можах да убия и себе си, докато го носех в утробата си, защото сте осъдили еднакво сурово самоубийството и убийството, но ви моля, умолявам ви, заклевам ви, ако сте справедлив, Боже, ако се тревожите за бедите на този свят, ако не сте ми издали присъда да умра от отчаяние, след като съм изживяла безчестието и изплакала толкова сълзи, Боже, вземете това дете, убийте го, освободете ме от него, отмъстете за мен!

Ужасяваща и величествена в гнева, Андре удряше челото си в мраморния корниз на огнището въпреки усилията на държачия я в прегръдките си Филип да я спре.

Изведнъж вратата се отвори и на прага ѝ се появи прислужницата, която водеше със себе си лекаря. С един поглед той разгада цялата сцена.

– Госпожо – каза ѝ той със спокойствието на лекаря, който у едни предизвиква подчинение, а у други налага волята си насила, – не преувеличавайте мъката по повод на това събитие, което ще настъпи скоро. Вие – обърна се той към прислужницата – пригответе всичко, за което ви казах по пътя, а вие – каза той на Филип – бъдете по-разумен от госпожата и вместо да споделяте опасенията и слабостите ѝ, присъединете увещанията си към моите.

Андре се надигна почти засрамена. Филип я настани в едно кресло. Внезапно болната се зачерви и се обърна на една страна поради първата болезнена контракция, сгърчените ѝ ръце се вкопчиха в ресните на креслото, а от полилавелите ѝ устни се откъсна първото охкане.

– Мъката, душевните терзания и гневът ѝ ускориха развързката – обясни лекарят. – Оттеглете се в стаята си, господин Дьо Таверне и... смелост!

С преизпълнено от болка сърце Филип се втурна към Андре, която, чула думите на лекаря, трепереше и въпреки болката се надигна, а после увисна на врата на брат си. Прегърна го, долепи устните си до хладната буза на младежа и му каза с тих глас:

– Сбогом... Сбогом... Сбогом!

– Чувате ли, докторе? – попита обзетият от отчаяние Филип. – Чувате ли?

Луи раздели двамата несретници един от друг, като прояви нежно насилие. После сложи Андре да седне във фотьойла и придружи Филип до стаята му, като пусна резетата между нея и стаята на Андре. Дръпна пердетата, затвори вратите и така погребя, съсредоточи и ограничи само

в една стая сцената, която щеше да се разиграе между лекаря и жената, между Бог и тях двамата.

В три часа през нощта лекарят отвори вратата, зад която Филип плачеше и се молеше.

– Сестра ви роди син – каза той.

Филип сплете ръцете си.

– Не влизайте – продължи лекарят. – Тя спи.

– Спи... О, докторе, наистина ли спи?

– Ако нещата стояха по друг начин, господине, щях да ви кажа: „Сестра ви роди син, но той загуби майка си!“ Впрочем вижте сам.

Филип подаде глава в стаята на Андре.

– Чуйте дишането й.

– Да, о, да! – прошепна Филип и прегърна лекаря.

– А сега, знаете, че наехме кърмачка. Като идвах насам, минах по „Пон-дю-жур“²⁴¹, където живее, и я предупредих да е готова. Но само вие можете да я доведете тук и тя трябва да вижда единствено вас... Възползвайте се от съня на родилката и идете дотам с колата, която ме докара дотук.

– Ами вие, докторе? Какво ще правите вие?

– Имам един почти безнадеждно болен на площад „Роаял“... Плеврит. Ще завърша нощта до леглото му. Искам да наблюдавам как приема лекарствата и какъв е резултатът от тях...

– Студено е, докторе!

– Имам палто.

– Градът е опасен.

– През последните двайсет годни са ме спирали двайсет пъти и винаги съм казвал: „Приятелю, аз съм лекар и отивам при болен. Искате ли палтото ми? Вземете го, но не ме убивайте, тъй като моят пациент ще умре.“ И забележете добре, господине, това палто има двайсет години служба. Крадците винаги ми го оставяха.

– Добре, докторе. До утре, нали?

– Утре в осем часа ще бъда тук.

Докторът даде на прислужницата няколко указания относно грижите по родилката и й препоръча много усърдие. Пожела детето да бъде сложено до майка си. Филип го помоли да го отдалечи от нея, защото си припомни последните думи на сестра си. Тогава Луи сам настани детето в стаята на прислужницата и изчезна по улица „Монторгъой“, докато в

241. Прочут кей и булевард в Париж – бел. прев.

същото време фиакърът отвеждаше Филип към улица „Пон-дю-жур“.
Прислужницата заспа в креслото до леглото на господарката си.

158. Отвличането

В промеждутъците на възстановителния сън, който идва след голяма умора, духът сякаш придобива двойна мощ – способността да прецени доколко наоколо е спокойно и способността да бди над тялото, чието крайно изтощение прилича на смъртта.

Андре, чието чувство към живота се беше завърнало, отвори очи и видя до себе си спящата прислужница. Чу веселото прашене на огнището и се зарадва на приглушеното спокойствие в стаята, където всичко си почиваше като нея самата.

Съзнанието ѝ не беше нито напълно будно, нито напълно приспано. Беше удоволствие да удължи това състояние на нерешителност, на отпусната сънливост. Позволяваше на мислите си да се завърнат една след друга в уморения ѝ мозък, като че ли се боеше от внезапното им нахлуване.

Изведнъж през стената до ушите ѝ достигна плач на дете, слаб и едва доловим. Този шум възобнови треперенето на Андре, което толкова я беше измъчило. Завърна се и усещането ѝ за омраза, което от няколко месеца насам тровеше невинността и добротата ѝ, както ударът размътва водата за пиене в тинята, където дреме утайката.

От този миг нататък за Андре нямаше нито сън, нито покой. Тя си спомняше и мразеше отново. Но силата на усещанията обикновено е съзвучна със силите на тялото. Андре не откри в себе си същото настървение, което беше показала по време на сцената си с Филип предишната вечер. Викът на детето разтърси мозъка ѝ най-напред като болка, а после – като смущение... Тя се запита дали Филип, като беше поставил детето далеч от нея с обичайната си деликатност, не беше станал изпълнител на едно малко жестоко желание. Мисълта за зло, което човек е пожелал на някого, не отвращава повече от самата гледка на това зло. Така Андре, която беше пожелала смъртта на детето, се почувства наранена, щом чу нещастното създание да плаче.

– То се измъчва – помисли тя.

И веднага отговори сама на себе си:

– Защо ли проявявам интерес към неговите страдания? Та аз съм

най-нещастното от всички живи същества!

Детето пак проплака – по-отчетливо и по-болезнено. Тогава Андре си даде сметка, че това гласче като че ли предизвиква безпокойство у нея, и усети как някаква невидима нишка тегли сърцето ѝ към изоставеното същество, което хленчеше.

Онова, което младото момиче беше предусетило, се превръщаше в действителност. Природата беше извършила едно от своите приготовления. Физическата болка, тази могъща връзка, току-що беше споила сърцето на майката към най-малкото движение на детето ѝ.

– Не трябва – помисли си Андре – това бедно сираче да плаче сега и да изпраща към небето послание за отмъщение срещу мене. Бог е дал на тези малки, наполовина излюпени същества най-красноречивите глагове... човек може да ги убие, с други думи – да ги освободи от страданията, но няма право да ги подлага на мъчение... Ако имахме правото да сторим това, Бог не би им позволил да се жалват така.

Андре повдигна глава и поиска да събуди прислужницата, но слабият ѝ глас не можа да разбуди силната селянка, а и детето вече не проплакваше.

– Разбира се, кърмачката е дошла – помисли Андре, – защото чух външната врата да се отваря... Да, някой върви в съседната стая... А малкото създание вече не плаче... върху него вече се протяга покровителствено чужда ръка и успокоява все още неясното му чувство за тревога. О! Тази ли е майката, която се грижи за детето... За няколко екю... детето, излязло от моята утроба, си намира майка и по-късно, ако мине покрай мен, няма да ме погледне, въпреки че страдах заради него и му дадох живот, и ще каже „майко“, на една наемничка, която проявява повече щедрост в платената си любов, отколкото аз в моята справедлива неприязън. Това няма да го бъде. Страдах и откупих правото си да гледам това дете в очите... Имам право да го накарам да ме обича заради моите грижи по него и да ме уважава заради моята саможертва и болките ми.

Направи по-рязко движение, събра сили и повика прислужницата:

– Маргьорит! Маргьорит!

Прислужницата се събуди бавно, но не помръдна от креслото, където я беше приковало едно почти летаргично замайване.

– Чувате ли ме?

– Да, госпожо – отговори прислужницата, като най-сетне дойде на себе си и се приближи до леглото. – Господжата иска да пие ли?

– Не.

– Господжата може би иска да знае колко е часът?

– Не... не.

Очите на Андре не се отделяха от вратата на съседната стая.

– А, разбирам. Господжата иска да знае дали брат й се е върнал?

Ясно беше, че Андре се бори срещу желанието си с цялата слабост на гордата си душа, с цялата енергия на горещото си и щедро сърце.

– Искам – подчерта тя, – искам да отворите тази врата, Маргьорит.

– Да, госпожо. О, какъв студ нахлува оттам! Какъв вятър духа! Какъв вятър само, госпожо!

Вятърът проникна дори в стаята на Андре и разклати пламъка на свещите и на нощната лампа.

– Сигурно кърмачката е оставила вратата отворена. Слушайте, Маргьорит, на детето сигурно му е студено...

Маргьорит се запъти към съседната стая.

– Ще го завия, госпожо – каза тя.

– Не, не! – протестира Андре кратко и рязко. – Донесете ми го.

Маргьорит се спря наред стаята.

– Госпожо – каза тя кротко, – господин Филип поръча да оставим детето там, несъмнено за да не безпокои господжата или да не я развълнува.

– Донесете ми детето! – извика младата майка, като избухна така сякаш сърцето й беше разбито. Очите й бяха останали сухи дори и при най-големите болки, но сега от тях изблизнаха две сълзи, на които добрите ангели – закрилници на малките деца на небето, би трябвало да се усмихнат.

Маргьорит се втурна в стаята. Андре пък остана, където си беше, и скри лице в ръцете си. Прислужницата се върна веднага. Лицето й изразяваше смайване.

– Е? – попита Андре.

– Ами, госпожо... идвал ли е някой?

– Как така идвал ли е някой?

– Госпожо, детето го няма!

– Наистина, преди малко чух шум – каза Андре, – а също и стъпки... Сигурно, докато вие спяхте, е идвала кърмачката... Не е искала да ви събуди. Но къде е брат ми? Погледнете в стаята му.

Маргьорит изтича в стаята на Филип. И там нямаше никого!

– Странно – каза Андре, а сърцето й заби лудо, – нима брат ми е излязъл отново, без да дойде да ме види?

– Ах, госпожо! – извика високо прислужницата.

– Какво има?

– Външната врата се отваря.

– Виджте, виджте кой е!

– Господин Филип се връща! Влезте, господине, влезте!

Това наистина беше Филип. Зад него вървеше селянка, обвита в грамадно наметало от вълнен плат на райета. Тя отправи на всички в дома доброжелателна усмивка, както всеки наемник поздравява новите си господари, на които ще служи.

– Ето ме, сестричке – каза Филип, като влезе в стаята ѝ.

– Добри ми братко, колко грижи и колко мъка ти причинявам! А, ето и кърмачката. Толкова се боях, че си е тръгнала!

– Да си тръгне ли? Ами че тя сега пристига.

– Искаш да кажеш, че се връща или че идва пак? Не... чух стъпките ѝ преди малко, въпреки че стъпваше толкова леко...

– Не разбирам какво казваш, сестричке... никой...

– О, благодаря ти, Филип – каза Андре, като го привлече към себе си и като натъртваше всяка дума, която произнасяше, – че не си накарал да вземат детето, без да съм го видяла и целунала... Филип ти много добре познаваш сърцето ми... Да, да, бъди спокоен, ще обичам детето си.

Филип взе ръката на Андре и я покри с целувки.

– Кажй на кърмачката да ми го даде... – добави младата майка.

– Но, господине – намеси се прислужницата, – знаете много добре, че детето вече не е тук!

– Какво? Какво говорите? – възрази Филип.

Андре погледна брат си. Очите ѝ издаваха страх. Младият човек изтича до леглото на прислужницата. Затърси и като не намери нищо, нададе ужасен вик.

Андре следеше всичките му движения в огледалото. Видя го как се връща пребледнял, а ръцете му бяха безволно и отчаяно отпуснати надолу. Разбра част от истината и отговори като ехо с въздишка на вика на брат си. После падна в безсъзнание върху възглавницата. Филип не очакваше тази нова беда, нито пък тази огромна мъка. Събра цялата си енергия и с милувки, думи на утеха и сълзи свести Андре.

– Детето ми – прошепна Андре. – Детето ми!

– Да спасим майката! – каза си Филип. – Сестричке, добра ми Андре, та ние всички сме полудели, както изглежда! Забравихме, че добрият доктор Луи отнесе детето със себе си.

– Докторът ли? – попита Андре. В гласа ѝ се прокрадваха и мъката,

породена от съмнението, и радостта, предизвикана от надеждата.

– Да, да, но всички ние тук сме объркани...

– Филип, кълнеш ли ми се в това?

– Скъпа сестричке, и ти не си по-разумна от мен... Как така си представяш, че това дете може да изчезне?

И той се засмя, като зарази със смеха си кърмачката и прислужницата. Андре се оживи.

– Но аз все пак чух... – каза тя.

– Какво?

– Стъпки...

Филип настръхна от ужас.

– Невъзможно. Ти спеше.

– О, не, не! Бях съвсем будна! И чух! Чух!

– Добре, но си чула добрия доктор, който е дошъл след моето излизане, тъй като се е притеснявал за здравето на детето. Поискал е да го вземе със себе си... Той всъщност ми беше споменал, че възнамерява да го направи.

– Говориш така, за да ме успокоиш.

– Наистина, бъди спокойна! Та всичко е толкова просто...

– Но тогава – възпротиви се кърмачката – какво правя аз тук?

– Въпросът ви е правилен... Лекарят ви чака у вас.

– О, как така?

– По-скоро у тях! Ами, ето... Маргьорит сигурно е спяла толкова дълбоко, че не е чула нищо от онова, което е казал лекарят... Или пък той може да не е искал да каже нищо.

След страшното сътресение Андре се поуспокои. Филип освободи кърмачката и забрани на прислужницата да излиза. После взе лампа и прегледа внимателно съседната врата. Забеляза, че една от градинските врати е отворена, видя отпечатьци от стъпки върху снега и ги проследи. Те водеха до същата врата.

– Следи от стъпки на мъж! – провикна се той. – Детето е отвлечено! О, нещастие, нещастие!

159.

Селцето Арамон

Следите от стъпки по снега бяха на Жилбер, който от последната си среща с Балзано изпълняваше дълга си на наблюдател и подготвяше

отмъщението си.

Не беше похарчил никакви пари. С помощта на нежни думи и мили жестове на внимание беше успял да накара жената на Русо да го приеме и дори да го разглези. Начинът беше прост – от тридесетте су на ден, които Русо даваше на своя копист, скромният Жилбер отделяше три пъти седмично по една ливра и с нея купуваше някакъв малък подарък за Терез. Понякога това беше панделка за бонетата ѝ, понякога някое лакомство или бутилка сладко вино. Добрата жена, чувствителна към всичко, което ласкаеше вкусовете ѝ или дребното ѝ честолюбие, се радваше и на възклицанията на Жилбер на масата, с които той възхваляваше готварските ѝ способности.

Философът от Женева беше успял да я накара да приеме младия му любимец на масата, а през последните два месеца Жилбер беше толкова глезен, че беше успял да спести два луидора, които пазеше под сламеника до двадесетте хиляди ливри, дадени му от Балзамо.

Какъв живот само! Какво постоянство в държанието и каква упоритост на волята!

Жилбер ставаше с пукването на зората и започваше да наблюдава с непогрешимото си око какво прави Андре, за да разпознае и най-малката промяна в мрачния и еднообразен живот на затворничката. Нищо не убягваше от погледа му – нито пясъчната алея, по която броеше стъпките на Андре, нито гънките на пердетата – понякога полудръпнати, а понякога напълно затворени. Те даваха знак на Жилбер какво беше настроението на господарката на дома, защото в дни на пълно отчаяние Андре отказваше дори да погледне към небето и не допускаше дневната светлина да проникне в стаята ѝ. По този начин Жилбер знаеше какво ставаше и в душата на Андре, и в дома ѝ.

Беше намерил и начин да тълкува и всяка стъпка на Филип. Преценяваше ги, както си знаеше, но никога не се лъжеше нито какви бяха намеренията на брата, когато излиза, нито какъв беше резултатът при завръщането му. Улучи дори минутата и проследи Филип една вечер, когато отиваше във Версай, за да се срещне с доктор Луи... Това посещение във Версай беше пообъркало малко мислите на наблюдателя, но когато два дни по-късно видя как доктор Луи се промъква крадешком в градината откъм улица „Кок-Ерон“, разбра мистерията от по-предишната вечер.

Жилбер знаеше датите и осъзнаваше, че моментът да осъществи надеждите си приближаваше. Беше взел много предпазни мерки, за да осигури успеха на начинанието, осеяно с толкова много трудности. Ето

какъв беше планът му:

Двата луидора му послужиха, за да наеме в предградието „Сен Дьони“ кабриолет с два коня. Колата трябваше да е на негово разположение в деня, която я поискаше. По време на отпуск от три-четири дни, взет от Русо, Жилбер беше изследвал околностите на Париж. През краткия си отход беше отишъл в едно градче в Суасоне, на около осемнадесет леги от столицата, заобиколено от огромна гора.

Градчето се наричаше Виле-Котре²⁴². Веднага щом пристигна там, Жилбер беше отишъл право у единствения нотариус, чието име беше метр Нике.

Жилбер се беше представил на нотариуса като син на интенданта на известен благородник. Благородникът желяел доброто на детето на една от неговите селянки и бил натоварил Жилбер да му намери кърмачка. По всяка вероятност щедростта на господаря нямало да ограничи броя на месеците, през които детето ще се кърми. Освен това щял да даде и на метр Нике определена сума пари за нуждите на малкото.

Тогава метр Нике, който имаше три хубави момчета, му беше предложил дъщерята на кърмачката на синовете му, която живееше в близкото селце Арамон, на една левга от Виле-Котре. След като се омъжила, продължавала занаята на майка си. Тази добра жена се казвала Мадлен Питу. Имала син на четири години, който бил в отлично здраве, а наскоро била родила повторно, следователно щяла да е на разположение на Жилбер в деня, когато той реши да занесе или да изпрати по някого кърмачето.

Като взе тези мерки, Жилбер, точен както винаги, се завърна в Париж два часа преди да изтече отпускът му. Сега читателят ще ни попита защо младежът беше избрал именно малкото градче Виле-Котре и защо го беше предпочел пред всяко друго място.

Както в много други случаи, така и в този Жилбер се беше повлиял от Русо. Един ден философът беше казал, че гората около Виле-Котре е една от горите с най-богата растителност. Освен това беше споменал, че в нея се намират три или четири селца, скрити подобно на гнезда в най-гъстия листак на дърветата.

Това означаваше, че беше невъзможно някой да открие детето на Жилбер в тези селца. Селцето Арамон беше направило особено силно впечатление на Русо, до такава степен, че той, човекомразецът, самотникът и отшелникът, повтаряше доста често: „Арамон е накрай света.

242. Виле-Котре – главен град на кантона Ен, родният град на Дюма – бел.прев.

Арамон – това е пустинята. Там човек може да живее и умре като птичка – ще си стои на клона, докато е жива, и ще се скрие под листата, когато умре“.

Жилбер беше чул също така философът да разказва подробности за селото, например че имало предимно сламени колиби. Русо оживяваше природата с огнените си щрихи – обрисуваше всичко – от усмивката на кърмачката до блеенето на козата, от апетитната селска зелена супа до аромата на дивите черници и лилавите изтравничета.

„Ще ида там – си беше казал Жилбер. – Детето ми ще расте под сенките на дърветата, където учителят е копнял и въздишал.“

За Жилбер всяка фантазия беше правило без изключения, особено когато тя се представяше под облика на морална необходимост. Радостта му бе огромна, когато метр Нике в стремежа си да угоди на желанията му посочи селцето Арамон като място, което отлично подходило на намеренията му.

Като се върна в Париж, Жилбер се беше погрижил за кабриолета. Кабриолетът не беше хубав, но беше здрав, а това беше всичко, от което Жилбер имаше нужда. Конете бяха здрави, набити першерони, а кочияшът – тромав и несръчен коняр, но какво значение имаше всичко това за Жилбер? Важното беше да пристигне до целта и най-вече да не събуди никаква любопитство.

Разказаната измислица не породила никакви подозрения у метр Нике. Жилбер наистина изглеждаше добре с новите си дрехи и наистина приличаше на здравомислещ син на интендант или на преоблечен личен прислужник на някой херцог или пер.

Встъплението му не предизвика съмнения и у кочияша. По онова време между народа и благородниците цареше доверие. Хората приемаха пари с благодарност и признателност, без да искат каквито и да било сведения. От друга страна, през онази епоха два луидора се равняваха на четири, а четири луидора дори и в наше време си струват труда. Кочияшът се съгласи да бъде нает, при условие че бъде уведомен два часа порано, за да бъде на разположение на Жилбер. За младежа цялото начинание бе свързано с фантазиите на поетите и на философите – две феи, които, макар и облечени по различен начин, бяха с еднакво добри намерения и готови да вършат добри дела. Да отвлечеш детето от една жестока майка, с други думи, да всееш смут и скръб в лагера на врага, а после с напълно променен вид да влезеш в селска сламена колиба у добродетелни селски хорица, каквито ги описва Русо, да оставиш върху люлката на детето огромна сума, а тези бедни хора да те гледат като

Божи избраник, да минаваш за велик човек – ето какво му трябваше на Жилбер, за да удовлетвори както гордостта и огорчението си, така и любовта си към ближните, и омразата към враговете.

Съдбоносният ден най-сетне настъпи. Той беше последният от десетте дни, които Жилбер прекара в терзания, и толкова нощи – в безсъние. Въпреки суровия студ той си лягаше на отворен прозорец и всяко движение на Андре или Филип идваше до ухото му, както звънецът отеква под ръката, която дърпа шнура. Този ден той видя как Андре и Филип разговарят заедно пред камината, беше видял как прислужницата припряно заминава за Версай и забравя да затвори капациите на прозорците. Жилбер начаса хукна да предупреди кочияша. Остана пред конюшните през цялото време, докато той впрягаше конете, хапеше свитите си в юмрук ръце и пристъпваше от крак на крак, за да потисне нетърпението си. Най-сетне кочияшът скочи върху коня²⁴³, а Жилбер се качи в кабриолета. Накара кочияша да го спре в една пуста уличка, близо до пазара.

После се завърна у Русо, написа прощално писмо на добрия философ, писмо на благодарност на Терез, като и на двамата съобщаваше, че малко наследство го принуждава да замине за Южна Франция и че ще се върне. Но целият текст на писмата беше без точни данни. После прибра парите си в джобовете, а в ръкава си скри дълъг нож. Канеше се пак да слезе до градината по оловната тръба, но една мисъл го възпря.

Ами снегът... Изцяло погълнат от грижите в продължение на три дни, Жилбер не беше и помислил за това. По снега щяха да видят следи от стъпките му... Те щяха да започват от къщата на Русо. Нямахме никакво съмнение, че Андре и Филип щяха да поръчат разследване. Щяха да установят, че отвлечането на бебето съвпада с изчезването на Жилбер, и цялата тайна щеше да бъде разкрита. В такъв случай се налагаше да заобиколи улица „Кок-Ерон“ и да влезе през малката градинска врата. Още преди месец Жилбер си беше приготвил шперц. От тази врата започваше малка вече утъпкана пътечка, следователно той нямаше да остави никакви следи там.

Жилбер не загуби и минута повече. Пристигна точно когато фиакърът, който беше докарал доктор Луи, спираше пред главния вход на малкото жилище. Жилбер отвори предпазливо вратата, не видя никого и се скри в ъгъла на павилиона, до зимната градина.

243. Кочияшът (или пощальонът) обикновено язди един от впрегнатите най-отпред коне – бел.прев.

Беше ужасна нощ. Жилбер чуваше всичко – стенанията, виковете от болката, дори първото проплакване на сина си. Облегнат на голия камък, младият човек не усещаше снега, който падаше на гъсти едри парцали от черното небе. Сърцето му биеше до дръжката на ножа, който той трескаво притискаше до гърдите си. Втрещените му очи бяха кръвясали и от тях искреше огън.

Най-сетне лекарят излезе. Най-сетне Филип размени и последните си думи с него. Тогава Жилбер се приближи до прозореца, стъпките му се отбелязаха по снежния килим, който скърцаше под краката му. Затъваше в снега до глезени. Видя, че Андре спи в леглото си, видя, че и Маргьорит е задрямала в креслото си. Потърси с очи детето до майката, но го нямаше. Разбра веднага. Упъти се към външната врата, отвори я доста шумно и шумът го ужаси. Стигна чак до леглото, което по-рано беше на Никол. Докосна пипнешком с ледените замръзнали пръсти лицето на клетото дете, което проплака от болка. Именно този плач чу Андре.

После Жилбер зави детето в една вълнена завивка и го отнесе, като остави вратата полуотворена, за да не изскърца отново – шумът беше опасен.

Минута по-късно вече беше достигнал улицата през градинската врата. Затича към кабриолета и събуди кочияша, който беше заспал под наметалото си. Качи се в кабриолета, дръпна коженото перде, докато човекът се качваше на коня, и извика:

– Половин луидор, ако след четвърт час прекосиш бариерата!

Конете, подковани с шипове, за да не се хлъзгат по леда, препуснаха в галоп.

160. Семейство Питу

Всичко по пътя плашеше Жилбер – и колите, които следваха или задминаваха неговата, и жалното виене на вятъра в покритите с изсъхнали листа дървета, което му приличаше на организирано преследване, а на моменти – и на виковете на онези, от които беше отнел детето.

И все пак нищо не го заплашваше. Кочияшът свърши смело работата си и двата коня се спряха с ноздри, от които излизаше пара, в Дамартен в определения от Жилбер час – с други думи, преди изгрев слънце. Жилбер даде обещания половин луидор, смени конете и кочияша и

препускането продължи.

По време на първата половина от пътуването детето, грижливо подслонено от вълнената завивка и защитено от самия Жилбер, не усещаше студа и не проплака нито веднъж. Щом започна да се развиделява и Жилбер забеляза отдалеч полето, се почувства по-смел. Детето започна да плаче и за да го утеши, младежът запя една от неумиращите песни, които обикновено тананикаше в Таверне, когато се връщаше от лов.

Скърцането на оста, тракането на железарията на цялата кола и музиката на конските звънчета зловещо акомпанираха на песента на Жилбер. Не остана назад и кочияшът, който увеличи напрежението, като запя шумно откъси от една песен за госпожа Дю Бари.

В края на краищата последният кочияш дори и не подозираше, че Жилбер носи със себе си дете в кабриолета. Той спря конете малко преди Виле-Котре, получи си уговорената за пътуването сума плюс едно двойно екю от шест ливри, а Жилбер си взе грижливо завития и скрит в гънките на вълнената завивка товар и като пееше по възможно най-сериозния начин с цяло гърло песента си, бързо се отдалечи, прескочи един ров и изчезна по наслана с пожълтели листа пътека, която слизаше с криволичене вляво от пътя до селцето Арамон.

Времето застудяваше. От няколко часа вече не валеше сняг. Почвата беше твърда, встрани от пътеката имаше дългоклонести храсти с трънливи краища. Над тях се очертаваха тъжните дървета на гората, вече без листа, а през короната на клоните им проникваше бледият лазур на небето, под което все още се виеше мъгла.

Въздухът беше свеж и остър, разнасяше се ухание на дъбова кора, а от клоните на дъбовете се спускаха ледени висулки. Свободата и поетичността на света силно разтърсиха въображението на Жилбер. Той вървеше бързо и гордо покрай малко поточе, без да се оглежда, тъй като между дърветата търсеше с очи единствено камбанарията на селцето и виждаше само синия пушек на комините, които се прокрадваше през мрежата от клони.

След около половин час Жилбер прескочи ручейче, обрасло с бръшлян и пожълтял кресон, и помоли децата на един земеделец от първата попаднала пред очите му колиба да го заведат при Мадлен Питу.

Без да продумат и дума, но много внимателни – не глупави или сковани като някои други селянчета – те станаха, погледнаха странника в очите и като се хванаха за ръце, го отведоха до голяма сламена колиба с добър външен вид, която като повечето от селските къщи беше на брега на ручей. В ручей бълбукаха прозрачни води и той беше станал по-

пълноводен поради първите снегове. Дървен мост или по-скоро дървена дъска свързваше пътечката със стълбите от пръст, които водеха към къщата. Едно от децата посочи с глава, че там живее Мадлен Питу.

– Там ли? – попита Жилбер.

Детето кимна с глава, без да пророни и дума.

– Мадлен Питу? – попита пак Жилбер.

То повтори немия си утвърдителен знак и тогава Жилбер прекоси малкия мост и бутна вратата на колибата, а децата, които отново се хванаха за ръце, съсредоточено следяха какво ли иска от Мадлен Питу този хубав и толкова добре облечен господин с кафява дреха и обувки с токи.

Всъщност Жилбер не беше видял жива душа в селото освен децата. Арамон наистина представляваше така желаната пустиня.

Щом вратата на колибата се отвори, се откри картина, изпълнена с очарование за всеки човек. Особено привлекателна бе тя за един чирак философ и затова силно впечатли Жилбер.

Едра селянка кърмеше красиво бебе на няколко месеца, а пред нея беше коленичило здраво момченце на четири или пет години и на висок глас изричаше молитва. В ъгъла до огнището, до един прозорец или по-скоро до една дупка, пробита в стената и запушена със стъкло, друга селянка на тридесет и пет или тридесет и шест години предеше лен. Чекръкът беше до дясната ѝ ръка, под краката си беше сложила малко дървено столче, а на него лежеше едро добродушно къдраво и рунтаво куче.

Като видя Жилбер, кучето излая доста враждебно, но и съдържано – точно както се очакваше от него, за да засвидетелства бдителността си. Детето, което се молеше, се обърна, като прекъсна „Отче наш“, а двете жени възкликнаха едновременно.

В гласовете им се примесваха изненада и радост. Жилбер се обърна с усмивка към кърмачката.

– Добра ми госпожо Мадлен – каза той, – приемете моя поздрав.

Селянката подскочи.

– Господинът знае името ми? – попита тя.

– Както виждате. Моля ви, не прекъсвайте работата си. Вместо едно кърмаче ще си имате две.

При тези думи младежът постави в грубата люлка на селското дете малкото гражданче, което носеше в ръцете си.

– О, колко е сладко! – провикна се селянката, която предеше.

– Да, сестро Анжелик, наистина е много сладко! – каза и Мадлен.

– Дамата е ваша сестра? – попита Жилбер, като посочи предачката.

– Да, господине – отвърна Мадлен, – сестра е на мъжа ми.

– Да, леля, леля Желик – каза един глас. Това бе малчуганът, който се намесваше в разговора, без да се изправи.

– Тихо, Анж, не прекъсвай господина! – каза майката.

– Ще ви предложи нещо много просто, добра ми госпожо – каза Жилбер. – Това дете е син на един фермер... Фермерът е разорен... Господарят ми е кръстник на детето. Искате детето да отрасне на село и да стане добър земеделец... с добро здраве... с добри нрави... Искате ли да се заемете с това дете?

– Но, господине...

– Детето се роди вчера и още не е имало кърмачка – прекъсна я Жилбер. – Впрочем това е кърмачето, за което трябва да ви е говорил вече метр Нике, нотариусът от Виле-Котре.

Мадлен веднага грабна детето и с буйна щедрост му подаде гърдата си. Това дълбоко разнежи Жилбер.

– Не са ме излъгали – заяви Жилбер, – вие сте невероятна жена. Поверявам ви това дете от името на моя господар. Виждам, че ще бъде щастливо тук, и искам в замяна и то да донесе на този дом щастие, каквото има само в мечтите. Колко вземахте на месец, когато отглеждахте децата на метр Нике от Виле-Котре?

– Дванадесет ливри, господине. Само че метр Нике е богат и от време на време прибавяше по някоя и друга ливра за захарта и издръжката.

– Майко Мадлен – каза гордо Жилбер, – за това дете ще ви се плащат по двадесет ливри месечно, а това прави двеста и четиридесет ливри годишно.

– Исусе! – провикна се Мадлен. – Благодаря ви, господине.

– Ето парите за първата година – каза Жилбер, като разстла на масата десет луидора. Двете жени отвориха широко очите си, а ръката на малкия Анж се протегна към тях.

– Ами ако детето не оживее, господине – възрази срамежливо кърмачката.

– Това би било голямо нещастие, но няма да се случи – каза Жилбер. – Ето, че месеците, през които то ще бъде кърмено, са платени. Удовлетворена ли сте?

– О, да, господине!

– Да преминем тогава на плащанията по издръжката за следващите години.

– Детето ще остане ли при нас?

– По всяка вероятност.

– В такъв случай, господине, ние ли ще бъдем родители?

Жилбер пребледня.

– Да – каза той със задавен глас.

– В такъв случай, господине, то, клетото, е изоставено?

Жилбер не очакваше такава проява на чувства и такива въпроси.

Той все пак се овладя.

– Не ви казах всичко – каза Жилбер. – Бедният му баща умря от мъка.

Двете жени сплетоха развълнувано ръце.

– А майката? – попита Анжелик.

– О, майката... – отвърна Жилбер, като дишаше мъчително и тежко – детето не би могло да разчита на нея нито преди да се роди, нито след раждането.

Всички бяха все още там, когато бащата Питу се завърна от полето със спокоен и радостен вид. Дебел и почтен, преизпълнен с кротост и здраве като селяните от картините на Грьоз²⁴⁴. С няколко думи го осведомиха за положението.

Жилбер му обясни, че издръжката на детето ще се изплаща, докато момчето стане мъж и е в състояние да живее само, с помощта на разума и ръцете си.

– Така да бъде – рече Питу, – мисля, че ще обичаме това дете, защото е сладко.

– О, и той – казаха в един глас Мадлен и Анжелик – е на същото мнение като нас.

– Елате с мен, ако обичате, при метр Нике, ще оставя при него необходимите пари, за да бъдете доволни, а детето да е щастливо.

– Веднага, господине – каза бащата Питу и стана от мястото си.

Тогава Жилбер се сбогува с добрите жени и се приближи до люлката, в която бе настанил новодошлото в ущърб на детето на дома, наведе се над нея с мрачен вид и когато за пръв път погледна личицето на сина си, си даде сметка, че той прилича на Андре.

Тази гледка разби сърцето му. Трябваше да забие нокти в кожата си, за да потисне една сълза, която се изкачваше от раненото сърце към окоето му. Постави плаха, дори трепереща целувка върху нежната буза на новороденото и отстъпи назад със залитане.

Татко Питу вече беше на прага, в ръката си държеше желязна сопа,

244. Жан-Батист Грьоз (1725–1805) – френски художник, прочут с моралистичните си сюжети. Сред по-известните му картини са „Счупената стомна“ и „Бащиното проклятие“. Автор е и на портрети – бел.прев.

беше облякъл хубав жакет.

Жилбер даде половин луидор на Анж Питу, който се мотаеше в краката му, а двете дами му поискаха позволение да го целунат с трогателната фамилиарност на селянките. Толкова чувства притесниха осемнадесетгодишния баща, че още малко и той щеше да рухне духом. Беше блед и нервен, започваше да се обърква.

– Да вървим – обърна се той към Питу.

– На вашите услуги, господине – отвърна селянинът и отвори вратата.

И те наистина потеглиха. Изведнъж Мадлен го повика от прага.

– Господине! Господине!

– Какво има? – попита Жилбер.

– Името му! Как е името му! Как искате да го наричаме?

– Казва се Жилбер – отвърна младият човек с мъжка гордост.

161.

Заминаването

При нотариуса всичко се уреди много бързо. Жилбер вложи на свое име сумата от двадесет хиляди ливри (без няколкостотин ливри), предназначени за образование и издръжка на детето, а също и за да го подготвят за земеделец, когато момчето достигне възрастта. Жилбер уреди образованието и издръжката за петстотин ливри годишно в продължение на петнадесет години и реши, че остатъкът от парите ще послужи за зестра при задомиране или пък при покупка на къща или земя.

След като се погрижи за детето, Жилбер направи това и за хората, които щяха да го отглеждат. Поиска две хиляди и четиристотин франка да бъдат дадени на семейство Питу за детето, щом то навърши осемнадесет години, а дотогава метр Нике трябваше да им предоставя годишни суми само от по петстотин ливри.

Метр Нике трябваше да се ползва от лихвите на парите като отплата за неговия труд и старание. Жилбер накара метр Нике да му даде, както му е редът, разписка за парите, а Питу – за детето. Питу провери подписа на Нике по отношение на парите, а Нике подписа на Питу за детето. Така Жилбер тръгна на път по обед, като остави Нике да се възхищава на преждевременната му мъдрост и ранното му узряване, а Питу – да ликува по повод бързото си забогатяване.

В покрайнините на Арамон Жилбер имаше чувството, че се разделя

с целия свят. За него нищо вече нямаше значение, а бъдещето не му даваше никакви обещания. Току-що се беше сбогувал с живота на безгрижен младеж и беше извършил сериозна постъпка, която някои биха нарекли престъпление, а Бог можеше да накаже строго.

Така или иначе, като вярваше в собствените си идеи и собствените си сили, Жилбер събра смелост и се откъсна от ръцете на метр Нике, който вече го считаше за свой сърдечен приятел и го съблазняваше с хиляди и хиляди изкушения. Но човешкият дух е капризен, а човешката природа е подвластна на много слабости. Колкото по-силна воля има някой, колкото повече гъвкавост притежава, колкото и начини да намира, за да тръгне спонтанно напред и да изпълни намеренията си, толкова повече мери разстоянието, което го отделя от първата му крачка.

В такива случаи и най-големите смелчаци започват да се безпокоят и именно тогава се питат като Цезар: „Дали постъпих добре, като прекоших Рубикон?“²⁴⁵

Когато Жилбер стигна края на гората, обърна още веднъж поглед към червенеешите се върхове на дърветата, които скриваха от погледа му цялото село Арамон с изключение на камбанарията. Тази гледка на щастие и мир го потопа в мечтание, изпълнено със съжаления и прелести.

– Луд ли съм? Къде съм тръгнал? – запита се той. – Бог не се ли отвърща гневно от мен в небесните дълбини? Какво се случи? Имах едно хрумване? И? Едно обстоятелство облагодетелства осъществяването му. Та аз съм само един човек, предизвикан от Бога. Извърших зло, но се съгласих да го поправа. И сега притежавам съкровище и дете! Така, с десет хиляди ливри, като останалите десет са запазени за детето ми, мога да си заживея тук като добър земеделец сред тези добри хорица, в сърцето на прекрасната и плодородна природа. Мога да се погребва завинаги в това кротко блаженство, да работя и да размишлявам, да забравя света и да го накарам да ме забрави. Та аз мога да отгледам и сам това дете и да се радвам на моето дело. Какво блаженство! А защо не? Нима тази добра възможност не е компенсация за всичките ми минали страдания? О, да, мога да живея така! Мога да се вместя в наследството на това дете! Мога да го отгледам сам и така да спечеля парите, които сега давам на наемници. Мога и да призная на метр Нике, че аз съм баща му! Мога всичко!

245. Цезар пресича реката Рубикон, когато тръгва към Рим за решителна битка с Помпей. Думите са: „Жребият е хвърлен.“ Оттогава да пресечеш Рубикон означава да направиш не само решителна, но и необратима стъпка – бел. прев.

Сърцето на Жилбер постепенно се изпълни с неизразима радост и с надежда, каквато не беше изпитал до този момент дори и в най-усмихнатите илюзии на мечтите си. Но изведнъж червеят, който дремеше в недрата на този хубав плод, се пробуди и показа омразната си глава. Това бяха угризението, срамът и нещастieto.

– Не мога – каза си Жилбер, като пребледня. – Та аз откраднах детето на тази жена, както отнех и честта ѝ. Откраднах и парите на онзи човек и му казах, че ще поправа бедата. Нямам вече никакво право да създавам щастие за самия себе си. Нямам право да запазя детето за себе си, след като и тя няма това право. Това дете е и на двама ни, то не принадлежи на никого друго.

При тези болезнени като рани мисли Жилбер се надигна. Беше отчаян. Лицето му изрази най-мрачните и най-ненавистните страсти.

– Така да бъде! Ще бъда нещастен! Така да бъде! Ще страдам! Ще се лиша от всички и от всичко! Та това наследство ми беше необходимо, за да правя добро, а сега аз искам да причинявам с него зло. Само че моето единствено наследство отсега нататък вече са отмъщението и нещастieto. Бъди спокойна, Андре! Ще го разделя върно и почтено с теб!

Зави надясно след миг размисъл, за се ориентира. После потъна в горите и вървя през целия ден към Нормандия. Беше пресметнал, че трябва да пристигне там след четири дни ходене пеша. Имаше девет ливри и няколко су. Външният му вид беше почтен, а лицето му – спокойно и отпочинало. Под мишницата си носеше книга и приличаше на студент от добро семейство, който се завръща в бащиния дом. Свикна да върви нощем по хубавите пътища, а да спи през деня по поляните, огрян от слънчевите лъчи. Само два пъти бризът задуха толкова силно, че беше принуден да влиза в изоставени сламени колиби. И двата пъти седна на стол до огнището, спа непробудно, колкото му душа иска, и не забеляза, че нощта бе настъпила. Винаги имаше готов отговор къде отива и защо отива точно там.

– Отивам при чичо ми в Руан – казваше той. – Идвам от Виле-Котре. Понеже съм млад, исках да повървя пеша, за да се поразсея.

Селяните не подозираха нищо, тъй като по онова време книгата беше нещо уважавано. Ако Жилбер видеше, че съмнението прозира върху някои малко по-прехапани устни, говореше, че отива в семинарията, защото това било призванието му. Тези му обяснения разбиваха на пух и прах всяка лоша мисъл и подозрение.

Така изминаха цели осем дни. Жилбер живееше като селянин, харчеше десет су на ден и изминаваше за същото време по десет левги.

Наистина пристигна в Руан, а там нямаше повече нужда да се осведомява и да търси пътя. Книгата, която носеше, беше „Новата Елоиза“. Беше богато подвързана. Русо му беше направил този подарък и беше написал името му на първата ѝ страница. Понеже състоянието на Жилбер се стопи до четири ливри и десет су, той откъсна внимателно страницата и грижливо я прибра, а книгата продаде на един книжар, който му даде за нея три ливри. Така младежът успя след още три дни да стигне до Хавър и при залез слънце видя морето. Обувките му бяха в окаяно състояние за един млад господин, който денем кокетно обуваше копринени чорапи, за да премине с тях през града. На Жилбер му хрумна още една идея – продаде чорапите или по-скоро ги размени за чифт безупречни обувки, поне що се отнася до здравината им. Няма да споменаваме дали бяха елегантни или не.

Последната нощ прекара в Арфльор. Настани се там и вечеря за шестнадесет су. За първи път през живота си яде миди.

– Ядене на богаташ за най-бедния човек – си каза той. – Според Русо Бог винаги е правил само добрини, а хората – само злини.

В десет часа на 13 декември Жилбер влезе в Хавър и веднага забеляза „Адонис“, хубав бриг²⁴⁶ с водоизместимост триста тона, който се клатушкаше над водата. Пристанището беше пусто. Жилбер се изкачи на кораба по подвижната стълба.

Един юнга дойде да го попита какво иска.

– Капитанът? – попита Жилбер.

Юнгата направи знак към трапа²⁴⁷ и не след дълго един глас отдолу нареди:

– Нека слезе!

Жилбер слезе. Въведоха го в каюта, цялата от акажу и обзаведена най-просто.

Един блед и нервен мъж на около тридесет години, с живи и неспокойни очи, четеше вестник, седнал на маса, която също както и стените на каютата беше от акажу.

– Какво желае господинът? – попита той Жилбер.

Жилбер му направи знак да отпрати юнгата и момчето наистина излезе.

– Вие ли сте капитанът на „Адонис“, господине?

– Да, господине.

246. Бриг – двумачтов кораб – бел.прев.

247. Трап – корабна стълба, която свързва горната и долната палуба – бел.прев.

– В такъв случай този лист хартия е адресиран до вас.

При тези думи той му подаде записката на Балзано. Щом разпозна почерка, капитанът стана припряно и се усмихна приветливо и благосклонно на Жилбер.

– А! И вие ли? Толкова млад... Добре... Добре!

Жилбер се задоволи да се поклони.

– Вие заминавате за? – попита капитанът.

– Америка – отвърна Жилбер.

– И кога ще тръгнете?

– Когато отпътувате вие самият.

– Добре. Значи след осем дни.

– Какво да правя през това време, капитане?

– Имате ли паспорт?

– Не.

– В такъв случай тази вечер ще се върнете на борда, но цял ден ще се разхождате извън града, например в Сент Андрес. Не говорете с никого.

– Трябва да ям. Нямам вече пари.

– Сега ще ви дадат обяд. А и ще вечеряте тук.

– А после?

– След като се качите на борда, няма да слизате повече на брега. Ще се скриете тук. Ще заминете, без да сте зърнали небето. Щом веднъж излезем в открито море, ще сте свободен на воля.

– Добре.

– Свършете днес всичко, каквото имате да вършите.

– Трябва да напиша едно писмо.

– Напишете го.

– Къде?

– На тази маса... Ето ви перо, хартия и мастило. Пощата е в предградията. Юнгата ще ви заведе.

– Благодаря, капитане!

Щом остана сам, Жилбер написа кратко писъмце и го адресира със следния надпис: „Госпожица Андре дьо Таверне, Париж, улица «Кок-Ерон» №9, първата врата от страната на улица «Платриер»“. После младежът стисна в джоба си писмото, изяде храната, която самият капитан му донесе, и тръгна след юнгата, който го заведе в пощата, и пусна там писмото.

През целия ден Жилбер наблюдаваше морето от височината на крайбрежните скали. Щом настъпи нощта, се завърна. Капитанът го

дебнеше и го вкара на кораба.

162.

Последно сбогом от Жилбер

Филип прекара ужасна нощ. Стъпките в снега му дадоха очевидно доказателство, че някой се бе промъкнал в къщата с цел да отвлече детето, но кого би могъл да обвини? Никакъв друг признак не уточняваше подозренията му. Филип познаваше добре баща си и беше напълно убеден, че той е съучастник в деянието. Господин Дьо Таверне смяташе, че Луи XV е бащата на детето, и вероятно отдаваше голямо значение на това живо доказателство, че кралят е изневерил на госпожа Дю Бари. Баронът сигурно вярваше, че рано или късно Андре отново ще стане фаворитка и ще откупи доста скъпо източника на бъдещото си благосъстояние.

Всички тези размисли, основани върху едно съвсем ново разкритие на бащиния му характер, утешиха малко Филип. Той реши, че е напълно възможно да си вземе обратно детето, при положение че познаваше неговите похитители.

В осем часа той издебна влизането на доктор Луи, на когото разказа ужасното нощно отвлечане, докато двамата се разхождаха напред-назад по улицата пред къщата. Лекарят обикновено даваше разумни съвети. Той разгледа следите в градината и като поразмисли, направи заключение, което потвърждаваше подозренията на Филип.

– Познавам добре барона – каза той, – смятам, че е способен да извърши толкова долна постъпка, но все пак не е ли възможно някой човек, който е по-пряко заинтересуван, да е решил да отвлече детето?

– Какъв би бил интересът му, докторе?

– Интересът на истинския баща.

– О! – провикна се Филип. – И на мен за момент ми хрумна подобна мисъл. Само че нещастникът няма хляб дори за себе си. Той е умопомбъркан, изпълнен с въодушевление, сигурно в този миг е и беглец, който се бои от собствената си сянка... Да не се заблуждаваме, докторе. Окаяникът извърши престъпление, защото му се предостави случай. Сега вече не съм толкова в плен на гнева си срещу него, въпреки че ненавиждам този бандит, но ще го отбягвам, за да не го убия. Мисля, че вероятно изпитва угризения на съвестта и че те го наказват. Смятам, че гладът и скитничеството ще отмъстят за мен също толкова добре,

колкото шпагата ми.

– Да не говорим повече за това! – каза лекарят.

– Скъпи и прекрасни приятелю, моля ви да се съгласите на една последна лъжа, тъй като преди всичко е необходимо да успокоим Андре. Ще ѝ кажете, че вчера сте се обезпокоили за здравето на детето и че сте дошли през нощта, за да го отнесете при кърмачката. Това беше първата измислица, която ми дойде наум, и аз я казах на Андре.

– Ще потвърдя това, но смятате ли да търсите детето?

– Имам средство да го намеря. Реших да напусна Франция. Андре пък ще отиде в манастира „Сен Дьони“. Тогава ще ида при господин Дьо Таверне. Ще му кажа, че зная всичко. Ще го принудя да ми разкрие къде се намира детето. Ще победя съпротивата му, като го заплаша с публично разкритие и с намесата на дофината.

– А какво ще правите с детето, щом сестра ви ще е в манастира?

– Ще го дам да го отглежда кърмачка, някоя жена, която ще ми препоръчат. После ще постъпи в колеж и когато порасне, ще го взема при себе си, ако самият аз оживея.

– А смятате ли, че майката ще се съгласи да напусне било вас, било детето си?

– Отсега нататък Андре ще се съгласи на всичко, което поискам. Знае, че съм отправил молба към госпожа дофината за постъпването ѝ в манастира и че вече имам думата ѝ. Няма да ме изложи пред нашата покровителка.

– Моля ви, да отидем при клетата майка – каза лекарят.

И той наистина влезе при Андре, която кротко дремеше, утешена от грижите на Филип. Първата ѝ дума беше въпрос към доктор Луи, който ѝ отговори с лъчезарна усмивка.

Тогава Андре навлезе в период на пълно спокойствие, което ускори нейното възстановяване. След десет дни тя стана и се поразходи в зимната градина в часовете, когато слънцето надничаше през стъклата ѝ. В деня на разходката Филип, който в продължение на няколко дни беше отсъствал, се завърна в дома на улица „Кок-Ерон“ с толкова мрачно лице, че докторът, който му отвори вратата, предусети голямо нещастие.

– Какво има? – запита той. – Нима баща Ви отказва да върне детето?

– Баща ми – отвърна Филип – е бил покосен от пристъп на треска и тя го е приковала на легло три дни след заминаването му от Париж. Той беше почти на смъртно легло, когато пристигнах при него. Взех тази болест за хитрост, възприех я дори като доказателство за участието му в

отвличането. Настоявах, заплашвах. Господин Дьо Таверне ми се закле в Христос, че не разбира за какво говоря.

– Така че вие се завръщате без новини?

– Да, докторе.

– И сте убеден в искреността на барона?

– Почти.

– По-хитър е от вас. Не е издал тайната си.

– Заплаших, че ще поискам намесата на дофината, и баронът пребледня. „Погубете ме, ако желаете – ми каза той – опозорете и баща си, и себе си, но това ще бъде пълно безумие, което няма да доведе до никакъв резултат. Не разбирам за какво говорите.“

– Така че?

– Така че се завръщам напълно отчаян.

В този момент Филип чу гласа на сестра си, която викаше:

– Филип се е завърнал, нали?

– Велики Боже! Ето я... Какво да ѝ кажа? – прошепна Филип.

– Тихо! – каза лекарят.

Андре влезе в стаята и целуна брат си с радостна нежност, която смрази сърцето на младия човек.

– Е? – попита тя. – Откъде идваш?

– Най-напред идвам дома на баща ни, където те предупредих, че отивам.

– Добре ли е господин баронът?

– Да, Андре, добре е, но това не е единственото посещение, което направих... Срегнах се и с много хора по повод влизането ти в „Сен Дьони“. Слава на Бога, всичко е готово. Спасена си и можеш да се заемеш с бъдещето си с интелигентност и твърдост.

Андре се приближи до брат си и му каза с нежна усмивка:

– Скъпи приятелю, моето собствено бъдеще не ме занимава вече. Впрочем и никой друг не би трябвало да се занимава с него... Бъдещето на детето ми е всичко за мен и аз ще се посветя изцяло на сина, който ми изпрати Бог. Това е решението, което взех, откакто ми се възвърнаха силите, и вече не се съмнявам в устойчивостта на разсъдъка си. Решението ми е окончателно. Ще живея за сина си, ще изпитвам лишения, ако трябва – дори ще работя, но няма да го напусна нито денем, нито нощем. Ето какво бъдеще съм си начертала. Никакъв манастир, никакъв егоизъм вече. Аз принадлежа някому. Бог не иска друго от мен.

Лекарят погледна Филип, сякаш искаше да му каже: „Е, добре, не предвидих ли, че ще стане точно така!“

– Сестро, сестро, какво говориш? – провикна се младият човек.

– Не ме обвинявай, Филип. Това не е каприз на някоя слаба и празноглава жена. Няма да те притеснявам. Няма да ти налагам нищо.

– Но... но, Андре... аз не искам да остана във Франция. Искам да загърбя всичко. Нямам вече никакви пари. Нямам и бъдеще. Мога да се съглася и да те оставя до някой Божи олтар, но никога сред хората, нито пък – за да работиш... Внимавай, Андре, внимавай!

– Предвидила съм всичко... Обичам те искрено, Филип, но ако ме напуснеш, ще преглътна сълзите си и ще отида да диря убежище и утеха при люлката на моя син.

Доктор Луи се приближи.

– Ето ти прекалени неща, безумие – каза той.

– Ах, докторе! Но какво искате... Да си майка – това е състояние на безумие, но това безумие ми го изпрати Бог. Докато това дете има нужда от мен, аз ще упорствам в решението си.

Изведнъж Филип и лекарят си размениха по един поглед. Доктор Луи проговори пръв.

– Детето ми – каза той, – не съм кой знае колко красноречив проповедник, но ми се струва, че си спомних нещо: Бог забранява толкова живо привързване към човешко същество.

– Така е, сестро – потвърди Филип.

– Мисля, че Бог не забранява на една майка да обича страстно сина си, нали, докторе?

– Простете ми, дъще, но аз като философ и лекар ще се опитам да премеря бездната, която е издълбал теологът по отношение на човешките страсти. За всяко предписание, което идва от Бога, трябва да търсите причината, не само моралната (тъй като тя често е тънкость на съвършенството), но и материалната. Бог забранява майката да обича прекомерно детето си, защото то е крехко и деликатно растение. То се разболява, страда и да обичаш страстно едно мимолетно създание, означава да се изложиш на отчаяние.

– Докторе – прошепна Андре, – защо ми казвате всичко това? А вие, Филип, защо се отнасяте към мене с такова съпричастие... защо сте толкова блед?

– Скъпа Андре – прекъсна я младежът, – последвайте съвета ми на нежен приятел. Здравето ви се възстанови. Идете час по-скоро в манастира „Сен Дьони“.

– Аз?! Казах ви, че няма да се отделя от сина си.

– Докато той има нужда от вас – кротко каза лекарят.

– Господи! – провикна се Андре. – Какво има? Говорете. Случило се е нещо тъжно... Нещо жестоко...

– Внимавайте – прошепна лекарят на ухото на Филип, – тя е все още слаба и не може да понесе такъв удар.

– Братко, ти не ми отговаряш. Обясни ми какво става.

– Скъпа сестричке, знаеш добре, че на връщане минах през „Пондю-жур“, където е синът ти при кърмачката си.

– Да... и после?

– Ами... детето е малко болно.

– Болно? Детето ми? Скъпото ми дете! Бързо, бързо, Маргьорит, кола! Искам да ида да видя детето си!

– Невъзможно! – извика лекарят. – Вие не сте в състояние да вървите, нито пък да понесете друсането на кола!

– Но тази сутрин ми казахте, че е възможно. Казахте ми, че утре, след завръщането на Филип, ще ида да видя детето си.

– Имах по-добри предсказания за вас.

– Значи сте ме лъгали?

Лекарят запази мълчание.

– Маргьорит! – повтори Андре. – Нека всички ми се подчинят... Кола!

– Но можеш да умреш от това излизане! – намеси се Филип.

– Е, добре, ще умра! Не държа толкова на живота си!

Маргьорит чакаше, като гледаше ту господарката си, ту господаря си, ту лекаря.

– Веднага! Заповядвам! – провикна се Андре, а бузите ѝ внезапно се покриха с червенина.

– Скъпа сестричке!

– Не искам да слушам повече нищо! Ако ми откажете кола, ще ида пеша!

– Андре – каза Филип неочаквано, като я взе в ръцете си. – Няма да отидеш, защото няма никаква нужда да ходиш там.

– Детето ми е мъртво – каза студено младото момиче, като натъртваше ясно на всяка дума и отпусна ръцете си върху креслото, където я настаниха брат ѝ и лекарят.

Филип не отговори, а само целуна едната от двете студени и безволеви ръце. Постепенно шията на Андре изгуби своята скованост, тя отпусна главата си на гърдите му и заплака. От очите ѝ потекоха обилни сълзи.

– Бог пожела да изпитаме и това ново нещастие. Всемогъщият и

справедлив Бог може би е имал за теб други планове. Бог несъмнено справедливо е отсъдил, че ако това дете е постоянно до теб, ще ти причинява с присъствието си незаслужено наказание.

– Но в края на краищата – попита клетата майка – защо Бог накара това невинно създание да страда?

– Бог не го е накарал да страда, детето ми – обади се лекарят. – То умря в нощта на раждането си... Не тъгувайте повече за него... Все едно че е сянка, която е минала край вас и е изчезнала.

– А виковете му, които чувах?

– Те бяха неговото сбогуване с живота.

Андре скри лице в ръцете си, а двамата мъже си размениха по един красноречив поглед, с който се поздравяваха за благочестивата лъжа.

Внезапно се появи Маргьорит. Тя държеше в ръка писмо... То беше адресирано до Андре. Надписът съдържаше следните думи: „Госпожица Андре дьо Таверне, Париж, улица «Кок-Ерон» №9, първата врата от страната на улица «Платриер»“. Филип показа писмото на доктор Луи над главата на Андре. Тя вече не плачеше, но беше изцяло погълната от болката си.

„Кой би могъл да й пише тук? – мислеше Филип. – Никой не знае адреса, а и това не е почеркът на баща ни.“

– Виж, Андре, писмо за теб – каза той.

Без да се замисли, без да се съпротивлява и без да се учуди, Андре разкъса плика и като бършеше очите си, разгъна листа, за да прочете написаното. Едва беше обходила с поглед трите реда, които съдържаше писмото, когато нададе силен вик. Скочи като луда, а ръцете и краката ѝ се сгърчиха в ужасна конвулсия. После Андре падна като статуя в ръцете на Маргьорит, която се беше приближила до нея.

Филип взе писмото от земята и прочете:

В открито море. 15 декември 17...

Заминавам, прогонен от вас, и повече няма да ме видите. Отнасям детето със себе си. То никога няма да ви нарече своя майка.

Жилбер

Филип смачка писмото, като изръмжа гневно.

– О! – каза той, като скърцаше със зъби. – Почти му бях простил случайното престъпление, но умишленото му престъпление ще бъде наказано... Над безжизнената ти глава, Андре, се заклева да убия този

негодник, щом се появи пред очите ми. Бог ще пожелае да го срещна, защото той прекали... Докторе, Андре ще се оправя ли?

– Да, да!

– Докторе, трябва още утре Андре да влезе в манастира „Сен Дьони“, а аз трябва вдругиден да бъда в най-близкото пристанище... Подлецът е избягал... Ще го последвам... Това дете ми е необходимо... Впрочем, докторе, кое е най-близкото пристанище?

– Хавър.

– След тридесет и шест часа ще бъда в Хавър – заяви Филип.

163.

На борда на „Адонис“ (в открито море)

От този момент къщата на Андре стана тиха и мрачна като гробница. Новината за смъртта на сина ѝ може би щеше да убие Андре. Тя щеше да бъде една от онези бавни и глухи болки, които постоянно подкопават устоите на човека. Писмото на Жилбер бе толкова жесток удар, че разтърси малкото останали бунтовни чувства и малкото съпротивителни сили във великодушната душа на Андре.

Щом дойде на себе си, тя потърси с очи брат си и гневът, който прочете в очите му, представляваше нов източник на смелост за самата нея. Почака силите ѝ да се възвърнат дотолкова, че гласът ѝ да не трепери, и пое ръката на Филип.

– Приятелю – каза му тя, – тази сутрин ми споменахте, че дофината ми е издействала килия в манастира „Сен Дьони“, нали?

– Да, Андре.

– Ще ме заведете ли още днес там, моля ви?

– Благодаря, сестричке.

– А за вас, докторе – продължи Андре, – за всичките ви добрини, за цялата ви преданост и цялото ви милосърдие една проста благодарност би била безплодна награда. Вашата награда, докторе, не се намира на земята.

Андре се приближи до доктор Луи и го целуна.

– В този малък медальон е моят портрет. Майка ми го е поръчала, когато съм била едва на две години. Сигурно прилича на сина ми. Запазете го, докторе, за да ви напомня за детето, което благодарение на вас

дойде на бял свят, и от майката, която спасихте с вашите грижи.

Андре произнесе тези думи, без да се разнежи. След това се зае с подготовката за късното си пътуване. В шест часа вечерта тя премина през вратата на манастира „Сен Дьони“, без да се осмели да вдигне глава, и влезе в приемната. Филип я бе придружил до оградата, напълно неспособен да овладее чувствата си и ѝ беше казал сбогом може би завинаги.

Изведнъж силите напуснаха Андре и тя се се върна тичешком при брат си с отворени обятия. Той също протягаше ръце към нея и двамата се срещнаха, въпреки студеното препятствие на решетките от оградата, горещите им бузи се докоснаха, а сълзите им се смесиха.

– Сбогом! Сбогом! – каза Андре и болката ѝ се изля в ридания.

– Сбогом! – отвърна Филип, като преглъщаше отчаянието си.

– Ако някога намериш сина ми – каза съвсем тихо Андре, – не допускай да умра, без да съм го прегърнала!

– Бъди спокойна! Сбогом! Сбогом!

Андре се изтръгна от ръцете на брат си и подкрепяна от една послушница, тръгна отново към манастира, като не откъсваше очи от брат си, застанал в дълбоката сянка. Докато можеше да я вижда, той ѝ кимаше с глава и размахваше кърпичката си. Най-сетне тя му каза сбогом за последен път от потъналата вече в мрак пътека.

Желязната врата се затвори със злокобен звук между тях и това беше всичко. Филип нае кон още в „Сен Дьони“. С багажа си върху задната част на седлото той препуска цялата нощ и целия следващ ден, а вечерта пристигна в Хавър. Прекара нощта в първия хан, който се изпречи на пътя му, и още на разсъмване отиде на пристанището и се осведоми за корабите, които щяха скоро да заминат за Америка.

Отговориха му, че бригът „Адонис“ ще вдигне котва за Ню Йорк още същия ден. Филип намери капитана, който довършваше последните приготовления. Помоли го да го приеме като платен пътник. После написа последно писмо на дофината, за да ѝ засвидетелства предаността, почитта и признателността си, и изпрати багажа си в каютата си на борда на „Адонис“, където се качи и самият той в часа на прилива.

Часовникът на кулата „Франсоа I“ биеше четири часът, когато „Адонис“ излезе от пристанището на Хавър, издул марселите²⁴⁸ на предната си мачта.

Морето беше тъмносино, а слънцето на хоризонта – червено.

248. Марсел – горно четвъртото платно – бел. прев.

Филип се беше облегал на фалшборда²⁴⁹. Беше се запознал с малцината пътници, които щяха да са негови другари, и гледаше брега на Франция, който беше обвит във виолетова мъгла. „Адонис“ издуваше платната си срещу вятъра и поемаше курс бързо надясно. Отмина Ла Ев²⁵⁰ и навлезе в открито море. Скоро Филип вече не виждаше нищо – нито бреговете, нито спътниците си, нито дори океана. Тъмната нощ обгърна всичко в мрачните си криле.

Филип се затвори в каютата и се изтегна в малкото легло, за да прочете копието от писмото, което беше изпратил на дофината. То можеше да мине за молитва, отправена към Създателя, или пък за сбогом със сътворените от него човешки същества.

Госпожо,

един човек без надежда и без подкрепа се отдалечава от вас със съжаление, че е направил толкова малко за бъдещата кралица на Франция. Той си тръгва сред бурите на морето, докато вие оставате в опасностите и терзанията на управлението. Вие сте млада, красива и обожавана жена. Заобиколена сте от почтителни приятели и служители, за които вие сте кумир. Ще забравите този, когото вашата кралска ръка благоволи да издигне над тълпата, но аз няма да ви забравя никога. Отивам в Новия свят, за да проуча начините, с които да ви служа по-успешно, когато се качите на трона. Поверявам ви сестра си, бедно и изоставено цвете, за което вече няма друг слънчев лъч освен вашия поглед. Благоволявайте понякога да снижавате очите си до нея и в разцвета на радостта и всемогъществото си, в съгласието и единодушието, заклевам ви, разчитайте на благословията на един изгнаник, за когото няма да чуете повече и който, по всяка вероятност няма да ви види никога вече.

Като прочете писмото, сърцето на Филип се сви. Меланхоличният шум на скърцащия плавателен съд, шумът на вълните, които се разбиваха в люка и го заливаха, представляваха картина, която би натъжила и по-ведри характери от този на младежа. Нощта беше дълга и мъчителна за него. Посещението на капитана рано сутринта не подобри състоянието на духа му. Той му обясни, че повечето от пътниците се боели от морето и си стоели в каютите, а също и че пътуването щяло да е

249. Фалшборд – парапет, бордова ограда – бел.прев.

250. Ла Ев – нос до Хавър – бел.прев.

краткотрайно, но мъчително заради голямата сила на вятъра.

От този момент Филип придоби навика да вечеря с капитана и да кара да му сервираат обяда в каютата. Самият той също не се чувстваше особено кален по отношение на негодите, които причиняваше морето, и свикна да прекарва няколко часа на горната палуба, излегнат върху дългия си офицерски шинел. През останалото време правеше планове за бъдещето и поддържаше ума си със сериозни четива. Понякога срещаше и спътниците си – две дами, които отиваха да получат наследство в Северна Америка, и четирима мъже, единият от които беше доста възрастен и с него пътуваха двамата му снове. Това бяха всички пътници от първа класа. Веднъж Филип забеляза и няколко мъже с по-простоват външен вид и начин на изразяване. Така или иначе нищо не привлече вниманието му.

Докато навикът намаляваше страданията, които причиняваше морето, Филип си възвръщаше възрастта. Няколко хубави дни, чисти и слънчеви, без бури, известиха на пътниците, че приближават умерените географски ширини. Всички оставаха по-дълго на палубата. Филип си беше изработил правило да не разговаря с никого и беше скрил името си дори от капитана, за да няма никакъв повод за разговор между тях на тема, която младежът се боеше да разисква. Дори и през нощта младежът чуваше от каютата си стъпки над главата си, чуваше и гласа на капитана – без съмнение той се разхождаше горе с някого от пътниците. По тази причина не се качваше на палубата. В такива случаи отваряше люка, за да подиша малко чист въздух, и чакаше да настъпи утрото на следващия ден.

Една-единствена нощ, когато не чу нито разговори, нито усети, че някой се разхожда, Филип се качи на палубата. Нощта бе влажна, небето – покрито с облаци и прихлупено, а в браздата, оставяна от кораба, сред върхушката от вода и пяна, се виждаха фосфоресциращи точки. Нощта вероятно се беше сторила на останалите пътници твърде мрачна и твърде бурна, тъй като Филип не забеляза никого на кърмата. Само в предната част, на носа, наведен над бонпреса²⁵¹, спеше или мечтаеше някакъв човек, чийто тъмен силует Филип различи трудно в мрака – по всяка вероятност бе пътник от втора класа, някой беден изгнаник, който копнееше по пристанищата на Америка, докато той, Филип, тъгуваше по бреговете на Франция.

251. Бонпрес – наклонената мачта на кораб с платна, която се намира най-отпред, над носа, и е почти перпендикулярна на останалите мачти – бел.прев.

Филип дълго гледа напълно неподвижния в съзерцанието си пътник. После изведнъж го прониза сутрешният студ и той се приготви да се върне в каютата си. А пътникът все още наблюдаваше небето, което започваше да се прояснява. Филип чу приближаващите си стъпки на капитана и се обърна.

– Дошли сте на чист въздух ли, капитане?

– Господине, току-що ставам.

– Пътниците са ви изпреварили, както виждате.

– Само вие, но офицерите са ранобудни като моряците.

– О, не съм ви изпреварил само аз – каза Филип. – Погледнете този човек, който е потънал в мечтите си. Той е един от пътниците, нали?

Капитанът погледна напред и се изненада.

– Кой е този човек? – попита Филип.

– Един... търговец – каза смутено капитанът.

– Който гони богатство ли? – запита Филип. – Този бриг се движи върше бавно за него.

Вместо да му отговори, капитанът отиде при пътника и му каза няколко думи. Филип го видя как изчезва по трапа.

– Прекъснахте мечтите му – каза Филип на капитана, когато той се върна при него. – Той не ми пречеше.

– Не, господине, предупредих го, че утринният хлад е опасен в тези географски ширини. Пътниците от втора класа нямат такива хубави палта като вас.

– Къде сме, капитане?

– Утре сутрин ще видим Азорските острови, господине, ще спрем на един тях за малко прясна вода, тъй като е много топло.

164.

На Азорските острови

В указания от капитана час видяха пред кораба далече на хоризонта, под лъчите на ослепителното слънце, бреговете на няколко острова, разположени на североизток²⁵². Това бяха Азорските острови. Вятърът духаше по посока към брега, корабът се движеше бързо и към три часа следобед се приближи към тях.

Филип видя високите заострени върхове на хълмове със странна

252. Азорските острови са девет – бел.прев.

форма и злокобен вид, почернелите от вулканичния огън скали, връзаните в насеченото крайбрежие води, криещи дълбоки бездни, с фосфоресциращи водорасли на повърхността.

Едва приближил се на един оръдеен изстрел разстояние от първия остров, бригът легна на дрейф и екипажът се подготви за слизване, за да напълни няколко тона прясна вода, както беше наредил капитанът. Всички пътници предвкусиха радостта от една екскурзия на брега. Да стъпиш на твърда почва след двадесет дни и двадесет нощи мъчително пътуване в морето е удоволствие, което може да бъде оценено само от хора, които са правили подобни дълги преходи.

– Господа – обърна се капитанът към пътниците, които му се сториха нерешителни, – имате пет часа. Възползвайте се от случая. Островът е малък и необитаем. Ще се впечатлите от изворите с леденостудена вода, ако сте природолюбители, а ако обичате лова – ще намерите зайци и червени яребици.

Филип взе пушката си, патрони за нея и за пистолетите си.

– А вие, капитане – попита той, – на борда ли оставате? Защо не дойдете с нас?

– Защото ей оттам – отвърна офицерът и посочи морето – се приближава съмнителен кораб. Той ме следва от около четири дни приблизително. Има лош вид, както се изразяваме ние. Искам да наблюдавам всяка негова маневра.

Удовлетворен от обяснението, Филип се качи в една лодка и замина за острова. На предната и задната палуба имаше няколко жени и много мъже, някои нямаха намерение или не се решаваха да слязат на брега, а други чакаха реда си да се качат в лодките. Към брега тръгнаха две лодки – едната с радостни моряци, а другата – с още по-радостни пътници. Последните думи на капитана бяха следните:

– В осем часа, господа, ще тръгне последната лодка. Смятайте това за окончателно. Закъснелите ще бъдат изоставени.

Когато всички – и природолюбители, и ловци, слязоха на брега, моряците начаса влязоха в една пещера, която се намираще на стотина крачки от брега и образуваше нещо като завой, сякаш за да избегне слънчевите лъчи. Свеж извор с лазурно чиста вода излизаше изпод покритите с мъх скали и потъваше в ситния плаващ пясък, без да излезе от самата пещера. Както казахме, моряците се спряха там и започнаха да пълнят вода, а после и да извозват до крайбрежието. Филип наблюдаваше работата им и съзерцаваше синкавата сянка на пещерата, хладината и нежния шум на водата, която се хлъзгаше от праг на праг. Учудваше

се как най-напред попадна в непрогледен мрак и невероятен студ, а само след няколко минути температурата беше мека, а сянката – осеяна с тайнствени светли участъци. С протегнати ръце, които се удряха в скалите, той следваше моряците, отначало без да ги вижда, но после постепенно всяко лице и всеки начин на изразяване се обрисова, очерта и проясни. Филип предпочете сиянието на тази наситена с викове и бруталност пещера на сред малкото островче и океана пред небесната светлина. Чуваше как гласовете на другарите му се изгубваха в далечината. Един или два изстрела от пушка отекнаха в планината. После шумът изчезна и Филип остана сам.

Моряците вече бяха свършили работата си и нямаше повече да се връщат в пещерата. Малко по малко Филип се поддаде на очарованието на това уединение и потъна във вихъра на мислите си. Изтегна се върху мекия и нежен на допир пясък, облегна се на обвитите в ароматични треви скали и се замечта. Отпуснатите от капитана часове изтекоха така. Той беше забравил света. До него дремеше празната му пушка. За да може да се излегне удобно, дори бе извадил pistolетите от джобовете си, които по правило никога не излизаха оттам. Виждаше цялото си минало – бавно и тържествено, като поука или като упрек, а цялото му бъдеще отлиташе и беше враждебно като свирепите птици, които понякога човек докосва с поглед, но никога с ръка. Докато Филип се рееше в мечтите си, на сто крачки от него другите също мечтаеха, смееха се и се надяваха. Той беше изключил сетивата си от това движение на духовете. Няколко пъти му се стори, че чува шума от гребането на моряците, които водеха на брега нови пътници или отвеждаха други на борда на кораба – първите, преситени от удоволствията на този ден, а вторите – на свой ред жадни да им се насладят.

Никой обаче не дойде да го смути, защото някои не бяха забелязали входа на пещерата, а други не бяха посмели да влязат.

Изведнъж една срамежлива и нерешителна сянка застана между дневната светлина и пещерата, на самия ѝ праг. Филип видя как някой върви с ръцете напред и наведена глава към шумолящата вода. Човекът дори веднъж се блъсна в скалите, след като кракът му се хлъзна по тревата. Тогава Филип се надигна и дойде да протегне ръка на този човек, за да му помогне да продължи пътя си. При този жест на учтивост пръстите му докоснаха в мрака ръката на пътника.

– Оттук, господине – каза му учтиво, – водата е от тази страна.

При звука на този глас непознатият вдигна бързо глава и се накани да отговори, като откри лицето си в лазурния полумрак на пещерата.

Филип нададе вик на ужас и отскочи назад. Непознатият нададе същия вик и също отстъпи назад.

– Жилбер!

– Филип!

Двете имена прозвучаха едновременно, като гръм изпод земята. После се чу само шум от боричкане. Филип бе стиснал с две ръце шията на врага си и го дърпаше навътре в пещерата. Жилбер се остави да го влачат, без да пророни и дума. Когато се облегна на пояса от скали, нямаше накъде да отстъпва повече.

– Негодник! Хванах те най-сетне! – изръмжа Филип. – Бог те предава в ръцете ми. Бог е справедлив.

Жилбер беше смъртнобледен и не помръдваше. Той отпусна ръце покрай тялото си.

– О! Подлец! Разбойник! – продължи Филип. – Ти не притежаваш дори инстинкта на дивия свиреп звяр и не се защитаваши.

Но ето, че Жилбер отговори на това с глас, изпълнен с кротост:

– Да се защитавам ли? И защо?

– Вярно, осъзнаваш, че си в моя власт. Знаеш и че заслужаваши най-ужасното наказание. Всичките ти престъпления са разкрити и доказани. Ти унижи една жена със срама и я уби с безчовечността си. Малко ли те беше, че омърси една девица, че и пожела да убиеши една майка!

Жилбер не отговори. Филип, който неусетно се опияняваше от собствения си гняв, отново сложи обезумелите си ръце върху Жилбер. Младежът не оказа никаква съпротива.

– Не си ли мъж – каза Филип, като гневно го разтърсваше, – или само лицето ти е на мъж? Какво? Дори не оказваш съпротива? Та аз те душа, както добре виждаши... Съпротивлявай се! Защищавай се! Подлец! Подлец! Убиец!

Жилбер усети, че тежките и костеливи пръсти на врага му се впиват в гърлото му. Изправи се, застана неподвижно и силен като лъв, отхвърли надалеч от себе си Филип само с едно помръдване на раменете си, а после скръсти ръце.

– Виджате, че ако пожелаеш, мога да се защитя, но за какво? Какъв е смисълът? Ето, че посягате към пушката си. Предпочитам да бъда убит само с един изстрел, вместо да бъда разкъсан от нокти и смазан от срамни удари.

Филип наистина беше стиснал в ръка пушката си, но при тези думи я захвърли.

– Не – прошепна той. А после запита високо: – Къде отиваш? Как

дойде тук?

– Качих се на „Адонис“?

– Значи си се крил? Видя ли ме?

– Изобщо не знаех, че сте на борда.

– Лъжеш.

– Не лъжа.

– А как така аз не съм те забелязал?

– Защото излизах от каютата си само през нощта.

– Ето! Виждаш ли, че се криеш!

– Разбира се.

– От мен?

– Не, казвам ви – не. Отивам в Америка с мисия и не трябва да ме видят. Затова капитанът ме настави отделно... по тази причина.

– Криеш се, криеш се от мен... и най-вече криеш детето, което открадна.

– Детето ли? – попита Жилбер.

– Да, ти открадна и отнесе детето, за да стане един ден твое оръжие, за да спечелиш нещо с него, мръснико!

– Взех детето, за да не го научат да презира баща си и да се отрича от него.

За миг Филип си пое дъх.

– Ако това е вярно или ако можех да повярвам на думите ти, то ти си много по-малък разбойник, отколкото мислех, но ти си крадец, защо пък и да не излъжеш?

– Аз? Крадец? И какво съм откраднал?

– Открадна детето.

– Той е мой син! Мой! Човек не краде, господине, когато си прибира това, което му принадлежи.

– Слушай! – каза Филип, като трепеше от гняв. – Преди малко исках да те убия. Бях се заклел да го сторя, имам това право.

Жилбер не отговори.

– Сега Бог ми праща прозрение. Той те хвърли на пътя ми сякаш за да ми каже: „Отмъщението е излишно“. Човек не трябва да си отмъщава, освен ако Бог го е изоставил. Няма да те убия. Само ще разруша грамадата от беди, която ти издигна. Това дете е твоята надежда за бъдещето. Ще ми върнеш детето веднага.

– Но то не е с мен. Не се води в открито море дете, което е само на петнадесет дни.

– Трябвало е само да намериш кърмачка. Защо не си довел и

кърмачката?

– Вече ви казах, че не съм взел детето със себе си.

– Значи си го оставил във Франция! На кое място?

Жилбер замълча.

– Ах, негоднико, ти ме предизвикваш! – каза Филип. – Не се ли боиш, че ще събудиш гнева ми? Ще ми кажеш ли къде е детето на сестра ми? Искаш ли да ми върнеш това дете?

– Детето си е мое – прошепна Жилбер.

– Разбойник! Сега ще умреш!

– Не искам да върна детето си.

– Слушай, Жилбер, говоря ти с нежност и кротост. Ще се опитам да забравя миналото, ще се опитам и да ти простя. Жилбер, разбираш моята щедрост, нали? Прощавам ти! Прощавам ти за позора и бедите, в които ти потопа нашето семейство, а това е голяма жертва. Върни ми детето! Съгласен ли си? Какво искаш още? Искаш ли да победи съвсем законното отвращение на Андре към теб? Искаш ли да предприема стъпки в твоя полза? Е, добре! Ще го направя... Само ми върни детето... Още една дума. Андре обича сина си... твоя син до лудост. Тя ще се трогне от твоето разкаяние. Обещавам ти, ще се заема с това. Само ми върни това дете, Жилбер, дай ми го!

Жилбер скръсти ръце и впери във Филип поглед, изпълнен с най-мрачен огън.

– Вие не ми повярвахте, аз също не ви вярвам – каза той. – О, не, не защото не сте почтен човек, а защото опознах бездната на кастовите предразсъдъци. Вече не е възможно връщане назад, нито пък прошка. Ние сме смъртни врагове. Вие сте по-силният, бъдете победител. Аз не искам вашето оръжие, не искайте и вие моето...

– Значи признаваш, че това е оръжие?

– Да – срещу презрението, неблагодарността и обидата. Да!

– За последен път, Жилбер – каза Филип с пяна на устата, – не искаш ли...

– Не.

– Пази се! Защищавай се!

– Не.

– Не искам да те убия. Искам да имаш шанса да убиеш брата на Андре. Още едно престъпление... А! Нима не те изкушава? Вземи този пистолет. Ето и другия. Да броим и двамата до три и да стреляме.

И Филип хвърли единия от пистолетите в краката на Жилбер. Младежът не помръдна.

- Дуел? Точно от това се отказвам – каза той.
- Предпочиташ да те убия ли? – извика Филип, обезумял от ярост и отчаяние.
- Предпочитам да ме убие.
- Размисли добре... Губя самообладание...
- Размислих.
- Аз съм в правото си... Бог трябва да ме оправдае.
- Зная... Убийте ме.
- За последен път те питам – искаш ли да се биеш?
- Не.
- Отказваш да се защитаваш?
- Да.
- Е, добре, умри като разбойник, от когото прочиствам земята, умри като осквернител, умри като бандит, умри като куче.

При тези думи изстреля един куршум от пистолета си по Жилбер почти от упор. Той протегна ръце и най-напред се наклони назад, а после се наведе напред. Накрая падна на земята по очи, без дори да извика. Филип усети, че пясъкът под краката му се напои с влажна кръв. Напълно обезумял, се втурна напред и излезе от пещерата. Пред него се простираше брегът. Една лодка чакаше. Завръщането на кораба беше обявено за осем часа. Беше осем и няколко минути.

– А! Ето ви, господине – каза му моряците. – Вие сте последен. Всички други са на борда. Какво убихте?

Като чу последната дума, Филип загуби съзнание. В това състояние го отнесоха на кораба, който се канеше да отплава.

– Всички ли се завърнаха? – попита капитанът.

– Ето и последния пътник, когото докарахме – отвърнаха моряците. – Сигурно е паднал някъде и се е ударил, тъй като току-що припадна.

Капитанът даде заповед за последната маневра и бригът бързо се отдалечи от Азорските острови точно когато непознатият плавателен съд, който толкова дълго го безпокоеше, влезе в залива под американски флаг. „Адонис“ и другият кораб си размениха по един сигнал и капитанът, успокоен поне привидно, продължи пътя си на запад и скоро изчезна в сянката на нощта.

Едва на другия ден на „Адонис“ разбраха, че на борда липсва един пътник.

ЕПИЛОГ

На 9 май 1774 година в осем часа вечерта Версай представляваше извънредно любопитен и интересен спектакъл.

Още от първия ден на месеца крал Луи XV бе повален от ужасна болест, чиято опасност лекарите първоначално не смееха да признаят пред него. Той пазеше леглото и търсеше с очи около себе си истината или надеждата. Доктор Бордю бе установил, че кралят е болен от дребна шарка, една от най-поразяващите и зловредните, а доктор Ла Мартиниер, който потвърди диагнозата на колегата си, изказа мнението, че трябва да предупредят краля за действителното положение, за да може той като християнин телом и духом да предприеме мерки за собственото си спасение и за спасението на кралството си.

– Кралят е християнин – настояваше той – и би трябвало да поиска последно миропомазване.

Ла Мартиниер представляваше страната на дофина, или с други думи – на противниците. Бордю смяташе, че самото съобщаване на сериозността на заболяването ще убие краля и що се отнася лично до него, не искаше да стане кралевубиец. Всъщност Бордю представляваше госпожа Дю Бари.

Наистина, да се говори за религия пред краля означаваше да се прогони фаворитката. Когато Бог влезе през едната врата, налага се Сатаната да излезе през другата. Така или иначе, докато вътрешните различия в семейството и различията на отделните страни се разгаряха, болестта удобно се настаняваше в това остаряло, изхабено, разглежено и съсипано от разврата тяло. Тя така се окопаваше там, че нито лекарства, нито каквито и да било предписания можеха да я прогонят.

Веднага след първите прояви на злата болест, причинена от една изневяра на Луи XV, на която госпожа Дю Бари бе протегнала благосклонно опрощаващата си ръка, около леглото на краля се събраха двете му дъщери, фаворитката и най-облагодетелстваните придворни. Тогава всички все още се смееха и си помагеха един на друг.

Изведнъж във Версай се появи враждебният и зловещ силует на госпожа Луиз дьо Франс, която бе напуснала килията си в манастира „Сен Дьони“, за да дари на баща си утеха и да го обгради с грижи. Тя влезе в двореца, бледа и мрачна като статуята на обречеността. Вече не беше дъщеря на баща си, нито пък сестра на сестрите си. Приличаше на

древните пророчици, които в злокобни дни на зла участ се появяват пред заслепените царе, за да викат с пълно гърло: „Беда! Нещастие! Нещастие!“ Случи се така, че госпожа Луиз дойде във Версай в мига, когато Луи целуваше ръцете на госпожа Дю Бари и ги слагаше на болното си чело и горящите си бузи като нежни милувки. При появата ѝ всички побягнаха – сестрите ѝ се оттеглиха треперещи в съдената стая, а госпожа Дю Бари прегъна коляно и побягна в апартаментите си. Привилегированите придворни отстъпиха чак в приемните. Единствено двамата лекари останаха в ъгъла, до камината.

– Дъще! – промълви кралят и отвори затворените си до този миг поради болката и температурата очи.

– Да, сир! Дъщеря ви – отвърна принцесата.

– Която идва...

– От името на Бога!

Кралят се понадигна и се опита да се усмихне.

– Понеже вие забравяте Бога – поде отново госпожа Луиз.

– Аз?

– А аз искам да ви припомня за съществуването му.

– Дъще, надявам се, че не съм толкова близо до смъртта, че да се налага спешно увещаване. Болестта ми е лека – малка отпадналост, нищожно възпаление.

– Болестта ви, сир, е такава, че според етикета изисква до леглото ви да дойдат най-висшите духовници на кралството. Когато някой член от кралското семейство се разболе от дребна шарка, той трябва начаса да бъде причестен.

– Госпожо – извика кралят, много блед и силно развълнуван, – какво говорите?

– Госпожо! – казаха едновременно ужасените лекари.

– Казвам – продължи принцесата, – че Ваше величество е болен от дребна шарка.

Кралят нададе вик.

– Лекарите не са ми казали – възрази той.

– Не се осмеляват да го направят, но аз виждам за Ваше величество друго царство освен кралството на Франция. Доближете се до Бога, сир, и изповядайте всичките си години.

– Дребна шарка ли! – шепнеше Луи XV. – Смъртоносна болест... Бордю! Ла Мартиниер! Вярно ли е това?

Двамата лекари наведоха глави.

– В такъв случай съм загубен! – повтори кралят, по-ужасен от

всякога.

– Човек оздравява от всички болести, сир – каза Бордю, който пръв се опомни, – особено когато запази спокойствие на духа.

– Бог е този, който дава спокойствие на духа и здраве на тялото – заяви принцесата.

– Госпожо – каза дръзко, макар и тихо Бордю, – вие убивате краля!

Принцесата не посмя да отговори. Тя се приближи до болния, взе ръката му и я покри с целувки.

– Скъсайте с миналото, сир – му каза нежно тя. – Дайте пример на вашия народ. Никой не ви предупреди и поехте риска да се погубите на веки. Обещайте да живеете като християнин, ако оживеете, и да умрете като такъв, ако Бог ви призове при себе си.

Тя завърши думите с нова целувка на кралската ръка и с бавна крачка се отправи към приемните. Там отново спусна дългия си черен воал над лицето, слезе по стълбите и се качи в каретата си, като остави след себе си неопишуемо стъписване и ужас.

Кралят едва събра сили, за да зададе няколко въпроса на лекарите. Беше разтърсен из основи.

– Не искам да се повторят сцените от Мец с херцогиня Шатору²⁵³ – заяви той. – повикайте госпожа Д'Егийон и я помолете да отведе госпожа Дю Бари в Рюей.

Тази заповед предизвика истинска експлозия. Бордю поиска да каже няколко думи. Кралят му заповяда на мълчи. Бордю впрочем виждаше, че колегата му е готов да докладва всичко на дофина. Той знаеше какъв ще бъде изходът от болестта на краля и не започна битка, а напусна кралските покои, като се отби при госпожа Дю Бари, за да я предупреди за предстоящия удар.

Графинята, ужасена от вече зловещите и обидни лица на придворните, побърза да изчезне. След един час тя напусна Версай, а херцогиня Д'Егийон, вярна и признателна приятелка, отведе изпадналата в немилост придворна в замъка Рюей. Беше го наследила от великия Ришелю. От своя страна Бордю затвори вратата на краля за цялото му семейство под претекст от зараза. От този момент нататък кралските покои бяха като зазидани. Там можеха да влязат единствено религията и смъртта. Кралят бе изповядан и причестен още на същия ден. Новината се разпространи в Париж, където вече се говореше само за изпадналата в

253. Мари-Ан дьо Майли-Нел, херцогиня Дьо Шатору (1717–1744) – една от фаворитките на Луи XV – бел.прев.

немилоост фаворитка.

Целият двор дойде да посети дофина, който затвори вратата си и не прие никого.

На другия ден обаче кралят се почувства по-добре и изпрати херцог Д'Егийон да занесе поздрави на госпожа Дю Бари. Беше 9 май 1774 година.

Жилището на дофина опустя и дворът се устреми настървено към Рюей, където беше настанена фаворитката. От заточението на маркиз Дьо Шоазьол в Шантьолу никой не беше виждал такава върволица от карети. Нещата всъщност опираха до едно нещо – ще живее ли кралят и госпожа Дю Бари все още ли е кралица, или ще умре ли кралят и госпожа Дю Бари ще се превърне ли в позорна куртизанка.

Ето защо Версай в осем часа вечерта на 9 май 1774 година представяше толкова любопитен и интересен спектакъл. На площад „Д'Арм“, пред железната ограда, се бяха оформили няколко бдителни и бързащи да научат новините групички. Това бяха граждани от Версай или Париж, които с цялата учтивост, която човек може да си представи, питаха за новини кралските гвардейци, които мълчаливо крачеха с ръце на гърба и изпълняваха почетния си караул. Малко по малко групичките се разпръснаха. Хората от Париж заеха места в пътническите коли, за да се върнат мирно и тихо по домовете си, а хората от Версай, сигурни, че именно те щяха да получат новини от първа ръка, също се завърнаха по къщите си.

Из града вече се забелязваха само нощните патрули, които изпълняваха дълга си малко по-вяло от обикновено, а нощта и тишината погълнаха гигантския свят, наречен двореца Версай, както и останалата част от света, от която той беше само една мъничка частица.

На ъгъла на улицата, оградена с дървета, която се намираше точно срещу двореца, върху каменна пейка и под вече гъстите листа на кестените седеше мъж в напреднала възраст. Лицето му беше обърнато към двореца, бастунът служеше за опора на двете му ръце, а ръцете му, от своя страна, подпираха замислената му глава на поет. Беше изгърбен и болнав старик, но очите му още хвърляха пламъци, а мисълта му гореше и беше още по-жарка и от огъня в очите му. Беше така погълнат от съзерцанието и от въздишките си, че не забелязваше в другия край на площада още един човек, който, след като беше гледал любопитно през оградата и беше разпитвал гвардейците, пресече по диагонал площада и се отпрати към пейката с намерението да си отпочине.

Този герой беше млад човек с изпъкнали скули, мрачно чело и

орлов нос. Беше изгърбен. Усмивката му беше язвителна. Докато вървеше към пейката, се кикотеше, въпреки че беше сам. Очевидно този смях представляваше ехото на някоя тайна мисъл. Когато беше на три крачки от пейката, забеляза стареца и се поотдалечи. Очевидно се опитваше да го разпознае с кривогледите си очи, но се страхуваше да не би погледът му да бъде разгадан.

– Господинът е дошъл да подиша чист въздух? – попита той, като внезапно се приближи.

Старецът вдигна глава.

– А! Но това е моят прочут учител.

– А пък вие сте моят млад лекар – каза старецът.

– Ще позволите ли да седна до вас?

– На драго сърце, господине.

И старецът направи място на новодошлия.

– Изглежда, че кралят е по-добре – каза младият човек. – Хората се радват.

И отново се изсмя.

Старецът не отговори.

– През целия ден – продължи младият човек – каретите се търкалят от Париж към Рюей, и от Рюей към Версай. Графиня Дю Бари ще се омъжи за краля веднага щом той се възстанови – и завърши мисълта си с по-шумен смях отпреди.

Старецът не каза нищо и този път.

– Простете ми, че се смея по този начин – продължи събеседникът му, като направи няколко нервни движения, издаващи силна раздражителност, – но то е, защото като добър французин, разбирате, нали, обичам своя крал, а той е по-добре.

– Не се шегувайте така на тази тема, господине – каза кротко старецът. – Смъртта на един човек винаги представлява нещастие, а смъртта на един крал е винаги голяма беда за всички.

– Дори и смъртта на Луи XV? – прекъсна го младият човек иронично. – О, скъпи учителю, нима вие – един толкова могъщ философ, поддържате подобна теза? О, аз добре познавам силата и сръчността на вашите парадокси, но не ви поздравявам за този.

Старецът поклати глава.

– И защо впрочем да мислим за смъртта на краля! – продължи младежът. – Кой говори за нея? Кралят е болен от дребна шарка. До него са Бордю и Ла Мартиниер, а те са сръчни и способни хора... Обзалагам се че Многообичания Луи ще се измъкне и този път, скъпи учителю. Само

че този път френският народ не се трупа и задушава по църквите, за да прави бабини деветини в името на спасението му като по време на първата му болест... Виджте, всяко нещо се изчерпва.

– Тихо! – каза старецът, като потрепери. – Говорите за човек, към когото Бог в този момент протяга ръка...

Учуден от този странен език, младежът погледна към събеседника си, който не изпускате от очи двореца.

– Нима имате сигурни новини? – попита той.

– Погледнете – каза старецът, като посочи с пръст един от прозорците. – Какво виждате там?

– Един осветен прозорец. Това ли имате предвид?

– Да... но как е осветен този прозорец?

– С една свещ, поставена в мъничък фенер.

– Точно така.

– Е, и?

– Е, млади човече, знаете ли какво представлява пламъкът на тази свещ?

– Не, господине.

– Той представлява животът на краля.

Младият човек се вгледа по-втрещено в лицето на стареца, сякаш искаше да се увери, че той е напълно с ума си.

– Един от моите приятели, господин Дьо Жюсю – продължи старецът, – постави тази свещ. Тя ще гори толкова време, колкото живее кралят.

– Тогава това е сигнал?

– Сигнал, който наследникът на Луи XV дебне зад някоя завеса. Този сигнал предупреждава кариеристите кога ще започне царуването им, а също и един беден философ като мен за мига, в който Бог ще духне един цял век и едно цяло съществуване.

Младежът потрепери на свой ред и се приближи към пейката и към своя събеседник.

– О! – продължи старецът. – Вгледайте се добре в тази нощ, млади човече. Виджте колко облаци и колко бури съдържа тя. Аз ще видя зората, защото не съм чак толкова стар, че да не дочакам утрешния ден, но тогава може би ще започне едно ново царуване, което вие ще видите докрай и което крие тайни също като тази нощ, докато аз няма да го дочакам. Така че пламъкът на тази мъждукаща свещ, чийто смисъл вече ви обясних, не е безинтересен за моя поглед.

– Вярно. Така е, учителю.

– Луи XIV царува седемдесет и три години – продължи старецът. – Колко ли ще царува Луи XV?

– А! – извика младежът, като посочи прозореца, който изведнъж потъна в мрак.

– Кралят е мъртъв! – каза старецът, като стана на крака.

Двамата се гледаха в мълчание в продължение на няколко минути.

Изведнъж една карета, впрегната с осем коня, потегли в галоп от двора на двореца. Двама лакеи на коне язدهа пред нея, като всеки държеше по една факла в ръка. В каретата бяха дофинът, Мария-Антоанета и сестрата на краля госпожа Елизабет. Светлината на факлите зловещо осветяваше бледите им лица. Каретата мина покрай двамата мъже на десет крачки от пейката.

– Да живее крал Луи XVI! Да живее кралицата! – извика младият човек със скърцащ глас, който сякаш обиждаше това ново величество, вместо да го поздрави. Дофинът отвърна на поздрава, а кралицата откри тъжното си и строго лице. Каретата изчезна.

– Скъпи ми господин Русо – каза тогава младежът, – ето, че госпожа Дю Бари е вдовица.

– Утре ще я заточат – каза старецът. – Сбогом, господин Марат.

КРАЙ

© 2004–2005 Силвия Колева, превод от френски

Alexandre Dumas
Joseph Balsamo, 1846–1847

Сканиране, разпознаване и редакция: Dave, 2009

Издание:

ИК „Труд“, 2005 г.

Превод: Силвия Колева, 2004, 2005 г.

Художник: Виктор Паунов, 2005 г.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/10550>]